

Лев Толстой
Ана Каренина

Мне отмщение, и аз воздам

Първа част

I

Всички щастливи семейства си приличат, всяко нещастно семейство е нещастно посвоему.

В къщата на Облонски всичко се обърка. Жената бе научила, че мъжът ѝ има връзки с гувернантката французйка, която беше по-рано при тях, и заяви на мъжа си, че не може да живее в една къща с него. Това положение продължаваше вече три дни и измъчваше както самите съпрузи, така и всички членове на семейството, и слугите. Всички членове на семейството и слугите чувствуваха, че няма смисъл от тяхното съжителство и че във всеки хан случайно срещналите се хора са повече свързани помежду си, отколкото те, членовете на семейството и слугите на Облонски. Жената не излизаше от стаите си, мъжа трети ден го нямаше в къщи. Децата тичаха из цялата къща като подплашени; англичанката се скара с икономката и писа до една своя приятелка, молейки я да ѝ намери ново място; готвачът си отиде още вчера, по време на обед; готвачката на слугите и кочияшът поискаха да им уредят сметката.

На третия ден след скарването княз Степан Аркадич Облонски – Стива, както го наричаха в обществото – в обикновения час, сиреч в осем часа сутринта, се събуди не в спалнята на жена си, а на сахтиянения диван в своя кабинет. Той обърна пълното си, охранено тяло върху пружините на дивана, сякаш искаше да заспи пак за дълго, силно прегърна възглавницата от другата страна и притисна бузата си върху нея; но изведнъж скочи, седна на дивана и отвори очи.

„Да, да, как беше това? – мислеше той, като си припомняше съня. – Да, как беше? Да! Алабин даваше обед в Дармщад; не, не в Дармщад, а нещо американско. Да, но там Дармщад беше в Америка. Да, Алабин даваше обед върху стъклени маси, да – и масите пееха: *Il mio tesoro**, и не *Il mio tesoro*, а нещо по-хубаво, и имаше някакви малки шишенца, а те пък бяха жени“ – припомняше си той.

[* Мое съкровище.]

Очите на Степан Аркадич весело заблестяха и той се замисли усмихнат. „Да, хубаво беше, много хубаво. Там имаше още много прекрасни неща, но не можеш да ги изкажеш с думи и дори не можеш да си ги представиш.“ И като забеляза ивицата светлина, която се процеждаше от страни на едно от сукнените пердета, той весело отметна крака от дивана, намери с тях извезаните от жена му (подарък за рождения му ден миналата година), украсени със златист сахтиян пантофи и по стар, деветгодишен навик, без да става, протегна ръка към онова място, дето в спалнята му висеше халатът. И тогава в миг си спомни как и защо спи не в спалнята на жена си, а в кабинета; усмивката изчезна от лицето му, той намръщи чело.

„Ах, ах, ах! Аа!...“ – простена той, като си спомняше всичко станало. И във въображението му отново изпъкнаха всички подробности на скарването с жена му, цялата безизходност на положението и най-мъчително от всичко – собствената му вина.

„Да! Тя няма да ми прости и не може да ми прости. И най-ужасното е, че вината за всичко е в мене – вината е в мене, а аз не съм виновен. Тъкмо в това е цялата драма – мислеше той. – Ах, ах, ах!“ – отчаяно нареждаше той, като си припомняше най-тежките за него впечатления от това скарване.

Най-неприятен беше оня първи миг, когато, върнал се от театъра, весел и доволен, в ръката с грамадна круша за жена си, той не я намери в гостната; чудно нещо, не я намери и в кабинета си и най-после я видя в спалнята със злополучното писъмце в ръка, което бе разкрило всичко.

Тя, тая вечно загрижена и улисана, и ограничена, както я смяташе той, Доли,

седеше неподвижно с писъмцето в ръка и го гледаше с израз на ужас, отчаяние и гняв.

– Какво е това? Това? – питаше тя, като сочеше писъмцето.

И при тоя спомен, както се случва често, Степан Аркадич се измъчваше не толкова от самото събитие, колкото от това, как той отговори на тия думи на жена си.

В тоя миг с него се случи онова, което се случва с хората, когато неочаквано ги уличат в нещо твърде срамотно. Той не успя да нагласи лицето си за онова положение, в което изпадаше пред жена си, след като открие неговата вина. Вместо да се оскърби, да отрича, да се оправдава, да иска прошка, да остане дори равнодушен – всичко това би било по-добре от онова, което направи! – лицето му съвсем неволно („рефлекси на главния мозък“ – помисли си Степан Аркадич, който обичаше физиологията), съвсем неволно изведнъж се усмихна с обикновената си, добра и затова глупава усмивка.

Той не можеше да си прости тая глупава усмивка. Като видя тая усмивка, Доли потръпна като от физическа болка, със свойствената ѝ пламенност избухна в поток от жестоки думи и избяга от стаята. Оттогава тя не искаше да види мъжа си.

„За всичко е виновна тая глупава усмивка“ – мислеше си Степан Аркадич.

„Но какво да се прави, какво да се прави?“ – с отчаяние си казваше той и не намираше отговор.

II

Степан Аркадич беше човек правдив към себе си. Той не можеше да се мами и да се уверява, че се разкайва за постъпката си. Не можеше да се разкайва сега за онова, за което се разкайваше преди около шест години, когато за първи път изневери на жена си. Не можеше да се разкайва, че той, тридесет и четири годишен, красив, влюбчив човек, не е влюбен в жена си, майка на пет живи и две умрели деца, която е само една година по-млада от него. Разкайваше се само за това, че не е могъл по-добре да го скрие от нея. Но той чувствуваше цялата тежест на своето положение и съжаляваше жена си, децата и себе си. Може би щеше да успее да скрие по-добре греховете си, ако очакваше, че това известие ще ѝ подействува така. Той никога не бе обмислял ясно тоя въпрос, но смътно му се струваше, че жена му отдавна се досеща, че ѝ изневерява, и гледа през пръсти на това. Струваше му се дори, че тя, изтощена, състарена, вече некрасива жена и с нищо неотличаваща се, обикновена, само добра майка на семейството, от чувство на справедливост трябва да бъде снизходителна. А излезе съвсем обратно.

„Ах, ужасно! Ай, ай, ай! Ужасно! – повтаряше си Степан Аркадич и не можеше нищо да измисли. – И колко хубаво беше всичко преди това, колко добре си живеехме! Тя бе доволна, щастлива с децата, аз не ѝ пречех в нищо, оставях я да се занимава с децата, с домакинството, както си иска. Наистина не е добре, че тя беше гувернантка в къщата ни. Не е добре! Има нещо тривиално, долно в това да задиряш гувернантката си. Но каква гувернантка пък! (Той живо си спомни черните дяволити очи на m-lle Roland и усмивката ѝ.) Та нали, докато тя беше в къщата ни, аз не си позволявах нищо! И най-лошото е, че тя вече... Как можа всичко това да стане сякаш нарочно! Ай, ай, ай! Но какво, какво да се прави?“

Отговор нямаше, освен оня общ отговор, който животът дава на всички най-сложни и неразрешими въпроси. Тоя отговор е: трябва да се живее с нуждите на деня-, сиреч да се забрави. Но той не можеше вече да се забрави със сън, поне докато дойде нощта, не може вече да се върне към оная музика, която пееха шишенцата-жени; и тъй, трябва да се забрави със съня на живота.

„Ще видим какво ще излезе“ – каза си Степан Аркадич, стана, облече сивия халат със синя копринена подплата, праметна пискюлите на възел и като пое достатъчно въздух в широкия си гръден кош, с обикновената бодра крачка на възкривите си крака, които толкова леко носеха пълното му тяло, пристъпи до прозореца, вдигна пердето и силно позвъни. При позвъняването веднага влезе старият му приятел, камериерът Матвей, който носеше дрехите, обувката и една телеграма. След Матвей влезе и бръснарят с принадлежности за бръснене.

– Има ли книга от съда? – попита Степан Аркадич, като взе телеграмата и седна

срещу огледалото.

– На масата са – отвърна Матвей, погледна въпросително, със съчувствие господаря си и като почака малко, прибави с хитра усмивка: – Идваха от страна на файтонджията.

Степан Аркадич не отговори нищо и само погледна Матвей в огледалото; от погледа, който си размениха в огледалото, се виждаше колко се разбират помежду си. Погледът на Степан Аркадич сякаш питаше: „Защо казваш това? Нима не знаеш?“

Матвей пъхна ръце в джобовете на jakета си, отмести крак и мълчаливо, добродушно, лекичко усмихнат, погледна господаря си.

– Поръчах да дойдат идната неделя, а дотогава да не безпокоят вас и себе си напразно – каза той явно предварително приготвена фраза.

Степан Аркадич разбра, че Матвей искаше да се пошегува и да обърне внимание върху себе си. Той разпечата телеграмата, прочете я, като поправяше по смисъл обърканите както обикновено думи, и лицето му светна.

– Матвей, сестра ми Ана Аркадиевна пристига утре – каза той, като спря за миг лъскавата мека ръчица на бръснаря, който разчистваше розова пътека между дългите къдрави бакенбарди.

– Слава Богу – рече Матвей и с тоя отговор искаше да каже, че и той като господаря си разбира значението на това пристигане, сиреч, че Ана Аркадиевна, любимата сестра на Степан Аркадич, може да помогне за помиряването на мъжа и жената.

– Сама или със съпруга си? – попита Матвей.

Степан Аркадич не можеше да говори, понеже бръснарят бе зает с горната му устна, и затова дигна един пръст. Матвей кимна в огледалото.

– Сама. Горещ ли да приготвим?

– Доложи на Даря Александровна, където тя нареди.

– На Даря Александровна? – сякаш със съмнение повтори Матвей.

– Да, доложи й. Ето, вземи телеграмата, предай й, да видим какво ще каже.

„Искате да опитате“ – разбра Матвей, но само каза:

– Слушам, господарю.

Степан Аркадич беше вече умит и вчесан и се готвеше да се облича, когато Матвей, пристъпвайки бавно с поскърцващите ботуши по мекия килим, се върна в стаята с телеграмата в ръка. Бръснаря го нямаше вече.

– Даря Александровна ми заповяда да ви доложам, че заминава. Нека прави, казва, както нему, сиреч на вас, ви е угодно – рече той, като се смееше само с очи, пъхна ръце в джобовете, наведе глава настрани и втренчи очи в господаря си.

Степан Аркадич замълча. След това на красивото му лице се изписа добра и донякъде жалка усмивка.

– А? Матвей? – каза той, като поклащаше глава.

– Нищо, господарю, ще се нареди – каза Матвей.

– Ще се нареди ли?

– Тъй вярно, господарю.

– Мислиш ли? Но кой е там? – попита Степан Аркадич, като чу зад вратата шумолене на женска дреха.

– Аз съм, господарю – каза един твърд и приятен женски глас и иззад вратата се подаде строгото сипаничаво лице на Матрьона Филимоновна, бавачката.

– Какво има, Матрьоша? – попита Степан Аркадич, като излезе при нея на вратата.

Въпреки че Степан Аркадич беше напълно виновен пред жена си и сам чувствуваше това, почти всички, в къщи, дори бавачката, най-близкият човек на Даря Александровна, бяха на негова страна.

– Какво има? – унило запита той.

– Отбийте се, господарю, извинете се пак. Дано даде Бог. Много се измъчва, жал ми е дори да я гледам, пък и всичко в къщи е тръгнало наопаки. Трябва да съжалите децата, господарю. Признайте вината си. Какво да се прави. Каквото си дробил...

– Но тя няма да приеме...

– Вие направете своето. Бог е милостив, на Бога се молете, господарю, на Бога се молете.

– Е, добре, върви – каза Степан Аркадич и изведнъж се изчерви. – Тогава дай да се облека – обърна се той към Матвей и решително съблече халата.

Издухвайки нещо невидимо, Матвей вече държеше като хамут пригответената риза и с очевидно удоволствие облече в нея охраненото тяло на господаря си.

III

Като се облече, Степан Аркадич се напръска с парфюм, оправя ръкавите на ризата, с привычно движение напъха по джобовете си цигарите, портфейла, кибрита, часовника с двойната верижка и висулките, след това тръсна кърпичката и чувствуйки се чист, благоухаещ, здрав и физически весел въпреки нещастията си, влезе, като потрепваше леко ту на единия, ту на другия крак, в трапезарията, дето го чакаше вече кафето и до него писма и книга от съда.

Прочете писмата. Едното беше твърде неприятно – от един търговец, който купуваше гора от имението на жена му. Тая гора трябваше да се продаде; но сега, преди да се помири с жена си, не можеше и дума да става за това. Ала най-неприятното в тая работа беше, че с това се примесваше и паричен интерес в предстоящото помиряване с жена му. И мисълта, че може да се ръководи от тоя интерес, че ще търси помирение с жена си заради продажбата на гората – тая мисъл го оскърбяваше.

Когато свърши с писмата, Степан Аркадич издърпа към себе си книгата от съда, бързо прелисти две дела, направи с голям молив няколко бележки и като отмести делата, започна да пие кафето; докато го пиеше, разтвори току-що излезлия утринен вестник и го зачете.

Степан Аркадич получаваше и четеше либерален вестник, не краен, но с оная насока, о която се придържаше мнозинството. И въпреки че нито науката, нито изкуството, нито политиката всъщност го интересуваха, той твърдо се придържаше към ония възгледи върху всички тия неща, към които се придържаше мнозинството и неговият вестник, и ги променяше само когато мнозинството ги променяше или, по-точно казано, не ги променяше, а самите те се променяха незабелязано в него.

Степан Аркадич не избираше нито насоките, нито възгледите, а тия насоки и възгледи сами идваха при него, също както не избираше модела на шапката или сюртука, а вземаше ония, които се носят. А поради необходимостта от някаква дейност на мисълта, която обикновено се развива в годините на зрелостта, за него беше също така необходимо да има възгледи, както да има шапка, понеже живееше в известно общество. Дори и да имаше причина, поради която предпочиташе либералната насока пред консервативната, към която се придържаха също мнозина от неговия кръг, това бе не защото намираше либералната насока за по-разумна, а защото тя подходеше повече на неговия начин на живот. Либералната партия казваше, че в Русия всичко е лошо, и действително Степан Аркадич имаше много дългове, а парите никак не му стигаха. Либералната партия казваше, че бракът е отживяла институция и че е необходимо да се преобразува той, и действително семейният живот доставяше малко удоволствие на Степан Аркадич и го принуждаваше да лъже и се преструва, което беше толкова противно на природата му. Либералната партия казваше или по-право подразбираше, че религията е само юзда за варварската част от населението, и действително Степан Аркадич не можеше да понесе без болка в краката дори късия молебен и не можеше да разбере защо са всички тия страшни и гръмки думи за оня свят, когато и на тоя свят може много весело да се живее. Същевременно на Степан Аркадич, обичащ веселите шеги, му беше приятно понякога да озадачи някой кротък човек с това, че щом вече се гордеем с произхода си, не трябва да се спираме на Юрий и да се отричаме от първия си родоначалник – маймуната. И така, либералната насока стана навик за Степан Аркадич и той обичаше вестника си като пурата след обедата заради лекото замайване, което причиняваше в главата му. Той прочете уводната статия, в която се обясняваше, че в наше време е съвсем безполезно да се оплакваме, че уж радикализмът заплашвал да погълне всички консервативни елементи и че уж правителството е длъжно да вземе мерки, за да смаже революционната хидра, че, наопаки, „според пас опасността не е в мнимата революционна хидра, а в упорството на традицията, която възпира прогреса“, и т.н. Прочете и друга една статия, финансова, в която, се споменаваха за Бентам и

Мил и се пускаха остроти по адрес на министерството. Със свойствената си бърза съобразителност той разбираше значението на всяка острога: от кого и срещу кого и по какъв случай е насочена, и това нещо както винаги му доставяше известно удоволствие. Но днес това удоволствие се отравяше от спомена за съветите на Матрьона Филимоновна и за това, че в къщи работите са зле. Той прочете още, че граф Бейст, както се чува, минал през Висбаден, прочете и за това, че няма да има вече бели коси, и за продажбата на една лека каляска, и за предложението на една млада особа; но тия сведения не му доставяха както по-рано тихо, иронично удоволствие.

Когато свърши с вестника, с втората чашка кафе и кравайчето с масло, той стана, отърси от жилетката си трохите от кравайчето и като изпъна широката си гръд, радостно се усмихна, но не защото на душата му беше нещо особено приятно – радостната му усмивка бе предизвикана от доброто храносмилане.

Но тази радостна усмивка веднага му напомни всичко и той се замисли.

Зад вратата се чува два детски гласа (Степан Аркадич позна гласа на Гриша, по-малкото му момче, и на Таня, по-голямото му момиченце). Те возеха нещо и го събориха.

– Казвах ти, че на покрива не трябва да се поставят пътниците – викаше на английски момиченцето, – събирай ги сега!

„Всичко се обърка – помисли Степан Аркадич, – ето децата тичат сами.“ И като пристъпи до вратата, той ги извика. Те оставиха кутията, която представляваше влак, и влязоха при баща си.

Момиченцето, любимка на баща си, се втурна смело, прегърна го и засмяно увисна на врата му, както винаги радвайки се на познатата миризма на парфюма, която лъхаше от бакенбардите му. Най-после, като го целуна по зачервеното поради наклоненото положение и сияещо от нежност лице, момиченцето разтвори ръце и искаше да избяга назад; но бащата го задържа.

– Как е мама? – попита той, като галеше с ръка гладката, нежна шийка на дъщеря си. – Здравей – каза усмихнат на момчето, което се здрависваше с него.

Той съзнаваше, че обича по-малко момчето и винаги се стараеше да се държи еднакво, но момчето чувствуваше това и не отвърна с усмивка на студената усмивка на бащата.

– Мама ли? Тя стана – отвърна момиченцето.

Степан Аркадич въздъхна. „Значи, пак не е спала цяла нощ“ – помисли той.

– Ами весела ли е?

Момиченцето знаеше, че бащата и майката са скарани и че майката не можеше да бъде весела, и че бащата трябва да знае това, и че той се преструва, като пита за това така леко. И то се изчерви заради баща си. Той веднага разбра това и също се изчерви.

– Не знам – каза момиченцето. – Тя не ни каза да учим, а ни поръча да отидем с мис Гул на разходка у бабини.

– Добре, върви, Танурочката ми. Ах, да, почакай – каза той, като все още я задържах и галеше нежната ѝ ръчичка.

Той взе кутията с бонбоните от камината, дето бе я оставил вчера, и ѝ даде два бонбона, като избра любимите ѝ – шоколаден и фруктов.

– На Гриша ли? – каза момиченцето, като посочи шоколадения.

– Да, да. – И като погали още веднъж раменцето ѝ, той я целуна по косите и врата и я пусна.

– Каретата е готова – каза Матвей. – Има една просителка – прибави той.

– Отдавна ли чака? – попита Степан Аркадич.

– От половин час.

– Колко пъти съм ти казвал да докладваш веднага!

– Но нали трябва да ви оставя да изпиете поне кафето си – каза Матвей с оня приятелски груб тон, за който човек не можеше да му се сърди.

– Добре, покани я по-скоро – каза Облонски, намръщен от досада.

Просителката, щабскапитаншата Калинина, го молеше за нещо невъзможно и безсмислено; Но Степан Аркадич както обикновено я накара да седне, изслуша я внимателно, без да я прекъсва, и ѝ даде подробен съвет към кого и как да се обърне и дори бързо и четливо ѝ написа с едрият си, широк, красив и ясен почерк бележка до лицето, което можеше да ѝ помогне. След като изпрати щабскапитаншата, Степан

Аркадич взе шапката си и се спря, припомняйки си дали не е забравил нещо. Оказа се, че не е забравил нищо освен онова, което искаше да забрави – жена си.

„Ах, да!“ Той наведе глава и красивото му лице доби тъжен израз. „Да ида ли, или да не ида?“ – питаше се той. И един вътрешен глас му казваше, че не трябва да отиде, че тук не може да има нищо друго освен фалш, не е невъзможно да се поправят да се закърпят техните отношения, защото е невъзможно тя да стане пак привлекателна и възбуждаща любов или той да стане старец, неспособен да обича. Сега не можеше да излезе нищо друго освен фалш и лъжа; а фалшът и лъжата бяха противни на природата му.

„Все пак, когато и да е, ще трябва да отида; та това не може да остане така“ – каза си той, като се мъчеше да си придаде смелост. Изпъчи гърди, извади цигара, запуши, смукна два пъти, хвърли я в седефената раковина-пепелница, с бързи крачки мина по мрачната приемна и отвори другата врата, за спалнята на жена си.

IV

Даря Александровна – с блузка и със забодени на тила плитки от вече редки, някога гъсти и прекрасни коси, с отслабнало, мършаво лице и големи, изпъкнали от мършавината на лицето, изплашени очи – се бе изправила сред разхвърляните из стаята неща пред разтворената шифоньерка, от която избираше нещо. Като чу стъпките на мъжа си, тя прекъсна, погледна към вратата и напразно се опитваше да придаде строг и презрителен израз на лицето си. Тя чувствуваше, че се бои от него и се бои от предстоящата среща. Току-що се опитваше да направи това, което бе се опитвала да направи вече за десети път през тия три дни: да отдели нещата на децата и своите неща, които да отнесе у майка си – и пак не можеше да се реши; но и сега, както толкова пъти вече, тя си казваше, че това не може да остане така, че трябва да предприеме нещо, да го накаже, да го посрами, да му отмъсти поне за една мъничка част от оная болка, която той ѝ беше причинил. Все още си казваше, че ще се махне от него, но чувствуваше, че това е невъзможно; невъзможно беше, защото тя не можеше да отвикне да го смята за свой мъж и да го обича. Освен това чувствуваше, че ако тук, в къщата си, едва успява да се грижи за петте си деца, на тях ще им бъде още по-зле там, където ще отиде с всичките. И без това през тия три дни по-малкият бе заболял, задето го бяха нахранили с лош бульон, а другите вчера бяха почти без обед. Тя чувствуваше, че е невъзможно да замине; но залъгвайки се, все пак отделяше нещата и се преструваше, че ще замине.

Като видя мъжа си, тя отпусна ръка в чекмеджето на шифоньерката, сякаш търсеше нещо, и погледна към него едва когато той дойде съвсем близо до нея. Но лицето ѝ, на което тя искаше да придаде строг и решителен израз, изразяваше смущение и страдание.

– Доли! – каза той с тих, плах глас. Той сви глава между раменете и искаше да добие жалък и покорен вид, но въпреки това сияеше от свежест и здраве.

Тя с бърз поглед изгледа от главата до краката неговата сияеща от свежест и здраве фигура. „Да, той е щастлив и доволен! – помисли си тя. – А аз?... И тая противна доброта, за която всички толкова го обичат и го хвалят; мразя тая негова доброта!“ – помисли си тя. Устните ѝ се свиха, мускулът на дясната буза на бледото ѝ нервно лице заигра.

– Какво искате? – каза тя с бърз, не свой, гръден глас.

– Доли! – повтори той с трепет в гласа. – Днес пристига Ана.

– Какво ме интересува? Аз не мога да я приема! – извика тя.

– Но, Доли, все пак трябва...

– Идете си, идете си, идете си! – без да го погледне, изкрещя тя, сякаш тоя крясък бе предизвикан от физическа болка.

Когато мислеше за жена си, Степан Аркадич можеше да бъде спокоен, можеше да се надява, че всичко ще се нареди, по думите на Матвей, и можеше спокойно да чете вестника и да пие кафе; но когато видя измъченото ѝ, страдалческо лице и чу тоя звук на гласа, покорен и отчаян, дъхът му спря, нещо заседна в гърлото му и очите му заблестяха от сълзи.

– Боже мой, какво направих аз! Доли! За Бога!... Та... – Той не можа да продължи,

риданието спря на гърлото му.

Тя затръшна шифоньерката и го погледна.

– Доли, какво мога да кажа аз?... Само едно: прости, прости!... Спомни си, нима девет години съвместен живот не могат да изкупят този миг, този миг...

Тя наведе очи и слушаше, като очакваше да чуе какво ще каже той, сякаш го молеше да я разубеди някак.

– Тоя миг на увлечение... – изрече той и искаше да продължи, но при тая дума, сякаш от физическа болка, устните ѝ отново се свиха и отново заподскача мускулът на дясната ѝ буза.

– Идете си, махнете се оттук! – развика се тя още по-пронизително. – И не ми говорете за вашите увлечения и вашите мръсотии!

Тя искаше да излезе, но се олюля и се улови за облегалото на стола, за да не падне. Неговото лице се разшири, устните му подпухнаха, очите му се наляха със сълзи.

– Доли! – промълви той, вече хълцайки. – За Бога, помисли за децата, те не са виновни. Виновен съм аз, накажи мене, накарай ме да изкупя вината си. С каквото мога, на всичко съм готов! Аз съм виновен, думи нямам да изкажа колко много съм виновен! Но, Доли, прости ми!

Тя седна. Той чуваше тежкото ѝ шумно дишане и му беше неизразимо жал за нея. Тя няколко пъти искаше да заговори, но не можеше. Той чакаше.

– Ти мислиш за децата, колкото да си играеш с тях, а пък аз мисля и зная, че сега те са погубени – изрече тя, както изглежда, една от ония фрази, които през тия дни неведнъж си бе повтаряла.

Тя му заприказва на „ти“ и той с благодарност я погледна и пристъпи да я улови за ръка, но тя с отвращение се дръпна от него.

– Аз мисля за децата и затова бих направила всичко на света, за да ги спася; но и аз не зная как бих ги спасила: като ги отнема от баща им или като ги оставя при развратния им баща – да, при развратния им баща... Е, кажете, след онова... което стана, нима можем да живеем заедно? Нима е възможно? Кажете де, нима е възможно? – повтаряше тя, повишавайки глас. – След като мъжът ми, бащата на моите деца, има любовни връзки с гувернантката на децата си...

– Но какво да се прави? Какво да се прави? – каза той с жалък глас, без да знае сам какво приказва, и все по-ниско и по-ниско навеждаше глава.

– Вие сте ми гаден, отвратителен! – развика се тя, като се горещеше все повече и повече. – Вашите сълзи са вода! Вие никога не сте ме обичали; вие нямате ни сърце, ни благородство! За мене вие сте мръсен, долен, чужд, да, съвсем чужд! – с болка и злоба изрече тя тая ужасна за самата нея дума _чужд_.

Той я погледна и злобата, изписана върху лицето ѝ, го изплати и учуди. Не разбирате, че съжалението му я дразни. У него тя виждате съжаление към нея, но не и любов. „Не, тя ме мрази. Няма да ми прости“ – помисли той.

– Това е ужасно! Ужасно! – рече той.

В това време в другата стая изпищя дете, което сигурно бе паднало; Даря Александровна се послуша и лицето ѝ изведнъж се смекчи.

Няколко секунди тя видимо се мъчеше да се опомни, сякаш не знаеше де се намира и какво трябва да направи, след това стана бързо и пристъпи към вратата.

„Но тя обича детето ми – помисли той, като забеляза как лицето ѝ се измени след изплакването на детето, – моето дете; тогава как може да мрази мене?“

– Доли, още една дума – каза той, вървейки подире ѝ.

– Ако дойдете след мене, ще извикам слугите, децата! Нека всички знаят, че сте подлец! Аз ще замина днес, а вие живеете тук с любовницата си!

И тя излезе, като затръсна вратата.

Степан Аркадич въздъхна, избърса лицето си и с тихи стъпки тръгна да излезе от стаята. „Матвей казва: ще се нареди; но как? Аз не виждам дори възможност за това. Ах, ах, какъв ужас! И колко тривиално крещеше тя! – казваше си той, като си спомняше нейния крясък и думите «подлец» и «любовница». – И може би прислужничките са чули! Ужасно тривиално, ужасно.“ Степан Аркадич постоя няколко секунди сам, избърса очите си, въздъхна и като изпъчи гърди, излезе от стаята.

Беше петък и в трапезарията немецът часовникар навиваше часовника. Степан Аркадич си спомни шегата си за тоя акуратен плешив часовникар, че немецът „сам е

курдисан за цял живот да навива часовници“ – и се усмихна. Степан Аркадич обичаше хубавите шеги. „А може би ще се нареди! Хубави думички: ще се нареди – помисли той. – Трябва да разкажа това някъде.“

– Матвей! – извика той. – Я нагласете там с Маря всичко за Ана Аркадиевна в диванната – каза той на появилия се Матвей.

– Слушам, господарю.

Степан Аркадич облече шубата си и излезе на външната стълба.

– Няма ли да се храните в къщи? – запита изпращащият го Матвей.

– Както се случи. Но ето вземи за харчене – каза той, като му подаваше десет рубли от портфейла си. – Ще ти стигнат ли?

– Стигнат, не стигнат, ще трябва да изкараме някак – каза Матвей, хлопна вратичката на каретата и се отдръпна към входа.

А в това време, след като успокои детето и по шума на каретата разбра, че той е заминал, Даря Александровна се върна пак в спалнята. Това беше единственото ѝ убежище от домашните грижи, които я отрупваха, щом се покажеше навън. Дори и сега, за това късо време, когато бе влязла в детската стая, англичанката и Матрьона Филимоновна успяха да ѝ поставят няколко въпроса, които не търпяха отлагане и на които можеше да отговори само тя: как да облекат децата за разходка? Да им дадат ли мляко? Да изпратят ли да търсят друг готвач?

– Ах, оставете ме, оставете ме! – каза тя и като се върна в спалнята, седна пак на същото място, дето бе говорила с мъжа си, стисна измършавелите си ръце с пръстени, които се изхлузваха от костеливите пръсти, и започна да прехвърля в ума си целия одевешен разговор. „Отиде си! Но как ли е свършил с нея? – мислеше тя. – Дали се срещат? Защо не го попитам? Не, не, не можем се събра вече! Дори и да останем в една къща, ние сме чужди. Завинаги чужди! – повтори тя пак многозначително тая страшна за нея дума. – А колко го обичах, Боже мой, колко го обичах!... Колко го обичах! Нима и сега не го обичам? Не го ли обичам повече от по-рано? Ужасно, главното е...“ – започна тя, но не довърши мисълта си, защото Матрьона Филимоновна подаде глава от вратата.

– Дали да извикаме брат ми – рече тя, – все ще приготви обед; че, знаете ли, вчера до шест часа децата не бяха яли.

– Добре, добре, ей сега ще изляза и ще дам нареждане. Но пратихте ли да вземат прясно мляко?

И Даря Александровна потъна в дневните грижи и временно удави мъката си в тях.

V

Степан Аркадич се учеше добре в училището благодарение на големите си способности, но беше мързелив и палав и затова завърши измежду последните; но въпреки постоянния си гуляйджийски живот, малките чинове и младите си години, той заемаше почетната и добре плащана служба председател на едно от московските съдилища. Тая служба той бе получил чрез мъжа на сестра си Ана, Алексей Александрович Каренин, който беше на една от най-важните служби в министерството, към което принадлежеше съдилището; но дори Каренин да не бе назначил шурей си на тая служба, чрез стотина други лица, братя, сестри, роднини, братовчеди, вуйчовци, лели, Стива Облонски би получил тая служба или друга подобна, около шест хиляди рубли заплата, които му бяха необходими, тъй като работите му, въпреки голямото богатство на жена му, бяха разстроени.

Половината Москва и Петербург бяха роднини и приятели на Степан Аркадич. Той бе се родил в средата на ония хора, които бяха или станаха силни на деня. Една трета от държавниците, старците, бяха приятели на баща му и го познаваха още докато ходеше по ризка; другата трета бяха с него на „ти“, а третата – бяха добри познати; следователно ония, които раздаваха земните блага във вид на служби, аренди, концесии и други такива, бяха все негови приятели и не можеха да отминат своя човек; и нямаше нужда Облонски да се старае особено, за да получи изгодна служба; трябваше само да не отказва, да не завижда, да не се кара, да не се обижда, което, поради свойствената му доброта, той никога и не правеше. Би му се видяло смешно,

ако му кажеха, че не ще получи служба с такава заплата, от каквата има нужда, толкоз повече, че и без това не искаше нищо изключително; той искаше само това, което получаваха връстниците му, а можеше не по-зле от другите да изпълнява такава длъжност.

Всички, които познаваха Степан Аркадич, не само го обичаха заради добрия му весел нрав и несъмнена честност, но в него, в красивата му, лъчезарна външност, в блестящите му очи, черни вежди и коси, в белотата и руменината на лицето му имаше нещо, което физически действуваше дружелюбно и весело върху ония, които се срещаха с него. „Аха! Стива! Облонски! Ето го и него!“ – почти винаги с радостна усмивка казваха, когато го срещнеха. Дори и да имаше случай понякога след разговор с него да се разбере, че не е станало нищо особено радостно – на другия, на третия ден пак също така всички се радваха, когато го срещнеха.

Служейки трета година като председател на едно от съдилищата в Москва, Степан Аркадич бе спечелил не само любовта, но и уважението на колегите си, на подчинените, началниците и на всички, които имаха работа с него. Главните качества на Степан Аркадич, с които бе заслужил това общо уважение в службата, се състояха, първо, в извънредната снизходителност към хората, която у него се основаваше на съзнанието за собствените му недостатъци; второ, в изключителната либералност, но не оная, за която той прочиташе във вестниците, а тая, която бе в кръвта му и с която той напълно равно и еднакво се отнасяше към всички хора, каквото и състояние и звание да имаха те, и, трето – главно, – в пълното равнодушие към работата, с която се занимаваше, и поради това никога не се увличаше и не правеше грешки.

Когато пристигна в учреждението, дето служеше, Степан Аркадич, изпратен от почтителния портиер, с чанта под ръка се отби в малкия си кабинет, облече мундира и влезе в заседателната зала. Всички писари и служещи станаха, като весело и почтително се поклониха. Степан Аркадич бързо както винаги мина на своето място, стисна ръка на членовете на съда и седна. Той се пошегува и поприказва, точно колкото това бе прилично, и започна работа. Никой по-правилно от Степан Аркадич не умееше да намери оная граница на свободата, естествеността и официалността, която е необходима, за да бъде работата приятна. Секретарят весело и почтително, както и всички в присъствието на Степан Аркадич, се приближи с книгата и изрече с оня фамилиарно-либерален тон, който бе въведен от Степан Аркадич:

– Все пак получихме сведения от Пензенското губерньско управление. Ето ги, ако обичате...

– Получихте ли ги най-после? – каза Степан Аркадич, като сложи пръст върху документа. – Е, хайде, господа... – И заседанието започна.

„Ако те знаеха – мислеше си той, навел важно глава, докато слушаше доклада – какво виновно момче беше преди половин час техният председател!“ И очите му се смееха при четенето на доклада. До два часа трябваше да продължат работата без прекъсване, а в два часа – отдих и закуска.

Още нямаше два часа, когато големите стъклени врати на съдебната зала изведнъж се разтвориха и някой влезе. Всички членове изпод портрета и иззад зерцалото*, зарадвани, че могат да се развлекат, се озърнаха към вратата; но пазачът, който стоеше до входа, веднага изпъди влезлия и затвори стъклената врата след него.

[* Триъгълна призма с написани върху стените й укази на Петър I, пазена на официални места.]

Когато делото бе прочетено, Степан Аркадич стана, като се поизтегна, и плащайки данък на либералността на времето, извади цигара още в заседателната зала и тръгна към кабинета си. С него излязоха двама негови колеги, старият служител Никитин и камерюнкерът Гриневич.

– След закуската ще успеем да свършим – каза Степан Аркадич.

– И още как! – каза Никитин.

– Но тоя Фомин трябва да е голям мошеник – каза Гриневич за едно от лицата, участващи в делото, което разглеждаха.

При думите на Гриневич Степан Аркадич се понамръщи, като даваше да се разбере, че е неприлично да се съставя предивременно мнение, и не му отговори нищо.

– Кой беше влязъл? – попита той пазача.

– Влезе един, ваше превъзходителство, без разрешение, едва-що се бях

извърнал. Търсеше вас. Казах му: когато излязат членовете, тогава...

– Де е той?

– Май излезе в коридора, ама все тук се разхождаше. Ето го – каза пазачът и посочи здраво сложения широкоплещест човек с къдрава брада, който, без да сHEME овчия си калпак, бързо и леко тичаше нагоре по изтърканите стъпала на каменната стълба. Един от слизащите надолу, мършав чиновник с чанта, се поспря, неодобрително погледна тичащия в краката и след това въпросително дигна очи към Облонски.

Степан Аркадич стоеше край стълбата. Добродушно светналото му лице над бродираната яка на мундира светна още повече, когато той позна дотичалия.

– Така си и мислех! Левин, най-послед! – рече той с приятелска, иронична усмивка, като оглеждаше идващия към него Левин. – Как не те догнуся да ме търсиш в тоя _вертеп_? – попита Степан Аркадич и не се задоволи само да стисне ръка на приятеля си, но го и целуна. – Отдавна ли си пристигнал?

– Ей сега и много исках да те видя – отвърна Левин, като се озърташе срамежливо и същевременно сърдито и неспокойно.

– Е, да отидем в кабинета – каза Степан Аркадич, който познаваше самолюбивата и озлобена срамежливост на приятеля си; и като го улови за ръка, той го помъкна след себе си, сякаш го водеше сред опасности.

Степан Аркадич беше на „ти“ почти с всичките си познати: с шестдесетгодишни старци, с двадесетгодишни момчета, с актьори, с министри, с търговци и с генерал-адютанти, така че мнозинството от ония, които бяха с него на „ти“, се намираха в двата крайни пункта на обществената стълба и биха се учудили много, ако научеха, че чрез Облонски имат нещо общо помежду си. Той беше на „ти“ с всички, с които пиеше шампанско, а шампанско пиеше с всички и затова, когато в присъствието на подчинените си се срещаше със своите _срамни_ „ти“, както наричаше на шега мнозина от приятелите си, той със свойствения му такт умееше да смекчи неприятността от това впечатление за подчинените си. Левин не беше срамно „ти“, но със своя такт Облонски почувствува, че Левин мисли, че той може да не иска да прояви близостта си с него пред подчинените си и затова побърза да го отведе в кабинета.

Левин беше почти на едни години с Облонски и беше с него на „ти“ не само поради шампанското. Той беше негов другар и приятел от ранни младини. Те се обичаха въпреки разликата в характерите и вкусовете, както се обичат приятели от ранни младини. Но въпреки това, както става често между хора, които са избрали различни родове дейност, всеки от тях, макар и да оправдаваше, след като размисли, дейността на другия, в душата си я презираше. Всекиму от тях се струваше, че истинските само оня живот, който води той, а животът, който води приятелят му, е само сянка. Когато видеше Левин, Облонски не можеше да сдържи леката си иронична усмивка. Колко пъти вече той го виждаше, че пристига в Москва от село, дето правеше нещо, но какво именно – Степан Аркадич никога не можеше да разбере хубаво, пък и не се интересуваеше. Левин идваше в Москва винаги развълнуван, припрян, малко притеснен и раздразнен от това притеснение и повечето пъти със съвсем нов, неочакван възглед за нещата. Степан Аркадич му се смееше за това нещо, но го и обичаше. Също така и Левин в душата си презираше както градския начин на живот на приятеля си, така и службата му, която смяташе за празна работа, и му се смееше. Но разликата беше там, че Облонски правеше онова, що правят всички, и затова се смееше самоуверено и добродушно, а Левин се смееше не самоуверено и понякога сърдито.

– Ние те очаквахме отдавна – каза Степан Аркадич, когато влезе в кабинета и пусна ръката на Левин, сякаш искаше да покаже с това, че тук опасностите са минали. – Много, много ми е драго, че те виждам – продължи той, – Е, как си? Какво правиш? Кога пристигна?

Левин мълчеше, поглеждаше непознатите му лица на двамата колеги на Облонски и особено ръката на елегантния Гриневич, с такива бели тънки пръсти, с такива дълги, жълти, завити на края нокти и такива грамадни блестящи копчета на ризата, че тия ръце явно поглъщаха цялото му внимание и не му даваха свободно да мисли. Облонски веднага забеляза това и се усмихна.

– Ах, да, позволете да ви запозная – каза той. – Моите колеги: Филип Иванич Никитин и Михаил Станиславич Гриневич – и като се обърна към Левин: – Земски* деец, нов земски човек, гимнастик, който с една ръка повдига сто килограма, скотовъдец и ловджия и мой приятел, Константин Дмитрич Левин, брат на Сергей Иванич Кознишев.

[* От земство – един вид самоуправление в стара Русия, нещо като нашите окръжни съвети. – Б.пр.]

– Много ми е приятно – каза старчето.

– Имам честта да познавам брат ви, Сергей Иванович – каза Гриневич, като подаваше тънката си ръка с дългите нокти.

Левин се начумери, стисна студено ръката и веднага се обърна към Облонски. Макар че хранеше голямо уважение към своя известен по цяла Русия едноутробен брат писател, той не можеше да търпи, когато към него се обръщаха не като към Константин Левин, а като към брата на знаменития Кознишев.

– Не, аз не съм вече земски деец. Скарах се с всички и не ходя вече на събранията – каза той, като се обърна към Облонски.

– Много скоро! – с усмивка каза Облонски. – Но как? Защо?

– Дълга история. Ще ти я разправам някой път – каза Левин, но въпреки това започна да разправа веднага. – Е, накъсо казано, убедих се, че няма и не може да има никаква земска дейност – заприказва той, сякаш някой току-що бе го обидил, – от една страна, играчка, играят на парламент, а аз не съм нито достатъчно млад, нито достатъчно стар, за да се забавлявам с играчки; а от друга (той заекна) страна, това е средство за уездната *coterie** да трупа парички. По-рано имаше опеки, съд, а сега земство; не като рушвети, а като незаслужена заплата – каза той така разпалено, сякаш някой от присъстващите оспорваше мнението му.

[* Котерия, партия.]

– Ехе! Но ти, както виждам, пак си в нова фаза, в консервативна – каза Степан Аркадич. – Впрочем после за това.

– Да, после. Но аз исках да те видя – каза Левин, като се взираше с омраза в ръката на Гриневич.

Степан Аркадич едва доловимо се усмихна.

– Но защо казваше, че никога вече не ще облечеш европейски дрехи? – попита той, като оглеждаше новите му, шити очевидно от френски шивач дрехи. – Да! Виждам аз: нова фаза.

Левин изведнъж се изчерви, но не така, както се изчервяват възрастните хора – леко, без да усетят, а както се изчервяват момчетата – понеже чувствуват, че са смешни със своята срамежливост и от това се засрамват и се изчервяват още повече, почти до просълзяване. И толкова странно беше да виждаш това умно, мъжествено лице в такова детско състояние, че Облонски престана да го гледа.

– Но къде ще се видим? Искам много, много да си поговорим – каза Левин.

Облонски сякаш се замисли.

– Ето какво: ще идем да хапнем у Гурин и там ще си поприказваме. Аз съм свободен до три часа.

– Не – отвърна Левин, като помисли, – аз трябва да се отбия още на едно място.

– Е добре, тогава ще обядваме заедно.

– Да обядваме ли? Та аз нямам да ти говоря нищо особено, искам да ти кажа само две думи, да те попитам, а след това ще си побърбим.

– Тогава кажи веднага двете думи, а ще говорим, когато обядваме.

– Ето какви са двете думи – каза Левин, – Впрочем нищо особено.

Лицето му изведнъж доби зъл израз поради усилието да преодолее срамежливостта си.

– Как са Шчербацки? Все както преди ли? – попита той.

Степан Аркадич, който отдавна знаеше, че Левин е влюбен в неговата балдъза Кити, едва доловимо се усмихна и очите му весело заблестяха.

– Ти го каза с две думи, но аз не мога да ти отговоря с две думи, защото... Извинявай за момент...

Влезе секретарят с фамилиарна почтителност и с известно, общо за всички секретари, скромно съзнание за своето превъзходство пред началника в познаването на работите, пристъпи с книжата до Облонски и под форма на въпрос започна да обяснява някакво затруднение. Степан Аркадич, без да го изслуша, сложи ласкаво ръка върху ръкава на секретаря.

– Не, вие направете така, както ви казах – рече той, като смекчаваше с усмивка бележката, и след като обясни накратко как той разбира делото, отмест

книжата и каза: – Така направете, моля. Моля, така, Захар Никитич.

Сконфузеният секретар се отдалечи. Левин, който през време на съвещанието със секретар, напълно се бе оправил от смущението си, стоеше облакътен с двете си ръце на стола и по лицето му се четеше иронично внимание.

– Не разбирам, не разбирам – рече той.

– Кое не разбираш? – попита Облонски, като изваждаше цигара и също така весело се усмихваше. Той очакваше от Левин някаква странна постъпка.

– Не разбирам какво правите – каза Левин и сви рамене. – Как можеш да вършиш сериозно това?

– Защо?

– Защото се занимаваш с това от нямане какво да правиш.

– Ти мислиш така, но ние сме затрупани с работа.

– С писмена работа. Е да, ти имаш дарба за това – каза Левин.

– Сиреч ти мислиш, че ми липсва нещо?

– Може и така да е – каза Левин. – Но все пак аз се любувам на величието ти и се гордея, че приятелят ми е такъв голям човек. Ала ти не отговори на въпроса ми – прибави той и с отчаяно усилие гледаше Облонски право в очите.

– Е добре, добре. Почакай малко, и ти ще стигнеш дотам. Добре е, че сега имаш три хиляди десетини в Каразински уезд и такива мускули и свежест като у дванадесетгодишно момиченце, но и ти ще дойдеш при нас. А сега за това, за което ме питаш: промяна няма, но жалко, че толкова отдавна не си идвал.

– Защо? – плахо попита Левин.

– Нищо – отвърна Облонски. – Ще си поприказваме. Но ти всъщност защо си дошъл?

– Ах, за това също ще приказваме после – каза Левин и пак се изчерви до ушите.

– Е добре. Разбрано – каза Степан Аркадич. – Виждаш ли, аз бих те поканил у дома, но жена ми е нещо неразположена. Но слушай какво: ако искаш да ги видиш, днес от четири до пет сигурно ще бъдат в Зоологическата градина. Кити се пързала с кънки. Иди там, а аз ще намина и ще идем да обядваме нейде заедно.

– Прекрасно. Хайде довиждане.

– Но внимавай, аз те познавам, сигурно ще забравиш или неочаквано ще си заминеш на село! – засмяно се провикна Степан Аркадич.

– Не, бъди спокоен.

Едва когато стигна вече до вратата, Левин си спомни, че бе забравил да се сбогува с колегите на Облонски и излезе от кабинета.

– Изглежда много енергичен господин – каза Гриневич, когато Левин си отиде.

– Да, бива си го – каза Степан Аркадич, като поклащаше глава, – щастливец! Три хиляди десетини в Каразински уезд, животът е пред него и колко е свеж! Не е като нас.

– Но вие защо се оплаквате, Степан Аркадич?

– Ами че отвратително, лошо – каза Степан Аркадич и въздъхна тежко.

VI

Когато Облонски попита Левин защо всъщност е дошъл, Левин се изчерви и се разсърди на себе си, че се е изчервил, защото не можеше да му отговори: „Дошъл съм да направя предложение на балдъзата ти“, макар че беше дошъл само за това.

Семейства Левини и Шчербацки бяха стари дворянски московски семейства и винаги бяха в близки и приятелски отношения. Тая връзка се бе затвърдила още повече през студентствуването на Левин. Той се готвеше заедно с младия княз Шчербацки, брат на Доли и Кити, и с него постъпи в университета. По това време Левин често ходеше в къщата на Шчербацки и се влюби в тая къща. Колкото и да се види странно, но Константин Левин бе влюбен именно в къщата, в семейството и особено в женската половина от семейство Шчербацки. Самият той не помнеше майка си и единствената му сестра беше по-възрастна от него, така че в къщата на Шчербацки за пръв път видя оная среда на старо дворянско, образовано и честно семейство, от каквато бе лишен поради смъртта на баща си и майка си. Всички членове от това семейство, особено

женската му половина, му се виждаха, забулени от някаква тайнствена, поетична завеса и той не само не виждаше никакви недостатъци в тях, но под тая поетична завеса, която ги покриваше, допускаше най-възвишени чувства и всевъзможни съвършенства. Защо тия три госпожици трябваше да говорят през ден френски и английски; защо в известни часове те свиреха една след друга на пиано, чиито звуци се чуваха горе в стаята на брат им, дето се занимаваха студентите; защо идваха тия учители по френска литература, музика, рисуване, танци; защо в известни часове и трите госпожици с m-lle Linon отиваха с каляска до Тверски булевард с атлазените си шубки – Доли с дълга, Натали с по-къса, а Кити в съвсем къса, така че стройните ѝ крачета със силно изопнати червени чорапи се виждаха цели; защо, придружени от лакей със златна кокарда на шапката, те трябваше да се разхождат по Тверски булевард – всичко това и много други работи, които оставаха в тайнствения им свят, той не разбираше, но знаеше, че всичко, което се прави там, е прекрасно и беше влюбен именно в тая тайнственост на всичко, което се вършеше.

През студентството си той за малко не се влюби в по-голямата, Доли, но нея скоро я омъжиха за Облонски. След това започна да се влюбва във втората. Той сякаш чувствуваше, че трябва да се влюби в една от сестрите, само че не можеше да разбере в коя именно. Но и Натали, още щом се яви в обществото, се омъжи за дипломата Львов. Когато Левин завърши университета, Кити беше още дете. Младият Шчербацки постъпи във флотата и се удави в Балтийско море и Левин все по-рядко се срещаше с Шчербацки въпреки приятелството му с Облонски. Но тая година, в началото на зимата, когато пристигна в Москва, след като цяла година бе прекарал на село, и видя Шчербацки, той разбра в коя от трите наистина му е било съдено да се влюби.

На пръв поглед като че ли не можеше да има нищо по-просто от това той, от добър род, по-скоро богат, отколкото беден човек, тридесет и две годишен да направи предложение на княжна Шчербацкая; по всяка вероятност биха го признали веднага за добра партия. Но Левин беше влюбен и затова му се струваше, че Кити е такова съвършенство във всяко отношение, такова същество, стоящо над всичко земно, а той е такова земно, низко същество, че не можеше дори да се помисли както другите, така и тя самата да го признаят достоен за нея.

След като прекара два месеца в Москва като зашеметен и почти всеки ден се виждаше с Кити в обществото, дето бе започнал да ходи, за да може да се среща с нея, Левин внезапно реши, че това не може да бъде и си замина на село.

Убеждението на Левин, че това не може да бъде, се основаваше на туй, че в очите на близките ѝ той е неизгодна, недостойна партия за прелестната Кити, а самата Кити не може да го обича. В очите на близките ѝ той нямаше никаква позната, определена дейност и положение в обществото, докато другарите му сега, когато той бе на тридесет и две години, бяха вече кой полковник и флигел-адютант, кой професор, кой директор на банка или на железниците или председател на съд като Облонски; а той (той знаеше много добре какъв трябва да изглежда пред другите) беше помешчик, който се занимава с развъждане на крави, със стреляне на бекаси и с постройки, сиреч бездарен момък, от когото не е излязло нищо и който, според разбиранията на обществото, прави това, каквото правят негодните за нищо хора. А и самата тайнствена прелестна Кити не можеше да обича такъв грозник, какъвто се смяташе той, и главно, такъв прост, с нищо неизпъкваш човек. Освен това по-раншните му отношения с Кити – отношения на възрастен човек към дете, поради приятелството му с брат ѝ – му се струваха още една преграда за любовта. Един некрасив, добър човек, какъвто се смяташе той, можеше според него да бъде обичан като приятел, но за да бъде обичан с такава любов, с каквата той обичаше Кити, трябваше да бъде хубавец, а главно – особен човек.

Той бе чувал, че жените често обичат некрасиви, прости хора, но не вярваше на това, защото съдеше по себе си, тъй като самият той можеше да обича само красиви, тайнствени и особени жени.

Но след като прекара два месеца сам на село, той се убеди, че това не е като ония влюбвания, каквито бе изпитвал през ранни младини; че това чувство не му дава нито миг покой; че той не може да живее, ако не разреши въпроса: ще стане или няма да стане тя негова жена; че отчаянието му иде само от въображението му и че той няма никакви доказателства, че ще му откажат. И сега бе пристигнал в Москва с твърдото решение да направи предложение и да се ожени, ако го приемат. Или... той не

можеше да мисли какво ще стане с него, ако му откажат.

VII

Левин пристигна в Москва със сутрешния влак и отседна у по-големия си брат по майка, Кознишев, преоблече се и влезе при него в кабинета с намерение да му разправи веднага защо е дошъл и да му поиска съвет; но брат му не беше сам. При него беше един известен професор по философия, който бе пристигнал от Харков, за да изясни изникналото помежду им недоразумение по един много важен философски въпрос. Професорът водеше пламенна полемика с материалистите, а Сергей Кознишев следеше с интерес тая полемика и когато прочете последната статия на професора, му писа в писмо възраженията си; той укоряваше професора, че прави твърде големи отстъпки на материалистите. И професорът веднага пристигна, за да се разберат. Ставаше дума за модния въпрос: има ли граница между психическите и физиологичните явления в дейността на човека и де е тя?

Сергей Иванович посрещна брат си с обикновената си за всички ласкаво студена усмивка и след като го запозна с професора, продължи разговора.

Малкото жълто човече, с очила, с тясно чело, за миг се отвлече от разговора, за да се здрависа, и продължи да говори, без да обръща внимание на Левин. Левин седна и зачака професорът да си отиде, но скоро темата на разговора го заинтересува.

Левин бе срещал в списанията статиите, за които ставаше дума, и ги бе чел, интересувайки се от тях, защото в тях се развиваха познатите за него, естественика по образование, основи на природознанието, но никога не бе съпоставял тия научни изводи за произхода на човека като животно, за рефлексите, за биологията и социологията с ония въпроси за значението на живота и смъртта за самия него, които в последно време все по-често и по-често му идваха на ум.

Като слушаше разговора на брат си с професора, той забелязваше, че те свързват научните въпроси с интимните, няколко пъти почти се приближаваха до тия въпроси, но всеки път, щом дойдеха близо до най-главния, както му се струваше, веднага бързо се отдалечаваха и пак се задълбочаваха в областта на тънките подразделения, уговорки, цитати, намеци, позовавания на авторитети и той мъчно разбираше за какво става дума.

– Не мога да допусна – каза Сергей Иванович о присъщата му яснота, точност на израза и изясна дикция, – не мога в никакъв случай да се съглася с Кайс, че цялата ми представа за външния свят произтича от впечатленията. Самото основно понятие за битието е получено от мене не чрез усещането, защото няма и специален орган за предаване на това понятие.

– Да, но те, и Вурст и Кнауш, и Припасов, ще ви отговорят, че вашето съзнание за битието произтича от съвкупността на всички усещания, че това съзнание за битието е резултат от усещанията. Вурст дори направо казва, че докато няма усещане, няма и понятие за битието.

– Аз ще кажа обратното – започна Сергей Иванович. Но тук на Левин пак му се стори, че приближавайки се до най-главното, те отново се отдалечават и реши да зададе един въпрос на професора.

– Значи, ако моите чувства са унищожени, ако тялото ми умре, вече не може да има никакво съществуване? – попита той.

Професорът с досада и сякаш с умствена болка от прекъсването погледна чудноватия запитвай, приличен повече на бурлак, отколкото на философ, и пренесе погледа си върху Сергей Иванович, като че ли го питаше: има ли смисъл да се говори? Но Сергей Иванович, който говореше далеч не с онова усилие и едностранчивост като професора и който притежаваше достатъчно широта на мисълта, за да може да отговаря и на професора, и същевременно да разбира онова просто и естествено гледище, от което бе зададен въпросът, се усмихна и каза:

– Ние нямаме още право да решаваме тоя въпрос...

– Нямаме данни – потвърди професорът и продължи доводите си. – Не – каза той, – аз посочвам, че дори ако, както направо казва Припасов, усещането има за своя основа впечатлението, ние трябва строго да различаваме тия две понятия!

Левин не слушаше вече и чакаше кога ще си отиде професорът.

VIII

Когато професорът си отиде, Сергей Иванович се обърна към брат си.

— Много ми е драго, че дойде. За дълго ли? Как е стопанството?

Левин знаеше, че стопанството малко интересува по-големия му брат и че той му прави отстъпка, като го пита за това, ето защо отговори само за продажбата на житото и за парите.

Левин искаше да каже на брат си, че има намерение да се жени и да поиска съвета му, той дори твърдо бе решил това; но когато го видя и чу разговора му с професора и след това тоя небрежно-покровителствен тон, с който брат му го разпитваше за стопанските работи (майчиният им имот не беше поделен и Левин управляваше и двете части), Левин почувствува, кой знае защо, че не може да говори с него за решението си да се жени. Той чувствуваше, че брат му ще погледне на това не така, както нему се искаше.

— Е, как е земството по вас, а? — попита Сергей Иванович, който се интересуваше много от земството и му придаваше голямо значение.

— Право да ти кажа, не зная...

— Как? Но нали си член на управата?

— Не, вече не съм член; напуснах — отвърна Константин Левин — и не ходя вече на събранията.

— Жалко! — продума Сергей Иванович, като се начумери.

За оправдание Левин започна да разправя какво ставало на събранията в неговия уезд.

— Но това е винаги тъй! — прекъсна го Сергей Иванович. — Мие, русите, сме винаги тъй. Може би това е хубава наша черта — способността да виждаме недостатъците си, но ние прекаляваме, утешаваме се с ирония, която винаги е на езика ни. Ще ти кажа само едно: ако друг европейски народ имаше права, каквито представляват нашите земски учреждения — немците и англичаните биха създали от тях свобода, а ние само се смеем.

— Но какво да се прави? — виновно каза Левин. — Това беше последният ми опит. С цялата си душа се опитвах. Не мога. Не съм способен.

— Не че не си способен — каза Сергей Иванович, — но гледаш иначе на работата.

— Може би — унило отвърна Левин.

— А знаеш ли, братът Николай е пак тук.

Братът Николай беше роден и по-голям брат на Константин Левин и едноутробен брат на Сергей Иванович, пропаднал човек, който бе пропилял по-голямата част от имота си, движеше се в най-странно и лошо общество и бе скаран с братята си.

— Какво приказваш? — с ужас извика Левин. — Отде знаеш?

— Прокофий го видял на улицата.

— Тук, в Москва ли? Де е той? Знаеш ли? — Левин стана от стола, сякаш се готвеше веднага да върви.

— Съжалявам, че ти казах — рече Сергей Иванович, като поклащаше глава заради възмущението на по-малкия си брат. — Пращах да научат къде живее и му изпратих полицата на Трубин, която платих. Ето какво ми отговори той.

И Сергей Иванович взе една бележка изпод преспапието и я подаде на брат си.

Левин прочете написаното със странен, близък нему почерк:

„Покорно моля да ме оставите на мира. Това е едничкото, което искам от любезните си братлета. Николай Левин“

Левин прочете това и без да вдигне глава, стоеше с бележката в ръка пред Сергей Иванович.

В душата му се бореха желанието да забрави сега нещастния си брат и съзнанието, че това ще бъде лошо.

— Той очевидно иска да ме оскърби — продължи Сергей Иванович, — но не може да ме оскърби и аз от цялата си душа бих желал да му помогна, но знам, че това не може

да се направи.

– Да, да – повтаряше Левин. – Разбирам и ценя отношението ти към него; но аз ще отида да го видя.

– Ако искаш, иди, но аз не те съветвам – каза Сергей Иванович. – Сиреч що се отнася до мене, не се страхувам от това, той не ще те скара с мене; но заради тебе съветвам те по-добре да не ходиш. Не можеш му помогна. Впрочем прави каквото щеш.

– Може би не може да му се помогне, но аз чувствавам особено в тоя миг – е, това е вече друго, – чувствавам, че не мога да бъда спокоен.

– Виж, това не разбирам – каза Сергей Иванович. – Разбирам едно – прибави той, – това е урокът на смирението. Аз започнах да гледам иначе и по-снизходително на онова, което се нарича подлост, след като братът Николай стана това, което е... Ти знаеш какво направи той...

– Ах, това е ужасно, ужасно! – повтаряше Левин. След като получи от лакея на Сергей Иванович адреса на брат си, Левин веднага се приготви да иде при него, но обмисли и реши да отложи отиването си до вечерта. Преди всичко, за да има душевно спокойствие, трябваше да реши въпроса, по който бе дошъл в Москва. От брат си той отиде в съда при Облонски и като научи за Шчербацки, запъти се натам, дето му казаха, че може да намери Кити.

IX

В четири часа, усещайки как сърцето му бие, Левин слезе от файтона пред Зоологическата градина и тръгна по една пътечка към хълма и пързалката, като знаеше сигурно, че ще я намери там, защото видя каретата на Шчербацки пред входа.

Беше ясен мразовит ден. Пред входа стояха в редици карети, шейни, файтонджии, стражари. Отбран народ с блеснали на яркото слънце шапки гъмжеше при входа и по разчистените пътечки, между руски къщички, с прозорци, украсени с резба; старите кичести брези, с увиснали от снега клони, сякаш бяха пременени в нови празнични одежди.

Той вървеше по пътечката към пързалката и си казваше: „Трябва да не се вълнувам, трябва да се успокоя. Какво си се развълнувало? Защо? Мълчи, глупчо!“ – обръщаше се той към сърцето си. И колкото повече се мъчеше да се успокои, толкова по-силно секваше дъхът му. Срещна го един познат и му извика на име, но Левин дори не го позна. Приблужи се до хълма, дето гърмяха веригите на спускащи се и издигащи се шейни, кънтяха пързалици се шейни и звучаха весели гласове. Направи още няколко крачки и пред него се откри пързалката, и веднага посред всички пързалици се позна нея.

Той разбра, че тя е тук по радостта и страха, които обзеха сърцето му. Тя бе застанала, разговаряйки с една дама, на противоположния кран на пързалката. Нямаше сякаш нищо особено нито в облеклото, нито в позата ѝ; но Левин можеше така лесно да я познае сред тая тълпа, както розов храст сред коприва. Всичко се осветяваше от нея. Тя бе усмивка, която озаряваше всичко наоколо. „Нима мога да отида там, на леда, да се приближа до нея?“ – помисли той. Мястото, дето се намираще тя, му се стори като недостъпна светиня и в един миг той за малко не си отиде; толкова страшно му стана. Трябваше да направи усилие над себе си и да размисли, че около нея се движат всевъзможни хора, че и той може да отиде там да се пързали на кънки. Той слезе долу, като избягваше да я гледа дълго време, сякаш тя беше слънце, но я виждаше, както се вижда слънцето, и без да я гледа.

През тоя ден от седмицата и по това време на деня на пързалката се събираха хора от един кръг, все познати. Тук имаше и майстори на пързалинето, които се перчеха с изкуството си, и такива, които се учеха със столове, с плахи несръчни движения, и момчета, и стари хора, които се пързалиха със здравословна цел; те всички се струваха на Левин избрани щастливци, защото бяха тук, близо до нея. Всички пързалици се сякаш съвсем равнодушно я надпреварваха, настигаха я, дори говореха с нея и съвсем независимо от нея се веселиха, като използвана отличния лед и хубавото време.

Николай Шчербацки, братовчед на Кити, седеше с късичко палто и тесни панталони на една пейка, с кънки на краката, и като видя Левин, му извика:

– А, първият руски майстор на кънки! Отдавна ли сте дошли? Ледът е отличен, слагайте кънките!

– Та аз и кънки нямам – отвърна Левин, като се чудеше на тая смелост и безцеремонност в нейно присъствие и не я изпускаше от очи нито за миг, макар че не я гледаше. Той чувствуваше, че слънцето се приближава към него. Тя беше в ъгъла и като стъпи несигурно с тесните си крачка във високи обувки, с явна нерешителност се пързалияше към него. Едно момче с руско облекло, което отчаяно махаше с ръце и се превиваше към земята, я надминаваше. Тя се пързалияше не съвсем сигурно; извадила ръце от малкия си маншон, който висеше на шнурче, тя ги държеше готови и гледаше Левин, когото бе познала, усмихваше се и нему, и на своя страх. Когато завиването свърши, тя се засили с пъргавото си краче и се хлъзна право към Шчербацки; и като се улови с ръка за него, усмихната кимна към Левин. Беше по-хубава, отколкото той си я представяше.

Когато мислеше за нея, той можеше да си я представи живо цялата, особено прелестната ѝ, малка руса главичка с израз на детска яснота и доброта, толкова свободно сложена върху стройните ѝ момински рамене. Детският израз на лицето ѝ, съчетан с изящната хубост на снагата, съставяше особената ѝ прелест, която той добре си спомняше; но онова, което винаги го поразяваше в нея като нещо неочаквано, беше изразът на очите ѝ – кротки, спокойни и правдиви, и особено усмивката ѝ, която винаги пренасяше Левин в един вълшебен мир, дето се чувствуваше умилен и разнежен, какъвто се помнеше в редките дни от ранното си детство.

– Отдавна ли сте тук? – каза тя и му подаде ръка. – Благодаря – прибави тя, когато той вдигна кърпичката, която бе паднала от маншона ѝ.

– Аз ли? Отскоро съм тук, вчера... тоест днес... пристигнах – отвърна Левин, който от вълнение не разбра изведнъж въпроса ѝ. – Искях да дойда у вас – каза той и като си спомни с какво намерение я бе търсил, веднага се смути и се изчерви. – Не знаех, че се пързалият с кънки, и то прекрасно.

Тя внимателно го погледна, сякаш искаше да разбере причината за смущението му.

– Вашата похвала е много ценна. Тук и досега всички разправят, че сте най-добрият майстор на кънки – каза тя, като отърсваше с малката си ръка в черна ръкавица иглиците от скреж, паднали върху маншона ѝ.

– Да, едно време се пързалиях със страст; искаше ми се да стигна до съвършенство.

– Изглежда, че вие правите всичко със страст – каза тя и се усмихна. – Много ми се иска да видя как се пързалият. Хайде, сложете кънки и елате да се пързалием заедно.

„Да се пързалием заедно! Нима това е възможно?“ – мислеше Левин, като я гледаше.

– Ей сега ще сложа – каза той. И отиде да си сложи кънки.

– Отдавна не сте идвали към нас, господине – каза прислужникът на пързалката, като крепеше крака му и завинтваше кънката на тока. – След вас между господата няма вече такъв майстор на пързалиене. Добре ли е така? – каза той, като изопваше ремъчката.

– Добре, добре, но по-бързо, моля ти се – отвърна Левин и едва сдържаше щастливата усмивка, която се появи неволно на лицето му. „Да – мислеше той, – ето това е животът, това е щастието! _Заедно_, каза тя, _елате да се пързалием заедно_. Да ѝ кажа ли сега? Но нали затова се страхувам да ѝ кажа, защото сега съм щастлив, щастлив поне с надеждата... Ами тогава... Но трябва пък! Трябва, трябва! Далеч от мене всяка слабост!“

Левин стъпи на крака, свали палтото си и като се затича по грапавия лед пред помещението, изскочи върху гладкия лед и започна да се пързалия без усилие, сякаш само с волята си ускоряваше, забавяше и насочваше пързалиенето. Той се приближи до нея плахо, но пак усмивката и го успокои.

Тя му подаде ръка и те тръгнаха един до друг, като се засилваха, и колкото по-бързо се движеха, толкова по-силно тя стискаше ръката му.

– С вас бих се научила по-бързо; кой знае защо, имам вяра във вас – каза му тя.

– И аз съм уверен в себе си, когато вие се облягате на мене – каза той, но

веднага се изплаши от онова, което каза, и се изчерви. И действително, щом той изрече тия думи, изведнъж сякаш слънцето се скри зад облак, лицето ѝ изгуби цялата си ласкавост и Левин съзря познатата игра на лицето ѝ, която означаваше усилие на мисълта: на гладкото ѝ чело се появи бръчка.

– Да не би да ви е нещо неприятно? Впрочем аз нямам право да питам – бързо каза той.

– Защо пък?... Не, не ми е неприятно – отвърна тя студено и веднага прибави: – Не сте ли се виждали с mademoiselle Linon?

– Още не.

– Идете при нея, тя толкова ви обича.

„Какво значи това? Аз съм я обидил. Господи, помогни ми!“ – помисли Левин и се спусна към старата францужойка с побелели къдри, която седеше на една пейка. Тя го посрещна като стар приятел, усмихвайки се и показвайки изкуствените си зъби.

– Да, ето на, растем – каза му тя, посочвайки с очи Кити – и стареем. Tinybear* стана вече голямо! – продължи усмихнатата францужойката и му припомни неговата шега за трите госпожици, които той наричаше трите мечки от една английска приказка. – Помните ли, някога вие казвахте така.

[* Мечето.]

Той съвсем не помнеше това, макар че тя от десет години се смееше на тая шега и я обичаше.

– Хайде идете, идете се пързалийте. А нашата Кити започна да се пързали хубаво, нали?

Когато Левин изтича пак при Кити, лицето ѝ вече не беше строго, очите гледаха все така правдиво и ласкаво, но на Левин се стори, че нейната ласкавост има един особен, умишлено спокоен тон. И му стана тъжно. След като поприказва за старата си гвернантка, за нейните странности, тя го запита за живота му.

– Нима не ви е отегчително зимно време на село? – попита тя.

– Не, не ми е отегчително, аз съм много зает – каза той, чувствайки, че тя го подчинява на спокойния си тон, от който той не ще има сили да се освободи, също както беше в началото на зимата.

– За дълго ли дойдохте? – попита го Кити.

– Не знам – отвърна той, без да мисли какво говори. Мина му мисълта, че ако се поддаде на тоя неин тон на спокойно приятелство, отново ще си замине, без да е решил нещо, и затова сметна за необходимо да се възмути.

– Как може да не знаете?

– Не знам. Това зависи от вас – каза той и веднага се ужаси от думите си.

Дали не го чуваше, или не искаше да го чуе, но тя сякаш се препъна, тропна два пъти с крак и бързо се понесе далеч от него. Стигна с пързалие при m-lle Linon, каза ѝ нещо и се запъти към помещението, дето дамите сваляха кънките си.

„Боже мой, какво направих аз! Господи Боже мой! Помогни ми, научи ме!“ – казваше си Левин, като се молеше и същевременно чувствуваше нужда от силно движение и затова се пързалиеше бързо и описваше външни и вътрешни кръгове.

В това време един от младежите, най-добрият от новите майстори на пързалие, с цигара в уста, с кънки, излезе от кафенето, затича се и се спусна надолу по стъпалата, като тропаше и подскачаше. Той се хлъзна надолу и без да измени дори свободното положение на ръцете си, започна да се пързали по леда.

– А, това е нов номер! – каза Левин и веднага хукна горе, за да направи и той тоя номер.

– Да не се пребиете, за това трябва навик! – извика му Николай Шчербацки.

Левин се изкачи на стъпалата, затича се отгоре о всичка сила и се спусна долу, като пазеше при това необикновено движение равновесие с ръцете си. На последното стъпало той се закачи, но едва докосна леда с едната си ръка, направи силно движение, запази равновесие и засмян полетя нататък.

„Колко е приятен, мил!“ – помисли Кити, която в това време излизаше от помещението заедно с m-lle Linon и го гледаше с кротка, ласкава усмивка, като любим брат. „Нима съм виновна, нима направих нещо лошо? Те казват: кокетство. Аз зная, че не него обичам; но все пак ми е весело с него, той е толкова приятен! Само че защо ми каза такива работи!...“ – мислеше тя.

Като видя, че Кити си отива и майка и я посрещна на стъпалата, Левин,

зачервен от бързото движение, се спря и се замисли. Той свали кърпите и настигна майката и дъщерята при входа на градината.

– Много ми е приятно, че ви виждам – каза княгинята. – В четвъртък както винаги ние приемаме.

– Значи, днес?

– Много ще ни бъде приятно да ви видим – сухо каза княгинята.

Тая сухота огорчи Кити и тя не можа да сдържи желанието си да заглади студенината на майка си. Обърна глава и каза с усмивка:

– Довиждане.

В това време Степан Аркадич, с накривена шапка, със светнали лице и очи, влизаше в градината като весел победител. Но когато се приближи до тъща си, той с тъжно, виновно лице отговори на въпросите ѝ за здравето на Доли. След като поприказва тихо и унило с нея, той изпъчи гърди и улови Левин под ръка.

– Е, да вървим ли? – попита той. – Все за тебе мислех и много, много ми е приятно, че дойде – каза той, като го гледаше многозначително в очите.

– Да вървим, да вървим – отвърна щастливият Левин, той непрекъснато чуваше звука на гласа, който му каза „довиждане“, и виждаше усмивката, с която бе казано това.

– В „Англия“ или в „Ермитаж“?

– Все ми е едно.

– Добре, в „Англия“ – каза Степан Аркадич, който избра „Англия“, защото там, в „Англия“, бе повече задлъжнял, отколкото в „Ермитажа“. Тъкмо затова той смяташе, че не е добре да отбягва този ресторант. – С файтон ли си? Е, чудесно, защото аз освободих каретата.

По целия път приятелите мълчаха. Левин мислеше какво ли значи тая промяна в израза на лицето на Кити и ту се убеждаваше, че има надежда, ту изпадаше в отчаяние и ясно виждаше, че надеждата му е безумна, а същевременно се чувствуваше съвсем друг човек, не такъв, какъвто беше преди нейната усмивка и нейното „довиждане“.

По пътя Степан Аркадич съчиняваше менюто на обета.

– Ти нали обичаш тюрбо? – попита той Левин, когато стигнаха до ресторанта.

– Какво? – попита Левин. – Тюрбо ли? Да, „ужасно“ обичам тюрбо.

Х

Когато влезе с Облонски в ресторанта, Левин не можа да не забележи особения израз, сякаш на сдържано сияние, върху лицето и в цялата фигура на Степан Аркадич. Облонски съблече балтона си и с накривена шапка мина в салона, като даваше нареждания на лепящите се по нето татари във фракове и с кърпи. Кланяйки се надясно и наляво на радостно посрещашите го познати, каквито се намираха и тук, както навред, той пристъпи до бюфета, пийна водка, взе мезе риба и каза на начервената, накитена с панделчици, дантели и къдрици французойка, която седеше зад тезгяха, нещо такова, че дори тая французойка се засмя искрено. А Левин не пи водка само защото му се виждаше оскърбителна тая французойка, съставена сякаш цялата от чужди коси, *roudre de riz* и *vinaigre de toilette**. Като от някакво мръсно място, той бързо се отдалечи от нея. Цялата му душа беше изпълнена със спомена за Кити и в очите му светеше усмивка на тържество и щастие.

[* Оризова пудря и тоалетен оцет.]

– Заповядайте тук, ваше сиятелство, тук няма да ви безпокоят, ваше сиятелство – каза един особено досадно-любезен стар, беловежд татарин с широк таз и разперени над него поли на фрака. – Заповядайте, ваше сиятелство – обърна се той към Левин, като в знак на почитание към Степан Аркадич любезничеше и с гостенина му.

Той в миг покри с чиста покривка постланата вече кръгла маса под бронзовия светилник, приближи плюшените столове и спря пред Степан Аркадич с кърпа и листа в ръка, очаквайки поръчки.

– Ако желаете, ваше сиятелство, отделна стаичка, ей сега се освобождава: там е княз Солицин с една дама. Получихме пресни стриди.

– А, стриди!

Степан Аркадич се замисли.

– Дали да променим плана си, а, Левин? – попита той, като спря пръста си върху листа. И лицето му изразяваше сериозно недоумение. – Хубави ли са стридите? Само внимавай!

– Фленсбургски са, ваше сиятелство, остендски нямаме.

– Че са фленсбургски, фленсбургски са, но дали са пресни?

– Вчера ги получихме.

– Е, дали да започнем със стриди, а след това вече да променим целия план? А?

– Все едно ми е. Аз бих предпочел зелева чорба и каша; но тук няма тия работи.

– Каша а ла рюс ли ще заповядате? – каза татаринът, наведен над Левин като бавачка над дете.

– Не, без шеги, каквото и да избереш, все ще е хубаво. Аз се попързалих на кънки и съм много гладен. И не мисли – прибави той, като забеляза недоволен израз върху лицето на Облонски, – че не ценя твоя избор. С удоволствие ще си хапна хубавичко.

– То се знае! Каквото и да казват, това е едно от удоволствията на живота – каза Степан Аркадич. – Добре, тогава дай ни, братко, двадесет или малко са – тридесет стриди, супа с корени...

– Прентаниер – подзе татаринът. Но изглежда, че Степан Аркадич не искаше да му достави удоволствието да нарича ястията на френски.

– С корени, нали знаеш? След това тюрбо с гъст сос, после... ростбиф; но внимавай да е хубав. После може петел и такова, консерви.

Като си спомни маниера на Степан Аркадич да не нарича ястията по френския лист, татаринът не повтаряше след него, но си направи удоволствие да повтори цялата поръчка по листа: „Суп прентаниер, тюрбо сос Бомарше, пулард а` лестрагон, маседуан де фрюи..." – и веднага, като върху пружина, остави единия, подвързания лист, грабна другия, листа за вината, и го поднесе на Степан Аркадич.

– А какво ще пием?

– Каквото искаш, само че малко, може шампанско – каза Левин.

– Как? Отначало ли? Впрочем може наистина. С бял печат ли обичаш?

– Каше блан – подзе татаринът.

– Добре, донеси ни от тая марка заедно със стридите, а после ще видим.

– Слушам. С яденето от кое вино ще заповядате?

– Дай ни нюи. Не, по-добре класическо шабли.

– Слушам. От _вашето_ сирене ще заповядате ли?

– Е, да, пармезан. Или ти обичаш друго?

– Не, все едно ми е – каза Левин, който едва сдържаше усмивката си.

И татаринът с разперени поли над широкия си таз се затече и след пет минути долетя с чиния отворени върху седефените черупки стриди и бутилка между пръстите.

Степан Аркадич смачка колосаната кърпа, пхна я в жилетката си и като сложи спокойно ръце, залови се за стридите.

– Ама не са лоши – каза той, като изчопляше със сребърната вилица лигавите стриди от седефените черупки и ги гълташе една след друга. – Не са лоши – повтори той, като дигаше влажните си и блестящи очи ту към Левин, тук към татарина.

Левин яде и от стридите, макар че белият хляб със сирене му се услаждаше повече. Но той се любуваше на Облонски. Дори татаринът, който бе отпушил бутилката и разливаше пенливото вино в широките тънки чашки, с усмивка на видимо удоволствие поглеждаше Степан Аркадич, който оправяше белия си нагръдник.

– Ами ти не обичаш ли много стридите? – попита Степан Аркадич, като изпразни чашата си. – Или си нещо угрижен? А?

Искаше му се Левин да е весел. Ала Левин не че не беше весел, но беше притеснен. С това, което бе на душата му, на него му бе тежко и неловко в ресторанта между тия отделни стаички, дето обядваха двойки, посред това тичане и суетене; тая обстановка от бронзови украшения, огледала, газово осветление, татари – всичко това беше оскърбително за него. Той се страхуваше да не замърси онова, което изпълваше душата му.

– Аз ли? Да, угрижен съм; но освен това всичко тук ме притеснява – каза той.

– Ти не можеш си представи как за мене, селския жител, всичко това е чудно, като ноктите на оня господин, когото видях в кабинета ти.

– Да, видях, че ноктите на бедния Гриневич те заинтересуваха много – каза Степан Аркадич със смях.

– Не мога – отвърна Левин. – Постарай се, влез в положението ми; застани на гледището на един селски жител. Ние на село се стараем да приведем ръцете си в такова положение, че да е удобно да работим с тях; затова изрязваме ноктите си, а понякога запретваме и ръкави. А тук хората нарочно оставят ноктите си, докато могат да се държат, и прикачват на ръкавите си копчета като панички, за да не могат да работят нищо с ръцете си.

Степан Аркадич весело се усмихваше.

– Да, това е признак, че на този човек вече не му е нужен грубият труд. Той работи с ума си.

– Може би. Но все пак всичко това ми се вижда чудно, както сега ми се вижда чудно, че ние, селските жители, гледаме по-скоро да се наядем, за да можем да вършим работата си, а ние с тебе се стараем колкото се може по-дълго време да не се наядем и затова ядем стриди...

– Е, разбира се – подзе Степан Аркадич. – Но тъкмо това е целта на образованието, да се направи от всичко наслада.

– Е, щом това е целта, бих желал да съм див.

– Ти и без това си див. Вие, Левиновци, всички сте диви.

Левин въздъхна. Спомни си за брата Николай, стана му срамно и мъчно и той се начумери; но Облонски заприказва за друго нещо, което веднага го отвличе.

– Ще идеш ли довечера у нашите, у Шчербацки де? – попита той, като отместваше празните грапави черупки и приближаваше сиренето; очите му блестяха многозначително.

– Да, непременно ще ида – отвърна Левин. – Макар и да ми се стори, че княгинята ме покани неохотно.

– Какво приказваш! Глупости! Това е нейният маниер... Я ми дай супата, братко!... Това е нейният маниер, *grande dame** – каза Степан Аркадич. – И аз ще дойда, но най-напред трябва да отида на спявка у графиня Банина. Че как да не си див? С какво да се обясни, че ти изведнъж изчезна от Москва? Шчербацки ме разпитваха непрестанно за тебе, сякаш аз съм длъжен да зная къде си отишъл. А аз зная само едно: ти правиш винаги онова, което никой не прави.

[* Важна дама.]

– Да – бавно и развълнувано каза Левин. – Прав си, аз съм див. Само че моята диващина не е в това, че си заминах тогава, а че съм дошъл сега. Сега аз дойдох...

– О, какъв щастливец си ти! – подзе Степан Аркадич, като гледаше Левин в очите.

– Защо?

– Познавам буйните коне по дамгите, а влюбените младежи – по очите – издекламира Степан Аркадич. – За тебе всичко е напред.

– А нима за тебе вече е отминало?

– Не, макар и да не е отминало, но ти имаш бъдеще, а моето настояще е объркана работа.

– Защо?

– Ей тъй на, не е хубаво. Но аз не искам да говоря за себе си, и без това не мога да ти обясня всичко – каза Степан Аркадич. – Ами ти защо си дошъл в Москва?... Ей, прибирай! – извика той на татарина.

– Сещаш ли се? – отвърна Левин, без да сваля от Степан Аркадич своите светнали от вътрешен огън очи.

– Сещам се, но не мога да започна да говоря за това. По това вече ти можеш да разбереш дали се сещам, или не – каза Степан Аркадич, като гледаше с тънка усмивка Левин.

– Е, какво ще ми кажеш? – попита Левин с треперещ глас и усети, че всички мускули на лицето му треперят. – Как гледаш на това?

Степан Аркадич бавно изпи нашата си шабли, без да сHEME очи от Левин.

– Аз ли? – каза той. – Не бих желал нищо, нищо така много, както това. То е най-хубавото, което може да стане.

– Но дали не грешиш? Знаеш ли за какво говорим? – рече Левин, като впиваше очи в събеседника си. – Мислиш ли, че това е възможно?

– Мисля, че е възможно. Защо да не е възможно?
– Не, мислиш ли наистина, че е възможно? Кажи ми всичко, каквото мислиш! Ами... ами ако ме чака отказ?... И аз дори съм уверен...

– Но защо мислиш така? – каза Степан Аркадич, като се усмихваше на неговото възмущение.

– Така ми се струва понякога. Та това ще бъде ужасно и за мене, и за нея.

– Е, във всеки случай за едно момиче няма нищо ужасно в това. Всяко момиче се гордее, когато му направят предложение.

– Да, всяко момиче, но не и тя.

Степан Аркадич се усмихна. Той познаваше толкова добре това чувство на Левин, знаеше, че за него всички момичета в света се делят на два сорта: първият сорт са всички момичета в света освен нея и тия момичета имат всички човешки слабости и са твърде обикновени момичета; вторият сорт – това е само тя, която няма никакви слабости и стои над всичко човешко.

– Чакай, вземи си сос – каза той, като улови ръката на Левин, който отстраняваше соса от себе си.

Левин покорно си сложи сос, но не остави Степан Аркадич да яде спокойно.

– Не, почакай, почакай – каза той. – Разбери, че за мене това е въпрос на живот и смърт. Аз не съм говорил никога и с никого за това. И с никого не мога да говоря освен с тебе. Наистина ние с тебе сме чужди един на друг въз всичко: различни вкусове, възгледи, всичко; но аз знам, че ме обичаш и разбираш и заради това ужасно те обичам. Но, за Бога, бъди напълно откровен.

– Казвам ти, което мисля – рече Степан Аркадич, като се усмихваше. – Но ще ти кажа и нещо повече; жена ми е просто необикновен човек... – Степан Аркадич въздъхна, като си спомни за отношенията с жена си, помълча за миг и продължи: – Тя има дарба да предвижда. Прониква в душата на хората; нещо повече – тя знае какво ще стане, особено в областта на браковете. Например тя предсказа, че Шаховская ще се омъжи за Брентели. Никой не искаше да повярва това, а така излезе. И тя е на твоя страна.

– Сиреч как?

– Така, че тя не само те обича, но казва, че Кити непременно ще стане твоя жена.

При тия думи лицето на Левин изведнъж светва в усмивка, в такава усмивка, която е близо до сълзи от умиление.

– Тя казва това! – извика Левин. – Аз винаги съм смятал, че твоята жена е чудесна. Е, стига, стига сме приказвали за това – каза той и стана от мястото си.

– Добре, но седни де, ето я и супата.

Но Левин не можеше да се сдържи на стола. Той мина два пъти с твърдите си крачки из малката стаичка, помита с очи, за да не видят сълзите му, и едва тогава седна пак на масата.

– Разбери – каза той, – че това не е любов. Аз съм се влюбвал, но това е друго. Не моето чувство, а някаква външна сила ме е завладяла. Да, аз заминах, защото реших, че това не може да стане, разбираш ли, като щастие, което не съществува на земята; но се борих със себе си и виждам, че без това няма живот. И трябва да реша...

– Защо си заминал, казваш?

– Ах, чакай! Ах, колко мисли! За колко неща трябва да те питам! Слушай. Та ти не можеш си представи какво направи за мене с това, което ми каза. Аз съм толкова щастлив, че ставам дори отвратителен; забравих всичко... Днес научих, че братът Николай... знаеш ли, той е тук... аз забравих и него. Струва ми се, че и той е щастлив. Това е нещо като лудост. Но едно е ужасно... Ето, ти си женен, познаваш това чувство... Ужасното е, че ние, старите, които сме вече с минало... не любов, а грехове... изведнъж се сближаваме с едно чисто, невинно същество; това е отвратително и затова не мога да не се чувствавам недостоен.

– Е, ти нямаш много грехове.

– Ах, все пак – каза Левин, – все пак, „като чета с отврата живота си, треперя и проклиnam, и горчиво се оплаквам..." Да.

– Какво да се прави, светът е нареден така – каза Степан Аркадич.

– Едно е утешението, както в молитвата, която винаги съм обичал: прости ми не по заслугите, а от милосърдие. Само така може да ми прости и тя.

XI

Левин изпи чашата си и те млъкнаха.

– Трябва да ти кажа още нещо. Познаваш ли Вронски? – обърна се Степан Аркадич към Левин.

– Не, не го познавам. Защо ме питаш?

– Донеси още една бутилка – каза Степан Аркадич на татарина, който доливаше чашите и се въртеше около тях тъкмо когато не трябваше.

– Защо ми е дотрябвало да познавам Вронски?

– Трябва да познаваш Вронски, защото той е един от твоите съперници.

– Какъв е тоя Вронски? – попита Левин и детски-възторженият израз на лицето му, на който Облонски току-що се любуваше, изведнъж стана зъл и неприятен.

– Вронски е един от синовете на граф Кирил Иванович Вронски и един от най-добрите представители на петербургската златна младеж. Запознах се с него в Твер, когато бях на служба там, а той идваше за наборната комисия. Страшно богат, красив, с големи връзки, флигел-адютант и същевременно много мил, добър момък. И дори нещо повече от добър. Доколкото го опознах тук, той е образован и много умен; тоя човек ще отиде много далеч.

Левин се мръщеше и мълчеше.

– Та той дойде тук скоро след тебе и доколкото разбирам, влюбен е до уши в Кити, а ти знаеш, майка й...

– Извинявай, но аз не знам нищо – каза Левин и мрачно се намръщи. И веднага си спомни за брата Николай и за това, колко е отвратителен, че е могъл да го забрави.

– Почакай, почакай – каза Степан Аркадич, като се усмихваше и го дърпаше за ръката. – Казах ти това, което зная, и повтарям, че в тая тънка и деликатна работа, доколкото разбирам, струва ми се, шансовете са на твоя страна.

Левин се отпусна назад на стола, лицето му беше бледо.

– Но аз бих те съветвал да решиш работата колкото може по-скоро – продължи Облонски, като му доливаше чашата.

– Не, благодаря, не мога да пия повече – каза Левин и отмести чашата си. – Ще се напия... Ами ти как живееш? – продължи той с явно желание да промени разговора.

– Още една дума: във всеки случай съветвам те да решиш въпроса по-скоро. Днес не те съветвам да говориш – каза Степан Аркадич. – Иди утре сутринта класически да направиш предложение и нека Бог те благослови.

– Но ти нали искаше да дойдеш на лов при мене на село? Хайде напролет, когато птиците се чифтосват – каза Левин.

Сега той от цялата си душа се разкайваше, че бе започнал тоя разговор със Степан Аркадич. Неговото _особено_ чувство бе осквернено от разговора за конкуренцията на някакъв си петербургски офицер, от предположенията и съветите на Степан Аркадич.

Степан Аркадич се усмихна. Той разбираше какво става в душата на Левин.

– Ще дойда някога – каза той. – Да, братко, жените са ос, около която се върти всичко. Ето и моята работа е лоша, много лоша. А всичко идва от жените. Ти ми кажи откровено – продължи той, като извади пура и държеше с една ръка чашата си, – дай ми съвет.

– Но за какво?

– Ето за какво. Да предположим, че си женен, обичаш жена си, но си се увлякъл в друга жена...

– Извинявай, но аз никак не разбирам как може... също както не разбирам как бих могъл, след като съм се наял сега, да мина край някоя фурна и да си открадна кравай.

Очите на Степан Аркадич блестяха повече от обикновено.

– Защо не? Понякога краваят мирише толкова хубаво, че не можеш да се въздържиш.

Himmlich ist's, wenn ich bezwungen

Meine irdische Begier;
Aber noch wenn's nicht gelungen,
Hatt'ich auch recht hübsch Plaisir!*

[*

Хубаво е, когато съм надвил
земната си страст;
но дори когато не съм успял в това,
все пак съм изпитал блаженство!

]

Като казваше това, Степан Аркадич леко се усмихваше. Левин също не можа да не се усмихне.

– Да, но без шеги – продължи Облонски. – Разбери, че жената, мило, кротко, любещо същество, е клета, самотна и всичко е пожертвувала. Сега, когато всичко е вече свършено – разбери, – няма трябва да я захвърлиш? Да кажем: ще се разделите, за да не разрушите семейния си живот; но няма не трябва да я съжалиш, да уредиш някак работата, да я смекчиш?

– Е, извинявай за това. Ти знаеш, че за мене всички жени се делят на два сорта... сиреч не... по-право: има жени, има и... Аз не съм виждал красиви паднали създания и не ще видя, а такива, като оная начервена французайка зад тезгяха, с къдриците, са за мене гадини и всички паднали жени са такива.

– А евангелската?

– Ах, престани! Христос никога не би казал тия думи, ако е знаел колко ще злоупотребяват с тях. От цялото Евангелие си спомням само тия думи. Впрочем аз говоря не това, което мисля, а това, което чувствавам. Отвращавам се от падналите жени. Ти се боиш от паяците, а аз от тия гадини. Ти сигурно не си изучавал паяците и не познаваш нрава им; същото е и с мене.

– Добре ти е на тебе да говориш така; това е все едно, както оня Дикенсов господин, който с лявата си ръка прехвърля през дясното рамо всички трудни въпроси. Но отричането на един факт не е отговор. Какво да се прави, кажи ми, какво да се прави? Жената се състарява, а ти си пълен с живот. Не си успял още да се озърнеш, и вече чувствуваш, че не можеш да обичаш жена си с любов, колкото и да я уважаваш. И ето че изведнъж се влюбиш в някоя – пропадаш, пропадаш! – с мрачно отчаяние рече Степан Аркадич.

Левин се усмихна.

– Да, и пропаднах – продължи Облонски. – Но какво да правя?

– Да не крадеш кравайчета.

Степан Аркадич се засмя.

– О, моралисте! Но разбери, че има два вида жени: едната иска само правата си и тия права са твоята любов, която ти не можеш да й дадеш; а другата жертвува всичко за тебе и не иска нищо. Какво трябва да правиш? Как да постъпиш? Тук е страшната драма.

– Ако искаш да бъда искрен, ще ти кажа, че не вярвам да има тук драма. И ето защо. Според мене любовта... и двата вида любов, които, както си спомняш, Платон определя в своя „Пир“, и двата вида любов служат като пробен камък за хората. Едни хора разбират само едната любов, други – другата. И ония, които разбират само неплатоничната любов, напразно говорят за драма. При такава любов не може да има никаква драма. „Покорно ви благодаря за удоволствието, довиждане“ – ето ти цялата драма. А при платоничната любов не може да има драма, защото при такава любов всичко е ясно и чисто, защото...

В тоя миг Левин си спомни за греховете си и за вътрешната борба, която бе преживял. И той неочаквано прибави:

– Впрочем може би си прав. Твърде е възможно... Но аз не зная, наистина не зная.

– Ето виждаш ли – каза Степан Аркадич, – ти си цялостен човек. Това е твое качество и твой недостатък. Понеже си цялостен характер, искаш целият живот да се състои от цялостни явления, а това не става. Ето ти презираш обществената служебна

дейност, защото ти се иска делото постоянно да отговаря на целта, а това не става. Ти искаш също дейността на отделния човек да има винаги цел, любовта и семейният живот да бъдат винаги едно. А това не става. Цялото разнообразие, цялата прелест, цялата хубост на живота се състои от светлини и сенки.

Левин въздъхна и не отговори нищо. Той мислеше за своите работи и не слушаше Облонски.

И изведнъж и двамата почувстваха, че макар и да са приятели, макар да обядваха заедно и пиха вино, което трябваше да ги сближи още повече, всеки мисли само за своите работи и не го интересува другият. Облонски неведнъж вече бе изпитвал това настъпващо след ядене крайно раздвоение вместо сближение и знаеше какво трябва да се направи в такива случаи.

– Сметката! – извика той и влезе в съседния салон, където веднага срещна един познат адютант и заприказва с него за една актриса и за нейния покровител. И веднага в разговора с адютанта Облонски почувствува облекчение и си отдъхна от разговора с Левин, който винаги го докарваше до твърде голямо умствено и душевно напрежение.

Когато татаринът се появи със сметката от двадесет и шест рубли и няколко копейки плюс бакшиша, Левин, който в друго време, като селски жител, би се ужасил от припадащата му се част от сметката, четиринадесет рубли, сега не обърна внимание на това, плати и тръгна да си върви, за да се преоблече и отиде у Шчербацки, дето щеше да се реши съдбата му.

XII

Княжна Кити Шчербацкая беше на осемнадесет години. Тя се появи, в обществото за пръв път тая зима. Успехите ѝ бяха по-големи, отколкото на двете ѝ по-възрастни сестри, по-големи, отколкото очакваше дори княгинята. Не само че младежите, които танцуваха по московските балове, бяха почти всички влюбени в Кити, но още първата зима се появиха двама сериозни кандидати: Левин и веднага след заминаването му граф Вронски.

Появата на Левин в началото на зимата, честите му посещения и явната му любов към Кити бяха повод за първите сериозни разговори между родителите на Кити върху нейното бъдеще и за споровете между княза и княгинята. Князът държеше страната на Левин, като казваше, че не желае нищо по-добро за Кити. А княгинята, със свойствения на жените навик да заобикалят въпроса, казваше, че Кити е много млада, че Левин с нищо не показва, че има сериозни намерения, че Кити не е привързана към него и други такива доводи; но тя не казваше главното – че очаква по-добра партия за дъщеря си, че Левин не ѝ харесва и че тя не може да го разбере. И когато Левин неочаквано замина, княгинята се зарадва и казваше тържествуваща на мъжа си: „Виждаш ли, аз бях права.“ А когато се появи Вронски, тя се зарадва още повече, като затвърди мнението си, че Кити трябва да се омъжи не само за добър, но и за блестящ мъж.

Според майката не можеше да става дума за никакво сравнение между Вронски и Левин. Тя не харесваше у Левин нито неговите странни и резки съждения, нито непохватността му в обществото, основана, както предполагаше тя, на гордостта му, и неговия, според нейните разбирания, някакъв си див живот на село, дето се занимава с говеда и селяци; тя не харесваше много и това, че той, влюбен в дъщеря ѝ, се влачи в къщата им вече месец и половина, сякаш очаква нещо, колебае се, сякаш се страхува да не би да е голяма чест за тях, ако направи предложение, и не иска да разбере, че когато ходи в една къща, където има момиче за женене, би трябвало да се обясни. И изведнъж, без да се обясни, той си замина. „Добре, че е толкова непривлекателен, та Кити не се влюби в него“ – мислеше майката.

Вронски отговаряше на всички желания на майката. Много богат, умен, знатен, на път към блестяща военно-придворна кариера и очарователен човек. Не можеше да се желае нищо по-хубаво.

На баловете Вронски явно задиряше Кити, танцуваше с нея и ходеше у тях – значи, не можеше и да има съмнение в сериозността на намеренията му. Но въпреки това през цялата зима майката се намираше в страшно безпокойство и вълнение.

Самата княгиня бе се омъжила преди тридесет години чрез посредничеството на леля си. Момъкът, за когото вече знаеха всичко предварително, дойде, видя девойката, видяха и него; сватовницата леля научи и предаде взаимно направеното впечатление; впечатлението беше добро; след това в определен ден бе направено на родителите и бе прието очакваното предложение. Всичко стана много лесно и просто. Така поне се струваше на княгинята. Но сега с дъщерите си тя изпита, че не е никак лесна и проста тая обикновена наглед работа – да омъжиш дъщерите си. Колко страхове бяха изживени, колко мисли премислени, колко пари похарчени, колко спречквания с мъжа ѝ станаха, когато омъжваха двете по-големи дъщери – Даря и Натали! Сега, при задомяването на по-малката, преживяваха същите страхове, същите съмнения и още по-големи от по-рано караници с мъжа. Старият княз, като всички бащи, беше особено строг по отношение на честта и чистотата на дъщерите си; той беше неблагоприятно ревнив към тях и особено към Кити, която беше негова любимка, и на всяка крачка правеше сцени на княгинята, задето компрометира дъщеря си. Княгинята бе свикнала с това още при първите си дъщери, но сега чувствуваше, че строгостта на княза има повече основания. Тя виждаше, че напоследък много неща в обществото са се променили, че задълженията на майката са станали още по-трудни. Виждаше, че връстниците на Кити образуваха някакви компании, посещаваха някакви курсове, държаха се свободно с мъжете, ходеха сами из улиците, много от тях не правеха реверанси и главно, всички бяха твърдо убедени, че да си избират мъже, е тяхна работа, а не на родителите. „Днес вече момичетата не се омъжват така, както по-рано“ – мислеха и казваха всички тия млади девойки и дори старите хора. Но как се омъжват момичетата днес, княгинята не можеше да научи от никого. Френският обичай – родителите да решават съдбата на децата си – не бе възприет и го осъждаха. Английският обичай – да се дава пълна свобода на момичето – също не бе възприет и не бе възможен за руското общество. Руският обичай на сватосване се смяташе за нещо безобразно, всички го осмиваха, та дори и княгинята. Но как трябва да се омъжва едно момиче, никой не знаеше. Всички, с които на княгинята се случваше да говори по тоя въпрос, ѝ казваха едно и също: „Моля ви се, днес е вече време да се оставят тия стари обичаи. Женят се младите, а не родителите им; значи, трябва да се оставят младите сами да се нареждат, както си знаят.“ Но лесно беше да говорят така ония, които нямат дъщери; а княгинята разбираше, че ако оставят дъщеря им свободна, тя може да се влюби, и то да се влюби в такъв, който не ще иска да се жени, или в такъв, който няма да е подходящ съпруг. И колкото да внушаваха на княгинята, че в днешно време младите хора трябва сами да уреждат съдбата си, тя не можеше да повярва това, както не можеше да повярва, че при всяко време най-добрите играчки за петгодишни деца трябва да бъдат заредените пистолета. И затова княгинята се безпокоеше за Кити повече, отколкото за по-големите си дъщери.

Сега тя се страхуваше да не би Вронски да се ограничи само със задиране на дъщеря ѝ. Виждаше, че дъщеря ѝ е вече влюбена в него, но се утешаваше, че той е честен човек и затова няма да постъпи така. Но същевременно знаеше, че при днешното свободно държане е лесно да се завърти главата на едно момиче и че мъжете изобщо гледат леко на тия работи. Миналата седмица Кити разправи на майка си за своя разговор с Вронски през време на мазурката. Тоя разговор отчасти успокои княгинята; но тя не можеше да бъде напълно спокойна. Вронски казал на Кити, че те, двамата братя, са свикнали дотолкова да се подчиняват във всичко на майка си, че никога не ще се решат да предприемат нещо важно, без да се посъветват с нея. „И сега аз чакам като особено щастие да пристигне майка ми от Петербург“ – казал той.

Кити ѝ разправи това, без да придава някакво значение на тия думи. Но майката ги разбра другояче. Тя знаеше, че очакват всеки ден пристигането на старата, знаеше, че тя ще бъде доволна от избора на сина си и ѝ се виждаше чудно, че той не прави предложение от страх да не обиди майка си; обаче княгинята толкова желаше както тоя брак, така и преди всичко да се успокои от тревогите си, че вярваше на всичко това. Колкото и тежко да ѝ бе сега, като виждаше нещастията на голямата си дъщеря Доли, която се готвеше да остави мъжа си, вълнението за решаващата се съдба на по-малката ѝ дъщеря поглъщаше всичките ѝ мисли. Днес, с идването на Левин, ѝ се прибави още едно ново безпокойство. Тя се страхуваше да не би дъщеря ѝ, която по едно време, както ѝ се струваше, имаше чувства към Левин, от излишна честност да откаже на Вронски и въобще да не би пристигането на Левин да обърка, да забави тая

работа, толкова близка до завършека си.

– Отдавна ли е пристигнал той? – попита княгинята за Левин, когато се върнаха в къщи.

– Днес, мама.

– Искам да ти кажа само едно... – започна княгинята и по сериозно-оживеното ѝ лице Кити отгатна за какво ще стане дума.

– Мамо – каза тя, като пламна и бързо се обърна към нея, – моля ви се, моля ви се, не говорете нищо за това. Аз зная, всичко зная.

Тя желаше същото, което желаше и майка ѝ, но мотивите за желанието на майка ѝ я обиждаха.

– Искам да ти кажа само, че след като си дала надежда на единия...

– Мамо, миличка, за Бога, не говорете. Така ме е страх да се говори за това.

– Няма, няма да говоря – каза майката, като видя сълзи в очите на дъщеря си, – но искам едно нещо, миличка: ти ми обеща, че няма да криеш нищо от мен. Няма да криеш, нали?

– Никога нищо няма да крия, мамо – отвърна Кити, като се изчерви и погледна майка си право в очите. – Но сега няма какво да казвам. Аз... аз... дори и да исках, не зная какво да кажа и как... не зная...

„Не, с тия очи тя не може да излъже“ – помисли майката, като се усмихваше на нейното вълнение и щастие. Княгинята се усмихваше, като мислеше колко ли необикновено и значително се вижда на горката ѝ дъщеря това, което става сега в душата ѝ.

XIII

Следобед и преди да почнат да идват гостите, Кити изпитваше чувство, подобно, на онова, което изпитва младежът преди боя. Сърцето ѝ биеше силно и мислите ѝ не можеха да се спрат на нищо.

Тя чувствуваше, че тая вечер, когато двамата ще се срещнат за пръв път, ще бъде решаваща за съдбата ѝ. И непрестанно си ги представяше ту всеки поотделно, ту и двамата заедно. Когато мислеше за миналото, тя с удоволствие, с нежност се спираше върху спомените за отношенията си с Левин. Спомените от детинството и спомените от приятелството на Левин с покойния ѝ брат придаваха особена поетична прелест на отношенията ѝ с него. Любовта му към нея, в която тя бе сигурна, я ласкаеше и радваше. И бе ѝ приятно да си спомня за Левин. А в спомена ѝ за Вронски се примесваше нещо неловко, макар че той беше прекомерно светски и спокоен човек; сякаш имаше нещо фалшиво, но не в него – той беше твърде естествен и мил, – а в самата нея, докато с Левин тя се чувствуваше напълно естествена и открита. Но затова пък, щом си помислеше за бъдещето с Вронски, пред нея се откриваше блестящо-щастлива перспектива, а бъдещето ѝ с Левин ѝ се виждаше мъгляво.

Като се качи горе да се облече за пред гостите и се погледна в огледалото; тя с радост забеляза, че е в един от хубавите си дни и че напълно владее всичките си сили, а това ѝ бе така необходимо за предстоящото: тя чувствуваше в себе си външно спокойствие и свободна грация в движенията.

В седем и половина часа, когато току-що бе слязла в гостната, лакеят доложи: „Константин Дмитрич Левин“. Княгинята беше още в стаята си, а князът не излизаше. „Така си и знаех“ – помисли Кити и всичката ѝ кръв преля към сърцето. Като се погледна в огледалото, тя се ужаси от своята бледност.

Сега тя знаеше сигурно, че той е дошъл по-рано, за да я завари сама и да ѝ направи предложение. И едва в тоя момент за пръв път цялата тая работа ѝ се представи в съвсем друга, нова светлина. Едва сега тя разбра, че въпросът не се отнася само до нея – с кого ще бъде щастлива и кого обича, – но че в тоя миг тя трябва да обиди човека, когото обича. И при това да го обиди жестоко... Защо? Защото той, милият, я обича, влюбен е в нея. Но няма какво да се прави, така е необходимо, така трябва.

„Боже мой, нима аз сама трябва да му кажа това? – помисли си тя. – И какво да му кажа? Нима трябва да му кажа, че не го обичам? Това ще бъде лъжа. Но какво да му кажа? Да му кажа, че обичам другия? Не, това е невъзможно. Ще избягам, ще

избягам.“

Тя вече се бе приближила до вратата, когато чу стъпките му. „Не, не е честно! От какво трябва да се страхувам? Не съм направила нищо лошо. Каквото ще да става, да става! Ще му кажа истината. С него мога да говоря свободно. Ето го!“ – каза си тя, като видя цялата му силна и плаха фигура с блеснали, устремени в нея очи. Тя го погледна право в лицето, сякаш го молеше за милост, и му подаде ръка.

– Изглежда, че съм дошъл не навреме, много рано – каза той, като огледа празната приемна. Но когато разбра, че очакванията му са се сбъднали, че нищо не му пречи да се изкаже, лицето му стана мрачно.

– О, не – каза Кити и седна до масата.

– Но аз исках тъкмо това, да ви заваря сама – започна той, без да седне и без да я гледа, за да не изгуби смелост.

– Мама ще дойде ей сега. Вчера тя беше много уморена. Вчера...

Тя приказваше, без да знае какво говорят устните ѝ, и не снемаше от него своя умоляващ и ласкав поглед. Той я погледна; тя се изчерви и млъкна.

– Бях ви казал, че не зная за дълго време ли съм дошъл... че това зависи от вас...

Тя навеждаше все по-ниско и по-ниско глава, защото не знаеше какво ще отговори на онова, което наближаваше.

– Че това зависи от вас – повтори той. – Исках да кажа... исках да кажа... Дошъл съм... за да... станете моя жена! – изрече той, без да знае какво говори; но като почувствува, че най-страшното е казано, спря се и я погледна.

Тя дишаше тежко, без да го гледа. Изпитваше възторг. Душата ѝ беше препълнена с щастие. Никак не очакваше, че неговото признание в любов ще ѝ направи толкова силно впечатление. Но това продължи само един миг. Тя си спомни за Вронски. Вдигна към Левин светлите си правдиви очи и като видя отчаяното му лице, бързо отговори:

– Това не може да стане... простете ми.

Колко близка, колко скъпа за живота му беше тя преди един миг! И колко чужда и далечна му стана сега!

– Не можеше и да бъде иначе – каза той, без да я погледне.

Той се поклони и искаше да си отиде.

XIV

Но тъкмо в това време влезе княгинята. На лицето ѝ се изписа ужас, когато ги видя сами и с посърнали лица. Левин ѝ се поклони и не каза нищо. Кити млъкеше, без да вдигне очи. „Слава Богу, отказала му е“ – помисли майката и лицето ѝ светна с обикновената усмивка, с каквато всеки четвъртък посрещаше гостите. Тя седна и започна да разпитва Левин за живота му на село. Той седна пак, като чакаше да дойдат гостите, за да се измъкне незабелязано.

След пет минути влезе една приятелка на Кити, графиня Нордстън, която се бе омъжила миналата зима.

Тя беше суха, жълта, с черни блестящи очи, болнава, нервна жена. Тя обичаше Кити и любовта ѝ към нея, каквато е винаги любовта на омъжените жени към момичета, се изразяваше в желанието да омъжи Кити според своя идеал за щастие и затова искаше да я дадат на Вронски. Левин, когато в началото на зимата тя срещаше често у тях, ѝ беше винаги неприятен. Нейното постоянно и любимо занимание, когато го срещнеше, беше да се шегува с него.

– Обичам, когато той ме гледа от висотата на своето величие или прекъсва умния си разговор с мене, защото съм била глупава, или слиза до моето равнище! Много обичам това: _слиза_ до моето равнище! Много ми е приятно, че той не може да ме понася – казваше тя за него.

Тя беше права, защото Левин наистина не можеше да я понася и я презираше за онова, с което тя се гордееше и което смяташе за достойнство – за нервността ѝ, за изтънченото ѝ презрение и равнодушие и към всичко грубо и житейско.

Между Нордстън и Левин се беше установило онова често срещано в обществото отношение, когато двама души външно си остават в приятелски връзки, но се презират до такава степен, че не могат дори сериозно да се отнасят един към друг и не могат

дори да се почувствуват оскърбени един от друг.

Графиня Нордстън веднага се нахвърли върху Левин.

– А! Константин Дмитрич! Пак сте дошли в нашия развратен Вавилон – каза му тя, като му подаваше мъничката си жълта ръка и му припомняше думите, които той бе казал веднъж в началото на зимата, че Москва била Вавилон. – Дали Вавилон се е поправил, или вие сте се развалили? – прибави тя, като погледна с насмешлива усмивка Кити.

– Много ме ласкаете, графиньо, че помните така думите ми – отвърна Левин, който бе успял да се опомни и веднага по навик зае своето шеговито-враждебно отношение към графиня Нордстън – Сигурно те ви действуват много силно.

– О, разбира се! Аз си записвам всичко. А ти, Кити, пак ли си се пързала с кънки?

И тя заприказва с Кити. Колкото и неловко да беше на Левин да си отиде сега, все пак това му беше по-малка неловко, отколкото да остане цялата вечер и да гледа Кити, която от време на време го поглеждаше и отбягваше неговия поглед. Той искаше да стане, но княгинята го беше забелязала, че мълчи, и се обърна към него:

– За дълго време ли сте дошли в Москва? Струва ми се, че сега вие се занимавате със земска дейност, така че не можете да стоите дълго.

– Не, княгиньо, аз не се занимавам вече със земска дейност – каза той. – Дошъл съм за няколко дни.

„Нещо особено става с него – помисли графиня Нордстън, като се взираше в строгото му, сериозно лице, – нещо не се впуска в своите разсъждения. Но аз ще го разприказвам. Страшно обичам да го представя като глупак пред Кити – и ще го направя.“

– Константин Дмитрич – каза му тя, – обяснете ми, моля, какво значи това – вие знаете тия работи, – в нашето село Калужко всички селяни и селянки са пропили всичко, което са имали, и сега не ни плащат нищо. Какво значи това? Вие винаги хвалите толкова много селяците.

В това време в стаята влезе още една дама и Левин стана.

– Извинете, графиньо, но право да ви кажа, не зная нищо за това и не мога да ви кажа нищо – каза той и изгледа влезлия след дамата военен.

„Тоя трябва да е Вронски“ – помисли Левин и за да се убеди в това, погледна към Кити. Тя бе успяла вече да погледне Вронски и се озърна към Левин. И само по тоя поглед на неволно блесналите ѝ очи Левин разбра, че тя обича тоя човек, разбра го също така сигурно, както ако тя му бе казала това с думи. Но какъв човек е той?

Сега – за добро или за зло – Левин не можеше вече да не остане; той трябваше да научи какъв човек е тоя, когото тя обичаше.

Има хора, които, след като видят, че съперникът им е щастлив в каквото и да било, са готови да си затворят очите за всичко хубаво в него и да виждат само лошо; но има хора, които, наопаки, преди всичко искат да намерят в тоя щастлив съперник ония качества, с които ги е затъмнил, и с остра болка в сърцето търсят в него само добрите качества. Левин принадлежеше към тия хора. Но за него не беше трудно да намери хубавото и привлекателното у Вронски. То изведнъж му се хвърли в очи. Вронски беше среден на ръст, набит брънкет, с добродушно-красиво, извънредно спокойно и твърдо лице. В лицето и фигурата му, от късо подстриганите му черни коси и току-що обръснатата брадичка до широкия му нов-новеничък мундир, всичко беше просто и същевременно изящно. Като направи път на влизащата дама, Вронски пристъпи до княгинята и след това към Кити.

В момента, когато пристъпваше към нея, красивите му очи особено нежно заблестяха и с едва доловима щастлива и скромна тържествуваща усмивка (така се стори на Левин) той се наведе почтително и внимателно над нея и ѝ подаде малката си, но широка ръка.

След като поздрави всички и им каза по няколко думи, той седна, без да погледне нито веднъж Левин, който не снемаше очи от него.

– Позволете да ви запозная – каза княгинята, като посочи Левин. – Константин Дмитрич Левин. Граф Алексей Кирилович Вронски.

Вронски стана и стисна ръката на Левин, като го гледаше приятелски в очите.

– Струва ми се, че тая зима ние с вас трябваше да обядваме веднъж заедно – каза той, като се усмихваше с естествената си и открита усмивка, – но вие сте били

заминали неочаквано на село.

– Константин Дмитрич презира и мрази града и нас, гражданите – каза графиня Нордстън.

– Изглежда, че моите думи ви действуват силно, та затова ги помните така – каза Левин и като си спомни, че вече бе казал това по-рано, се изчерви.

Вронски погледна Левин и графиня Нордстън и се усмихна.

– Нима живеете винаги на село? – попита той. – Мисля, че през зимата е скучно.

– Не е скучно, когато човек е зает, пък и сам да е, не е скучно – остро отговори Левин.

– Аз обичам селото – каза Вронски, който схвана, но се преструваше, че не е схванал тона на Левин.

– Надявам се все пак, графе, че не бихте се съгласили да живеете винаги на село – каза графиня Нордстън.

– Не зная, не съм опитвал за дълго време. Но съм изпитал странно чувство – продължи той. – Никога не ми е било толкова мъчно за село, за руското село, с цървулите и селяните, както когато прекарах една зима с майка си в Ница. Вие знаете, че Ница сама по себе си е скучна. Пък и Неапол, и Соренто са хубави само за кратко време. И именно там особено живо си спомня човек за Русия, и тъкмо за селото. Те сякаш са...

Той говореше, като се обръщаше и към Кити, и към Левин, и местеше от единия върху другия спокойния си и приятелски поглед – говореше очевидно каквото му дойде на ума.

Когато забеляза, че графиня Нордстън иска да каже нещо, той спря, без да довърши мисълта си, и я заслуша внимателно. Разговорът не спираше нито за миг, така че старата княгиня, която винаги, в случай че липсваше тема, имаше в запас две тежки оръдия – класическото и реалното образование и общата военна повинност, – не стана нужда да ги употреби, а на графиня Нордстън не се удаде случай да подразни Левин.

Левин искаше и не можеше да се намеси в общия разговор; макар че всеки миг си казваше: „Време е да си отида“, той не си отиваше, сякаш очакваше нещо.

Заприказваха за въртящи се масички и духове и графиня Нордстън, която вярваше в спиритизма, започна да разправя чудесата, които видяла.

– Ах, графиньо, заведете и мене, за Бога, непременно ме заведете. Аз не съм виждал никога нищо необикновено, макар че го търся навред – усмихнат каза Вронски.

– Добре, идната събота – отвърна графиня Нордстън. – А вие, Константин Дмитрич, вярвате ли? – попита тя Левин.

– Защо ме питате? Нали знаете какво ще ви кажа.

– Но аз искам да чуя мнението ви.

– Моето мнение – отвърна Левин – е това, че тия въртящи се масички доказват, че така нареченото образовано общество не стои по-горе от селяните. Те вярват в баене, уроки и магии, а ние...

– Значи, не вярвате?

– Не мога да вярвам, графиньо.

– Но ако ви кажа, че съм видяла с очите си?

– И селянките разправят, че са видели с очите си таласъми.

– Значи, вие мислите, че лъжа?

И тя се засмя невесело.

– Ама не, Маша, Константин Дмитрич казва, че не може да вярва – каза Кити, като се изчерви заради Левин, и Левин разбра това и възбуден още повече, искаше да отговори, но Вронски с откритата си весела усмивка веднага се намеси в разговора, който рискуваше да стане неприятен.

– Никак ли не допускате, че съществуват такива неща? – попита той. – Защо пък? Ние допускаме съществуването на електричеството, което не познаваме; защо да не може да има някаква нова сила, още непозната нам, която...

– Когато електричеството е било открито – бързо го прекъсна Левин, – познато е било само явлението, но не е било известно откъде произлиза то и какво прави и са изминали цели векове, преди хората да помислят за прилагането му. А спиритистите, наопаки, започнаха с това, че масичките им пишат и им се явяват духове, а сетне

вече почнаха да разправят, че това е някаква неизвестна сила.

Вронски внимателно слушаше Левин, както слушаше винаги, и очевидно се интересуваше от думите му.

– Да, но спиритистите казват: сега не знаем каква е тази сила, но тя съществува и ето при какви условия действа. Нека учените открият в какво се състои тая сила. Не, аз не виждам защо това да не може да бъде някаква нова сила, щом като тя...

– Затова не може да бъде – прекъсна го Левин, – защото при електричеството винаги когато натъркате смола о вълнен плат, става известно явление, а тук не става всеки път и затова не е природно явление.

Вронски не възрази, като чувствуваше сигурно, че разговорът добива твърде сериозен характер за една приемна, и затова, стараяйки се да промени предмета на разговора, весело се усмихна и се обърна към дамите.

– Я да опитаме още сега, графиньо – започна той; но Левин искаше да изкаже докрай това, което мислеше.

– Мисля – продължи той, – че опитът на спиритистите да обяснят своите чудеса с някаква нова сила е най-несполучливият. Те говорят уж за духовна сила, а пък искат да я подложат на опит като материята.

Всички чакаха кога ще свърши и той чувствуваше това.

– А аз мисля, че вие ще бъдете отличен медиум – каза графиня Нордстън, – у вас има нещо възторжено.

Левин отвори уста, искаше да каже нещо, изчерви се и не каза нищо.

– Моля ви се, княжна, я да опитаме още сега една масичка – каза Вронски. – Княгиньо, ще позволите ли?

И Вронски стана, като търсеше с очи някоя масичка.

Кити стана да донесе масичка и когато мина покрай Левин, срещна погледа му. Тя искрено го съжаляваше, толкова повече, че го съжаляваше за едно нещастие, което му бе причинила тя. „Ако можете да ми простите, простете ми – каза погледът ѝ, – аз съм толкова щастлива!“

„Мразя всички, и вас, и себе си“ – отвърна неговият поглед и той посегна към шапката си. Но не му бе съдено да си отиде. Тъкмо се готвеха да се наредят около масичката, а Левин се канеше да си отиде, влезе старият княз и след като поздрави дамите, се обърна към Левин.

– А! – започна той радостно. – Отдавна ли си дошъл? Аз не знаех, че си тук. Много ми е приятно, че ви виждам.

Старият княз се обръщаше към Левин понякога на „ти“, понякога на „вие“. Той го прегърна и говорейки с него, не забеляза Вронски, който бе станал и спокойно чакаше князът да се обърне към него.

Кити чувствуваше, че след всичко станало любезността на баща ѝ тежеше на Левин. Тя видя също колко студено баща ѝ отговори най-сетне на поклона на Вронски и как Вронски го погледна с дружелюбно недоумение, като се мъчеше и не можеше да разбере как и защо можеха да бъдат недружелюбно разположени към него и се изчерви.

– Княже, освободете ни Константин Дмитрич – каза графиня Нордстън. – Ще правим опит.

– Какъв опит? Маси ли ще въртите? Е, извинете ме, дами и господа, но според мен играта на пръстен е повесела – каза старият княз, като гледаше Вронски и се досещаше, че това е измислил той. – В играта на пръстен все още има смисъл.

Вронски погледна учудено княза с твърдите си очи, леко се усмихна и веднага заприказва с графиня Нордстън за предстоящия идната седмица голям бал.

– Надявам се, че ще дойдете? – обърна се той към Кити.

Още щом старият княз се откъсна от него, Левин незабелязано се измъкна и последното впечатление, което отнесе от тая вечер, беше усмихнатото, щастливо лице на Кити, когато тя отговаряше на Вронски на въпроса му за бала.

XV

Когато гостите си отидоха, Кити разправи на майка си за своя разговор с Левин и въпреки всичката жалост, която изпитваше към Левин, тя се радваше, че бе ѝ

направено предложение. Не се съмняваше, че е постъпила както трябва. Но в леглото си дълго не можа да заспи. Неотстъпно я преследваше едно впечатление. Това беше лицето на Левин с навъсени вежди и мрачно-унило гледащи изпод тях добри очи, когато той слушаше баща ѝ и поглеждаше към нея и Вронски. Дожаля ѝ толкова за него, че на очите ѝ се появиха сълзи. Но веднага помисли за оня, когото бе предпочела пред него. Живо си припомни мъжественото твърдо лице, благородното спокойствие и лъхщата от всичко доброта към всички; спомни си за любовта към нея на оногава, когото обичаше, и отново ѝ стана радостно на душата и тя с щастлива усмивка сложи глава на възглавницата. „Жалко, жалко, но какво да се прави? Аз не съм виновна“ – казваше си тя; но един вътрешен глас ѝ казваше друго. Тя не знаеше за какво се разкайва – дали задето бе увлякла Левин, или задето бе му отказала. Но щастието ѝ бе отровено от съмнения. „Господи помилуй, Господи помилуй, Господи помилуй!“ – повтаряше си тя, докато заспа.

В това време долу, в малкия кабинет на княза, се разиграваше една от често повтарящите се сцени между родителите за любимата им дъщеря.

– Какво ли? Ето какво! – викаше князът, като размахваше ръце и веднага след това се загръщаше с халата си, подплатен с кожи от катерици. – Това, че нямате гордост, достойнство, че позорите, погубвате дъщеря си с това подло, просташко сватосване!

– Но моля ти се, княже, за Бога, какво съм направила? – каза княгинята едва ли не през сълзи.

Щастлива, доволна след разговора с дъщеря си, тя беше дошла както обикновено да каже лека нощ на княза и макар че нямаше намерение да му говори за предложението на Левин и за отказа на Кити, загатна на мъжа си, че работата с Вронски ѝ се струва напълно свършена и че ще се реши, щом пристигне майка му. И тъкмо тук, при тия думи, князът изведнъж кипна и започна да крещи неприлични думи:

– Какво сте направили ли? Ето какво: първо, вие подмамвате един кандидат и цяла Москва ще приказва с право за това. Щом давате приеми, канете всички, а не само избрани кандидатчета. Поканете всички ония гаменории (така князът наричаше московските младежи), поканете свирачи и нека танцуват, а не тъй както тая вечер – само кандидатчета, които да примамвате. Мене ме е гнус, гнус ме е да гледам, а вие постигнахте целта си, завъртяхте главата на момичето. Левин е хиляди пъти по-добър човек. А оня е петербургско конте, тях ги фабрикуват с машина, всички са lika-прилика и не струват пукната пара. Дори да беше с княжеска кръв, пак дъщеря ми не трябва да има вземане-даване с него!

– Но какво съм направила?

– Това, че... – ядосан извика князът.

– Зная, че ако слушаме тебе – прекъсна го княгинята, – никога няма да омъжим дъщеря си. Щом е така, трябва да заминем на село.

– Да, по-добре е да заминем.

– Но чакай. Нима аз се подмилквам? Никак не се подмилквам. А че един млад човек, и то много добър, се влюбил в нея и тя, струва ми се...

– Да, вам ви се струва! Ами ако тя наистина се влюби, а той има толкова намерение да се жени, колкото аз?... Ох, да можеха очите ми да не гледат!... „Ах, спиритизъм, ах, Ница, ах, на бала...“ – И като си представяше, че имитира жена си, князът се покланяше при всяка дума. – И виж, че направим Катенка нещастна, виж, че тя наистина си внуши...

– Но защо мислиш така?

– Не мисля, а зная, тия работи ги виждаме ние, мъжете, а не жените. Аз виждам човека, който има сериозни намерения – това е Левин; виждам и тоя хвалипръцко, който гледа само да прекара времето си.

– Ама ти като си втълпиш нещо...

– Ти ще си спомниш, но ще бъде късно, както с Дашенка.

– Е, добре, добре, да не приказваме повече – прекъсна го княгинята, като си спомни за нещастната Доли.

– Чудесно и – лека нощ.

И като се прекръстиха един друг и се целунаха, но чувствуваха, че всеки остана на своето мнение, съпрузите се разделиха.

Отначало княгинята беше твърдо убедена, че днешната вечеринка бе решила

съдбата на Кити и че не може да има съмнение в намеренията на Вронски; но думите на мъжа ѝ я смутиха. И когато се прибра в стаята си, тя, също като Кити, с ужас пред неизвестното бъдеще няколко пъти повтори в душата си: „Господи помилуй, Господи помилуй, Господи помилуй!“

XVI

Вронски никога не бе познал семейния живот. На младини майка му беше блестяща светска жена, която през съпругеския си живот, и особено отпосле, имаше много любовни връзки, известни на цялото висше общество. Баща си той почти не помнеше и бе възпитан в Пажеския корпус.

Завършил училището твърде млад, блестящ офицер, той изведнъж попадна в средата на богатите петербургски военни. Макар че от време на време посещаваше петербургското общество, всичките му любовни интереси бяха извън висшето общество.

В Москва, след разкошния и груб петербургски живот, той за пръв път изпитваше прелестта от сближаването с едно светско, мило и невинно момиче, което се влюби в него. И през ум не му минаваше, че може да има нещо лошо в отношенията му с Кити. На баловете той танцуваше предимно с нея; ходеше у дома им. Приказваше с нея това, което се говори обикновено в обществото, всевъзможни глупости, но глупости, на който той неволно придаваше особен за нея смисъл. Въпреки че не бе ѝ казал нищо такова, което не би могъл да повтори пред всички той чувствуваше, че тя все повече и повече става зависима от него и колкото по-ясно разбираше това, толкова по-приятно му беше и чувствата му към нея ставаха все по-нежни. Той не знаеше, че неговият начин на постъпване спрямо Кити има определено име, че то е занасяне с госпожици без намерение да се ожениш и че това занасяне е една от лошите постъпки, обикновени между блестящите младежи като него. Струваше му се, че той пръв е открил това удоволствие и се наслаждаваше на откритието си.

Ако можеше да чуе какво си говореха родителите ѝ тая вечер, ако можеше да застане на гледището на семейството и да разбере, че ако не се ожени за нея, Кити ще бъде нещастна, той би се зачудил и много не би повярвал това. Не можеше да повярва, че онова, което доставяше такова голямо и приятно удоволствие на него, и главно на нея, би могло да бъде лошо нещо. А още по-малко би могъл да повярва, че е длъжен да се ожени.

Женитбата никога не му се виждаше нещо възможно. Той не само не обичаше семейния живот, но в семейството, и особено в мъжа, според общия възглед на ергенския свят, в който живееше, виждаше нещо чуждо, враждебно и най-вече смешно. Но макар че не подозираше това, което си говореха родителите, излизайки си тая вечер от Шчербацки, Вронски почувствува, че оная тайна духовна връзка, която съществуваше между него и Кити, толкова се е задълбочила тая вечер, че трябва да се предприеме нещо. Но какво би могло и какво трябваше да се предприеме – той не можеше да измисли.

„Тъкмо това е хубавото – мислеше той, когато се връщаше от Шчербацки и отнасяше от тях както винаги приятно чувство на чистота и свежест, което се дължеше отчасти и на това, че не бе пушил цяла вечер, и същевременно едно ново чувство на умиление пред нейната любов към него, – тъкмо това е хубавото, че нито аз, нито тя ми каза нещо и все пак се разбирахме така добре в тоя негласен разговор на погледи и интонации, че тая вечер по-ясно от когато и да било тя ми каза, че ме обича. И колко мило, просто и главно – доверчиво! Самият аз се чувствавам по-добър, по-чист. Чувствавам, че имам сърце и че в мен има много добри неща. Тия мили влюбени очи! Когато тя ми каза: „и то много...“

„Е, та какво от това? Нищо. Мене ми е добре и на нея е добре.“ И той се замисли къде да довърши вечерта.

Прехвърли през ума си местата, дето би могъл да отиде. „В клуба? Една игра на безик, шампанско с Игнатов? Не, няма да отида. Château des fleurs, там ще намеря Облонски, куплети, сапсан. Не, омръзна ми. Тъкмо затова обичам Шчербацки, че самият аз ставам по-добър. Ще си отида в къщи.“ Той се прибра направо в стаята си у Дюсо, поръча си вечеря, а след това се съблече и още щом сложи главата си на възглавницата, заспа както винаги здрав и спокоен сън.

XVII

На другия ден, в единадесет часа сутринта, Вронски отиде на Петербургската гара да посрещне майка си и първото лице, което среща по стъпалата на голямата стълба, беше Облонски, който чакаше със същия влак сестра си.

– А, ваше сиятелство! – извика Облонски. – Кого чакаш?

– Чакам майка си – отвърна Вронски, засмян както всички, които се срещаха с Облонски, стисна му ръката и заедно с него се изкачи по стълбата. – Тя трябва да пристигне днес от Петербург.

– А пък аз те чаках нощес до два часа. Къде ходи, след като излезе от Шчербацки?

– В къщи – отвърна Вронски. – Да си призная, след като си излязох от Шчербацки, ми беше толкова приятно, че не ми се ходеше никъде.

– Познавам буйните коне по дамгите, а влюбените младежи – по очите – издекламира Степан Аркадич също така, както по-рано пред Левин.

Вронски се усмихна така, сякаш искаше да каже, че не отрича това, но веднага промени разговора.

– Ами ти кого посрещаш? – попита той.

– Аз ли? Една хубава женичка – каза Облонски.

– А, така ли било?

– Nonni soit qui mal y pense.* Посрещам сестра си Ана.

[* Срам за оня, който го изтълкува зле!]

– А, Каренина ли? – попита Вронски.

– Ти сигурно я познаваш?

– Струва ми се, че я познавам. Или не... Право да ти кажа, не помня – разсеяно отвърна Вронски, който под името Каренина си представяше смътно нещо надутото и досадно.

– Но сигурно познаваш Алексей Александрович, моя знаменит зет. Него го познава целият свят.

– Собствено познавам го по репутация и по външност. Знам, че е умен, учен и някак си божествен... Но ти знаеш, че това не е от моята... not in my line* – каза Вронски.

[* Не е от моята компетентност.]

– Да, той е твърде забележителен човек; малко консерватор, но е славен човек – забеляза Степан Аркадич, – славен човек.

– Толкоз по-добре за него – каза Вронски, като се усмихваше. – А, ти си дошъл – обърна се той към високия стар лакей на майка си, който се бе изправил до вратата, – влез тук.

Напоследък Вронски се чувствуваше привързан към Степан Аркадич не само защото той беше приятен на всички, по и защото го свързваше в мислите си с Кити.

– Е, в неделя ще дадем ли банкет на „дивата“*? – каза той и с усмивка го улови под ръка.

[* Дива – божествена, название, давано на прочути певци. – Б.пр.]

– Непременно. Аз ще пусна подписка. Ами ти запозна ли се снощи с моя приятел Левин? – попита Степан Аркадич.

– Разбира се. Но той, кой знае защо, си отиде скоро.

– Той е славен момък. – продължи Облонски. – Нали?

– Не зная защо у всички московчани, разбира се, с изключение на присъстващия – шеговито вметна той, – има нещо рязко. Все са някак нащрек, сърдят се, сякаш искат да дадат да се почувствува нещо...

– Наистина има такова нещо, има... – каза Степан Аркадич и весело се засмя.

– Скоро ли ще пристигне? – обърна се Вронски към един от служителите.

– Влакът е излязъл от последната гара – отвърна чиновникът.

Приближаването на влака все повече и повече личеше от приготвленията на гарата, от тичането на носачите, от появата на стражари и служещи и от напирането на посрещачите. През мразовитата пара се виждаха работници с полушубки, с меки плъстени ботуши, които преминаваха през релсите на извиващата линия. Чуваше се

свирката на локомотив в някоя отдалечена линия и придвижването на нещо тежко.

— Не — каза Степан Аркадич, комуто се искаше много да разправи на Вронски намеренията на Левин към Кити. — Не, ти не си оценил правилно моя Левин. Той е много нервен човек и наистина бива неприятен, но затова пък понякога е много мил. Той е такава честна, правдива натура и златно сърце. Но снощи е имал особени причини — с многозначителна усмивка продължи Степан Аркадич, забравил напълно онова искрено съчувствие, което изпитваше вчера към приятеля си, и сега изпитваше същото чувство, само че към Вронски. — Да, имало е причина, поради която той е могъл да бъде или особено щастлив, или особено нещастен.

Вронски се спря и направо попита:

— Сиреч какво? Да не би снощи той да е направил предложение на твоята belle soeur*?

[* Балдъза.]

— Може би — каза Степан Аркадич. — Май че ми се стори такова нещо вчера. А щом си е отишъл рано и при това нямал настроение, сигурно е така... Той е влюбен в нея толкова отдавна и мене ми е много жал за него.

— Я гледай ти!... Впрочем аз мисля, че тя може да разчита на по-добра партия — каза Вронски и като изпъчи гърди, отново закричи. — Впрочем аз не го познавам — прибави той. — Да, тежко положение! Поради това именно повечето хора предпочитат да имат отношение с Кларички. Там неуспехът показва само, че не са ти стигнали парите, а тук се излага достойнството ти. Но ето го и влака.

И наистина в далечината вече свиреше локомотивът. След няколко минути перонът затрепери и локомотивът, като изпущаше удряща надолу поради студа пара, премина с бавно и равномерно свиване и разпусчане лоста на средното колело и с покланящия се, загърнат и побелял от скреж машинист; а след тендера, все по-бавно, като разтърсваше по-силно перона, мина вагонът с багажа и с едно квичашо куче; най-сетне, раздрусвайки се, преди да спрат, се приближиха и пътническите вагони.

Напетият кондуктор свирна със свирката си в движение, скочи и след него един по един започнаха да слизат нетърпеливите пътници: гвардейски офицер, който вървеше изправен и строго се озърташе; припряно търговче с чанта, весело усмихнато; селянин с чувал през рамо.

Застанал до Облонски, Вронски оглеждаше вагоните и излизащите и съвсем забрави за майка си. Това, което научи ей сега за Кити, го възбуждаше и радваше. Гърдите му неволно се изпъчваха и очите му блестяха. Той се чувствуваше победител.

— Графиня Вронская е в това купе — каза напетият кондуктор, като пристъпи до Вронски.

Думите на кондуктора го сепнаха и го накараха да си спомни за майка си и за предстоящата среща с нея. В душата си той не уважаваше майка си и без да си дава сметка за това, не я обичаше, макар че според разбиранията на средата, в която живееше, и поради възпитанието си не можеше да си представи други отношения към майка си освен във висша степен покорни и почтителни, и то толкова повече външно покорни и почтителни, колкото по-малко в душата си я уважаваше и обичаше.

XVIII

Вронски тръгна след кондуктора през вагона и при вратата на купето се спря, за да стори път на дамата, която излизаше. С присъщия усет на светски човек, само като погледна тая дама, Вронски разбра, че тя принадлежи към висшето общество-. Той се извини и понечи да продължи, но почувствува нужда да я погледне още един път — не защото тя беше много хубава, не поради изяществото и скромната грация, които личеха в цялата ѝ фигура, а защото в израза на миловидното ѝ лице, когато тя мина покрай него, имаше нещо особено ласкаво и нежно. Когато той се озърна, тя също обърна глава. Нейните блестящи сиви очи, които изглеждаха тъмни от гъстите ресници, приятелски, внимателно се спряха върху лицето му, като че тя бе се припознала в него, и веднага се обърнаха към приближаващата навалица, сякаш търсеха някого. В тоя къс поглед Вронски успя да долови сдържано оживление, което играеше на лицето ѝ и пърхаше между блестящите очи и едва доловимата усмивка в ъгълчетата на румените ѝ устни. В цялото ѝ същество сякаш преливаше нещо, което въпреки волята ѝ се

проявяваше ту в блясъка на очите, ту е усмивката ѝ. Тя умишлено загаси светлината в очите си, но въпреки волята ѝ тя прозираше в едва доловимата усмивка.

Вронски влезе в купето. Майка му, суха старица с черни очи и буклички, се взираше с присвити очи в сина си и леко се усмихваше с тънките си устни. Като стана от канапето и предаде чантата си на камериерката, тя подаде малката си суха ръка на сина си, сетне подигна главата му и го целуна по лицето.

– Получи ли телеграмата ми? Здрав ли си? Слава Богу.

– Добре ли пътувахте? – попита синът, като сядаше до нея и неволно се вслушваше в женския глас зад вратата. Той знаеше, че това е гласът на оная дама, която бе срещнал при вратата.

– Все пак не съм съгласна с вас – каза гласът на дамата.

– Петербургски поглед, госпожо.

– Не петербургски, а просто женски – отвърна тя.

– Е, позволете да целуна ръчичката ви.

– Довиждане, Иван Петрович. Но вижте дали брат ми не е тук и го пратете при мене – каза дамата до самата врата и отново влезе в купето.

– Е, намерихте ли брат си? – попита графиня Вронская, като се обърна към дамата.

Сега Вронски си спомни, че това е Каренина.

– Брат ви е тук – каза той и стана. – Извинете, аз не ви познах, пък и нашето запознанство беше така кратко – каза Вронски, като се поклони, – че сигурно не ме помните.

– О, не – каза тя, – бих ви познала, защото ние с майка ви май че през целия път говорихме само за вас – каза тя и позволи най-после на напирещото оживление да се изрази в усмивка. – А брат ми все още го няма.

– Извикай го, Альоша – каза старата графиня.

Вронски слезе от перона и извика:

– Облонски! Тук!

Но Каренина не дочака брат си, а като го видя, с решителна лека крачка слезе от вагона. И щом брат ѝ се приближи до нея, тя с едно движение, което порази Вронски с решителността и грацията си, го прегърна с лявата си ръка през врата, бързо го притегли към себе си и го целуна силно. Вронски не снемаше очи, гледаше я и се усмихваше, без сам да знае защо. Но като си спомни, че майка му го чака, той пак влезе във вагона.

– Нали е много мила! – каза графинята за Каренина. – Мъжът ѝ я настани при мене и аз бях много доволна. През целия път си приказвахме. Е, ами ти, разправят... *vous filez le parfait amour. Tant mieux, mon cher, tant mieux.**

[* Ти все още караш идеална любов. Толкоз по-добре, мили, толкоз по-добре.]

– Не зная за какво намекувате, татап – студено отвърна синът. – Хайде да вървим, татап.

Каренина отново влезе във вагона да се сбогува с графинята.

– Ето че вие, графиньо, видяхте сина си, а аз – брат си – весело каза тя. – Но и всичките ми истории се свършиха: нямаше вече какво да се разправя.

– О, не, мила – каза графинята, като я улови за ръка, – с вас бих обиколила света, без да ми омръзне. Вие сте от ония мили жени, с които е приятно и да поприказваш, и да помълчиш. А за сина си, моля ви се, не мислете; не може никога да не се разделяте.

Каренина стоеше неподвижно, извънредно изправена, и очите ѝ се усмихваха.

– Ана Аркадиевна – каза графинята, като обясняваше на сина си – има син на осем години, струва ми се, от когото досега не се е делила и все ѝ е мъчно, че го е оставила.

– Да, ние с графинята из целия път говорехме, аз за моя, а тя за своя син – каза Каренина и пак усмивка озари лицето ѝ, една ласкава усмивка, която се отнасяше за него.

– И сигурно това ви е дотегнало много – каза той веднага, набързо, подхващайки подхвърлената му от нея топка на кокетство. Но тя явно не искаше да продължи разговора в тоя тон и се обърна към старата графиня:

– Много ви благодаря. Не усетих как мина вчерашният ден. Довиждане, графиньо.

– Сбогом, миличка – отвърна графинята, – Дайте да целуна хубавичкото ви

личице. Аз просто, по старешки, направо ви казвам, че ви обикнах.

Колкото и банална да беше тази фраза, изглежда, че Каренина искрено повярва и се зарадва. Тя се изчерви, леко се наведе, подложи лицето си под устните на графинята, пак се изправи и със същата усмивка, която трептеше между устните и очите ѝ, подаде ръка на Вронски. Той стисна подадената му мъничка ръка и като на нещо особено, зарадва се на това енергично стискане, с което тя силно и смело разтърси ръката му. Тя излезе с бърза походка, с каквато така странно леко се носеше доста пълното ѝ тяло.

— Много е мила — каза старицата.

Същото мислеше и синът ѝ. Той я изпращаше с очи, докато грациозната ѝ фигура не се скри, и усмивката замря на лицето му. През прозореца видя как тя пристъпи към брат си, улови го под ръка и започна да му говори оживено, очевидно за нещо, което нямаше нищо общо с него, с Вронски, и това му се стори неприятно.

— Е, тамап, напълно здрава ли сте? — повтори той, като се обърна към майка си.

— Всичко е добре, отлично. Alexandre беше много мил. И Marie е станала много хубава. Тя е много интересна.

И пак започна да разправя за онова, което я интересуваше най-много — за кръщаването на внука ѝ, за което бе ходила в Петербург, и за особената благосклонност на императора към по-големия ѝ син.

— Ето го и Лаврентий — каза Вронски, като погледна през прозореца, — сега да вървим, ако обичате.

Старият слуга, който пътуваше с графинята, дойде в купето да доложи, че всичко е готово, и графинята стана, за да излязат.

— Да вървим, сега навалицата намаля — каза Вронски.

Камериерката взе чантата и кученцето, а слугата и носачът — другите неща. Вронски улови под ръка майка си; но когато вече излизаха от вагона, изведнъж край тях минаха бързо няколко души с изплашени лица. Бързо мина и началникът на гарата със своята фуражка с необикновен цвят. Очевидно бе се случило нещо необикновено. Хората от влака тичаха назад.

— Какво?... Какво?... Къде?... Хвърлил се!... Прегазил го!... — чуваше се сред минаващите.

Степан Аркадич със сестра си под ръка, също с изплашени лица, се върнаха и се спряха пред входа на вагона, като се пазеха от навалицата.

Дамите влязоха във вагона, а Вронски и Степан Аркадич тръгнаха след тълпата да научат подробности за нещастieto.

Дали защото е бил пиан, или е бил твърде много увит поради студа, пазачът не чул маневриращия назад влак и бил прегазен.

Още преди да се върнат Вронски и Облонски, дамите научиха тия подробности от слугата.

Облонски и Вронски бяха видели обезобразения труп. Облонски явно страдаше. Той се чумереше и сякаш бе готов да заплаче.

— Ах, какъв ужас! Ах, Ана, да бе видяла само! Ах, какъв ужас! — повтаряше той.

Вронски млъкеше и хубавото му лице беше сериозно, но напълно спокойно.

— Ах, да бяхте видели, графиньо — каза Степан Аркадич. — И жена му е там... Ужасно е да я гледа човек... Тя се хвърли върху трупа му. Казват, че той сам издържал голямо семейство. Ужас!

— Не може ли да се направи нещо за нея? — с развълнуван шепот каза Каренина.

Вронски я погледна и веднага слезе от вагона.

— Ей сега ще дойда, тамап — рече той и се обърна към вратата.

Когато се върна след няколко минути, Степан Аркадич вече разговаряше с графинята за една нова певица, а графинята нетърпеливо поглеждаше към вратата, очаквайки сина си.

— Сега да вървим — каза Вронски, влизайки.

Излязоха заедно. Вронски вървеше отпред с майка си. Отзад вървяха Каренина и брат ѝ. При изхода Вронски бе настигнат от началника на гарата.

— Вие сте дали на помощника ми двеста рубли. Моля, посочете за кого са.

— За вдовицата — каза Вронски и сви рамене. — Не разбирам защо има нужда да

се пита.

– Дадохте ли? – извика отзаде му Облонски и като притисна ръката на сестра си, прибави: – Много мило, много мило! Отличен момък, нали? Моите почитания, графиньо!

И той се спря със сестра си, като търсеше с очи камериерката й.

Когато излязоха, каретата на Вронски беше вече заминала. Излизащите хора все още приказваха за случилото се.

– Каква ужасна смърт! – каза един господин, който мина край тях. – Казват, на две парчета станал.

– А аз мисля, наопаки, че това е най-леката, мигновена смърт – рече друг.

– Как не вземат мерки! – каза трети.

Каренина седна в каретата и Степан Аркадич видя с учудване, че устните й треперят и тя едва сдържа сълзите си.

– Какво ти е, Ана? – попита я той, когато изминаха няколкостотин метра.

– Лошо предзнаменование – каза тя.

– Глупости! – каза Степан Аркадич. – Главното е, че ти пристигна. Не можеш си представи колко се надявам на тебе!

– А ти отдавна ли познаваш Вронски? – попита го тя.

– Да, знаеш ли, ние се надяваме, че той ще се ожени за Кити.

– Така ли? – тихо каза Ана. – Е, хайде сега да говорим за тебе – прибави тя, като тръсна глава, сякаш искаше физически да отпъди нещо излишно, което й пречеше. – Я да поприказваме за твоите работи. Аз получих писмото ти и ето дойдох.

– Да, цялата ми надежда е в тебе – каза Степан Аркадич.

– Хайде, разправи ми всичко.

И Степан Аркадич започна да разправя.

Когато пристигнаха пред къщи, Облонски помогна на сестра си да слезе, въздъхна, стисна й ръката и се запъти към съда.

XIX

Когато Ана влезе в стаята, Доли седеше в малката гостна с русото си пълничко момченце, което още отсега приличаше на баща си, и слушаше урока му по френски. Момчето четеше и едновременно въртеше с ръка и се мъчеше да откъсне едва крепящото се копче на палтенцето си. Майка му няколко пъти отмахваше ръката му, но пълната ръчичка пак се залавяше за копчето. Майката го откъсна и го сложи в джоба си.

– Пусни си ръцете, Гриша – каза тя и отново се залови за своята покривка, отдавнашна работа, за която се залавяше винаги в тежки минути, и сега плетеше нервно, като отмяташе с пръст и броеше бримките. Макар че вчера бе заръчала да кажат на мъжа й, че не я интересува дали ще пристигне, или не сестра му, тя бе приготвила всичко за пристигането на зълва си и с вълнение я очакваше.

Доли бе убита от скръбта си, цяла погълната от нея. Но тя не забравяше, че Ана, зълва й, е жена на едно от най-високопоставените лица в Петербург и е петербургска *grande dame*. И благодарение на това обстоятелство тя не направи онова, което бе казала на мъжа си, сиреч не забрави, че ще пристигне зълва й. „Но най-сетне Ана не е виновна в нищо – мислеше Доли. – За нея зная само хубави работи и към мене тя е била винаги мила и любезна.“ Наистина, доколкото бе могла да запомни впечатлението си от Каренини в Петербург, тя не харесваше самия им дом; имаше нещо фалшиво в целия им семеен живот. „Но защо пък да не я приема? Само да не рече да ме утешава! – мислеше Доли. – Всички утешения и уговаряния, и християнски прощавания – всичко това съм премислила вече хиляди пъти и всичко ще бъде напразно.“

През последните дни Доли бе сама с децата. Не искаше да говори за скръбта си, а при тая скръб в душата си не можеше да говори за странични неща. Тя знаеше, че, така или иначе, ще изприкаже всичко а Ана и ту я радваше мисълта, че ще изкаже скръбта си, ту я ядосваше необходимостта да говори за унижението си с нея, неговата сестра, и да слуша от нея готови фрази на уговаряне и утешение.

Както се случва често, тя поглеждаше часовника, очакваше я всеки миг и пропусна тъкмо оня, когато гостенката пристигна, така че не можа да чуе звънеца.

Когато чу шумолене на рокля и леки стъпки вече до вратата, тя се озърна и по

измъченото ѝ лице неволно се изписа не радост, а учудване. Стана и прегърна зълва си.

– Как, пристигна ли вече? – каза тя, като я цел у ваше.

– Доли, колко се радвам, че те виждам!

– И аз се радвам – каза Доли, като се усмихваше едва-едва, и по израза на Аниното лице се мъчеше да разбере дали тя знае. „Сигурно знае“ – помисли си тя, доловила съчувствие върху лицето на Ана. – Е, да вървим, ще те заведа в твоята стая – продължи тя, като се стараеше да отдалечи колкото е възможно минутата на обяснението.

– Гриша ли е това? Боже мой, колко е порасъл! – каза Ана, целуна го и без да сменя очите си от Доли, спря се и се изчерви. – Не, позволи ми да не ходя никъде.

Тя свали шалчето и шапката си, но понеже я закачи за една къдрица от черните си, виещи се коси, завъртя глава, за да я откачи.

– Но ти сияеш от щастие и здраве! – каза Доли почти със завист.

– Аз ли?... Да – каза Ана. – Боже мой, Таня! Връстница на моя Серьожа – прибави тя, като се обърна към дотичалото момиченце. Взе го на ръце и го целуна. – Прелестно момиченце, прелест! Но покажи ми всичките.

Тя ги наричаше по име и си спомняше не само имената, но и годините, месеците, характеристиките и боледуванията на всички деца и Доли не можеше да не оцени това.

– Добре, да отидем при тях – каза тя. – Жалко, че Вася спи сега.

След като видяха децата, те седнаха, вече сами, в гостната на кафе. Ана посегна към чинийката, после я отстрани.

– Доли – каза тя, – той ми разправи вече.

Доли погледна студено Ана. Сега тя очакваше престорено-съчувствени фрази; но Ана не каза нищо подобно.

– Доли, мила! – каза тя. – Не искам нито да ти говоря за него, нито да те утешавам; не бива. Но, миличка, аз просто те съжалявам, съжалявам те искрено!

Изад гъстите ресници на блестящите ѝ очи изведнъж се показаха сълзи. Тя седна по-близо до снаха си и улови ръката ѝ с малката си енергична ръка. Доли не се отдръпна, но лицето ѝ не променяше сухия си израз. Тя каза:

– Не можеш ме утеши. Всичко е изгубено след това, което стана, всичко е изгубено!

И щом каза това, изразът на лицето ѝ изведнъж се смекчи. Ана вдигна сухата, мършава ръка на Доли, целуна я и каза:

– Но, Доли, какво да се прави, какво да се прави? Как да се постъпи по-добре при това ужасно положение? Ето за кое трябва да се помисли.

– Всичко е свършено и повече нищо – каза Доли. – И разбери, най-лошото е, че аз не мога да го напусна; свързана съм с децата. А не мога и да живея с него, измъчвам се, като го видя.

– Доли, миличка, той ми разправи, но аз искам да чуя и от тебе, кажи ми всичко.

Доли я погледна въпросително.

Върху лицето на Ана личаха непресторено съчувствие и обич.

– Добре – изведнъж каза Доли. – Но аз ще започна отначало. Ти знаеш как се омъжих. С възпитанието на татат бях не само невинна, но и глупава. Не знаех нищо. Знам, разправят, че мъжете разказвали на жените си целия си по-раншен живот, но стива... – тя се поправи – Степан Аркадич не ми каза нищо. Няма да повярваш, но аз досега мислех, че съм единствената жена, която той е познавал. Така живях осем години. Разбери, че не само не подозирах изневяра, но я смятах невъзможна и ето, представи си, при такива разбирания да узнаеш изведнъж целия ужас, цялата мръсотия... Разбери ме. Да си уверена напълно в щастието си и изведнъж... – продължи Доли, като задържахте риданията си – да получиш писмо... негово писмо до любовницата му, до моята гувернантка. Не, това е ужасно, ужасно! – Тя бързо извади кърпичката и закри лицето си с нея. – Разбирам да е било само увлечение – продължи тя, като помълча, – но да ме мамат обмислено, хитро... и то с кого?... Да продължава да е мой мъж заедно с нея... това е ужасно! Ти не можеш да разбереш...

– О, не, разбирам! Разбирам, мила Доли, разбирам – каза Ана, стискайки ръката ѝ.

– И мислиш, че той разбира целия ужас на положението ми? – продължи Доли. –

Ни най-малко! Той е щастлив и доволен.

– О, не! – бързо я прекъсна Ана. – Той е жалък, убит от разкаяние...

– Способен ли е той на разкаяние? – прекъсна я Доли, като се взираше внимателно в лицето на зълва си.

– Да, аз го познавам. Не можех да го гледам без съжаление. Ние то познаваме и двете. Той е добър, но е горд, а сега е толкова унижен! Главното, което ме повърти... (и в миг Ана отгатна главното, което можеше да покърти Доли) него го мъчат две неща; това, че го е срам от децата, и това, че като те обича... да, да, макар да те обича повече от всичко на света – бързо прекъсна тя Доли, която искаше да ѝ възрази, – ти е причинил болка, убил те е. „Не, не, тя няма да ми прости“ – все повтаря той.

Доли замислено гледаше встрани от зълва си и я слушаше.

– Да, аз разбирам, че положението му е ужасно: виновният се чувства по-зле, отколкото невинният – каза тя, – когато вижда, че цялото нещастие се дължи на вината му. Но как да му простя, как да му бъде пак жена след нея? Сега за мене ще бъде мъка да живея с него тъкмо защото обичам своята по-раншна любов към него...

И риданията прекъснаха думите ѝ.

Но сякаш нарочно, всеки път, след като се успокоеше, тя започваше да говори за онова, което я дразнеше.

– А тя е млада, красива – продължи тя. – Разбираш ли, Ана, кой погуби моята младост и хубост? Той и неговите деца. Аз изпълних службата си и в тая служба изгубих всичко свое, а сега, разбира се, той харесва повече едно по-свежо долно същество. Те сигурно са си говорили за мен помежду си или още по-лошо, не са ме дори поменавали – разбираш ли? – Очите ѝ пламнаха отново от омраза. – И след всичко това той ще ми казва... Нима трябва да му вярвам? Никога. Не, свършено е вече всичко, всичко, което представляваше утешение, награда за труда и мъките... Ще повярваш ли, преди малко учех Гриша: по-рано това беше радост за мене, а сега е мъчение. Защо се мъча, защо се трудя? Защо ми са децата? Ужасното е, че душата ми изведнъж се обърна и вместо нежност и любов изпитвам към него само злоба, да, злоба. Бих го убила и...

– Миличка, Доли, разбирам, но не се измъчвай! Ти си така оскърбена, така възбудена, че много неща виждаш иначе.

Доли утихна и те замълчаха за минута-две.

– Какво да се прави, измисли, Ана, помогни ми. Аз премислих всичко и не виждам изход.

Ана не можеше да измисли нищо, но сърцето ѝ откликваше на всяка дума, на всеки израз върху лицето на снаха ѝ.

– Ще кажа само едно – започна Ана, – аз съм негова сестра, познавам характера му, тая му способност да забравя всичко, всичко (тя направи едно движение пред челото си), тая способност към пълно увличане, но и към пълно разкаяние. Той не знае, не разбира сега как е могъл да направи това, което е направил.

– Не, той разбира, той е разбирал! – прекъсна я Доли. – Но аз... ти забравяш мене... нима на мене ми е по-леко?

– Чакай. Когато той ми разправяше, да си призная, не разбирах още целия ужас на твоето положение. Виждах само него и това, че семейството е разстроено; беше ми жал за него, но след като поприказвах с тебе, аз, като жена, виждам друго; виждам твоите страдания и нямам думи да ти изкажа колко ми е жал за тебе! Но, Доли, миличка, аз разбирам напълно страданията ти, само че не зная едно: не зная... не зная доколко в душата ти има още любов към него. Това знаеш ти – дали има поне толкова, че да можеш да му простиш. Ако има, прости му!

– Не – започна Доли, но Ана я прекъсна, като целуна още веднъж ръката ѝ.

– Аз познавам повече от тебе обществото – каза тя. – Зная как хора като Стива гледат на тия работи. Ти казваш, че той е говорил с _нея_ за тебе. Такова нещо не е имало. Тия хора изневеряват, но домашното огнище и жената за тях са светиня. За тях тия жени остават някак на заден план и те не пречат на семейството им. Тия мъже прокарват някаква ненарушима граница между семейството и онези. Аз не мога да разбера това. Но е така.

– Да, но той я е целувал...

– Доли, почакай, миличка. Аз съм виждала Стива като влюбен в тебе. Помня това време, когато той идваше при мене и плачеше, говорейки за тебе, и каква поезия и

висота бе ти за него, и знам, че колкото повече живееше той с тебе, толкова по-високо стоеше ти за него. Та ние му се смеехме някога, че той при всяка дума прибавяше: „Доли е чудесна жена.“ За него ти винаги си била и си остана божество, а това не е увлечение на душата му...

– Но ако това увлечение се повтори?

– Доколкото разбирам, няма да се повтори...

– Да, но ти би ли му простила?

– Не зная, не мога да кажа... Не, мога – каза Ана, като помисли; и като прецени мислено положението и го претегли на везните на сърцето си, прибави: – Не, мога, мога, мога. Да, бих му простила. Не бих била вече същата, да, но бих му простила, и то така, сякаш нищо не е имало, съвсем нищо.

– Е, разбира се – бързо я прекъсна Доли, сякаш казваше онова, което бе мислила, – иначе не би било прошка. Щом трябва да простим, трябва напълно, напълно. Хайде сега да те заведа в стаята ти – каза тя, като стана, и вървешком прегърна Ана. – Мила, колко се радвам, че дойде, колко се радвам! Стана ми по-леко, много по-леко.

XX

Целия тоя ден Ана прекара в къщи, сиреч у Облонски, и не приемаше никого, макар че някои от познатите бяха успели да научат за пристигането ѝ и дойдоха още същия ден. Цялата сутрин тя прекара с Доли и децата. Само изпрати една бележка до брат си, в която му пишеше да обядва непременно в къщи. „Ела си, Бог е милостив“ – писа му тя.

Облонски обядва в къщи; разговорът беше общ и жена му говори с него, като се обръщаше на „ти“, а не както по-рано. В отношенията между мъжа и жената си оставаше същата отчужденост, но вече не ставаше дума за раздяла и Степан Аркадич виждаше, че е възможно да се обяснят и помирят.

Веднага след обеда дойде Кити. Тя познаваше Ана Аркадиевна, но много малко, и идваше сега у сестра си не без страх при мисълта как ще я посрещне тая петербургска светска дама, която всички толкова хвалеха. Но тя се хареса на Ана Аркадиевна – това пролича веднага. Както изглежда, Ана се любуваше на нейната хубост и младост и преди още Кити да се опомни, тя вече се чувствуваше не само под нейното влияние, но чувствуваше, че се е влюбила в нея, както са способни да се влюбват младите момичета в омъжените и по-възрастни дами. Ана не приличаше на светска дама или на майка на осемгодишен син; по гъвкавостта на движенията, по свежестта и постоянното оживление на лицето ѝ, което избиваше ту в усмивката, ту в погледа, тя би приличала по-скоро на двадесетгодишно момиче, ако не беше сериозният, понякога тъжен израз на очите ѝ, който поразяваше и привличаше Кити. Кити чувствуваше, че Ана е съвсем естествена и не крие нищо, но че у нея има някакъв друг, висш мир на недостъпни за нея интереси, сложни и поетични.

След обеда, когато Доли влезе в стаята си, Ана бързо стана и се приближи до брат си, който палеше пура.

– Стива – каза му тя, като смигна весело, прекръсти го и посочи с очи вратата. – Върви и Бог да ти помага.

Той я разбра, хвърли пурата и изчезна зад вратата.

Когато Степан Аркадич излезе, тя се върна на дивана, дето седеше заобиколена от децата. Дали защото децата бяха видели, че майка им обича тая леля, или защото самите те чувствуваха особената прелест в нея, но двете по-големи, а след тях и по-малките, както се случва обикновено с децата, още преди обеда се бяха залепили за новата леля и не се отделяха от нея. И те измислиха нещо като игра, която се състоеше в това, да седнат колкото може по-близо до леля си, да се докосват до нея, да държат малката ѝ ръка, да я целуват, да играят с пръстена ѝ или поне да се докосват до гънките на роклята ѝ.

– Хайде сега да седнем както по-рано – каза Ана Аркадиевна и седна на мястото си.

И Гриша отново завря глава под нейната ръка, допря я до роклята ѝ и засия от гордост и щастие.

– Значи, кога ще бъде балът? – обърна се тя към Кити.
– Идната седмица, и то прекрасен бал. Един от ония балове, на които винаги е весело.
– А нима има такива балове, на които винаги е весело? – с нежна ирония попита Ана.

– Странно е, но има. У Бобришчеви винаги е весело, у Никитини също, а у Межкови винаги е отегчително. Нима не сте забелязали?

– Не, мила, за мене вече няма такива балове, дето да е весело – каза Ана и Кити видя в очите ѝ оня особен мир, който не ѝ бе познат. – За мене има такива балове дето не е толкова тежко и отегчително...

– Как може на вас да бъде отегчително на бала?

– Защо пък на мен е да не може да бъде отегчително? – попита Ана. Кити схвана, че Ана знае какъв отговор ще последва.

– Защото вие винаги сте най-хубава.

Ана лесно се изчервяваше. Тя се изчерви и каза:

– Първо, това не е вярно; и второ, дори да е истина, защо ми е?

– Вие ще отидете ли на този бал? – попита Кити.

– Мисля, че не ще може да не отида. На, вземи – каза тя на Таня, която сваляше пръстена, който лесно се изхлузваше от белия ѝ тънък на края пръст.

– Много ще се радвам, ако отидете. Много бих искала да ви видя на бала.

– Ако стане нужда да отида, поне ще се утешавам с мисълта, че това ще ви направи удоволствие... Гриша, не дърпай косата ми, моля ти се, тя и без това се е разрешила – каза тя, като оправяше падналата къдрица, с която Гриша си играеше.

– Представям си, че на бала ще бъдете в лилаво.

– Защо пък непременно в лилаво? – попита Ана усмихната. – Хайде, деца, вървете, вървете. Чувате ли? Мис Гул ви вика да пиете чай – каза тя, като отстраняваше от себе си децата и ги пращаше в трапезарията.

– Аз зная защо ме каните на бала. От този бал вие очаквате много нещо и затова искате всички да бъдат там, всички да вземат участие.

– Отде знаете? Да.

– О, колко хубава е вашата възраст! – продължи Ана. – Помня и зная тая светлосиня мъгла, като оная над планините в Швейцария. Тая мъгла, която покрива всичко през онова блажено време, когато още малко и детинството ще свърши и от грамаден кръг, щастлив, весел, пътят нататък става все по-тесен и по-тесен и весело, и страшно ти става да влезеш в тая анфилада, макар че тя изглежда и светла, и прекрасна... Кой не е минал по този път?

Кити мълчаливо се усмихваше. „Но как ли е минала тя по този път? Колко бих искала да науча целия ѝ роман!“ – помисли си Кити, като си спомняше непоетичната външност на мъжа ѝ, Алексей Александрович.

– Аз зная вече някои работи. Стива ми разправи и аз ви поздравявам, той ми хареса много – продължи Ана. – Срегнах Вронски на гарата.

– Ах, той беше там? – попита Кити и се изчерви. – Но какво ви разправи Стива?

– Стива ми изприказва всичко. И аз бих се радвала много... Вчера пътувахме с майката на Вронски – продължи тя – и майка му непрестанно ми приказваше за него; той е нейният любимец, зная, че майките са пристрастни, но...

– Какво ви е разправяла майка му?

– Ах, много работи! Аз зная, че той е нейният любимец, но все пак се вижда, че е рицар... Например тя разправяше, че той искал да даде целия си имот на брат си, още през детинството си направил нещо необикновено, спасил една жена от удавяне. С една дума, герой – усмихната каза Ана, като си спомни за двестата рубли, които той бе дал на гарата.

Но тя не разправи за тия двеста рубли. Кой знае защо, беше ѝ неприятно да си спомня за това. Чувствуваше, че в тая работа има нещо, което засяга нея, и то такова нещо, което не трябва да бъде.

– Тя ме кани много да ѝ ида на гости – продължи Ана. – Мене ми е приятно да посетя тая старица и затова утре ще отида да я видя. Но, слава Богу, Стива се заседа в кабинета при Доли – прибави Ана, като промени разговора и стана от дивана някак недоволна, както се стори на Кити.

– Не, най-напред аз! Не, аз! – викаха децата, които бяха изпили чая си и

тичаха при леля си Ана.

– Всички заедно! – каза Ана и засмяна се затече насреща им и прегърна и повали цялата тая купчина боричкащи се и пискащи от възторг деца.

XXI

За чая на възрастните Доли излезе от стаята си, Степан Аркадич не се показваше Той сигурно бе излязъл от стаята на жена си през задния вход...

– Боя се да не ти е студено горе – каза Доли, като се обърна към Ана, – иска ми се да се преместиш долу, за да бъдем по-близо.

– Ах, моля ти се, не се грижете за мене – отвърна Ана, като се взираше в лицето на Доли и се опитваше да разбере дали е постигнато, или не помирението.

– Тук ще ти бъде светло – отвърна снахата.

– Аз ти казвам, че спя навред и винаги като младенец.

– За какво става дума? – попита Степан Аркадич, който излезе от кабинета и се обърна към жена си.

По тона му и Кити, и Ана веднага разбраха, че помирението е постигнато.

– Искам да преместя Ана долу, но трябва да сложим пердета. Никой не може да свърши тая работа, трябва аз да се заема – обърна се Доли към него.

„Бог знае дали са се помирили напълно“ – помисли Ана, като чу нейния студен и спокоен тон.

– Ах, остави, Доли, стига си се трудила – каза мъжът. – Ако искаш, да свърша аз тая работа...

„Да, сигурно са се помирили“ – помисли Ана.

– Зная как ще я свършиш ти – отвърна Доли, – ще кажеш на Матвей да направи това, което не трябва, а ти ще излезеш и той ще обърка всичко. – И когато Доли казваше това, обикновената иронична усмивка бърчеше краищата на устните ѝ.

„Пълно, пълно помирение – помисли Ана, – слава Богу!“ – И като се радваше, че тя е причината за това, пристъпи към Доли и я целуна.

– Съвсем не, защо ни подценяваш толкова с Матвей? – каза Степан Аркадич, като се обърна към жена си и се усмихна едва доловимо.

Цялата вечер както винаги Доли беше леко иронична към мъжа си, а Степан Аркадич – доволен и весел, но само толкова, колкото да не личи, че е забравил вината си, понеже са му простили.

В девет и половина часа особено радостният и приятен вечерен семеен разговор през време на чая у Облонски бе нарушен от едно най-просто наглед събитие, но това просто събитие, кой знае защо, се стори чудно на всички. Като заприказваха за общите си петербургски познати, Ана бързо стана.

– Имам снимката в албума си – каза тя, – пък и тъкмо ще ви покажа моя Серьожа – прибави с горда майчинска усмивка.

Към десет часа, когато обикновено тя казваше лека нощ на сина си и често пъти, преди да отиде на бал, сама го настаняваше в леглото, стана ѝ мъчно, че е толкова далеч от него; и за каквото и да приказваха, тя току се връщаше мислено към къдрокосия си Серьожа. Поиска ѝ се да види снимката му и да поприказва за него. Като се възползува от първия предлог, тя стана и с леката си, енергична походка отиде да вземе албума. Стълбата за стаята ѝ горе гледаше към площадката на голямата вътрешна стълба.

Тъкмо когато излизаше от гостната, в коридора се чу звънец:

– Кой ли може да е? – каза Доли.

– Да идват за мене, е рано, а за други гости е късно – забеляза Кити.

– Сигурно ми носят някакви книжа – прибави Степан Аркадич и когато Ана минаваше край стълбата, слугата изтича да доложи за дошлия, а самият гост стоеше до лампата. Ана погледна надолу, веднага позна Вронски и странно чувство на задоволство, заедно със страх от нещо, изведнъж обхвана сърцето ѝ. Той стоеше, без да съблече палтото си, и вадеше нещо от джоба си. В тоя миг, когато тя се изравни със средата на стълбата, той вдигна очи, видя я и в израза на лицето му се появи някаква стеснителност и плахост. Тя наведе леко глава и отмина, а зад нея се чу високият глас на Степан Аркадич, който го канеше да влезе, и тихият, мек и спокоен

глас на Вронски, който отказваше.

Когато Ана се върна с албума, него го нямаше вече и Степан Аркадич разправяше, че той се отбил да пита за обѣда, който те утре даваха на една новопристигнала знаменитост.

– И по никой начин не искаше да влезе. Той е някак странен – прибави Степан Аркадич.

Кити се изчерви. Тя мислеше, че само тя е разбрала защо е дошъл той и защо не влезе. „Той е бил у дома – мислеше тя, – не ме е заварил там и е помислил, че съм тук; но не е влязъл, защото е мислел, че е късно и защото Ана е тук.“

Всички се спогледаха, но не казаха нищо и започнаха да разглеждат албума на Ана.

Нямаше нищо нито необикновено, нито странно в това, че един човек се е отбил у приятеля си в девет и половина часа да научи подробности за замисления обѣд и не е влязъл; но това се стори странно на всички. Но най-странно и лошо се стори то на Ана.

XXII

Балът току-що бе започнал, когато Кити и майка ѝ се изкачваха по голямата, заляна от светлина стълба, окичена с цветя и напудрени лакеи с червени кафтани. От салоните долиташе изпълващият ги равномерен като в кошер шум от движение и докато на една площадка между саксиите те си оправяха косите и роклите пред огледалото, от салона се чуха отчетливо ясните звуци на цигулките от оркестъра, засвирил първия валс. Едно цивилно старче, което оправяше побелелите си на слепите очи коси пред другото огледало и лъхаше на парфюм, се сблъска с тях на стълбата и им стори път, като се любуваше видимо на непознатата за него Кити. Голобрад младеж, един от ония светски младежи, които старият княз Шчербацки наричаше „гаменория“, с необичайно отворена жилетка, оправяйки вървешком бялата си връзка, им се поклони и след като мина край тях бързо, върна се и покани Кити за кадрила. Първият кадрил беше вече обещан на Вронски, така че с тоя младеж тя трябваше да играе втория. Един военен, закопчавайки ръкавицата си, се отдръпна при вратата и като гладеше мустаците си, се любуваше на розовата Кити.

Въпреки че тоалетът, прическата и всички приготовления за бала струваха на Кити много труд и грижи, сега, в сложната си тюлена рокля с розова подплата, тя пристъпваше на бала така свободно и естествено, сякаш за всички тия розетки, дантели, за всички подробности на тоалета ѝ тя и домашните ѝ не бяха отделили нито минута време, сякаш тя се бе родила в тоя тюл, в тия дантели, с тая висока фризюра, с роза и с две листенца отгоре.

Когато пред входа на салона старата княгиня поиска да оправи подвилата се на колана ѝ лента, Кити леко се отдръпна. Тя чувствуваше, че всичко, на нея трябва от само себе си да бъде хубаво и грациозно и че не бива да се оправя нищо.

Кити беше в един от щастливите си дни. Роклята никъде не я стягаше, дантелената наметка не висеше нийде; розетките не бяха смачкани и не бяха се откъснали; розовите чепици с високи извити токове не я стискаха и кракът стъпваше свободно. Гъстите банда на русите ѝ коси стояха на мястото си върху малката главичка. И трите копчета на дългата ръкавица, която обвиваше ръката ѝ, бяха закопчани, без да се скъсат и без да изменят формата на ръката. Черната кадифена панделка на медальона особено нежно обхващаше шията. Тая панделка беше прелест и като я гледаше на шията си в къщи пред огледалото, Кити чувствуваше, че тя говори. Във всичко друго можеше да има някакво съмнение, но панделката беше прелест. Кити се усмихна и тук на бала, като я погледна в огледалото. В разголените си рамене и ръце Кити чувствуваше студена мраморност, едно чувство, което тя особено обичаше. Очите блестяха и румените ѝ устни не можеха да не се усмихват, съзнавайки своята привлекателност. Тя не бе успяла още да влезе в салона и да стигне до тюлено-дантелено-цветната тълпа от дами, които чакаха да ги поканят да танцуват (Кити никога не се застояваше в тая тълпа) и вече я поканиха за валс, и то покани я най-добрият кавалер, първи кавалер по балната йерархия, знаменитият диригент на баловете, церемониалмайстор, жененият, красив и строен мъж Егорушка Корсунски.

Току-що оставил графиня Банина, с която бе танцувал първия тур на валса, той изгледа своето стопанство, сиреч няколкото двойки, които бяха се впуснали да танцуват, видя влизащата Кити и се затече към нея с онова особено, свойствено само на балните диригенти безцеремонно подскачане, поклони се и без дори да я пита дали иска, простря ръка, за да обгърне тънката ѝ талия. Тя се озърна кому да предаде ветрилото си и домакинята го взе, като ѝ се усмихваше.

– Колко е хубаво, че дойдохте навреме! – каза ѝ той, като обгърна талията ѝ.
– А то, какъв е тоя навик да се закъснява!

Тя сви лявата си ръка, сложи я на рамото му и малките ѝ крачка в розови чепици бързо, леко и отмерено се плъзнаха в такт с музиката по хлъзгавия паркет.

– Човек си отпочива, когато валсира с вас – каза ѝ той, като правеше първите бавни стъпки на валса. – Каква прелест, лекота, *précision**! – повтори той онова, което казваше почти на всички познати хубавици.

[* Точност.]

Кити се усмихна на похвалата и през рамото му продължаваше да разглежда салона. Тя не се явяваше за пръв път в обществото, така че не беше от ония, за които всички лица на бала се сливат в едно вълшебно впечатление; не беше и от постоянните посетителки на баловете, за които всички лица на бала са толкова познати, че им е омръзнало да ги гледат; тя беше по средата на тия две крайности – беше възбудена, а заедно с това се владееше дотолкова, че можеше да наблюдава. Видя, че в левия ъгъл на салона беше се събрал цветът на обществото. Там беше ужасно разголената хубавица Лиди, жената на Корсунски, там беше домакинята, там лъщеше с голото си теме Кривин, който биваше винаги там, дето е цветът на обществото; натам поглеждаха младежите и не смееха да се приближат; там погледът ѝ откри и Стива, а след това видя прелестната фигура и глава на Ана с черна кадифена рокля. И _той_ беше там. Кити не го бе виждала от оная вечер, когато отказа на Левин. С далекогледите си очи Кити веднага го позна и дори забеляза, че той я наблюдава.

– Да направим ли още един тур? Не се ли изморихте – попита Корсунски, леко запъхтян.

– Не, благодаря.

– Къде да ви отведе?

– Струва ми се, ей там е Каренина... Отведете ме при нея.

– Където заповядате.

И като задържаше стъпките си, Корсунски започна да валсира право към събраните в левия ъгъл, като повтаряше: „*Pardon, mesdames, pardon, pardon, mesdames*“ и лавирайки сред морето от дантели, тюл и ленти и без да докосне някого, изведнъж рязко обърна дамата си, така че се показаха тънките ѝ крака в ажурни чорапи, а шлейфът ѝ се разпери като ветрило и покри коленете на Кривин. Корсунски се поклони, изпъчи откритите си гърди и ѝ подаде ръка, за да я отведе при Ана Аркадиевна. Кити се изчерви, свали шлейфа от коленете на Кривин и малко зашеметена, се озърна, търсейки Ана. Ана стоеше, заобиколена от дами и господа, и разговаряше.

Тя не беше в лилаво, както непременно искаше Кити, а с черна, дълбоко изрязана кадифена рокля, която откриваше изваяните ѝ като стара слонова кост пълни рамене и гърди и заоблените ръце с мъничка тънка китка. Цялата ѝ рокля бе гарнирана с венецианска дантела. На главата, в черните ѝ коси, естествени, без чужд примес, имаше малка гирлянда от градински теменуги и също такава гирлянда върху черната лента на колана между белите дантели. Прическата ѝ не се забелязваше. Личеа само, като украшения, тия непокорни къси витки на къдравата ѝ коса, които постоянно се спущаха на тила и слепите очи. На изваяната ѝ гъвкава шия имаше бисерна огърлица.

Кити се срещаше всеки ден с Ана, беше влюбена в нея и си я представяше непременно в лилаво. Но сега, като я видя в черно, тя почувствува, че не е разбирала цялата ѝ хубост. Сега тя я видя съвсем нова и неочаквана за себе си. Сега разбра, че Ана не можеше да бъде в лилаво и че хубостта ѝ не зависи от тоалета, че тоалетът никога не може да се забележи на нея. Не се виждаше върху нея и черната рокля с разкошни дантели; тя бе само рамка, в която се виждаше само тя, проста, естествена, изящна и същевременно весела и оживена.

Тя стоеше както винаги необикновено изправена и когато Кити се приближи до тяхната група, приказваше с домакиня на къщата, леко извърнала глава към него.

– Не, аз няма да хвърля камък – отговори му тя по повод на нещо, – макар че не мога да разбера – продължи, като сви рамене, и с нежна покровителствена усмивка веднага се обърна към Кити. Като обгърна с бегъл женски поглед тоалета ѝ, тя направи едва доловимо, но разбрано за Кити движение с глава, с което одобряваше тоалета и хубостта ѝ. – Вие и в салона влизате с танцуване – прибави тя.

– Тя е една от най-верните ми помощници – каза Корсунски, като се поклони на Ана Аркадиевна, с която не бе се видял още. – Княжната помага да направим бала весел и прекрасен. Ана Аркадиевна, един тур – каза той, като се поклони.

– А вие познавате ли се? – попита домакинята.

– С кого ли не се познаваме? Ние с жена ми сме като бели вълци, всички ни познават отвърна Корсунски. – Един тур, Ана Аркадиевна?

– Аз не танцувам, когато може да не се танцува – рече тя.

– Но днес не може – отвърна Корсунски.

В това време се приближи Вронски.

– Е, щом днес не може да не се танцува, тогава хайде – каза тя, като не забеляза поклона на Вронски, и бързо сложи ръка на рамото на Корсунски.

„Защо ли е недоволна от него?“ – помисли Кити, като забеляза, че Ана умишлено не отговори на поклона на Вронски. Вронски пристъпи до Кити, като ѝ припомни за първия кадрил и съжаляваше, че през цялото това време не е имал удоволствието да я види. Кити наблюдаваше и се любуваше на танцуващата Ана и слушаше думите му. Тя очакваше, че той ще я покани за валса, но той не я покани и тя учудено го погледна. Той се изчерви и бързо я покани да танцуват, но още щом обгърна тънката ѝ талия и направи първата стъпка, музиката изведнъж спря. Кити го погледна в лицето, което бе на такова близко разстояние от нея, и след това дълго време, след няколко години, тоя поглед, пълен с любов, с който тя го бе погледнала тогава и на който той не отговори, с мъчителен срам късаше сърцето ѝ.

– Pardon, pardon! Валс, валс! – развика се от другата страна на салона Корсунски и като улови първата попаднала насреща му госпожица, започна да танцува.

XXIII

Вронски и Кити направиха няколко тура. След валса Кити се приближи до майка си и едва бе успяла да размени няколко думи с Нордстън, Вронски дойде вече да я покани за първия кадрил. През време на кадрила не си казаха нищо значително, водеха разговор ту за Корсунски, за мъжа и жената, които той описваше много забавно като мили четиридесетгодишни деца, ту за бъдещия обществен театър и само един път разговорът я засегна на болното място, когато той попита за Левин дали е тук и прибави, че много му е харесал. Но Кити и не очакваше нещо повече от кадрила. Със замряло сърце тя чакаше мазурката. Струваше ѝ се, че през време на мазурката всичко трябва да се реши. Тя не се тревожеше от това, че през време на кадрила той не бе я поканил за мазурката. Бе уверена, че ще танцува мазурка с него, както и на по-ранните балове, и затова отказа на петима други, като казваше, че е ангажирана. Целият бал до последния кадрил бе за Кити вълшебен сън от радостни цветя, звуци и движения. Тя не танцуваше само когато се чувствуваше много уморена и молеше да я оставят да си почине. Но когато танцуваше последния кадрил с един от досадните младежи, комуто не можеше да откаже, случи ѝ се да бъде vis-a-vis с Вронски и Ана. Тя не бе се срещала с Ана още от началото на бала и ето изведнъж я видя пак съвсем нова и неочаквана. Видя в нея така познатата на самата нея черта на възбуда от успеха. Видя, че Ана е пиана от виното на предизвиканото от нея възхищение. Тя познаваше това чувство, знаеше признаците му и ги видя у Ана – видя трепетния, пламенен блясък в очите ѝ, усмивката на щастие и възбуда, появила се неволно на устните ѝ, и отчетливата грация, точността и лекотата на движенията.

„Кой е възхитеният? – запита се тя. – Всички или само един?“ И без да помага на слисания младеж, с когото танцуваше и който бе изтървал нишката на разговора и не можеше вече да я улови, привидно вслушана във весело-гръмливите повелителни викове на Корсунски, който увеличаваше всички ту в grand rond*, ту в chaîne**, тя наблюдаваше, а сърцето ѝ се свиваше все повече и повече. „Не, тя не е пиана от възторга на всички, но от възхищението само на едного. И кой е тоя един? Нима е

той?" Всеки път, когато той заприказваше с Ана, в очите ѝ пламваше радостен блясък и щастлива усмивка се изписваше на румените ѝ устни. Тя сякаш правеше усилие над себе си да не издаде тия признаци на радост, но те сами се появяваха на лицето ѝ. „Но какво мисли той?" Кити го погледна и се ужаси. Видя у него онова, което така ясно долавяше в огледалото на Аниното лице. Де се бе дянал неговият винаги спокоен, строг маниер и безгрижно спокойният израз на лицето му? Не, сега всеки път, когато се обърнеше към нея, той навеждаше леко глава, сякаш искаше да падне пред нея, и в погледа му се четеше само покорност и страх. „Аз не искам да ви обидя – сякаш казваше погледът му всеки път, – но искам да се спася и не зная как." Лицето му имаше такъв израз, какъвто тя не бе виждала никога по-рано.

[* Голям кръг.]

[** Верига.]

Те приказваха за общите си познати, водеха най-незначителен разговор, но на Кити се струваше, че всяка казана от тях дума решава както тяхната, така и нейната съдба. И странното бе, че макар те действително да говореха за това колко е смешен Иван Иванович с френския си език и че Елецка би могла да си намери по-добър кандидат, все пак тия думи имаха за тях значение и те чувствуваха това, както го чувствуваше и Кити. Целият бал, целият тоя отбран свят, всичко се покри с мъгла в душата на Кити. Само строгата школа на възпитание, през която тя бе минала, я крепеше и я караше да прави това, което искаха от нея, сиреч да танцува, да отговаря на въпросите, да приказва и дори да се усмихва. Но преди да започне мазурката, когато бяха почнали вече да нареждат столовете и някои двойки се преместиха от малките салони в големия, Кити бе обхваната един миг от отчаяние и ужас. Тя бе отказала на петима и сега не ще танцува мазурка! Нямаше дори надежда, че ще я поканят тъкмо защото тя имаше голям успех в обществото и никому не би минало и през ум, че досега не е била поканена. Трябваше да каже на майка си, че е болна и да си отиде в къщи, но нямаше сили да направи това. Чувствуваше се убита.

Тя отиде в дъното на малката гостна и се отпусна в едно кресло. Ефирната ѝ рокля се издигна като облак около тънката ѝ снага; едната ѝ оголена, слаба, нежна моминска ръка, безсилно отпусната, потъна в гънките на розовата туника; в другата си ръка тя държеше ветрилото и с бързи, къси движения вееше разгорещеното си лице. Но въпреки че приличаше на пеперуда, току-що кацнала на някоя тревичка и готова ей сега да трепне и разпери дъгоцветните си криле, страшно отчаяние свиваше сърцето ѝ.

„А може би се лъжа, може би не е имало такова нещо?"

И тя отново си припомняше всичко, което бе видяла.

– Кити, какво значи това? – каза графиня Нордстън, която нечуто по килима се приближи до нея. – Не мога да разбера.

Долната устна на Кити затрепери; тя стана бързо.

– Кити, няма ли да танцуваш мазурка?

– Не, не – каза Кити с треперещ от сълзи глас.

– Той я покани пред мене за мазурката – каза Нордстън, която знаеше, че Кити ще разбере кои са той и тя. – Тя му каза: „Нима няма да танцувате с княжна Шчербацкая?"

– О, все едно ми е! – отвърна Кити.

Никой освен нея не можеше да разбере положението ѝ, никой не знаеше, че вчера тя бе отказала на един човек, когото може би обичаше, но му отказа, защото вярваше в друг.

Графиня Нордстън намери Корсунски, с когото бе танцувала мазурка, и му заръча да покани Кити.

Кити танцуваше в първата двойка и за нейно щастие не бе принудена да говори, защото Корсунски през цялото време тичаше нагоре-надолу, като се разпореждаше със стопанството си. Вронски и Ана бяха почти срещу нея. Тя ги виждаше с далекогледите си очи, виждаше ги и отблизо, когато се срещаха на двойки, и колкото повече ги наблюдаваше, толкова повече се убеждаваше, че нещастieto я е постигнало. Тя виждаше, че те се чувствуваша сами в тоя пълен салон. И върху лицето на Вронски, винаги така твърдо и независимо, тя долови оня израз на смущение и покорност, който бе я поразил и който напомняше израза на умно куче, провинено в нещо.

Усмихнеше ли се Ана, усмивката ѝ се предаваше и нему. Замислеше ли се, и той ставаше сериозен. Някаква свръхестествена сила привличаше очите на Кити към лицето

на Ана. Тя бе прелестна в семплата си черна рокля, прелестни бяха пълните ѝ ръце с гривни, прелестна гъвкавата ѝ шия с бисерна огърлица, прелестни виещите се коси на развалилата ѝ се прическа, прелестни, грациозните леки движения на малките ѝ крака и ръце, прелестно това хубаво лице в своето оживление; но в нейната прелест имаше нещо ужасно и жестоко.

Кити ѝ се любуваше още повече от по-рано и все повече и повече страдаше. Тя се чувствуваше смазана и лицето ѝ издаваше това. Когато се сблъскаха при мазурката, Вронски я погледна и не можа да я познае изведнъж – дотолкова тя се беше изменила.

– Прекрасен бал! – каза ѝ той, колкото да каже нещо.

– Да – отвърна тя.

По средата на мазурката, като повтаряше една сложна фигура, измислена пак от Корсунски, Ана излезе в средата на кръга, взе двама кавалери и повика една дама и Кити. Кити се приближи, като я гледаше уплашено. Ана я погледна с премрежени очи, усмихна се и стисна ръката ѝ. Но като видя, че лицето на Кити отговори на усмивката ѝ само с израз на отчаяние, и учудване, тя се отвърна от нея и весело заприказва с другата дама.

„Да, у нея има нещо чуждо, дяволско и прелестно“ – каза си Кити.

Ана не искаше да остане на вечеря, но домакинът започна да я моли.

– Останете, Ана Аркадиевна – намеси се Корсунски, като притисна оголената ѝ ръка под ръкава на фрака си. – Каква идея за котилйон ми дойде! Un bijou!*

И той тръгна полекичка, като се мъчеше да я повлече. Домакинът се усмихваше одобрително.

[* Прелест.]

– Не, няма да остана – отвърна Ана усмихната; но въпреки усмивката ѝ от решителния тон, с който тя отговори, и Корсунски, и домакинът разбраха, че тя няма да остане.

– Не, и без това само на вашия бал в Москва аз танцувах повече, отколкото цяла зима в Петербург – каза Ана, като поглеждаше застаналия до нея Вронски. – Трябва да си почина, преди да отпътувам.

– Значи, непременно ще заминете утре? – попита Вронски.

– Да, смятам – отвърна Ана, зачудена от смелостта на въпроса му; но неудържимият трепетен блясък на очите и усмивката го парна, когато тя каза това. Ана Аркадиевна не остана да вечеря и си отиде.

XXIV

„Да, у мене има нещо противно, отблъскващо – мислеше Левин, след като си излезе от Шчербацки и се запъти пешком за брат си. – И не съм дотрябвал на другите хора. Казват, че това било гордост. Не, у мене няма и гордост. Ако имаше гордост, не бих се поставил в такова положение.“ И той си представяше Вронски, щастлив, добър, умен и спокоен, който сигурно никога не се е озовавал в такова ужасно положение, в каквото беше той тая вечер. „Да, тя трябваше да предпочете него. Така трябва и аз няма кому и защо да се оплаквам. Сам съм си виновен. Какво право имах да мисля, че тя ще поиска да свърже живота си с моя? Кой съм аз? И що съм? Нищожен, никому и за нищо ненужен човек.“ И той си спомни за брат си Николай и с радост се спря на тоя спомен. „Нима той не е прав, че всичко в света е лошо и гадно? И ние едва ли съдим и сме съдили справедливо за братя Николай. Разбира се, от гледището на Прокофий, който го е видял пиан и със скъсан кожух, той е изгубен човек; но аз го познавам другояче. Аз познавам душата му и зная, че ние си приличаме. Но вместо да отида да го намеря, аз отидох да обядвам и след това поех насам.“ Левин се приближи до един фенер, прочете адреса на брат си, който носеше в портфейла, и извика файтон. По целия дълъг път до брат си Левин живо си припомняше всички познати нему събития от живота на братя Николай. Спомни си, че в университета и една година след университета, въпреки подигравките на другарите си, брат му живееше като монах, строго изпълняваше всички религиозни обреди, служби, пости и отбягваше всякакви удоволствия, особено жените; и след това той изведнъж се промени, сдружи се с най-долни хора и се отдаде на разгулен живот. Спомни си след това за историята с момченцето, което той бе взел от село да го възпитава и при

един пристъп на злоба така го наби, че го дадоха под съд за причиняване на телесна повреда. Спомни си и историята с оня нечестен картоиграч, който бе обрал парите му и комуто той подписа полица, но го даде под съд, като доказваше, че оня го е измамил. (Това бяха ония пари, които заплати Сергей Иванич.) После си спомни как той бе ношувал една нощ в участъка в буйство. Спомни си за заведения от него срамен процес срещу брат му Сергей Иванич, задето уж не му изплатил частта от майчиното му наследство; и последното му дело, когато бе заминал да служи в Западния край и там бе даден под съд за побой, нанесен на кмета... Всичко това беше ужасно гадно, но на Левин то не се виждаше толкова отвратително, както сигурно се виждаше на ония, които не познаваха Николай Левин, не знаеха целия му живот, не познаваха сърцето му.

Левин помнеше, че по онова време, когато Николай бе в периода на набожността, постите, монасите и черковните служби, когато диреше в религията помощ, юзда за страстната си натура, не само че никой не го подкрепи, но всички, дори и той, му се присмиваха. Дразнеха го, наричаха го Ной, калугер; а когато се провали, никой не му помогна, а всички с ужас и погнуса се отвърнаха от него.

Левин чувствуваше, че въпреки цялото безобразие на своя живот в душата си, дълбоко в душата си братът Николай не беше по-лош от ония хора, които го презираха. Той не бе виновен, че се бе родил с неукротим характер и с ограничен поради някакви причини ум. Но той винаги искаше да бъде добър. „Ще му изприкажа всичко, ще го накарам и той да изприкаже всичко и ще му покажа, че го обичам и затова го разбирам“ – реши в себе си Левин, когато в единадесет часа стигна до хотела, на посочения адрес.

– Дванадесета и тринадесета горе – отговори вратарят на Левиновия въпрос.

– В стаята си ли е?

– Трябва да е в стаята си.

Вратата на дванадесети номер беше полуотворена и оттам, в ивицата светлина, излизаше гъст дим от лош и слаб тютюн и се чуваше непознат на Левин глас; но Левин веднага разбра, че брат му е тук, чу неговото кашляне.

Когато той се спря до вратата, непознатият глас казваше:

– Всичко зависи от това, доколко разумно и съзнателно ще се поведе работата.

Константин Левин надникна през вратата и видя, че говори един младеж с грамадна рунтава коса, в дълга дреха, а една млада сипаничава жена, с вълнена рокля без ръкави и яка, седи на дивана. Брат му не се виждаше. Сърцето на Константин се сви от болка при мисълта сред какви чужди хора живее брат му. Никой не бе го чул и докато сваляше галошите си, Константин се вслушваше в думите на господина с дългата дреха. Той говореше за някакво предприятие.

– Е, дяволите да ги вземат тия привилегировани класи! – каза посред кашлица гласът на брат му. – Маша! Пригответи ни да вечеряме и дай вино, ако е останало, ако ли не – прати да донесат.

Жената стана, излезе зад паравана и видя Константин.

– Николай Дмитрич, дошъл е един господин – каза тя.

– Кого търсите? – сърдито попита гласът на Николай Левин.

– Аз съм – отвърна Константин Левин и излезе на светлото.

– Кой _аз_? – още по-сърдито повтори гласът на Николай. Чуваше се как той стана бързо, като се препъна о` нещо, и Левин видя отпреде си толкова познатата и все пак поразителна със своята грубост и болезненост грамадна, мършава, прегърбена фигура на брат си, с големите му изплашени очи.

Той беше още по-слаб, отколкото преди три години, когато Константин Левин го бе видял за последен път. Облечен бе с къс сюртук. И ръцете, и широките кости изглеждаха още по-грамадни. Косата му бе станала по-рядка, същите прави мустаци висяха на устните му, същите очи странно и наивно гледаха влезлия.

– А, Костя! – изведнъж рече той, като; позна брат си, и очите му светнаха радостно. Но; в същия миг погледна младежа и направи толкова познатото на Константин конвулсивно движение с главата и шията, сякаш го стягаше връзката; и на измършавялото му лице се изписа съвсем друг израз: див, страдалчески и жесток.

– Аз писах и на вас, и на Сергей Иванич, че не ви познавам и не желая да ви познавам. Какво искаш, какво искате от мене?

Той съвсем не беше такъв, какъвто си го представяше Константин. Когато

мислеше за него, Константин Левин бе забравил и най-тежкото и лошото в неговия характер, онова, което затрудняваше толкова много всяко общуване с него; и сега, когато видя лицето му и особено конвулсивното движение на главата, той си спомни всичко това.

– Не че ми трябваш за нещо – плахо отговори той. – Дошъл съм просто да те видя.

Тая плахост на брат му, както изглежда, смекчи Николай. Той сви устни.

– А, така ли? – каза той. – Е, влез, седни. Ще вечеряш ли? Маша, донеси три порции. Не, почакай. Знаеш ли кой е тоя? – обърна се той към брат си, като посочи господина в дългото палто. – Това е господин Крицки, мой приятел още от Киев, много забележителен човек. Него, разбира се, го преследва полицията, защото не е подлец.

И той изглежда по навик всички, които бяха в стаята. Като видя, че жената, която стоеше на вратата, се нагани да излезе, той ѝ извика: „Казах ти, почакай!“ И е онова неумение, с оная несвързаност в думите, които Константин познаваше така добре, той пак изглежда всички и започна да разправя на брат си историята на Крицки: как го изключили от университета, задето образувал дружество за подпомагане на бедни студенти и неделни училища, как след това постъпил учител в едно народно училище, как го изгонили и оттам и как след това го съдили за нещо.

– От Киевския университет ли сте? – обърна се Константин Левин към Крицки, за да прекъсне настъпилото неловко мълчание.

– Да, бях в Киевския – сърдито отговори Крицки и се начумери.

– А тая жена – прекъсна го Николай Левин, като посочи жената – е моя другарка в живота, Мария Николаевна. Взех я от публичния дом. – И като каза това, той направи конвулсивно движение с шията. – Но я обичам и уважавам и моля всички, които искат да сме добре – прибави той, като повиши глас и се намръщи, – да я обичат и уважават. Все едно, че е моя жена, все едно. И тъй, сега знаеш с кого имаш работа. И ако мислиш, че ще се унижиш, тогава на добър ти път.

И отново очите му въпросително изгледаха всички.

– Защо пък ще се унижа, не разбирам.

– Хайде, Маша, поръчай да ни донесат вечеря; три порции, ракия и вино... Не, почакай... Не, не трябва... Върви.

XXV

– И тъй, виждаш – продължи Николай Левин, като мръщеше с усилие челото си и правеше конвулсивни движения. Както изглежда, трудно му беше да съобрази какво да каже и да направи. – Ето виждаш ли... – Той посочи в ъгъла на стаята някакви железни пръти, свързани с ремъци. – Виждаш ли това? То е начало на една нова работа, която предприемаме. Това е едно производително сдружение...

Константин почти не слушаше. Той се взираше в болнавото му охтичаво лице, все повече и повече му дожаляваше за него и не можеше да си наложи да слуша това, което брат му разправяше за сдружението. Той виждаше, че за него това сдружение е само една котва, за да се спаси от презрението към себе си. Николай Левин продължи:

– Ти знаеш, че капиталът смазва работника – работниците у нас, селяните, носят цялата тежест на труда и са поставени така, че колкото и да се трудят, не могат да излязат от скотското си положение. Капиталистите им отнемат всички печалби от надниците, всички излишъци от заплатата, с които те биха могли да подобрят положението си, да си осигурят свободно време и следователно и образование. И обществото е така наредено, че колкото повече работят те, толкова повече ще забогатяват търговците и земевладелците, а те ще бъдат винаги работен добитък. Тоя ред трябва да се промени – завърши той и въпросително погледна брат си.

– Да, разбира се – каза Константин, като се взираше в руменината, която се появи под изпъкналите скули на брат му.

– И ето ние организираме едно железарско сдружение, в което цялото производство и печалбите, и главно оръдията на производство, всичко ще бъде общо.

– Но де ще бъде сдружението? – попита Константин Левин.

– В село Воздрем, Казанска губерния.

– Но защо пък в село? Струва ми се, че в селата и без това има много работа.

Защо ви е железарско сдружение на село?

– Защото селяните сега са същите роби, каквито бяха и по-рано, и тъкмо затова на тебе и на Сергей Иванович ви е неприятно, дето искат да ги избавят от това робство – каза Николай Левин, ядосан от възражението.

Константин Левин въздъхна; като оглеждаше в това време стаята, мрачна и мръсна. Изглежда, че тая въздишка ядоса още повече Николай.

– Аз познавам твоите и на Сергей Иванович аристократически възгледи. Зная, че той употребява всички сили на ума си, за да оправдае съществуващото зло.

– Не, защо говориш така за Сергей Иванович? – усмихнат рече Левин.

– Сергей Иванович ли? А ето защо! – изведнъж извика Николай Левин, като чу името на Сергей Иванович. – Ето защо... Но какво има да казвам? Само че... Защо си дошъл при мене? Ти презираш всичко това – прекрасно, тогава върви си, сбогом, върви! – викаше той, ставайки от стола. – Върви си, върви!

– Ни най-малко не презирам – плахо каза Константин Левин. – Аз дори не споря.

В това време Мария Николаевна се върна. Николай Левин сърдито я изгледа. Тя бързо пристъпи до него и му пошепна нещо.

– Аз съм болен, станал съм нервен – рече Николай Левин, като се поуспокои и дишаше тежко, – а ти ми говориш за Сергей Иванович и за статията му. Тя е такава глупост, такава лъжа, такава самоизмама. Какво може да пише за справедливостта човек, който не я познава? Четохте ли статията му? – обърна се той към Крицки, седна отново до масата и започна да разчиства разпилените по нея цигари.

– Не съм я чел – мрачно каза Крицки, който очевидно не искаше да влиза в разговор.

– Защо? – ядосан се обърна Николай Левин сега пък към Крицки.

– Защото не смятам за необходимо да си губя времето за това.

– Но, позволете, отде пък знаете, че ще изгубите времето си? За мнозина тая статия е недостъпна, сиреч не е за тях. Но за мене е друго, аз прозирам мислите му и зная защо статията е слаба.

Всички млъкнаха. Крицки бавно стана и взе шапката си.

– Не искате ли да вечеряте? Е, сбогом. Елате утре с железаря.

Щом Крицки си излезе, Николай Левин се усмихна и смигна.

– И него не го бива – рече той. – Нали виждам... Но в това време Крицки го извика от вратата.

– Какво искаш още? – каза той и излезе при него в коридора.

Когато остана сам с Мария Николаевна, Левин се обърна към нея:

– Ами вие отдавна ли живеете с брат ми?

– Втора година вече. Здравето му доста се влоши. Много пие – каза тя.

– Как тъй пие?

– Пие ракия, а тя му вреди.

– А нима пие много? – прошепна Левин.

– Да – каза тя, като се озърташе плахо към вратата, дето се показва Николай Левин.

– Какво приказвахте? – попита той, като се мръщеше и гледаше с изплашени очи ту единия, ту другия. – Какво?

– Нищо – смутено отвърна Константин.

– Щом не искате да говорите, не говорете. Само че ти няма какво да приказваш с нея. Тя е улично момиче, а ти си господар – рече той, като свиваше конвулсивно шията си.

– Както виждам, ти разбра и оцени всичко и се отнасяш със съжаление към моите заблуждения – отново започна той, като повиши глас.

– Николай Дмитрич, Николай Дмитрич – прошепна пак Мария Николаевна, приближавайки се до него.

– Е, добре, добре!... Но де остана вечерята? А, ето я – рече той, като видя лакея с табличка в ръцете. – Тука, тука остави – каза той сърдито и веднага взе ракията, наля си една чашка и жадно я изпи. – Пийни си, искаш ли? – обърна се той към брат си, тутакси развеселен. – Е, стига за Сергей Иванович. Все пак драго ми е, че те виждам. Каквото и да приказват, все сме си наши. Хайде, пийни си де. Разкажи ми, какво правиш? – продължи той, като предъвкваше лакомо един залък хляб и си наливаше друга чаша. – Как живееш?

– Живея сам на село, както по-рано, занимавам се със стопанството – отвърна Константин, като гледаше с ужас как лакомо яде и пие брат му и се мъчеше да прикрие, че го наблюдава.

– Защо не се ожениш?

– Не му е дошло времето – отвърна Константин и се изчерви.

– Защо? За мене е свършено! Аз похабих живота си. Казвал съм и ще кажа пак, че ако бяха ми дали моята част тогава, когато ми трябваше, целият ми живот сега би бил друг.

Константин Дмитрич побърза да промени разговора.

– Ами ти знаеш ли, че твоят Ванюшка е книговодител при мене в Покровское? – каза той.

Николай направи конвулсивно движение с шията си и се замисли.

– Но разправи ми, какво става в Покровское? Как е, стои ли си къщата, и брезите, и нашата класна стая? А градинарят Филип още ли е жив? Как си спомням беседката и дивана! Слушай, не променяй нищо в къщата, а по-скоро се ожени и пак нареди всичко, както си беше. Тогава ще дойда при тебе, ако жена ти излезе добра.

– Та ти ела сега при мене – каза Левин. – Колко добре бихме се наредили!

– Бих дошъл, ако знаех, че няма да намеря там Сергей Иванич.

– Няма да го намериш. Аз живея напълно независимо от него.

– Да, но каквото и да казваш, ти ще трябва да предпочетеш мене или него – каза той, като гледаше плахо брат си в очите. Тая плахост трогна Константин.

– Ако искаш да знаеш какво мисля по тая работа, ще ти кажа, че във вашата свада със Сергей Иванич аз не вземам нито едната, нито другата страна. И двамата не сте прави. Ти не си прав повече външно, а той – вътрешно.

– А-а! Значи, ти си разбрал това, разбрал си го? – радостно извика Николай.

– Но ако искаш да знаеш, лично аз ценя повече приятелството си с тебе, защото...

– Защо, защо?

Константин не можеше да каже, че цени повече него, защото е нещастен и има нужда от близък човек. Но Николай разбра, че той иска да каже тъкмо това и затова се намръщи и отново се залови за ракията.

– Стига, Николай Дмитрич! – каза Мария Николаевна и протегна пълната си гола ръка към шишето.

– Пусни! Остави ме на мира! Ще те пребия! – викна той.

Мария Николаевна се усмихна с кротката си и добра усмивка, която зарази и Николай, и вдигна ракията.

– А ти мислиш, че тя не разбира нищо? – каза Николай. – Тя разбира всичко това по-добре от нас. Нали в нея има нещо хубаво и мило, а?

– Никога ли по-рано не сте били в Москва? – каза й Константин, колкото да каже нещо.

– Не й говори на _вие_. Тя се страхува от това. Никой освен мировия съдия, когато я съдиха, задето искаше да напусне публичния дом, никой не й е говорил на _вие_. Боже мой, какви безсмислици има в света! – изведнъж извика той. – Тия нови учреждения тия мирови съдии, земства, какво безобразие е това!

И той започна да разправя неприятностите си с новите учреждения.

Константин Левин го слушаше и това отричане смисъла на всички обществени учреждения, което той споделяше с него и често го изказваше, сега му бе неприятно да го чуе от устата на брат си.

– Всичко това ще разберем на оня свят – каза той на шега.

– На оня свят ли? Ох, не обичам аз оня свят! Не го обичам – каза Николай, като впери изплашените си диви очи в лицето на брат си. – И макар че, струва ми се, би било добре да се махнем от цялата тая мръсотия, от тая дивотия, и чужда, и своя, но аз се страхувам от смъртта, ужасно се страхувам. – Той потрепера ужасен. – Но пийни си нещо. Икаш ли шампанско? Или да отидем някъде. Да идем да чуем циганите! Знаеш ли, аз обикнах много циганите и руските песни.

Езикът му започна да се преплита и той взе да скача от едно на друго. С помощта на Маша Константин го склони да не ходи никъде и го сложи да си легне съвсем пиян.

Маша обеща да пише на Константин в случай на нужда и да убеди Николай Левин

да отиде да живее при брат си.

XXVI

На сутринта Константин Левин си замина от Москва и привечер пристигна у дома си. По пътя, във вагона, той разговаряше със спътниците си за политиката, за новите железопътни линии и също както в Москва го потискаха обърканите понятия, недоволството от себе си, някакъв срам от нещо; но когато слезе на своята гара и позна куция колар Игнат с вдигната яка на кафтана, когато в дрезгавата светлина, която падаше от прозорците на гарата, видя покритата с черга шейна и конете с вързани опашки, в хамути с халки и ресни, когато коларят Игнат, още докато се настаняваше в шейната, му разправи селските новини, че предприемачът е пристигнал и че Пава се отелила – той почувствува, че обърканите понятия постепенно се избистрят, а срамът и недоволството от него самия изчезват. Той почувствува това само като погледна Игнат и конете; но когато облече донесения му кожух, седна загърнат в шейната и потегли, като размисляше върху предстоящите разпореждания на село и поглеждаше логоя, по-рано яздитен, донски, а сега повреден от яздене, но буен кон, започна да разбира съвсем иначе случилото се с него. Чувствуваше се такъв, какъвто си е, и не искаше да бъде друг. Сега искаше да бъде само по-добър, отколкото е бил по-рано. Първо, от днес той реши, че няма вече да се надява на необикновено щастие, каквото трябваше да му даде женитбата, и поради това няма да пренебрегва така настоящето. Второ, никога вече няма да си позволи да се увлече от тая долна страст, споменът за която го измъчваше така много, когато се канеше да направи предложението. След това, като си спомни за брата Николай, той реши в себе си, че никога вече няма да си позволи да го забрави, ще следи и не ще го изпуска из очи, за да бъде готов да му помогне, когато потрябва. А това ще бъде скоро, той го чувствуваше. След това и разговорът на брат му за комунизма, към който тогава той се отнесе така леко, сега го накара да се замисли. Преобразуването на икономическите условия, той смяташе за безсмислено, но като гледаше бедността на народа, винаги чувствуваше несправедливостта на своето богатство и сега реши в себе си, че за да се чувствува напълно прав, той, макар че и по-рано работеше много, а не живееше разкошно, сега ще работи още повече и още по-малко ще си позволява разкош. И струваше му се, че всичко това е толкова леко да се направи, че целия път прекара в най-приятни мечти. С бодро чувство на надежда за нов, по-добър живот към девет часа вечерта той стигна пред къщата си.

От прозорците на стаята на Агафия Михайловна, старата бавачка, която изпълняваше в къщата му ролята на икономка, падаше светлина върху снега на площадката пред къщи. Тя не бе заспала още. Събуден от нея, Кузма, сънлив и бос, изтича на външната стълба. Ловджийското куче Ласка изскочи също, за малко не препъна Кузма и започна да квичи, търкаше се о коленете му, изправяше се и искаше, а не смееше да опре предните си лапи на гърдите му.

– Скоро се върнахте, господарю – каза Агафия Михайловна.

– Домъчня ми, Агафия Михайловна. Добре е на гости, ала у дома е по-добре – отвърна той и влезе в кабинета си.

Кабинетът бавно се освети от донесената свещ. Изпъкнаха познатите подробности: еленовите рога, лавиците с книги, огледалото на печката с вентилатора, който отдавна трябваше да се поправи, бащиният диван, голямата маса, на масата отворената книга, счупената пепелница, тетрадката с неговия почерк. Когато видя всичко това, за миг го обзе съмнение дали ще може да си нареди оня нов живот, за който бе мечтал по пътя. Всички тия следи от неговия живот сякаш го завладяха и му казваха: „Не, не можеш се отърва от нас и няма да бъдеш друг, а ще бъдеш такъв, какъвто си бил: със съмненията, с вечното недоволство от себе си, с напразните опити да се поправиш и с паденията и вечното очакване на щастие, каквото не постигна и не ще постигнеш.“

Но това му казваха нещата, а един друг глас в душата му казваше, че човек не трябва да се подчинява на миналото и че може да направи всичко със себе си. И заслушан в тоя глас, той отиде в ъгъла, дето имаше две шестнадесеткилограмови гири, и започна да прави гимнастика, като се опитваше да си възвърне бодростта. Зад

вратата заскърцаха стъпки. Той бързо остави гирите.

Влезе управителят и каза, че всичко, слава Богу, е благополучно, но съобщи, че елдата в новата сушилни се запалила. Това съобщение ядоса Левин. Новата сушилни бе построена и донякъде измислена от Левин. Управителят беше винаги против тая сушилни и сега със скрито задоволство съобщи, че елдата се е запалила. А Левин беше твърдо убеден, че ако тя се е запалила, това е станало, защото не бяха взели ония мерки, за които той сто пъти нареждаше. Стана му неприятно и той се скара на управителя. Но имаше едно важно и радостно събитие: беше се отелила Пава, най-хубавата, скъпата крава, купена от изложбата.

– Кузма, дай ми кожата. А вие наредете да запалят фенера, ще ида да видя – каза той на управителя.

Оборът за скъпите крави беше току зад къщата. Той мина през двора край една пряспа до люляка и стигна до обора. Когато се отвори замръзналата врата, лъхна го топла пара и тор и кравите, зачудени от необикновената светлина на фенера, се разшаваха върху прясната слама. Мярна се широкият, гладък и черен с бели петна гръб на холандската крава. Беркут, бикът, лежеше с халката си на бърната и поиска да стане, но се отказа и когато минаваха край него, само изпръхтя два пъти. Черната хубавица Пава, грамадна като хипопотам, обърната заднишком, закриваше от влезлите теленцето и го душеше.

Левин влезе в леговището, огледа Пава и изправи червеникавото с бели петна теленце на неустойчивите му дълги крака. Развълнуваната Пава замуча, но когато Левин приближи теленцето до нея, тя се успокои, въздъхна тежко и започна да го ближе с грапавия си език. Като търсеше вимето ѝ, теленцето навираше нос в слабините на майка си и въртеше опашчица.

– Светни тук, Фьодор, дай насам фенера – каза Левин, като оглеждаше теленцето. – Прилича на майка си, макар че козината е като на баща му. Много хубаво теленце. Дълго и стройно. Нали е хубаво, Василий Фьодорович? – обърна се той към управителя и под влияние на радостта от теленцето напълно се помири с него за елдата.

– Та на кого се е метнало, за да бъде лошо? Семьон предприемачът пристигна още на другия ден след заминаването ви. Ще трябва да се разберем с него, Константин Дмитрич – каза управителят. – Аз ви докладвах по-рано за машината.

Само този въпрос бе достатъчен да въведе Левин във всички подробности на стопанството, което бе голямо и сложно, и затова от краварника той отиде право в канцеларията и след като поприказва с управителя и предприемача Семьон, върна се в къщи и отиде право в гостната на горния етаж.

XXVII

Къщата беше голяма, старинна и макар че живееше сам, Левин отопляваше и използваше всички стаи. Той знаеше, че това е глупаво, знаеше, че е дори лошо, и противно на сегашните му планове, но тая къща беше цял свят за Левин. Свят, в който бяха живели и умрели баща му и майка му. Те живяха такъв живот, който се виждаше на Левин идеал на всяко съвършенство и който той мечтаеше да възобнови с жена си, със семейството си.

Левин едва помнеше майка си. Представата за нея беше свещен спомен за него и във въображението му неговата бъдеща жена трябваше да бъде повторение на оня прелестен, свят идеал за жена, какъвто бе за него майка му.

Той не само не можеше да си представи любовта към жената без брак, но най-напред си представяше семейството, а след това вече жената, която ще му създаде това семейство. И затова представите му за женитбата не приличаха на представите у повечето от познатите му, за които женитбата беше една от многото общожителски работи; за Левин тя бе главна работа в живота, от която зависеше цялото му щастие. И сега той трябваше да се откаже от това!

Когато влезе в малката гостна, дето винаги пиеше чай, и седна в креслото си с книга в ръка, а Агафия Михайловна му донесе чай и с обикновените си думи: „Ще поседна, господарю“, седна на стола до прозореца, той почувствува, че колкото и да бе странно това, не беше се разделил с мечтите си и не може да живее без тях. Дали

с нея или с друга, но това ще стане. Той четеше книгата, мислеше върху прочетеното, като прекъсваше, за да чуе Агафия Михайловна, която бърбореше неуморно; и заедно с това във въображението му без всякаква връзка изпъкваха разни картини от стопанството и от бъдещия му семеен живот. Той чувствуваше, че дълбоко в душата му нещо укрепва, успокоява се и се подрежда.

Той слушаше Агафия Михайловна, която му разправяше, че Прохор забравил Бога, пиел до провала с парите, които Левин му бе дал да си купи кон, и набил до смърт жена си: слушаше, четеше книгата и си спомняше целия ход на мислите, породени от четенето. Това бе книгата на Тиндал за топлината. Той си спомняше критиките си върху Тиндал за неговото самодоволство от умението да прави опити и за това, че му липсва философски поглед. И изведнъж изплува радостната мисъл: „След две години в стадото си ще имам две холандски крави. Пава може да е още жива, ще имам дванадесет дъщери от Беркут, а като тръгнат пред тях тия три – чудо ще бъде!“ Той пак се залови за книгата.

„Е добре, електричеството и топлината са едно и също нещо; но може ли в уравнението при разрешаване на въпроса да се постави една величина вместо друга? Не. Тогава? Връзката между всички сили на природата и без това се чувства инстинктивно... Особено приятно ще бъде, когато дъщерята на Пава стане червеникава крава с бели петна и към цялото стадо се _прибавят_ тия три... Отлично! Да излезем с жена ми и с гостите да посрещнем стадото... Жена ми ще каже: «Ние с Костя гледахме като дете това теленце.» – «Как може това да ви интересува толкова?» – ще попита гостенинът. «Всичко, което интересува него, интересува и мене.» Но коя е тя? – И той си спомни за станалото в Москва... – Е, какво да се прави?... Аз не съм виновен. Но сега всичко ще тръгне поновому. Празна работа е, че животът, че миналото не ще допуснат това. Трябва да се боря, за да мога да живея по-добре, много по-добре...“ Той повдигна глава и се замисли. Старата Ласка, на която радостта от пристигането му още не бе преминала напълно и която тичаше, за да полае навън, се върна, като размахваше опашка, и внесе струя въздух, приближи се до него и пхнала глава под ръката му, жално квичеше и чакаше да я погали.

– Само дето не може да приказва – каза Агафия Михайловна. – Куче е, но разбира, че господарят му е пристигнал и му е мъчно.

– Защо ще ми е мъчно?

– Та нима аз не виждам, господарю? Отдавна познавам господарите си. От малка още съм расла при господари. Нищо, господарю. Стига човек да е здрав и да е чиста съвестта му.

Левин втренчено я погледна, като се чудеше как е могла да разбере мисълта му.

– Е, да ви донеса ли още чай? – попита тя, взе чашата и излезе.

Ласка все пхаше глава под ръката му. Той я погали и тя се сви на кълбо в краката му, като сложи глава върху протегнатия си заден крак. И в знак, че сега всичко е хубаво и благополучно, тя леко разтвори уста, помляска и като прилепи по-добре лепкавите си устни около старите си зъби, утихна в блажено спокойствие. Левин внимателно следеше това нейно последно движение.

„Така и аз трябва да направя! – каза си той. – Така и аз трябва да направя! Нищо... Всичко е хубаво.“

XXVIII

Рано сутринта след бала Ана Аркадиевна телеграфира на мъжа си, че си заминава от Москва същия ден.

– Не, трябва, трябва да си замина – обясни тя на снаха си промяната в своето намерение с такъв тон, сякаш си спомни за безброй много работи, – не, по-добре да си замина днес!

Степан Аркадич не обядва в къщи, но обеща да дойде да изпрати сестра си в седем часа.

Кити също не дойде, а съобщи с една бележка, че я боли главата. Доли и Ана обядваха сами с децата и англичанката. Дали защото децата са непостоянни, или пък долавят нещата, та почувствуваха, че тоя ден Ана съвсем не е такава, не се занимава вече с тях както по-рано, когато толкова я бяха обикнали, но те изведнъж прекъснаха

играта с леля си и любовта си към нея и никак не ги интересуваше, че тя си заминава. Цялата сутрин Ана бе заета с приготовленията за заминаването си. Тя писа писъмца до московските си познати, записваше сметките си и прибираше нещата. Изобщо на Доли се струваше, че тя не е спокойна, а е обзета от такива грижи, които Доли познаваше добре по себе си и които не обземат човек без причина и в повечето случаи прикриват недоволството от себе си. След обедана Ана отиде да се облича в стаята си и Доли тръгна след нея.

– Колко си странна днес! – каза й Доли.

– Аз ли? Така ли намираш? Не съм странна, а лоша. Това се случва с мене. Все ми се иска да плача. Това е много глупаво, но ми минава – бързо каза Ана и наведе почервенялото си лице над малката чантичка, в която прибираше нощната си шапчица и батистените кърпички.

Очите й блестяха особено и непрестанно се забулваха в сълзи. – Така не ми се заминаваше от Петербург, а сега не ми се заминава оттук.

– Ти дойде тук и извърши добро дело – каза Доли, като се взираше изпитателно в нея.

Ана я погледна с мокри от сълзи очи.

– Не говори така, Доли, Не съм направила и не можех да направя нищо. Често се чудя защо хората са се наговорили да ме гледат. Какво съм направила и какво можех да направя? В сърцето ти се намери толкова любов, за да простиш...

– Без тебе Бог знае какво би станало! Колко си щастлива, Ана! – каза Доли. – В душата ти всичко е ясно и хубаво.

– Всеки има в душата си своите skeletons*, както казват англичаните.

[* Тук: тайни.]

– Какви пък skeletons можеш да имаш ти? У тебе всичко е така ясно!

– Имам – изведнъж каза Ана и неочаквано след сълзите хитра, иронична усмивка сви устните й.

– Тогава твоите skeletons са смешни, а не мрачни – усмихната каза Доли.

– Не, мрачни са. Знаеш ли защо заминавам днес, а не утре? Искam да ти направя това признание, което ме потискаше – каза Ана, като се отпусна енергично в креслото и погледна Доли право в очите.

И за свое учудване Доли видя, че Ана се изчерви до ушите, до къдравите черни пръстенчета на врата.

– Да – продължи Ана. – Знаеш ли защо Кити не дойде да обядва тук? Тя ме ревнува. Аз развалих... станах причина тоя бал да бъде за нея мъчение, а не радост. Но, да ти кажа право, аз не съм виновна или съм виновна мъничко – каза тя, като повлече с тънкия си глас думата „мъничко“.

– О, как го каза, също като Стива! – засмяна рече Доли.

Ана се обиди.

– О, не, не! Аз не съм Стива – каза тя намръщено. – Казвам ти го затова, защото нито за миг дори няма да си позволя да се усъмня в себе си – каза Ана.

Но в тоя миг, когато произнасяше тия думи тя чувствуваше, че не казва истината; тя не само се съмняваше в себе си, но изпитваше вълнение при мисълта за Вронски и си заминаваше по-рано, отколкото искаше, само за да не се среща вече с него.

– Да, Стива ми каза, че си танцувала мазурка с него и че той...

– Не можеш си представи колко смешно излезе. Аз мислех само да сватосвам, а стана съвсем друго. Може би против волята си...

Тя се изчерви и не довърши мисълта си.

– О, те веднага чувствуват това! – каза Доли.

– Но аз бих се отчаяла, ако от негова страна има нещо сериозно – прекъсна я Ана. – И съм уверена, че всичко ще се забрави и Кити ще престане да ме мрази.

– Впрочем, Ана, право да ти кажа, аз не желая тоя брак за Кити. И по-добре да се развали, щом Вронски можа да се влюби в тебе за един ден.

– Ах, Боже мой, колко глупаво би било това! – каза Ана и отново гъста руменина от удоволствие заля лицето й, когато чу да изговарят с думи мисълта, която я занимаваше. – И тъй, аз си заминавам, след като си спечелих един враг в лицето на Кити, която обикнах толкова много. Ах, колко е мила тя! Но, Доли, нали ти ще поправиш това? Да?

Доли едва можа да сдържи усмивката си. Тя обичаше Ана, но приятно ѝ беше да види, че и тя има слабости.

– Враг ли? Това не може да бъде.

– Така бих желала всички да ме обичате, както аз ви обичам; а сега ви обикнах още повече – каза тя със сълзи на очите. – Ах, колко съм глупава днес!

Тя избърса лицето, си с кърпичката и започна да се облича.

Тъкмо преди заминаването ѝ пристигна закърнелият Степан Аркадич, със зачервено, весело лице и с дъх на вино и цигари.

Чувствителността на Ана се предаде и на Доли и когато за последен път прегърна зълва си, тя ѝ пошепна:

– Ана, помни: никога не ще забравя това, което ти направи за мене. И помни, че те обичам и ще те обичам винаги като най-добър приятел!

– Не разбирам защо – рече Ана, като я целуваше и криеше сълзите си.

– Ти ме разбра и ме разбираш. Сбогом, миличка!

XXIX

„Е всичко се свърши слава Богу!“ – беше първата мисъл на Ана Аркадиевна, когато се сбогува за последен път с брат си, който до третия звънец ѝ заграждаше пътя към вагона. Тя седна на канапето до Анушка и се озърна в полуздрача на спалния вагон. „Слава Богу, утре ще видя Серьожа и Алексей Александрович и животът ми, добър и спокоен ще потече пак постарому.“

Все в същото угрижено настроение, в което се намираше целия ден, Ана с удоволствие и пресметливост се настани за из пътя; с малките си сръчни ръце отвори и затвори червената чанта, извади възглавничката, сложи я на колене и като зави грижливо краката си, спокойно седна. Една болна дама се гласеше вече да спи. Други две дами се опитваха да я заприказват, а една дебела бабичка увиваше краката си и правеше бележки за отоплението. Ана отговори с няколко думи на дамите, но като видя, че разговорът няма да е интересен, помоли Анушка да ѝ даде фенерчето, закрепил го на облегалото на канапето и извади от чантичката си нож за разрязване и един английски роман. На първо време не ѝ се четеше. Отначало ѝ пречеше влизането и излизането и шетането наоколо ѝ; после, когато влакът потегли, не можеше да не се заслушва в тракането на колелата; след това снегът, който се сипеше по левия прозорец и лепнеше по стъклото, и загърнатият, отрупан от едната страна със сняг кондуктор, който мина край купето, и разговорите за страшната виелица сега навън отвлечаха вниманието ѝ. По-нататък беше все същото и същото: същото тракане и друсане, същият сняг в прозореца, същите бързи преходи от топло към студено и пак към топло, все това мяркане на едни и същи лица в полумрака и същите гласове и Ана започна да чете и да разбира прочетеното. Анушка вече дремеше, като държеше на колене червената чанта с широките си ръце в ръкавици, едната от които беше скъсана. Ана Аркадиевна четеше и разбираше, но ѝ беше неприятно да чете, сиреч да се занимава с живота на други хора. На самата нея много ѝ се искаше да живее. Прочетеше ли как героинята на романа гледа някой болен, искаше ѝ се да ходи с тихи стъпки из стаята на болния; прочетеше ли как някой член от парламента произнася реч, искаше ѝ се и тя самата да произнесе тая реч; прочетеше ли как леди Мери препуска на кон след някоя глутница, ядосва снаха си и учудва всички със смелостта си, искаше ѝ се да прави и тя това. Но тя нямаше какво да прави и затова, като прехвърляше гладкото ножче в малките си ръце, мъчеше се да чете.

Героят от романа вече бе започнал да се доближава до английското си щастие, баронство и имение и Ана желаше заедно с него да замине за това имение, но изведнъж почувствува, че той трябва да се срамува от това и че тя също се срамува. Но защо да се срамува той? „Защо да се срамувам и аз?“ – запита се тя с оскърбено учудване. Остави книгата и се облегна на облегалото на канапето, като стисна здраво в двете си ръце ножчето. Нямаше нищо срамно. Тя прехвърли през ума си всичките си спомени от Москва. Всички бяха хубави, приятни. Спомни си бала, спомни си за Вронски и за влюбеното му покорно лице, спомни си цялото си държане с него; нямаше нищо срамно. А същевременно тъкмо на това място от спомените ѝ чувството на срам се засилваше, сякаш точно когато си спомняше за Вронски, някакъв вътрешен глас ѝ

казваше: „Топло е, много топло, горещо е.“ „Но какво е това? – каза си тя решително, като се поразмърда на канапето. – Какво значи това? Нима се страхувам да погледна право в очите? Какво е това? Нима между мене и това момче-офицер съществуват и могат да съществуват някакви други отношения освен ония, каквито човек може да има с всеки познат?“ Тя презрително се усмихна и отново се залови за книгата, но вече никак не можеше да разбере това, което четеше. Пошари с ножа по стъклото, след това допря гладката му и студена повърхност до бузата си и за малко не се засмя с глас от безпричинно обзелата я радост. Чувствуваше, че нервите ѝ се изопват като струни все повече и повече върху някакви винчета. Чувствуваше, че очите ѝ все повече и повече се отварят, че пръстите на ръцете и краката ѝ нервно се движат, че нещо вътре в нея ѝ спира дъха и че всички образи и звуци в тоя люлеещ се полумрак я поразяват с необикновена яснота. Непрестанно я обземаха мигове на съмнение дали влакът върви напред, назад, или пък е спрял. Анушка ли е до нея или някоя друга? „Какво е това там, на закачалката, шуба или звяр? И какво правя тук аз? Аз ли съм това или някоя друга?“ Страшно ѝ беше да се отдава на тоя унес. Но нещо я въвлечаше в него и тя по желание можеше да му се отдава или да се въздържа. Стане, за да се опомни, отметна одеялото и свали пелерината на топлата си дреха. За миг се опомни и разбра, че влезлият мършав селянин с дълго шаячно палто, на което липсваше едно копче, е прислужник по отоплението, че той погледна термометъра, че вятърът и снегът се втурнаха след него в купето; но след това всичко пак се обърка... Тоя селянин с дълга снага започна да стърже нещо в стената, бабичката запротяга краката си по цялата дължина на купето и го изпълни като черен облак; след това нещо страшно заскърца и зачука, сякаш разкъсваха някого; сетне червена светлина заслепи очите ѝ и сетне всичко се закри от стена. Ана почувствува, че пада в някаква пропаст. Но всичко това не беше страшно, а весело. Гласът на един загърнат и покрит със сняг човек извика нещо край ухото ѝ. Тя се изправи и се опомни; разбра, че са стигнали на някоя гара и че това е кондукторът. Помоли Анушка да ѝ даде свалената пелерина и шала, наметна ги и тръгна към вратата.

– Ще излезете ли? – попита Анушка.

– Да, иска ми се да подишам. Тук е много горещо.

И тя отвори вратата. Вилицата и вятърът се втурнаха насреща ѝ и се сборичкаха с нея за вратата. И това ѝ се стори весело. Тя отвори и излезе. Вятърът сякаш я чакаше, радостно засвири и искаше да я грабне и отнесе, но тя се улови с ръка за студената дръжка и като придържаше роклята си, слезе на перона и мина зад вагона. Вятърът беше силен на стълбата, но на перона зад вагоните беше тихо. С наслада, с пълни гърди тя вдишваше снежния, студен въздух и застанала край вагона, оглеждаше перона и осветената гара.

XXX

Страшна буря вилнееше и свиреше между колелетата на вагоните, по стълбовете иззад гарата. Вагони, стълбове, хора, всичко, което се виждаше, беше затрупано от едната страна със сняг и се отрупваше все повече и повече. Бурята стихваше за миг, но след това отново връхлиташе с такава сила, че сякаш не можеше да ѝ се противостои. Между това някакви хора тичаха, приказваха весело помежду си, като скърцаха по дъските на перона и непрестанно отваряха и затваряха големите врати. Приведената сянка на някакъв човек се плъзна под краката ѝ и се чу тракане на чукче по желязо. „Дай сигнал!“ – чу се сърдит глас сред бурния мрак отсреща. „Тук, моля! №28!“ – викаха разни гласове и тичаха хора, загърнати, отрупани със сняг. Двама господа със запалени цигари в уста минаха край нея. Тя пое въздух още веднъж, за да се надиша, и тъкмо бе извадила ръка от маншона, за да се улови за вратата и влезе в купето, когато някакъв друг човек с шинел до самата нея закри трепкащата светлина на фенера. Тя се озърна и в миг позна лицето на Вронски. Опрял ръка до козирката, той се наведе пред нея и попита не ѝ ли трябва нещо, не може ли да ѝ услужи с нещо. Доста дълго, без да отговаря нищо, тя се взираше в него и въпреки че той стоеше в сянка, видя или ѝ се стори, че видя и изрази на лицето, и очите му. Това бе пак същият израз на почтителен възторг, който бе ѝ подействувал така много вчера. През последните дни, а и преди малко, тя неведнъж си бе казвала, че за нея Вронски е

един от стотиците вечно едни и същи младежи, които се срещат навред, че тя никога няма да си позволи дори да мисли за него; но сега, в първия миг на срещата си с него, я обхвана чувство на радостна гордост. Нямахше нужда да пита защо той е тук. Тя знаеше това също така сигурно, както ако той ѝ кажеше, че е дошъл, за да бъде там, дето е тя.

– Не знаех, че пътувате. Защо пътувате? – попита тя, като отпусна ръката, с която се бе уловила за вратата. И неудържима радост и оживление сияеха на лицето ѝ.

– Защо пътувам ли? – повтори той, като я гледаше право в очите. – Вие знаете, че пътувам, за да бъда там, дето сте вие – каза той, – не мога иначе.

И в същото време, сякаш преодолял препятствията, вятърът издуха снега от покрива на вагона, захлопа с някаква откъсната ламарина, а напред плачливо и мрачно зарева мощната свирка на локомотива. Сега целият ужас на виелицата ѝ се стори още по-прекрасен. Той ѝ каза същото, което искаше душата ѝ, но от което разумът ѝ се страхуваше. Тя не отговори нищо и по лицето ѝ той долови борба.

– Простете ми, ако това, което казах, ви е неприятно – започна той покорно.

Той говореше учтиво, почтително, но така твърдо и упорито, че тя дълго време не можеше да отговори нищо.

– Това, което казвате, е лошо и аз ви моля, ако сте добър човек, забравете какво сте казали, както и аз ще го забравя – най-после каза тя.

– Не ще забравя и не мога да забравя никога нито една ваша дума, нито едно ваше движение...

– Стига! Стига! – извика тя, като се мъчеше напразно да придаде строг израз на лицето си, в което той жадно се взираше. И като се улови с ръка за студената дръжка, тя се качи на стъпалата и бързо влезе в коридорчето на вагона. Но в това малко коридорче се спря, като прехвърляше през ума си станалото. Без да може да си спомни нито своите, нито неговите думи, тя инстинктивно разбра, че тоя минутен разговор бе ги сблизил извънредно много; и бе уплашена и щастлива от това. След като постоя няколко секунди, влезе в купето и седна на мястото си. Онова възшебно напрегнато състояние, което я мъчеше отначало, не само се възобнови, но се засили и стигна дотам, че тя се страхуваше да не би всеки миг да се скъса в нея нещо извънредно обтегнато. Не спа цяла нощ. Но в напрежението и бляновете, които изпълваха въображението ѝ, нямаше нищо неприятно и мрачно; наопаки, имаше нещо радостно, палещо и възбуждащо. На разсъмване Ана задряма, седнала на канапето, а когато се събуди, беше вече бяло, светло и влакът наближаваше Петербург. Веднага я обзеха мисли за дома, за мъжа, за сина ѝ и грижи за предстоящия и следващите дни.

В Петербург, още щом спря влакът и тя слезе, първото лице, което ѝ привлече вниманието, беше лицето на мъжа ѝ. „Ах, Боже мой! Защо ушите му са станали такива?“ – помисли тя, като гледаше студената му и представителна фигура и особено поразилите я сега хрущали на ушите, които подпираха периферията на кръглата му шапка. Като я видя, той тръгна насреща ѝ, свил устни в свойствената си иронична усмивка и загледан право в лицето ѝ с големите си уморени очи. Някакво неприятно чувство сви сърцето ѝ, когато тя срещна настойчивия му и уморен поглед, сякаш очакваше да го види друг. Най-вече я порази чувството на недоволство от себе си, което изпита при срещата си с него. Това чувство бе отдавнашно, познато чувство, то приличаше на оная престореност, с която тя се отнасяше към мъжа си; но по-рано тя не забелязваше това чувство, а сега ясно и с болка го съзна.

– Да, както виждаш, нежният съпруг, нежен както първата година след женитбата, изгаря от желание да те види – каза той с бавния си тънък глас и с оня тон, с който почти винаги се обръщаше към нея, тон на ирония над ония, които наистина говорят така.

– Серьожа здрав ли е? – попита тя.

– Това ли е – каза той – цялата награда за моята пламенност? Здрав е, здрав е...

XXXI

Вронски не се и опитва да заспи през цялата нощ. Той седеше в купето и ту се взираше право напреде си, ту наблюдаваше пътниците, които влизаха и излизаха, и

макар че и по-рано поразяваше и дразнеше непознатите хора със своето непоколебимо спокойствие, сега изглеждаше още по-горд и самодоволен. Той гледаше на хората като на вещи. Седналият срещу него млад нервен човек, чиновник в окръжен съд, го намрази за този му вид. Младият човек нарочно запалваше цигара от неговата, запrikaзваше го и дори го буташе, за да го накара да почувствува, че не е вещь, а човек, но Вронски го гледаше все така, сякаш гледаше фенер, и младият човек правеше гримаси, чувствувайки, че губи самообладание, задето не го признават за човек, и не можеше да заспи от това.

Вронски не виждаше никого и нищо. Той се чувствуваше цар не защото вярваше, че е направил впечатление на Ана – той не вярваше още това, – а защото впечатлението, което тя му бе направила, го изпълваше с щастие и гордост.

Той не знаеше и дори не мислеше какво ще излезе от всичко това. Чувствуваше, че всичките му необуздани, разпилени досега сили бяха събрани наедно и със страшна енергия бяха насочени към една блажена цел. И бе щастлив от това. Знаеше само, че ѝ е казал истината, че отива там, дето е тя, че цялото щастие в живота, единствения смисъл на живота той намира сега в това – да я вижда и да я слуша. И когато излезе от купето в Бологов, за да изпие чаша сода, и видя Ана, без да иска, с първата си дума ѝ каза това, което мислеше. И се радваше, че ѝ е казал, че сега тя знае това и мисли за него. Той не спа цялата нощ. След като се върна в купето, непрестанно прехвърляше през ума си всички положения, в които бе я виждал, всичките ѝ думи, и във въображението му се носеха картини на едно възможно бъдеще, от които сърцето му замираше.

Когато в Петербург излезе от вагона, след безсънната нощ той се чувствуваше оживен и бодър като след студена баня. Спря се край своя вагон и я чакаше да слезе. „Да я видя още веднъж – каза си той и неволно се усмихна, – да видя походката, лицето ѝ; може би ще каже нещо, ще обърне глава, ще ме погледне и ще се усмихне.“ Но преди да види нея, той видя мъжа ѝ, когото началникът на гарата учтиво съпровождаше между навалищата. „Ах, да! Мъжът ѝ!“ Едва сега за пръв път Вронски ясно разбра, че мъжът ѝ бе лице, свързано с нея. Той знаеше, че тя има мъж, но не вярваше в съществуването му и повярва напълно в него едва когато го видя, с неговата глава, рамене и крака в черни панталони; и особено когато видя как този мъж с чувство за собственост спокойно я хвана под ръка.

Като видя Алексей Александрович с неговото петербургски-свежо лице и строго самоуверена фигура, с кръглата шапка, малко попрегърбен, той повярва в него и изпита неприятно чувство, подобно на онова, което изпитва човек, измъчван от жажда, след като стигне до извора и намери в него куче, овца или свиня, която хем е изпила, хем е размътила водата. Походката на Алексей Александрович, който въртеше целия си таз и тъпите си крака, особено обиждаше Вронски. Той признаваше само на себе си несъмненото право да я обича. Но тя беше все същата; видът ѝ му действаше пак така, като го оживяваше физически, възбуждаше го и изпълваше душата му с щастие. Вронски нареди на дотичалия от втора класа лакей, немец, да вземе нещата и да върви, а той се приближи до нея. Видя първата среща на мъжа с жена му и с проникателността на влюбен долови признака на леко стеснение, с което тя говореше с мъжа си. „Не, тя не го обича и не може да го обича“ – реши той в себе си.

Още докато се приближаваше отзад до Ана Аркадиевна, той с радост забеляза, че тя усети приближаването му и се озърна, а като го позна, пак се обърна към мъжа си.

– Добре ли прекарахте нощта? – попита той, като се поклони едновременно и ней, и на мъжа ѝ и предостави на Алексей Александрович да приеме този поклон за своя сметка и да го познае или да не го познае, както намери за добре.

– Благодаря, много добре – отвърна тя.

Лицето ѝ изглеждаше уморено и върху него не се четеше оная игра на оживление, което избиваше ту в усмивката, ту в очите; но за един миг, когато го погледна, нещо премина в очите ѝ и въпреки че той огън веднага угасна, Вронски бе щастлив от този миг. Тя погледна мъжа си, за да разбере дали той го познава. Алексей Александрович гледаше с неудоволствие Вронски и разсеяно се мъчеше да си спомни кой е той. Спокойствието и самоувереността на Вронски се сблъскаха тук с хладната самоувереност на Алексей Александрович като коса о камък.

– Граф Вронски – каза Ана.

– А! Струва ми се, че се познаваме – равнодушно рече Алексей Александрович и

му подаде ръка. – Натам пътува с майката, а насам със сина – каза той, като изговаряше ясно всяка дума, сякаш подаряваше рубли. – Вие сигурно се връщате от отпуск? – попита той и преди да дочака отговор, се обърна към жена си със своя шеговит тон: – Е, много ли сълзи се проляха при раздялата в Москва?

С това обръщение към жена си той даваше на Вронски да почувствува, че иска да остане сам, сетне се извърна към него и се докосна до шапката си; но Вронски се обърна към Ана Аркадиевна.

– Надявам се, че ще имам честта да ви посетя – каза той.

Алексей Александрович с уморени очи погледна Вронски.

– Много ще се радвам – студено каза той, – ние приемаме всеки понеделник. – И като се отдалечи съвсем от Вронски, той каза на жена си: – И колко е хубаво, че успях да отделя половин час време, за да те посрещна и ти покажа нежността си – продължи той със същия шеговит тон.

– Ти твърде много подчертаваш нежността си, та да мога да я оценя – каза тя със същия шеговит тон, неволно заслушана в стъпките на Вронски, който вървеше след тях. „Но какво ме интересува?“ – помисли тя и започна да разпитва мъжа си как е прекарвал без нея времето си Серьожа.

– О, отлично! Mariette казва, че той бил много мил и... трябва да те огорча... не му било мъчно за тебе, не така, както на мъжа ти. Но още веднъж мерси, мила, че ми подари един ден. Нашият мил самовар ще бъде във възторг. (Той наричаше „самовар“ знаменитата графиня Лидия Ивановна, задето тя винаги и за всичко се вълнуваше и горещеше.) Тя разпитва за тебе. И знаеш ли, ако смея да те посъветвам, иди още днес у тях. Нея я боли сърцето за всичко. Сега, въпреки всичките си грижи, тя се интересува от помиряването на Облонски.

Графиня Лидия Ивановна беше приятелка на мъжа ѝ и център на един от кръговете в петербургското общество, с който Ана, поради мъжа си, бе свързана тясно.

– Но аз ѝ писах.

– А тя иска да знае всичко подробно. Иди, мила, ако не си уморена. Хайде, Кондратий ще ти докара карета, а пък аз ще отида в комитета. Пак няма да обядвам сам – продължи Алексей Александрович вече не с шеговит тон. – Няма да повярваш как свикнах...

И като ѝ стискаше дълго време ръката, той с особена усмивка я настани в каретата.

XXXII

Първото лице, което посрещна Ана в къщи, беше синът ѝ. Той хукна към нея по стълбата, въпреки вика на гувернантката, и с отчаян възторг викаше: „Мама, мама!“ Дотича до нея и увисна на шията ѝ.

– Нали ви казах, че е мама! – викна той на гувернантката. – Аз знаех!

И синът, както и мъжът ѝ, пробуди у Ана чувство, което приличаше на разочарование. Тя си го представяше по-хубав, отколкото беше в действителност. Трябваше да слезе до действителността, за да го почувствува такъв, какъвто беше. Но и такъв, какъвто беше, той бе прелестен с русите си къдри, със сините очи и пълните си стройни крачета в силно изопнати чорапи. Ана изпитваше почти физическа наслада, усещайки близостта и ласките му, и нравствено успокоение, когато срещнеше простодушния му, доверчив и любещ поглед и слушаше наивните му въпроси. Тя извади подаръците, които му бяха пратили децата на Доли, и му разправи, че в Москва има едно момиченце Таня и че тая Таня знае да чете и учи дори другите деца.

– Ами аз по-лош ли съм от нея? – попита Серьожа.

– За мене ти си най-добрият в света.

– Аз зная това – усмихнат каза Серьожа.

Ана не бе успяла още да изпие кафето си, когато доложиха, че идва графиня Лидия Ивановна. Графиня Лидия Ивановна беше висока пълна жена с болезнено-жълт цвят на лицето и с прекрасни замислени черни очи. Ана я обичаше, но днес сякаш за пръв път я видя с всичките ѝ недостатъци.

– Е, как е, мила, занесохте ли маслиненото клонче? – попита графиня Лидия Ивановна още щом влезе в стаята.

– Да, всичко се свърши, но то не било така сериозно, както мислехме ние – отвърна Ана. – Изобщо моята belle soeur е твърде решителна.

Но графиня Лидия Ивановна се интересуваше от всичко, което не я засяга, и имаше навик никога да не слуша това, което я интересува; тя прекъсна Ана:

– Да, в света има много мъка и злина, а днес аз съм така съсипана.

– Какво има? – попита Ана, като се мъчеше да сдържи усмивката си.

– Започвам вече да се уморявам от напразното чупене на копия за правдата и понякога съвсем се разстройвам. Делото на сестричките (това беше една филантропична, религиозно-патриотична организация) бе тръгнало уж отлично, но с тия господа не може да се направи нищо – прибави графиня Лидия Ивановна с иронична покорност към съдбата. – Те се уловиха за идеята, изопачиха я и след това обсъждат така дребнаво и нищожно. Двама-трима души, между тях и мъжът ви, разбират цялото значение на това дело, а другите само пречат. Вчера Правдин ми писа...

Правдин беше известен панславист в чужбина и графиня Лидия Ивановна предаде съдържанието на писмото.

След това графинята разправи и за други неприятности и интриги срещу инициативата за обедняване на черквите и си отиде бързо, понеже днес трябвало да ходи още на заседание на едно дружество и в Славянския комитет.

„Такава си беше и по-рано; но защо не съм забелязвала по-рано? – каза си Ана. – Или днес тя е много нервирана? А наистина смешно е: нейната цел е добродетелта, тя е християнка, а все се сърди, все има врагове и враговете ѝ са винаги на почвата на християнството и добродетелта.“

След графиня Лидия Ивановна дойде една приятелка, жена на директор, и разправи всички градски новини. В три часа и тя си отиде и обеща да дойде за обяд. Алексей Александрович беше в министерството. Останала сама, Ана Аркадиевна използва предобедното си време, за да присъствува при храненето на сина си (той обядваше отделно), да си подреди нещата, да прочете и отговори на бележките и писмата, които бяха се натрупали на масата ѝ.

Чувството на безпричинен срам, което изпитваше при пътуването, и вълнението ѝ напълно изчезнаха. В обикновените условия на живота тя се чувствуваше пак твърда и безупречна.

С учудване си спомни вчерашното си състояние. „Какво бе станало? Нищо. Вронски каза една глупост, на която лесно може да се сложи край, и аз му отговорих както трябва. Няма смисъл и не трябва да казвам на мъжа си. Да се говори за това, значи да се придава важност на нещо, което не заслужава.“ Спомни си как бе разправила на мъжа си за едно почти признание, което ѝ направи в Петербург един млад човек от подчинените на мъжа ѝ, и как Алексей Александрович отговори, че всяка жена от висшето общество може да бъде изложена на това, но той има пълна вяра в нейния такт и никога не ще си позволи да унижи и себе си, и нея с излишна ревност. „Значи, няма защо да му казвам? Да, слава Богу, че няма и какво да му казвам“ – рече си тя.

XXXIII

Алексей Александрович се върна от министерството в четири часа, но както се случваше често, не успя да влезе при нея. Той отиде в кабинета си да приеме чакащите просители и да подпише някои книжа, донесени от секретаря му. На обяда (у Каренини обядваха винаги по трима-четирима гости) дойдоха: старата братовчедка на Алексей Александрович, директорът на департамента с жена си и един млад човек, препоръчан на Алексей Александрович да го назначи на служба. Ана отиде в гостната да ги забавлява. Точно в пет часа, още преди бронзовият часовник „Петър I“ да отброи петия си удар, влезе Алексей Александрович с бяла връзка и с фрак с две звезди, тъй като веднага след обеда трябваше да излезе. Всяка минута от живота на Алексей Александрович беше заета и разпределена. И за да успее да направи това, което му предстоеше всеки ден, той се придържаше към най-строга акуратност. „Без бързане и без почивка“ – беше неговият девиз. Той влезе в салона, поклони се на всички и набързо седна, като се усмихваше на жена си.

– Да, свърши се моето уединение. Няма да повярваш колко неудобно (той

подчерта думата _неудобно_) е човек да обядва сам.

На трапезата той поприказва с жена си за московските работи, с иронична усмивка разпитваше за Степан Аркадич; но разговорът беше предимно общ, за петербургските служебни и обществени работи. След обедата той прекара половин час с гостите и като стисна пак с усмивка ръка на жена си, излезе и отиде в съвета. Ана не отиде по този път нито у княгиня Бетси Тверская, която, след като научи за пристигането ѝ, я покани за вечерта, нито на театър, дето тая вечер имаше ангажирана ложа. Тя не отиде главно защото роклята, на която разчиташе, не беше още готова. Изобщо, когато се залови след излизането на гостите с тоалета си, Ана беше много ядосана. Преди да замине за Москва, тя, която изобщо умееше да се облича не много скъпо, бе дала на една модистка да ѝ преправи три рокли. Роклите трябваше да се преправят така, че да не могат да се познаят, и трябваше да бъдат готови още преди три дена. Оказа се, че две от роклите съвсем не бяха готови, а третата беше преправена не така, както искаше Ана. Модистката дойде да се обяснява, като твърдеше, че така ще бъде по-добре, и Ана кипна дотолкова, че отпосле я беше срам да си спомня за това. За да се успокои напълно, тя отиде в детската стая и прекара цялата вечер със сина си, сама го сложи да си легне, прекръсти го и го покри с одеялото. Доволна бе, че не отиде нийде и прекара така добре тая вечер. Беше ѝ толкова леко и спокойно, така ясно виждаше, че всичко, което във влака ѝ се струваше толкова значително, беше само един обикновен нищожен случай от светския живот и че тя няма за какво да се срамува нито пред себе си, нито пред когото и да било. Ана седна до камината с английския роман в ръка и зачака мъжа си. Точно в девет и половина се чу неговото позвъняване и той влезе в стаята.

– Най-после се върна! – каза тя и му протегна ръка.

Той целуна ръката ѝ и седна до нея.

– Доколкото виждам, пътуването ти се увенча с успех – каза ѝ той.

– Да, наистина – отвърна тя и започна да му разправя всичко отначало: за пътуването си с Вронская, за пристигането, за случката на гарата. След това му разправи за съчувствието си отначало към брат си, а после към Доли.

– Аз не смятам, че може да се прости на такъв човек, макар че той ти е брат – строго каза Алексей Александрович.

Ана се усмихна. Тя разбра, че той каза това тъкмо за да покаже, че роднинските връзки не могат да го спрат да изкаже искреното си мнение. Тя познаваше тая черта у мъжа си и я обичаше.

– Радвам се, че всичко се е свършило благополучно и че ти си дойде – продължи той. – Е, какво се говори там за новата мярка, която прокарах в съвета?

Ана не бе чувала нищо за тая мярка и ѝ стана съвестно, че е могла така лесно да забрави онова, което за него бе толкова важно.

– Тук, напротив, тя вдигна много шум – каза той със самодоволна усмивка.

Тя видя, че Алексей Александрович иска да ѝ съобщи нещо приятно за себе си във връзка с това и с ред въпроси го накара да ѝ разправи всичко. Със същата самодоволна усмивка той ѝ разправи за оваците, които му били направени поради прокарването на тая мярка.

– Много, много ми бе приятно. Това показва, че най-после у нас започна да се затвърдява един разумен и твърд възглед върху тая работа.

След като изпи втора чаша чай със сметана и хляб, Алексей Александрович стана и се запъти към кабинета си.

– Ами ти не си отишла никъде; сигурно ти е било скучно? – каза той.

– О, не! – отвърна тя, като стана след него и го съпроводи през салона до кабинета му. – Какво четеш сега? – попита тя.

– Сега чета *Duc de Lille, Poésie des enfers** – отвърна той. – Много забележителна книга.

[* Херцог дю Лил, Поезия на ада.]

Ана се усмихна, както човек се усмихва над слабостите на любими хора, и като пхна ръка под неговата, изпрати го до вратата на кабинета. Тя знаеше навика му да чете вечер, който бе станал необходимост за него. Знаеше, че макар служебните задължения и да поглъщаха почти цялото му време, той смяташе за свой дълг да следи всички забележителни прояви в областта на мисълта. Знаеше също, че фактически го интересуват политическите, философските и богословските книги, че изкуството бе

напълно чуждо за неговия характер, но че въпреки това или по-право тъкмо поради това Алексей Александрович не пропускаше нищо от онова, което вдигаше шум в тая област, и смяташе за свой дълг да чете всичко. Тя знаеше, че в областта на политиката, философията и богословието Алексей Александрович живееше със съмнения или търсеше истината; но по въпросите на изкуството и поезията, и особено на музиката, която съвсем не разбираше, той имаше най-определени и твърди мнения. Обичаше да говори за Шекспир, Рафаел, Бетховен, за значението на новите школи в поезията и музиката, които бяха разпределени у него с много ясна последователност.

– Е, приятно четене – каза тя при вратата на кабинета, дето му бяха приготвили вече свещ с абажур и стъкло с вода до креслото. – А пък аз ще пиша до Москва.

Той стисна ръката ѝ и отново я целуна.

„Все пак той е добър човек, правдив, кротък и забележителен в своята сфера – каза си Ана, когато се върна в стаята си, сякаш го защитаваше пред някого, който го обвинява и казва, че човек не може да го обича. – Но защо ушите му стърчат така странно? Или се е подстригал?“

Точно в дванадесет, когато Ана, все още седнала до писмената маса, довършваше писмото си до Доли, се чува равномерни стъпки в чехли и Алексей Александрович, измит и сресан, с книга под мишницата, пристъпи до нея.

– Време е, време е – каза той, особено усмихнат, и влезе в спалнята.

„И какво право имаше той да го гледа така?“ – помисли Ана, като си спомни как Вронски бе погледнал Алексей Александрович.

Тя се съблече и влезе в спалнята, но на лицето ѝ не само че нямаше онова оживление, което, докато бе в Москва, току бликаше от очите и усмивката ѝ: напротив, сега огънят изглеждаше угаснал в нея или потулен някъде дълбоко.

XXXIV

Когато си заминаваше от Петербург, Вронски бе оставил голямата си квартира на улица Морская на своя приятел и любим другар Петрицки.

Петрицки беше млад поручик, не особено знатен и не само небогат, но и потънал до гуша в дългове, привечер винаги пиян и често попадаше в ареста заради разни смешни и мръсни истории, но все пак бе любимец и на другарите си, и на началството. В дванадесет часа, когато стигна от гарата в квартирата си, Вронски видя пред входа познат фойтон. Още щом позвъни, той чу зад вратата висок смях на мъже и шепот на френски на женски глас и вика на Петрицки: „Ако е някой от негодниците, не го пущайте!“ Вронски не каза на вестовоя да съобщи кой идва и тихичко влезе в първата стая. Пред кръглата маса седеше и вареше кафе баронеса Шилтон, приятелка на Петрицки; тя блестеше с лилавия атлаз на роклята и с руменото си бяло лице и като канарче изпълваше цялата стая с парижкия си говор. До нея седяха Петрицки с палто и ротмистърът Камеровски в пълна униформа, навярно дошъл направо от службата.

– Браво! Вронски! – развика се Петрицки, като скочи и изтрополя със стола. – Самият домакин! Баронесо, едно кафе за него от новия кафеник. Съвсем не те очаквахме! Надявам се, че си доволен от украсата на твоя кабинет – каза той, като посочи баронесата, – нали се познавате?

– Разбира се! – каза Вронски, като се усмихваше весело и стискаше малката ръчичка на баронесата. – Как не! Стари приятели сме.

– Вие идвате от път – каза баронесата – и затова аз трябва да си отида. Ах, ако ви преча, ще се махна още сега!

– Вие сте у дома си, баронесо – каза Вронски. – Здравей, Камеровски – прибави той, като стисна студено ръка на Камеровски.

– Виждате ли, вие никога не умеете да говорите такива хубави неща – обърна се баронесата към Петрицки.

– Защо не? След обета и аз ще кажа не по-лоши неща.

– Но след обета това не се смята за заслуга! Е, аз ще ви направя кафе, идете се умийте и се стегнете – каза баронесата и отново седна и грижливо завъртя винтчето на новия кафеник. – Пиер, дайте кафе – обърна се тя към Петрицки, когато наричаше Пиер, по фамилното му име Петрицки, без да крие отношенията си с него. –

Аз ще прибавя.

– Ще го развалите.

– Не, няма да го разваля! Е, ами жена ви? – каза изведнъж баронесата, като прекъсна разговора на Вронски с другарите му. – Ние тук ви оженихме. Доведохте ли жена си?

– Не, баронесо. Аз съм роден бохем и бохем ще си умра.

– Толкова по-добре, толкова по-добре. Дайте си ръката.

И без да пусне ръката на Вронски, баронесата започна да му разправя последните си планове за живота, като ги изпъстряше с шеги, и да иска съвета му.

– Той все не иска да ми даде развод. Е, какво да правя? (_Той_ бе мъжът ѝ). Сега аз искам да заведа дело. Какъв съвет ще ми дадете? Камеровски, наглеждайте кафето – изкипя; нали виждате, че съм заета с работа! Искам да заведа дело, за да си взема имота. Вие разбирате ли тая глупост: понеже уж съм му изневерила – с презрение каза тя, – той иска да ползува имота ми.

Вронски слушаше с удоволствие това весело бърбене на хубавичката жена, съгласяваше се с нея, даваше ѝ полушеговити съвети и изобщо веднага доби обикновения си тон на държане с подобен род жени. В неговия петербургски свят всички хора се делиха на два напълно противоположни сорта. Единият низш сорт: долни, глупави и главно смешни хора, които смятат, че мъжът трябва да живее само с една жена, с която е венчан, че момичето трябва да бъде невинно, жената срамежлива, мъжът мъжествен, въздържан и твърд, че трябва да се възпитават деца, да се изкарва хлябът, да се плащат дълговете – и разни други такива глупости. Тоя сорт хора бяха старомодни и смешни. Но имаше и друг сорт хора, истинските, към които принадлежаха те всички, които трябваше да бъдат главно елегантни, красиви, великодушни, смели, весели, да се отдават на всяка страст, без да се червят, и да се присмиват над всички други.

Само в първия миг Вронски бе зашеметен след впечатленията си от един съвсем друг свят, който бе донесъл от Москва; но веднага, сякаш бе пхнал краката си в старите пантофи, той навлезе в предишния си весел и приятен свят.

Кафето тъй си и остана недоварено, а опръска всички, изкипя и предизвика тъкмо това, което бе необходимо, сиреч даде повод за крясъци и смях и заля скъпия килим и роклята на баронесата.

– Е, сега сбогом, че иначе няма никога да се измиете и на съвестта ми ще тежи най-голямото престъпление за един порядъчен човек – нечистоплътноста. И тъй, вие препоръчвате нож в гърлото?

– Непременно, и то така, че ръчицата ви да бъде по-близо до устните му. Той ще целуне ръката ви и всичко ще свърши благополучно – отвърна Вронски.

– Значи, тая вечер във Френския театър! – И тя изшумоля с роклята си и изчезна.

Камеровски също стана, а Вронски не дочака излизането му, подаде му ръка и отиде в тоалетната. Докато се миеше, Петрицки му описа накратко положението си, доколкото то се беше променило след заминаването на Вронски. Парите му се свършили. Баща му казал, че няма да му даде и не ще изплати дълговете му. Шивачът искал да го прати в затвора, а и другият също го заплашвал да го прати непременно в затвора. Полковият командир му съобщил, че ако тия скандали не се прекратят, ще трябва да напусне полка. Баронесата му е дошла до гуша, особено с това, че все му предлагала пари; а има една друга, той ще му я покаже, чудо, прелест, в строг източен стил, „генге рабиня Ребека, разбираш ли?“. С Беркошев също се скарал вчера и той искал да му изпрати секунданти, но, разбира се, нищо няма да излезе. Изобщо всичко е отлично и извънредно весело. И като не оставяше другаря си да се задълбочи в своето положение, Петрицки започна да му разправя всички интересни новини. Вронски слушаше толкова познатите разкази на Петрицки в тая толкова позната обстановка на тригодишната си квартира и изпитваше приятно чувство на връщане към обикновения и безгрижен петербургски живот.

– Не може да бъде! – викна той, като натисна педала на умивалника, на който обливаше червения си здрав врат. – Не може да бъде! – викна той при съобщението, че Лора е отишла при Милеев и зарязала Фертингоф. – И той все така ли е глупав и самодоволен? Е, а как е Бузулуков?

– Ах, с Бузулуков имаше една история – прелест! – развива се Петрицки. – Нали

баловете са негова страст и той не пропуска нито един дворцов бал. Отишъл на един голям бал с нова каска. Виждал ли си новите каски? Много хубави са, по-леки. Та застанал той... Но слушай де...

– Слушам, слушам – отвърна Вронски, като се търкаше с пешкира.

– Минава великата княгиня с някакъв посланик и за негово нещастие заприказвали за новите каски. Великата княгиня поискала да покаже една от новите каски... Гледат, нашият приятел застанал прав. (Петрицки представи как бил застанал с каската.) Великата княгиня поискала да ѝ даде каската – той не я дава. Каква е тая работа? Смигат му, кимат му, мръщят се. Дай я. Не я дава. Стои като замръзнал. Можеш ли си представи! В това време тоя... как го казваха... иска да му вземе каската... не я дава! Той я грабнал и я подал на великата княгиня. „Това е новата каска“ – казва великата княгиня. Обърнала каската и можеш ли си представи, оттам – бух! – една круша, бонбони, цял килограм бонбони!... Всичко това той бил задигнал, милият!

Вронски се превиваше от смях. И след това дълго време, макар че говореха вече за други неща, като си спомнеше за каската, той се заливаше в здравия си смях и показваше здравите си гъсти зъби.

След като научи всички новини, с помощта на лакея Вронски облече мундира си и отиде да се представи. След представянето имаше намерение да се отбие у брат си, у Бетси и да направи няколко посещения, за да може да се свърже с обществото, където можеше да срещне Каренина. Както винаги в Петербург, той излезе от къщи с намерение да не се връща до късна нощ.

Втора част

I

В края на зимата в къщата на Шчербацки се състоя консилиум, който трябваше да реши в какво положение се намира здравето на Кити и какво трябва да се предприеме, за да се възстановят отслабващите ѝ сили. Тя беше болна и с приближаването на пролетта здравето ѝ се влошаваше. Домашният лекар ѝ предписа рибено масло, след това желязо и най-после лапис, но тъй като нито първото, нито второто, нито третото помогна и понеже той я съветваше напролет да замине за чужбина, извикаха един знаменит лекар. Знаменитият лекар, още млад, много красив мъж, поиска да прегледа болната. Сякаш с особено удоволствие той настояваше, че моминската срамежливост е само остатък от варварството и че няма нищо по-естествено от това един млад още мъж да преглежда младо разголено момиче. Той смяташе това за естествено, понеже го правеше всеки ден и при това, както му се струваше, не чувствава и не мисли нищо лошо, така че срамежливостта на момичето бе за него не само остатък от варварството, но и обида.

Трябваше да се подчинят, защото въпреки че всички лекари бяха учили в едно и също училище, по едни и същи книги и знаеха една и съща наука и въпреки че някои казваха, че тоя знаменит доктор е лош лекар, в къщата на княгинята и в нейния кръг, който знае защо, смятаха, че само тоя знаменит лекар знае нещо особено и само той може да спаси Кити. След като прегледа и почука внимателно смутената и зашеметена от срам болна, знаменитият лекар грижливо изми ръцете си и остана в гостната да приказва с княза. Князът слушаше лекаря, мръщеше се и покашлюваше. Като преживял доста, умен и здрав човек, той не вярваше в медицината и вътрешно се ядосваше на цялата тая комедия, толкова повече, че може би само той разбираше напълно причината за болестта на Кити. „Ех, че дърдорко“ – мислеше той, като наричаше с това название от ловджийския речник знаменития лекар и слушаше бръщолевенето му за признаците на болестта на дъщеря му. Между това лекарят едва се сдържаше да не изкаже презрението си към тоя стар богаташ и едва успяваше да слезе до ниското равнище на неговите разбирания. Той разбираше, че няма какво да приказва със стареца и че глава на тая къща е майката. Тъкмо пред нея той възнамеряваше да изсипе бисерите си. В това време княгинята влезе в гостната заедно с домашния лекар. Князът се отдръпна, като се мъчеше да не даде да забележат колко смешна му се вижда цялата тая комедия. Княгинята беше смутена и не знаеше какво да прави. Тя се чувствуваше виновна пред Кити.

– Е, докторе, решавайте съдбата ни – каза княгинята. – Кажете ми всичко. „Има ли надежда?“ – искаше да каже тя, но устните ѝ затрепериха и тя не можа да изрече тоя въпрос. – Е, как е, докторе?...

– Ей сега, княгиньо, да си поприказваме с колегата и тогава ще имам честта да ви кажа мнението си.

– Значи, да ви оставим сами?

– Както обичате.

Княгинята въздъхна и излезе.

Когато лекарите останаха сами, домашният доктор започна плахо да излага мнението си, което се състоеше в това, че има начало на туберкулозен процес, но... и т.н. Знаменитият лекар го слушаше и по средата на обясненията му погледна големия си златен часовник.

– Така – каза той. – Но...

Домашният лекар млъкна почтително, не се доизказа.

– Както знаете, ние не можем да определим началото на един туберкулозен процес, преди да се явят каверни, не може да се каже нищо определено. Но можем да предполагаме. А има указание: лошо хранене, нервна възбуда и пр. Въпросът стои така: когато се предполага туберкулозен процес, какво трябва да се направи, за да се поддържа храненето?

– Но нали знаете, че тук винаги се крият нравствени, духовни причини – с тънка усмивка си позволи да забележи домашният лекар.

– Да, това се разбира от само себе си – отвърна знаменитият лекар, като погледна отново часовника си. – Извинете, направен ли е Яузкият мост, или трябва все още да се заобикаля? – попита той. – А, направен е! Значи, аз мога да отида за двадесет минути. И тъй, ние говорихме, че въпросът стои така: да се поддържа храненето и да се лекуват нервите. Едното е във връзка с другото, трябва да се действа от двете страни на кръга.

– А заминаването в чужбина? – запита домашният лекар.

– Аз съм враг на ходенето в чужбина. И съгласете се: ако има начало на туберкулозен процес, което ние не можем да знаем, заминаването в чужбина няма да помогне. Необходимо е такова средство, което да поддържа храненето и да не вреди.

И знаменитият лекар изложи своя план за лекуване със соденска минерална вода, като я предписваше очевидно защото тя не може да причини вреда.

Домашният лекар внимателно и почтително го изслуша.

– Но в полза на заминаването в чужбина аз бих посочил промяната на навиците, отдалечаването от ония условия, които будят спомени. И после, майката иска това – каза той.

– А! В такъв случай добре, нека заминат; само че тия немски шарлатани ще направят някоя пакост... Трябва да слушат... Е, нека заминат.

Той пак погледна часовника си.

– О! Време е вече. – И тръгна към вратата.

Знаменитият лекар каза на княгинята (чувството на приличие му подсказа това), че трябва да види още веднъж болната.

– Как! Още веднъж да я прегледате! – с ужас извика майката.

– О, не, трябва ми някои подробности, княгиньо.

– Заповядайте.

И придружена от лекаря, майката влезе в гостната при Кити. Отслабнала и зачервена, с особен блясък в очите поради преживения срам, Кити стоеше сред стаята. Когато лекарят влезе, тя пламна и очите ѝ се напълниха със сълзи. Цялата ѝ болест и лекуването ѝ се струваха такова глупаво и дори смешно нещо! Лекуването ѝ се виждаше толкова смешно, сякаш беше сглобяване на парчета от строшена ваза. Сърцето ѝ бе разбито. Защо искат да я лекуват с хапчета и прахчета? Но не биваше да наскърбява майка си, толкова повече, че майката се смяташе виновна.

– Направете си труд да седнете, княжна – каза знаменитият лекар.

Той седна усмихнат срещу нея, провери пулса ѝ и отново започна да задава отегчителни въпроси. Тя му отговаряше, но изведнъж се разсърди и стана.

– Извинете, докторе, но, право да ви кажа, това не ще доведе до нищо. Вие ме питате вече три пъти едно и също.

Знаменитият лекар не се обиди.

– Болезнена нервност – каза той на княгинята, когато Кити излезе. – Впрочем аз свърших...

И пред княгинята, като пред изключително умна жена, лекарят научно определи състоянието на дъщеря ѝ и завърши с наставление как да пие минералната вода, която беше безполезна. На въпроса дали да заминат за чужбина лекарят потъна в размишления, сякаш разрешаваше някой труден въпрос. Най-после той каза решението си: да заминат, но да не вярват на шарлатани, а да се обръщат за всичко към него.

Сякаш нещо весело се бе случило, след като лекарят си отиде. Когато се върна при дъщеря си, майката се развесели, а Кити се престори, че и на нея ѝ е весело. Напоследък често, почти винаги, ѝ се случваше да се преструва.

– Наистина аз съм здрава, татко. Но щом искате да заминем, да вървим! – каза тя и като се мъчеше да покаже, че се интересува от предстоящото заминаване, започна да приказва за приготовленията преди тръгването.

II

След лекаря дойде Доли. Тя знаеше, че тоя ден ще има консилиум и макар че наскоро се бе вдигнала от раждане (в края на зимата тя роди момиченце), макар че тя си имаше много неприятности и грижи, остави кърмачето и болното си момиченце и се отби да научи за участието на Кити, която се решаваше днес.

– Е, какво става? – попита тя, влизайки в гостната, без да свали шапката си. – Всички сте весели. Значи, добре е?

Опитаха се да ѝ разправят какво е казал лекарят, но излезе, че макар лекарят да бе говорил много разбрано и дълго, не можеше никак да се предаде онова, което бе казал. Интересно беше само това, че е решено да заминат в чужбина.

Доли неволно въздъхна. Най-добрата ѝ приятелка, сестра ѝ, заминава. А нейният живот не беше весел. Отношенията ѝ със Степан Аркадич, след като се помириха, бяха станали унижителни. Спийката, направена от Ана, се оказа слаба и семейното съгласие се пречупи пак на същото място. Нямаше нищо определено, но Степан Аркадич почти никога не се свърташе у дома си, пари също почти никога нямаша и Доли постоянно се измъчваше от подозрения в изневяра, макар че вече се стремеше да ги отпъди, понеже се страхуваше от преживените мъки на ревност. Преживяното веднъж първо избухване на ревността вече не можеше да се повтори и дори ако откриеше изневяра, тя не би могла вече да ѝ подеждва така, както първия път. Такова откриване на изневяра сега би я лишило само от семейните ѝ навици и затова тя се оставяше да я мамят, но презираше него, а още повече себе си за тая слабост. На всичко отгоре грижите за голямото семейство непрестанно я измъчваха: ту храненето на кърмачето не вървеше, ту бавачката си беше отишла, ту се разболяло, както сега, някое от децата.

– Е, как сте в къщи? – попита майката.

– Ах, татко, малко ли са вашите грижи? Лили се разболя и страхувам се, че е скарлатина. Излязох сега да ви видя, защото ще трябва после да стоя постоянно в къщи, ако, не дай Боже, излезе скарлатина.

След като си бе отишъл лекарят, старият княз също излезе от кабинета си и като подложи бузата си на Доли и поприказва с нея, обърна се към жена си:

– Какво решихте, ще вървите ли? Ами с мене какво ще правите?

– Мисля, че ти трябва да останеш, Александър Андреич – каза жена му.

– Татко, защо татко да не дойде с нас? – попита Кити. – И на него, и на нас ще бъде по-весело.

Старият княз стана и погали Кити по косата. Тя вдигна лице и го погледна, като се усмихваше насила. Винаги ѝ се струваше, че той я разбира най-добре от всички в семейството, макар че приказваше малко с нея. Като най-малка, тя бе любимка на баща си и струваше ѝ се, че любовта му към нея го прави проникателен. Сега, когато нейният поглед се среща със сините му добри очи, които я гледаха втренчено, струваше ѝ се, че той прониква в душата ѝ и разбира всичко лошо, което става в нея. Тя се изчерви и се протегна към него, очаквайки да я целуне, но той я попипа само по косата и ѝ рече:

– Ах, тия глупави фризури! До истинската си дъщеря не можеш да се докоснеш, а галиш косите на умрели жени. Ами ти, Долинка – обърна се той към по-голямата си

дъщеря, – какво прави твойт юнак?

– Нищо, татко – отвърна Доли, която разбра, че става дума за мъжа ѝ. – Все ходи, почти не го виждам – не можа да не прибави тя с иронична усмивка.

– Ами не е ли отишъл още на село да продава гората?

– Не, все се кани.

– Виж ти! – рече князът. – Значи, и аз да се стягам за път? Слушам – каза той към жена си и седна. – А ти, Катя – обърна се той към по-малката си дъщеря, – като се събудиш някой прекрасен ден, кажи си: та аз съм съвсем здрава и весела и ще идем пак с татко сутрин рано да се разхождаме по студа. А?

Изглежда, че това, което каза бащата, беше много просто, но при тия думи Кити се смути и се обърка като заловен престъпник. „Да, той знае всичко, всичко разбира и с тия думи ми казва, че макар да е срамно, трябва да понеса своя срам.“ Тя не можа да се опомни и да отговори нещо. Понечи да заговори, но изведнъж се разплака и изскочи из стаята.

– Такива са твоите шеги! – нахвърли се княгинята върху мъжа си. – Ти винаги... – започна тя укорните си думи.

Князът слуша доста дълго укорите на княгинята и мълчеше, но лицето му все повече и повече се чумереше.

– Тя е за съжаление, горката, за съжаление е, а ти не можеш да разбереш, че ѝ става мъчно при всяко загатване за причината на болката ѝ. Ах, как може човек да се излъже толкова в хората! – каза княгинята и от промяната в тона ѝ Доли и князът разбраха, че говори за Вронски. – Не разбирам как може да няма закони срещу такива долни, неблагоородни хора!

– О, да не бях те слушал! – мрачно каза князът, като стана от креслото и сякаш искаше да излезе, но се спря на вратата. – Закони има, майко, и щом ме предизвикваш, ще кажа кой е виновен за всичко: ти, ти и само ти! Закони срещу такива вагабонти винаги е имало и има! Да, ако не беше станало така, както не трябваше да стане, макар че съм стар, бих извикал на дуел тоя франт. Да, а сега я лекувате, мъкнете тия шарлатани.

Изглежда, че князът имаше да каже още много неща, но щом чу неговия тон, княгинята веднага утихна и се разкая, както ставаше винаги при сериозни въпроси.

– Alexandre, Alexandre – пошепна тя, като се поотмести, и се разплака.

Щом тя се разплака, князът също утихна. Той пристъпи до нея.

– Е, стига, стига! Зная, че и на тебе ти е тежко. Какво да се прави? Няма по-голямо нещастие. Бог е милостив... благодари на Бога... – каза той, без да знае вече какво приказва, отвърна на мократа целувка на княгинята, която почувствува на ръката си, и излезе от стаята.

Още щом Кити излезе разплакана от стаята, майчиното чувство на Доли веднага ѝ подсказа, че тая работа е женска и се приготви да я свърши. Тя си свали шапката и като събра моралните си сили, приготви се да действа. Когато майка ѝ се нахвърли върху баща ѝ, тя се опита да я спре, доколкото ѝ позволяваше почителността на дъщеря. Когато князът избухна, тя мълчеше; срамуваше се заради майка си и изпитваше нежност към баща си за възвърнатата се веднага негова доброта; но когато баща ѝ излезе, тя се приготви да направи главното, което бе необходимо – да отиде при Кити и да я успокои.

– Отдавна исках да ви питам, мама: знаете ли, че когато беше тук последния път, Левин е искал да направи предложение на Кити? Той казал това на Стива.

– Е, та какво? Аз не разбирам...

– Но може би Кити му е отказала?... Не ви ли е казала нещо?

– Не, не ми е казвала нито за единия, нито за другия; тя е много горда. Но аз зная, че всичко е от това...

– Да, представете си, ако е отказала на Левин – а тя не би му отказала, ако не беше оня, аз зная... И после той я излъга така ужасно.

На княгинята ѝ бе твърде страшно да си спомня колко много е виновна пред дъщеря си и затова се разсърди.

– Ах, вече не разбирам нищо! В днешно време всички искат да бъдат самостоятелни, не казват нищо на майките си, а след това виж, че...

– Мама, ще отиде при нея.

– Иди. Нима ти забранявам? – каза майка ѝ.

III

Когато влезе в малкия кабинет на Кити, една хубавичка, розова, с украшения *vioux sahe**, стаичка, също така свежа, розова и весела, каквато бе самата Кити преди два месеца, Доли си спомни с каква радост и любов миналата година подреждаха заедно тая стаичка. Сърцето ѝ изстина, когато видя Кити, седнала на един нисък стол близо до вратата и втренчила неподвижните си очи в ъгъла на килима. Кити погледна сестра си и студеният, донейде суров израз на лицето ѝ не се промени.

[* Стар саксонски фарфор.]

– Аз ще си отида ей сега и ще се затворя в къщи, така че не ще можеш да ме видиш – каза Даря Александровна и седна до нея. – Искам да си поговорим.

– За какво? – бързо попита Кити, като вдигна уплашено глава.

– За какво друго, ако не за твоята мъка?

– Аз нямам никаква мъка.

– Стига, Кити. Нима мислиш, че не зная нищо? Аз зная всичко. И, повярвай ми, това е толкова незначително... Ние всички сме минали по този път.

Кити млъкна и лицето ѝ имаше строг израз.

– Той не заслужава да страдаш за него – продължи Даря Александровна, като пристъпи направо към въпроса.

– Да, защото ме пренебрегна – с треперещ глас рече Кити. – Не говори! Моля ти се, не ми говори!

– Но кой ти е казал това? Никой не е казал такива неща. Уверена съм, че той беше влюбен в тебе и си остана влюбен, но...

– Ах, най-ужасното за мене са тия съболезнования! – извика Кити, като се разсърди изведнъж. Тя се обърна на стола, изчерви се и бързо зашава с пръстите си, като стискаше ту с едната си ръка, ту с другата токата на колана, която държеше. Доли познаваше този маниер на сестра си да шава с ръце, когато се разсърди; тя знаеше, че когато кипне, Кити е способна да се забрави и да изприказва много излишни и неприятни неща и затова Доли искаше да я успокои; но беше вече късно.

– Какво, какво искаш да ме накараш да почувствувам, какво? – бързо рече Кити.

– Това ли, че бях влюбена в един човек, който не искаше и да знае за мене, и че умирам от любов по него? И това ми говори сестра ми, която мисли, че... че... че ми съчувствува!... Не искам тия съжаления и преструвки!

– Кити, ти си несправедлива.

– Защо ме измъчваш?

– Та аз, напротив... Виждам, че си огорчена...

Но в своята възбуда Кити не я слушаше.

– Нямам за какво да се отчайвам и да се утешавам. Аз съм толкова горда, че никога не ще си позволя да обичам един човек, който не ме обича.

– Но и аз не казвам... Кажи ми право само едно – рече Даря Александровна и я улови за ръка, – кажи ми, Левин говорил ли ти е?...

Напомнянето за Левин сякаш лиши Кити от последното самообладание: тя скочи от стола, хвърли токата на земята и заприказва, като правеше бързи движения с ръце:

– Какво общо има тук Левин? Не разбирам, защо ти е потрябвало да ме мъчиш?

Казах и повтарям, че съм горда и никога, никога няма да направя това, което правиш ти – да се върнеш при човека, който ти е изневерил, който се е влюбил в друга жена. Аз не разбирам, не разбирам това! Ти можеш, но аз не мога да направя това!

И като каза тия думи, тя погледна сестра си и когато видя, че Доли млъкна, тъжно навела глава, Кити, вместо да излезе от стаята, както смяташе, седна до вратата, закри лицето си с кърпичката и наведе глава.

Мълчанието продължи една-две минути. Доли мислеше за себе си. Унижението, което винаги чувствуваше, особено болезнено се обади, когато сестра ѝ напомни за него. Тя не очакваше такава жестокост от сестра си и ѝ се сърдеше. Но изведнъж чу шумолене на рокля и заедно с това сдържано ридание и нечий ръце отдолу прегърнаха шията ѝ. Пред нея стоеше на колене Кити.

– Долинка, аз съм толкова нещастна! – виновно прошепна тя.

И обляното ѝ в сълзи мило лице се скри в полите на Даря Александровна.

Сякаш сълзите бяха оная необходима смазка, без която не можеше да върви добре машината на взаимното общуване между двете сестри – след сълзите те не приказваха вече за онова, което ги занимаваше; но те се разбраха дори когато говореха за странични неща. Кити разбра, че с казаните в гнева си думи за изневярата на мъжа и за унижението бе поразила до дъното на сърцето клетата си сестра, но че тя ѝ прощаваше. От своя страна Доли разбра всичко, което искаше да знае; тя се убеди, че предположенията ѝ са верни, че мъката, неизцеримата мъка на Кити беше тъкмо в това, че Левин бе ѝ направил предложение и тя му бе отказала, че Вронски бе я излъгали, че тя бе готова да обича Левин и да мрази Вронски. Кити не каза нито дума за това; тя приказваше само за душевното си състояние.

– Аз нямам никаква мъка – каза тя, като се успокои, – но можеш ли да разбереш, че всичко ми стана отвратително, противно, грубо и преди всичко самата аз на себе си. Не можеш си представи какви противни мисли ми идват за всичко.

– Но какви противни мисли могат да ти идват? – усмихната попита Доли.

– Най-противните, най-груби мисли: не мога да ти кажа. Това не е тъга, нито скука, а нещо много по-лошо. Сякаш всичко хубаво в мене се изгуби, а остана само лошото. Но как да ти кажа? – продължи тя, като прочете недоумение в очите на сестра си. – Преди малко татко бе започнал да говори... струва ми се, той мисли само за това, че трябва да се омъжи. Мама ме води по баловете: струва ми се, че и тя ме води само за да ме омъжи по-скоро и да се отърве от мене. Зная, че това не е истина, но не мога да прогоня тия мисли. Не мога да гледам вече така наречените кандидати. Струва ми се, че те идват да ме оглеждат. По-рано за мене беше просто удоволствие да отида някъде с бална рокля, аз се любувах на себе си; сега ме е срам, неловко ми е. Е, какво пък! Лекарят... и той...

Кити се запъна; тя искаше да каже по-нататък, че откак бе настъпила тая промяна у нея, Степан Аркадич ѝ е станал непоносимо неприятен и че не може да го гледа, без да си представи най-груби и безобразни неща.

– Да, да, всичко ми се представя в най-груб, отвратителен вид – продължи тя.

– Това е болестта ми. Може би то ще мине...

– Но ти не мисли...

– Не мога да не мисля. Добре ми е само при децата у вас.

– Жалко, че не бива да идваш у дома.

– Не, ще дойда. Аз съм прекарала скарлатина и затова ще помоля татап да ме пусне.

Кити настоя на своето, пренесе се у сестра си и докато траеше скарлатината, която наистина бе дошла, се грижеше за децата. Двете сестри благополучно изгледаха и шестте деца, но здравето на Кити не се подобри и през великите пости Шчербацки заминаха за чужбина.

IV

Петербургското висше общество е всъщност едно; всички се познават, дори си ходят на гости. Но тоя голям кръг има своите подразделения. Ана Аркадиевна Каренина имаше приятели и тесни връзки в три различни кръга. Единият беше служебният, официалният кръг на мъжа ѝ, който се състоеше от неговите колеги и подчинени, свързани и разединени от обществените условия по най-различен и капризен начин. Сега Ана едва можеше да си спомни онова чувство на почти набожно уважение, което изпитваше отначало към тия лица. Сега тя познаваше всички, както се познават хората в някои провинциален град; знаеше кой какви навици и слабости има, на кого кой ботуш го стиска; знаеше отношенията помежду им и към главния център; знаеше кой за кого и как и с какво е свързан и кой с кого и в какво е съгласен или несъгласен; но тоя кръг на правителствени, мъжки интереси, въпреки внушенията на графиня Лидия Ивановна, никога не можа да я заинтересува и тя го отбягваше.

Вторият близък на Ана кръг беше оня, чрез който Алексей Александрович бе направил кариерата си. Център на тоя малък кръг беше графиня Лидия Ивановна. Той се състоеше от стари, грозни, добродетелни и набожни жени и от умни, учени и честолюбиви мъже. Един от умните хора, които принадлежаха към тоя кръг, го наричаше

„съвестта на петербургското общество“. Алексей Александрович ценеше много тоя кръг и Ана, която така умееше да се сближава с всички, намери на първо време от петербургския си живот приятели и в тая среда. Но сега, след завръщането ѝ от Москва, тоя кръг ѝ стана непоносим. Стори ѝ се, че както тя, така и те всички се преструват и ѝ стана тъй досадно и неловко в това общество, че ходеше колкото може по-рядко у графиня Лидия Ивановна.

Най-после третият кръг, дето тя имаше връзки, беше всъщност висшето общество – обществото на баловете, обедите, блестящите тоалети, обществото, което с едната си ръка се държеше за двореца, за да не изпадне до демимонда, който членовете на тоя кръг мислеха, че презират, но с който имаха не само сходни, но и еднакви вкусове. Връзките ѝ с тая среда се поддържаха чрез княгиня Бетси Тверская, жена на братовчед ѝ, която имаше сто и двадесет хиляди доход и която още с появяването на Ана в обществото я обикна много, угаждаше ѝ и я привличаше в своя кръг, като се присмиваше над кръга на графиня Лидия Ивановна.

– Когато остарея и погрознея, и аз ще стана такава – казваше Бетси, – но за вас, за една млада, хубава жена, е още рано да влизате в тоя приют.

Ана отначало отбягваше, доколкото може, обществото на княгиня Тверская, защото то изискваше разходи, които превишаваха средствата ѝ, пък и вътрешно предпочиташе първия кръг; но след пътуването ѝ до Москва стана обратното. Тя започна да отбягва нравствените си приятели и ходеше във висшето общество. Там срещаше Вронски и при тия срещи изпитваше вълнуваща радост. Особено често тя срещаше Вронски у Бетси, която беше по баща Вронская и му се падаше братовчедка. Вронски беше навред, дето можеше да срещне Ана, и когато можеше, ѝ говореше за любовта си. Тя не му даваше никакъв повод, но всеки път, когато се срещаше с него, в душата ѝ пламваше онова чувство на оживление, което бе я обзело във вагона, когато го видя за първи път. Тя сама чувствуваше, че щом го види, в очите ѝ светва радост и на устните ѝ заиграва усмивка и не можеше да загаси израза на тая радост.

Отначало Ана искрено вярваше, че е недоволна, задето той си позволява да я преследва; но наскоро след връщането си от Москва, когато бе отишла на една вечеринка, дето се надяваше да го срещне, а него го нямаше, по обзелата я тъга тя ясно разбра, че се е лъгала и че това преследване не само не ѝ е неприятно, но съставя целия интерес на живота ѝ.

Една знаменита певица пееше за втори път и цялото висше общество беше в театъра. От стола си на първия ред Вронски видя братовчедка си и без да дочака антракта, влезе в ложата ѝ.

– Защо не дойдохте на обед? – попита го тя. – Учудвам се на това ясновидство у влюбените – прибави тя с усмивка, но така, че да чуе само той. – _И нея я нямаше._ Но елате след операта.

Вронски въпросително я погледна. Тя наведе глава. Той ѝ благодари с усмивка и седна до нея.

– А като си спомня как се присмивахте! – продължи княгиня Бетси, която изпитваше особено удоволствие да следи успеха на тая страст. – Къде се дяна всичко това? Загазили сте, мили!

– Тъкмо това искам и аз – да загазя – отвърна Вронски със спокойната си добродушна усмивка. – Ако трябва да се оплаквам от нещо, то е, че съм загазил много малко, да си кажа правото. Започвам да губя надежда.

– Но каква надежда можете да имате? – каза Бетси, засегната заради приятелката си. – Entendons nous...* – Но в очите ѝ проблясваха пламъчета, които казваха, че и тя като него разбира много добре каква надежда може да има той.

[* Да се разберем...]

– Никаква – каза Вронски, като се смееше и показваше гъстите си зъби. – Извинете – прибави той, взе от ръцете ѝ бинокъла и започна да наблюдава над оголеното ѝ рамо отсрещните ложи. – Боя се, че ставам смешен.

Той знаеше много добре, че в очите на Бетси и на всички светски хора не рискува да стане смешен. Знаеше много добре, че в очите на тия хора може да бъде смешна ролята на един нещастно влюбен в някое момиче или изобщо в някоя свободна жена; но ролята на човек, който се е присламчил към някоя омъжена жена и който си е поставил за цел в живота на всяка цена да я въввлече в прелюбодеяние, тая роля има нещо красиво, величествено и никога не може да бъде смешна и затова той с горда и

весела усмивка, която играеше под мустаците му, отпусна бинокъла и погледна братовчедка си.

– А защо не дойдохте на обед? – каза тя, като му се любуваше.

– Трябва да ви разправа. Бях зает и знаете ли с какво? Обзалагам се на каквото искате... не можете да познаете. Помирявах един мъж с оскърбителя на жена му. Да, истина е!

– Е, и помирихте ли ги?

– Почти.

– Трябва да ми разправите тая работа – каза тя и стана. – Елате през следващия антракт.

– Не мога, отивам във Френския театър.

– Зарязвате Нилсон? – попита ужасена Бетси, която никак не би могла да направи разлика между Нилсон и коя да е хористка.

– Какво да се прави? Там имам среща, все във връзка с моето миротворство.

– Блажени са миротворците, те ще се спасят – каза Бетси, като си спомни нещо подобно, чуто от някого. – Е, тогава седнете и ми разправете каква е работата. И тя отново седна.

V

– Малко е нескромно, но е толкова мило, че ужасно ми се иска да ви го разправа – каза Вронски, като я гледеше със засмени очи. – Няма да назовавам имена.

– Толкоз по-добре, аз ще ги налучквам.

– Слушайте сега: вървят двама весели младежи...

– Разбира се, офицери от вашия полк?

– Аз не казвам офицери, а просто двама похапнали младежи...

– Кажете по-добре: пийнали.

– Така да е. Отиват на обед у един свой другар в най-весело настроение.

Гледат, една хубавичка жена ги настига с файтон, озърта се и – поне на тях така им се струва – кима им и се смее. Те, разбира се, подире ѝ. Препускат с всичка сила. За тяхна изненада хубавицата спира пред входа на същата къща, където отиват и те. Хубавицата изтичва на горния етаж. Те виждат само ругените устица изпод късия ѝ воал и прекрасните ѝ малки крачка.

– Вие разправяте това с такова чувство, сякаш сте единият от тях.

– А какво ми казахте преди малко? И тъй, младежите влизат у другаря си, той давал прощален обяд. И, разбира се, те си пийват може би повечко, както става винаги на прощалните обеда. През време на обеда разпитват кой живее в горния етаж на същата къща. Никой не знае това и само когато запитват лакея на домакина: живеят ли горе _мамзели_, той отговаря, че там ги има много такива. След обеда младежите отиват в кабинета на домакина и пишат писмо до непознатата. Написали страстно писмо, признание, и сами занасят писмото горе, та да разяснят това, което в писмото би се оказало не твърде ясно.

– Защо ми разправяте такива мръсотии? Е, и после?

– Звънът. Излиза слугинята, те ѝ дават писмото и я уверяват, че и двамата са толкова влюбени, че ей сега ще умрат пред вратата. Слугинята в недоумение води преговори. Изведнъж идва един господин с бакенбарди като наденички, червен като рак, казва им, че в къщата не живее никой друг освен жена му и ги изгонва и двамата.

– Отде знаете, че бакенбардите му са били, както казвате, като наденички?

– Слушайте сега. Днес ходих да ги помирявам.

– Е, и какво стана?

– Тук е най-интересното. Оказа се, че това е една щастлива двойка: титулярен съветник и титулярна съветница. Титулярният съветник подава жалба и аз ставам помирител, и то какъв!... Уверявам ви, Талейран е нищо в сравнение с мене.

– Но каква трудност има тук?

– Слушайте, слушайте... Ние се извинихме както трябва. „Отчаяни сме, молим да ни простите за злополучното недоразумение.“ Титулярният съветник с наденичките поомеква, но иска също да изрази чувствата си, а когато рече да ги изрази, започва

така да се горещи и да говори грубости, че аз отново трябва да пусна в ход всичките си дипломатически способности. „Съгласен съм, че постъпката им е лоша, но моля да вземете под внимание недоразумението и младостта им; при това хората току-що са били похапнали. Нали разбирате? Те се разкайват искрено, молят да простите вината им.“ Титулярният съветник пак омеква: „Съгласен съм, графе, и съм готов да им простя, но, разбирате ли, съпругата ми, моята съпруга, е честна жена и се излага на преследвания, грубости и дързости от страна на някакви си хлапаци, мръс...“ И знаете ли, единият от хлапациите присъствува и аз трябва да ги помирявам. Отново пуцам в ход дипломацията и отново, тъкмо когато трябва да се тури край на цялата тая разправия, моят титулярен съветник се горещи, черви се, наденичките му се изправят и отново се впускам в дипломатически тънкости.

– Ах, трябва да ви разправя тая история! – засмяна се обърна Бетси към влязлата в ложата ѝ дама. – Той тъй ме разсмя.

– Е, *bonne chance** – прибави тя, като подаде на Вронски единия си пръст, с който не държеше ветрилото, и с движение на раменете отпусна повдигналия се корсаж на роклята, та когато излезе отпред, до рампата, под газовата светлина и пред очите на всички, да бъде както трябва разголена.

[* Желая ви успех.]

Вронски отиде във Френския театър, дето действително трябваше да се срещне с полковия командир, който не пропускаше нито едно представление в театъра, за да поприказва с него във връзка с миротворството си, което го занимаваше и забавляваше вече трети ден. В тая работа бе замесен Петрицки, когото той обичаше, и един друг, наскоро постъпил на служба, славен момък и отличен другар, младият княз Кедров. И, главно, тук бяха засегнати интересите на полка.

И двамата бяха в ескадрона на Вронски. При полковия командир бе идвал един чиновник, титулярният съветник Венден, с оплакване срещу негови офицери, които оскърбили жена му. Младата му жена, както разправил Венден – той бил женен от шест месеца, – била с майка си на черква и понеже изведнъж почувствувала неразположение, което се дължало на известно състояние, не можела да стои повече и си тръгнала към къщи с първия срещнат файтон. Тогава именно я погнали офицерите, тя се изплашила и като се почувствувала още по-зле, хукнала по стълбата към къщи. Венден, който се бил върнал от учреждението, чул звънеца и някакви гласове, излязъл и като видял пияните офицери с писмото, изпъдил ги. Той молеше да им наложат строго наказание.

– Не, все пак – бе казал полковият командир на Вронски, когато го извика при себе си – Петрицки става невъзможен. Не минава седмица без някоя история. Тоя чиновник няма да се откаже лесно, ще отиде по-далеч.

Вронски виждаше цялата неблагоприятност на тая работа, виждаше, че тя не може да се свърши с дуел, че трябва да се направи всичко възможно, за да се укроти тоя титулярен съветник и да се потуши работата. Полковият командир бе извикал Вронски тъкмо защото го познаваше като благороден и умен човек и главно като човек, който държи за честта на полка. Те си поприказваха и решиха, че Петрицки и Кедров трябва да отидат заедно с Вронски да се извинят пред титулярния съветник. И двамата, и полковият командир, и Вронски, разбираха, че името на Вронски и флигеладютантският му вензел могат да помогнат много за укротяване на титулярния съветник. И наистина тия две средства се оказаха донейде ефикасни; но резултатът от помиряването бе останал съмнителен, както личеше от разказа на Вронски.

Когато пристигна във Френския театър, Вронски се уедини с полковия командир във фойето и му разправи за своя успех или неуспех. След като обмисли всичко, полковият командир реши да остави делото без последствие, но след това вече за свое удоволствие започна да разпитва Вронски за подробностите на срещата и дълго не можеше да сдържи смеха си, като слушаше разказа на Вронски как успокоилият се титулярен съветник изведнъж кипвал отново, като си спомнял подробно станалото, и как Вронски, лавирайки при последните си помирителни думи, се оттеглял, за да избута напред Петрицки.

– Мръсна, но комична история. Как може Кедров да се дуелира с тоя господин! Значи, ужасно се ядосва, а? – отново запита той със смях. – Ами как ти се вижда тая вечер Клер? Чудо! – каза той за новата френска артистка. – Колкото пъти и да я гледаш, все е нова. Само французите са способни на това.

Княгиня Бетси не дочака края на последното действие и излезе от театъра. Тя едва бе успяла да влезе в тоалетната си, да напудри дългото си бледо лице, да избърше пудрата, да оправи прическата си и да нареди да приготвят всичко за чая в голямата приемна, когато каретите започнаха да пристигат една след друга пред грамадната ѝ къща на улица Голяма Морска. Гостите слизаха пред широкия вход и дебелият вратар, който сутрин, за да се докара пред минувачите, четеше вестници зад стъклената врата, безшумно отваряше тая грамадна врата и даваше път на гостите.

Почти в едно и също време влязоха от едната врата домакинята с оправена прическа и освежено лице, а от другата гостите – в голямата приемна с тъмни стени, меки килими и ярко осветена маса, която под светлината на свещите блестеше с бялата си покривка, със среброто на самовара и с прозрачния фарфор на чайния прибор.

Домакинята седна до самовара и сне ръкавиците си. Като придвижваха столовете и креслата, подпомагани от безшумните лакеи, гостите се настаняха, разделени на две – около домакинята при самовара и на отсрещния край на приемната – около хубавата жена на един посланик с черна кадифена рокля и с черни, рязко очертани вежди. Разговорът и в двата центъра, както става винаги в първите минути, вървеше мудно, прекъсван от посрещанията, здрависванията, от поднасянето на чая, сякаш търсеше на какво да се спре.

– Тя е необикновено добра като актриса; вижда се, че е изучила Каулбах – каза един дипломат в кръга на жената на посланика, – забелязахте ли само как падна...

– Ах, моля ви се, да не говорим за Нилсон! За нея не може да се каже нищо ново – каза една пълна, червена, без вежди и без шиньон руса дама със стара копринена рокля. Това беше княгиня Мяхкая, известна със своята простота и груби обноски и наречена *enfant terrible**. Княгиня Мяхкая седеше по средата между двата кръга, слушаше се и вземаше участие в разговора ту на едната, ту на другата група. – Тая вечер трима души вече ми повториха същата тая фраза за Каулбах, сякаш са се наговорили. Кой знае защо тая фраза им се е харесала толкова!

[* Луда глава; букв. чудовищно дете (фр.).]

Разговорът бе прекъснат от тая забележка и трябваше пак да се измисли нова тема.

– Разкажете ни нещо забавно, но да не е заядливо – каза жената на посланика, голяма специалистка по изящните разговори, наречени на английски *small-talk*, като се обърна към дипломата, който също не знаеше отде да започне.

– Казват, че това е много трудно, защото само заядливото е смешно – усмихнат започна той. – Но ще се опитам. Дайте ми тема. Цялата работа е в темата. Щом темата е дадена, лесно е да се бродира по нея. Често си мисля, че знаменитите словоохотливци от миналия век биха били затруднени днес да говорят умно. Всичко умно е омръзнало толкова много...

– Това е казано отдавна – прекъсна го със смях жената на посланика.

Разговорът бе започнал приятно, но тъкмо защото беше твърде приятен, отново се прекъсна. Трябваше да се прибегне към едно сигурно средство, което никога не изневерява – злословието.

– Не намирате ли, че у Тушкевич има нещо от Louis XV? – каза той, като сочеше с очи един хубав рус младеж, застанал до масата.

– О, да! Той е в тон с приемната, затова и често идва тук.

Тоя разговор се задържа, защото се приказваше със загатвания тъкмо за онова, което не трябваше да се говори в тая приемна, сиреч за отношенията между Тушкевич и домакинята.

В това време разговорът около самовара и домакинята, който също за момент се въртеше между трите неизбежни теми: последните обществени новини, театъра и критикуването на близки хора, тръгна както трябва, след като попадна на последната тема, сиреч злословието.

– Научихте ли, че и Малтишчева – не дъщерята, а майката – си шие костюм *diable rose**?

[* Розов дявол.]

– Не може да бъде! Не, това е прелестно!

– Чудя се как с нейния ум – а тя не е глупава – не вижда, че става смешна! Всеки имаше какво да каже, за да разкритикува или подиграе нещастната Малтишчева, и разговорът весело запраща като разгоряна клада.

Мъжът на княгиня Бетси, добродушен шишко, страстен колекционер на гравюри, като научи, че жена му има гости, преди да отиде в клуба, се отби в приемната. Безшумно по мекия килим, той пристъпи до княгиня Мяхкая.

– Хареса ли ви Нилсон? – попита той.

– Ах, колко ме уплашихте! Бива ли да се приближавате така дебнешком? – отвърна тя. – Моля ви се, не говорете с мене за операта, вие не разбирате нищо от музика. По-добре да се приравня до вашето равнище и да говорим за вашите майолики и гравюри. Е, какво съкровище сте купили напоследък от битпазар?

– Искате ли да ви го покажа? Но вие не разбирате от тия работи.

– Покажете ми го. Аз се научих от ония, как ги казват... bankerите... те имат прекрасни гравюри. Те ни ги показваха.

– Как, вие сте ходили у Щюцбургови? – попита домакинята откъм самовара.

– Ходихме, та счѐге. Поканиха ни с мъжа ми на обед и ми разправяха, че сосът на тоя обед струвал хиляда рубли – високо каза княгиня Мяхкая, понеже виждаше, че всички я слушат, – а пък беше един отвратителен сос, нещо зелено. След това трябваше да ги поканим ние, аз направих сос за осемдесет и пет копейки и всички бяха много доволни. Не мога да правя сос за хиляда рубли.

– Няма друга като нея! – каза домакинята.

– Бива си я! – прибави някой.

Ефектът, който правеха думите на княгиня Мяхкая, беше винаги еднакъв и тайната на тоя ефект се състоеше в това, че тя говореше, макар и не съвсем на място, както сега, винаги прости неща, които имат смисъл. В средата, в която тя живееше, такива думи имаха ефект на най-остроумна шега. Княгиня Мяхкая не можеше да разбере защо думите ѝ действуват така, но знаеше, че действуват така и използваше това.

Понеже, докато говореше княгиня Мяхкая, всички я слушаха и разговорът около жената на посланика бе престанал, домакинята искаше да събере наедно всички гости и се обърна към жената на посланика:

– Никак ли не искате чай? Да бяхте минали насам.

– Не, тук ни е много добре – с усмивка отговори жената на посланика и продължи започнатия разговор.

Тоя разговор беше много приятен. Критикуваха Каренини, мъжа и жената.

– Ана се промени много, откак ходи в Москва. В нея има нещо странно – каза една нейна приятелка.

– Главната промяна е тая, че тя доведе подире си сянката на Алексей Вронски – каза жената на посланика.

– Е, та какво от това? Има една басня от Грим: човекът без сянка, човекът лишен от сянка. Това му била дадено като наказание за нещо. Аз никога не можах да разбера в какво се състои това наказание. Но на жената трябва да е неприятно да бъде без сянка.

– Да, но жените, които имат сянка, обикновено свършват зле – каза приятелката на Ана.

– Пепел ви на езика – изведнъж каза княгиня Мяхкая, като чу тия думи. – Каренина е прекрасна жена. Аз не обичам мъжа ѝ, но нея обичам много.

– Но защо не обичате мъжа ѝ? Той е толкова забележителен човек – каза жената на посланика. – Мъжът ми казва, че такива държавници са малко в Европа.

– И моят мъж казва същото, но аз не вярвам – каза княгиня Мяхкая. – Ако мъжете ни не говореха, щяхме да видим това, което е, а според мене Алексей Александрович е просто глупав. Казвам това шепнешком... Колко ясно става всичко, нали? По-рано, когато ме караха да го смятам умен, все търсех и намирах, че глупавата съм аз, понеже не можех да видя неговия ум; а щом казах: „той е глупав“, макар и шепнешком – всичко стана толкова ясно, нали?

– Колко сте хаплива днес!

– Ни най-малко. За мене няма друг изход. Единият от двама ни е глупав. А вие знаете, че човек никога не може да каже такова нещо за себе си.

– Никой не е доволен от състоянието си, но всеки е доволен от ума си – цитира

дипломатът един френски стих.

– Точно така е – бързо се обърна към него княгиня Мяхкая. – Но работата е там, че аз няма да ви оставя Ана. Тя е толкова добра и мила. Какво да прави, щом всички са влюбени в нея и се влачат като сенки подире ѝ?

– Но аз не съм и мислила да я осъждам – оправдаваше се приятелката на Ана.

– Ако подире ни не ходи никой като сянка, това не значи, че имаме право да осъждаме другите.

И като нахока както трябва приятелката на Ана, княгиня Мяхкая стана и заедно с жената на посланика се присъедини към оная маса, дето се водеше общ разговор за пруския крал.

– За какво клюкарствувате там? – попита Бетси.

– За Каренини. Княгинята правеше характеристика на Алексей Александрович – отвърна жената на посланика и усмихната седна до масата.

– Жалко, че не можахме да чуем – каза домакинята и погледна към входната врата. – А, ето ви най-послед! – обърна се тя усмихната към влизащия Вронски.

Вронски не само се познаваше с всички, но се срещаше всеки ден с присъстващите тук и затова влезе с оня спокоен маниер, с какъвто се влиза при хора, с които току-що сме се разделили.

– Отде идвам ли? – отговори той на въпроса на жената на посланика. – Какво да се прави, трябва да призная. Идвам от „Буф“. Струва ми се, че ходя там вече за стотен път и все с ново и ново удоволствие. Прелест! Зная, че е срамно, но в операта заспивам, а в „Буф“ седя до последния миг и ми е весело. Тая вечер...

Той спомена една френска актриса и искаше да разправи нещо за нея, но жената на посланика го прекъсна, като се престори на ужасена:

– Моля ви се, не разправяйте за този ужас.

– Добре, няма да разправям, още повече, че всички знаят тия ужаси.

– И всички биха отишли там, ако беше също така прието, както в операта – подзе княгиня Мяхкая.

VII

При входната врата се чува стъпки и княгиня Бетси, която знаеше, че това е Каренина, погледна Вронски. Той гледаше към вратата и лицето му имаше странен нов израз. Радостно, втрещено и заедно с това плахо гледаше той влизащата и бавно ставаше на крака. В приемната влезе Ана. Изправена както винаги извънредно много, с бърза, твърда и лека стъпка, която я отличаваше от походката на другите светски жени, и без да промени посоката на погледа си, тя направи ония няколко крачки, които я отделяха от домакинята, стисна ръката ѝ, усмихна се и с тая усмивка се обърна към Вронски. Вронски се поклони ниско и ѝ подаде стол.

Тя отговори само с кимане на глава, изчерви се и се начумери. И като кимаше бързо на познатите и стискаше протегнатите ръце, веднага се обърна към домакинята:

– Бях у графиня Лидия и исках да дойда по-рано, но се заседях. Там беше сър Джон. Много интересен човек.

– Ах, оня мисионер ли?

– Да, той разказваше много интересно за индийския живот.

Разговорът, прекъснат от идването на Ана, отново почна да се люшка като пламъка на мъждукаща лампа.

– Сър Джон! Да, сър Джон. Виждала съм го. Той говори хубаво. Власева е истински влюбена в него.

– Ами истина ли е, че по-малката Власева се жени за Топов?

– Да, разправят, че това е окончателно решено.

– Чудя се на родителите ѝ. Казват, че това било брак по любов.

– По любов? Какви допотопни мисли имате! Кой говори днес за любов? – каза жената на посланика.

– Какво да се прави? Тая глупава стара мода още не е минала – каза Вронски.

– Толкоз по-зле за ония, които се придържат към тая мода. Аз зная щастливи бракове само по сметка.

– Да, но затова пък колко често щастието на браковете по сметка се разпилява

като прах тъкмо защото се появява същата оная любов, която не са признавали – каза Вронски.

– Но бракове по сметка ние наричаме ония, когато и двамата са вече прекипели. Това е като скарлатината, която всеки трябва да изкара.

– Тогава трябва да се научим да присаждаме изкуствено любовта като едрата шарка.

– На младини аз бях влюбена в един псалт – каза княгиня Мяхкая. – Не зная дали това ми е помогнало.

– Не, без шеги, но аз мисля, че за да се познае любовта, трябва човек да се излъже и след това да се поправи – каза княгиня Бетси.

– Дори след брака ли? – шеговито каза жената на посланика.

– Никога не е късно човек да се разкае – цитира дипломатът една английска пословица.

– Точно така – подзе Бетси, – трябва човек да се излъже и след това да се поправи. Вие как мислите? – обърна се тя към Ана, която с едва доловима твърда усмивка на устните мълчаливо слушаше този разговор.

– Мисля – каза Ана, като си играеше със свалената ръкавица, – мисля... че... щом като колкото глави, толкова и умове има, то и колкото сърца, толкова видове любов съществува.

Вронски наблюдаваше Ана и с примряло сърце чакаше какво ще каже. Когато тя изрече тия думи, той въздъхна, сякаш бе минала някоя опасност.

Ана изведнъж се обърна към него:

– Получих писмо от Москва. Пишат ми, че Кити Шчербацкая била много болна.

– Наистина ли? – намръщено попита Вронски.

Ана го погледна строго.

– Не ви ли интересува това?

– Напротив, много ме интересува. Мога ли да науча какво именно ви пишат? – попита той.

Ана стана и пристъпи до Бетси.

– Дайте ми чаша чай – каза тя и се спря зад стола ѝ.

Докато княгиня Бетси ѝ наливаше чай, Вронски пристъпи до Ана.

– Какво ви пишат? – повтори той.

– Често си мисля, че мъжете не разбират кое е благородно и неблагородно, а постоянно говорят за това – каза Ана, без да му отговори. – Отдавна исках да ви кажа това – прибави тя и като направи няколко крачки, седна до ъгловата маса с албумите.

– Не мога да разбера напълно значението на вашите думи – каза той, когато ѝ подаваше чашата чай.

Тя погледна към дивана до себе си и той веднага седна.

– Да, исках да ви кажа – каза тя, без да го гледа. – Вие постъпихте лошо, много лошо.

– Нима аз не зная, че съм постъпил лошо? Но кой е причината, за да постъпя така?

– Защо ми казвате това? – каза тя и го погледна строго.

– Вие знаете защо – отвърна той смело и радостно, като срещна погледа ѝ и не сведе очи.

Смути се тя, а не той.

– Това показва само, че нямате сърце – каза тя. Но погледът ѝ казваше, че тя знае, че той има сърце и тъкмо затова се страхува от него.

– Това, за което току-що споменахте, беше една грешка, а не любов.

– Вие помните, че аз съм ви забранила да произнасяте тая дума, тая противна дума – каза Ана и потрепери; но веднага почувствува, че именно с думата забранила признаваше, че има известни права над него и с това го поощрява да ѝ говори за любов. – Отдавна исках да ви кажа това – продължи тя, като го гледаше смело в очите и цяла пламтеше от руменината, която изгаряше лицето ѝ, – а тая вечер дойдох нарочно, защото знаех, че ще ви срещна. Дойдох да ви кажа, че на всичко това трябва да се тури край. Аз никога и пред никого не съм се червила, а вие ме карате да се чувствавам виновна за нещо.

Той я наблюдаваше и бе поразен от новата духовна красота на лицето ѝ.

– Какво искате от мене? – попита той просто и сериозно.

– Искам да заминете за Москва и да искате прошка от Кити – каза тя и в очите ѝ заигра пламъче.

– Не, вие не искате това – отвърна той.

Той виждаше, че тя не говори това, което иска, а онова, което си налагаше да говори.

– Ако ме обичате, както казвате – прошепна тя, – направете така, че да бъде спокойна.

Лицето му светна.

– Нима не знаете, че за мене вие сте целият живот? Но аз не зная спокойствие и не мога да ви го дам. Целия себе си, любовта си... да. Аз не мога да мисля поотделно за вас и за себе си. За мене вие и аз сме едно. И аз не виждам, че занаяпред може да има спокойствие нито за мене, нито за вас. Може би ни чака отчаяние, нещастие... или то може да е щастие, и то какво щастие!... Нима е невъзможно? – прибави той само с устните си; но тя го чу.

Тя напрягаше всички сили на ума си да каже това, което трябва; но вместо това спря върху него погледа си, пълен с любов, и не отговори нищо.

„Ето! – с възторг помисли той. – Тъкмо когато бях започнал да се отчайвам и когато ми се струваше, че не ще има край – ето! Тя ме обича. Сама признава това.“

– Тогава направете това за мене, не ми казвайте никога тия думи и ще бъдем добри приятели – каза тя с думи; по погледът ѝ казваше съвсем друго.

– Вие знаете, че не можем да бъдем приятели. А дали ще бъдем най-щастливите или най-нещастните от хората – това е във ваша власт.

Тя искаше да каже нещо, но той я прекъсна:

– Аз искам само едно, искам правото да се надявам, да се измъчвам, както сега; но ако и това не може, заповядайте ми да се махна и аз ще се махна. Вие няма да ме виждате повече, ако моето присъствие ви тежи.

– Аз не искам да ви пъдя никъде.

– Само не променяйте нищо. Оставете всичко, както си е – каза той с треперещ глас. – Мъжът ви идва.

И наистина в тоя миг Алексей Александрович влезе в приемната със своята спокойна, тромава походка.

Той погледна жена си и Вронски, пристъпи до домакинята и след като седна да пие чай, заприказва с бавния си, но винаги ясен глас, с обикновения си шеговит тон, като да се присмиваше на някого.

– Вашият Рамбуйе е в пълния си състав – каза той, като изгледа цялото общество, – грации и музи.

Но княгиня Бетси не можеше да търпи тоя негов sneering* тон, както го наричаше тя, и като умна домакиня, веднага го въвлече в сериозен разговор за общата военна повинност. Алексей Александрович веднага се увлече в разговора и започна вече сериозно да защитава новия указ пред княгиня Бетси, която беше против него.

[* Ироничен.]

Вронски и Ана продължаваха да седят до малката маса.

– Това е вече неприлично – пошепна една дама, сочейки с очи Вронски, Каренина и мъжа ѝ.

– Не ви ли казвах аз? – отвърна приятелката на Ана.

Но не само тия дами, а почти всички, които бяха в приемната, дори княгиня Мяхкая и самата Бетси, по няколко пъти поглеждаха към уединилите се от общия кръг, сякаш това им пречеше. Само Алексей Александрович не погледна нито веднъж натам и не се отвлече от започнатия интересен разговор.

Княгиня Бетси забеляза, че това прави неприятно впечатление на всички, и затова незабелязано тикна на мястото си едно друго лице, което да слуша Алексей Александрович, и пристъпи до Ана.

– Винаги се учудвам на яснотата и точността в изразите на мъжа ви – каза тя.

– Когато той говори, за мене стават достъпни най-трансцендентните понятия.

– О, да! – каза Ана, светнала в щастлива усмивка и без да разбира нито дума от онова, което ѝ казваше Бетси. Тя се премести до голямата маса и взе участие в общия разговор.

След като поседя половин час, Алексей Александрович се приближи до жена си и

я покани да си вървят заедно; но без да го погледне, тя отговори, че ще остане да вечеря. Алексей Александрович се сбогува и си отиде.

Кочияшът на Каренина, стар, дебел татарин с лъскаво кожено палто, едва задържаше левия сив кон, който бе премръзнал и се изправяше на задните си крака пред входа. Лакеят бе отворил вратичката на каляската. Вратарят държеше входната врата. Ана Аркадиевна откачваше с малката си сръчна ръка дантелите на ръкава от копчето на шубката си и навела глава, слушаше с възхищение какво ѝ казва Вронски, който я изпращаше.

— Вие не казахте нищо; да предположим, че не искам нищо — каза той, — но вие знаете, че на мен ми трябва не приятелство, за мен има само едно щастие в живота, тая дума, която вие толкова не обичате... да, любов...

— Любов... — повтори тя бавно, с някакъв вътрешен глас, и изведнъж, в същия миг, когато откачи дантелите, прибави: — Аз не обичам тая дума тъкмо защото за мене тя значи много нещо, много повече, отколкото можете да разберете — и го погледна в лицето. — Довиждане!

Тя му подаде ръка и с бързи и плавни стъпки мина покрай вратаря и се скри в каретата.

Погледът ѝ, докосването на ръката ѝ го изгориха. Той целуна дланта си на онова място, дето тя бе го докоснала, и се прибра у дома си, щастлив от мисълта, че тая вечер се е приближил до постигането на целта си повече, отколкото през последните два месеца.

VIII

Алексей Александрович не бе видял нищо особено и неприлично в това, че жена му седеше с Вронски на отделна маса и разговаряше оживено; но той забеляза, че на другите в приемната то се видя особено и неприлично и затова го сметна неприлично и той. И реши, че трябва да каже това на жена си.

Когато се върна в къщи, Алексей Александрович влезе в кабинета си, както правеше обикновено, седна на стола, разтвори на означеното с ножа за разрязване място книгата за папизма и чете до един часа, както обикновено; само от време на време той търкаше високото си чело и разтърсваше глава, сякаш отпъждаше нещо. В точно определения час стана и направи нощния си тоалет. Ана Аркадиевна я нямаше още. С книгата под мишница той се качи горе; по тая вечер, вместо обикновените мисли и планове за служебните работи, мислите му бяха изпълнени с жена му и с нещо неприятно, което бе се случило с нея. Противно на навика си той не си легна, а склучи ръце на гърба си и закрачи из стаите. Не можеше да си легне, защото чувствуваше, че трябва преди това да обмисли нововъзникналото обстоятелство.

Когато Алексей Александрович реши, че трябва да поприказва с жена си, струваше му се, че това е много лесно и просто; но сега, когато започна да обмисля това нововъзникнало обстоятелство, то му се видя доста сложно и трудно.

Алексей Александрович не беше ревнив. Според него ревността обижда жената, а мъжът трябва да има доверие в жената. Той не се запитваше защо трябва да има доверие, сиреч пълна увереност, че младата му жена ще го обича винаги, но не изпитваше недоверие, защото имаше доверие и си казваше, че трябва да го има. А сега, макар че не бе разклатено убеждението му, че ревността е срамно чувство и че човек трябва да има доверие, той чувствуваше, че се е изправил лице с лице пред нещо нелогично и безсмислено и не знаеше какво трябва да прави. Алексей Александрович стоеше лице с лице пред живота, пред възможността жена му да обича някого друго освен него и тъкмо това му се струваше твърде безсмислено и необяснимо, защото това беше самият живот. Целия си живот Алексей Александрович бе прекарал в служебни среди, които имаха връзка с отраженията на живота. И всеки път, когато се сблъскваше със самия живот, той се стъписваше пред него. Сега изпитваше чувство, подобно на онова, което би изпитал човек, който спокойно е минал по мост над някоя пропаст и изведнъж е видял, че мостът е разглобен и отдолу зее бездна. Тая бездна беше самият живот, а мостът — оня изкуствен живот, който бе прекарал Алексей Александрович. За пръв път му мина през ума, че жена му може да се влюби в друго и той се ужаси от това.

Без да се съблече, той се разхождаше с умерени крачки насам-натам по отекващия паркет на осветената с една лампа трапезария, по килима на тъмната приемна, в която светлината се отразяваше само върху големия му, наскоро нарисуван портрет, закачен над дивана, и в нейния кабинет, дето горяха две свещи, които осветяваха портретите на роднините и приятелките ѝ и красивите, отдавна така добре познати нему дребни украшения на писмената ѝ маса. От нейната стая той идваше до вратата на спалнята и се връщаше отново.

При всяко отиване и връщане насам-натам, и най-вече по паркета на светлата трапезария, той се спираше и си казваше: „Да, това трябва да се реши и да се прекрати, трябва да изкажа възгледа си върху тая работа и да взема решение.“ И той се връщаше назад. „Но какво да изкажа? Какво решение да взема?“ – казваше си той в приемната и не намираше отговор. „Пък и най-после – питаше се, преди да завие към кабинета – какво се е случило? Нищо. Тя говори дълго с него. Че какво от това? С малко ли мъже може да говори една жена от обществото? И после, да я ревнувам – това значи да унижа и себе си, и нея“ – каза си той и влезе в кабинета ѝ; ала това разсъждение, което по-рано имаше такава тежест за него, сега не тежеше и не значеше нищо. И от вратата на спалнята той отново се връщаше към салона; но щом се върнеше назад в тъмната приемна, някакъв глас му казваше, че не е така и че щом другите са забелязали това, значи, има нещо. И отново си казваше в трапезарията: „Да, трябва да се реши и прекрати тая работа, трябва да изкажа възгледа си...“ И пак в приемната, преди да завие, се питаше: как да се реши? А после пак се питаше: какво се е случило? И отговаряше: нищо, и си спомняше, че ревността е чувство, което унижава жената, но отново в приемната се убеждаваше, че се е случило нещо. Мислите, както и тялото му, описваха затворен кръг, без да попаднат на нещо ново. Той схвана това, потърка челото си и седна в кабинета ѝ.

Тук, загледан в масата ѝ, върху която имаше малахитов бювар и някакво започнато писмо, мислите му изведнъж се промениха. Той взе да мисли за нея, за това какво мисли и чувствава тя. За пръв път живо си представи личния ѝ живот, нейните мисли, желания, и мисълта, че тя може и трябва да има свой отделен живот, му се видя така страшна, че побърза да я прогони. Това беше оная бездна, дето той се страхуваше да надникне. За Алексей Александрович беше чуждо душевното действие да се пренесеш с мисълта и чувството си в друго същество. Той смяташе това душевно действие за вредно и опасно фантазърство.

„И най-ужасното е това – мислеше той, – че тъкмо сега, когато работата ми е към края си (той мислеше за проекта, който прокарваше сега), когато имам нужда от цялото спокойствие и всички сили на душата си, тъкмо сега ми се струпва тая безсмислена тревога. Но какво да се прави? Аз не съм от тия хора, които понасят безпокойството и тревогите, а нямат сили да ги погледнат в лицето.“

– Трябва да обмисля тая работа, да я реша и да я отхвърля настрана – гласно каза той.

„Въпросът за нейните чувства, за онова, което е ставало и може да стане в душата ѝ, не е моя работа, то е работа на съвестта ѝ и е от областта на религията“ – каза си той и почувствува облекчение при съзнанието, че е налучкал оная точка от закона, към която спадаше възникналото обстоятелство.

„И така – каза си Алексей Александрович, – въпросът за нейните чувства и така нататък е въпрос на съвестта ѝ, с която аз не мога да имам работа. А моето задължение е ясно определено. Като глава на семейството, аз съм лицето, което е длъжно да го ръководи и следователно съм донейде отговорно лице; аз трябва да посоча опасността, която виждам, да я предотвратя и дори да употребя власт. Трябва да ѝ кажа всичко.“

И в главата на Алексей Александрович се изясни всичко, което той ще каже сега на жена си. Като обмисляше какво ще ѝ каже, той съжали, че трябва да употреби времето и силите на ума си така, за нищо, за домашна употреба; но въпреки това в главата му ясно и отчетливо, като доклад, се очерта формата и последователността на предстоящата му реч. „Аз трябва да кажа и да изложа следното: първо, да обясня значението на общественото мнение и приличие; второ, да дам религиозно обяснение на значението на брака; трето, ако е необходимо, да посоча, че може да се случи някое нещастие на сина; четвърто, да посоча, че и на нея може да се случи нещастие.“ И като сплете пръстите си с дланите надолу, Алексей Александрович ги изопна и

пръстите запукаха в ставите.

Това движение, един лош навик – да сплита ръцете си и да изпуква с пръстите, – винаги го успокояваше и го довеждаше до равновесие, което сега му беше толкова необходимо. Пред входа на къщата се чу шум от пристигаща карета. Алексей Александрович се спря посред салона.

По стълбата се чуха женски стъпки. Алексей Александрович, готов да произнесе речта си, стоеше прав, стискаше сплетените си пръсти и чакаше дали не ще изпука още някой пръст. Една от ставите пукна.

Той почувствува приближаването ѝ още по леките ѝ стъпки по стълбата и макар че бе доволен от речта си, обзе го страх от предстоящото обяснение...

IX

Ана крачеше с наведена глава и си играеше с пискюлите на качулката. Лицето ѝ блестеше с ярък блясък; но тоя блясък не беше весел – той напомняше страшния блясък на пожар сред тъмна нощ. Когато видя мъжа си, тя вдигна глава и се усмихна, сякаш се пробуждаше от сън.

– Още ли не си легнал? И тази хубава! – каза тя, свали качулката и без да спре, отиде нататък, към тоалетната. – Време е, Алексей Александрович – рече тя иззад вратата.

– Ана, трябва да поприказвам с тебе.

– С мене ли? – учуди се тя, излезе иззад вратата и го погледна.

– Да.

– Но какво има? Какво има да ми кажеш? – попита тя и седна. – Добре, да си поприказваме, щом е толкова необходимо. Но по-добре е да спим.

Ана говореше, каквото ѝ дойде на езика, и като слушаше себе си, сама се учудваше на способността си да лъже. Колко прости, естествени бяха думите ѝ и как изглеждаше, че наистина ѝ се спи! Тя се чувствуваше загърната в непроницаемата броня на лъжата. Чувствуваше, че някаква невидима сила ѝ помага и я крепи.

– Ана, аз трябва да те предпазя – каза той.

– Да ме предпазиш? – попита тя. – От какво?

Тя гледаше така просто, така весело, че който не я познаваше, както я познаваше мъжът ѝ, не би могъл да забележи нищо неестествено нито в звука, нито в смисъла на думите ѝ. Но за него, който я познаваше, който знаеше, че когато той си легне пет минути по-късно, тя забелязваше това и го питаше за причината, за него, който знаеше, че тя му съобщава веднага всяка своя радост, веселие и мъка, за него сега значеше много това, че тя не иска да види състоянието му, не иска да каже нито дума за себе си. Той виждаше, че дълбината на душата ѝ, която по-рано бе открита винаги за него, сега бе затворена. Нещо повече, по тона ѝ разбираше, че тя не се смущава от това, а сякаш направо му казва: „Да, затворена е, така трябва да бъде и така ще бъде занапред.“ Сега той изпитваше чувство, подобно на онова, което би изпитал човек, който се е върнал у дома си и е намерил къщата заключена. „Но може би ключът все още ще се намери“ – мислеше Алексей Александрович.

– Искам да те предпазя от това – с тих глас каза той, – че поради невнимание и лекомислие можеш да дадеш повод на обществото да приказва за тебе. Тазвечерният ти твърде оживен разговор с граф Вронски (той твърдо и със спокойна отмереност произнесе това име) обърна внимание на всички.

Той говореше и гледаше засмените ѝ очи, които за него сега бяха страшни със своята непроницаемост, и говорейки, чувствуваше цялата безполезна и безсъдържателност на думите си.

– Ти винаги правиш така – отвърна тя, сякаш съвсем не можеше да го разбере и умишлено разбираше само последните думи от онова, което бе казал. – Ту ти е неприятно, че съм отегчена, ту ти е неприятно, че съм весела. Аз не се отегчавах. Обижда ли те това?

Алексей Александрович трепна и сплете ръце, за да изпука с пръстите си.

– Ах, моля ти се, не пукай, не обичам това! – каза тя.

– Ана, ти ли говориш така? – тихо каза Алексей Александрович, като направи усилие над себе си и прекъсна движението на ръцете.

– Но какво значи всичко това? – каза тя с такова искрено и комично учудване.
– Какво искаш от мене?

Алексей Александрович помълча и потърка с ръка челото и очите си. Той видя, че вместо онова, което искаше да направи, сиреч да предпази жена си от грешки пред обществото, неволно се вълнуваше за това, което засягаше съвестта и, и се бореше с някаква въображаема стена.

– Ето какво искам да ти кажа – продължи той студено и спокойно – и те моля да ме изслушаш. Както знаеш, аз смятам, че ревността е обидно и унизително чувство и никога няма да си позволя да се отдам на това чувство; но има известни закони за приличие, които човек не може да престъпва безнаказано. Да не говоря за себе си, но като съдя от впечатлението, направено на присъстващите, тая вечер всички забелязаха, че ти се държеше и постъпваше съвсем не така, както може да се желае.

– Не разбирам абсолютно нищо – каза Ана и сви рамене. „На него му е все едно – помисли тя. – Но гостите забелязали и това го тревожи!“ – Ти нещо не си добре, Алексей Александрович – прибави тя, стана и искаше да излезе; но той пристъпи напред, сякаш искаше да я спре.

Лицето му беше некрасиво и мрачно, такова Ана никога не бе го виждала. Тя се спря, отметна глава назад, настрани и живо започна да вади фуркетите си.

– Е, добре, слушам какво ще кажеш – рече тя спокойно и иронично. – И дори те слушам с интерес, защото бих желала да разбера каква е работата.

Тя говореше и се учудваше на тоя естествено-спокоен, сигурен тон, с който говореше, и на избора на думите, с които си служеше.

– Аз нямам право да навлизам във всички подробности на чувствата ти и изобщо смятам това за безполезно и дори за вредно – започна Алексей Александрович. – Ровейки се в душата си, ние често пъти изравяме такива неща, които биха останали незабелязани там. Твоите чувства са въпрос на съвестта ти; но аз съм длъжен пред тебе, пред себе си и пред Бога да ти посоча твоите задължения. Нашият живот е свързан, и то не от хората, а от Бога. Тая връзка може да бъде разкъсана само от едно престъпление, а такова едно престъпление влече след себе си тежко наказание.

– Нищо не разбирам. Ах, Боже мой, а на всичко отгоре ми се и спи! – каза Ана, която опипваше с ръка косите си и търсеше останалите фуркети.

– Ана, за Бога, не говори така! – кротко каза той. – Може би се лъжа, но повярвай ми, че това, което казвам, го казвам колкото за себе си, толкова и за тебе. Аз съм твой мъж и те обичам.

Лицето ѝ за миг бе се отпуснало и в погледа ѝ бе угаснала ироничната искра; но думата „обичам“ отново я възмути. Тя помисли: „Обича ме? Нима той може да обича? Ако не е чувал, че съществува любов, той никога не би употребил тая дума. Той дори не знае какво е любов.“

– Алексей Александрович, наистина не разбирам – каза тя. – Кажи, че според тебе...

– Позволи ми, чакай да се изкажа. Аз те обичам, но аз не говоря за себе си; главните лица тук са нашият син и самата ти. Повтарям, твърде е възможно думите ми да ти се сторят съвсем излишни и неуместни; може би те се дължат на моето заблуждение. В такъв случай моля да ме извиниш. Но ако ти самата чувствуваш, че имам поне най-малко основание, моля те да помислиш и ако сърцето ти подскаже, да ми откриеш всичко...

Алексей Александрович, без сам да забележи, говореше съвсем не това, което бе намислил.

– Няма какво да казвам. Пък и... – изведнъж рече бързо тя, като едва сдържаше усмивката си – наистина е време да спим.

Алексей Александрович въздъхна, не каза повече нищо, и отиде в спалнята.

Когато тя влезе в спалнята, той вече бе си легнал. Устните му бяха стиснати строго, а очите му не я гледаха. Ана легна в леглото си и чакаше всеки миг той да я заприказва пак. Тя хем се страхуваше да не я заприказва, хем ѝ се искаше, това. Ала той мълчеше. Дълго чака тя неподвижно и вече забрави, за него. Мислеше за другия, виждаше го и чувствуваше как при тая мисъл сърцето ѝ се изпълва с вълнение и престъпна радост. Изведнъж чу равномерно и спокойно свирене през нос. В първия миг Алексей Александрович сякаш се изплаши от хъркането си и спря; но след две вдишвания свиренето се разнесе с нова, спокойна отмереност.

– Късно е, късно е вече – пошепна тя с усмивка. И дълго лежа неподвижна с отворени очи и струваше й се, че вижда блясъка им в тъмнината.

X

От тая вечер за Алексей Александрович и жена му започна нов живот. Нищо особено не бе се случило. Както винаги Ана посещаваше висшето общество, особено често ходеше у княгиня Бетси и се срещаше навред с Вронски. Алексей Александрович виждаше това, но не можеше да направи нищо. Срещу всичките му опити да я предизвика към обяснение тя издигаше непроницаема стена от някакво весело недоумение. Външно беше същото, но вътрешните им отношения бяха се променили напълно. Алексей Александрович, толкова силен човек в държавническата си дейност, тук се чувствуваше безсилен. Като бик, покорно навел глава, той чакаше удара на брадвата, която чувствуваше надвесена над себе си. Всеки път, когато започнеше да мисли за това, той чувствуваше, че трябва да опита още веднъж, че има надежда да я спаси с доброта, нежност и убеждаване, да я накара да се опомни, и всеки ден се канеше да й приказва. Но всеки път, когато почнеше да говори, чувствуваше, че оня дух на зло и измама, който бе я завладял, завладяваше и него и той казваше съвсем не това и не с оня тон, с какъвто искаше да й говори. Неволно й говореше със своя обикновен тон на присмиване над ония, които биха говорили така. А с тоя тон не можеше да се каже онова, което трябваше да й се каже.

.....

.....

XI

Това, което почти цяла година за Вронски бе единствено желание в живота, изместило всичките му по-раншни желания; това, което за Ана бе една невъзможна, ужасна и тъкмо затова омайна мечта за щастие – това желание бе постигнато. Бледен, с трепереща долна челюст, той стояше над нея и я молеше да се успокои, без сам да знае от какво и с какво.

– Ана! Ана! – казваше той с треперещ глас. – Ана, за Бога!...

Но колкото по-високо говореше той, толкова по-ниско навеждаше тя своята горда и весела някога, а сега посрамена глава, цяла се свиваше и от дивана, на който седеше, се свличаше на пода, в краката му; тя би паднала на килима, ако той не я държеше.

– Боже мой! Прости ми! – хълцаше тя и притискаше ръцете му към гърдите си.

Чувствуваше се толкова престъпна и виновна, че й оставаше само да се унижава и да моли за прошка; и понеже сега освен него нямаше никого другото в живота, към него именно отправяше молбата си за прошка. Като го гледаше, тя физически чувствуваше унижението си и не можеше да каже нищо повече. А той чувствуваше същото, което сигурно чувства убиецът, когато види тялото, което е лишил от живот. Това тяло, което той бе лишил от живот, беше тяхната любов, първият период от любовта им. Имаше нещо ужасно и отвратително в спомена за това, което бе заплатено с тая страшна цена на срама. Срамът пред духовната й голота я потискаше и се предаваше и нему. Но въпреки целия ужас на убиеца пред тялото на убития това тяло трябва да се нареже на парчета, да се скрие, убиецът трябва да използва това, което е добил с убийство.

И както убиецът се нахвърля със злоба и сякаш със страст над това тяло и го влачи, и го реже, така и той покриваше с целувки лицето и раменете й. Тя държеше ръката му и не се помръдваше. Да, тия целувки са онова, което бе купено с тоя срам. Да, и тая ръка, която ще бъде винаги моя, е ръката на моя съучастник. Тя вдигна тая ръка и я целуна. Той коленичи и искаше да види лицето й, но тя го криеше и не казваше нищо. Най-после, сякаш направи усилие над себе си, тя стана и го отблъсна. Лицето й беше все така красиво, но затова пък толкова по-жалко.

– Всичко е свършено – каза тя. – Аз нямам нищо друго освен тебе. Помни това.

– Не мога да не помня това, което е моят живот. За един миг от това щастие...

– Какво щастие! – с отврата и ужас каза тя и тоя ужас неволно обхвана и него.
– За Бога, нито дума, нито дума повече!
Тя бързо стана и се отдръпна от него.

– Нито дума повече! – повтори тя и със странен за него израз на студено отчаяние върху лицето се раздели с него. Чувствуваше, че в тоя миг не можеше да изкаже с думи чувството на срам, радост и ужас пред това навлизане в един нов живот и не искаше да говори за това, да опошлява това чувство с неточни думи. Но и после, и на другия, и на третия ден тя не само не намери думи, с които би могла да изрази цялата сложност на тия чувства, но не намираше и мисли, с които да обсъди в себе си всичко, що бе на душата ѝ.

Казваше си: „Не, сега не мога да мисля за това; ще помисля после, когато бъде по-спокойна.“ Но това спокойствие за мислите не настъпваше никога; всеки път, когато ѝ идваше на ум какво е направила, какво ще стане с нея и какво трябва да направи, обземаше я ужас и тя пдеше от себе си тия мисли.

– После, после – казваше тя, – когато бъде по-спокойна.

Затова пък насън, когато нямаше власт над мислите си, положението ѝ се представяше в цялата си безобразна голота. Почти всяка нощ я навестяваше един и същ сън. Сънуваше, че и двамата едновременно са нейни мъже, че и двамата я отрупват с ласките си. Алексей Александрович плаче, целува ръцете ѝ и ѝ казва; „Колко е хубаво сега!“ Но тук е и Алексей Вронски, и той също е неин мъж. А тя, учудвайки се, че по-рано това ѝ се е виждало невъзможно, засмяна им обяснява, че то било много по-просто и че сега и двамата са доволни и щастливи. Но тоя сън я потискаше като кошмар и тя се събуждаше ужасена.

XII

Още в първите дни след връщането си от Москва, когато всеки път потреперваше и се изчервяваше при спомена за позорния отказ, Левин си мислеше: „Също така се изчервявах, потрепервах и смятах всичко за изгубено, когато получих единица по физика и останах да повтарям втори курс; също така се смятах изгубен, след като обърках възложената ми от сестрата работа. И какво? Сега, когато минаха години, си спомням и се чудя как е могло да ме огорчава всичко това. Същото ще бъде и с тая мъка. Ще мине време и аз ще бъда равнодушен към това.“

Но изминаха три месеца, а той не стана равнодушен и също както в първите дни му беше тежко да си спомня за това. Не можеше да се успокои, защото той, който така дълго бе мечтал за семеен живот и така се бе чувствувал узрял за него, все пак не беше се оженил още и сега, повече от когато и да било, бе далеч от женитбата. Самият той чувствуваше болезнено, както го чувствуваха и всички около него, че за човек на неговите години не е хубаво да бъде сам. Спомни си как, преди да замине за Москва, бе казал веднъж на говедаря си Николай, наивен селянин, с когото обичаше да разговаря: „Е, Николай, искам вече да се оженя!“ и как Николай му отговори веднага, като за някоя работа, в която не може да има никакво съмнение: „Отдавна ви е време, Константин Дмитрич.“ Но сега женитбата беше за него по-далеч от когато и да било. Мястото беше ангажирано и сега, когато той мислено поставяше на това място някое от познатите си момичета, чувствуваше, че е съвсем невъзможно. Освен това при спомена за тоя отказ и за ролята, която бе играл тогава, се измъчваше от срам. Колкото и да си казваше, че в случая не е виновен никак, тоя спомен, наред с други такива също срамни спомени, го караше да тръпне и се изчервява. И той, като всеки човек, имаше в миналото си осъзнати лоши постъпки, за които съвестта сигурно го мъчеше, но споменът за лошите постъпки далеч не го измъчваше така, както тия нищожни, но срамни спомени. Тия рани никога не заздравяваха. И наред с тези спомени сега стояха отказът и онова жалко положение, в каквото сигурно са го виждали другите през оная вечер. Но времето и работата вършеха своето. Незабележими, но значителни събития от селския живот все повече и повече затрупваха тежките спомени. Всяка нова седмица той все по-рядко си спомняше за Кити. С нетърпение чакаше съобщението, че вече се е омъжила или ще се омъжва тия дни, надявайки се, че такова едно съобщение, като изваждането на зъб, ще го излекува напълно.

Между това дойде пролетта, прекрасна, мила, без пролетни очаквания и измами,

една от ония редки пролети, на които се радват едновременно и растения, и животни, и хора. Тая прекрасна пролет още повече възбуди Левин и затвърди намерението му да се отрече от всичко по-раншно, за да уреди твърдо и независимо самотния си живот. Макар че не изпълни много от ония планове, с които бе се върнал в село, все пак той запази най-главното – чистотата в живота. Не изпитваше оня срам, който обикновено го измъчваше след всяко падение, и можеше да гледа смело хората в очите. Още през февруари той получи писмо от Мария Николаевна, която му пишеше, че здравето на брата Николай се влошавало, но той не искал да се лекува, и във връзка с това писмо Левин ходи при брат си в Москва и успя да го склони да се посъветва с лекар и да заmine на някои минерални бани в чужбина. Така леко бе успял да склони брат си и да му даде назаем пари за заминаването, без да го разсърди, че в това отношение бе доволен от себе си. Освен със стопанството, което напролет изискваше особени грижи, и освен четенето Левин бе започнал тая зима и едно съчинение върху стопанството, чийто замисъл се състоеше в това, че характерът на работника в стопанството се приемаше като нещо абсолютно дадено, също както климатът и почвата, и следователно всички положения на науката за стопанството се извеждаха не само от данните на почвата и климата, а изобщо от данните на почвата, климата и от известен неизменен характер на работника. Така че, въпреки уединението или тъкмо поради уединението, животът му беше извънредно запълнен и само от време на време той изпитваше незадоволеното желание да сподели мислите, които се въртяха в главата му, и с някого друго освен Агафия Михайловна, макар че и с нея често му се случваше да разсъждава за физика, теория на стопанството и особено за философия; философията беше любим предмет на Агафия Михайловна.

Пролетта се забави много. През последните седмици от постите времето беше ясно и студено. На слънце през деня се размразяваше, а нощем стигаше до седем градуса; имаше такава снежна кора, че колите пътуваха без път. Великден беше със сняг. След това изведнъж, на втория ден, духна топъл вятър, надвиснаха облаци и три дни и три нощи валя бурен и топъл дъжд. В четвъртък вятърът утихна и надвисна гъста сива мъгла, която сякаш скриваше тайната на промените, които ставаха в природата. Посред мъглата рунаха води, запукаха и се понесоха ледове, потекоха по-бързо мътни, пенливи потоци и на Червена могила още от вечерта мъглата се разкъса, облаци се разпиляха като овце, проясни се и настъпи истинска пролет. На сутринта издигналото се ясно слънце бързо изяде тънкия лед, който бе покрил водата, и топлият въздух затрептя от изпълнените го изпарения на съживената земя. Раззелени се старата и набола като игли млада трева; наляха се пъпките на калината, на френското грозде и лепкавата спиртова бреза и над обсипаната със златист цвят върба забръмча литналата на простор пчела. Запяха звънливо невидими чучулиги над кадифената зеленина и заледеното стърнище, заплакаха птици-калугерици над залените с мътна придошла вода ниски места и блата и с пролетно крякане се понесоха високо жерави и гъски. Зарева по пасбищата излинелият, само тук-там с неопадала козина добитък, заскачаха кривоноги агнета около своите блеещи, остригани майки, заприпкаха бързоноги деца по съхнещите пътечки, по които оставяха отпечатьци от боси крака, закънтяха край езерото весели гласове на жени, белачки на платна, и по дворовете затракаха брадви на селяци, които стягаха оралата и браните. Настъпи истинска пролет.

XIII

Левин обу големите ботуши, за пръв път облече сукнена антерия вместо кожух и тръгна из стопанството, като крачеше през ручеите, които заслепяваха очите с блясъка си на слънцето, и стъпваше ту върху тънка корица от лед, ту в лепкава кал.

Пролетта е време на планове и кроежи. И излязъл на двора, като дърво напролет, което още не знае накъде и как ще покарат младите му издънки и клонки, затворени в налените пъпки, Левин сам не знаеше добре за какви предприятия в любимото му стопанство ще се залови сега, но чувствуваше, че е изпълнен с най-хубави планове и кроежи. Преди всичко той се отби при добитъка. Кравите бяха пуснати на открито и лъснали с подновената си гладка козина, се приличаха на слънце, мучаха и се озъртаха към полето. След като се полюбува на познатите му до

най-малки подробности крави, Левин нареди да ги напъдят в полето, а на тяхно място да пуснат телетата. Говедарят весело хукна да се стегне за полето. Жените-говедарки, със запретнати поли, шляпаха с босите си, още бели, незагорели крака из калта и тичаха с пръчки в ръце след мучащите, разлудували се от пролетната радост телета, които изкарваха на двора.

След като се полюбува на тазгодишния приплод, който беше необикновено добър – ранните телета бяха едри като селски крави, а Павината дъщеря, макар и на три месеца, на ръст беше като годиначетата, – Левин поръча да им изнесат навън коритото и да им сложат сено зад решетките. Но оказа се, че направените през есента решетки, неупотребявани през зимата, бяха счупени. Той изпрати да извикат дърводелеца, който сега трябваше да приготвя вършачката. Но оказа се, че дърводелецът поправя браните, които трябваше да бъдат поправени още по сирница. Това ядоса много Левин. Яд го беше, че се повтаря това вечно нехайство в стопанството, срещу което той толкова години се бореше с всички сили. Както научи, решетките, ненужни през зимата, били пренесени в конюшната и там се изпочупили, понеже били направени слаби, за телета. Освен това оказа се също, че браните и всички земеделски сечива, за които бе заповядано да се прегледат и поправят още през зимата и за които бяха наети нарочно трима дърводелци, не бяха поправени и ги поправяха сега, когато трябваше вече да брануват. Левин изпрати да извикат управителя, но веднага тръгна сам да го търси. Сияещ, както всичко тоя ден, с обшито с агнешка кожа кожухче, управителят идваше откъм хармана, като чупеше една сламка в ръцете си.

– Защо дърводелецът не поправя вършачката?

– Аз исках да ви кажа още вчера: трябва да се поправят браните. Дойде време за оране.

– А де бяхте през зимата?

– Но защо ви е дърводелецът?

– Къде са решетките от обора на телетата?

– Наредих да ги отнесат по местата им. Какво можеш да направиш с тия хора! – каза управителят и махна с ръка.

– Не с тия хора, а с тоя управител! – кипна Левин. – Ама защо държа вас! – развика се той. Но като си спомни, че с това няма да помогне, прекъсна наполовина думите си и само въздъхна. – Е, може ли да се сее вече? – попита той, след като помълча.

– Отвъд Туркинов дол ще може утре или вдругиден.

– А детелината?

– Изпратих Василий и Мишка, сеят. Само че не зная дали ще могат да минат, кално е.

– Колко десетини ще засеят?

– Шест.

– Защо не цялата нива? – викна Левин.

Още повече го доядя, дето засяваха с детелина шест, а не двадесет десетини. Посевът на детелина – и на теория, и от собствен негов опит – биваше добър само тогава, когато се правеше колкото може по-рано, почти докато има сняг. А Левин никога не можеше да постигне това.

– Няма хора. Какво искате да се направи с тия хора? Трима не дойдоха. Ето и Семьон...

– Но вие да бяхте ги отменили от сламата.

– Та аз и оттам ги отмених.

– Къде са тогава хората?

– Петимата правят компот. (Той искаше да каже компост.) Четирима пресилват овеса – да не се развали, Константин Дмитрич.

Левин много добре знаеше, че „да не се развали“ значеше, че английският овес за семе вече се е развалил – тоест пак не бяха направили това, което бе наредил.

– Но нали ви казах още през постите, простаци!... – извика той.

– Не се безпокойте, всичко ще направим навреме.

Левин сърдито махна с ръка, отиде до хамбарите да види овеса и се върна в конюшната. Овесът не беше се развалил още. Но работниците го пресилваха с лопати, когато можеха да го прехвърлят направо в долния хамбар; след като нареди това и откъсна оттук двама работника, които да отидат да сеят детелина, Левин се успокои

след яда си срещу управителя. Пък и денят беше толкова хубав, че не биваше да се сърди.

– Игнат! – извика той на кочияша, който със запретнати ръкави миеше каляската при кладенеца. – Оседлай ми...

– Кой кон ще заповядате?

– Е, хайде Колпик.

– Слушам, господарю.

Докато му оседлаваха коня, Левин отново извика управителя, който се въртеше наблизо, за да се помирят, и му заприказва за предстоящите пролетни работи и стопански планове.

Превозването на тора да започнат по-рано, за да може да се свърши всичко преди ранната коситба. А с плуговете да преорават често далечните ниви, та да останат по-за дълго черна угар. Коситбата да стане с работници, а не на изполица.

Управителят слушаше внимателно и, както изглежда, правеше усилие да одобрява кроежите на господаря си; но той пак имаше безнадежден и отпаднал вид, който бе така познат на Левин и който винаги го дразнеше. Тоя вид казваше: всичко това е добре, но пак както Бог даде.

Нищо не огорчаваше така много Левин, както тоя тон. Но тоя тон беше общ за всички управители, каквито той бе имал досега. Те всички имаха същото отношение към кроежите му и затова сега вече той не се сърдеше, а се обиждаше и се чувствуваше още по-възбуден за борба с тая някаква стихийна сила, която не можеше да нарече другояче освен „както Бог даде“ и която постоянно му се противопоставяше.

– Дано успеем, Константин Дмитрич – каза управителят.

– Защо пък да не успеете?

– Трябва непременно да наемем още петнадесетина работника. А не идват. Днес идваха, но искат по седемдесет рубли за едно лято.

Левин млъкна. Тая сила пак се противопоставяше. Той знаеше, че колкото и да се мъчеха, не можеха да наемат на редовна цена повече от тридесет и седем, тридесет и осем до четиридесет работници; до четиридесет наемаха, но повече не. И все пак той не можеше да не се бори.

– Изпатете да търсят в Сури, в Чефировка, ако не дойдат други. Трябва да се търси.

– Че ще изпатя – ще изпатя – унило каза Василий Фьодорович. – Но ето че и конете поотслабнаха.

– Ще купим други. Ама аз зная – прибави той и се засмя, – вие не си давате много зор; но тая година аз няма вече да ви оставя да правите, каквото си знаете. Ще нареждам всичко сам.

– Та вие и без това, струва ми се, малко спите. На нас ни е по-добре, когато господарят следи всичко...

– Отвъд Брезовия дол ли засяват детелина? Ще ида да видя – каза той и се качи на дребния кулест Колпик, който кочияшът му доведе.

– През потока няма да можете да минете, Константин Дмитрич – извика кочияшът.

– Тогава ще мина през гората.

И с пъргав раван на доброто, отпочинало конче, което пръхтеше над локвите и подръпваше поводите, Левин потегли през калния двор към вратната и оттам за полето.

Ако в обора и в хамбара Левин беше във весело настроение на полето му стана още по-весело. Той се поклащаше равномерно от вървежа на доброто конче, вдишваше топлия въздух, който го облъхна със свеж лъх на сняг, когато навлезе в гората, дето тук-там бе останал още неразтопен сняг, и се радваше на всяко свое дърво с покарал по кората му мъх и с набъбнали пъпки. Когато излезе от гората, пред него на огромно пространство се ширнаха като гладък кадифен килим посевите без никакво голо място и мочурище и само тук-там по ниските места с останки от топящ се сняг. Не го разсърдиха нито селският кон и жребчето, които тъпчеха посевите му (той каза на селянина, когото срещна, да ги прогони), нито ироничният и глупав отговор на селянина Инат, когото срещна и го пита: „Е, Ипат, скоро ли ще сеем?“ – „Най-напред трябва да изорем, Константин Дмитрич“ – отвърна Ипат. Колкото по-нататък отиваше, толкова по-весело му ставаше и стопанските планове му се виждаха един от друг по-добри: да засади върби около всички ниви, изложени на юг, така че снегът, да не се залежава под тях; да раздели на шест наторените ниви и трите оставени за засяване с

трева, да построи обор в далечния край на нивите и да изкопае езеро, а за наторяване да се построят подвижни огради за добитъка. И тогава ще има триста десетини с пшеница, сто – с картофи и сто и петдесет – с детелина и нито една изтощена десетина.

С такива мечти, карайки предпазливо коня по синорите, за да не тъпче посевите, той се приближи до работниците, които сееха детелина. Талигата със семена не беше на междата, а сред нивата, и зимният пшеничен посев бе изровен от колелата и стъпкан от коня. И двамата работника седяха на синора и, изглежда, пушеха с обща лула. Пръстта в талигата, с която бяха размесени, семената, не беше размачкана, а сбита или замръзнала на буци. Като видя господаря си, работникът Василий тръгна към талигата, а Мишка започна да сее. Това не беше хубаво, но Левин рядко се сърдеше на работниците.

Когато Василий се приближи, Левин му каза да отведе коня на междата.

– Няма нищо, господарю, ще се вдигне – отвърна Василий.

– Моля ти се, не разсъждавай – каза Левин, – а направи, каквото ти казвам.

– Слушам, господарю – отвърна Василий и улови коня за главата. – А пък посев ли е, Константин Дмитрич – каза той, като се подмилкваше, – първо качество! Само че мъчно се газии! На цървулите си влачиш по десет оки кал.

– Но защо не сте пресели пръстта? – попита Левин.

– Ние я размачкваме – отвърна Василий, като загребваше от семето и стриваше пръстта в дланите си.

Василий не бе виновен, че му бяха насипали непресята пръст, но все пак беше неприятно.

Левин, който неведнъж бе опитвал с успех едно познато нему средство да потиска яда си и пак да поправя всичко, което му се струваше лошо, и сега употреби това средство. Той погледна как Мишка крачи, като влачи грамадни буци пръст, полепнали по краката му, слезе от коня, взе сеялката от Василий и тръгна да сее.

– Докъде си стигнал?

Василий посочи с крак белега и Левин започна, както знаеше, да сее пръстта със семената. Трудно се вървеше, сякаш из блато, и затова, като измина една леха, Левин се изпоти, спря се и върна сеялката.

– Е, господарю, през лятото няма да ми се карате за тая леха – каза Василий.

– Защо? – весело попита Левин, който вече почувствува въздействието на изпитаното средство.

– Ще видите през лятото. Ще се отличава. Я вижте де съм сял миналата пролет. Колко хубаво съм посял! Та аз, Константин Дмитрич, струва ми се, залягам като за родния си баща. Самият аз не обичам да работя лошо, и на другите не давам. Щом на господаря е добре, и нам е добре. Като погледнеш наоколо – каза Василий и посочи полето, – сърцето ти се радва.

– Хубава пролет, Василий.

– То такава пролет и старците не са запомнили. Аз си ходих у дома, нашият старец също засял три осминника пшеница. Та казва, израснала висока като ръж.

– Ами вие отдавна ли започнахте да сеете пшеница?

– Нали ни научихте по-миналата година: бяхте ми подарили две мери. Една четвърт продадохме и три осминника засяхме.

– Е, внимавай, стривай буците – каза Левин, като пристъпи до коня, – па наглеждай и Мишка. Ако покълне хубаво, ще ти дам по петдесет копейки на десетина.

– Покорно благодарим. Ние и без това сме много доволни от вас.

Левин се качи на коня и тръгна към оная нива, дето бе миналогодишната детелина, и към другата, която бе изорана с плуг за засяване с пролетна пшеница.

Детелината бе покарала по стърнището отлично. Тя бе пораснала вече и ярко се зеленееше между поломените миналогодишни стъбла на пшеницата. Конят затъваше до глезените и краката му с жвакане се измъкваха от полуразмразената земя. По разораното с плуг никак не можеше да се мине; по-устойчиво беше само там, дето имаше лед, а в размразените бразди кракът на коня затъваше над глезена. Оранта беше отлична; след два дни можеше вече да се бранува и да се сее. Всичко беше прекрасно, всичко беше весело. На връщане Левин мина през потока, като се надяваше, че водата е спаднала. И наистина той успя да мине и подплаши две патици. „Сигурно има и бекаси“ – помисли той и тъкмо когато зави към къщи, срещна горския пазач, който

потвърди предположението му за бекасите.

Левин подкара в тръс към къщи, за да успее да се наобядва и да приготви пушката си за вечерта.

XIV

Когато наближи до в къщи в най-весело настроение, откъм главния вход на къщата Левин чу звънче на тройка.

„Да, някой идва от гарата – помисли той, – тъкмо е пристигнал московският влак... Кой ли може да е? Дали не е братът Николай? Той ми беше казал: «Или ще замина някъде на бани, или ще дойда при тебе».“ В първия миг му стана страшно и неприятно, че присъствието на брат му ще развали това негово щастливо пролетно настроение. Но го досрамя за това му чувство и веднага той сякаш разтвори душевната си прегръдка и с трогателна радост очакваше и желаше сега от все сърце пристигналият да е брат му. Той сбута коня и когато зави зад акацията, видя приближаващата пощенска тройка от гарата, а в нея един господин с шуба. Не беше брат му. „Ах, дано е някой приятен човек, с когото бих могъл да си поприказвам“ – помисли той.

– А! – радостно викна Левин, като вдигна и двете си ръце нагоре. – Ето ти приятен гостенин! Ах, как ти се радвам! – провикна се той, като позна Степан Аркадич.

„Сега вече ще разбера сигурно дали се е омъжила, или кога ще се омъжи“ – помисли той.

И в тоя прекрасен пролетен ден почувствува, че споменът за нея не му причинява никаква болка.

– Е, не ме ли очакваше? – попита Степан Аркадич, който излезе от шейната с пръски кал на носа, на бузата и веждите, но грейнал от радост и здраве. – Дойдох, първо, да те видя – каза той, като го прегърна и целуна, – второ, да походя на лов и, трето, да продам гората в Ергушово.

– Прекрасно! А каква пролет, а? Как успя да дойдеш с шейна?

– С талига е още по-трудно, Константин Дмитрич – отвърна познатият файтонджия.

– Е, много, много ти се радвам – каза Левин, като се усмихваше искрено с детски-радостна усмивка.

Левин отведе гостенина си в стаята за гости, дето внесоха и нещата на Степан Аркадич: чанта, пушка в калъф, чантичка за пури, и като го остави да се умие и преоблече, отиде за малко в канцеларията да съобщи за оранта и детелината. Агафия Михайловна, която винаги се грижеше за честта на къщата, го посрещна в коридора с въпроси относно обема.

– Както искате направете, само че по-скоро – каза той и отиде да търси управителя.

Когато се върна, Степан Аркадич, умит, сресан и светнал в усмивка, излизаше от вратата на стаята си и те заедно се качиха на горния етаж.

– Колко се радвам, че се домъкнах до тебе! Сега вече ще разбера какви са тия тайнства, които вършиш тук. Ама, право да ти кажа, завиждам ти. Каква хубава къща, колко хубаво е всичко тук! Светло, весело – казваше Степан Аркадич, забравил, че не всякога е пролет и не винаги дните са ясни като днес. – Пък и икономката ти каква е прелест! По-добре би било да беше някоя хубавичка камериерка с престилчица; но при твоето монашество и строг стил – и това е много добре.

Степан Аркадич разправи много интересни новини и особено интересната за Левин новина, че брат му Сергей Иванович се канел през лятото да му дойде на гости в село.

Но Степан Аркадич не му каза нито дума за Кити и изобщо за Шчербацки; предаде му само поздрав от жена си. Левин му бе благодарен за неговата деликатност и се радваше много на гостенина си. Както винаги през време на уединението у него се бяха набрали сума мисли и чувства, които той не можеше да сподели с околните, и сега изливаше пред Степан Аркадич както възторжената си радост от пролетта, така и неуспехите и планове си в стопанството, и мислите и бележките върху книгите, които бе чел, и особено идеята за съчинението си, чиято основа, макар че и сам той

не забелязваше това, беше критика на всички стари съчинения върху стопанството. Степан Аркадич, винаги мил, разбиращ всичко само от едно загатване, през това си гостуване беше особено мил и Левин долови нова черта на уважение и сякаш на нежност от страна на приятеля си, която го поласка.

Старанията на Агафия Михайловна и на готвача обедът да бъде особено хубав имаха за последица само това, че двамата изгладнели приятели, като седнаха да закусят, се наядоха с хляб и масло, пушено и солени гъби, а и това, че Левин заповяда да поднесат супата без пирожките, с които готвачът искаше особено да учуди гостенина. Но Степан Аркадич, макар че бе свикнал с други обеди, намираще всичко за отлично: и ракията, и хляба, и маслото, и особено пушеното, и гъбите, и копривената чорба, и кокошката с бял сос, и бялото кримско вино – всичко беше превъзходно и чудесно.

– Отлично, отлично – каза той, като запуши дебела цигара след печеното. – Сякаш съм слязъл от параход след шум и друсане и идвам при тебе като на някакъв тих бряг. Значи, ти казваш, че трябва да се изучава самият елемент – работникът, и да се ръководим от него при избора на стопанските методи. Аз съм профан в тия работи, но струва ми се, че тая теория и нейното прилагане ще упражнят влияние и върху работника.

– Да, но почакай: аз не говоря за политическата икономия, а за науката, за стопанството. Тя трябва да бъде като естествените науки и да разглежда дадените явления и работника от неговото икономическо, етнографско...

В това време влезе Агафия Михайловна със сладкото.

– Е, Агафия Михайловна – каза й Степан Аркадич, като целуваше крайчетата на пълничките си пръсти, – какво пушено имате, каква ракийка!... Но не е ли време, Костя? – добави той.

Левин погледна през прозореца слънцето, което залязваше зад оголените върхари на гората.

– Време е, време е – каза той. – Кузма, впрягай кабриолета! – и се затече в долния етаж.

Степан Аркадич също слезе долу, грижливо свали платнения калъф от лакираната кутия и като я отвори, започна да сглобява скъпата си, нов модел пушка. Кузма, който вече подуваше големичка сума за почерпка, не се отделяше от Степан Аркадич и му обуваше и чорапите, и ботушите, а Степан Аркадич с удоволствие го оставяше да прави това.

– Костя, нареди, ако дойде търговецът Рябинин – аз му съобщих да дойде днес, – да го приемат и да ме почака...

– А ти на Рябинин ли продаваш гората?

– Да. Нима го познаваш?

– Как не, познавам го. Имал съм с него работа „положително и окончателно“.

Степан Аркадич се засмя. „Окончателно и положително“ бяха любимите думи на търговеца.

– Да, той приказва много смешно. Тя разбра къде отива господарят й! – прибави той, като потупа с ръка Ласка, която квичеше, увиваше се около Левин и ближеше ту ръката, ту ботушите и пушката му.

Когато излязоха, кабриолетът стоеше вече пред външната стълба.

– Наредих да впрегнат кабриолета, макар че не е далеко; или да отидем пешком?

– Не, по-добре да се качим – каза Степан Аркадич и пристъпи до кабриолета. Той се качи, седна, зави краката си с тигровата завивка и запуши пура. – Как може да не пушиш! Пурата е не само удоволствие, а и венец и признак на удоволствието. Това е живот! Колко е хубаво! Ето така бих желал да живея!

– А кой ти пречи? – засмян каза Левин.

– Не, ти си щастлив човек. Имаш всичко, което обичаш! Обичаш коне – имаш, кучета – имаш, лов – имаш, стопанство – имаш.

– То е може би защото се радвам на това, което имам, и не скърбя за онова, що нямам – каза Левин, като си спомни за Кити.

Степан Аркадич разбра, погледна го, но не каза нищо.

Левин беше благодарен на Облонски, задето с обикновения си такт не споменаваха нищо за Щчербацки, след като забеляза, че Левин се страхува да приказва за тях; но сега на Левин му се искаше вече да научи онова, което го

измъчваше толкова; само че не смееше да заприказва.

– Е, как са твоите работи? – попита Левин, сметнал, че не е хубаво от негова страна да мисли само за себе си.

Очите на Степан Аркадич весело заблестяха.

– Ти не си съгласен, че човек може да обича кравайчетата, когато си има определена дажба – според тебе това е престъпление; а аз не разбирам живота без любов – каза той, понеже бе разбрал посвоему въпроса на Левин. – Какво да се прави, така съм създаден. И право да ти кажа, с това не причиняваш никому зло, а на себе си доставяш такова удоволствие...

– Пак ли има нещо ново? – попита Левин.

– Има, братко! Виждаш ли, ти познаваш типа на Осиановите жени... ония жени, които виждаш насън... Ето тия жени ги има наяве... и тия жени са ужасни. Жената, знаеш, е такъв предмет, че колкото и да я изучаваш, все ще ти се вижда съвсем нова.

– Тогава по-добре да не я изучаваме.

– Не. Един математик бе казал, че насладата не е в откриването на истината, а в търсенето ѝ.

Левин слушаше мълчаливо и въпреки всички усилия, които правеше над себе си, никак не можеше да се пренесе в душата на приятеля си и да разбере чувството му и удоволствието от изучаването на такива жени.

XV

Мястото на лова беше близо край реката в млада трепетликова гора. Когато приближиха гората, Левин слезе и отведе Облонски на края на една обрасла с мъх мочурлива полянка, на която снегът вече бе се стопил. А той се върна на другия край до две брези-близначки и като опря пушката на едно ниско разклонено сухо клонче, съблече кафтана, препаса се и опита дали ще може да движи свободно ръцете си.

Старата, побеляла Ласка, която вървеше подире му, клекна предпазливо срещу него и наостри уши. Слънцето залязваше отвъд голямата гора; и в светлината на зарята брезите, разпилени из трепетликовата гора, се открояваха ясно с висящите клони с набъбнали, готови да се пукнат пъпки.

От гъстата гора, дето имаше още сняг, в лъкатушил тесни ручейчета едва чуто се стичаше още водата. Дребни птици чуруликаха и от време на време прелитаха от дърво на дърво.

Посред пълната тишина се чуваше шумоленето на миналогодишните листа, които се поклащаха от размразяването на земята и от растенето на тревата.

„Колко интересно! Чува се и се вижда как тревата расте!“ – каза си Левин, като забеляза как един мокър кафяв трепетликов лист се хлъзна край едно стръкче млада трева. Той стоеше, слушаше и гледаше надолу ту мократа, покрита с мъх земя, ту ослушващата се Ласка, ту простиращото се далеч пред него море от оголени върхари на гората, ту тъмнеещото небе, забулено от белите ивици на облаците. Един ястреб, бавно размахвайки криле, излетя високо над далечната гора; друг също така излетя в същата посока и се скри. Птиците все по-високо и по-усърдно чуруликаха в гъстака. Наблизо забуха бухал. Ласка трепна, предпазливо пристъпи няколко крачки и се заослушва, навела глава встрани. Отвъд реката се обади кукувица. Тя изкука два пъти с обикновения си вик, а след това захриптя, прегракна и се забърка.

– Колко интересно! Кукувица кука! – каза Степан Аркадич, като се подаде иззад един храст.

– Да, чувам – отвърна Левин, с неудоволствие нарушавайки тишината на гората със своя неприятен и за самия него глас. – Сега вече приближава.

Фигурата на Степан Аркадич отново се скри зад храста и Левин видя само яркото пламъче на кибрита, което след това бе сменено от червеното въгленче на цигарата и от синия ѝ пушек.

„Чът! Чът!“ – щракна и оправи ударниците на пушката си Степан Аркадич.

– А какво е това, което крещи? – попита той, като обърна вниманието на Левин върху едно провлечено гукане, сякаш някое разиграло се конче бе изцвилило с тънното си гласче.

– Нима не знаеш? Това е мъжки заек. Но стига сме приказвали! Слушай, лети! –

почти извика Левин и пригответи ударника.

Чу се далечно, тънко изсвирване, а след две секунди – точно в обикновения такт, така познат на ловците – второ, трето изсвирване и след това започна вече да се чува и къркане.

Левин стрелна очи наляво-надясно и ето че върху мътносиньото небе пред него, над сливащите се като нежни вълни върхове на трепетликите, се показва летяща птица. Тя летеше право срещу него: близкото ѝ къркане, наподобяващо равномерно дерене на кораво платно, се чу над самото му ухо; показаха се вече дългият клюн и шията на птицата и в тоя миг, когато Левин залегна иззад храста, дето стоеше Облонски, блесна червена мълния; птицата като стрела се спусна и отново полетя нагоре. Отново блесна мълния и се чу гърмеж; птицата запляска с криле, сякаш се мъчеше да се задържи във въздуха, спря се, постоя един миг и тежко тупна на калната земя.

– Нима не улучих? – извика Степан Аркадич, който поради дима не можа да види нищо.

– Ето го! – каза Левин, като сочеше Ласка, която, вдигнала едното си ухо и размахала високо края на пухкавата си опашка, с бавни стъпки, сякаш искаше да продължи удоволствието и сякаш се усмихваше, донесе убитата птица на господаря си. – Е, радвам се, че улучи – каза Левин, който същевременно изпитваше и завист, че той не е успял да убие бекаса.

– Колко мръсно ме излъга дясната цев! – отвърна Степан Аркадич, като пълнеше пушката си. – Шш... лети.

И наистина се чува пронизителни, бързо следващи едно след друго изсвирвания. Два бекаса, които си играеха и се надпреварваха в летенето и само свиреха, а не къркаха, налетяха точно над главите на ловците. Чува се четири изстрела и бекасите завиха бързо като лястовици и се изгубиха от очи.

Ловът беше отличен. Степан Аркадич уби още две птици и Левин две, но едната от тях не можа да намери. Започна да се стъмва. Ниско на запад ясната сребърна Венера вече светеше иззад брезичките с нежния си блясък, а високо на изток се мержелееше с червените си пламъчета мрачният Арктур. Над главата си Левин ловеше и губеше звездите на. Голямата мечка. Бекасите престанаха вече да летят; но Левин реши да почака още, докато Венера, която той виждаше под клончето на една бреза, мине над него и когато започнат да се виждат ясно звездите на Голямата мечка. Венера мина вече над клончето, колата на Голямата мечка с процепа си се виждаше вече цяла върху тъмносиньото небе, но той все още чакаше.

– Не е ли време? – попита Степан Аркадич.

В гората беше вече тихо и нито една птичка не помръдваше.

– Да постоим още – отвърна Левин.

– Както искаш.

Сега те бяха на петнадесетина крачки един от друг.

– Стива – изведнъж неочаквано каза Левин, – защо не ми кажеш дали твоята балдъза се е омъжила, или кога ще се омъжва?

Левин се чувствуваше толкова твърд и спокоен и затова смяташе, че никакъв отговор не би могъл да го развълнува. Но той никак не очакваше онова, което му отговори Степан Аркадич.

– Нито е мислила, нито мисли да се омъжва, защото е много болна и лекарите я изпратиха на лечение в чужбина. Дори се страхуват за живота ѝ.

– Какво приказваш! – извика Левин. – Много болна ли? Какво ѝ е? Как тя...

Докато говореха това, Ласка, наострила уши, поглеждаше ту нагоре към небето, ту към тях с укор.

„Ама че намерили време да разговарят! – мислеше тя. – А той си лети... Ето го, бекас е. Ще го изтърват...“ – мислеше Ласка.

Но в същия миг и двамата изведнъж чува рязко изсвирване, което сякаш ги шибна по ушите, и двамата изведнъж грабнаха пушките, блеснаха две мълнии и се чува два гърмежа в един и същи миг. Високо летящият бекас за миг отпусна криле и падна в гъсталака, като правеше слаби лъкатушки.

– Това е отлично! Общ е! – извика Левин и хукна заедно с Ласка в гъсталака да търсят бекаса. „Ах, да, за какво ми бе станало неприятно? – мъчеше се да си спомни той. – Да, Кити е болна... Какво да се прави, много ми е жал“ – мислеше той.

– А, намери го! Ех, че умно куче! – каза той, като издърпа от устата на Ласка топлата птица и я сложи в почти пълната чанта. – Намерих го, Стива! – извика той.

XVI

Когато се връщаха в къщи, Левин разпита за всички подробности около болестта на Кити и за планове на Шчербацки и макар че би му било съвестно да признае, но онова, което научи, му беше приятно. Приятно му беше и защото имаше още надежда, но още по-приятно му беше, защото се измъчваше тъкмо оная, която му бе причинила толкова болка. Но когато Степан Аркадич заприказва за причините на болестта на Кити и спомена името на Вронски, Левин го прекъсна:

– Аз нямам никакво право да зная семейните подробности, а, право да ти кажа, и никакъв интерес.

Степан Аркадич едва доловимо се усмихна, като забеляза мигновената и така позната нему промяна в лицето на Левин, който стана толкова мрачен, колкото бе весел преди малко.

– Ти напълно ли свърши вече с Рябинин по въпроса за гората? – попита Левин.

– Да, свърших. Цената е отлична, тридесет и осем хиляди. Осемте предварително, а останалите на шестгодишно изплащане. Дълго се разтаках с тая работа. Никой не даваше повече.

– Това значи, че си му подарил гората – мрачно каза Левин.

– Защо пък да съм я подарил? – с добродушна усмивка попита Степан Аркадич, понеже знаеше, че сега вече всичко ще се вижда лошо на Левин.

– Защото гората струва най-малко по петстотин рубли десетината – отвърна Левин.

– Ах, тия селски стопани! – шеговито каза Степан Аркадич. – Тоя ваш презрителен тон към нас, гражданите!... А когато дойде да се върши работа, ние я свършваме винаги по-добре. Повярвай ми, аз пресметнах всичко – каза той – и гората е продадена на добра цена, така че дори се страхувам да не би той да се откаже. Та това не е гора за строителен материал – каза Степан Аркадич, който с думите „за строителен материал“ искаше да убеди Левин напълно в неправотата на съмненията му, – а повече са дърва за горене. И тя ще се хване не повече от тридесет сажена на десетина, а той ми даде по двеста рубли.

Левин презрително се усмихна. „Зная – помисли той, – тоя маниер е не само негов, а и на всички граждани, които, след като са били на село един-два пъти на десет години и са научили две-три селски думи, ги употребяват, дето трябва и не трябва, твърдо уверени, че знаят вече всичко. «За строителен материал», «ще се хване тридесет сажена». Говори думи, но не разбира значението им.“

– Няма да седна да те уча на онова, което ти пишеш там в съда – каза той, – а ако трябва, ще питам тебе. А ти си така уверен, че разбираш цялата тая наука за гората. Тя е трудна. Преброи ли дърветата?

– Как ще преброиш дърветата? – със смях каза Степан Аркадич, който все искаше да извади приятеля си от лошото му настроение. – Едва ли някой висок ум би могъл да преброи пясъка, лъчите на планетите...

– Да, но високият ум на Рябинин може. И нито един търговец не купува нищо, без да го брои, ако не му го подарят, както ти. Аз познавам твоята гора. Всяка година ходя там на лов и мисля, че тя струва по петстотин рубли чисти пари, а той ти е дал по двеста на изплащане. Значи, ти си му подарил тридесет хиляди рубли...

– Е, стига си се увличал – жално каза Степан Аркадич. – Защо никой не ми даваше повече?

– Защото той се е наговорил с търговците; дал е откуп, за да не му пречат. Имал съм работа с всички тях и ги познавам. Това не са търговци, а спекуланти. Той няма да се залови за сделка, от която ще спечели десет-петнадесет процента, а чака да вземе рублата за двадесет копейки.

– Е, стига! Ти нямаш настроение.

– Нищо подобно – мрачно каза Левин, когато наближиха до в къщи.

Пред входа вече стоеше здраво обкована с желязо и кожа талижка, със здраво впрегнат с широки хамути охранен кон. В талижката седеше здраво налян с кръв и

здро̀во препасан домоуправител, който служеше за колар на Рябинин. Самият Рябинин беше вече влязъл в къщата и посрещна приятелите в антрето. Той беше висок, слаб човек на средна възраст, с мустаци и бръсната издадена брадичка и изпъкнали мътни очи. Беше облечен в дългопол син сюртук с копчета по-ниско от задника му и обут с високи, набръчкани при глезените и прави на прасците ботуши, надянати в големи галоши. Той избърса с кърпичка лицето си наоколо, попристегна сюртука си, който и без това му стоеше много добре, и с усмивка поздрави влезлите, като протегна ръка на Степан Аркадич, сякаш искаше да улови нещо.

– Значи, дойдохте – каза Степан Аркадич и му подаде ръка. – Отлично.

– Не се осмелих да не изпълня нарежданията на ваше сиятелство; макар че пътят е много лош. Положително из целия път съм вървял пешком, но дойдох навреме.

Константин Дмитрич, моите почитания – обърна се той към Левин, като се опита да улови и неговата ръка. Но Левин се намръщи; той се преструваше, че не вижда ръката му и вадеше бекасите от чантата. – С лов ли се поразвлякохте? Ами какви ли ще са тия птици? – прибави Рябинин, като гледаше презрително бекасите. – Трябва да са вкусни. – И той поклати неодобрително глава, сякаш много се съмняваше дали за това нещо заслужава да си хаби човек времето напразно.

– Ако искаш, идете в кабинета – каза на френски Левин на Степан Аркадич, като се чумереше мрачно. – Минете в кабинета, там ще се разберете.

– Може, където обичате – с презрително достойнство каза Рябинин, сякаш искаше да подчертае, че за другите може да има затруднения с кого и как да се постъпва, но за него не може да има затруднения никога и в нищо.

Когато влезе в кабинета, Рябинин се озърна по навик, сякаш търсеше икона, но и след като я видя, не се прекръсти. Той изгледа шкафовете и лавиците с книги и със същото недоверие, както беше и при бекасите, презрително се усмихна и неодобрително поклати глава и вече никак не допускаше, че за това нещо заслужава да си хаби човек времето напразно.

– Е, донесохте ли парите? – попита Облонски. – Седнете.

– За парите няма да се караме. Аз дойдох да се видим, да си поприказваме.

– За какво има да приказваме? Седнете де.

– Това може – каза Рябинин, седна и се облакът на гърба на стола по най-мъчителен за себе си начин. – Трябва да отстъпите малко, княже. Грехота ще бъде. А парите са готови окончателно, до копейка. С парите няма да се бавим.

Левин, който в това време бе прибрал пушката си в шкафа, вече излизаше от вратата, но като чу думите на търговеца, се спря.

– И без това сте купили гората на безценица – каза той. – Късно дойде той при мене, иначе аз щях да определя цената.

Рябинин стана и мълчаливо, с усмивка изгледа Левин отдолу нагоре.

– Константин Дмитрич е голям скъперник – с усмивка каза той, вече обърнат към Степан Аркадич, – от него окончателно нищо не може да купи човек. Пазарих пшеницата, хубави пари му давах.

– Защо ще ви давам стоката си без пари? Не съм я намерил нито на пътя, нито съм я откраднал.

– Моля ви се, в днешно време е положително невъзможно да се краде. В днешно време всичко става окончателно по явното съдопроизводство, всичко днес върви благородно; няма вече кражби. Ние си говорихме честно. Скъпо иска за гората, ще объркаме сметките. Моля да ми отстъпите поне малко.

– Ама вие свършихте ли с пазарлъка, или не? Ако сте свършили, няма защо да се пазарите повече; ако ли не – каза Левин, – аз ще купя гората.

Усмивката изведнъж изчезна от лицето на Рябинин. То доби ястребов, хищен и суров израз. С бързите си костеливи пръсти Рябинин разкопча сюртука, под който се показаха провисналата му риза, медните копчета на жилетката и верижката на часовника, и бързо извади дебелия си стар портфейл.

– Моля, гората е моя – рече той, като се прекръсти бързо и протегна ръка. – Вземи парите, гората е моя. Ето как купува Рябинин, а не да се скъпи за един грош – започна той, като се чумереше и размахваше портфейла.

– На твоє място аз не бих бързал – каза Левин.

– Моля ти се – с учудване каза Облонски, – дума съм дал.

Левин излезе от стаята, като тръшна вратата. Рябинин погледна към вратата и

усмихнат поклати глава.

— От младост го прави, окончателно само от детинщина. Честна дума, купувам я, така да се каже, значи, само за слава, да се знае, че не друг, а Рябинин е купил гората на Облонски. Дай Боже, дано не объркаме сметките. Вярвайте Бога. Моля. Да напишем сега договорчето...

След един час, грижливо загърнал връхната си дреха, закопчал копчетата на сюртука, с договора в джоба, търговецът се качи в здраво обкованата си талижка и тръгна да си върви.

— Ех, тия господа! — каза той на управителя си. — Всички са една стока.

— То си е така — отвърна управителят, като му подаде поводите и затегна кожения гюрк. — А с покупчицата какво стана, Михаил Игнатич?

— Де, де...

XVII

Степан Аркадич, с джоб, подут от банкнотите, които му даде търговецът в аванс за три месеца, се качи на горния етаж. Работата с гората бе свършена, парите са в джоба му, ловът излезе отличен и Степан Аркадич беше в най-весело настроение; поради това особено му се искаше да разсее лошото настроение, което бе обхванало Левин. Искаше му се да завърши деня с вечерята също така приятно, както бе го започнал.

И наистина Левин не беше разположен и въпреки цялото си желание да бъде приветлив и любезен с милия си гостенин, не можеше да си наложи. Съобщението, че Кити не се е омъжила, започваше постепенно да го опиянява.

Кити не се е омъжила и е болна, болна е от любов към човека, който я е пренебрегнал. Тая обида сякаш засягаше него. Вронски бе пренебрегнал нея, а тя пренебрегна него, Левин. Следователно Вронски има право да презира Левин и затова е негов враг. Но Левин съвсем не мислеше за това. Той смътно чувствуваше, че има нещо оскърбително за него, но сега не се сърдеше за онова, което бе го разстроило, а се обиждаше от всичко, което ставаше пред очите му. Глупавата продажба на гората, измамата, в която бе попаднал Облонски и която бе станала в къщата му, го ядосваше.

— Е, свърши ли? — попита той, когато срещна Степан Аркадич в горния етаж. — Искаш ли да вечеряш?

— Да, няма да се откажа. Какъв апетит имам тук на село — чудо! Но защо не покани Рябинин да си хапне?

— Да върви по дяволите!

— Ама как се отнасяш с него! — каза Облонски. — Дори не му подаде ръка. Защо да не му подадеш ръка?

— Защото не подавам ръка на лакея си, а лакеят е сто пъти по-добър от него.

— Какъв ретроград си бил наистина! А къде остана сливането на съсловията? — попита Облонски.

— Комуто е приятно да се слива — на добър му път, а на мен ми е противно това.

— Както виждам, ти си наистина ретроград.

— Право да ти кажа, никога не съм мислил какъв съм. Аз съм Константин Левин и нищо повече.

— И то Константин Левин, който няма никак настроение — засмяно каза Степан Аркадич.

— Да, нямам настроение и знаеш ли от какво? От твоята, извинявай, глупава продажба...

Степан Аркадич добродушно се намръщи, като човек, когото обиждат и дразнят без причина.

— Е, стига вече! — каза той. — Кога е било някой да продаде нещо и да не му кажат веднага след продажбата: „Струва много повече.“ А докато го продава, никой не дава цена... Не, аз виждам, че ти имаш _зъб_ на тоя нещастен Рябинин.

— Може и да имам. А знаеш ли защо? Ще кажеш пак, че съм ретроград или кой знае още каква страшна дума; но все пак мене ме е яд и ми е обидно, като виждам това всестранно обедняване на дворянството, към което принадлежа, и въпреки

сливането на съсловията радвам се, че принадлежа... И това обедняване не е поради разкош – то би било нищо; да живееш господарски, е дворянска работа, само дворяните умеят да правят това. Сега селяните закупуват земята наоколо – това не ми се вижда обидно. Господарят не работи нищо, селянинът работи и изтласква излишния човек. Така трябва и да бъде. И аз съм доволен много от селянина. Но мене ми е обидно, като гледам това обедняване поради някаква, не зная как да се изразя, наивност. Тук някой арендатор поляк купува на безценица чудесно имение от някоя дворянка, която живее в Ница. Там дават на някой търговец под наем по една рубла на десетината земя, която струва десет рубли. Тук ти без всякаква причина подари тридесет хиляди рубли на тоя мошеник.

– Но какво да правя? Нима трябва да броя всяко дърво?

– Непременно трябва да се брои. Ето ти не си ги броил, но Рябинин ги е броил. Децата на Рябинин ще имат средства да живеят и да получат образование, а твоите май няма да имат!

– Е, извини ме, но в това броене има нещо мизерно. Ние си имаме своите занятия, те си имат своите, трябва и те да печелят. Впрочем работата е свършена – край. А ето и пържените яйца на очи, които обичам най-много. Агафия Михайловна ще ни даде и от оная чудесна ракийка...

Степан Аркадич седна до масата и започна да се шегува с Агафия Михайловна, като я уверяваше, че отдавна не е виждал такъв обед и такава вечеря.

– Поне вие ме похвалете – каза Агафия Михайловна, – а то на Константин Дмитрич, каквото и да му поднесеш, дори и корица хлебец – хапне набързо и тръгва.

Колкото и да се мъчеше да надвие настроението си, Левин беше мрачен и мълчалив. Трябваше да зададе един въпрос на Степан Аркадич, но не можеше да се реши и не намираше нито форма, нито време как и кога да го зададе. Степан Аркадич беше вече в стаята си в долния етаж, съблече се, отново се изми, облече басмената си нощница и си легна, а Левин все се бавеше в стаята му, приказваше за разни незначителни неща и не намираше сили да пита за това, което го интересуваше.

– Колко чудно правят сега сапуна! – каза той, като разглеждаше и въртеше миризливото късче сапун, което Агафия Михайловна бе приготвила за гостенина, но с което Облонски не си послужи. – Погледни, та това е произведение на изкуството.

– Да, днес всичко вече се усъвършенствува – каза Степан Аркадич, като се прозяваше влажно и блажено. – Например театрите и тия увеселителни... а-а-а! – прозяваше се той. – Навред електрическа светлина... а-а!

– Да, електрическа светлина – каза Левин. – Да. Ами де е Вронски сега? – попита тон, оставил изведнъж сапуна.

– Вронски ли? – прекъсна прозявката си Степан Аркадич. – Той е в Петербург. Замина си наскоро след тебе и след това вече не е идвал нито веднъж в Москва. И знаеш ли, Костя, ще ти кажа истината – продължи тон, като се облакоти на масата и опря на ръката хубавото си румено лице, на което светеха като звезди мазните му добри и сънливи очи. – Вината беше в тебе. Ти се изплаши от съперника си. А аз, както ти казвах и тогава, не зная на чия страна имаше повече шансове. Защо ти не направи решителната стъпка? Тогава аз ти казвах, че... – Той се прозина само с челюстите, без да отвори уста.

„Дали знае, или не, че съм направил предложение? – помисли Левин, като го гледаше. – Да, има нещо хитро, дипломатично в лицето му“ – и чувствувайки, че се изчервява, той мълчаливо гледаше Степан Аркадич право в очите.

– Ако тогава е имало нещо от нейна страна, то е било увлечение от външността – продължи Облонски. – Тоя, знаеш, блестящ аристократизъм и бъдещото положение в обществото са подействували не на нея, а на майка й.

Левин се намръщи. Обидата от отказа, която той бе изживял, загоря в сърцето му като прясна, току-що получена рана. Той беше у дома си, а у дома и стените помагат.

– Чакай, чакай – започна той, като прекъсна Облонски, – ти казваш: аристократизъм. Но позволи ми да те попитам, в какво се състои аристократизмът на Вронски или на когото и да било – тоя аристократизъм, поради който съм могъл да бъда пренебрегнат? Ти смяташ Вронски за аристократ, но аз не го смятам. Човекът, чийто баща се е издигнал с лукавство, чиято майка кой знае с колко души е имала връзки... Не, извини ме, но аз смятам за аристократ себе си и хора като мене, които

могат да посочат в миналото три-четири честни поколения от рода си, които са се намирали на най-високо стъпало на образованието (дарбата и умът са нещо отделно) и които никога пред никого не са се подмазвали и от никого не са се нуждаели, както са живели баща ми и дядо ми. И аз познавам мнозина такива. Тебе ти се струва ниско, че броя дърветата в гората, а ти подаряваш тридесет хиляди рубли на Рябинин; но ти ще получиш наем от земята и не знам още какво, а аз няма да получа, и затова скъпя онова, що съм наследил или съм спечелил с труд... Аристократи сме ние, а не ония, които могат да съществуват само благодарение на подаянията от силните на тоя свят и които могат да се подкупят за двадесет копейки.

— Но кого нападаш? Аз съм съгласен с тебе — искрено и весело каза Степан Аркадич, макар да чувствуваше, че под името на ония, които могат да се подкупят за двадесет копейки, Левин подразбира и него. Оживлението на Левин искрено му харесваше. — Кого нападаш? Макар много от това, което казваш за Вронски, да не е истина, думата ми не е за това. Казвам ти направо, че ако съм на твоето място, бих тръгнал за Москва и...

— Не, не зная дали ти е известно, или не, но мене ми е все едно. И ще ти кажа — аз направих предложение и получих отказ и за мене сега Катерина Александровна е един тежък и срамен спомен.

— Защо пък? Ех, че глупости!

— Но да не говорим за това. Извини ме, моля ти се, ако съм бил груб с тебе — каза Левин. Сега, след като издума всичко, той отново стана такъв, какъвто беше сутринта. — Нали не ми се сърдиш, Стива? Моля ти се, не ми се сърди — каза той и усмихнат го улови за ръка.

— Не, ни най-малко не ти се сърдя и няма защо. Радвам се, че се обяснихме. Знаеш ли, понякога и утринният лов е хубав. Дали да отидем? Аз и без това няма да спя, а ще отида направо оттам на гарата.

— Отлично.

XVIII

Въпреки че целият вътрешен живот на Вронски бе изпълнен от неговата страст, външният му живот неизменно и неудържимо се движеше по предишните, обикновени релси на светските и полкови връзки и интереси. Полковите интереси заемаха важно място в живота на Вронски не само защото той обичаше полка, но най-вече защото и него обичаха в полка. В полка не само обичаха Вронски, но го и уважаваха, и се гордееха с него; гордееха се, че тоя неизмеримо богат човек, с отлично образование и способности, с отворен път към всякакъв род успехи, честолубие и тщеславие, пренебрегваше всичко това и от всички жизнени интереси вземаше присърце най-вече интересите на полка и на другарството. Вронски схващаше, че другарите му гледат така на него и, освен че обичаше тоя живот, чувствуваше се задължен да поддържа това мнение, което имаха за него.

От само себе си се разбира, че той не говореше с никого от другарите си за своята любов, не се изтърваваше дори при най-големите пиянства (впрочем той никога не се напиваше дотолкова, че да изгуби власт над себе си) и запущваше устата на ония от лекомислените си другари, които се опитваха да му намекият за любовната му връзка. Но въпреки че любовта му бе известна на целия град — всички, повече или по-малко, сигурно се досещаха за отношенията му с Каренина, — повечето младежи му завиждаха тъкмо за това, което беше най-тежкото в неговата любов — за високото положение на Каренин и поради това за популярността на тая връзка в обществото.

Повечето от младите жени, които завиждаха на Ана и на които отдавна вече бе дотегнало, че нея е наричат вярна, се радваха на онова, което предполагаша, и очакваха само да се уверят, че общественото мнение за Ана се е променило, за да стоварят върху нея цялата тежест на своето презрение. Те приготвяха вече ония буци кал, с които ще я замерят, когато му дойде времето. Повечето възрастни и високопоставени лица бяха недоволни от тоя подготвян обществен скандал.

Майката на Вронски, след като научи за връзката му, отначало бе доволна — не само защото според нея нищо друго не може да даде такава голяма цена на един блестящ млад човек, както връзката му във висшето общество, но и защото Каренина,

която толкова бе й харесала, понеже така много говореше за сина си, беше все пак като всички красиви и порядъчни жени според разбиранията на графиня Вронская. Но в последно време тя научи, че синът ѝ се е отказал от предложената му, важна за неговата кариера служба само за да може да остане в полка, дето имаше възможност да се среща с Каренина; научи, че поради това от него са недоволни някои високопоставени лица, и промени мнението си. Не ѝ харесваше и това, че от всичко, което бе научила за тая връзка, личеше, че тя не беше от ония блестящи, грациозни светски връзки, каквито тя би одобрила, а някаква си вертеровска, отчаяна страст, както ѝ разправяха, която можеше да го въвлече в някоя глупост. Тя не бе го виждала след неочакваното му заминаване от Москва и чрез по-големия си син бе поискала той да отиде при нея.

По-големият брат беше също недоволен от по-малкия. Той нямаше представа каква е тая любов, голяма или малка, страстна или нестрастна, порочна или непорочна (самият той, макар че имаше деца, издържаше една танцовачка и затова бе снизходителен към тия работи); но той знаеше, че тая любов не се харесва на ония, на които трябва да се хареса, и затова не одобряваше поведението на брат си.

Освен заниманията в службата и в обществото Вронски имаше още едно занимание – конете, на които бе страстен любител.

И тая година бяха определени да се състоят офицерски конни надбягвания с препятствия. Вронски се записа за надбягванията, купи си една английска породиста кобила и въпреки любовта си беше страстно, макар и въздържано, увлечен от предстоящите конни състезания...

Тия две страсти не си пречеха. Напротив, той имаше нужда от едно занимание и увлечение, независимо от любовта му, с което да се освежава и да си отпочива от силно вълнуващите го впечатления.

XIX

В деня на красноселските конни надбягвания Вронски дойде по-рано от обикновено да изяде бифтека си в общия другарски стол на полка. Нямаше нужда да пази строга диета, понеже теглото му се равняваше тъкмо на необходимите седемдесет и два килограма; но не трябваше и да затлъстява повече и затова отбягваше тестени и сладки неща. Той седеше с разкопчан над бялата жилетка сюртук, облакътен с две ръце на масата, и докато чакаше поръчания бифтек, гледаше във френския роман, разтворен върху чинията му. Гледаше в книгата само за да не разговаря с влизащите и излизащите офицери и мислеше.

Мислеше за тона, че Ана му бе обещала среща днес след надбягванията. Но той не бе я виждал от три дни и понеже мъжът ѝ бе се върнал от чужбина, не знаеше дали срещата ще може да стане днес, или не и не знаеше как да научи това. Последния път се вижда с нея във вилата на братовчедката си Бетси. А във вилата на Каренини той ходеше колкото може по-рядко. Сега искаше да отиде там и обмисляше как да направи това.

„Разбира се, ще кажа, че Бетси ме е изпратила да я питам дали ще дойде на надбягванията. Разбира се, ще отида“ – реши той в себе си и вдигна глава от книгата. И предвкушвайки щастието, че ще я види, лицето му просия.

– Изпрати да съобщят у дома да приготвят по-скоро каляската с три коня – каза той на слугата, който в сребърно горещо блюдо му поднесе бифтека, и като придърпа чинията, започна да яде.

От съседния билиарден салон се чуваха удари на топки, говор и смях. На входната врата се появиха двама офицери: единият младичък, със слабо, фино лице, който неотдавна бе постъпил от Пажеския корпус в техния полк, а другият – пълен, стар офицер с гривна на ръката и сплутни малки очички.

Вронски ги погледна, намръщи се и уж че не ги е забелязал, наведе се над книгата и започна да чете и да яде едновременно.

– Е, за надбягването ли събираш сили? – попита дебелият офицер и седна до него.

– Както виждаш – отвърна Вронски намръщен, като бършеше устата си и не го поглеждаше.

– Ами не се ли страхуваш, че ще напълнееш? – попита офицерът и приближи един стол за младичкия си другар.

– Какво? – сърдито каза Вронски, като направи гримаса на отвращение и показва гъстите си зъби.

– Не се ли страхуваш, че ще напълнееш?

– Момче, хереско! – извика Вронски, без да отговори, и като премести книгата на другата си страна, продължи да чете.

Дебелият офицер взе листа за вината и се обърна към младичкия офицер.

– Избери какво да пием – каза той, като му подаваше листа и го гледаше.

– Може рейнско – каза младият офицер, поглеждайки плахо към Вронски и мъчейки се да улови с пръсти едва наболите си мустачки. Като видя, че Вронски не се обръща, младият офицер стана.

– Да отидем в билиардния салон – каза той.

Дебелият офицер покорно стана и те тръгнаха към вратата.

В това време в салона влезе високият и строен ротмистър Яшвин, който кимна презрително, отвисоко на двамата офицери и пристъпи до Вронски.

– А! Ето го! – извика той, като го тупна силно с голямата си ръка по пагона. Вронски се озърна сърдито, но веднага лицето му светна от свойствената му спокойна и твърда любезност.

– Умно, Альоша – каза ротмистърът с гръмкия си баритон. – Сега си хапни и изпий една чашка.

– Не ми се яде вече.

– Ей ги тия неразделните – прибави Яшвин, като гледаше подигравателно двамата офицери, които в това време излизаха от салона. И той седна до Вронски, като сви под остър ъгъл твърде дългите си за височината на столовете бедра и пицхали в тесни бричове. – Защо вчера не дойде в Красненския театър? Нумерова съвсем не беше лоша. Ти къде беше?

– Заседях се у Тверски – отвърна Вронски.

– А! – обади се Яшвин.

Яшвин, картоиграч, гуляйджия и не само човек без всякакви принципи, но дори с безнравствени принципи, беше най-добрият приятел на Вронски в полка. Вронски го обичаше както заради необикновената му физическа сила, която в повечето случаи се проявяваше в това, че той можеше да се налива като бъчва, да не спи и да си бъде все същият, така и заради голямата нравствена сила, която проявяваше в отношенията към началниците и другарите си, у които будеше страх и уважение, а също и като играеше на десетки хиляди и въпреки изпитото вино винаги така умело и спокойно, че го смятаха за пръв играч в Английския клуб. Вронски го уважаваше и обичаше особено защото чувствуваше, че Яшвин го обича не заради името и богатството му, а заради самия него. И измежду всички други само с него Вронски можеше да приказва за своята любов. Той чувствуваше, че само Яшвин, макар да изглеждаше, че презира всяко чувство, само той, както се струваше на Вронски, можеше да разбере тая силна страст, която сега бе изпълнила целия му живот. Освен това той беше уверен, че Яшвин сигурно вече не намира удоволствие в сплетните и скандалите, а разбира това чувство както трябва, сиреч знае и вярва, че тая любов, не е шега, не е забава, а нещо по-сериозно и по-важно.

Вронски не бе говорил с него за любовта си, но виждаше, че той знае всичко, разбира всичко както трябва и беше му приятно да чете това в очите му.

– А, да! – каза той, когато Вронски му отговори, че е бил у Тверски; черните му очи светнаха, той улови левия си мустак и по лош навик започна да го засуква към устата.

– Ами ти какво направи вчера? Спечели ли? – попита Вронски.

– Осем хиляди. Но трите са спорни, едва ли ще ми ги даде.

– Е, тогава можеш и да изгубиш заради мене – засмян каза Вронски. (Яшвин бе направил голям облог за него.)

– По никой начин няма да изгубя. Само Махотин е опасен.

И разговорът мина върху очакваните днешни надбягвания, за които само можеше да мисли сега Вронски.

– Да вървим, аз свърших – каза Вронски, стана и тръгна към вратата. Яшвин също стана, като изопна грамадните си крака и дълга снага.

– За мене е още рано да обядвам, но трябва да си пийна нещо. Ще дойда ей сега. Момче, донеси ми вино! – викна той със своя знаменит в командуването плътен глас, от който стъклата трепереха. – Не, няма нужда – веднага извика той пак. – Отиваш ли си? И аз ще дойда с тебе.
И той тръгна с Вронски.

XX

Вронски бе на квартира в една широка и чиста, преградена на две финска къща. Петрицки живееше заедно с него и когато бяха на лагер. Сега, когато Вронски и Яшвин влязоха в квартирата, Петрицки спеше.

– Ставай, стига си спал – каза Яшвин, като мина зад преградката и бутна по рамото чорлавия Петрицки, който бе заврял нос във възглавницата.

Петрицки изведнъж скочи на колене и се озърна.

– Брат ти идва тук – каза той на Вронски. – Събуди ме, дявол да го вземе, и каза, че ще дойде пак. – И той отново дръпна одеялото и се хвърли на възглавницата. – Но остави ме, Яшвин – каза той сърдито на Яшвин, който му дърпаше одеялото. – Остави! – Той се обърна и отвори очи. – По-добре кажи _какво_ да си пийнем; толкова ми горчи в устата, че...

– Най-добре водка – каза басово Яшвин. – Терешченко! Донеси на господаря си водка и краставички! – извика той и явно обичаше да слуша гласа си.

– Водка ли, смяташ? А? – попита Петрицки, като се мръщеше и търкаше очите си. – Ами ти ще пиеш ли? Ако пиеш и ти, добре! Вронски, ще пиеш ли? – попита Петрицки, като стана и се загърна под митниците с тигровото одеяло.

Той излезе през вратата на преградката, вдигна ръце и запя на френски: „Имало един крал в «Ту-у-ла»“.

– Вронски, ще пиеш ли?

– Махай се – каза Вронски. – който обличаше подадения му от лакея сюртук.

– Накъде тъй? – попита го Яшвин. – Ето и тройката – прибави той, като видя пристигналата каляска.

– Отивам в конюшната, а трябва да се отбия и при Брянки за конете – каза Вронски.

Вронски наистина бе обещал да отиде у Брянки, на десет версти от Петерхоф, и да му занесе пари за конете, и той искаше да свари да се отбие и там. Но другарите му веднага разбраха, че не отива само там.

Като продължаваше да пее, Петрицки смигна с око и нацупи устни, сякаш искаше да каже: знаем кой е тоя Брянки!

– Внимавай да не закъснееш! – каза само Яшвин и промени разговора. – Как е моят дорестият, върви ли добре? – загледан през прозореца, попита той за средния кон, който бе му продал.

– Стой! – извика Петрицки на излизащия вече Вронски. – Брат ти остави писмо и бележка. Чакан, къде ли са?

Вронски се спря.

– Е, къде са?

– Де са? Там е въпросът! – тържествено рече Петрицки, като мръдна показалеца си над носа.

– Но казвай де, това е глупаво! – засмя се Вронски.

– Камината не съм палил. Трябва да са тук нейде.

– Е, стига си лъгал! Де е писмото?

– Не, наистина съм забравил. Или съм сънувал? Чакай, чакай! Защо се сърдиш? Ако ти бе изпил, както аз вчера, четири бутилки, щеше да забравиш дори къде лежиш. Почакай, ей сега ще си спомня!

Петрицки мина зад преградката и легна на кревата.

– Стой! Аз лежах така, а той стоеше така. Да-да-да... Ето го! – И Петрицки измъкна писмото изпод дюшека, дето го бе пхнал.

Вронски взе писмото и бележката от брат си. Тъкмо това и очакваше той – писмо от майка му с укори, че не я е споходил, и бележка от брат му, в която се казваше, че трябва да си поприказват. Вронски знаеше, че всичко е все за същата работа.

„Какво ги интересува тях!“ – помисли той, смачка писмата и ги пхна между копчетата на сюртука си, за да ги прочете внимателно по пътя. В коридора той среща двама офицери – единият от техния, а другият от друг полк.

Квартирата на Вронски винаги бе свърталище на всички офицери.

– Къде?

– Трябва да отскоча до Петерхоф.

– Ами коня докараха ли от Царское село?

– Докарали го, но не съм го виждал още.

– Казват, че Махотиновият Гладиатор започнал да куца.

– Глупости! Само че как ще се надбягвате при тая кал? – попита другият офицер.

– Ето моите спасители! – като видя влезлите, развика се Петрицки, пред когото стоеше вестовоят с водка и солени краставички на подноса. – Яшвин ми казва да пийна, за да се освежа.

– Ех, че ни нагласихте вчера – каза единият от дошлите, – не ни оставихте да спим цяла нощ!

– Как я завършихме само! – разправяше Петрицки. – Волков се покатери на покрива и казва, че му е тъжно. Аз викам: музиката да засвири погребалния марш! И той заспа на покрива под звуците на погребалния марш. Но какво да пия? – каза той, като държеше чашата и се мръщеше.

– Пийни, пийни непременно водка, а след това сода с много лимон – казваше Яшвин, изправен над Петрицки като майка, която кара детето си да вземе лекарство, – а след това вече мъничко шампанско, ей тъй, една бутилчица.

– Това е умно. Вронски, чакай да си пийнем.

– Не, сбогом, господа, днес няма да пия.

– Да не би да станеш по-тежък? Добре, тогава ще пием сами. Донеси сода и лимон.

– Вронски! – извика някой, когато той излизаше в антрето.

– Какво?

– Да беше си остригал косата, иначе ще ти тежи, особено на голото ти теме.

Вронски наистина бе започнал да плешивее предивременно. Той весело се засмя, показвайки гъстите си зъби, и като сложи фуражката върху плешивината си, излезе и се качи в каляската.

– Карай за конюшната! – извика той и понечи да извади писмата, за да ги прочете, но се отказа, за да не се отвлича, преди да прегледа коня. „После!...“

XXI

Временната конюшня, една дъсчена барака, беше построена до самия хиподром и там вчера трябваше да докарат коня му. Той не бе го виждал още. През последните дни не бе ходил на обядка, а бе натоварил с това треньора и сега не знаеше в какво състояние беше докаран и се намира неговият кон. Още щом слезе от каляската, конярят му (грумът), така нареченото момче, което бе познало отдалече каляската му, извика треньора. Един сух англичанин с високи ботуши и къс жакет, със снопче косми, оставено само под брадичката, излезе насреща му с несръчна походка на жокей, като разперваше лакти и се поклащаше.

– Е, как е Фру-Фру? – попита Вронски на английски.

– All right, sir – всичко е наред, господине – нейде от вътрешността на гърлото изрече гласът на англичанина. – По-добре е да не отивате – прибави той и повдигна шапката си. – Сложих му намордник и е възбуден. По-добре е да не отивате, това дразни коня.

– Не, ще вляза. Искам да го видя.

– Да идем – все така, без да отваря устата си, намръщен, каза англичанинът и като размахваше лакти, тръгна напред с поклащашата си походка.

Влязоха в дворчето пред бараката. Дежурният, едно пременено, напето момче, в чиста куртка, с метла в ръка, посрещна влизащите и тръгна след тях. В бараката имаше пет коня в отделни преградки и Вронски знаеше, че днес тук сигурно е бил доведен и се намира неговият главен съперник, червеникавият висок Гладиатор на

Махотин. Повече, отколкото своя кон, Вронски искаше да види Гладиятор, който не бе виждал; но той знаеше, че според законите на приличието на конния спорт не само не бива да го види, но е неприлично дори да разпитва за него. В това време, когато вървеше из коридора, момчето отвори вратата на втората преградка отляво и Вронски видя един едър червеникав кон с бели крака. Той знаеше, че това е Гладиятор, но с чувството на човек, който махва погледа си от някое чуждо разтворено писмо, се извърна и пристъпи до преградката на Фру-Фру.

– Тук е конят на Ма-к... Мак... никога не мога да произнеса това име – каза англичанинът през рамо, като показваше с големия си пръст с мръсен нокът към преградката на Гладиятор.

– На Махотин ли? Да, той е един от сериозните ми съперници – каза Вронски.

– Ако яздохте него – каза англичанинът, – бих се обзаложил за вас.

– Фру-Фру е по-нервна, но той е по-силен – каза Вронски, като се усмихваше от похвалата на ездата му.

– При надбягванията с препятствия цялата работа е в ездата и в *pluck*'a – каза англичанинът.

Pluck, сиреч енергия и смелост, Вронски не само чувствуваше достатъчно в себе си, но което е много по-важно, той бе твърдо убеден, че никои в света не можеше да има повече *pluck* от него.

– А вие сигурно знаете, че не трябва да се слага _повече плъст_ под седлото на коня?

– Не трябва – отвърна англичанинът. – Моля ви се, не говорете високо. Конят се плаши – прибави той, като кимна към затворената преградка, пред която стояха и отдето се чуваше тъпчене с крака по сламата.

Той отвори вратата и Вронски влезе в слабо осветената през едно мъничко прозорче преградка. В преградката тъпчеше с крака по прясната слама дорест кон с намордник. Когато се взря в полумрака в преградката, Вронски отново неволно обгърна с един общ поглед стройния си любим кон. Фру-Фру беше кон със среден ръст и по телосложение не беше безукорен. Той целият беше с тесни кости и макар че гръдният му кош се издаваше силно напред, гърдите му бяха тесни. Задницата му беше малко увиснала и предните и особено задните му крака бяха доста кривички. Мускулите на задните и предните крака не бяха особено големи; но затова пък при колана конят беше необикновено широк, нещо, което особено бе за чудене сега, при слабото хранене и хлътналия корем. Костите на краката му под коленете, гледани отпред, бяха не по-дебели от един пръст, но погледнати от страни, изглеждаха необикновено широки. Целият кон, освен в ребрата, сякаш бе сплескан в хълбоците и източен надлъж. Но той имаше до голяма степен едно качество, което караше да се забравят всичките му недостатъци; това качество беше _кръвта_, оная кръв, която според един английски израз _личи от пръв поглед_. Рязко изпъкващите мускули изпод мрежата от жили, опъната в тънката, подвижил и гладка като атлаз кожа, изглеждаха здрави като кос ги. Сухата глава с изпъкнали, блестящи, весели очи се разширяваше към носа в издадени ноздри с ципа, наляна отвътре с кръв. В цялата фигура и особено в главата му имаше подчертан енергичен и същевременно нежен израз. Той беше едно от ония животни, които, изглежда, не говорят само защото механическото устройство на устата не им позволява това.

На Вронски поне се стори, че конят разбра всичко, което той чувствуваше сега, наблюдавайки го.

Още щом Вронски влезе при него, конят пое дълбоко въздух, изкриви изпъкналото си око така, че бялото се наля с кръв и загледа отсреща влезлите, като тръскаше намордника и пъргаво пристъпваше от крак на крак.

– Е, виждате ли колко е неспокоен? – каза англичанинът.

– О, милият! О! – каза Вронски, като пристъпваше до коня и го успокояваше.

Но колкото повече се приближаваше, толкова повече конят се вълнуваше. Едва когато се приближи до главата му, конят изведнъж се укроти и мускулите му затрепериха под тънката нежна козина. Вронски погали здравата му шия, оправи на острия връх кичура от гривата, който се бе праметнал на другата страна, и приближи лице до разтегнатите му, тънки като крило на прилеп ноздри. Конят звучно пое и изпусна въздух през напрегнатите си ноздри, трепна, притисна остроото си ухо и протегна здравата си черна бърна към Вронски, сякаш искаше да го улови за ръкава.

Но като си спомни за намордника, той го разтърси и пак започна да разтърква един след друг изваяните си крака.

– Успокой се, мили, успокой се! – каза Вронски, като го погали пак с ръка по задницата и зарадван, че конят е в най-добро състояние, излезе от преградката.

Вълнението на коня се предаде и на Вронски; той чувствуваше, че кръвта прелива към сърцето му и че и на него, както на коня, му се иска да се движи, да хапе; беше му и страшно, и весело.

– И тъй, разчитам на вас – каза той на англичанина, – в шест и половина на мястото.

– Всичко е наред – каза англичанинът. – А вие къде отивате, милорде? – неочаквано попита той, като употреби названието my-Lord, което почти никога не бе употребявал.

Вронски с учудване вдигна глава и погледна, както той умееше да гледа, англичанина не в очите, а в челото, учудвайки се на смелия му въпрос. Но като разбра, че задавайки този въпрос, англичанинът го гледа не като господар, а като жокей, той отвърна:

– Трябва да отида при Брянски, но след един час ще си бъда у дома.

„Колко пъти вече днес ми задават този въпрос!“ – каза си той и се изчерви, което рядко се случваше с него. Англичанинът внимателно го погледна и сякаш знаеше къде отива Вронски, прибави:

– Първото нещо е да бъдете спокоен преди ездата – каза той, – да не бъдете в лошо настроение и да не сте развълнуван от нещо.

– All right – усмихнат отвърна Вронски и като скочи в каляската, заповяда да карат към Петерхоф.

Щом той се отдалечи на няколко крачки, и облакът, който от сутринта предвещаваеше дъжд, се надвеси и плисна пороен дъжд.

– „Лошо! – помисли си Вронски, като вдигна покрива на каляската. – И без това беше кално, а сега ще заприлича на блато.“ Уединил се в покритата каляска, той извади писмото на майка си и бележката на брат си и ги прочете.

Да, всичко това беше все за същото. Всички, и майка му, и брат му, смятаха за необходимо да се месят в сърдечните му работи. Тая намеса будеше у него злоба – чувство, което той рядко изпитваше. „Какво ги интересува тях? Защо всеки смята за свой дълг да се грижи за мен? И защо ме задяват? Защото виждат, че това е нещо такова, което не могат да разберат. Ако беше някаква обикновена долна светска връзка, биха ме оставили на мира. Но те чувствуват, че е нещо друго, не е игра, че тая жена ми е по-скъпа от живота. И тъкмо това не разбират и затова се дразнят. Каквато и да е и да бъде съдбата ни, създали сме си я ние и не се оплакваме от нея – казваше си той, като под думата „ние“ разбираше себе си и Ана. – Не, те ще ни учат как да живеем! А нямат дори понятие какво е щастие, не знаят, че без тая любов за нас няма нито щастие, нито нещастие – няма живот“ – мислеше си той.

Той се сърдеше на всички, задето му се месят, тъкмо защото в душата си чувствуваше, че всички са прави.

Чувствуваше, че любовта, която го свързва с Ана, не е минутно увлечение, което ще мине, както минават всички светски връзки, без да оставят други следи в живота на единия или другия освен приятни или неприятни спомени. Чувствуваше цялата мъчителност на своето и нейното положение, цялата трудност да крият любовта си, след като тя се развиваше явно пред очите на всички, сред които живеяха, да лъжат и да заблуждават, и то да лъжат, да заблуждават, да хитруват и постоянно да мислят за другите, когато страстта, която ги свързваше, беше така силна, че и двамата забравяха за всичко друго освен за любовта си.

Той живо си спомни ония често повтарящи се случаи, когато ставаше нужда да се лъже и заблуждава и които бяха така противни на природата му; спомни си особено живо, че бе забелязал неведнъж и у нея чувство на срам от тая необходимост да се заблуждава и лъже. И изпита странно чувство, което от време на време го обземаше, откак бе започнал връзките си с Ана. Това бе чувство на отврата към нещо: към Алексей Александрович ли, към себе си ли или към целия свят – той не знаеше добре. Но винаги отпъждаше това странно чувство. И сега, като се опомни, продължи хода на мислите си.

„Да, по-рано тя беше нещастна, но горда и спокойна; а сега не може да бъде

спокойна и достойна, макар че не се издава. Да, трябва да се тури край на това“ – реши той в себе си.

И за първи път му мина през ума ясната мисъл, че трябва да се тури край на тази лъжа и колкото по-скоро, толкова по-добре.

„И тя, и аз да захвърлим всичко и да се скрием нейде сами с любовта си“ – каза си той.

XXII

Дъждът не бе продължителен и когато Вронски пристигна с пълен тръс на средния кон, повлякъл и страничните два коня, които препускаха из калта вече без подкарване, слънцето отново надникна и покривите на вилите и старите липи в градините от двете страни на главната улица блестяха с мокър блясък, от клоните весело капеше, а от покривите се стичаше вода. Той не мислеше вече, че тоя пороен дъжд ще развали хиподрума, а сега се радваше, че благодарение на дъжда сигурно ще я свари в къщи, и то сама, понеже знаеше, че Алексей Александрович, който неотдавна бе се върнал от курорт, не беше се прибрал от Петербург.

Надявайки се да я свари сама, Вронски, както правеше винаги, за да обърне по-малко внимание, слезе от каляската, преди да мине мостчето, и тръгна пешком. Той не отиде на външния вход откъм улицата, а влезе в двора.

– Дойде ли си господарят ти? – попита той градинаря.

– Не. В къща е господарката. Но заповядайте от външната стълба; слугите са там, ще ви отворят – отвърна градинарят.

– Не, ще мина през градината.

И като се убеди, че е сама и искаше да я изненада, тъй като не бе й обещал да дойде днес, а тя сигурно не мислеше, че той ще може да се отбие преди надбягванията, той прихвана сабята си и като крачеше предпазливо по пясъка на пътеката, оградена с цветя, тръгна към терасата, която гледаше към градината. Сега Вронски бе забравил всичко, което мислеше из пътя за трудното си и тежко положение. Той мислеше само за едно – че ей сега ще я види не само във въображението си, а жива, цяла, каквато е в действителност. Той вече се качваше, като стъпваше с цял крак, за да не вдига шум, по полегатите стъпала на терасата, когато изведнъж си спомни онова, което винаги забравяше и което беше най-мъчителната страна в отношенията му с нея – нейния син с неговия въпросителен, противен, както му се струваше, поглед.

Това момче по-често от всички други пречеше на отношенията им. Когато то бе тук, нито Вронски, нито Ана не само не си позволяваха да говорят за нещо такова, което не биха могли да повторят пред всички, но не смееха дори със загатвания да кажат онова, което момчето не би могло да разбере. Те не бяха се наговорили за това, но то се бе установило от само себе си. Биха сметнали за обидно да заблуждават това дете. Пред него говореха помежду си като познати. Но въпреки тая предпазливост Вронски често виждаше устремения към него проникателен и недоумяващ поглед на детето и някаква странна плахост, неопределеност, ту нежност, ту студенина и свенливост, които момчето проявяваше към него. Сякаш детето чувствуваше, че между тоя човек и майка му има някакви важни отношения, значението на които то не можеше да разбере.

И наистина момчето чувствуваше, че не може да разбере тия отношения и се мъчеше и не можеше да си обясни какви чувства трябва да изпитва към тоя човек. С усета на децата към проявите на чувствата то ясно виждаше, че и баща му, и гувернантката, и бавачката – всички не само не обичат, но с отвращение и страх гледат Вронски, макар че не говореха нищо за него, и само майка му го смята най-добър приятел.

„Но какво значи това? Кой е той? Как трябва да го обичам? Щом не разбирам това, вината е в мене, или съм глупав, или съм лошо момче“ – мислеше детето; и тъкмо на това се дължеше неговият изпитващ, въпросителен и донейде неприязнен израз и плахостта и смущението, които така стесняваха Вронски. Присъствието на това дете винаги и неизменно предизвикваше у него онова странно чувство на безпричинно отвращение, което изпитваше напоследък. Присъствието на това дете будеше у Вронски

и у Ана едно чувство, подобно на чувството, което изпитва мореплавателят, когато вижда от компаса, че посоката, по която се движи бързо, далеч не отговаря на истинската, но не е по силите му да спре движението и всеки миг го отдалечава все повече и повече от необходимата посока, а да признае, че се е отклонил от пътя, е равносилно да признае, че загива.

С наивния си поглед за живота това дете беше компасът, който им показваше до каква степен са се отклонили от онова, което те знаеха, но не им се искаше да знаят.

Тоя път Серьожа го нямаше в къщи, тя бе съвсем сама и седеше на терасата в очакване да се върне синът ѝ, който беше отишъл на разходка и бе изненадан от дъжда. Тя беше изпратила един слуга и една слугиня да го търсят и сега седеше и го чакаше. Облечена в бяла рокля с широка бродерия, тя седеше зад цветята в ъгъла на терасата и не чу Вронски. Навела чернокъдрата си глава, тя бе притиснала чело до студената лейка, оставена на перилата, и с двете си хубави ръце, с така познатите му пръстени, крепеше лейката. Хубостта на цялата ѝ фигура, на главата, шията и ръцете всеки път като нещо неочаквано поразяваше Вронски. Той се спря и с възхищение я гледаше. Но още щом се нагани да пристъпи една крачка, за да се приближи до нея, тя вече усети близостта му, отмести лейката и обърна пламналото си лице към него.

— Какво ви е? Болна ли сте? — попита той на френски и пристъпи към нея. Искеше да се спусне към нея; но като си спомни, че можеха да го видят, озърна се към вратата на балкона и се изчерви, както се изчервяваше всеки път при мисълта, че трябва да се пази и озърта.

— Не, здрава съм — каза тя, стана и здраво стисна протегнатата му ръка. — Не очаквах... тебе.

— Боже мой! Какви студени ръце! — каза той.

— Изплаши ме — каза тя, — аз съм сама и чакам Серьожа, той отиде на разходка; те ще дойдат оттук.

Но въпреки че се мъчеше да бъде спокойна, устните ѝ трепереха.

— Простете ми, че дойдох, но не можех да прекарам деня, без да ви видя — продължи той на френски, както говореше винаги, за да избегне невъзможно студеното помежду им _вие_ и опасното _ти_ на руски.

— Защо да ви простя? аз така се радвам!

— Но вие сте болна или огорчена — продължи той, без да пусне ръката ѝ и наведен над нея. — За какво мислехте?

— Все за едно и също — каза тя усмихната.

Тя казваше истината. Когато и в каквато минута да я попитаха какво мисли, тя би могла да отговори, без да сгреша: за едно и също, за щастието и нещастията си. Ето и сега, когато той я свари, тя мислеше следното: мислеше защо за другите, за Бетси например (тя знаеше скритите ѝ от обществото връзки с Тушкевич), всичко това е леко, а за нея е така мъчително? По известни съображения днес тая мисъл особено я измъчваше. Тя го попита за надбягванията. Той ѝ отговаряше и понеже видя, че е развълнувана, помъчи се да я разсее, започна да ѝ разправя с най-естествен тон подробности около приготвянията за надбягванията.

„Дали да му кажа, или да не му казвам? — мислеше тя, като го гледаше в спокойните ласкави очи. — Той е така щастлив, така зает със своите надбягвания, че няма да разбере това както трябва, няма да разбере какво голямо значение има за нас това събитие.“

— Но вие не ми казахте какво мислехте, когато дойдох — каза той, като прекъсна разказа си, — моля ви се, кажете ми!

Тя не отговори и с леко наведена глава го гледаше въпросително изпод вежди с блестящите си зад дългите ресници очи. Ръката ѝ, която си играеше с един откъснат лист, трепереше. Той видя това и на лицето му се изписа оная покорност, робска преданост, която така много я подкупваше.

— Виждам, че се е случило нещо. Нима мога да бъда спокоен един миг, когато знам, че имате някаква мъка, която не съм споделил? Кажете, за Бога! — умоляващо повтори той.

„Но аз няма да му простя, ако не разбере цялото значение на тая работа. По-добре да не му казвам, защо ще го изпитвам?“ — мислеше тя, като продължаваше да го

гледа все така и усещаше, че ръката ѝ с листа все повече и повече трепери.

– За Бога! – повтори той и я улови за ръката.

– Да кажа ли?

– Да, да, да...

– Аз съм бременна – тихо и бавно каза тя.

Листът в ръката ѝ затрепери още по-силно, но тя не махваше очи от него, за да види как ще посрещне той това. Той побледня, искаше да каже нещо, но се спря, пусна ръката ѝ и наведе глава. „Да, той разбра цялото значение на това събитие“ – помисли си тя и с благодарност стисна ръката му.

Но тя грешеше, че той е разбрал значението на това известие така, както тя го разбираше като жена. При това известие той с удесеторена сила почувствува пристъпа на това странно чувство на отврата към някого, което го обземаше; но едновременно разбра, че оная криза, която той желаше, ще настъпи сега, че не може повече да се крие от мъжа ѝ и ще трябва, така или иначе, да се излезе по-скоро от това неестествено положение. Но освен това нейното възмущение физически се предаде и на него. Той я погледна с умилен, покорен поглед, целуна ръката ѝ, стана и мълчаливо закрачи по терасата.

– Да – каза той решително и пристъпи до нея. – Нито аз, нито вие смятахте нашите отношения за играчка, а сега съдбата ни е решена. Трябва – каза той и се озърна – да сложим край на тая лъжа, в която живеем.

– Да сложим край ли? Как да сложим край, Алексей? – тихо попита тя.

Тя беше се успокоила и сега лицето ѝ светеше с нежна усмивка.

– Да оставиш мъжа си и да съединим живота си.

– Той и без това е съединен – едва чуто отвърна тя.

– Да, но напълно, напълно да го съединим.

– Но как, Алексей, научи ме как? – каза тя с тъжна ирония над безизходното си положение. – Нима има изход от такова положение? Нима аз не съм жена на своя мъж?

– Изход има от всяко положение. Трябва да се решим – каза той. – Всичко друго ще бъде по-добре, отколкото положението, в което живееш. Нали виждам как се измъчваш от всичко – и от обществото, и от сина, и от мъжа си.

– Ах, само не и от мъжа ми! – с непринудена усмивка каза тя. – Не искам да зная и не мисля за него. Той не съществува.

– Ти говориш неискрено. Аз те познавам. Ти се измъчваш и за него.

– Но той не знае – каза тя и изведнъж на лицето ѝ започна да избива ярка червенина; бузите, челото и шията ѝ се изчервиха и сълзи от срам се появиха на очите ѝ. – Но стига сме говорили за него.

XXIII

Вронски няколко пъти вече бе се опитвал, макар и не така решително, както сега, да я накара да обмисли положението си и всеки път се сблъскваше с тая повърхност и лекота в разсъжденията, с която тя отговаряше сега на неговото предизвикване. Сякаш във всичко това имаше нещо такова, което тя не можеше или не искаше да си уясни, сякаш щом започнеше да говори за това, тя, истинската Ана, се губеше нейде в себе си и вместо нея се появяваше друга, странна, чужда нему жена, която той не обичаше и се страхуваше от нея и която му даваше отпор. Но днес той реши да изкаже всичко.

– Дали той знае, или не – каза Вронски с обикновения си твърд и спокоен тон, – дали той знае, или не, това не ни интересува. Ние не можем... вие не можете да останете така, особено сега.

– Но какво да правя според вас? – попита тя със същата лека ирония. Тя, която толкова се страхуваше да не би той да посрещне леко нейната бременност, сега се ядосваше, че от всичко това той вади заключение за необходимостта да се предприеме нещо.

– Да му кажеш всичко и да го оставиш.

– Много добре; да предположим, че направя така – каза тя. – Знаете ли какво ще излезе от това? Мога да ви кажа всичко предварително. – И в нежните ѝ преди миг очи пламна зло пламъче. – „А, вие обичате другото и сте завързали престъпни връзки

с него? (Имитирайки мъжа си, тя подчерта също така, както правеше това Алексей Александрович, думата престъпни.) Аз ви предупреждавах за последиците в религиозно, гражданско и семейно отношение. Вие не ме послушахте. Сега аз не мога да опозоря името си... — и сина си — искаше да каже тя, но със сина си не можеше да се шегува — да опозоря името си“, и още нещо от тоя род — прибави тя. — Изобщо с държавническият си маниер и с яснота и точност той ще каже, че не може да ме пусне, а ще вземе всички зависещи от него мерки, за да се избегне скандалът. И спокойно, както трябва ще направи това, което каже. Ето какво ще стане. Това не е човек, а машина, и то зла машина, когато се разсърди — прибави тя, като си спомни при това Алексей Александрович с всички подробности на фигурата му, начина на говорене и характера му и се нахвърляше срещу него за всички лоши работи, които можеше да види в него, без да му прости нищо поради страшната вина, която имаше пред него.

— Но, Ана — каза Вронски с убедителен и мек глас, като се мъчеше да я успокои, — все пак е необходимо да му се каже, а след това вече да се ръководим от онова, което той ще предприеме.

— Какво, да избягаме?

— Но защо пък и да не избягаме? Аз виждам, че това не може да продължава така. И не заради себе си — виждам, че вие страдате.

— Да, да избягаме и аз да стана ваша любовница? — злобно каза тя.

— Ана! — укорно-нежно рече той.

— Да — продължи тя, — да стана ваша любовница и да погубя всичко...

Тя отново искаше да каже: сина си, но не можа да изрече тая дума.

Вронски не можеше да разбере как със силната си, честна натура тя можеше да понася това положение на измама и да не иска да излезе от него; но той не се сещаше, че главната причина за това беше думата син, която тя не можеше да изрече. Когато помислеше за сина си и за бъдещите му отношения към майката, изоставила баща му, обземаше я такъв страх от онова, което бе направила, че тя не можеше да разсъждава, а като жена, се мъчеше да се успокои само с лъжливи разсъждения и думи, за да може всичко да си остане както си е било и да може да забрави страшния въпрос какво ще стане със сина ѝ.

— Моля ти се, умолявам те — изведнъж със съвсем друг, нежен и искрен тон каза тя, като го улови за ръката, — никога не ми говори за това!

— Но, Ана...

— Никога. Предостави на мене. Аз зная цялата низост, целия ужас на положението си; но това не може да се реши така лесно, както ти мислиш. Предостави на мене и ме слушай. Никога не ми говори за това. Обещавах ли?... Не, не, обещавай ми!...

— Обещавам ти всичко, но не мога да бъда спокоен, особено след това, което ти каза. Не мога да бъда спокоен, когато ти не можеш да бъдеш спокойна.

— А? — повтори тя. — Да, понякога аз се измъчвам, но това ще мине, ако ти никога вече не говориш с мене за това. Аз се измъчвам само когато ми говориш за това.

— Не разбирам — каза той.

— Зная — прекъсна го тя — колко тежко е за твоята честна натура да лъжеш и ми е жал за тебе. Често си мисля, че заради мене ти погуби живота си.

— Същото мислех преди малко и аз — каза той, — как можа ти да пожертвуваш всичко заради мене? Не мога да си простя, че си нещастна.

— Аз ли съм нещастна? — каза тя, като се приближи до него и го погледна с възторжена усмивка на любов. — Аз съм като един гладен човек, комуто са дали да яде. Може и да му е студено, и дрехите му да са скъсани, и да го е срам, но той не е нещастен. Аз ли съм нещастна? Не, ето моето щастие...

Тя чу гласа на сина си, който се връщаше, и като обгърна с бърз поглед терасата, пъргаво стана. Погледът ѝ пламна с познатия нему огън, тя с бързо движение вдигна хубавите си, накитени с пръстени ръце, улови го за главата, погледна го с дълъг поглед и като доближи лицето си с разтворени, усмихващи се устни, бързо го целуна по устата и по двете очи и го отблъсна. Тя искаше да си отиде, но той я задържа.

— Кога? — изрече той шепнешком, като я гледаше възторжено.

— Тая нощ, в един часа — прошепна тя, въздъхна тежко и с леките си бързи стъпки тръгна да посрещне сина си.

Дъждът сварил Серьожа в голямата градина и двамата с бавачката изчакали в беседката.

– Е, довиждане – каза тя на Вронски. – Сега трябва да бързаме за надбягванията. Бетси обеща да мине да ме вземе.

Вронски погледна часовника си и бързо си отиде.

XXIV

Когато погледна часовника си на терасата у Каренини, Вронски бе така разтревожен и зает с мислите си, че видя стрелките на цифреника, но не можа да разбере колко е часът. Излезе на шосето и като стъпваше предпазливо из калта, тръгна към каляската си. Беше до такава степен изпълнен с чувството към Ана, че дори не помисли колко е часът и дали има още време да отиде у Брянский. Беше му останала, както често се случва това, само външната способност на паметта, която посочваше кое след кое е решено да се направи. Той се приближи до кочияша, задрямал на капрата в полегатата вече сянка на гъстата липа, полюбува се на гъмжащите на орляци дребни мушици, които се виеха над потните коне, и като събуди кочияша, скочи в каляската и му заповяда да кара у Брянский. Едва когато отмина седем километра, той се опомни дотолкова, че погледна часовника и разбра, че часът е пет и половина и че е закъснял.

Тоя ден имаше няколко надбягвания: едните конвойни, след това двукилометрови офицерски, четирикилометрови и ония надбягвания, в които участвуваше той. За своите надбягвания можеше да свари, но ако отиде у Брянский, ще пристигне навреме, и то тогава, когато ще е дошъл целият дворец. Това не беше хубаво. Но той бе дал дума на Брянский да отиде у него и затова реши да продължи пътя си, като заповяда на кочияша да не жали конете.

Пристигна у Брянский, поседя пет минути и препусна обратно. Това бързо препускане го успокои. От главата му изчезна всичко тежко, което имаше в отношенията му с Ана, цялата неопределеност, останала след разговора им; той с наслада и вълнение мислеше сега за надбягванията, за това, че все пак ще стигне навреме, и сегиз-тогиз само във въображението му пламваше с ярка светлина очакването на щастливата среща тая нощ.

Вълнението от предстоящите надбягвания все повече и повече го обземаше, колкото повече навлизаше в атмосферата на надбягванията, като изпреварваше екипажите на ония, които от вилите и от Петербург отиваха към хиподрома.

В квартирата му нямаше вече никого: всички бяха на надбягванията и лакеят му го чакаше пред вратата. Докато той се преобличаше, лакеят му съобщи, че са започнали вече вторите надбягвания, че идвали много господа да питат за него и момчето от конюшната притичало на два пъти.

Като се преоблече без бързане (той никога не бързаше и не губеше самообладание), Вронски заповяда да карат към конюшната. От бараките той вече виждаше море от екипажи, пешеходци, войници, които пазеха около хиподрома, и гъмжащите от публика беседки. Сигурно бяха започнали вторите надбягвания, защото, когато влизаше в бараките, той чу звънец. Като се приближаваше до конюшната, срещна белоокракия червеникав Гладиатор на Махотин – водеха го на хиподрома в оранжева със синя попона и със сякаш пораснали, щръкнали под синьото уши.

– Къде е Корд? – попита той коняря.

– В конюшната, оседлават коня.

В отворената преградка Фру-Фру беше вече оседлана. Канеха се да я извеждат.

– Не съм ли закъснял?

– All right! All right! Всичко е наред, всичко е наред – рече англичанинът, – не се вълнувайте.

Вронски още веднъж обгърна с поглед прелестните любими форми на коня, който трепереше с цялото си тяло, едва се откъсна от тая гледка и излезе от бараката. Той издебна време да се приближи до беседките, за да не привлече ничие внимание. Току-що бяха завършили двукилометровите надбягвания и всички погледи бяха насочени към кавалергарда отпред и лейбхусаря отзад, които с последни сили препускаха конете и се приближаваха до стълба. От средата и извън кръга всички се трупаха към стълба и

кавалергардската група войници и офицери с високи възгласи изразяваше радостта си от очакваното тържество на своя офицер и другар. Вронски незабелязано влезе сред тълпата почти в същото време, когато се чу звънецът за завършване на надбягванията и високият, опръскан с кал кавалергард, който бе пристигнал пръв, се отпусна на седлото и започна да охлажда поводите на своя сив, потъмнял от потта, тежко дишаш жребец.

Жребецът, който енергично забиваше крака в земята, намали бързия вървеж на голямото си тяло и кавалергардският офицер, като човек, събудил се от дълбок сън, се озърна наоколо и едва се усмихна. Навалица от свои и чужди го заобиколи.

Вронски умишлено отбягваше тая отбрана, великосветска тълпа, която съдържано и свободно се движеше и разговаряше пред беседките. Той научи, че там са и Каренина, и Бетси, и жената на брат му и нарочно не отиде при тях, за да не се разсее. Но познатите, които постоянно срещаше, го спираха, разправяха му подробности от предишните надбягвания и го разпитваха защо е закъснял.

В това време, когато участниците в надбягването бяха извикани в една от беседките, за да получат наградите, и всички се обърнаха натам, по-големият брат на Вронски, Александър, полковник с акселбанти, среден на ръст и също тъй набит като Алексей, но по-красив и румен, с червен нос и пианско, открито лице, пристъпи до него.

– Получи ли бележката ми? – попита той. – Тебе човек не може да те намери никога.

Александър Вронски, въпреки разпуснатия си и особено пианския живот, с който бе известен, беше напълно придворен човек.

Сега, когато говореше с брат си за тия твърде неприятни за него неща и понеже знаеше, че очите на мнозина може да са насочени към тях, той беше усмихнат, сякаш се шегуваше с брат си за нещо най-обикновено.

– Получих я и право да ти кажа, не разбирам защо ти се безпокоиш – каза Алексей.

– Безпокоя се, защото преди малко ми направиха бележка, че тебе те няма и че в понеделник те срещнали в Петерхоф.

– Има работи, които подлежат на разискване само от пряко заинтересуваните в тях, а работата, за която се грижиш толкова, е такава...

– Да, когато хората не са на служба, когато...

– Моля те да не ми се бъркаш – и нищо повече.

Намръщено лице на Алексей Вронски побледня, а издадената му напред долна челюст трепна, което рядко се случваше с него. Като човек с много добро сърце, той се сърдеше рядко, но когато се разсърдеше и брадичката му затрепереше, беше опасен и Александър Вронски знаеше това. Александър Вронски весело се усмихна.

– Искях само да ти предам писмото на мама. Отговори й и не се вълнувай преди язденето. Вонне chance – прибави той с усмивка и се отдалечи.

Но след него отново приятелски поздрав спря Вронски.

– Не искаш и да знаеш за приятелите си! Здравей, топ cher – започна Степан Аркадич, който и тук, сред тоя петербургски блясък, не по-малко, отколкото в Москва, лъщеше с руменото си лице и с лъскавите си вчесани бакенбарди. – Пристигнах вчера и много се радвам, че ще видя успеха ти. Кога ще се видим?

– Ела утре в стола – каза Вронски, стисна го за ръкава на палтото, за което се извини, и се отдръпна в средата на хиподрума, дето вече вкарваха конете за голямото надбягване с препятствия.

Потните, изморени коне, с които бяха вече препускали, придружени от конярите, отвеждаха в конюшната и един след друг се появяваха нови за предстоящото надбягване, бодри, повечето английски коне, в капишони, с пристегнати кореми, които приличаха на странни огромни птици. Вдясно водеха сухата, но жилава хубавица Фру-Фру, която пристъпваше като на пружини на еластичните си и доста дълги бабки. Близо до нея сваляха попоната на клепоухия Гладиатор. Едрите, прелестни, съвършено правилни форми на жребца с чудесна задница и необикновено къси, очертани над самите копита бабки неволно спираха вниманието на Вронски. Той искаше да иде при коня си, но пак го задържа един познат.

– Я виж Каренин! – каза му познатият, с когото разговаряше. – Търси жена си, а тя е по средата на беседката. Вие не се ли видяхте с нея?

– Не, не съм я виждал – отвърна Вронски и се приближи до коня си, без дори да се обърне към беседката, дето му сочеха Каренина.

Вронски не бе успял да прегледа седлото, за което трябваше да даде нареждане, когато извикаха състезателите до беседката, за да изтеглят номера и да тръгнат. Със сериозни, строги, а мнозина с бледи лица, седемнадесет души офицери се бяха събрали при беседката и си вземаха номера. На Вронски се падна седми номер. Чу се: „Възсядай!“

Чувствувайки, че заедно с другите състезатели е център, към който са отправени всички погледи, Вронски пристъпи до коня си в напрегнато състояние, при което обикновено ставаше бавен и спокоен в движенията. По случай тържествените надбягвания Корд бе облякъл парадния си костюм: черен закопчан сюртук, корава колосана яка, която подпираше бузите му, и бе сложил кръгла черна шапка и високи ботуши. Както винаги той бе спокоен и важен и сам държеше за двата поводата коня, застанал пред него. Фру-Фру продължаваше да трепери като в треска. Пълното ѝ с огън око гледаше накриво приближилия се Вронски. Вронски пхна пръст под колана ѝ. Конят го изглежда още по-накриво, озъби се и притисна ухо. Англичанинът нацупи устни, сякаш искаше да се усмихне, задето проверяваха дали е оседлал добре коня.

– Качете се, по-малко ще се вълнувате.

Вронски огледа за последен път съперниците си. Той знаеше, че когато потеглят, няма да ги види повече. Двамина вече подкараха напред към мястото, отдето трябваше да препуснат. Галцин, един от опасните съперници и приятел на Вронски, се въртеше около дорестия си жребец, който не се оставяше да го възседнат. Един дребничък лейбхусар с тесни кавалерийски панталони яздеше в галоп, свил се като котка към задницата на коня, от желание да подражава на англичаните. Княз Кузовлев седеше бледен върху породистата си кобила от Грабовския завод и един англичанин я водеше за юздата. Вронски и всички негови другари познаваха Кузовлев и неговата особеност – „слаби“ нерви и страшно самолюбие. Те знаеха, че той се страхува от всичко, страхува се да язди на фронтови кон; но сега тъкмо защото това бе страшно, защото хората си трошаха главите и защото при всяко препятствие имаше лекар, лазаретна кола с извезан кръст и милосърдна сестра, той реши да участва в конно надбягване. Очите им се срещнаха и Вронски любезно и одобрително му смигна. Само едного той не бе успял да види – главния си съперник Махотин с неговия Гладиатор.

– Не бързайте – каза Корд на Вронски – и помнете едно: не задържайте коня при препятствията, но не го и препускайте, оставете го да избира сам.

– Добре, добре – каза Вронски и взе поводите.

– Ако можете, водете надбягването; но дори и да останете назад, не се отчайвайте до последния миг.

Преди още конят да се помръдне, Вронски с гъвкаво и силно движение пхна крака си в стоманеното назъбено стреме и леко, твърдо отпусна набитото си тяло върху скърцащото кожено седло. След като пхна и десния си крак в стремето, той с привычно движение изравни двойните поводи между пръстите си и Корд пусна ръце. Сякаш не знаеше с кой крак да стъпи по-напред, Фру-Фру обтегна поводите с дългата си шия и тръгна като на пружина, люлеейки ездача върху гъвкавия си гръб. Корд ускори крачките си и тръгна след коня. Като се мъчеше да измами ездача, развълнуваният кон изопваше поводите ту от едната, ту от другата страна и Вронски с глас и с ръка напразно се мъчеше да го успокои.

Вече приближаваха до заприщаната река и се насочваха към мястото, отдето трябваше да почне препускането. Мнозина от състезателите бяха напред, мнозина отзад, когато изведнъж Вронски чу зад себе си по калния път стъпки на галопиращ кон и него го изпревари Махотин на своя белокрак, клепоух Гладиатор. Махотин се усмихна като показва дългите си зъби, но Вронски го погледна сърдито. Той изобщо не го обичаше, а сега го смяташе за най-опасния съперник и го хвана яд на него, задето мина така близо и раздразни коня му. Фру-Фру прекрачи с левия си крак в галоп, направи два скока и ядосана поради обтегнатите поводи, премина в друсаш тръс, който подхвърляше ездача. Корд също се намръщи и почти тичаше раван след Вронски.

Състезаваха се всичко седемнадесет души офицери. Надбягванията трябваше да се проведат на един голям четирикилометров елипсовиден кръг пред беседката. На тоя кръг бяха направени девет препятствия: една река, една голяма, два аршина, плътна бариера пред самата беседка, една суха канавка, друга канавка с вода, една могила, една ирландска банкетка (едно от най-трудните препятствия), състояща се от насип с храсти, зад който, невидима за коня, имаше още една канавка, така че конят трябваше да прескочи и двете препятствия или да се пребие; след това още две канавки с вода и една суха – и краят на надбягването беше срещу беседката. Но самото надбягване започваше не от кръга, а на двеста метра встрани от него и на това разстояние беше първото препятствие – заприщаната река, широка три аршина, която ездачите по желание можеха да прескочат или да прегазят.

Три пъти ездачите се изравняваха, но всеки път нечий кон излизаше напред и трябваше да започват пак отначало. Стартерът, полковник Сестрин, започваше вече да се ядосва, когато най-после на четвъртия път извика: „Тръгвай!“ – и ездачите препуснаха.

Всички очи, всички бинокли бяха обърнати към пъстрата купчина конници, които в това време се изравниха.

„Пуснаха ги! Препускат!“ – чу се от всички страни след тишината на очакването.

И групи, и отделни пешеходци започнаха да пребягват от място на място, за да виждат по-добре. Още в първия миг събраните закуп конници се пръснаха и виждаше се как по двама, по трима и един след друг те се приближават към реката. На зрителите се струваше, че те препуснаха всички заедно; но за ездачите секундите бяха разлики, които имаха голямо значение за тях.

Неспокойната и твърде нервна Фру-Фру пропусна първия момент и няколко коня я изпревариха, но още преди да стигне реката, Вронски, който с всички сили задържаше изопващия поводите кон, лесно заобиколи три и пред него остана само червеникавият Гладиатор на Махотин, който равномерно и леко клатеше задницата си пред самия Вронски, а най-напред прелестната Диана, която носеше ни жив, ни мъртъв Кузовлев.

В първите минути Вронски още не владееше нито себе си, нито коня. До първото препятствие, реката, той не можеше да направлява движенията на коня.

Гладиатор и Диана се приближиха едновременно и почти в един и същи миг – хоп, издигнаха се над реката и прелетяха от другата страна; незабелязано, сякаш летеше, Фру-Фру се изви след тях, но в същия миг, когато Вронски се усещаше във въздуха, той изведнъж видя, почти под краката на коня си, Кузовлев, който се мяташе с Диана отвъд реката (подир скока Кузовлев отпуснал поводите и конят полетял през глава с него). Тия подробности Вронски научи отпосле, а сега виждаше само, че точно под него, дето трябваше да стъпи Фру-Фру можеше да попадне някой крак или главата на Диана. Но Фру-Фру, като падаща котка, при скачането направи усилие с краката и гърба си, отмина коня и се понесе по-нататък.

„О, милата!“ – помисли си Вронски.

След като прескочи реката, Вронски овладя напълно коня си и започна да го задържа, като смяташе да мине голямата бариера след Махотин и вече на следната четиристотинметрова дистанция, която беше без препятствия, да се опита да го изпревари.

Голямата бариера беше точно пред царската беседка. Императорът и целият дворец, и множеството народ – всички наблюдаваха него и препускащия на един конски корпус разстояние отпред Махотин, когато те наближаваха дявола (така се наричаше плътната бариера). Вронски чувствуваше отпаването от всички страни към него погледи, но не виждаше нищо друго освен ушите и шията на коня си, летящата насреща му земя и задницата и белите крака на Гладиатор, които бързо биеха в такт пред него и оставаха все на едно и също разстояние. Гладиатор се издигна, без да чукне където и да било, размахна късата си опашка и се изгуби от очите на Вронски.

– Браво! – извика нечий глас.

В същия миг пред очите на Вронски, под самия него, се мярнаха дъските на бариерата. Без да измени ни най-малко движението си, конят се изви под него; дъските не се видяха посече и само отзаде му нещо тракна. Раздразнен от вървящия пред него Гладиатор, конят бе се изправил твърде рано пред бариерата и тропна о нея със задното си копито. Но вървежът му не се измени и Вронски, опръскан в лицето от

една буца кал, разбра, че е останал пак на същото разстояние от Гладиятор. Той отново видя пред себе си задницата и късата му опашка и пак същите бързо подскачащи бели крака, които не се отдалечаваха от него.

В същия миг, когато Вронски помисли, че сега трябва да изпревари Махотин, самата Фру-Фру, която бе разбрала вече какво мисли той, без всякакво подкарване се засили значително и започна да се приближава до Махотин откъм най-удобната страна, откъм въжето. Махотин не отстъпваше от въжето. Тъкмо Вронски помисли, че може да го изпревари и откън, когато Фру-Фру промени вървежа си и започна да изпреварва тъкмо по този начин. Рамото на Фру-Фру, което бе започнало вече да потъмнява от потта, се изравни със задницата на Гладиятор. Няколко скока те изминаха един до друг. Но пред препятствието, което наближаваха, Вронски, за да не прави голям кръг, започна да стяга поводите и бързо, на самата могила, изпревари Махотин. Той видя набързо лицето му, опръскано с кал. Дори му се стори, че той се усмихна. Вронски отмина Махотин, но го чувствуваше непосредствено зад себе си и непрестанно слушаше зад гърба си отмереното подскачане и откъслечното, още съвсем бодро дишане от ноздрите на Гладиятор.

Следващите две препятствия, канавката и бариерата, бяха минати лесно, но Вронски започна да чува по-близо пръхтенето и скачането на Гладиятор. Засили коня и с радост почувствува, че той лесно ускори крачка, и тракането от копитата на Гладиятор започна да се чува пак на предишното разстояние.

Вронски водеше надбягването – точно това, което искаше да направи и което му препоръчваше Корд, и сега бе уверен в успеха си. Вълнението, радостта и нежността му към Фру-Фру постоянно се усиляваха. Искаше му се да се озърне назад, но не смееше да направи това и се мъчеше да се успокои и да не засилва вече коня, за да запази у него сили, равни на ония, които – той чувствуваше това – оставаха у Гладиятор. Оставаше само едно, и то най-трудното препятствие; ако го премине преди другите, ще стигне пръв. Той препускаше към ирландската банкетка. Заедно с Фру-Фру видя още отдалеч тази банкетка и едновременно и той, и конят бяха обзети от мигновено съмнение. Той долови нерешителност в ушите на коня и вдигна камшика, но веднага почувствува, че съмнението му е неоснователно: конят знаеше какво трябва да направи. Засили се и отмерено, точно така, както предполагаше Вронски, изви се и като подскочи от земята, остави се на силата на инерцията, която го отнесе далеч зад канавката; и в същия този такт, без усилие, със същия бяг, Фру-Фру продължаваше да препуска.

– Браво, Вронски! – чу той гласове от една купчина хора – той знаеше, че те са от неговия полк и приятели, – които стояха до това препятствие; той не можа да не познае гласа на Яшвин, но не успя да го види.

„О, хубавицата ми!“ – мислеше той за Фру-Фру и се заслушваше към онова, което ставаше отзад. „Прескочи го!“ – помисли той, като чу отдире си препускането на Гладиятор. Оставаше само една последна канавка с вода, широка два аршина. Вронски дори не погледна към нея, а понеже искаше да стигне доста пред всички, започна да действа с поводите кръгообразно, като повдигаше и отпущаше главата на коня в такт със скачането. Той чувствуваше, че конят препуска с последни сили; не само шията и плещите му бяха мокри, но и по гривата, на главата, по остриите уши се бяха появили капки пот, дишаше рязко и откъслечно. Но той знаеше, че тия сили ще са предостатъчни за останалите четиристотин метра. Само защото се чувствуваше по-близо до земята и поради особената мекота на движението Вронски знаеше, че конят му е спечелил много откъм бързина. Той прелетя над канавката, сякаш без да я забележи. Прелетя я като птица: но тъкмо в този миг, за свой ужас, Вронски почувствува, че без да се съобрази с движението на коня и без сам да знае как, направи едно лошо, непростимо движение, като се отпусна на седлото. Изведнъж положението му се промени и той разбра, че се е случило нещо ужасно. Не можеше още да си даде отчет какво бе се случило, когато край него се мярнаха белите крака на червеникавия жребец и със силно препускане Махотин прелетя край него. С единия си крак Вронски се опираше на земята и конят му се свличаше върху този крак. Той едва успя да го измъкне и конят се строполи на едната си страна с тежко пръхтене; опитвайки се да стане, като правеше напразни усилия с тънката си потна шия, конят се разтрепери на земята в краката му като простреляна птица. Несръчното движение, направено от Вронски, бе счупило гръбнака му. Но това той разбра много по-късно. А сега виждаше само, че

Махотин бързо се отдалечава, а той стои и се олюлява сам върху калната неподвижна земя и пред него лежи Фру-Фру, диша тежко и извила глава, го гледа с хубавото си око. Вронски все още не разбираше какво се е случило и дърпаше коня за поводите. Конят пак се запремята като риба, крилата на седлото му тракаха, той измъкна предните си крака, но понеже нямаше сила да повдигне задника си, веднага се преметна и пак падна на хълбока си. С обезобразено от ужас лице, бледен и с трепереща долна челюст, Вронски го ритна с тока си в корема и пак започна да дърпа поводите. Но конят не се помръдваше, а заровил муцуна в земята, само гледаше своя господар с говорещия си поглед.

– Ааа! – простена Вронски и се улови за главата. – Ааа! Какво направих аз! – извика той. – Изгубих надбягването! И вината е моя, срамна, непростима! И тоя нещастен, мил, погубен кон! Ааа! Какво направих аз!

Мнозина от публиката, лекарят и фелдшерът, офицери от неговия полк тичаха към него. За свое нещастие той чувствуваше, че е цял и невредим. Конят бе строшил гръбнака си и затова решиха да го застрелят. Вронски не можеше да отговаря на въпросите, не можеше да говори с никого. Той се обърна, не вдигна падналата му от главата фуражка и се отдалечи от хиподрума, без да знае накъде върви. Чувствуваше се нещастен. За пръв път в живота си изпита най-тежко нещастие, неповторимо нещастие, и то такова, за което той бе виновен.

Яшвин го настигна с фуражката, изпрати го до в къщи и след половин час Вронски дойде на себе си. Но споменът за това състезание за дълго остана в душата му като най-тежкия и мъчителен спомен в живота му.

XXVI

Външните отношения на Алексей Александрович с жена му бяха същите както по-рано. Единствената разлика бе тая, че той беше зает много повече от по-рано. Както и предните години, с идването на пролетта той бе заминал на бани в чужбина, да възстанови здравето си, което всяка година се похабяваше от усилената зимна работа, и както обикновено се върна през юли и веднага се залови с по-голяма енергия за обикновената си работа. И както обикновено жена му отиде да живее във вилата, а той остана в Петербург.

След оня разговор подир вечеринката у графиня Тверская той никога не приказваше с Ана за своите подозрения и ревност и тоя негов обикновен тон да се представя за друг беше до немай-къде удобен за сегашните отношения с жена му. Той беше малко по-студен към нея. Изглеждаше само малко недоволен поради оня пръв нощен разговор, който тя отклони. В отношенията му към нея имаше отсянка от досада, но не повече. „Ти не пожела да се обясниш с мене – сякаш казваше той, като се обръщаше мислено към нея, – но толкоз по-зле за тебе. Сега вече ще ме молиш, но аз няма да се обяснявам. Толкоз по-зле за тебе“ – казваше той мислено, като човек, който би се опитал напразно да угаси някой пожар, би се разсърдил на напразните си усилия и би казал: „А, така ли било! Тогава гори!“

Той, тоя умен и вещ в служебните работи човек, не разбираше цялото безумие на такова отношение към жена си. Не го разбираше, защото го беше много страх да разбере истинското си положение и в душата си бе затворил, заключил и запечатал онова чекмедже, в което се намираше чувството му към семейството, сиреч към жената и сина. Той, внимателният баща, от края на тая зима бе станал особено студен към сина си и имаше към него същото иронично отношение, както и към жена си. „А, млади момко!“ – обръщаше се той към него.

Алексей Александрович мислеше и казваше, че никоя година не е имал толкова служебна работа, както тая; но той не съзнаваше, че тая година сам си отваряше работа, че това беше едно средство да не отваря онова чекмедже, дето лежах чувствата му към жената и семейството и мислите за тях, и чете ставаха толкова по-страшни, колкото повече лежах там. Ако някой имаше право да попита Алексей Александрович какво мисли за поведението на жена си, кроткият, смирен Алексей Александрович не би отговорил нищо, а би се разсърдил много на тоя човек, който би го попитал за това. Тъкмо поради това в израза на лицето на Алексей Александрович имаше нещо гордо и строго, когато го запитваха за здравето на жена му. Алексей

Александрович не искаше да мисли нищо за поведението и чувствата на жена си и наистина не мислеше нищо за това.

Постоянната вила на Алексей Александрович беше в Петерхоф и обикновено лятно време там живееше и графиня Лидия Ивановна, в съседство и постоянни връзки с Ана. Тая година графиня Лидия Ивановна отказа да живее в Петерхоф, не ходи нито веднъж у Ана Аркадиевна и загатна на Алексей Александрович за неудобството от сближаването на Ана с Бетси и Вронски. Алексей Александрович строго я прекъсна, като изказа мисълта, че жена му стои над всяко подозрение, и оттогава започна да отбягва графиня Лидия Ивановна. Той не искаше да види и не виждаше, че в обществото вече мнозина гледат накриво жена му, не искаше да разбере и не разбираше защо жена му особено настоява да се преместят в Царское село, дето живееше Бетси, отдето беше близо до лагера на полка, в който служеше Вронски. Той не си позволяваше да мисли за това и не мислеше; но същевременно дълбоко в душата си, без да признае това пред самия себе си, без да има не само никакви доказателства, но дори подозрения, той знаеше несъмнено, че е измамен мъж и бе дълбоко нещастен от това.

Колко пъти през своя осемгодишен щастлив живот с жена си, като гледаше чуждите неверни жени и измамени мъже, Алексей Александрович си казваше: „Как са допуснали да стигнат дотам? Как не могат да турят край на това безобразно положение?“ Но сега, когато нещастieto сполетя и него, той не само не мислеше как да се тури край на това положение, но не искаше и да знае за него, не искаше да знае тъкмо защото то бе твърде ужасно, твърде неестествено.

Откак бе се завърнал от чужбина, Алексей Александрович ходи два пъти във вилата. Единия път обядва, а втория прекара вечерта с гости, но не пренощува нито веднъж, както обикновено правеше през миналите години.

В деня на конните надбягвания Алексей Александрович беше много зает; но след като си направи още от сутринта програма за през деня, той реши веднага след ранния обед да отиде при жена си във вилата и оттам на надбягванията, на които ще бъде целият дворец и на които трябва да отиде и той. При жена си ще се отиде, защото бе решил от приличие да ходи при нея веднъж в седмицата. Освен това тоя ден, както на всяко петнадесето число от месеца, според заведения ред трябваше да ѝ предаде пари за разходи.

С обикновената власт, която имаше над мислите си, след като обсъди всичко относно жена си, той не позволи на мислите си да се простират по-далеч от това, което засягаше нея.

Тая сутрин Алексей Александрович беше много зает. Вечерта графиня Лидия Ивановна бе му изпратила една брошура от пребиваващия в Петербург знаменит пътешественик в Китай заедно с писмо, в което го молеше да приеме самия пътешественик, човек твърде интересен и необходим от различни гледища. Алексей Александрович не успя да прочете брошурата вечерта и затова я дочете тая сутрин. След това дойдоха просители, започнаха доклади, посещения, назначения, уволнения, разпределения на награди, пенсии и заплати, кореспонденция – тая делнична работа, както я наричаше Алексей Александрович, която отнемаше толкова много време. След това той имаше лична работа, прие лекаря и управителя на имотите. Управителят не му отне много време. Той му предаде само необходимите на Алексей Александрович пари и направи кратък отчет за състоянието на работите, които не бяха твърде добре, тъй като тая година, поради честите пътувания, беше изхарчено повече и имаше дефицит. Но лекарят, един знаменит петербургски доктор, който беше в приятелски отношения с Алексей Александрович, му отне много време. Алексей Александрович не го и очакваше днес и се зачуди много от идването му, толкова повече, че лекарят много внимателно го разпита за здравето му, преслуша гърдите, почука и поопипа черния му дроб. Алексей Александрович не знаеше, че приятелката му Лидия Ивановна, забелязала, че тая година той не е добре със здравето, бе помолила лекаря да отиде и прегледа болния. „Направете това заради мене“ – каза му графиня Лидия Ивановна.

– Графиньо, ще направя това заради Русия – отвърна лекарят.

– Той е безценен човек! – каза графиня Лидия Ивановна.

Лекарят остана много недоволен от Алексей Александрович. Той намери черния дроб значително увеличен, храненето намалено, а действието на минералните води не личеше. Предписа му колкото се може повече физически движения и колкото се може по-малко умствено напрежение и главно, никакви ядове, сиреч тъкмо това, което за

Алексей Александрович беше също така невъзможно, както и да не диша; и си отиде, като остави у Алексей Александрович неприятното чувство, че у него нещо не е добре и че то не може да се поправи.

На излизане от Алексей Александрович лекарят се сблъска на входа с добре познатия му Слюдин, управител на Алексей Александрович. Те бяха колеги от университета и макар че рядко се срещаха, уважаваха се и бяха добри приятели и затова на никого друго освен на Слюдин лекарят не би изказал откровеното си мнение за болния.

— Колко се радвам, че сте ходили у него! — каза Слюдин. — Той не е добре и, струва ми се... Е, какво има?

— Ами ето що — каза лекарят, като даваше знак на кочияша си над главата на Слюдин да докара каретата. — Ето що — каза лекарят, като улови с белите си ръце един от пръстите на кожената си ръкавица и го изопна. — Опитайте се да скъсате струните, без да ги изопвате — много е трудно; но ако ги изопнете до последна възможност и натиснете с пръста си изопнатата струна — тя ще се скъса. А той поради своето усърдие и добросъвестност към работата е изопнат до последна степен; при това има и външен натиск, и то тежък — завърши лекарят и многозначително дигна вежди. — Ще отидете ли на надбягванията? — прибави той, като слизаше по стълбата към докараната карета. — Да, да, разбира се, отнема много време — отвърна лекарят с нещо такова на казаното от Слюдин, което не бе успял да чуе.

След лекаря, който му отне толкова много време, дойде знаменитият пътешественик и Алексей Александрович, възползуван от току-що прочетената брошура и от по-раншните си знания по този предмет, порази пътешественика с основното си познаване на предмета и с широтата на просветения си поглед.

Едновременно с пътешественика бяха му доложили за идването на един губернски представител, който бе пристигнал в Петербург и с когото трябваше да поприказва. След като той си отиде, трябваше да се приключат делничните работи с управителя, а налагаше се да отиде и по една сериозна и важна работа при едно видно лице. Алексей Александрович успя да се прибере едва в пет часа, времето на обедата му, обядва заедно с управителя и го покани да отидат заедно във вилата и на надбягванията.

Без да си дава отчет за това, сега Алексей Александрович търсеше случай да има трето лице при срещите с жена си.

XXVII

Ана стоеше пред огледалото в горния етаж и с помощта на Анушка прикрепваше последната панделка на роклята си, когато чу откъм външния вход шум от търкалящи се по чакъла колела.

„За Бетси е още рано — помисли тя и като погледна през прозореца, видя една карета, от която се подаваха черната шапка и толкова познатите ѝ уши на Алексей Александрович. — Ама че намерил време; нима ще остане да нощува?“ — помисли тя и толкова ужасно и страшно и се стори всичко, което можеше да стане, че без да се замисли нито за миг, излезе да го посрещне с весело ѝ светнало лице и чувствувайки в себе си познатия ѝ вече дух на лъжа и измама, веднага се отдаде на този дух и започна да говори, без да знае какво ще каже.

— А, колко мило! — каза тя, като подаде ръка на мъжа си и с усмивка се здрависа с домашния човек Слюдин. — Надявам се, че ще останеш да пренощуваш? — бяха първите думи, които ѝ подсказа духът на измамата. — А сега да вървим заедно. Съжалявам само, че обещах на Бетси. Тя ще мине да ме вземе.

Като чу името на Бетси, Алексей Александрович се намръщи.

— О, аз няма да разделям неразделните — каза той с обикновения си шеговит тон. — Ние ще отидем с Михаил Василиевич. Дори и лекарите ми препоръчват разходки. Ще се поразходя из пътя и ще си представям, че съм на баните.

— Няма къде да бързате — каза Ана. — Искате ли чай? — Тя позвъни.

— Донесете чай и кажете на Серьожа, че е дошъл Алексей Александрович. Е, как си със здравето? Михаил Василиевич, вие не сте ми идвали на гости; вижте колко хубаво е на балкона ми — каза тя, като се обръщаше ту към единия, ту към другия.

Тя говореше много просто и естествено, но твърде много и твърде бързо. И сама

чувствуваше това, толкова повече, че в любопитния поглед, с който я погледна Михаил Василиевич, тя долови, че той сякаш я наблюдава.

Михаил Василиевич веднага излезе на терасата.

Тя седна до мъжа си.

– Ти не изглеждаш много добре – каза тя.

– Да – отвърна той, – днес идва лекарят и ми отне цял час. Струва ми се, че го е изпратил някой от приятелите ми: толкова скъпоценно е моето здраве...

– Не, но какво ти каза той?

Тя го разпитваше за здравето и работата му, придумваше го да си почине и да се премести във вилата.

Всичко това тя говореше весело, бързо и с особен блясък в очите; но сега Алексей Александрович не приписваше никакво значение на тоя й тон. Той чуваше само думите й и им придаваше само оня пряк смисъл, който имаха. И й отговаряше просто, макар и шеговито. В целия тоя разговор нямаше нищо особено, но никога отпосле Ана не можеше да си спомни без мъчителна болка цялата тая къса сцена.

Влезе Серьожа, воден от гувернантката. Ако Алексей Александрович си позволише да наблюдава, той би забелязал плахия, смутен поглед, с който Серьожа погледна баща си, а след това и майка си. Но той нищо не искаше да вижда и не видя.

– А, млади момко! Той пораснал. Наистина е станал цял мъж. Здравей, млади момко!

И той подаде ръка на изплашения Серьожа.

Серьожа, който и по-рано се държеше плахо пред баща си, сега, откакто Алексей Александрович бе започнал да го нарича „млади момко“ и откакто бе влязла в главата му загатката дали Вронски е приятел или враг, странеше от баща си. Той се обърна към майка си, сякаш търсеше защита. Само с майка си се чувствуваше добре. Между това Алексей Александрович, който се бе заприказвал с гувернантката, държеше сина си за рамото и на Серьожа му бе така мъчително неловко, че Ана видя как той се канеше да заплаче.

Когато влезе синът й, Ана се изчерви, но щом забеляза, че на Серьожа му е неловко, бързо скочи, вдигна ръката на Алексей Александрович от рамото му и като го целуна, отведе го на терасата и веднага се върна.

– Но време е вече – каза тя, като погледна часовника си, – чудно защо Бетси не идва!...

– Да – каза Алексей Александрович, стана, склещи ръцете си и изпука с пръсти. – Дойдох да ти донеса пари, защото славеите не могат да се хранят с приказки – каза той. – Мисля, че ти трябват.

– Не, не ми трябват... да, трябват ми – каза тя, без да го погледне, и се изчерви цяла. – Но ти нали ще дойдеш след надбягванията?

– О, да! – отвърна Алексей Александрович. – Ето и украшението на Петерхоф, княгиня Тверская – прибави той, като видя през прозореца пристигащия английски екипаж с извънредно високо поставено шаси. – Какъв разкош! Прелест! Е, да вървим и ние.

Княгиня Тверская не слезе от колата, а пред входа скочи нейният лакей с чепици, с пелерина и черна шапка.

– Аз отивам, сбогом! – каза Ана и след като целуна сина си, пристъпи до Алексей Александрович и му подаде ръка. – Много е мило, че дойде.

Алексей Александрович целуна ръката й.

– Е, довиждане. Ще дойдеш да пием чай – и чудесно! – каза тя и излезе сияеща и весела. Но още щом престана да го вижда, усети на ръката си онова място, до което бяха се докоснали устните му, и изтръпна от отвращение.

XXVIII

Когато Алексей Александрович се появи на надбягванията, Ана вече седеше в беседката до Бетси, в оная беседка, дето се събираше цялото висше общество. Тя видя мъжа си още отдалеч. Двама души, мъжът и любовникът, бяха за нея двата центъра на живота и тя усещаше близостта им без помощта на външните сетива. Тя почувствува още отдалеч приближаването на мъжа си и без да иска, го следеше сред вълните от хора,

между които той се движеше. Видя как той се приближаваше до беседката и ту отговаряше снизходително на раболепните поклони, ту приятелски, разсеяно се здрависваше с равните си, ту старателно изчакваше погледа на силните на света и снемаше кръглата си голяма шапка, която притискаше краищата на ушите му. Тя познаваше тия му маниери и те й бяха отвратителни. „Само честолюбие, само желание да успее – ето всичко, което има в душата му – мислеше тя, – а висшите съображения, любовта към просветата, религията – всичко това са само оръдия, за да може да успее.“

От погледите му към дамската беседка (той гледаше право към жена си, но не можеше да я познае в това море от тюлове, ленти, пера и слънчобрани) тя разбра, че търси нея, но се преструваше, че не го вижда.

– Алексей Александрович! – извика му княгиня Бетси. – Вие сигурно не виждате жена си, ето я!

Той се усмихна със студената си усмивка.

– Тук има толкова блясък, че очите на човека се вземат – каза той и тръгна към беседката. Усмихна се на жена си, както трябва да се усмихне мъжът, когато срещне жена си, с която току-що се е видял, и се здрависа с княгинята и другите познати, като отдаде всекому дължимото, сиреч пошегува се с дамите и размени поздрави с мъжете. Долу до беседката стоеше един уважаван от Алексей Александрович генерал-адютант, известен с ума и образованието си. Алексей Александрович заприказва с него.

Между надбягванията имаше пауза и затова нищо не пречеше на разговора. Генерал-адютантът критикуваше надбягванията. Алексей Александрович възразяваше и ги защитаваше. Ана слушаше тънкия му равен глас, не пропускаше нито дума и всяка негова дума й се струваше фалшива и дразнеше до болка ушите й.

Когато започна четирикилометровото надбягване с препятствия, тя се наведе напред и без да сваля поглед, гледаше Вронски, който се приближи до коня и го възседна, и същевременно слушаше той отвратителен, немлъкващ глас на мъжа си. Тя се измъчваше от страх за Вронски, по още повече се измъчваше от немлъкващия, както й се струваше, звук на тънкия глас на мъжа й с познатите интонации.

„Аз съм лоша жена, пропаднала жена – мислеше тя, – но не обичам да лъжа, не мога да понасям лъжата, а за _него_ (за мъжа й) лъжата е храна. Той знае всичко, всичко вижда, но какво чувства, щом може да говори така спокойно? Да бе убил мене, да бе убил Вронски, бих го уважавала. Но не, той има нужда само от лъжа и приличие“ – казваше си Ана, но тя не се и замисляше какво именно иска от мъжа си, какъв би искала да го види. Тя не разбираше и това, че тая днешна особена словоохотливост на Алексей Александрович, която толкова я дразнеше, беше само израз на вътрешната му тревога и безпокойство. Както детето, което се е ударило, раздвижва мускулите си със скачане, за да притъпи болката, така и Алексей Александрович имаше нужда от умствено движение, за да заглуши ония мисли за жена си, които в нейно присъствие и в присъствие на Вронски и при постоянното повтаряне на името му се налагаха на ума му. И както за детето е естествено да скача, така и за него бе естествено да говори добре и умно. Той каза:

– Опасността при военните и кавалерийски надбягвания е необходимо условие за надбягванията. Ако във военната история Англия може да се похвали с най-блестящи кавалерийски подвизи, това е само благодарение на факта, че тя исторически е развивала у себе си тая сила и на животните, и на хората. Според мене спортът има голямо значение, но както винаги ние виждаме само външната страна на тия работи.

– Не само външната страна – каза княгиня Тверская. – Разправят, че един офицер си строшил, две ребра.

Алексей Александрович се усмихна със своята усмивка, която само откриваше зъбите му, но не казваше повече нищо.

– Да предположим, княгиньо, че не е само външната – каза той, – а вътрешната страна. Но работата не е там – и той отново се обърна към генерала, с когото говореше сериозно, – не забравяйте, че се надбягват военни, които са си избрали тая дейност, и съгласете се, че всяко призвание има своята обратна страна на медала. Това нещо влиза пряко в задълженията на военния. Безобразният спорт на бокса или на испанските тореадори е признак на варварство. А специализираният спорт е признак на развитие.

– Не, аз няма да дойда друг път; това ме вълнува много – каза княгиня Бетси.
– Нали, Ана?

– Вълнува, но човек не може да откъсне погледа си – каза друга дама. – Ако бях римлянка, не бих пропускала нито един цирк.

Ана не каза нищо и наблюдаваше в едно и също място, без да спуска бинокъла.

В това време през беседката мина един висок генерал. Алексей Александрович престана да говори, бързо, но достойно се изправи и се поклони ниско на минаващия военен.

– Вие не се ли състезавате? – пошегува се с него военният.

– Моето състезание е по-трудно – почтително отвърна Алексей Александрович.

И макар че той отговор не значеше нищо, военният се престори, че е чул умни думи от един умен човек и че разбира напълно *la pointe de la sauce**.

[* В какво се състои неговата духовитост.]

– Има две страни – продължи отново Алексей Александрович, – изпълнители и зрители; и любовта към тия зрелища е най-сигурният признак за ниското развитие на зрителите, съгласен съм, но...

– Княгиньо, да се обзаложим! – чу се отдолу гласът на Степан Аркадич, който се обърна към Бетси. – Вие за кого държите?

– Ние с Ана сме за княз Кузовлев – отвърна Бетси.

– А аз за Вронски. На един чифт ръкавици.

– Добре!

– А колко е красиво, нали?

Докато приказваха около него, Алексей Александрович млъкна, но веднага пак започна.

– Съгласен съм, но смелите игри... – продължи той.

Но в това време пуснаха ездачите и всички разговори престанаха. Алексей Александрович също млъкна и всички се надигнаха и се обърнаха към реката. Алексей Александрович не се интересуваше от състезанията и затова не гледаше ездачите, а с уморените си очи започна разсеяно да наблюдава зрителите. Погледът му се спря върху Ана.

Лицето ѝ беше бледо и строго. Очевидно тя не виждаше нищо и никого освен едного. Ръката ѝ конвулсивно стискаше ветрилото, тя не дишаше. Той я погледна, но бързо се обърна и започна да наблюдава други лица.

„Но ето и тая дама, и другите също са развълнувани; това е много естествено“ – каза си Алексей Александрович. Той не искаше да я наблюдава, но погледът му неволно бе привлечен пак от нея. Отново се взираше в това лице, мъчеше се да не чете онова, което бе изписано така ясно върху него, и въпреки волята си четеше с ужас върху него това, което не искаше да знае.

Първото падане на Кузовлев при реката развълнува всички, но Алексей Александрович видя ясно върху бледото тържествуващо лице на Ана, че оня, когото тя наблюдаваше, не падна. След това, когато Махотин и Вронски прескочиха голямата бариера, а препускащият след тях офицер падна веднага по главата си и се преби до смърт и сред цялата публика се понесе шепот на ужас, Алексей Александрович видя, че Ана дори не забеляза това и едва разбра за какво заприказваха около нея. Но той все по-често и по-често и с по-голямо упорство се взираше в нея. Цяла погълната от препускащия Вронски, Ана усети отстрани устремения върху нея поглед на студентите очи на мъжа си.

Тя се обърна за миг, погледна го въпросително, леко се намръщи и пак се извърна.

„Ах, все ми е едно“ – сякаш му каза тя и нито веднъж вече не го погледна.

Състезанието беше злополучно и от седемнадесетте участници изпадаха и се пребиха повече от половината. Към края на надбягванията всички бяха развълнувани и вълнението се увеличи още повече, защото императорът беше недоволен.

XXIX

Всички изказваха високо неодобрението си, всички повтаряха казаната от някого фраза: „Липсва само цирк с лъвовете“ и ужасът бе обхванал всички, така че, когато

Вронски падна и Ана високо ахна, в това нямаше нищо необикновено. Но веднага след това в лицето на Ана настъпи промяна, която беше вече положително неприлична. Тя напълно изгуби и ума, и дума. Започна да се тръшка като уловена птица: ту искаше да стане и да отиде някъде, ту се обръщаше към Бетси.

– Да върви, да вървим – казваше тя.

Но Бетси не я чуваше. Наведена надолу, тя разговаряше с приближилия се до нея генерал.

Алексей Александрович пристъпи до Ана и учтиво ѝ подаде ръка.

– Ако искате, да си вървим – каза той на френски; но Ана се послушваше в онова, което казваше генералът, и не забеляза мъжа си.

– Казват, че и той си строшил крака – рече генералът. – Това на нищо не прилича.

Ана не отговори на мъжа си, вдигна бинокъла и започна да гледа към онова място, дето бе паднал Вронски; но беше много далеко и там се бяха струпали толкова хора, че не можеше да се различи нищо. Тя сне бинокъла и искаше да тръгне; но в това време дотича един офицер на кон и докладва нещо на императора. Ана се издаде напред и заслуша.

– Стива! Стива! – извика тя на брат си.

Но брат ѝ не я чу. Тя пак поиска да излезе.

– Още веднъж ви предлагам ръката си, ако искате да си вървим – каза Алексей Александрович и докосна ръката ѝ.

Тя с погнуса се отдръпна от него и без да го погледне в лицето, отвърна:

– Не, не, оставете ме, аз ще остана.

Сега тя видя, че от мястото, дето бе паднал Вронски, през кръга тичаше един офицер към беседката. Бетси му махаше с кърпичка. Офицерът донесе съобщение, че ездачът не се е убил, но конят строшил гръбнака си.

Като чу това, Ана бързо седна и закри лицето си с ветрилото. Алексей Александрович видя, че тя плаче и не може да сдържи не само сълзите си, но и риданията, които повдигаха гърдите ѝ. Алексей Александрович я заслони, за да ѝ даде време да се опомни.

– За трети път ви предлагам ръката си – каза той след известно време, като се обърна към нея. Ана го гледаше и не знаеше какво да каже. Дойде ѝ на помощ княгиня Бетси.

– Не, Алексей Александрович, аз доведох Ана и аз обещах да си я отведа – намеси се Бетси.

– Извинете, княгиньо – каза той, като се усмихваше учтиво, но я гледаше твърдо в очите, – аз виждам, че Ана не е напълно здрава и затова искам да дойде с мене.

Ана изплашено се озърна, покорно стана и улови мъжа си под ръка.

– Ще пратя някого при него, ще науча как е и ще изпратя да ти кажат – пошепна ѝ Бетси.

На излизане от беседката Алексей Александрович както винаги говореше с всички, които срещаше, и както винаги Ана трябваше да отговаря и приказва; но тя не беше на себе си и сякаш насън вървеше под ръка с мъжа си.

„Дали се е пребил, или не? Истина ли е? Дали ще дойде, или не? Дали ще го видя тая нощ?“ – мислеше си тя.

Мълчаливо се качи в каретата на Алексей Александрович и мълчаливо се измъкнаха от множеството коли. Въпреки всичко, което бе видял, Алексей Александрович все пак не си позволяваше да мисли за същинското положение на жена си. Той бе видял само външните признаци. Видял бе, че тя се държа неприлично и смяташе за свой дълг да ѝ го каже. Но му беше много трудно да каже само това, без да каже нещо повече. Той отвори уста да ѝ каже колко неприлично бе се държала, но неволно каза съвсем друго.

– Все пак колко сме наклонни да гледаме тия жестоки зрелища! – каза той. – Забелязвам...

– Какво? Не разбирам – презрително каза Ана. Той се обиди и веднага започна да говори това, което искаше.

– Трябва да ви кажа – рече той.

„Ето че ще иска обяснение“ – помисли си тя и я хвана страх.

– Трябва да ви кажа, че днес се държахте неприлично – каза ѝ той на френски.
– Как съм се държала неприлично? – високо каза тя, бързо обърна глава към него и го погледна право в очите, но вече съвсем не с по-раншната прикриваща нещо веселост, а с решителност, под която едва прикриваше страха, що изпитваше.
– Не забравяйте – каза ѝ той, като посочи отвореното прозорче към кочияша. Той се поизправи и дигна стъклото.
– Кое смятате неприлично? – повтори тя.
– Отчаянието, което не успяхте да прикриете при падането на единия от ездачите.

Той очакваше, че тя ще възрази; но тя млъкна и гледаше пред себе си.
– Аз вече ви молих да се държите в обществото така, че дори злите езици да не могат да кажат нищо против вас. Беше време, когато говорех за вътрешните отношения; сега вече не говоря за тях. Думата ми сега е за външните отношения. Вие се държахте неприлично и аз бих желал да не се повтаря това.

Тя не чуваше половината от думите му, изпитваше страх от него и мислеше дали е истина, че Вронски не се е пребил. За него ли казаха, че е останал навредим, а конят строшил гръбнака си? Когато мъжът ѝ свърши, тя само се усмихна престорено иронично и не отговори нищо, защото не бе чула това, което той говореше. Алексей Александрович бе започнал да говори смело, но когато разбра ясно за какво говори, страхът, който тя изпитваше, обхвана и него. Той видя тая усмивка и го обзе странно заблудение.

„Тя се усмихва над моите подозрения. Да, ей сега ще каже същото, което ми каза и тогава: че подозренията ми са неоснователни, че това е смешно.“

Сега, когато за него всичко беше ясно, той не желаше нищо така много, както това, тя да му отговори като по-рано с ирония, че подозренията му са смешни и нямат основание. Това, което той знаеше, бе толкова страшно, че сега бе готов да повярва всичко. Но изразът на лицето ѝ, изплашено и мрачно, сега не обещавахе дори измама.

– Може би се лъжа – каза той. – В такъв случай моля да ме извините.

– Не, не сте се излъгали – бавно каза тя и отчаяно погледна студеното му лице. – Не сте се излъгали. Аз бях и не мога да не бъда отчаяна. Слушам вас, а мисля за него. Аз го обичам, аз съм негова любовница, не мога да ви понасям, страхувам се от вас и ви мразя... Правете с мене, каквото искате.

И като се отдръпна в ъгъла на каретата, тя заплака и закри лицето си с ръце. Алексей Александрович не се помръдна и не промени правата посока на погледа си. Но цялото му лице изведнъж доби тържествена неподвижност на мъртвец и тоя израз не се промени през цялото време, докато стигнат вилата. Когато стигнаха пред къщи, той обърна глава към нея и лицето му имаше все същия израз.

– Така! Но аз искам да запазите външните условия на приличие дотогава – гласът му затрепери, – докато взема мерки, които ще обезпечат честта ми, и ви ги съобщя.

Той излезе пръв и ѝ помогна да слезе. За лице пред прислугата млъчаливо ѝ стисна ръката, качи се в каретата и се върна в Петербург.

След като той си замина, дойде един лакей от княгиня Бетси и донесе бележка до Ана:

„Изпратих човек при Алексей да науча нещо за здравето му и той ми пише, че е здрав и читав, но е отчаян.“

„Значи, _той_ ще дойде! – помисли тя. – Колко добре направих, че казах всичко на мъжа си!“

Погледна часовника си. Оставаша още три часа и спомените за подробностите от последната им среща запалиха кръвта ѝ.

„Боже мой, колко е светло! Страшно е, но аз обичам да гледам лицето му и обичам тая фантастична светлина... Мъжът ми! Ах, да... Е, слава Богу, че с него всичко е свършено.“

XXX

Както на всички места, дето се събират хора, така и на малките германски минерални бани, където бяха пристигнали Шчербацки, стана обикновената един вид

кристализация на обществото, която отрежда на всекиго от членовете му определено и неизменно място. Както определено и неизменно една частица вода на студа добива известна форма на снежен кристал, също така и всяко ново лице, което пристигаше в курорта, веднага заемаше свойственото му място.

„Фюрст Шчербацки замт гемалин унд тохтер“*, както поради квартирата, в която се настаниха, така и по име и поради познатите, които си намериха, веднага кристализираха в определено и предназначено за тях място.

[* Княз Шчербацки с жена си и дъщеря си.]

В курорта тая година имаше една истинска немска фюрстин, поради което кристализацията на обществото ставаше още по-енергично. Княгинята пожела непременно да представи дъщеря си на принцесата и извърши тоя обред на втория ден. Кити ниско и грациозно се поклони в изписаната си от Париж „много проста“, сиреч твърде разкошна лятна рокля. Принцесата каза: „Надявам се, че розите скоро ще се върнат на това хубаво лице“ – и за Шчербацки веднага се установиха твърдо определени релси в живота, от които не можеше вече да се излезе. Шчербацки се запознах и със семейството на една английска леди, и с една немска графиня, и с нейния ранен през последната война син, и с един учен швед, и с М. Сапот и сестра му. Но главната компания на Шчербацки по неволя беше една московска дама, Мария Евгениевна Ртищева, и дъщеря ѝ, която бе неприятна на Кити, защото и тя като нея се бе разболяла от любов, и един московски полковник, когото Кити бе виждала още като дете и го познаваше с мундир и еполети и който тук, с малките си очички и открита шия с цветна вратовръзка, беше не само необикновено смешен, но и досаден, защото не можеха да се отърват от него. Когато всичко това се установи така твърдо, Кити започна да се отегчава много, толкоз повече, че князът бе заминал за Карлсбад и тя остана сама с майка си. Тя не се интересуваше от ония, които познаваше, защото чувствуваше, че от тях няма да научи повече нищо ново. И интимният ѝ интерес в курорта сега бяха наблюденията и догадките за ония, които още не познаваше. Поради характера си Кити винаги предполагаше у хората най-хубавото, и особено у ония, които не познаваше. И сега, правейки догадки за тоя или оня, какви хора са и какви отношения има помежду им, Кити си представяше най-чудни и прекрасни характери и намираше потвърждение в наблюденията си.

Между тези лица особено я занимаваше едно руско момиче, което бе дошло на баните с една болна руска дама, с мадам Щал, както я наричаха всички. Мадам Щал принадлежеше към висшето общество, но беше толкова болна, че не можеше да върви и само в редките хубави дни се появяваше на баните в количка. Но не толкова поради болестта си, колкото от гордост, както обясняваше княгинята, мадам Щал не се познаваше с никого от русите. Руското момиче се грижеше за мадам Щал и освен това, както забелязваше Кити, се срещаше с всички тежко болни, каквито имаше много в курорта, и по най-естествен начин прислужваше и на тях. Според наблюденията на Кити това руско момиче не беше роднина на мадам Щал, но не беше също така и платена помощница. Мадам Щал я наричаше Варенка, а другите ѝ казваха „m-lle Варенка“. Независимо от това, че се интересуваше от държанието на момичето към г-жа Щал и към другите непознати лица, Кити, както се случва често, хранеше необяснима симпатия към тая m-lle Варенка и по разменяните погледи долавяше, че и тя ѝ се харесва.

Тая m-lle Варенка не че не беше в ранната си младост, но сякаш беше същество без всякаква младост: можеха да ѝ се дадат и деветнадесет, и тридесет години. Ако се спрем на чертите ѝ, тя, въпреки болнавия цвят на лицето, беше по-скоро хубава, отколкото грозна. Тя би била и добре сложена, ако тялото ѝ не бе прекалено слабо и главата ѝ – така несъразмерна за средния ѝ ръст; но тя, изглежда, не беше привлекателна за мъжете. Приличаше на прекрасно, макар още пълно с листенца, но вече прецъфтяло и без миризма цвете. Освен това тя не можеше да бъде привлекателна за мъжете и поради това, че ѝ липсваше онова, което имаше в изобилие у Кити – сдържан жизнен огън и съзнание за своята привлекателност.

Тя винаги изглеждаше заета с работа, в което не можеше да има съмнение, и затова сякаш нямаше възможност да се интересува от нищо странично. Тъкмо с тая си противоположност тя особено привличаше Кити. Кити чувствуваше, че в нея, в нейния начин на живот ще намери образец за онова, което сега мъчително търсеше: интерес към живота, достойнство в живота – вън от отвратителните за нея светски отношения на момичетата към мъжете, които отношения сега ѝ се виждаха като позорно излагане

на стока, която чака купувачи. Колкото повече Кити наблюдаваше непознатата си приятелка, толкова повече се убеждаваше, че това момиче е тъкмо онова съвършено същество, за каквото тя я смяташе, и толкова повече искаше да се запознае с нея.

Двете момичета се срещаха по няколко пъти на ден и при всяка среща очите на Кити казваха: „Коя сте вие? Каква сте? Истина ли е, че сте онова прелестно същество, за каквото ви смятам? Но, за Бога, не мислете — прибавяше погледът ѝ, — че ще си позволя да се натрапя с познанството си. Аз просто ви се люблювам и ви обичам.“ — „Аз също ви обичам и вие сте много, много мила. И бих ви обичала още повече, ако имах време“ — отговаряше погледът на непознатото момиче. И действително Кити виждаше, че тя е винаги заета: или прибира от извора децата на някое руско семейство, или носи шала на някоя болна и я загръща, или се мъчи да развлече някой нервиран болен, или избира и купува бисквити за кафето на някого.

Наскоро след пристигането на Щчербацки на сутрешните бани се появиха още две лица, които привлякоха общото недружелюбно внимание. Те бяха: твърде висок, попрегърбен мъж с грамадни ръце, с късо, не според ръста му и старо палто, с черни, наивни и същевременно страшни очи и сипаничава миловидна жена, твърде лошо и безвкусно облечена. Кити сметна тия новодошли за руси и започна да си съставя за тях във въображението си прекрасен и трогателен роман. Но княгинята, която от Kurlbte* научи, че това са Николай Левин и Мария Николаевна, обясни на Кити какъв лош човек е тоя Левин и всички мечти за тия две лица се изпариха. Не толкова защото майка ѝ бе казала, колкото от това, че той беше брат на Константин, на Кити тия лица изведнъж се сториха във висша степен неприятни. С навика си да извива конвулсивно глава тоя Левин възбуждаше у нея сега непреодолимо чувство на отвращение.

[* Курортен списък.]

Струваше ѝ се, че в големите му страшни очи, които упорито я следяха, има чувство на омраза и ирония и тя се мъчеше да не го среща.

XXXI

Беше мрачен ден, цялата сутрин валише дъжд и болните с чадъри се трупаха в галерията.

Кити вървеше с майка си и с московския полковник, който весело се перчеше в европейския си сюртук, купен готов във Франкфурт. Те вървяха по едната страна на галерията и се мъчеха да избягват Левин, който крачеше по другата страна. Варенка с тъмната си рокля, с черна шапка с подвита надолу периферия се разхождаше с една сляпа францужойка по цялата дължина на галерията и всеки път, когато се срещнеха с Кити, те си разменяха приятелски погледи.

— Мамо, мога ли да запrikaзвам с нея? — каза Кити, която следеше непознатата си приятелка и забеляза, че тя се приближава до извора, дето можеха да се срещнат.

— Щом искаш толкова много, ще разпитам по-напред за нея и сама ще я запrikaзвам — отвърна майка ѝ. — Какво особено намираш у нея? Сигурно компаньонка. Ако искаш, ще се запозная с мадам Щал. Аз се познавах с нейната belle-soeur — прибави княгинята, като вдигна гордо глава.

Кити знаеше, че княгинята е обидена, задето г-жа Щал сякаш отбягва да се запознае с нея, и затова не настоя.

— Колко е мила! — каза тя, като гледаше Варенка, която в това време подаваше чашата на францужойката. — Погледнете как всичко у нея е просто и мило!

— Твоите engouements* ми се виждат смешни — каза княгинята, — не, по-добре да се върнем — прибави тя, като забеляза идващия насреща им Левин с неговата дама и с един немски лекар, с когото той високо и сърдито говореше нещо.

[* Увлечения.]

Тъкмо се обръщаха, за да се върнат, когато изведнъж чува вече не висок говор, а вик, Левин се беше спрял и викаше, а и лекарят се горещеше. Около тях се събраха много хора. Княгинята и Кити се отдалечиха бързо, а полковникът се присъедини към навалищата, за да разбере какво има.

След няколко минути полковникът ги настигна.

— Какво беше това там? — попита княгинята.

– Срам и позор! – отвърна полковникът. – Просто да те е страх да се срещнеш с руен в чужбина. Тоя високият господин се скара с лекаря, наговори му дързости, задето не го лекувал както трябва, и замахна с бастуна. Просто срамът!

– Ах, колко неприятно! – каза княгинята. – Е, и как се свърши?

– Благодарение, че се намеси тая... тая с шапка като гъба. Струва ми се, рускиня – каза полковникът.

– Mademoiselle Варенка? – радостно попита Кити.

– Да, да. Тя се опомни преди всички, улови тоя господин под ръка и го отведе.

– Виждате ли, мамо – каза Кити на майка си, – вие се чудите, че се възхищавам от нея!

От следния ден, като наблюдаваше непознатата си приятелка, Кити забеляза, че и с Левин, и с неговата жена m-lle Варенка е вече в същите отношения, в каквито беше и с другите си protégés. Тя се приближаваше до тях, разговаряше, служеше като преводачка на жената, която не можеше да говори нито един чужд език.

Кити още повече започна да моли майка си да ѝ позволи да се запознае с Варенка. И колкото и да бе неприятно на княгинята да направи първата крачка в желанието си да се запознае с г-жа Щал, която си позволяваше да се гордее с нещо, тя разпита за Варенка и като научи за нея подробности, от които личеше, че в това познанство няма да има нищо лошо, макар че и доброто не беше кой знае какво, първа отиде при Варенка и се запозна с нея.

Като избра време, когато дъщеря ѝ бе тръгнала към извора, а Варенка се бе спряла пред хлебаря, княгинята пристъпи до нея.

– Позволете ми да се запознаем – каза тя и с достойнство се усмихна. – Дъщеря ми е влюбена във вас – прибави тя. – Вие може би не ме познавате. Аз съм...

– То е повече от взаимно, княгиньо – бързо отговори Варенка.

– Какво голямо добро сте направили вчера на един наш жалък съотечественик! – каза княгинята.

Варенка се изчерви.

– Не помня, струва ми се, че не съм направила нищо – каза тя.

– Как да не сте направили, вие сте спасили тоя Левин от неприятност.

– Да, sa compagne* ме повика и аз се помъчих да го успокоя; той е много болен и бе недоволен от лекаря. А аз съм свикнала да се грижа за такива болни.

[* Спътницата му.]

– Да, чух, че живеете в Ментон с вашата леля, струва ми се, madame Щал. Аз познавах нейната belle-soeur.

– Не, тя не ми е леля. Аз я наричам тамап, но не съм ѝ роднина; тя ме е възпитала – отвърна Варенка и пак се изчерви.

Това бе казано така просто, така мил бе правдивият и открит израз на лицето ѝ, че княгинята разбра защо нейната Кити бе обикнала тая Варенка.

– Е, и какво става с тоя Левин? – попита княгинята.

– Той заминава – отвърна Варенка.

В това време, светнала от радост, че майка ѝ се е запознала с непознатата ѝ приятелка, Кити се връщаше от извора.

– Е, виждаш ли, Кити, изпълни се твоето силно желание да се запознаеш с mademoiselle...

– Варенка – усмихната допълни Варенка, – така ме наричат всички.

Кити се изчерви от радост и дълго време мълчаливо стискаше ръката на новата си приятелка, която не отвърщаше на стискането ѝ, а неподвижно държеше ръката ѝ. Ръката не отговаряше на стискането, но лицето на m-lle Варенка светна с тиха, радостна, макар и малко тъжна усмивка, която откриваше големите ѝ, но хубави зъби.

– И аз исках отдавна това – каза тя.

– Но вие сте толкова заета...

– Ах, напротив, с нищо не съм заета – отвърна Варенка, но в същия миг трябваше да остави новите си познати, защото две малки руски момиченца, дъщери на един болен, тичаха към нея.

– Варенка, мама те вика! – извикаха те.

И Варенка тръгна след тях.

Подробностите, които княгинята научи за миналото на Варенка и за отношенията ѝ с мадам Щал, а и за самата мадам Щал, бяха следните.

Мадам Щал, за която едни разправяха, че уморила мъжа си, а други казваха, че той уморил нея с безнравственото си поведение, беше винаги болнава и възторжена жена. Когато, вече разведена с мъжа си, тя родила първото си дете, това дете веднага умряло и близките на г-жа Щал, които познавали нейната чувствителност и се страхували да не би това да я погуби, подменили детето, като взели родилата се през същата нощ и в същата къща в Петербург дъщеря на един придворен готвач. Това била Варенка. Отпосле мадам Щал научила, че Варенка не е нейна дъщеря, но продължавала да я възпитава, още повече, че наскоро след това Варенка останала без всякакви роднини.

Мадам Щал повече от десет години вече живееше постоянно на юг в чужбина и никога не ставаше от леглото. И едни разправяха, че мадам Щал си е създала обществено положение на добродетелна, високорелигиозна жена; други казваха, че в душата си тя наистина е онова високо нравствено същество, което живее само за доброто на ближния си, за каквато тя искаше да мине. Никой не знаеше каква е нейната религия – католическа, протестантска или православна; но едно беше несъмнено – тя беше в приятелски връзки с най-високопоставени лица от всички черкви и вероизповедания.

Варенка живееше постоянно с нея в чужбина и всички, които познаваха мадам Щал, познаваха и обичаха м-lle Варенка, както всички я наричаха.

Като научи всички тия подробности, княгинята не намери нищо осъдително, ако дъщеря ѝ се сближи с Варенка, още повече, че Варенка имаше най-добри маниери и възпитание: отлично говореше френски и английски, а главно – изказа съжаленията на г-жа Щал, че поради болестта си тя е лишена от удоволствието да се запознае с княгинята.

След като се запозна с Варенка, Кити все повече и повече се очароваше от приятелката си и с всеки изминат ден намираше нови достойнства у нея.

Когато княгинята научи, че Варенка пее хубаво, покани я да дойде да им попее вечерта.

– Кити свири, ние имаме пиано, наистина не много хубаво, но вие ще ни направите голямо удоволствие – каза княгинята с престорената си усмивка, която бе особено неприятна сега на Кити, защото забеляза, че на Варенка не ѝ се искаше да пее. Но все пак Варенка дойде вечерта и донесе една малка тетрадка с ноти. Княгинята беше поканила Мария Евгениевна с дъщеря си и полковника.

Варенка изглеждаше напълно равнодушна, че има непознати хора и веднага пристъпи до пианото. Тя не умееше да си акомпанира, но пееше отлично по ноти. Кити, която свиреше добре, ѝ акомпанираше.

– Вие имате необикновен талант – каза ѝ княгинята, след като Варенка изпя отлично първото парче.

Мария Евгениевна и дъщеря ѝ благодариха и я похвалиха.

– Вижте – каза полковникът, който гледаше през прозореца – каква публика се е събрала да ви слуша.

И наистина под прозорците се бяха събрали доста хора.

– Много се радвам, че това ви прави удоволствие – отвърна простичко Варенка.

Кити с гордост наблюдаваше приятелката си. Възхищаваше се и от изкуството ѝ, и от гласа ѝ, и от лицето ѝ, но най-много се възхищаваше от държането ѝ, от това, че Варенка очевидно не мислеше за своето пеене и беше напълно равнодушна към комплиментите; тя сякаш питаше само: да пея ли още, или стига?

„Ако бях аз – мислеше си Кити, – колко бих се гордяла! Как бих се радвала, като гледам тая тъпна под прозорците! А на нея ѝ е съвсем безразлично. Тя се ръководи само от желанието да не откаже и да достави удоволствие на татат. Но какво има в нея? Кое ѝ дава тая сила да пренебрегва всичко, да бъде независимо спокойна? Колко бих искала да зная това и да се науча от нея на това нещо“ – мислеше Кити, като се взираше в това спокойно лице. Княгинята помоли Варенка да попее още и Варенка изпя и втора песен, също така равно, отчетливо и хубаво, като стоеше права до пианото и отмерваше по него такта със слабата си мургава ръка.

Следващото в тетрадката парче беше една италианска песен. Кити изсвири прелюдията, която много ѝ хареса, и се озърна към Варенка.

– Да прескочим това – каза Варенка и се изчерви. Кити уплашено и въпросително спря погледа си върху лицето на Варенка.

– Добре, друго – бързо каза тя, обърна листа и веднага разбра, че за нея тая песен беше свързана с нещо.

– Не – отвърна Варенка, като сложи ръка върху нотите и се усмихна, – не, да изпеем и това. – И тя изпя и тая песен също така спокойно, студено и хубаво като другите.

Когато свърши, всички пак ѝ благодариха и отидоха да пият чай. Кити и Варенка излязоха в малката градинка до къщата.

– Сигурно за вас тая песен е свързана с някакъв спомен? – каза Кити. – Не ми разправяйте – побърза да прибави тя, – само ми кажете: истина ли е?

– Не, защо пък? Ще ви кажа – простичко каза Варенка и без да дочака отговор, продължи: – Да, спомен, и колко тежко беше някога. Аз обичах един човек и пеех нему това нещо.

С широко разтворени очи Кити мълчаливо, с умиление наблюдаваше Варенка.

– Аз го обичах и той ме обичаше; но майка му не беше съгласна и той се ожени за друга. Сега живее близо до нас и понякога го виждам. Нали не мислехте, че и аз имам своя роман? – каза тя и на хубавото ѝ лице едва затрептя онова пламъче, което Кити чувствуваше, че я е осветявало някога цяла.

– Как да не съм мислила? Ако бях мъж, не бих могла да обичам никого другого, след като опознах вас. Не разбирам само как, за да угоди на майка си, той е могъл да ви забрави и да ви направи нещастна; той е бил без сърце.

– О, не той е много добър човек и аз не съм нещастна; напротив, много съм щастлива. Е, нали няма да пеем повече тая вечер? – прибави тя и се наклони да си тръгне.

– Колко сте добра, колко сте добра! – извика Кити спря я и я целуна. – Ако можех поне малко да приличам на вас!

– Защо ви е дотрябвало да приличате на някого? Вие и така сте добра – каза Варенка, като се усмихна с кротката си и уморена усмивка.

– Не, аз съвсем не съм добра. Но кажете ми... Почакайте, да поседнем малко – каза Кити, като я накара пак да седне на пейката до себе си. – Кажете, не ви ли е обидно да мислите, че тоя човек е отхвърлил любовта ви, че не е искал...

– Но той не я е отхвърлил, аз вярвам, че ме е обичал, но е бил послушен син...

– Да, но ако той е направил това не заради майка си, а просто по свое желание?... – каза Кити, чувствувайки, че е издала тайната си и че лицето ѝ, пламнало от руменината на срама, вече я е изобличило.

– Тогава той е постъпил лошо и аз не бих го съжалявала – отвърна Варенка, която очевидно разбра, че става дума вече не за нея, а за Кити.

– Но обидата? – извика Кити. – Обидата не може да се забрави, не може да се забрави – каза тя, като си спомни своя поглед на последния бал, когато музиката бе спряла.

– Каква обида може да има? Нали вие не сте постъпили лошо?

– Нещо повече от лошо – срамно.

Варенка поклати глава и сложи ръка в ръката на Кити.

– Но защо да е срамно? – каза тя. – Нали не сте казали на човека, който е равнодушен към вас, че го обичате?

– Разбира се, не; аз не бях му казала никога нито дума, но той знаеше. Не, не, има погледи, има постъпки. Сто години да живея, пак не ще забравя.

– Та какво от това? Не мога да разбера. Въпросът е дали го обичате сега, или не – каза Варенка, която започна вече да говори направо.

– Аз го мразя; не мога да простя и на себе си.

– Но какво?

– Срама, обидата.

– О, ако всички бяха чувствителни като вас! – каза Варенка. – Няма момиче, което да не е изпитало това. Но всичко това не е важно.

– А кое е важно? – попита Кити и с любопитство и учудване се взираше в лицето ѝ.

– Ах, има много важни неща – усмихната каза Варенка.

– Но кои са те?

– Ах, има много по-важни неща – отвърна Варенка, която не знаеше какво да каже.

Но в това време от прозореца се чу гласът на княгинята:

– Кити, хладно е! Или си вземи шала, или ела в стаята.

– Наистина време е! – каза Варенка и стана. – Трябва да се отбия и у madame Berthe; тя бе ме помолила.

Кити я държеше за ръка и със страстно любопитство и молба я питаше с поглед: „Кое е, кое е това най-важно нещо, което дава такова спокойствие? Вие знаете, кажете ми!“ Но Варенка дори не разбираше какво я пита погледът на Кити. Тя помнеше само това, че тая вечер трябва да се отбие и у m-me Berthe и да се прибере в къщи за чая на мамап към дванадесет часа. Тя влезе в стаята, прибра нотите си и като се сбогува с всички, нареди си да си върви.

– Позволете ми да ви изпратя – каза полковникът.

– Но как ще си върви сама нощем? – потвърди княгинята. – Да изпратя поне Параша.

Кити видя, че Варенка едва сдържаше усмивката си, когато казаха, че трябва някой да я изпрати.

– Не, аз винаги ходя сама и никога не ми се случва нищо – каза тя и взе шапката си. И като целуна още веднъж Кити, но пак не й каза кое е важното, с бодри крачки, с нотите под мишница, се скри в полумрака на лятната нощ, като отнесе своята тайна за това, кое е важното и кое й дава това завидно спокойствие и достойнство.

XXXIII

Кити се запозна и с г-жа Щал и това познанство, заедно с дружбата и с Варенка, не само имаше силно влияние върху нея, но я утешаваше в скръбта. Тя намери утешението в това, че благодарение на познанството ѝ се откри един напълно нов свят, който нямаше нищо общо с миналото ѝ, един възвишен, прекрасен свят, от чиято висота можеше спокойно да наблюдава това минало. За нея стана ясно, че освен несъзнателния живот, на който досега се отдаваше, имаше и духовен живот. Тоя живот го откриваше религията, но една религия, която нямаше нищо общо с оная, която тя познаваше от детинството и която се изразяваше в литургията и във вечерната във Вдовишкия дом, дето можеше да срещне познати, и в изучаване наизуст славянски текстове заедно с баща си; това беше една възвишена, тайнствена религия, свързана с редица прекрасни мисли и чувства, в която не само можеше да се вярва, понеже така е наредено, но която можеше и да се обича.

Всичко това Кити научи не от думи. Мадам Щал говореше с нея като с мило дете, на което човек се радва като на спомен от младостта си, и само един път спомена, че утешение при всички хорски скърби дава само любовта и вярата и че за Христовото състрадание към нас няма нищожни скърби, и веднага промени разговора. Но във всяко нейно движение, във всяка дума, във всеки небесен неин поглед, както се изразяваше Кити, и особено в целия ѝ живот, който бе научила от Варенка, във всичко това Кити откриваше „кое е важното“, което досега тя не знаеше.

Но колкото и да бе възвишен характерът на мадам Щал, колкото и да бе трогателен нейният живот, колкото и да бяха възвишени и нежни думите ѝ, Кити неволно долови у нея такива черти, които я смущаваха. Тя забеляза, че като я разпитваше за близките ѝ, мадам Щал се усмихна презрително, а това противоречеше на християнската доброта. Забеляза още, че когато веднъж завари в къщата ѝ един католически свещеник, мадам Щал старателно държеше лицето си в сянката на абажура и се усмихваше особено. Колкото и нищожни да бяха тия две наблюдения, те смущаваха Кити и тя се съмняваше в мадам Щал. Но затова пък Варенка, която беше самотна, без близки, без приятели, горчиво разочарована и която не желаше нищо, за нищо не жалеше, беше онова съвършенство, за което Кити си позволяваше само да мечтае. От примера на Варенка тя разбра, че е достатъчно само да забрави себе си и да обикне другите, за да бъде спокойна, щастлива и прекрасна. А тъкмо такава искаше да бъде

Кити. Разбрала сега ясно кое е най-важното, тя не се задоволяваше само да се възхищава от това, а веднага с цялата си душа се отдаде на тоя нов живот, който ѝ се откри. От разказите на Варенка за онова, което правят мадам Щал и другите, които тя поменаваше, Кити си състави вече привлекателен план за бъдещия си живот. Както племенницата на г-жа Щал, Aline, за която Варенка бе ѝ разправила много неща, и тя, дете и да живее занапред, ще издирва нещастните, ще им помага колкото може, ще раздава евангелието, ще го чете на болни, престъпници и умиращи. Мисълта да чете евангелието на престъпници, както това правеше Aline, особено блазнеше Кити. Но всичко това бяха тайни мечти, които Кити не поверяваше нито на майка си, нито на Варенка.

Впрочем, докато чакаше времето, за да изпълни в големи размери плановете си, Кити и сега, на курорта, дете имаше толкова болни и нещастни, лесно намери случай да прилага новите си принципи, подражавайки на Варенка.

Отначало княгинята забелязваше само, че Кити се намира под силното влияние на своето *engouement*, както го наричаше тя, към г-жа Щал и особено към Варенка. Тя виждаше, че Кити не само подражава на Варенка в дейността ѝ, но неволно ѝ подражава и в начина да върви, да говори и да мига с очи. Но след това княгинята забеляза, че у дъщеря ѝ, независимо от това очарование, става някакъв сериозен душевен преврат.

Княгинята виждаше, че Кити чете вечер едно френско евангелие, което бе ѝ подарила госпожа Щал, нещо, което по-рано не правеше; че отбягва светските си познати и се среща с болни, които се намираха под покровителството на Варенка, и особено с бедното семейство на болния художник Петров. Очевидно Кити се гордееше, че изпълнява в това семейство длъжността на милосърдна сестра. Всичко това беше хубаво и княгинята нямаше нищо против, толкова повече, че жената на Петров беше напълно порядъчна жена, а и принцесата, която бе забелязала дейността на Кити, я хвалеше и я наричаше ангел-утешител. Всичко това би било много хубаво, ако не се прекаляваше. А княгинята виждаше, че дъщеря ѝ изпада в крайност, и ѝ казваше това.

– *Il ne faut jamais rien outrer** – казваше ѝ тя.

[* Никога нищо не трябва да се изпада в крайност.]

Но дъщеря и не отговаряше нищо; тя само мислеше в душата си, че в делото на християнството не може да става дума за прекаляване. Какво прекаляване може да има, когато се следва едно учение, в което е казано да подлагаш и лявата си буза, когато те ударят по дясната, и да даваш ризата си, когато съблекат дрехата ти? Но княгинята не харесваше това прекаляване и още повече не харесваше, че Кити, както чувствуваше тя, не иска да ѝ открие цялата си душа. И наистина Кити криеше от майка си новите си възгледи и чувства. Криеше ги не защото не уважаваше и не обичаше майка си, а само защото ѝ беше майка. Би ги открила по-скоро всекиму другиму, но не и на майка си.

– Ана Павловна май не е идвала отдавна у нас – каза веднъж княгинята за Петрова. – Аз я каних. А тя сякаш е недоволна от нещо.

– Не, не съм забелязала, татап – каза пламнала Кити.

– Отдавна ли не си ходила у тях?

– Утре се каним да отидем на разходка в гората – отвърна Кити.

– Защо не, идете – каза княгинята, като се взираше в смутеното лице на дъщеря си и се мъчеше да разбере причината на смущението ѝ.

Същия ден Варенка дойде на обед у тях и съобщи, че Ана Павловна се е отказала да отидат утре в гората. И княгинята забеляза, че Кити пак се изчерви.

– Кити, да не би да си имала нещо неприятно с Петрови? – попита княгинята, когато останаха сами. – Защо тя престана да изпраща децата и да идва у нас?

Кити отговори, че не е имало нищо помежду им и че никак не може да разбере защо Ана Павловна ще е недоволна от нея. Кити казваше самата истина. Тя не знаеше причината за промяната на Ана Павловна към нея, но се досещаше. Досещаше се за такова нещо, което не можеше да открие на майка си, което не искаше да признае и пред себе си. Това бе едно от ония неща, които знаеш, но които не можеш да кажеш дори пред себе си; дотолкова те е страх и те е срам да не се излъжеш.

Отново и отново тя мислеше за държането си с това семейство. Спомняше си наивната радост, която се изписваше върху кръглото добродушно лице на Ана Павловна, когато се срещнеха; спомняше си тайните им разговори за болния, заговорите им да го отвлекат от работата, която му беше забранена, и да го изведат на разходка;

привързаността на по-малкото момченце, което я наричаше „моята Кити“ и което не искаше да си легне, ако тя не беше там. Колко хубаво беше всичко! След това тя си спомни измършавялата фигура на Петров с дългата му шия, с кафявия му сюртук; редките му виещи се коси, въпросителните му, страшни на първо време за Кити сини очи и болезнените му старания да се показва бодър и оживен в нейно присъствие. Спомняше си усилието на първо време да надвие отвратата, която изпитваше към него, както и към всички туберкулозни, и колко старателно измисляше какво да му каже. Спомняше си тоя плах, умилен поглед, с който той я гледаше, и странното чувство на състрадание и неловкост и след това съзнанието за своята добродетелност, което изпитваше при това. Колко хубаво беше всичко! Но така бе само на първо време. А сега, от няколко дни, всичко изведнъж се промени. Ана Павловна посрещаше Кити с престорена любезност и непрекъснато наблюдаваше и нея, и мъжа си.

Нима причина за охлаждането на Ана Павловна беше тая трогателна радост, която го обземаше при идването ѝ?

„Да – припомняше си тя, имаше нещо неестествено у Ана Павловна, нещо, което съвсем не подхожда на нейната доброта, когато завчера тя каза с досада: «Ето, все ви чака, не иска без вас да пие кафе, макар че е отслабнал ужасно».“

„Да, може би ѝ е станало неприятно и когато му подадох одеялото. Всичко беше толкова естествено, но той го посрещна така неловко, така дълго ми благодари, че и мене ми стана неловко. И после тоя мой портрет, който той направи така хубаво! И главно – тоя поглед, смутен и нежен! Да, да, точно това е! – с ужас си повтори Кити. – Не, това не може, не трябва да бъде! Той е толкова жалък!“ – каза си тя след това.

Това съмнение отравяше прелестта на новия ѝ живот.

XXXIV

Още преди да завърши водолечението, княз Шчербацки, който след Карлсбад замина за Баден и Кисинген при едни познати руси, за да заимствува от тях руски дух, както се изразяваше той, се върна при близките си.

Възгледите на княза и княгинята за живота в чужбина бяха напълно противоположни. Княгинята намираще всичко за прекрасно и въпреки затвърденото си положение в руското общество, в чужбина се мъчеше да прилича на европейска дама, каквато не беше – защото бе руска дворянка, – и затова се преструваше, а това ѝ беше донейде неловко. А князът, наопаки, смяташе, че всичко в чужбина е лошо, отегчаваше се от европейския живот, придържаше се към руските си навици и нарочно гледаше да се покаже в чужбина по-малко европеец, отколкото бе в действителност.

Князът се върна отслабнал, с увиснали торбички кожа по бузите, но в най-весело настроение. Веселото му настроение се засили още повече, когато видя, че Кити се е поправила напълно. Княгинята му съобщи за приятелството на Кити с госпожа Щал и Варенка и за някаква промяна, станала у Кити; това смути княза и пробуди у него обикновеното чувство на ревност към всичко, което отдалечаваше дъщеря му от него, и страх да не би дъщеря му да се изплъзне от влиянието му в някакви недостъпни за него области. Но тия неприятни новини потънаха в онова море от добродушие и веселост, които бликаха в него винаги и които се бяха усилили особено от карлсбадските бани.

На другия ден след пристигането си князът, с дългото си палто, с руските си бръчки и подпухнали бузи, подпрени от колосаната яка, в най-весело настроение тръгна с дъщеря си към извора.

Утрото бе прекрасно; спретнатите весели къщи с градинки, червеноликите и червеноръки, налепи с бира, весело работещи немски слугини и ясното слънце веселяха сърцето; но колкото повече приближаваха извора, толкова по-често срещаха болни и те изглеждаха сякаш още по-плачевно сред обикновените условия на благоустроения немски живот. Тая противоположност не правеше вече силно впечатление на Кити. Яркото слънце, веселият блясък на зеленината, звуците на музиката бяха за нея естествена рамка за всички тия познати лица и за техните промени към влошаване или подобряване, които тя следеше; но за княза светлината и блясъкът на юнското утро, звуците на оркестъра, който свиреше модерен весел валс, и особено здравите слугини

бяха сякаш нещо неприлично и чудовишно в съчетание с тия, събрани от всички краища на Европа, тъжно крачещи мъртъвци.

Въпреки изпитването от него чувство на гордост и сякаш на връщане към младините, когато любимата му дъщеря вървеше под ръка с него, сега му беше сякаш неловко и съвестно за здравия му вървеж, за едрите му затлъстели крайници. Той изпитваше почти чувството на човек, който е излязъл необлечен между хората.

— Представи ме, представи ме на новите си приятели — казваше той на дъщеря си, като ѝ притискаше с лакът ръката. — Аз обикнах и тая твоя отвратителна соденска вода, защото ти се поправи от нея. Само че тук е тъжно, тъжно. Кой е тоя?

Кити му показваше имената на познатите и непознати лица, които срещаха. При входа на градината срещнаха спящата m-me Berthe с водачката ѝ и князът се порадва на милия израз на старата францужойка, който тя доби, когато чу гласа на Кити. Тя веднага заприказва с него с прекалена френска любезност, като го хвалеше, че има такава прекрасна дъщеря и пред очите му превъзнасяше Кити до небесата, като я наричаше съкровище, бисер и ангел-утешител.

— Е, тогава тя е вторият ангел — усмихнат каза князът. — Според нея ангел номер първи е mademoiselle Варенка.

— О! Mademoiselle Варенка е истински ангел, allez*... — започна m-me Berthe.

[* Струва ли си да се говори?]

В галерията срещнаха и самата Варенка. Тя вървеше бързо насреща им с елегантна червена чантичка.

— Ето и татко си дойде! — каза ѝ Кити.

Просто и естествено, както правеше всичко, Варенка направи едно движение, средно между поклон и реверанс, и веднага заприказва с княза естествено и просто, както говореше с всички.

— Разбира се, аз ви познавам, добре ви познавам — каза ѝ князът с усмивка, от която Кити с радост позна, че приятелката ѝ се е харесала на баща ѝ. — Но къде бързате толкова?

— Мамап е тук — каза тя, като се обърна към Кити. — Тя не е спала цяла нощ и лекарят я посъветва да се поразходи. Нося ѝ ръкоделието.

— Значи, това е ангел номер първи — каза князът, когато Варенка си отиде.

Кити видя, че му се иска да се посмее над Варенка, но просто не можеше да направи това, защото Варенка му хареса.

— Е, ще видим всичките ти приятели — прибави той, — и мадам Щал, ако благоволи да ме познае.

— Но нима ти я познаваш, татко? — попита Кити със страх, като забеляза, че при споменаването на мадам Щал в очите на княза блесна иронично пламъче.

— Познавах мъжа ѝ, а малко и нея, преди да стане пиетистка.

— Какво значи пиетистка, татко? — попита Кити, вече изплашена, че онова, което толкова високо ценеше у госпожа Щал, имало название.

— И аз не зная добре. Зная само, че тя благодари на Бога за всичко, за всяко нещастие, благодари му дори, че е умрял мъжът ѝ. Е, и излиза смешно, защото те живееха лошо.

— Кой е тоя? Какво жалко лице! — попита той, като видя седнал на пейката нисък болен с кафяво палто и бели панталони, които правеха странни гънки на лишените му от мускули крака.

Господинът повдигна сламената си шапка над виещите се редки коси, като откри високото си, болезнено почервеноло от шапката чело.

— Това е Петров, художник — каза Кити и се изчерви. — А тази е жена му — прибави тя, като посочи Ана Павловна, която сякаш нарочно в същото време, когато те се приближиха, тръгна след детето, което тичаше по пътеката.

— Колко е жалък и колко мило е лицето му! — каза князът. — Но ти защо не се приближи? Той сякаш искаше да ти каже нещо.

— Добре, да отидем — каза Кити и решително се обърна. — Как сте със здравето днес? — попита тя Петров.

Петров стана, подпрян на бастуна, и плахо погледна княза.

— Тя е моя дъщеря — каза князът. — Позволете да се запознаем.

Художникът се поклонил и се усмихнал, като откри странно блестящите си бели зъби.

– Ние ви чакахме вчера, княжна – каза той на Кити. Като каза това, той залитна и повтори това движение, за да покаже, че го е направил нарочно.

– Аз исках да дойда, но Варенка ми каза, че Ана Павловна изпратила да ѝ съобщят, че няма да отидете.

– Как няма да отидем? – каза Петров, който се изчерви и веднага се закашля, като търсеше с очи жена си. – Анета, Анета! – рече той високо и дебелилите жили на тънката му бяла шия се изопнаха като въжета.

Ана Павловна се приближи.

– Защо си изпратила да кажат на княжната, че няма да отидем? – сърдито прошепна той, изгубил гласа си.

– Здравейте, княжна! – каза Ана Павловна с престорена усмивка, която съвсем не приличаше на по-раншното ѝ държане. – Много ми е приятно да се запознаем. – обърна се тя към княза. – Отдавна ви очаквахме, княже.

– Защо си изпратила да кажат на княжната, че няма да отидем? – пресипнало прошепна още веднъж художникът, и то още по-сърдито, очевидно раздразнен още повече от това, че гласът му изневерява и той не може да придаде на думите си такъв израз, какъвто би желал.

– Ах, Боже мой! Аз мислех, че няма да отидем – с досада отвърна жена му.

– Как тъй, когато... – Той се закашля и махна с ръка.

Князът повдигна шапката си и се отдалечи с дъщеря си.

– О, ох! – тежко въздъхна той. – О, нещастните!

– Да, татко – отвърна Кити. – Но трябва да знаеш, че те имат три деца, нямат никаква прислуга и почти никакви средства. Той получава нещо от Академията – оживено разправяше тя, като се мъчеше да заглуши вълнението, което бе я обзело поради странната промяна на Ана Павловна към нея.

– А ето и мадам Щал – каза Кити, като сочеше една количка, в която под едно чадърче лежеше нещо, обградено с възглавници, в нещо сиво и синьо.

Това беше г-жа Щал. Зад нея бе се изправил мрачен здравеняк работник, немец, който я возеше. До количката стоеше един рус шведски граф, когото Кити познаваше по име. Няколко души болни се поспираха край количката и наблюдаваха тая дама като нещо необикновено.

Князът пристъпи до нея. И веднага в очите му Кити долови ироничното пламъче, което я смушаваше. Той пристъпи до мадам Щал и извънредно учтиво и мило заприказва на оня отличен френски език, на който сега говорят вече малцина.

– Ме зная дали ще си спомните за мене, но аз трябва да ви напомня за себе си, за да ви благодаря за вашата доброта към дъщеря ми – каза ѝ той, като сне шапката си и не я туряше на главата.

– Княз Александър Шчербацки – каза мадам Щал, като повдигна към него небесните си очи, в които Кити долови неудоволствие. – Много ми е приятно. Аз обикнах така много дъщеря ви.

– Все така ли сте зле със здравето?

– Та аз свикнах вече – каза мадам Щал и запозна княза с шведския граф.

– Но вие сте се променили много малко – каза ѝ князът. – Не съм имал честта да ви видя десет или единадесет години.

– Да, Бог ни дава кръст и ни дава сила да го носим. Често се чудя защо се протака тоя живот... От другата страна! – ядосана се обърна тя към Варенка, която не бе обвиняла както трябва краката ѝ с одеялото.

– Сигурно за да правим добро – каза князът, като се смееше с очи.

– Ние не можем да съдим за това – каза госпожа Щал, доловила отсянката в израза върху лицето на княза. – Значи, вие ще ми изпратите тая книга, нали, любезни графе? Много ви благодаря – обърна се тя към младия швед.

– А! – извика князът, като видя московския полковник, крито стоеше наблизко, и след като се сбогува с госпожа Щал, отдалечи се с дъщеря си и с присъединилия се към тях московски полковник.

– Това е нашата аристокрация, княже! – с желание да бъде ироничен каза московският полковник, който имаше зъб на госпожа Щал, задето не се познаваше с нея.

– Все си е същата – отвърна князът.

– А вие, княже, сте я познавали още преди болестта ѝ, сиреч преди да легне на

легло?

– Да. Тя се разболя още тогава, когато се познавахме – каза князът.

– Разправят, че от десет години тя не става...

– Не става, защото е късокрака. Тя има много лошо телосложение...

– Татко, не може да бъде! – извика Кити.

– Така разправят лошите езици, мила! А твоята Варенка вижда доста зор – прибави той. – Ох, тия болни господарки!

– О, не, татко! – пламенно възрази Кити. – Варенка я обожава. И после, тя прави толкова добрини! Попитай когото щеш! Нея и Aline Щал всички ги познават.

– Може би – каза той, като притисна с лакът ръката ѝ. – Но по-добре е, ако правят така, че когото и да попиташ, никой да не знае.

Кити замълча не защото нямаше какво да каже; тя не искаше да открие тайните си мисли дори на баща си. Но чудно нещо, въпреки че се подготвяше така да не се подчини на възгледа на баща си, да не му даде достъп в своята светиня, тя почувствува, че оня божествен образ на госпожа Щал, който цял месец бе носила в душата си, безвъзвратно изчезна, както изчезва фигурата, образувана от небрежно хвърлена дреха, когато разбереш как е сложена дрехата. Остана само една късонога жена, която лежи, защото е с лошо телосложение, и измъчва безропотната Варенка, задето не я е завила както трябва с одеялото. И с никакви усилия на въображението не можеше вече да се възвърне образът на по-раншната мадам Щал.

XXXV

Князът предаде веселото си настроение и на домашните си, и на познатите, и дори на немца хазаин, у когото живееха Шчербацки.

Когато се върна с Кити от извора и покани на кафе и полковника, и Мария Евгениевна, и Варенка, князът нареди да изнесат маса – и столове в градинката, под кестена, и да поднесат там закуската. И хазаинът, и прислугата се оживиха под влияние на неговата веселост. Те познаваха щедростта му и след половин час болният хамбургски лекар от горния етаж със завист наблюдаваше през прозореца тая весела руска компания от здрави хора, която се бе събрала под кестена. Под трепкащите кръгове от сянката на листата до масата, покрита с бяла покривка и отрупана с кафени чаши, хляб, масло, сирене и студено месо от дивеч, седеше княгинята в боне с лилави ленти и подаваше чаши и сандвичи. На другия край седеше князът, който ядеше здравата и високо и весело разговаряше. Той бе наредил край себе си своите покупки: гравирани кутийки, играчки, всички видове ножчета за разрязване, от които бе накупил цели купища по всички курорти и които подаряваше на всички, дори и на Лисхен, слугинята, и на хазаина, с когото се шегуваше на своя комично лош немски език, като го уверяваше, че Кити се е излекувала не от минералната вода, а от неговите отлични гозби, особено от супата със сушени сливи. Княгинята се подсмиваше на мъжа си заради руските му навици, но беше така оживена и весела, както не бе се чувствувала през цялото време, откак бяха дошли на курорта. Полковникът се усмихваше както винаги на шегите на княза; но по въпроса за Европа, която той изучаваше внимателно, както му се струваше, той държеше страната на княгинята. Добродушната Мария Евгениевна се друсаше от смях при всяко смешно нещо, което князът казваше, а Варенка – нещо, което Кити не бе виждала никога досега – примираше от слабия, но заразителен смях, който възбуждаха в нея шегите на княза.

Всичко това веселеше Кити, но тя не можеше да не бъде загрижена. Не можеше да разреши задачата, която, без да иска, баща ѝ постави с ироничното си отношение към приятелите ѝ и към тоя живот, който тя бе обикнала така много. Към тая задача се бе прибавила и промяната в отношенията ѝ с Петрови, която днес така очевидно и неприятно бе се проявила. На всички беше весело, но Кити не можеше да бъде весела и това още повече я измъчваше. Тя изпитваше чувство, подобно на онова, каквото бе изпитвала в детинството си, когато за наказание я затваряха в стаята ѝ и тя слушаше оттам веселия смях на сестрите си.

– Е, защо си накупил тия дреболии? – каза княгинята, като подаваше усмихната чаша с кафе на мъжа си.

– Тръгнеш на разходка, спреш се пред някое дюкянче и току те молят да си

купиш: „Ерлаухт, ексцеленц, дурхлаухт.“* А кажат ли ми "дурхлаухт", не мога да устоя: давай десет талера и беж да те няма...

[* Ваше сиятелство, ваше превъзходителство, ваша светлост.]

– Правил си го само от скука – каза княгинята.

– Разбира се, от скука. Такава скука, миличка, че не знаеш де да се денеш.

– Как може да скучаете, княже? Сега в Германия има толкова интересни неща – каза Мария Евгениевна.

– Но аз познавам вече всичките им интересни неща: знам и супата им от сушени сливи, знам и граховите им салами. Всичко зная.

– Както искате, княже, но порядките им са интересни – каза полковникът.

– Та какво им е интересното? Те всички са доволни като медни грошове; победили са всички. А пък аз от какво да съм доволен? Не съм победил никого, ами сам си снемам ботушите и дори ги отнасям сам зад вратата. Ставаш сутрин, веднага се обличаш и хайде в салона да пиеш лош чай. Друго си е у дома! Станеш сутрин, без да бързаш, поразсърдиш се за нещо, поръмжиш, дойдеш на себе си, обмислиш всичко, не бързаш.

– Но времето е пари, вие забравяте това – каза полковникът.

– Какво ти време! Понякога времето е такова, че цял месец би дал за половин рубла, а друг път за половин час не можеш да вземеш нищо. Така ли е, Катенка? Защо си така умърлушена?

– Нищо ми няма.

– Къде отивате? Поседете още – обърна се той към Варенка.

– Трябва да си вървя – каза Варенка, стана и отново се заля от смях.

Тя се стегна, сбогува се и влезе вътре да вземе шапката си. Кити тръгна подире ѝ. Сега дори Варенка ѝ се виждаше друга. Не че беше по-лоша, но беше друга, а не такава, каквато си я представяше по-рано.

– Ах, отдавна не съм се смяла така! – каза Варенка, като прибираше чадърчето и чантичката си. – Колко мил е баща ви!

Кити мълчеше.

– Кога ще се видим? – попита Варенка.

– Мамап се канеше да отиде у Петрови. Вие ще отидете ли? – каза Кити, като изпитваше Варенка.

– Ще отида – отвърна Варенка. – Те се готвят да заминават, а аз обещах да им помогна да приберат багажа си.

– Добре, и аз ще дойда.

– Защо ви трябва да идвате?

– Защо да не дойда? Защо? Защо? – широко разтвори очи, питаше Кити и за да не пусне Варенка, улови я за чадърчето. – Не, почакайте, защо да не дойда?

– Ей тъй; баща ви си дойде, а освен това те се стесняват от вас.

– Не, кажете ми: защо не искате да ходя често у Петрови? Нали вие не искате? Защо?

– Аз не съм казвала такова нещо – спокойно каза Варенка.

– Не, моля ви се, кажете!

– Всичко ли да кажа? – попита Варенка.

– Всичко, всичко! – подзе Кити.

– Няма нищо особено, а само това, че Михаил Алексеевич (така се казваше художникът) по-рано бързаше със заминаването, а сега не иска да си замине – усмихната каза Варенка.

– Е? И после? – напираше Кити и мрачно гледаше Варенка.

– А пък Ана Павловна, кой знае защо, казала, че той не иска, защото вие сте тук. Разбира се, тия думи били неуместни, но тъкмо за това, заради вас те се скарали. А вие знаете колко сприхави са тия болни.

Кити се мръщеше все повече и повече; говореше само Варенка, като се мъчеше да я укроти и успокои, защото виждаше, че Кити се готви да избухне – в сълзи или думи, не можеше да се разбере.

– Така че по-добре е да не идвате... Вие разбирате, не се обиждайте...

– Така ми се пада, така ми се пада! – бързо заприказва Кити, като грабна чадърчето от ръцете на Варенка и не гледаше приятелката си в очите.

На Варенка ѝ се искаше да се усмихне, като гледаше детинския гняв на

приятелката си, но се страхуваше да не я обиди.

– Защо ви се пада така? Не разбирам – каза тя.

– Така ми се пада, защото всичко било лицемерие, защото всичко било само за лице, а не от сърце. Защо ми трябваше да се занимавам с чужд човек? И ето, излиза, че аз съм причината да се скарат и че съм правила това, за което никой не ме е молил! Защото всичко е лицемерие, лицемерие, лицемерие!...

– Но каква нужда е имало от това лицемерие? – тихо попита Варенка.

– Ах, колко глупаво, колко отвратително е всичко! Каква нужда имах аз... Всичко е лицемерие! – каза тя, като отваряше и затваряше чадърчето.

– Но каква нужда е имало?

– За да изглеждам по-добра пред хората, пред себе си, пред Бога; да измамя всички. Не, сега вече няма да се поддам на това! Нека бъде лоша, но поне да не бъде лъжлива, измамница!

– Но кой е измамница? – с укор каза Варенка. – Вие говорите, сякаш...

Но Кити беше в своя пристъп на сприхавост. Тя не я остави да се доизкаже:

– Не говоря за вас, съвсем не говоря за вас. Вие сте съвършенство. Да, да, зная, че сте самото съвършенство; но какво да се прави, щом като аз съм лоша? Това нямаше да стане, ако не бях лоша. Така че нека си остана каквато съм, но няма вече да лицемеря. Какво ме интересува Ана Павловна? Нека си живеят, както искат, и аз ще живея, както си искам. Не мога да бъда друга... Но всичко не е било така, не е било!...

– Как тъй не е било? – с недоумение каза Варенка.

– Не е било. Аз не мога да живея иначе, освен както подсказва сърцето ми, а вие живеете по принципи. Аз ви обикнах просто така, а вие сигурно сте ме обикнали, за да ме спасите, да ме научите!

– Вие грешите – каза Варенка.

– Та аз не казвам нищо за другите, говоря за себе си.

– Кити! – чу се гласът на майка ѝ. – Ела покажи на баща си твоите коралчета.

Горда, без да се помири с приятелката си, Кити взе от масата кутията с коралчетата и отиде при майка си.

– Какво ти е? Защо си се зачервила така? – попитаха я в един глас майка ѝ и баща ѝ.

– Нищо – отвърна тя, – ще се върна ей сега – и хукна назад.

„Тя е още тук! – помисли тя. – Какво да ѝ кажа, Боже мой? Какво направих аз, какво ѝ наприказвах! Защо я обидих? Какво да направя? Какво да ѝ кажа?“ – мислеше Кити и се спря пред вратата.

Варенка, с шапка и с чадърче в ръцете, седеше до масата и разглеждаше пружинката, която Кити бе счупила. Тя вдигна глава.

– Варенка, простете ми, простете ми! – прошепна Кити и пристъпи до нея. – Аз не помня какво съм казала. Аз...

– Наистина, аз не исках да ви огорчавам – усмихната каза Варенка.

Мирът бе сключен. Но след пристигането на баща ѝ за Кити се промени целият този свят, в който живееше. Тя не се отрече от всичко онова, що бе научила, но разбра, че се е лъгала, мислейки, че може да бъде такава, каквато искаше да бъде. Сякаш се бе пробудила от сън; почувствува колко трудно е без лицемерие и самохвалство да се задържи на оная висота, на която искаше да се издигне; освен това тя почувствува цялата тежест на този свят от скърби, болести и умиращи, в който живееше; видяха ѝ се мъчителни ония усилия, които употребяваше над себе си, за да обича тия неща, и пожела по-скоро да отиде на чист въздух, в Русия, в Ергушово, дето, както научи от едно писмо, бе заминала вече сестра ѝ Доли с децата.

Но любовта ѝ към Варенка не отслабна. Като се сбогуваше, Кити я помоли да им дойде на гости в Русия.

– Ще дойда, когато се омъжите – каза Варенка.

– Никога няма да се омъжа.

– Тогава и аз няма да дойда никога.

– Добре, тогава ще се омъжа само заради това. Но внимавайте, помнете обещанието си! – каза Кити.

Предсказанията на лекаря се оправдаха. Кити се върна излекувана в къщи, в Русия. Тя не беше така безгрижна и весела както по-рано, но беше спокойна. Московските ѝ скърби бяха останали само спомен.

Трета част

I

Сергей Иванович Кознишев искаше да си почине от умствената работа и вместо да замине както обикновено в чужбина, в края на май пристигна в селото при брат си. Според него най-добрият живот беше селският. Сега той дойде да се наслаждава от този живот при брат си. Константин Левин се радваше много, толкова повече, че това лято вече не очакваше брат си Николай. Но въпреки любовта и уважението си към Сергей Иванович, на Константин Левин му беше неловко на село с брат му. Беше му неловко и дори неприятно, като виждаше отношението на брат му към селото. За Константин Левин селото беше място за живот, сиреч за радости, страдания и труд; за Сергей Иванович селото беше, от една страна, отдих от труда, а от друга – полезна противоотрова срещу развалата, която той приемаше с удоволствие и съзнание за нейната полза. За Константин Левин селото беше хубаво, защото представляваше поприще за несъмнено полезния труд; за Сергей Иванович селото беше хубаво, защото там може и трябва да не се работи нищо. Освен това Константин се дразнеше донякъде и от отношението на Сергей Иванович към народа. Сергей Иванович казваше, че обича и познава народа и често беседваше със селяните, което той умееше да прави добре, без да се преструва и превзема, и от всяка такава беседа извличаше общи данни в полза на народа и за доказателство, че познава този народ. Такова отношение към народа не се харесваше на Константин Левин. За Константин народът беше само главен участник в общия труд и въпреки цялото си уважение и някаква кръвна любов към селянина, закърмена у него, както сам казваше, сигурно с млякото на кърмачката си селянка, той, като участник заедно с него в общия труд, макар че от време на време изпадаше във възторг от силата, красотата и справедливостта на тия хора, много често, когато в общия труд се изискваха и други качества, се озлобяваше срещу народа заради неговата безгрижност, некадърност, пиянство и лъжа. Ако попитаха Константин Левин дали обича народа, той положително не би знаел как да отговори на това. Той хем обичаше, хем не обичаше народа, както и хората изобщо. Разбира се, като добър човек, той повече обичаше, отколкото да не обича хората, а следователно и народа. Но той не можеше да обича или да не обича народа като нещо особено, защото не само живееше с народа, не само всичките му интереси бяха свързани с народа, но смяташе и себе си част от народа, не виждаше у себе си и у народа никакви особени качества и недостатъци и не можеше да противопоставя себе си на народа. Освен това, макар че бе живял дълго време в най-близки отношения със селяните като стопанин и посредник и главно като съветник (селяните му вярваха и идваха от четиридесети на версти да се съветват с него), той нямаше никакво определено мнение за народа и на въпроса дали познава народа би бил също така затруднен да отговори, както и на въпроса дали обича народа. Да каже, че познава народа, за него беше все едно да каже, че познава хората. Той постоянно наблюдаваше и виждаше всякакви хора, в това число и селяни, които смяташе за добри и интересни хора, и непрестанно откриваше нови черти в тях, променяше по-раншното си мнение за тях и си съставяше ново. У Сергей Иванович бе обратното. Също както обичаше и хвалеше селския живот в противоположност на оня живот, който не обичаше, той също така обичаше и народа в противоположност на оня класа, която не обичаше, и също така смяташе народа като нещо противоположно изобщо на хората. В неговия методичен ум се бяха изработили ясно определени форми за народния живот, извлечени отчасти от самия народен живот, но предимно от противопоставяния. Той никога не променяше мнението си за народа и съчувственото си отношение към него.

В разногласията, които се появяваха между братята при споровете за народа, Сергей Иванович винаги побеждаваше брат си тъкмо с това, че имаше определени понятия за народа, за характера, качества и вкусовете му; а Константин Левин нямаше никакво определено и неизменно мнение, така че при тия спорове Константин винаги изпадаше в противоречие със себе си.

За Сергей Иванович по-малкият му брат беше славен момък, със сърце, _поставено добре_ (както той се изразяваше на френски), но с ум, макар и доста

бистър, все пак подчинен на минутни впечатления и поради това пълен с противоречия. Със снизходителността на по-голям брат той от време на време му обясняваше значението на нещата, но не можеше да намери удоволствие в споровете с него, защото твърде лесно го оборваше.

Константин Левин гледаше на брат си като на човек с голям ум и образование, благороден в най-високото значение на тая дума и надарен със способност да работи за общото благо. Но дълбоко в душата си, колкото повече възмъжаваше и колкото по-отблизо опознаваше брат си, толкова по-често му минаваше мисълта, че тая способност да работи за общото благо, от която той се чувствуваше напълно лишен, може би не е качество, а наопаки, недостиг на нещо – недостиг не на добри, честни, благородни желания и вкусове, а недостиг на жизнени сили или, както казват, на сърце, на оня стремеж, който кара човека от всички безбройни откриващи се пътища в живота да си избере само един и да върви само по него. Колкото повече опознаваше брат си, толкова повече той забелязваше, че както Сергей Иванович, така и мнозина други дейци за общото благо не са стигнали до тая любов към общото благо чрез сърцето, а са разбрали с ума си, че е добре да се занимават с това, и само затова се и занимават с него. Това предположение на Левин се затвърди особено след като забеляза, че за брат му въпросите за общото благо и за безсмъртието на душата не са присърце повече, отколкото въпросът за играта на шах или за остроумния строеж на някоя нова машина.

Освен това на Константин Левин му бе неловко на село с брат му и затова, че на село, особено през лятото, той бе зает постоянно със стопанството и дългият летен ден не му стигаше, за да свърши всичко необходимо, а Сергей Иванович почиваше. Но макар че сега почиваше, сиреч не работеше над съчинението си, той бе свикнал дотолкова с умствената работа, че обичаше да изказва в хубава сбита форма мислите, които му идваха, и обичаше да има кой да го слуша. А най-обикновеният му и естествен слушател беше брат му. И затова, въпреки приятелската простота в отношенията им, на Константин му бе неловко да го оставя сам. Сергей Иванович обичаше да се просне на слънце в тревата и легнал така, да се прилича и да бъбри лениво.

– Няма да повярваш – казваше той на брат си – каква наслада за мене е тоя хохолски мързел. В главата ми няма нито една мисъл, съвсем е празно.

Но Константин Левин се отегчаваше да седи и да го слуша, особено когато знаеше, че без него карат тор на неразораната нива и ще го нахвърлят Бог знае как, ако не иде да види; не ще завинтят и резците на плуговете, а ще ги изпогубят и после ще кажат, че плуговете са празна работа и не може и сравнение да става с ралото на Андреев, и прочее.

– Стига си ходил по тая жега – казваше му Сергей Иванович.

– Не, трябва за малко да се отбия в канцеларията – отвърщаше Левин и хукваше из полето.

II

В първите дни на юни се случи, че дойката-икономка Агафия Михайловна понесе към избата едно бурканче с току-що осолени от нея гъби, подхлъзна се, падна и навехна ръката си в китката. Дойде земският лекар, един млад, бърлив, току-що завършил студент. Той прегледа ръката, каза, че не е навехната, сложи й компрес и понеже остана на обед, явно се наслаждаваше от разговора със знаменития Сергей Иванович Кознишев и за да изрази просветения си възглед върху нещата, разправяше му всички провинциални клюки, като се оплакваше от лошото състояние на земското дело. Сергей Иванович внимателно го слушаше, разпитваше го и насърчен от новия си слушател, се разприказва и изказа няколко сполучливи и полезни забележки, почтително оценени от младия доктор, и изпадна в своето, познато на брат му, оживено състояние на духа, в което обикновено изпадаше след блестящ и оживен разговор. След като лекарят си замина, Сергей Иванович пожела да отиде с въдица на реката. Той обичаше да лови риба и сякаш се гордееше, че може да обича такава глупаво занимание.

Константин Левин, който трябваше да отиде из нивите и ливадите, предложи да

отведе брат си с кабриолета.

Беше онова време през годината, разгарът на лятото, когато тазгодишната реколта вече се бе очертала, когато започват грижи по сеитбата за идната година и е дошло време за коситба, когато ръжта е изкласила навред и сиво-зелена, с още неналени, леки класове се вълнува от вятъра, когато зеленият овес, с пръснати сред него жълти бурени, неравно се издига над късните посеви, когато ранната елда вече се е разлистила, покрила земята, когато твърдите като камък, изтъпкани от говедата угари с оставени по тях пътечки, които ралото не лови, са разорани до половина; когато миризмата на засъхналите извозени купища тор се слива сутрин с аромата на медените треви, а в ниските места, в очакване на косата, като безкрайно море се ширят запазените ливади с чернеещи се купища стъбла от оплевен киселец.

Беше онова време, когато в селската работа настъпва къс отдих, преди да започне жетвата, която се повтаря всяка година и всяка година поглъща всички сили на народа. Реколтата беше отлична и се заредиха ясни, топли летни дни с росни къси нощи.

Братята трябваше да минат през гората, за да слязат към ливадите. Сергей Иванович през цялото време се любуваше на хубостта на потъналата в зеленина гора, като посочваше на брат си ту някоя потъмняла откъм сенчестата страна, пъстрееща с жълти прилистници, готова да цъфне стара липа, ту блестящите като изумруд млади тазгодишни издънки на дърветата. Константин Левин не обичаше да говори и да слуша за хубостта на природата. Според него думите отнемаха хубостта на онова, което виждаше. Той се съгласяваше с брат си, но неволно започваше да мисли за друго. Когато минаха гората, цялото му внимание бе погълнато от угарите по баира, които на някои места се жълтееха от трева, на други бяха отъпкани и изрязани на квадрати или струпани на купища, а някъде бяха разорани. По полето вървяха на върволица коли. Левин преброи колите и остана доволен, че ще се извози всичко необходимо, а като погледна към ливадите, мислите му се прехвърлиха върху въпроса за коситбата. Той винаги изпитваше някакво особено вълнение, когато започваха да прибират сеното. Когато стигнаха ливадите, Левин спря коня.

Утринната роса още лежеше долу между гъстите стъбла на тревата и за да не измокри краката си, Сергей Иванович помоли брат си да го откара с кабриолета през ливадата до оня раkitов храст, дето се събираха костури. Колкото и да му беше жал на Константин Левин да гази тревата си, той подкара през ливадата. Високата трева меко се обвиваше около колелата и краката на коня, като оставяше прашеца си по мокрите спици и главини.

Братът седна под храста и размота въдиците, а Левин отведе коня, върза го и нагази в непоклащаното от вятъра огромно сиво-зелено море на ливадата. В добре напояваните места копринената трева с узряващи семена достигаше почти до пояс.

Като мина напреки през ливадата, Константин Левин излезе на пътя и среща един старец с отекло око, който носеше кошерище с пчели.

– Какво е това, Фомич, примамил ли си тия пчели? – попита го той.

– Защо ще ги примамвам, Константин Митрич! Да запазя поне своите. Вече втори път ми бяга той рой... Да благодаря на момчетата, че го стигнаха. Вашите орат. Отпрегната един кон и го настигнаха...

– Е, какво ще кажеш, Фомич, да косим ли вече, или да почакаме?

– Какво да ти кажа! Понашему трябва да се почака до Петровден. Но вие винаги косите по-рано. Пък, слава Богу, тревата е хубава. Говедата ще има къде да ходят.

– А какво ще кажеш за времето?

– Божа работа. Може и да се задържи.

Левин отиде при брат си. Не се ловеше нищо, но Сергей Иванович не се отегчаваше и изглеждаше в най-весело настроение. Левин видя, че възбуден от разговора си с лекаря, той искаше да приказва. А на Левин, наопаки, му се искаше да си отиде по-скоро в къщи, за да нареди да извикат косачи за утре и да разреши съмнението си за коситбата, което много го занимаваше.

– Е, да си вървим – каза той.

– Къде ще бързае? Да поседим. Ама как си се измокрил! Макар че не се лови нищо, хубаво е. Всеки лов е добър, защото имаш досег с природата. Каква прелест тая стоманена вода! – каза той. – Тия зелени брегове винаги ми напомнят, знаеш ли, нещо загадъчно, тайнствено, сякаш тревата казва на водата: а ние ще пошаваме, ще

пошаваме.

– Не зная тая гатанка – отвърна Левин.

III

– Знаеш ли, мислех за тебе – каза Сергей Иванович. – Това, което става във вашия уезд, на нищо не прилича, както ми поразправи този доктор; той не е глупаво момче. И аз съм ти казвал и казвам: не правиш добре, дете не ходиш на събранията и изобщо си се откъснал от земските работи. Щом порядъчните хора се оттеглят, разбира се, всичко ще тръгне Бог знае как. Плащаме пари, те отиват за заплати, а няма нито училища, нито фелдшери, нито акушерки, нито аптеки, нищо няма.

– Но нали опитвах – тихо и неохотно отвърна Левин, – не мога! Какво да правя!

– Защо да не можеш? Да си призная, не разбирам. Не допускам това да е от равнодушие и неумение; нима е просто мързел?

– Нито едното, нито другото, нито третото. Аз опитвах и виждам, че не мога да направя нищо – каза Левин.

Той едва вникваше в думите на брат си. Загледан през реката към нивата, виждаше нещо черно, но не можеше да различи дали е кон или управителят на кон.

– Но защо да не можеш да направиш нищо? Направил си опит, не си успял по твоя преценка и веднага се отчайваш. Как можеш да нямаш самолюбие?

– Самолюбието – каза Левин, засегнат на болното място от думите на брат си – не го разбирам. Самолюбие би имало, ако в университета ми кажеха, че другите разбират интегралното изчисление, а аз не го разбирам. Но тук трябва да си убеден предварително, че е необходимо да имаш известни способности за тия работи и главно, че тия работи са много важни.

– Как тъй, нима това не е важно? – каза Сергей Иванович, засегнат, задето брат му смята за неважно онова, което го занимаваше, и особено задето той очевидно почти не го слуша.

– На мене не ми се вижда важно, не може да ме заинтересува, какво искаш тогава?... – отвърна Левин, разбрал, че онова, което виждаше, е управителят и че управителят сигурно е освободил селяните от оране. Те обръщаха оралата. „Нима са свършили орането?“ – помисли той.

– Ама слушай – каза по-големият брат, като намръщи красивото си умно лице, – всичко има граници. Много хубаво е да бъдеш чуждак и искрен човек и да не обичаш фалша – всичко това аз го зная; но пък това, което казваш, или няма смисъл, или има много лош смисъл. Как можеш да смяташ за неважно, че този народ, който ти обичаш, както уверяваш...

„Никога не съм разправял такова нещо“ – помисли Константин Левин.

– ... мре без помощ? Груби бабувачки морят децата, народът тъне в невежество и се огъва под властта на всеки писар, а тебе ти е дадено в ръцете средство да помогнеш на това, но ти не помагаш, защото според теб това не било важно.

И Сергей Иванович го постави пред дилемата: или си дотолкова неразвит, че не можеш да видиш всичко, което можеш да направиш, или не искаш да пожертвуваш спокойствието, тщеславието си и не знам още какво, за да направиш това.

Константин Левин чувствуваше, че му остава само да се съгласи или да признае, че не изпитва достатъчно любов към общото дело. И това го оскърби и огорчи.

– И едното, и другото – решително каза той. – Не виждам, че би могло...

– Как? Нима като се разпределят добре парите, не може да се даде медицинска помощ?

– Не може, както ми се струва... В нашия уезд, с неговите четири хиляди квадратни версти, при нашите поледици, виелици и работния сезон, не виждам възможност да се дава повсеместно медицинска помощ. Пък и изобщо аз не вярвам в медицината.

– Е, позволи ми, това е несправедливо... Аз ще ти посоча хиляди примери... Е, ами училищата?

– Защо ти са училища?

– Какво приказваш? Нима може да има съмнение в ползата от образованието? Щом то е добро за тебе, ще бъде добро и за всички.

Константин Левин се чувствуваше нравствено притиснат до стената и затова се разгорещи и без да иска, изказа главната причина за равнодушието си към общото дело.

– Всичко това може да е хубаво; но защо има нужда да се грижа за уреждане на лечебни пунктове, от които никога не се ползвам, и на училища, дето няма да изпращам децата си, дето и селяните не искат да изпращат децата си, а при това не съм и твърдо убеден, че трябва да се изпращат? – каза той.

Сергей Иванович за миг се зачуди от тоя неочакван възглед върху нещата; но веднага състави нов план за атака.

Той помълча, извади една от въдиците, хвърли я пак и усмихнат се обърна към брат си:

– Позволи ми... Първо, от лечебен пункт почувствувахме нужда. Ето за Агафия Михайловна изпратихме да извикат земския лекар.

– Но аз мисля, че ръката ѝ ще си остане изкривена.

– Това още не се знае... И после, грамотният селянин и работник е по-нужен и по-ценен за тебе.

– Не, питай когото искаш – енергично отвърна Константин Левин, – но грамотният като работник е много по-лош. И пътищата не трябва да се поправят; а мостовите – както ги поставят, така ги и открадват.

– Впрочем – каза намръщен Сергей Иванович, който не обичаше противоречията и особено такива, които непрестанно отскачат от едно на друго и без всякаква връзка привеждат нови доводи, така че човек не знае на какво да отговори, – Впрочем работата не е там. Позволи ми. Признаваш ли, че образованието е благо за народа?

– Признавам – неочаквано каза Левин и веднага се сети, че не е казал това, което мисли. Той чувствуваше, че ако признае това, ще му докажат, че говори глупости, които нямат никакъв смисъл. Как ще му докажат това, той не знаеше, но знаеше, че несъмнено ще му докажат логично и очакваше това доказателство.

Доводът се оказа много по-прост, отколкото очакваше Константин Левин.

– Щом го признаваш за благо – каза Сергей Иванович, – като честен човек не можеш да не обичаш и да не съчувствуваеш на това дело и следователно не можеш да не работиш за него.

– Но аз още не признавам това дело за добро – каза Константин Левин, като се изчерви.

– Как? Но нали ей сега каза...

– Сиреч не го признавам нито за добро, нито за възможно.

– Ти не можеш да знаеш това, преди да си направил усилия.

– Добре, да предположим – каза Левин, макар че съвсем не предполагаше това, – да предположим, че е така; но все пак не виждам защо трябва да се грижа за това.

– Как така?

– Не, щом се разприказвахме за тия работи, обясни ми ги от философско гледище – каза Левин.

– Не разбирам каква връзка има тук философията – каза Сергей Иванович, както се стори на Левин с такъв тон, сякаш не признаваше правото на брат си да разсъждава върху философията. И това нещо ядоса Левин.

– Ето какво! – разпалено заговори той. – Аз смятам, че двигател на всички наши действия е все пак личното щастие. Като дворянин, аз не виждам сега в земските учреждения нищо, което би помогнало на моето благосъстояние. Пътищата не са по-добри и не могат да станат по-добри; моите коне ме возят и по лоши пътища. Лекари и лечебни пунктове не ми трябва, мирови съдия не ми трябва – никога не съм се обръщал и няма да се обърна към него. Училища не само не ми трябва, но както ти казах, те са дори вредни. За мене земските учреждения са просто едно задължение да плащам по осемнадесет копейки на десетината, да ходя в града, да ношувам сред дървеници и да слушам всевъзможни глупости и мръсотии, а в това нямам никакъв личен интерес.

– Позволи ми – усмихнат го прекъсна Сергей Иванович, – ние нямахме личен интерес да работим за освобождаването на селяните, и все пак работехме.

– Не! – прекъсна го Константин, като се горещеше все повече и повече. – Освобождаването на селяните беше друга работа. Тук имаше личен интерес. Ние искахме да смъкнем тоя ярем, който потискаше нас, всички добри хора. Но нима е същото да

бъда земски делегат и да разсъждавам колко чистачи са необходими и как да се прокара водопровод в един град, дето не живея; да бъда съдебен заседател и да съдя някой селянин, който е откраднал сланина, и шест часа да слушам всякакви глупости, които дрънкат защитниците и прокурорът, и как председателят пита моя старец, смахнатия Альошка: „Признавате ли, господин подсъдим, факта за открадването на сланината?“ — „Какво каиш?“

Константин Левин вече се увлече и започна да имитира председателя и смахнатия Альошка; струваше му се, че всичко това има връзка с въпроса.

Но Сергей Иванович сви рамене.

— Е, та какво искаш да кажеш?

— Искам да кажа само, че ония права, които ме... които засягат моя интерес, аз ще защитавам с всички сили винаги; че когато като студенти ни правеха обиск и ни четяха писмата стражарите, аз съм бил готов с всички сили да защитавам тия права, да защитавам правата си за образование и свобода. Разбирам, когато се отнася до военната повинност, която засяга съдбата на моите деца, на братята ми и самия мене; готов съм да обсъждам онова, което се отнася до мене; но да съдя къде да се разпределят четиридесет хиляди рубли земски пари или да съдя смахнатия Альошка — не разбирам и не мога.

Константин Левин говореше така, сякаш се бе отприщил бентът на думите му.

Сергей Иванович се усмихна.

— Но утре и на тебе ще стане нужда да се съдиш: по-приятно ли ще ти бъде да те съдят в стария углавен съд?

— Аз няма да се съдя. Никога няма да убия и нямам нужда от съд. Е-хе — продължи той, като отскачаше пак към неща, които нямаха никаква връзка с въпроса, — нашите земски учреждения и всичко това прилича на брезичките, които сме набучили като на Света троица, за да прилича на гора — в Европа такива гори поникват сами, — но аз не мога от сърце да поливам и да вярвам в тия брезички.

Сергей Иванович само сви рамене, като искаше с това движение да изрази учудването си отде пък се взеха сега в спора им тия брезички, макар че веднага разбра какво искаше да каже брат му с това.

— Позволи ми, така не може да се разсъждава — забеляза той.

Но Константин Левин искаше да се оправдае за недостатъка, който сам си съзнаваше, за равнодушието си към общото благо, и затова продължи.

— Мисля — каза Константин, — че никоя дейност не може да бъде трайна, ако не се основава на личния интерес. Това е обща философска истина — каза той, като повтори смело думата „философска“, сякаш искаше да покаже, че и той като всички други има право да говори за философия.

Сергей Иванович се усмихна още веднъж. „И той си има някаква своя философия, която служи на наклонностите му“ — помисли той.

— Хайде остави философията настрана — каза той. — Главната задача на философията през всички векове е именно в това, да се намери необходимата връзка, която съществува между личния и общия интерес. Но това няма връзка с въпроса; въпросът е, че твоето сравнение е погрешно. Брезичките не са набучени, а едни са засадени, други посети и с тях трябва да се отнасяме по-внимателно. Бъдеще имат само ония народи, само ония народи могат да се нарекат исторически, които имат усет за всичко важно и значително в техните учреждения и милеят за тях.

И Сергей Иванович пренесе въпроса във философско-историческата област, недостъпна за Константин Левин, и му посочи цялата неправота на възгледите му.

— А че на тебе това не ти харесва, извини ме, но причината е в нашия руски мързел и господарство и аз съм уверен, че у тебе то е временно заблуждение, което ще мине.

Константин мълчеше. Чувствуваше, че е разбит по всички линии, но същевременно чувствуваше, че брат му не го разбра какво искаше да каже. Не знаеше само защо не го разбра: дали защото не умееше да каже ясно това, което искаше, или защото брат му не искаше или не можеше да го разбере. Но той не пожела да се задълбочава в тия мисли, не възрази на брат си и се замисли за съвсем друга, лично своя работа.

— Но хайде да тръгваме.

Сергей Иванович намота последната въдица, отвърза коня и те си тръгнаха.

Личната работа, която занимаваше Левин, докато разговаряше с брат си, беше следната: миналата година, като отиде веднъж на коситба и се разсърди на управителя, Левин бе употребил своето средство за успокоение – взе косата от един селянин и започна да коси.

Тая работа му хареса толкова много, че той на няколко пъти се залавяше да коси; окоси цялата ливада пред къщата и тая година още от пролетта си състави план – да коси по цели дни със селяните. Откак бе пристигнал брат му, той се двоумеше: да коси или не? Съвестно му беше да оставя брат си сам по цели дни, а се и боеше да не би той да му се смее за това. Но след като се поразходи из ливадата и си спомни впечатленията от коситбата, Левин вече почти реши, че ще коси. А след нервния разговор с брат си отново си спомни това намерение.

„Имам нужда от движение, иначе характерът ми съвсем се разваля“ – помисли той и реши да коси, колкото и да му беше неловко от това пред брат му и пред хората.

Надвечер Константин Левин отиде в канцеларията, даде нареждане за работата и изпрати да доведат от селата косачи за утре, за да окосят Калинова ливада, най-голямата и най-хубавата.

– Па пратете, моля ви се, и моята коса на Тит, да я наклепе и да я донесе утре; може и аз да кося – каза той, като се мъчеше да не се смути.

Управителят се усмихна и рече:

– Слушам.

Вечерта през време на чая Левин каза и на брат си.

– Изглежда, че времето се задържа – рече той. – Утре ще започна да кося.

– Аз обичам много тая работа – каза Сергей Иванович.

– Страшно я обичам. Понякога съм косил заедно със селяните и утре искам да кося цял ден.

Сергей Иванович вдигна глава и с любопитство погледна брат си.

– Как тъй? Наравно със селяните, целия ден?

– Да, много е приятно – каза Левин.

– То е отлично като физическо упражнение, само че едва ли ще можеш да издържиш – без всякаква ирония каза Сергей Иванович.

– Аз съм опитвал. Отначало е тежко, но после свикваш. Смятам, че няма да остана назад...

– Я виж ти! Но кажи ми, как гледат селяните на това? Сигурно се подсмиват, че господарят им върши странни работи.

– Не, не вярвам; но това е такава весела и едновременно трудна работа, че човек няма кога да мисли.

– Но как ще седнеш да обядваш с тях? Там ще бъде неудобно да ти изпратят лафит и печена пуйка.

– Не, аз ще прескоча до в къщи, докато те си почиват.

На сутринта Константин Левин стана по-рано от обикновено, но разпорежданията около стопанството го задържаха и когато стигна на ливадата, косачите караха вече втори откос.

Още от хълма пред него се откри в низината сенчестата, окосена вече част от ливадата, със сивеещи се откоси и черни купчини дрехи, съблечени от косачите на онова място, отдето бяха почнали първия откос.

Колкото повече приближаваше, толкова по-ясно пред него се откриваха крачешите един след друг в разтегната верига и различно махащи с косите селяни, едни с връхни дрехи, други само по риза. Той преброи четиридесет и двама души.

Те бавно крачеха по неравния долен край на ливадата, дето имаше стар яз.

Някои от своите Левин позна. Тук беше старецът Ермил с твърде дълга бяла риза, който размахваше косата приведен; тук беше младият момък Васка, предишен кочияш на Левин, който изкарваше откоса с един замах на косата; тук беше и Тит, учител на Левин по коситба, един дребен, слабичък селянин. Без да се навежда, той вървеше отпред, сякаш си играеше с косата, и изкарваше наведнъж широкия си откос.

Левин слезе от коня, върза го край пътя и се приближи до Тит, който извади от един храст неговата коса и му я подаде.

– Готова е, господарю; бръсне, сама коси – каза Тит, свали усмихнат калпака си и му подаде косата.

Левин взе косата и започна да я пробва. Косачите, които бяха довършили откосите си, излизаха един след друг на пътя, потни и весели, и като се усмихваха, здрависваха се с господаря. Всички го наблюдаваха, но никой не казваше нищо, докато излезлият на пътя висок старец с набръчкано и голобрадо лице, с овче кожухче, не се обърна към него.

– Внимавай, господарю, щом си се уловил на хорото, да не се посрамиш! – каза той и Левин чу сдържания смях на косачите.

– Ще гледам да не остана назад – каза той, като застана зад Тит и чакаше да почнат.

– Внимавай – повтори старецът.

Тит направи място и Левин тръгна след него. Тревата беше ниска, крайпътна и Левин, който отдавна не бе косил и бе смутен от насочените към него погледи, отначало косеше лошо, макар да замахваше силно. Зад него се чува гласове:

– Дълга е за него, дръжката е висока, виж как се навежда – каза един.

– Наблягай повече с петата – каза друг.

– Нищо, добре е, ще свикне – продължи старецът. – Ето го, тръгна... Широко откос караш, ще се измориш... Няма що, господар е, заляга за себе си! А виж надничарите! За такава работа нас често ни бият по гърба.

Стигнаха до по-мека трева и Левин, който слушаше, но не отговаряше и гледаше да коси колкото може по-добре, вървеше след Тит. Изминаха стотина крачки, Тит все вървеше, без да спира и без да проявява ни най-малка умора; но Левин започна вече да се страхува, че няма да издържи: дотолкова бе се уморил.

Той чувствуваше, че замахва с последни сили и реши да помоли Тит да спрат. Но в същото време Тит сам спря и като се наведе, взе малко трева, избърса косата и започна да я точи. Левин се изправи, въздъхна и се озърна. Зад него вървеше един селянин, който очевидно беше също изморен, защото веднага, преди още да стигне до Левин, се спря и започна да точи косата си. Тит наточи своята коса и косата на Левин и продължи нататък.

Но и тоя път беше същото. Тит крачеше и замахваше едно след друго, без да спре и без да се умори. Левин вървеше подире му, като гледаше да не изостава, и му беше все по-тежко и по-тежко: идваше миг, когато чувствуваше, че не му остават вече сили, но тъкмо тогава Тит се спираше и точеше косата.

Така изкараха първия откос. И тоя дълъг откос се стори особено труден на Левин; но затова пък, когато изкараха откоса и Тит, праметнал косата през рамо, с бавни крачки тръгна назад по следите, оставени от токовете му по окосеното, Левин също така тръгна по своя откос. И макар че по лицето му потта се лееше като град, капеше от носа му и целият му гръб беше мокър, сякаш накиснат във вода, той се чувствуваше много добре.

Особено се радваше, защото знаеше сега, че ще издържи.

Удоволствието му се отрови само от това, че откосът му не беше гладък. „Ще замахвам по-малко с ръка, а повече с цялото си тяло“ – мислеше той, като сравняваше окосения като конец ред на Тит със своя разпилян и неравно лежащ откос.

При първия откос, както забеляза Левин, Тит вървеше особено бързо, защото сигурно искаше да изпита силите на господаря си, и откосът се случи дълъг.

Следващите откоси вървяха вече по-леко, но Левин все пак трябваше да напряга всичките си сили, за да не изостане от селяните.

Той не мислеше за нищо, нищо друго не желаше, освен да не изостане от селяните и да работи колкото може по-добре. Слушаше само съскането на косите и виждаше пред себе си отдалечаващата се изправена фигура на Тит, извития полукръг на откоса, бавно и вълнообразно навеждащите се треви и главички на цветята около острието на косата му и в далечината края на откоса, дето ще настъпи отдиш.

Без да разбере какво е и отде дойде, посред работата той изпита приятно усещане на хлад по разгорещените си изпотени плещи. Когато спряха, за да точат косите, погледна към небето. Надвиснал бе нисък, тежък облак и заваля едър дъжд. Някои от косачите тръгнаха към връхните си дрехи и ги облякоха, а други, също както и Левин, само свиваха радостно рамене под приятната хладина.

Изкараха още много откоси. Редуваха се дълги и къси, ту с хубава, ту с лоша

трева. Левин изгуби всяка представа за времето и никак не знаеше дали е късно или рано. Сега в работата му започна да става промяна, която му доставяше голяма наслада. Посред работата го спохождаха минути, когато забравяше какво прави, ставаше му леко и тъкмо тогава откосът му излизаше почти също така равен и гладък като на Тит. Но щом си спомняше какво прави и започнеше да се мъчи да коси по-добре, веднага изпитваше цялата тежест на работата и откосът му излизаше лош.

Когато изкара още един откос, той се канеше да започне пак, но Тит се спря, пристъпи до стареца и тихо му каза нещо. И двамата погледнаха към слънцето. „За какво ли говорят и защо той не започва нов откос?“ – помисли Левин, като не се сещаше, че селяните бяха косили непрестанно вече не по-малко от четири часа и че е дошло време да закусят.

– Трябва да закусим, господарю – каза старецът.

– Нима дойде време? Добре, закусете.

Левин даде косата си на Тит и заедно с косачите, които тръгнаха към дрехите да си вземат хляба, се запъти към коня си през леко напръсканите от дъжда откоси на дългото окосено пространство. Едва сега той разбра, че не е улучил време и дъждът ще измокри сеното му.

– Ще похаби сеното – каза той.

– Нищо, господарю, в дъжд коси, в хубаво време го носи! – каза старецът.

Левин отвърза коня и тръгна за в къщи да пие кафе.

Сергей Иванович току-що беше станал. След като пи кафе, Левин отиде пак на ливадата, преди още Сергей Иванович да успее да се облече и да слезе в трапезарията.

V

След закуската Левин попадна на откос не вече на по-раншното място, а между един старец-шегобиец, който го покани за съсед, и един млад селянин, женен едва от есента и тръгнал да коси първо лято.

Изправен, старецът вървеше отпред, като придвижваше равномерно и нашироко кривите си крака, и с точно и отмерено движение, което, изглежда, не му костваше повече труд, отколкото махането с ръце при ходене, отхвърляше еднакви, високи откоси, сякаш си играеше. Като че ли не той, а острата му коса сама звънтеше по сочната трева.

Зад Левин вървеше младият Мишка. Миловидното му младо лице, превързано над челото с плетеница прясна трева, бе напрегнато цяло от усилие; но щом го погледнеха, той се усмихваше. Изглежда, бе готов по-скоро да умре, отколкото да признае, че му е трудно.

Левин вървеше помежду им. При най-голямата жег косенето не му се видя толкова трудно. Потта го разхлаждаше, а слънцето, което печеше гърба му, главата и запретнатата до лакътя ръка, му даваше здравина и упоритост в работата; и все по-често и по-често го спохождаха ония минути на безсъзнателно състояние, когато можеше да не мислиш какво правиш. Косата режеше сама. Това бяха щастливи минути. Още по-радостни бяха ония минути, когато, след като стигнеха реката, до която свършваха откосите, старецът изтриваше с мокра гъста трева косата си, наплискваше стоманата ѝ в хладката вода на реката, загребваше с брусницата и черпеше Левин.

– Я си пийнете сега от моя квас! Хубав ли е, а? – казваше той и намигваше.

И наистина Левин никога не беше пил такова питие като тая топла вода с плаваща зеленина и ръждив от тенекиената брусница вкус. И веднага след това идваше блажената бавна разходка с коса на рамо, когато можеше да избършеш леещата се пот, да въздъхнеш с пълни гърди и да изгледаш проточилата се върволица косачи и онова, което става наоколо, в гората и на полето.

Колкото по-дълго косеше Левин, толкова по-често и по-често чувствуваше минутите на забрава, когато вече не ръцете размахваха косата, а самата коса раздвижваше цялото съзнателно, пълно с живот тяло, и сякаш магически, без да мисли за нея, работата, правилна и определена, се вършеше сама. Това бяха най-блажените минути.

Трудно беше само тогава, когато, трябваше да прекъсне това, станало вече

несъзнателно, движение и да мисли, когато трябваше да се окоси някоя ботруна или неоплевен киселец. Старецът правеше лесно това. Стигнаха ли някоя ботруна, той променяше движението и де с тъпото, де с върха на косата с къси удари от двете страни разравяше ботруната. И докато правеше това, той все разглеждаше и наблюдаваше какво се открива пред него; ту откъсваше някоя трънка и я изяждаше или черпеше Левин, ту с върха на косата отхвърляше някое клонче, ту откриваше някое гнездо на пълпъдъци, от което изпод самата коса излиташе самката, ту улавяше някоя змия, попаднала на пътя му, и като я вдигаше с косата като с вила, показваше я на Левин и я отхвърляше надалеч.

Тия промени в движението бяха трудни както за Левин, така и за младия момък зад него. И двамата, нагласени за едно напрегнато движение, се намираха в разгара на работата и не бе по силите им да променят движението и същевременно да наблюдават какво има пред тях.

Левин не забелязваше как минава времето. Ако го попитаха колко време вече коси, той би казал половин час, а вече бе наближило обед. Като започваше нов откос, старецът обърна внимание на Левин върху няколко момичета и момчета, които едва се виждаха и които от различни страни, посред високата трева и по пътя, вървяха към косачите, като носеха в отмалелите си ръце вързопчета с хляб и запушени с парцали стомнички с квас.

– Виж, калинките пълзят! – каза той, като ги посочи, и погледна изпод дланта си слънцето.

Изкараха още два откоса и старецът спря.

– Хайде, господарю, трябва да обядваме! – решително каза той. И като стигнаха до реката, косачите тръгнаха през откосите към дрехите си, където седяха и ги чакаха децата, които бяха им донесли ядене. Селяните се събраха – далечните под талигата, а близките – под един ракивов храст, на който нахвърляха трева.

Левин седна при тях; не му се искаше да си отиде.

Всяко стеснение пред господаря отдавна вече бе изчезнало. Селяните се приготвяха да обядват. Едни се миеха, младите момчета се къпеха в реката, а други нагласяха място за почивка, развързваха вързопчетата с хляб и отпушваха стомничките с квас.

Старецът надrobi хляб в една паница, размачка го с дръжката на лъжицата, наля вода от брусницата, нарязва още хляб и като го посипа със сол, обърна се на изток да се помоли.

– Я си хапни, господарю, от моята попара – каза той и седна на колене пред паницата.

Попарата беше толкова вкусна, че Левин се отказа да си ходи в къщи на обед. Наобядва се със стареца, заприказва с него за домашните му работи, вземайки най-живо участие в тях, и му разказа за всичките си работи, които можеха да интересуват стареца. Чувствуваше се по-близък с него, отколкото с брат си, и без да иска, се усмихваше от нежност, която изпитваше към тоя човек. Когато старецът стана отново помоли се и легна под храста, като си сложи трева вместо възглавница, Левин направи същото и въпреки нахалните, досадни на слънцето мухи и калинки, които гъделичкаха потното му лице и тяло, веднага заспа и се събуди едва когато слънцето бе минало от другата страна на храста и бе започнало да го грее. Старецът отдавна не спеше, а седеше и клепаше косите на младите момчета.

Левин се озърна наоколо и не можа да познае мястото: дотолкова бе се променило всичко. Грамадно пространство от ливадата беше окосено и с ароматните си вече откоси блестеше с особен, нов блясък под полегатите вечерни лъчи на слънцето. И окосените храсти при реката, и самата река, която преди това не се виждаше, а сега блестеше като стомана в своите лъкатушки, и раздвижилите се косачи, които бяха вече станали, и стръмната стена от трева в неокосеното място на ливадата, и ястребите, които се виеха над оголената ливада – всичко беше съвсем ново. Като се опомни, Левин започна да пресмята колко е окосено и колко още може да се окоси днес.

С четиридесет и двама души бе свършена извънредно много работа. Голямата ливада, която през време на крепостничеството окосяваха за два дни с тридесет коси, бе окосена вече цяла. Неокосени оставаха още ъглите с къси редове. Но на Левин се искаше да окосят тоя ден колкото може повече и го беше яд на слънцето, което се

спущаше така бързо. Той не чувствуваше никаква умора; искаше му се само работата да върви още по-бързо и да окосят колкото може повече.

– Е, как ти се струва, ще можем ли да окосим и Машкин връх? – попита той стареца.

– Ако рече Бог, слънцето вече не е високо. Ще има ли за водка на момчетата?

На пладнина, когато отново седнаха и пушачите запушиха, старецът съобщи на момчетата, че „ако окосят Машкин връх, ще има водка“.

– Ка'щяло да не го окосим! Започвай, Тит! Бързо ще го омахаме! Ще се наядеш нощес. Започвай! – чуха се гласове и като си дояждаха хляба, косачите тръгнаха да косят.

– Е, дръжте се, момчета! – каза Тит и почти в тръс тръгна пред всички.

– Върви, върви! – казваше старецът, който бързаше зад него и лесно го настигна. – Ще те порежа! Пази се!

И млади, и стари косяха сякаш в надпревара. Но колкото и да бързаха, не похабяваха тревата и откосите се отмятаха също така чисто и правилно. Останалото в ъгъла парче бе окосено за пет минути. Последните косачи още доизкарваха откосите си, когато предните метнаха на рамо кафтаните си и през пътя тръгнаха към Машкин връх.

Слънцето вече слизаше зад дърветата, когато, дрънчейки с тенекиените си брусници, те влязоха в гористото долче Машкин връх. В средата на дола тревата беше до пояс, нежна и мека, а тук-там из гората изпъстрена с гайтаника.

След късо съвещание – дали да карат надлъж или напреки – Прохор Ермилин, грамаден, възчер селянин, също известен косач, тръгна пред всички. Той изкара един откос напред, върна се назад и отмина и всички започнаха да се изравняват зад него, като се спущаха надолу в падината и се изкачваха нагоре до самия край на гората. Слънцето залезе зад гората. Падна вече роса и косачите бяха на слънце само когато излизаха на баира, а долу, дето се вдигаше пара, и от другата страна на баира се движеха в хладна и росна сянка. Работата кипеше.

Прерязвана със сочен звук, дъхавата трева се стелеше на високи откоси. Косачите, които от всички страни се трупаха по късите откоси, се надпреварваха, като подрънкваха с брусниците, и от време на време се чуваше ту сблъскване на коси, ту съскане на бруса по наточваната коса, ту весели викове.

Левин вървеше все така между младия човек и стареца. Старецът, облякъл овчето си кожухче, беше все така весел, шеговит и свободен в движенията си. В гората постоянно попадаха на поникнали в сочната трева гъби, които косите прерязваха. Но щом видеше гъба, старецът се навеждаше вземаше я и я слагаше в пазвата си. „Подарък на бабичката“ – току казваше той.

Колкото бе лесно да косят мократа и слаба трева, толкова пък беше трудно да се спускат и изкачват по стръмния наклон на дола. Но старецът не се спираше пред това. Като размахваше все така косата, с дребни, твърди крачки на обутите си с големи цървули крака той се изкачваше бавно по стръмното и макар че раздрусваше цялото си тяло и увисналите под ризата му долни гащи, не пропускаше по пътя си нито една тревичка, нито една гъба и все така се шегуваше със селяните и Левин. Левин вървеше след него и често мислеше, че той непременно ще падне, като се изкачва с косата си по такъв стръмен баир, дето човек трудно може да се покатери дори без коса; но той се изкачваше и правеше, каквото трябва. Чувствуваше, че го движи някаква външна сила.

VI

Окосиха Машкин връх, довършиха последните откоси, облякоха кафтаните си и весело тръгнаха да си вървят. Левин се качи на коня, със съжаление се сбогува със селяните и си тръгна към къщи. На хълма се озърна: те не се виждаха вече сред надигналата се от низината мъгла; чуваха се само весели груби гласове, смехове и иззвъняване от сблъскващи се коси.

Сергей Иванович отдавна вече бе обядвал и пиеше вода с лимон и лед в стаята си, като преглеждаше току-що получените от пощата вестници и списания, когато с весел говор в стаята се втурна Левин, с полепнали от потта на челото му разчорлени

коси и почернели, мокри гръб и гърди.

– Окосихме цялата ливада! Ах, колко хубаво беше, чудесно! Чудно хубаво! Ами ти как прекара? – каза Левин, съвсем забравил вече вчерашния неприятен разговор.

– Леле, на какво приличаш! – каза Сергей Иванович и в първия миг изглежда недоволен брат си. – Но затвори, затвори вратата! – извика той. – Сигурно си вкарал най-малко десетина.

Сергей Иванович не можеше да търпи мухите и затова отваряше прозорците на стаята си само нощем и грижливо затваряше вратата.

– Бога ми, не съм вкарал нито една. А и да съм вкарал, ще я уловя. Няма да повярваш каква наслада изпитах! Ти как прекара деня?

– Добре. Но нима ти коси през целия ден? Сигурно си гладен като вълк. Кузма ти е приготвил всичко.

– Не, не ми се яде. Аз похапнах там. Но ще ида да се измия.

– Добре, върви, върви, и аз ще дойда ей сега – каза Сергей Иванович, като поклащаше глава и гледаше брат си. – Върви по-скоро – прибави той усмихнат, прибра книгите си и се приготви да излезе. На него самия изведнъж му стана весело и не му се искаше да се отдели от брат си. – Ами де беше през време на дъжда?

– Какъв дъжд? Едва поръси. Но аз ще се върна ей сега. Значи, ти прекара деня хубаво? Е, чудесно! – И Левин отиде да се преоблича.

След пет минути братята се срещнаха в трапезарията.

Макар че на Левин му се струваше, че не му се яде и седна на масата само за да не обиди Кузма, когато започна да се храни, яденето му се стори много вкусно. Сергей Иванович го гледаше усмихнат.

– Ах, да, имаш писмо – каза той. – Кузма, донеси го, моля ти се, отдолу. Но внимавай, затваряй вратата.

Писмото беше от Облонски. Левин го прочете на глас. Облонски пишеше от Петербург: „Получих писмо от Доли, тя е в Ергушово и все не може да се подреди. Моля ти се, иди при нея, помогни ѝ със съвет, ти всичко знаеш. Ще ѝ бъде много приятно да те види. Тя е съвсем сама, горката. Тъщата и другите са още в чужбина.“

– Отлично! Непременно ще отида – каза Левин. – Може и заедно да идем. Тя е чудесна жена. Нали?

– А те близо ли са?

– На тридесетина версти. А може да има и четиридесет. Но пътят е отличен. Чудесно ще пътуваме.

– С удоволствие – каза Сергей Иванович, който все се усмихваше.

Като гледаше по-малкия си брат, неволно го обземаше веселост.

– Ех, че апетит имаш! – каза той, като гледаше наведеното му над чинията мургаво червено загоряло лице и врата.

– Отличен! Няма да повярваш колко полезен е тоя режим срещу всякакви дивотии. Искам да обогатя медицината с един нов термин: *Arbeitskur**.

[* Лечение с работа.]

– Но, струва ми се, ти нямаш нужда от това.

– Да, но разните нервни болни.

– Да, това трябва да се изпита. А пък аз се бях накарал да дойда да те погледам на ливадата, през жегата беше така непоносима, че не отидох по-далеч от гората. Поседях и през гората слязох до селото, срещнах твоята кърмачка и я разпитах как гледат селяните на тебе. Доколкото разбрах, те не одобряват това. Тя каза: „Не е господарска работа.“ Изобщо, струва ми се, че в разбиранията на народа са доста твърдо определени изискванията за някаква, както те я наричат, „господарска“ дейност. И те не допускат господарите да излизат от установената в разбиранията им рамка.

– Може би; но това е такова удоволствие, каквото не съм изпитвал в живота си. И после, в това няма нищо лошо. Нали? – отвърна Левин. – Какво да правя, като не им се харесва. А впрочем аз мисля, че не е лошо. А?

– Изобщо – продължи Сергей Иванович, – както виждам, ти си доволен от своя ден.

– Много съм доволен. Окосихме цялата ливада. И с какъв старец се сприятелих там! Не можеш си представи каква прелест е!

– Значи, доволен си от своя ден. И аз също. Първо, реших две шахматни задачи,

и едната е много интересна – открива се с пионка. Ще ти я покажа. А след това мислих за нашия вчерашен разговор.

– Как? За вчерашния разговор ли? – попита Левин, като жумеше блажено, пъхтеше след свършения обед и никак не можеше да си спомни какъв е бил тоя вчерашен разговор.

– Смятам, че ти си донейде прав. Нашето различие е в това, че ти вземаш като двигател личния интерес, а аз смятам, че интересът към общото благо трябва да съществува у всеки човек, който стои на известно стъпало на образованието. Може би ти си прав, че е по-за предпочитане да се работи за материалния интерес. Изобщо ти си натура твърде *prime-sautière**, както казват французите; ти желаеш една страстна, енергична дейност или нищо.

[* Импулсивна.]

Левин слушаше брат си и абсолютно нищо не разбираше и не желаше да разбере. Страхуваше се само да не би брат му да му зададе някой въпрос, от който да се разбере, че не е чул нищо.

– Така е, приятелю – каза Сергей Иванович, като го пипна по рамото.

– Да, разбира се. Какво пък! Аз не държа на своето – отвърна Левин с детска, виновна усмивка. „За какво ли съм спорил? – мислеше той. – Разбира се, и аз съм прав, и той е прав, и всичко е прекрасно. Трябва само да отида в канцеларията да дам някои нареждания.“ Той стана, като се изтягаше и се усмихваше.

Сергей Иванович също се усмихна.

– Ако искаш да се разходиш, да отидем заедно – каза той, понеже не искаше да се отдели от брат си, от когото лъхаше свежест и бодрост. – Да отидем, ще се отбием и в канцеларията, ако ти е необходимо.

– Леле, майчице! – извика Левин така високо, че Сергей Иванович се изплаши.

– Какво има, защо викаш?

– Как е ръката на Агафия Михайловна? – попита Левин, като се удари по главата. – Аз забравих за нея.

– Много по-добре е.

– Е, все пак ще отърча при нея. Докато ти си сложиш шапката, аз ще се върна. И той хукна надолу по стълбата, тракайки с токовете си като кречетало.

VII

В това време, когато Степан Аркадич бе пристигнал в Петербург, за да изпълни най-естественото, познато на всички чиновници, макар и непонятно за нечиновниците, най-необходимо задължение, без което не е възможно да се служи – да напомни за себе си в министерството, – и при изпълнението на това задължение, след като бе взел от къщи почти всички пари, весело и приятно прекарваше времето си по надбягванията и по вилите, Доли бе отишла да живее на село, за да намалят колкото може разходите. Тя бе отишла в даденото ѝ като зестра, село Ергушово, същото, дето през пролетта бяха продали гората и което беше на петдесет версти от Покровское, селото на Левин.

Голямата стара къща в Ергушово бе отдавна съборена и още князът бе поправил и разширил една от пристройките ѝ. Преди двадесет години, когато Доли бе още дете, тая пристройка беше просторна и удобна, макар че като всички пристройки бе встрани от главната алея и гледаше на юг. Но сега тя беше стара и разнебитена. Още през пролетта, когато Степан Аркадич ходи да продава гората, Доли бе го помолила да прегледа къщата и да нареди да поправят, каквото трябва. Степан Аркадич, който като всички виновни мъже се грижеше много за удобствата на жена си, сам прегледа къщата и даде нареждания за всичко необходимо според него. Според него всички мебели трябваше да се покрият с кретон, да се сложат пердета, да се разчисти градината, да се направи мостче при езерото и да се посадят цветя; но той бе забравил много други необходими неща, липсата на които отпосле измъчваше Даря Александровна.

Колкото и да се мъчеше да бъде грижлив баща и мъж, Степан Аркадич никак не можеше да помни, че има жена и деца. Той имаше ергенски вкусове и се съобразяваше само с тях. Когато се върна в Москва, той с гордост съобщи на жена си, че всичко е готово, че къщата ще стане като кутийка и я съветваше много да заминее. За Степан Аркадич заминаването на жена му за село беше приятно във всяко отношение: и за

децата ще бъде полезно, и разноските ще бъдат по-малко, и той ще бъде по-свободен. А Даря Александровна пък смяташе заминаването на село през лятото необходимо за децата, особено за момиченцето, което не можеше да се оправи още от скарлатината, и най-после, за да се отърве от дребните унижения, от дребните дългове на дърваря, рибаря, обушаря, които я измъчваха. Заминаването ѝ бе приятно още и за това, че тя мечтаеше да примаме при себе си на село и сестра си Кити, която трябваше да се върне от чужбина към средата на лятото и на която бе предписано да прави бани. От курорта Кити ѝ писа, че нищо не я привличало толкова много, както да прекара лятото заедно с нея в Ергушово, пълно с детски спомени и за двете.

На първо време селският живот бе доста труден за Доли. Тя бе живяла през детинството си на село и у нея бе останало впечатление, че селото е спасение от всички градски неприятности, че животът там, макар и да не е хубав (с това Доли лесно се помиряваше), но е евтин и удобен: всичко има, всичко е евтино, всичко може да се набави и за децата е добре. Но сега, когато дойде на село като домакиня, тя видя, че всичко това съвсем не е така, както си мислеше.

На другия ден след пристигането им заваля проливен дъжд и през нощта протече в коридора и в детската стая, така че пренесоха креватчетата в приемната. Готвачка за слугите нямаше; от деветте крави, по думите на говедарката, едни бяха стелни, други първескини, трети бяха стари, а четвърти пресушени; дори за децата не стигаше и маслото, и млякото. Яйца нямаше. Не можеше да се намери една кокошка; печаха и варяха стари, посинели, жилави петли. Не можеха да се намерят жени, за да измият подовете – всички копаеха картофи. Не можеха да се возят, защото единият от конете беше станал опърничав и не се оставяше да го впрегнат. Нямаше къде да се къпят – целият бряг на реката беше изпотъпкан от добитъка и бе открит откъм пътя; дори не можеха да ходят на разходка, защото говедата влизаха в градината през съборената ограда, а имаше един страшен бик, който ревеше и сигурно бодеше. Нямаше гардероби за дрехите. Тия, които бяха, не се затваряха и се отваряха сами, когато минеха край тях. Тенджери и стомни нямаше; нямаше котел за пералнята, нямаше дори дъска за гладене.

На първо време, налетяла на тия страшни според нея нещастия, вместо да намери спокойствие и почивка, Даря Александровна беше отчаяна: залягаше с всички сили, чувствуваше безизходното си положение и всеки миг задържаше сълзите, които бликваха в очите ѝ. Управителят, бивш вахмистър, когото Степан Аркадич бе обикнал и заради хубавата му и почтителна външност бе го провъзгласил от вратар за управител, не вземаше никакво участие в неволите на Даря Александровна, казваше почтително: „Никак невъзможно, такива мръсни хора“ – и не помагаше в нищо.

Положението изглеждаше безизходно. Но в къщата на Облонски, както и във всички семейства, имаше едно незабележимо, но много важно и много полезно лице – Матрьона Филимоновна. Тя успокояваше господарката, уверяваше я, че всичко _ще се нареди_ (тия думи бяха нейни и от нея ги беше взел Матвей), и сама действуваше, без да бърза и без да се вълнува.

Тя веднага се сближи с жената на управителя и още същия ден пи заедно с нея и с управителя чай под акациите и обсъди всички работи. Скоро под акациите бе образуван клуб на Матрьона Филимоновна и тук, чрез тоя клуб, който се състоеше от жената на управителя, кмета и писаря, започнаха малко по малко да се изглаждат трудностите на живота и след една седмица наистина всичко _се нареди_. Поправиха покрива, намериха готвачка – кумата на кмета, купиха кокошки, кравите започнаха да дават мляко, заградиха градината с пръти, дърводелецът направи валяк за гладене, на гардеробите сложиха кукички и те не се отваряха вече произволно, и дъската за гладене, обвита с войнишко сукно, легна от облегалото на стола върху скрина и в слугинската стая замириша на ютия.

– Виждате ли, а все се отчайвахте! – каза Матрьона Филимоновна, като показваше дъската.

Дори построиха къпалня от сламени рогозки. Лили започна да се къпе и за Даря Александровна се сбъднаха поне отчасти нейните очаквания за един, макар и не много спокоен, но удобен селски живот. С шестте си деца Даря Александровна не можеше да бъде спокойна. Едно се разболяло, друго можеше да се разболее, на трето липсваше нещо, четвърто проявяваше признаци на лош характер и т.н., и т.н. Рядко, рядко настъпваха къси спокойни периоди. Но тия грижи и безпокойства бяха за Даря

Александровна единствено възможното щастие. Ако не беше това, тя би оставала сама с мислите за мъжа, който не я обичаше. А освен това, колкото и тежки да бяха за майката страхът от болестите, самите болести и мъката поради признаците за лоши наклонности у децата, самите деца вече ѝ се отплащаха с малки радости за нейните скърби. Тия радости бяха толкова дребни, че не можеха да се забележат, както златото в пясъка, и в лоши минути тя виждаше само скърбите, само пясъка; но имаше и хубави минути, когато виждаше само радостите, само златото.

Сега, в самотията на село, тя все по-често и по-често съзнаваше тия радости. Когато ги наблюдаваше, често правеше всевъзможни усилия, за да се убеди, че се заблуждава, че като майка е пристрастна към децата си; но все пак не можеше да не си казва, че децата ѝ са прелестни, и шестте, макар и в различни отношения, че такива деца рядко се срещат – и беше щастлива с тях и се гордееше с тях.

VIII

В края на май, когато всичко, повече или по-малко, вече се нареди, тя получи от мъжа си отговор на оплакванията ѝ за неуредиците на село. В писмото си той я молеше да му прости, задето не е бил обмислил всичко, и обещавахе да дойде при първа възможност. Такава възможност не се представи и до началото на юни. Даря Александровна прекара сама на село.

През Петровите пости, в неделя, Даря Александровна ходи на черква да причести всичките си деца. В интимните си философски разговори със сестра си, майка си и приятелите Даря Александровна много често ги учудваше със свободомислието си относно религията. Тя си имаше своя странна религия на метемпсихоза, в която вярваше твърдо, и се грижеше малко за догмите на черквата. Но в семейството – и то не само за да даде пример, но и най-искрено – тя строго изпълняваше всички черковни изисквания, и това, дето децата от една година не бяха причестени, много я безпокоеше и с пълното одобрение и съчувствие на Матрьона Филимоновна тя реши да направи това сега през лятото.

Няколко дни преди това Даря Александровна мисли как да облече всички деца. Ушиха, преправиха и изпраха рокличките, отпуснаха подгъвите и воланите, пришиха копчета и приготвиха панделки. Само роклята на Таня, която англичанката се бе заела да шие, изхаби много нерви на Даря Александровна. При шиенето англичанката бе прекарала тегелите не на място, бе закачила твърде високо ръкавите и за малко щеше да развали роклята. Раменете на Таня стояха така лошо, че ти беше болно да я гледаш. Но Матрьона Филимоновна се сети да внади клинове и да направи пелеринка. Работата се оправи, но с англичанката почти се скараха. На сутринта обаче всичко се нареди и към девет часа, докогато бяха помолили свещеника да чака със службата, пременените деца, светнали от радост, стояха до външната стълба пред каляската и чакаха майка си.

В каляската вместо опърничавия Вранчо впрегнаха по протекция на Матрьона Филимоновна управителювия Дорчо и Даря Александровна, която бе се забавила заради тоалета си, облечена в бяла муселинена рокля, излезе да се качи в каляската.

Даря Александровна се среса и облече грижливо и с вълнение. По-рано тя се обличаше за себе си, за да бъде хубава и да се харесва, след това, колкото повече остаряваше; толкова по-неприятно ѝ ставаше да се докарва; тя виждаше колко е погрозняла. Но сега пак се обличаше с удоволствие и вълнение. Сега се обличаше не за себе си, не за да бъде хубава, а като майка на тия прелестни деца, да не развали общото впечатление. И като се погледна за последен път в огледалото, тя остана доволна от себе си. Беше хубава. Не така хубава, както някога искаше да бъде хубава за бала, но хубава за целта, която сега си бе поставила.

В черквата имаше само селяни, слуги и жените им.

Но Даря Александровна видя или ѝ се стори, че видя възхищението, което предизвикаха децата ѝ и тя. В спретнатите си дрешки децата не само бяха прекрасни, но бяха и мили с хубавото си държане. Наистина Альоша не стоеше съвсем добре: все се обръщаше и искаше да види отзад палтенцето си; но все пак беше необикновено мил. Таня се държеше като голяма и наблюдаваше малките. А по-малката, Лили, беше прелестна с наивното си учудване от всичко и човек не можеше да не се усмихне,

когато, след като се причести, тя каза: „Please, some more.“*

[* Още мъничко, моля.]

Когато се връщаха в къщи, децата чувствуваха, че е станало нещо тържествено и бяха много мирни.

Всичко вървеше добре и в къщи; но през време на закуската Гриша започна да подсвирква и което беше най-лошото, не послуша англичанката и затова бе лишен от сладка баница. Ако беше там, Даря Александровна не би допуснала наказание в такъв ден; но трябваше да се подкрепи нареждането на англичанката и тя потвърди решението ѝ да не се даде сладка баница на Гриша. Това развали донейде общата радост.

Гриша плачеше, като казваше, че и Николенка е подсвирквал, а него не наказват, и че той плаче не за баница – на него му е все едно, – а защото са несправедливи. Това беше вече твърде тъжно и Даря Александровна реши да поприказва с англичанката и да простят на Гриша. Тя тръгна към нея. Но когато минаваше през салона, видя една сцена, която изпълни сърцето ѝ с такава радост, че в очите ѝ се появиха сълзи и тя сама прости на престъпника.

Наказаният седеше на ъгловия прозорец в салона; до него стоеше Таня с чинийка. Уж че иска да даде обед на куклите, тя бе помолила англичанката да ѝ разреши да занесе своята порция баница в детската стая и вместо, това я занесе на братчето си. Като продължаваше да плаче за несправедливостта на претърпяното от него наказание, то ядеше донесената баница и през сълзи току нареждаше: „Яж и ти, заедно да я ядем... заедно.“

Отначало Таня бе обзета от жалост към Гриша, след това от съзнание за добродетелната си постъпка и в нейните очи също имаше сълзи; но тя не се отказваше и ядеше своя дял.

Когато видяха майка си, те се изплашиха, но като се взряха в лицето ѝ, разбраха, че не правят лошо, засмяха се и с пълни с баница уста започнаха да бършат с ръце засмените си устни, така че изпоцапаха целите си светнали лица със сълзи и сладко.

– Леле майчице! Новата бяла рокля! Таня! Гриша! – каза майка им, като се мъчеше да спаси роклята, но същевременно със сълзи на очи се усмихваше с блажена, възторжена усмивка.

Съблякоха новите им дрехи, наредиха да облекат на момчетата блузки, а на момчетата стари палтенца и заповядаха да впрегнат кабриолета – за огорчение на управителя пак с неговия Дорчо, – за да идат за гъби и да се къпят. В детската стая екна възторжен вик, който не утихна до самото тръгване за къпалнята.

Набраха цяла кошница гъби, дори Лили намери печурка. По-рано се случваше мис Гул да намери и да я посочи; но сега тя сама намери голяма печурка и всички радостно извикаха: „Лили намери печурка!“

След това стигнаха до реката, оставиха конете под брезичките и тръгнаха към къпалнята. Кочияшът Терентий върза за едно дърво конете, които се пазеха с опашките от стършели, легна, като стъпка тревата, в сянката на една бреза и запуши, а от къпалнята долиташе до него нестихващият весел детски писък.

Макар че бе голямо главоболие да се наглеждат всички деца и да се спират лудориите им, макар че бе трудно да се помнят и да не се объркват всички тия чорапки, панталонки и обуца на разни крака и да се развързват, разкопчават и завързват връзки и копчета, Даря Александровна, която винаги обичаше къпането и го смяташе полезно за децата, не се наслаждаваше от нищо така много, както от това къпане с всички деца. За нея бе голяма наслада да пипа всички тия пухкави крачета, да им обува чорапки, да взема на ръце и потапя тия голи телца и да слуша ту радостни, ту уплашени викове; да гледа тия запъхтени, с отворени, изплашени и весели очи лица, тия плискащи се ангелчета.

Когато половината от децата вече бяха облечени, към къпалнята се приближиха и плахо се спряха две жени-надничарки, които бяха ходили да берат лапад и млечок. Матрьона Филимоновна извика едната да ѝ подаде да изсуши един изтърван във водата чаршаф и една риза и Даря Александровна заприказва с жените. Жените, които отначало се смееха в шепата си и не можеха да разберат какво ги питат, скоро се окуражиха и се разприказваха, като подкупиха веднага Даря Александровна с искреността, с която се любуваха на децата.

– Ех, че хубавица, беличка като захар! – каза едната, любувайки се на Танечка

и поклащайки глава. – Ама е слабичка...

– Да, беше болна.

– Я гледай, и него са къпали! – каза другата за кърмачето.

– Не, то е едва на три месеца – отвърна с гордост Даря Александровна.

– Я гледай!

– Ами ти имаш ли деца?

– Имах четири, останаха две: момче и момиче. Отбих я през миналите месници.

– Ами на колко месеца е?

– Втора година кара.

– Защо си я кърмила толкова дълго?

– Така сме свикнали – три поста...

И разговорът стана твърде интересен за Даря Александровна: как е родила, от що е било болно детето, де е мъжът ѝ, често ли си идва?

На Даря Александровна не ѝ се искаше да се отдели от жените, толкова интересен беше разговорът с тях, така напълно еднакви бяха интересите им. А най-приятно ѝ беше, че виждаше ясно как тия жени се любуват най-много на това, че тя има толкова много деца и всички са хубави. Жените разсмяха Даря Александровна, но разсърдиха англичанката с това, че тя бе причина за тоя непонятен за нея смях. Една от младите жени се взираше в англичанката, която се обличаше последна, и когато тя облече третата си фуста, жената не можа да се сдържи да не се обади. „Виж я ти, навлича се, навлича и все не ѝ стига!“ – каза тя и всички избухнаха в смях.

IX

Заобиколена от всички деца, изкъпани, с мокри глави, Даря Александровна, с кърпа на главата, приближаваше вече към къщи, когато кочияшът каза:

– Идва някакъв господин, май че е от Покровское.

Даря Александровна погледна напред и се зарадва, като видя познатата фигура на идващия насреща им Левин, със сива шапка и сиво палто. Тя се радваше винаги когато го срещнеше, но сега ѝ бе особено приятно, че той я вижда в цялата ѝ слава. Никой по-добре от Левин не можеше да разбере нейното величие.

Когато я видя, той се озова пред една от картините на своя въображаем бъдещ семеен живот.

– Сякаш сте квачка, Даря Александровна.

– Ах, колко се радвам! – каза тя и му протегна ръка.

– Радвате се, а не се обаждате, че сте тук. При мене е брат ми. Получих писъмце от Стива, пише ми, че сте тук.

– От Стива ли? – учуди се Даря Александровна.

– Да, той ми пише, че сте тук, и смята, че ще ми позволите да ви помогна с нещо – каза Левин и като каза това, изведнъж се смути, прекъсна и мълчаливо продължи да върви край кабриолета, като късаше липови стръкчета и ги хапеше. Той се смути поради предположението, че на Даря Александровна няма да ѝ е приятна помощта на чужд човек в една работа, която е трябвало да свърши мъжът ѝ. И наистина на Даря Александровна не се харесваше тоя навик на Степан Аркадич да заангажира чужди хора със семейните си работи. И тя веднага схвана, че Левин разбира това. И тъкмо за тая тънкость да разбира, за тая деликатност Даря Александровна обичаше Левин.

– То се знае – каза Левин, – аз разбрах, че искате само да ме видите и много се радвам. Разбира се, представям си, че за една градска домакиня като вас тук ще бъде трудно и ако ви потрѣбва нещо, аз съм цял на услугите ви.

– О, не! – каза Даря Александровна. – На първо време беше неудобно, но сега всичко се нареди отлично благодарение на старата ми бавачка – продължи тя, като посочи Матрьона Филимоновна, която разбра, че говорят за нея и весело и дружелюбно се усмихна на Левин. Тя го познаваше и знаеше, че той е добър кандидат за младата и господарка и желаше работата да се нареди.

– Заповядайте, качете се, ще ви направим място в колата – каза му тя.

– Не, аз ще се разходя. Деца, кой ще дойде да се надпреварваме с конете?

Децата познаваха много малко Левин, не си спомняха кога са го виждали, но не проявяваха към него окова странно чувство на срамежливост и отврата, което децата

така често изпитват към възрастните неискрени хора и за което така често и зле си изпащат. Лицемерието във всяко отношение може да измами и най-умния, проникателен човек; но колкото и изкусно да се прикрива то, дори най-ограниченото дете го открива и се отвращава от него. Каквито и недостатъци да имаше Левин, у него нямаше дори признак на лицемерие и затова децата проявиха към него същото дружелюбие, каквото бяха прочели и по лицето на майка си. На неговата покана двете най-големи веднага скочиха и хукнаха заедно с него също така просто, както биха тичали с бавачката, с мис Гул или с майка си. Лили също се замоли да я пуснат при него и майка ѝ му я подаде; той я сложи на рамото си и затича с нея.

– Не се бойте, не се бойте, Даря Александровна – каза той, като се усмихваше весело на майката, – няма да я ударя, нито ще я изтърва.

И като наблюдаваше сръчните му, силни, предпазливо грижливи и твърде напрегнати движения, майката се успокои и весело и одобрително му се усмихваше.

Тук, на село, с децата и със симпатичната му Даря Александровна, Левин изпадна в онова детски весело настроение, което често го обземаше и което Даря Александровна особено обичаше у него. Тичайки с децата, той ги учеше на гимнастика, разсмиваше мис Гул с лошия си английски език и разправяше на Даря Александровна за заниманията си на село.

След обед, седнала с него сама на балкона, Даря Александровна заприказва за Кити.

– Знаете ли? Кити ще дойде тук и ще прекара лятото, заедно с мене.

– Наистина ли? – попита той пламнал и веднага, за да промени разговора, каза: – Значи, да ви изпратя две крави? Щом искате да плащате, ще ми платите по пет рубли на месец, ако не ви е съвестно.

– Не, благодаря. Ние се оправихме вече.

– Добре, тогава ще прегледам вашите крави и ако ми позволите, ще наредя как да ги хранят. Цялата работа е в храненето.

И само за да отплесне разговора, Левин изложи на Даря Александровна една теория за млечното стопанство, която се състоеше в това, че кравата е само машина за преработване на кърмата в мляко и т.н.

Той говореше тия работи и страстно желаше да чуе подробности за Кити, но същевременно се страхуваше от това. Страх го беше да не би да си развали спокойствието, което бе постигнал с такава мъка.

– Да, но за всичко това трябва да се следи, а кой ще прави това? – неохотно отвърна Даря Александровна.

Благодарение на Матрьона Филимоновна сега тя бе уредила така добре стопанството, че не ѝ се искаше да променя нищо в него; пък и не вярваше в Левиновите познания по селско стопанство. Схващанията му, че кравата била машина за правене на мляко, ѝ се виждаха подозрителни. Струваше ѝ се, че такива разсъждения могат само да попречат на едно стопанство. Всичко това ѝ се виждаше много по-просто: трябва само, както обясняваше Матрьона Филимоновна, да се дава повече кърма и вода на Пъструшка и Белка, а освен това готвачът да не изнася помията от кухнята за кравата на перачката. Това бе ясно. А разсъжденията му за брашнената и тревна кърма бяха съмнителни и неясни. И главно, искаше ѝ се да говори за Кити.

Х

– Кити ми пише, че желае само уединение и спокойствие – каза Доли след настъпилото мълчание.

– А със здравето по-добре ли е? – с вълнение попита Левин.

– Слава Богу, поправила се е напълно. Никога не съм вярвала, че тя има гръдна болест.

– Ах, много се радвам! – каза Левин и Доли долови нещо трогателно, безпомощно на лицето му, когато той каза това и мълчаливо я погледна.

– Слушайте, Константин Дмитрич – каза Даря Александровна, като се усмихваше със своята добра и донейде иронична усмивка, – защо се сърдите на Кити?

– Аз ли? Не ѝ се сърдя – каза Левин.

– Не, сърдите ѝ се. Защо, когато бяхте в Москва, не дойдохте нито у нас, нито

у тях?

– Даря Александровна – каза той и се изчерви чак до корените на косите си, – аз дори се чудя, че с вашата доброта вие не схващате това. Как не ви е просто жал за мене, когато знаете, че...

– Какво да зная?

– Че аз направих предложение и че получих отказ – рече Левин и цялата оная нежност, която само преди миг той чувствуваше към Кити, се смени в душата му с чувство на злоба за обидата.

– Но защо мислите, че зная?

– Защото всички знаят това.

– Тук вече се лъжете; аз не знаех, макар че се досещах.

– А! Но сега вече знаете.

– Аз знаех само, че е имало нещо, но какво, никога не можах да науча от Кити. Виждах само, че е имало нещо, което ужасно я измъчваше, и че тя ме молеше да не говорим никога за това. А щом не го е казала на мен, не го е казала никому. Но какво е станало? Кажете ми.

– Аз ви казах какво стана.

– Кога?

– Когато бях дошъл последния път у вас.

– Знаете ли какво ще ви кажа – рече Даря Александровна, – мене ми е много, много жал за нея. Вие страдате само от гордост...

– Може би – каза Левин, – но...

Тя го прекъсна:

– Но за нея, горката, ми е много, много жал. Сега разбирам всичко.

– Е, Даря Александровна, ще ме извините – каза той и стана. – Сбогом! Даря Александровна, довиждане.

– Не, чакайте – каза тя и го улови за ръкава. – Почакайте, седнете.

– Моля ви се, моля ви се, да не говорим за това – каза той, като сядаше и същевременно чувствуваше, че в сърцето му се надига и пърха надеждата, която му се струваше вече погребана.

– Ако не ви обичах – каза Даря Александровна и в очите ѝ бликнаха сълзи, – ако не ви познавах, както ви познавам...

Чувството, което изглеждаше мъртво, все повече и повече оживяваше, надигаше се и завладяваше сърцето на Левин.

– Да, сега разбрах всичко – продължи Даря Александровна. – Вие не можете да разберете това; на вас мъжете, които сте свободни и можете да избирате, е винаги ясно кого обичате. Но едно момиче, което е в очакване, с тоя женски, момински срам, едно момиче, което вижда вас, мъжете, отдалеко и приема всичко на доверие – това момиче има и може да има такова чувство, че не знае кого обича и не знае какво да каже.

– Да, щом сърцето не говори...

– Не, сърцето говори, но помислете си: вие, мъжете, оглеждате момичето, ходите у дома му, сближавате се, наблюдавате и изчаквате дали ще намерите това, което ви харесва, и след това, когато сте убедени, че обичате, правите предложение...

– Е, това не е съвсем така.

– Все едно, вие правите предложение, когато любовта ви е назряла или когато между две избранички сте предпочели едната. А момичето не го питат. Искат то самото да избира, но то не може да избере и само отговаря „да“ и „не“.

„Да, изборът между мене и Вронски“ – помисли Левин и оживелият в душата му мъртвец отново умря и мъчително притискаше сърцето му.

– Даря Александровна – каза той, – така се избира рокля или някоя покупка, но не и любовта. Изборът е направен, и толкова по-добре... И връщане не може да има.

– Ах, тая гордост! – каза Даря Александровна, сякаш го презираше за това ниско чувство в сравнение с онова друго чувство, което познават само жените. – Когато вие сте правили предложение на Кити, тя е била именно в това положение, че не е могла да отговори. Тя се е колебаела. Колебаела се е: вие или Вронски. Него тя виждаше всеки ден, а вас не бе виждала отдавна. Да предположим, ако тя бе по-възрастна – например аз на нейно място никак не бих се колебала. Той ми е бил винаги противен, и така се и свърши.

Левин си спомни отговора на Кити. Тя му бе казала: „Не, това не може да стане...“

– Даря Александровна – сухо каза той, – аз ценя доверието ви в мене; мисля, че се лъжете. Дали съм прав, или не, но тая гордост, която вие презирате, е причина всяка мисъл за Катерина Александровна да е невъзможна за мене – разбирате ли, съвсем невъзможна.

– Ще ви кажа само още едно, вие разбирате, че говоря за сестра си, която обичам както децата си. Не казвам, че тя може да ви е обичала, но исках само да ви кажа, че отказът ѝ в оня миг не доказва нищо.

– Не зная! – рече Левин, като скочи. – Ако знаехте каква болка ми причинявате! Все едно, ако бе умряло някое от децата ви и седнеха да ви казват: то щеше да стане такова и такова и можеше да живее, и щяхте да му се радвате. А то е умряло, умряло, умряло...

– Колко сте смешен! – каза Даря Александровна с тъжна усмивка въпреки вълнението на Левин. – Да, сега всичко разбирам – умислено продължи тя. – Значи, когато пристигне Кити, вие няма да дойдете у нас?

– Не, няма да дойда. Разбира се, няма да отбягвам Катерина Александровна, но където мога, ще се помъча да я избавя от неприятното си присъствие.

– Много, много сте смешен – повтори Даря Александровна, като се взираше с нежност в лицето му. – Е, добре, все едно, че нищо не сме говорили за това. Защо дойде, Таня? – попита на френски Даря Александровна влязлата си дъщеря.

– Къде ми е лопатката, мамо?

– Аз ти говоря на френски и ти ми отговори така.

Момиченцето искаше да каже, но бе забравило как с лопатка на френски; майката му подсказа и след това пак на френски му каза къде да търси лопатката. И това се видя неприятно на Левин.

Сега всичко в къщата на Даря Александровна и у децата ѝ му се виждаше съвсем не така мило, както по-рано.

„И защо говори на френски с децата? – помисли той. – Колко неестествено и фалшиво е това! Дори децата го чувствуват. Ще ги научи френски, а ще ги отучи от искреност“ – мислеше той, без да знае, че Даря Александровна бе обмислила това вече двадесет пъти и все пак бе сметнала за необходимо да учи децата си по този начин, макар и в ущърб на искреността.

– Но къде ще ходите? Поседете.

Левин остана до чая, но всичката му веселост, бе изчезнала и му беше неловко.

След чая той излезе в антрето, за да каже да докарат колата, и когато се върна, завари Даря Александровна развълнувана, с разстроено лице и със сълзи на очи.

Докато Левин излизаше, на Даря Александровна се случи едно ужасно събитие, което изведнъж разруши цялото ѝ днешно щастие и гордостта ѝ с децата. Гриша и Таня се сбиха за една топка; като чу вик в детската стая, Даря Александровна изтича и ги завари в страшно положение. Таня дърпаше Гриша за косата, а той с изкривено от злоба лице я биеше с юруци, дето завърне. Когато Даря Александровна видя това, нещо се скъса в сърцето ѝ. Над живота ѝ сякаш се спусна мрак: тя разбра, че тия нейни деца, с които се гордееше така много, бяха не само най-обикновени, но дори не добри, лошо възпитани, с груби, зверски наклонности, зли деца.

Тя не можеше да говори и мисли за нищо друго и не можеше да не разправи за нещастieto си на Левин.

Левин видя, че тя е нещастна и се помъчи да я утеши, като казваше, че това не значи нищо лошо, че всички деца се бият; но като казваше това, в душата си Левин си мислеше: „Не, аз няма да се превземам и да говоря на френски с децата си, но моите деца няма да бъдат такива; трябва само да не се развалят, да не се осакатяват децата и те ще бъдат прелестни. Да, моите деца няма да бъдат такива.“

Той се сбогува и си замина и тя не го задържаха вече.

XI

В средата на юли при Левин дойде кметът от сестриното му село, което се

намираше на двадесет версти от Покровское, с отчет за хода на работите и за коситбата. Главният доход от имението на сестра му беше от напояваните ливади. През миналите години селяните откупуваха ливадите по двадесет рубли десетината. Когато Левин започна да управлява имението, той прегледа ливадите, видя, че те струват повече и определи по двадесет и пет рубли на десетина. Селяните не дадоха тая цена и както подозираше Левин, разубедиха и другите купувачи. Тогава той сам отиде там и нареди да косят ливадите отчасти с надничари, отчасти на изполица. Местните селяни пречеа с всички средства на това нововъведение, но работата тръгна и още първата година от ливадите получиа почти двоен доход. На третата и миналата година продължи същото противодействие от страна на селяните и коситбата ставаше пак по същия начин. Тая година селяните бяха пренаели всички ливади и сега кметът дойде да съобщи, че сеното е прибрано и че опасявайки се от дъжд, той извикал писаря от канцеларията, пред него разделил сеното и направил вече единадесет купи за господаря. От неопределените отговори на въпроса колко сено е прибрано от главната ливада, от бързината, с която кметът разделил сеното, без да пита, и изобщо от тона на тоя селянин Левин разбра, че в тая подялба на сеното има нещо нечисто и реши да отиде сам да провери работата.

Като пристигна по обед в селото и остави коня си у един старец, негов приятел, мъж на братовата му кърмачка, Левин отиде при стареца на пчелина, за да научи от него подробности по прибирането на сеното. Приказливият благообразен старец Парменич посрещна радостно Левин, показва му цялото си стопанство, разправи му всички подробности за пчелите и за тазгодишното им роене, но на въпросите му за коситбата отговаряше неопределено и неохотно. Това затвърди още повече предположенията на Левин. Той отиде на ливадата и прегледа купите. В купите не можеше да има по петдесет коли и за да изобличи селяните, Левин нареди веднага да извика колите, които са возили сеното, да вдигнат една купа и да я откарат в плевнята. Купата излезе само тридесет и две коли. Въпреки уверенията на кмета, че отначало сеното е било неутегнало, а сега в купите се е слегнало, и въпреки клетвите му, че всичко е било направено честно, Левин настояваше на своето, че са делили сеното без негово нареждане и затова той не може да приеме това сено за по петдесет коли в купа. След дълги спорове работата се разреши така: селяните да приемат за своя сметка тия единадесет купи, като се смята всяка купа по петдесет коли, а за дела на господаря да направят нови купи. Тия преговори и деленето на купите продължиха до пладне. Когато бе поделено и последното сено, Левин възложи на писаря да наблюдава по-нататък, а той седна върху една купа, отбелязана с ракивов прът, и се залюбува на гъмжащата от хора ливада.

Пред него, в завоя на реката отвъд блатото, подвиквайки весело със звънливите си гласове, се движеше пъстра, върволица жени и от разпластеното сено по светлозелената морава бързо се проточваха сиви лъкатушни редове. След жените вървяха селяни с вили и от редовете израстваха широки, високи и закръглени купи. Вляво по окосената вече ливада трополяха талиги и купите, подавани на грамадни навияци, изчезваха една след друга и на тяхно място се издигаха, нависнали над задниците на конете, тежки коли с дъхаво сено.

— Да го приберем, докато е хубаво времето! Ама че сено ще бъде! — каза един старец, който седна до Левин. — Ме сено, а чай! Виж как го прибират, сякаш патета кълват зърна! — прибави той, като сочеше струпваните купи. — От обед превозиха вече половината.

— Последната ли е, а? — извика той на момъка, който, изправен отпред на колата, мина край тях, като размахваше краищата на конопените поводи.

— Последната, татко! — викна момъкът, като задържаше коня, и усмихнат се озърна към веселата, също усмихната румена жена, която седеше в колата, и подкара по-нататък.

— Кой е тоя? Твой син ли? — попита Левин.

— По-малкият ми — с ласкава усмивка каза старецът.

— Какъв юнак!

— Бива си го.

— Женен ли е вече?

— Трета година кара от Филипови пости.

— А има ли деца?

– Какви ти деца! Цяла година не разбираше нищо, пък и се срамуваше – отвърна старецът. – Ама че сено! Същински чай! – повтори той, за да промени разговора.

Левин се загледа внимателно към Ванка Парменов и жена му. Те товареха сено близо до него. Иван Парменов се бе изправил на колата, поемаше, разстилаше и газеше грамадните навиящи сено, които отначало с наръчи, а след това с вила сръчно му подаваше младата му хубавица-стопанка. Младата жена работеше леко, весело и сръчно. Едрото, слегнало се сено не се набождаше изведнъж на вилата. Отначало тя го оправяше, пъхваше вилата, след това с пъргаво и бързо движение го налягаше с цялата тежест на тялото си и веднага прегъваше препасаната си с червен пояс снага, изправяше се и като издаваше напред пълните си гърди изпод бялата престилка, сръчно улавяше вилата с ръце и мятеше навияка високо на колата. Иван, който явно се мъчеше да й спести всяка минута излишен труд, широко разтворил ръце, бързо подхващаше подадения му наръч и го разстилаше на колата.

След като подаде и последното сено с греблото, жената отърси посипаното по врата й дребно сено, оправи килнатата над бялото й незагоряло чело червена кърпа и се пъхна под талигата да овърже сеното. Иван я учеше как да върже въжето за лисиците на колата и високо се разсмя на нещо, казано от нея. В израза и на двете лица се четеше силна, млада, наскоро пробудила се любов.

XII

Колата бе овързана. Иван скочи и поведе за поводата добрия, охранен кон. Жената метна греблото на колата и размахвайки ръце, с бодри крачки тръгна към събралите се като на хоро жени. Иван изкара колата на пътя и се нареди зад другите коли. Жените, с гребла на раменете, грейнали в ярки цветове, със звънливи, весели гласове тръгнаха след колите. Един груб, див женски глас запя песен и когато стигна до припева, дружно, в един глас, подеха пак отначало същата песен петдесетина различни, груби и тънки, здрави гласове.

Жените с песен приближаваха до Левин и нему се стори, че над главата му се спуска облак с гръм от веселба. Облакът се надвеси, обгърна и него, и купата, на която той лежеше, и другите купи, и колите, и цялата ливада е далечното поле – всичко се раздвижи и разлюля под размерите на тая дива весела песен с подвиквания, подсвирквания и икания. Левин завидя на тая здрава веселба, искаше му се да вземе участие в израза на тая радост от живота. Но той не можеше да направи нищо и трябваше да лежи, да гледа и да слуша. Когато пеещият народ се скри от погледа и от слуха му, обхвана го тежко чувство на тъга за неговата самотност, за телесната му празнота и за неговата враждебност към тези свят.

Някои от същите ония селяни, които най-много се караха с него за сеното, ония, които той бе обидил или които искаха да го измамат, същите тия селяни весело го поздравяваха и очевидно нямаха и не можеха да имат никакво лошо чувство към него и не само никак не се разкайваха, но дори не си спомняха, че са искали да го измамат. Всичко това бе потънало в морето на веселия общ труд. Бог е дал деня, Бог е дал и силите за работа. И денят, и силите са посветени на труда и наградата е в самия него. А за кого е трудът? Какви ще бъдат плодовете от труда? Това са странични и нищожни съображения.

Левин често се любуваше на този живот, често изпитваше чувство на завист към хората, които живеят такъв живот, но днес за пръв път, и особено под впечатлението на онова, което бе видял в отношенията на Иван Парменов към младата му жена, му мина ясно мисълта, че от него зависи да замени така тягостния, празен, изкуствен и себичен живот, който той живееше, с този трудов, чист и общ прелестен живот.

Старецът, който седеше до него, отдавна вече си бе отишъл; всички хора се разотидоха. Близките се прибраха по домовете си, а далечните се бяха събрали да вечерят и ношуват в ливадата. Незабеязван от другите, Левин продължаваше да лежи на купата и да гледа, да слуша и да мисли. Тия, които останаха да ношуват в ливадата, не спаха почти през цялата къса лятна нощ. Отначало се чуваше общ весел говор и смях през време на вечерята, а след това пак песни и смехове.

Целият дълъг трудов ден не бе оставил у тия хора други следи освен веселост. Преди зазоряване всичко утихна. Чуваха се само нощните звуци на немлъкващите в

блатото жаби и на конете, които пръхтяха по ливадата сред надигналата се преди зори мъгла. Когато се опомни, Левин стана от купата, погледна звездите и разбра, че нощта е минала.

„Но какво да направя аз? Как да го направя?“ – каза си той, като се стараеше да изрази за себе си всичко онова, което бе премислил и преживял през тая къса нощ. Всичко, което бе премислил и преживял, се разделяше в три различни насоки на мисълта. Първото бе отричане от досегашния му живот, от безполезните знания, от ненужното за нищо образование. Това отричане му доставяше наслада и беше лесно и просто за него. Другите мисли и представи се отнасяха до оня живот, който той искаше да живее сега. Чувствуваше ясно простотата, чистотата и законността на тоя живот и беше убеден, че ще намери в него онова удовлетворение, успокоение и достойнство, чието отсъствие така болезнено чувствуваше. Но третият ред мисли се въртеше около въпроса как да се направи тоя преход от стария живот към новия. И тук той не виждаше нищо ясно. „Да имам жена? Да имам работа и необходимост от работа? Да напусна Покровское? Да си купя земя? Да се присъединя към обществото. Да се ожения за някоя селянка? Но как да направя това? – отново се питаше той и не намираше отговор. – Впрочем аз не съм спал цяла нощ и затова не мога да си дам ясна сметка – каза си той. – После ще си уясня всичко. Едно е сигурно – че тая нощ реши съдбата ми. Всички мои по-раншни мечти за семеен живот са глупости, не са онова, което е необходимо – каза си той. – Всичко е много по-просто и по-хубаво...“

„Колко е красиво! – помисли си той, като наблюдаваше една странна, сякаш седефена раковина от бели къдрави облачета, която се беше спряла точно над главата му сред небето. – Колко хубаво е всичко в тая прелестна нощ! И кога е успяла да се образува тая раковина? Преди малко гледах небето, но там нямаше нищо – само две бели ивици. Да, ето така незабелязано се измениха и моите възгледи за живота!“

Той излезе от ливадата и тръгна по шосето към селото. Подухваше ветреца и стана сиво, мрачно. Настъпи минутна мрачина, която обикновено предшествува разсъмването, пълната победа на светлината над тъмнината.

Като се свиваше от студа, Левин вървеше бързо и гледаше в земята. „Какво е това? Някой пътува с кола“ – помисли той, като чу звънчета, и вдигна глава. На четиридесет крачки от него, насреща му, по същото това гладко шосе, по което вървеше той, се движеше карета с четири коня, с куфари. Процепните коне се отклоняваха от коловозите и се притискаха към процепа, но сръчният колар, който седеше ребром на капрата, ги насочваше по пътя, така че колелата се търкаляха по гладкото.

Левин обърна внимание само на това и без да мисли кои може да са пътниците, разсеяно погледна в каретата.

В ъгъла на каретата дремеше една бабичка, а до прозореца седеше младо момиче, което, изглежда, току-що се бе събудило и държеше с две ръце панделките на бялата си шапчица. Светло и замислено, изпълнено цяло с един изящен и сложен вътрешен живот, чужд на Левин, момичето гледаше над главата му зарята на изгрева.

В същия миг, когато това видение вече изчезваше, две правдиви очи го погледнаха. Момичето го позна и радостно учудване озари лицето му.

Той не можеше да се излъже. Нямаше в света други като тия очи. В света имаше само едно същество, което съсредоточаваше за него цялата светлина и смисъла на живота. Това беше тя. Беше Кити. Той разбра, че тя пътува от близката железопътна гара за Ергушово. И всичко онова, което бе вълнувало Левин през тая безсънна нощ, всички решения, които бе взел – всичко изведнъж изчезна. Той с отврата си спомни своите мечти да се ожени за селянка. Само там, в тая бързо отдалечаваща се и отминала от другата страна на пътя карета, само там имаше възможност да се разреши загадката на живота му, която в последно време го потискаше така мъчително.

Тя не погледна повече. Престана да се чува скърцането на ресорите, едва се чуваха и звънчетата. Лаенето на кучетата показваше, че каретата е отминала и селото – и наоколо пак останаха пустите поля, селото отпред и той, самотен и чужд на всичко, самотно закрачил по безлюдното шосе.

Той погледна към небето, като се надяваше да види там оная раковина, на която се бе любувал и която олицетворяваше за него целия ход на мислите и чувствата му през тая нощ. На небето вече нямаше нищо, което да прилича на раковина. Там, в недосегаемата висина, бе станала вече тайнствена промяна. Нямаше и следа от

раковина, а имаше един равен, разстлан по цялата половина на небето килим от все намаляващи и намаляващи къдрави облачета. Небето посиня и просия и със същата нежност, но и със същата недосегаемост отговаряше на питащия му поглед.

„Не – каза си той, – колкото и да е хубав тоя прост и трудов живот, не мога да се върна към него. Аз обичам нея.“

XIII

Никой, освен най-близките хора на Алексей Александрович, не знаеше, че тоя наглед студен и разсъдлив човек имаше една слабост, която противоречеше на общото устройство на характера му. Алексей Александрович не можеше равнодушно да слуша плач и да вижда сълзи в очите на дете или жена. Сълзите го довеждаха в състояние на смущение и той изгубваше напълно способност да съобразява. Управителят на канцеларията му и секретарят знаеха това и предупреждаваха посетителките да не плачат никак, ако не искат да попречат на работата си. „Ще се разсърди и няма да ви слуша“ – казваха те. И действително в такива случаи душевното разстройство, което сълзите причиняваха на Алексей Александрович, се изразяваше в прибързан гняв. „Не мога, не мога да направя нищо. Моля, излезте!“ – обикновено викаше той в такива случаи.

Когато на връщане от конните надбягвания Ана му каза за отношенията си с Вронски и веднага след това закри лицето си с ръце и заплака, Алексей Александрович, въпреки породилата се в него злоба към нея, почувствува същевременно прилив на онова душевно разстройство, каквото винаги му причиняваха сълзите. Понеже знаеше това и знаеше, че в тоя миг всяка изява на чувствата му би била в противоречие с положението, той гледаше да задуши в себе си всяка проява на живот и затова не се помръдваше и не я поглеждаше. Тъкмо на това се дължеше странният мъртвешки израз на лицето му, който така много поразя Ана.

Когато стигнаха пред къщи, той ѝ помогна да слезе от каретата и като направи усилие над себе си, с обикновената си учтивост се сбогува с нея и произнесе ония думи, които с нищо не го обвързваха; той каза, че утре ще ѝ съобщи решението си.

Думите на жена му, които потвърдиха неговите най-лоши съмнения, му причиниха жестока болка в сърцето. Тая болка се засили и от странното чувство на физическа жалост към нея, каквато събудиха в него сълзите ѝ. Но след като остана сам в каретата, за свое учудване и радост Алексей Александрович почувствува пълно освобождение както от тая жалост, така и от съмненията и страданията на ревността, които напоследък го измъчваха.

Той изпитваше чувството на човек, извадил зъб, който дълго време го е болял. След страшната болка и усещането на нещо огромно, по-голямо дори от главата, изтръгващо се от челюстта, болният, който още не може да повярва в щастieto си, изведнъж усеща, че не съществува вече онова, което толкова дълго е тровило живота му и е приковавало цялото му внимание, и че той отново може да живее, да мисли и да се интересува не само от зъба си. Тъкмо това чувство изпита Алексей Александрович.

Болката беше странна и страшна, но бе минала вече; той чувствуваше, че може отново да живее и да мисли не само за жена си.

„Без чест, без сърне, без религия, покварена жена! Винаги съм знаел и виждал това, макар че от съжаление към нея се мъчех да се заблуждавам“ – каза си той. И наистина му се струваше, че винаги е виждал това; припомняше си подробности от миналия им живот, които по-рано не му се виждаха нещо лошо – сега тия подробности показваха ясно, че тя винаги е била покварена. „Сбърках, дето свързах живота си с нея; но в моята грешка няма нищо лошо и затова не мога да бъда нещастен. Не аз съм виновен – каза си той, – а тя. Но аз нямам нищо общо с нея. Тя не съществува за мене...“

Всичко, което може да постигне нея и сипя ѝ, към когото, също както и към нея, чувствата му бяха се променили, престана да го занимава. Онова, което го занимаваше сега, беше само въпросът как по най-добър, по най-приличен, по най-удобен за себе си и поради това най-справедлив начин да се отърси от калта, с която тя бе го опръскала при падането си, и да продължи да върви по своя път на деен, честен и полезен живот.

„Аз не мога да бъда нещастен, задето една окаяна жена е направила престъпление; трябва само да намеря най-добрия изход от това тежко положение, в което тя ме поставя. И ще го намеря – говореше си той, като се мръщеше все повече и повече. – Не съм първият, не съм и последният.“ И покрай примерите от историята, начело с пресния в паметта на всички пример с Хубавата Елена на Менелай, цяла редица случаи от изневери на съвременни жени към мъжете им във висшето общество изникна във въображението на Алексей Александрович. „Дарялов, Полтавски, княз Карибанов, граф Паскудин, Драм... Да, и Драм... такъв честен, делови човек... Семьонов, Чагин, Сигонин – припомняше си Алексей Александрович. – Да предположим, че някакъв неразумен *ridicule** пада върху тия хора, но аз никога не съм виждал в това нищо друго освен нещастие и винаги съм му съчувствувал“ – каза си Алексей Александрович, макар че това не беше истина, понеже той никога не съчувствуваше на такива нещастия, а толкова по-високо ценеше себе си, колкото по-чести бяха примерите с жени, които изневеряват на мъжете си. „Това е нещастие, което може да постигне всекиго. Това нещастие постигна и мене. Въпросът е само как най-добре да понеса това положение.“ И той започна да прехвърля през ума си подробно начините, по които постъпваха хора, намиращи се в същото положение като него.

[* Смешно нещо.]

„Дарялов се би на дуел...“

На младини дуелът особено занимаваше мисълта на Алексей Александрович тъкмо защото беше физически плах човек и добре знаеше това. Алексей Александрович не можеше без ужас да помисли за пистолета, насочен към него, и никога през живота си не бе си служил с никакво оръжие. Тоя ужас от млади години често го караше да мисли за дуела и да се поставя в положение, при което може да потрива да излага живота си на опасност. След като достигна успех и твърдо положение в живота, той забрави за това чувство; но навикът на чувството надделя и страхът да не го помислят страховит и сега се оказа толкова силен, че Алексей Александрович дълго и всестранно обмисляше и мислено допускаше въпроса за един дуел, макар и да знаеше предварително, че в никакъв случай не ще се бие.

„Без съмнение нашето общество е още така диво (не е както в Англия), че мнозина – а в числото на тия мнозина бяха ония, за чието мнение Алексей Александрович особено държеше – ще погледнат на един дуел с добро око; но какъв ще бъде резултатът? Да предположим, че го извикам на дуел – продължи да мисли Алексей Александрович и като си представи живо нощта, която ще прекара след извикването на дуел, и пистолета, насочен към него, той изтръпна и разбра, че никога няма да направи това, – да предположим, че го извикам на дуел. Да предположим, че ще ме научат – продължи да мисли той, – ще ме поставят, аз ще дръпна спусъка – каза си той, като затвори очи – и се окаже, че съм го убил – каза си Алексей Александрович и разтърси глава, за да отпъди тия глупави мисли. – Какъв смисъл има убийството на един човек, за да определя отношението си към престъпната жена и сина си? Точно така аз трябва да реша какво трябва да правя с нея. Но което е още по-вероятно и което сигурно ще стане – аз ще бъда убит или ранен. Аз, невинният човек, жертвата – убит или ранен. Още по-безсмислено. Но нещо повече: извикването на дуел от моя страна ще бъде нечестна постъпка. Нима не зная предварително, че моите приятели никога няма да ме оставят да се дуелирам – няма да допуснат животът на един държавник, нужен на Русия, да бъде изложен на опасност? Какво ще стане тогава? Ще излезе, че аз, знаейки предварително, че работата никога няма да стигне до опасност, съм искал с това извикване на дуел само да си придам някакъв лъжлив блясък. Това е нечестно, това е фалшиво, това е заблуждаване на другите и на самия себе си. Дуелът е немислим и никой не го очаква от мене. Моята цел е да запазя репутацията си, която ми трябва, за да продължа безпрепятствено дейността си.“ Служебната дейност, която и по-рано в очите на Алексей Александрович имаше голямо значение, сега му се видя особено значителна.

След като обсъди и отхвърли мисълта за дуел, Алексей Александрович се обърна към развода – другия изход, който бяха избрали някои от ония мъже, за които той си спомни. Като прехвърляше в паметта си всички известни случаи на разводи (такива имаше твърде много в най-висшето общество, което той добре познаваше), Алексей Александрович не намери нито един, дето целта на развода да е била същата, която имаше той. Във всички тия случаи мъжът отстъпваше или продаваше невярната си жена и

тъкмо оная страна, която поради виновността си нямаше право да встъпва в брак, завързваше измислени, мнимо узаконени отношения с новия съпруг. А при своя случай. Алексей Александрович виждаше, че не може да се постигне законен развод, сиреч такъв развод, при който да бъде отхвърлена само виновната жена. Той виждаше, че сложните условия на живота, в които се намираше, не допускат възможността от ония груби доказателства, които законът изисква, за да докаже престъпността на жената; виждаше, че дори и да има такива доказателства, известна изтънченост на тоя живот не допуша прилагането им, че прилагането на такива доказателства би унизило пред общественото мнение повече него, отколкото нея.

Опитът за развод можеше да доведе само до скандален процес, който би бил добре дошъл за враговете му, за да оклеветят и zlepоставят високото му положение в обществото. А главната цел – да се изясни положението с най-малко разстройство – не се постигаше и чрез развод. Освен това при един развод, дори при опит за развод, очевидно жената скъсва отношенията си с мъжа и се свързва с любовника си. А в душата на Алексей Александрович, въпреки неговото вече пълно, както му се струваше, презрително равнодушие към жена му, оставаше към нея едно чувство – нежелание тя да може да се свърже безпрепятствено с Вронски и по тоя начин престъплението ѝ да бъде от полза за нея. Дори мисълта за това така много раздразни Алексей Александрович, че само като си представи това, той простена от вътрешна болка, повдигна се и промени мястото си в каретата и дълго след това, намръщен, увиваше с пухкавото одеяло зиморничавите си костеливи крака.

„Освен формалния развод бих могъл да постъпя и като Карибанов, Паскудин и добрия Драм, сиреч да се разделя с жена си“ – продължи да мисли той, след като се успокои; но и тая мярка имаше същите позорни неудобства както при развода и главно – също както формалният развод и това средство хвърляше жена му в прегръдките на Вронски. „Не, това е невъзможно, невъзможно! – заговори високо той, като започна пак да се загъва с одеялото. – Аз не мога да бъда нещастен, но и тя, и той не трябва да бъдат щастливи.“

Чувството на ревност, което го измъчваше през време на неизвестността, бе преминало оня миг, когато думите на жена му сякаш му измъкнаха с болка един зъб. Но това чувство се замени с друго: с желанието тя не само да не тържествува, но и да получи възмездие за престъплението си. Той не признаваше това чувство, но дълбоко в душата си искаше тя да пострада, задето бе нарушила спокойствието и честта му. И след като прехвърли отново през ума си условията на дуела, развода, раздялата и след като ги отхвърли отново, Алексей Александрович се убеди, че има само един изход – да я задържи при себе си, като скрие станалото от обществото, и като употреби всички зависещи от него средства, да прекрати връзките ѝ и главно – това нещо той не искаше да признае дори пред себе си – да я накаже. „Трябва да обявя решението си, че след като съм обмислил тежкото положение, в което тя постави семейството, всеки друг изход ще бъде по-лош и за двете страни, отколкото запазването на външното status quo*, и че аз съм съгласен да спазвам това status quo, но при строгото условие и тя да изпълнява волята ми, сиреч да прекрати отношенията с любовника си.“ В подкрепа на това решение, когато то бе взето вече окончателно, на Алексей Александрович му хрумна още едно важно съображение. „Само при такова решение аз постъпвам и съгласно с религията – каза си той, – само при това решение не отблъсвам престъпната си жена, а ѝ давам възможност да се поправи и дори – колкото и тежко да бъде за мене това – посвещавам част от силите си за поправянето и спасението ѝ.“ Макар Алексей Александрович и да знаеше, че не може да има нравствено влияние върху жена си, че от целия тоя опит за нейното поправяне няма да излезе нищо освен лъжа; макар че, преживявайки тия тежки минути, той не бе помислил нито веднъж да търси ръководство от религията, сега, когато решението му съвпаднаше с изискванията, както му се струваше, на религията, тая религиозна санкция на неговото решение му даваше пълно удовлетворение и донейде успокоение. Радостно му бе да мисли, че дори при един толкова важен случай в живота никой не ще бъде в състояние да каже, че не е постъпил съгласно с принципите на оная религия, чието знаме той винаги държеше високо сред общата студенина и равнодушие. Като обмисляше по-нататъшните подробности, Алексей Александрович не виждаше дори защо отношенията с жена му да не могат да си останат почти същите, както и по-рано. Несъмнено той никога не ще бъде в състояние да ѝ възвърне уважението си; но нямаше

и не можеше да има никакви причини да разваля живота си и да страда поради това, че тя е лоша и невярна жена. „Да, ще мине време, времето, което всичко изглажда, и ще се възстановят по-раншните отношения – каза си Алексей Александрович, – сиреч ще се възстановят в такава степен, че няма да чувствам огорчения през целия си живот. Тя трябва да бъде нещастна, но аз не съм виновен и затова не мога да бъда нещастен.“

[* По-раншно положение.]

XIV

Когато наближи Петербург, Алексей Александрович не само се бе спрял напълно на това решение, но и състави в ума си писмото, което ще пише до жена си. Той влезе в стаята на вратаря, погледна писмата и книгата, донесени от министерството, и заповяда да ги внесат след него в кабинета.

– Днес няма да приемате никого – отговори той на въпроса на вратаря, като подчерта думите „няма да приемате“ с известно удоволствие, което беше признак на доброто му настроение.

В кабинета си Алексей Александрович мина два пъти насам-натам, спря се до грамадната си писмена маса, на която бяха вече запалени от влезлия преди него камериер шест свещи, изпука с пръстите си и седна, подреждайки писмените принадлежности. Той се облакоти на масата, наведе глава настрани, помисли един миг и започна да пише, без да спре нито секунда. Пишеше без обръщение и на френски, като си служеше с местоимението „вие“, което няма оня характер на студенина, какъвто има на руски език.

„При последния ни разговор ви изказах моето намерение да ви съобщя решението си относно предмета на този разговор. След като обмислих внимателно всичко, пиша ви сега, за да изпълня това обещание. Моето решение е следното: каквито и да са вашите постъпки, аз нямам право да скъсвам връзките, с които сме свързани по волята на всевишния. Семейството не може да се разруши поради каприза, произвола или дори поради престъплението на единия от съпрузите и нашият живот трябва да продължи, както е било досега. Това е необходимо за мене, за вас, за нашия син. Напълно съм уверен, че сте се разкаjali и се разкайвате за това, което служи като повод на това ми писмо, и че ще ми помогнете да изскубнем от корен причината за несъгласието ни и да забравим миналото. В противен случай сама можете да си представите какво очаква вас и вашия син. Върху всичко това се надявам да си поговорим по-подробно при една лична среща. Понеже курортният сезон свършва, бих ви помолил да се пренесете в Петербург колкото може по-скоро, не по-късно от вторник. Ще бъдат направени всички необходими нареждания за пренасянето ви. Моля да си вземете бележка, че придавам особено значение на изпълнението на тая ми молба.

А. Каренин

P.S. В писмото си прилагам и пари, които могат да ви потriebват за разноски.“

Той прочете писмото и остана доволен, особено от това, че се сети да приложи пари: нямаше ни жестока дума, ни укор, но нямаше и снизходителност. И главно – прехвърлен бе златен мост за връщане. След като сгъна писмото и го заглади с големия масивен нож от слонова кост и след като го сложи в плик заедно с парите, той позвъни с удоволствие, каквото винаги изпитваше, когато боравеше с хубаво подредените си писмени принадлежности.

– Ще го дадеш на куриера да го занесе утре на Ана Аркадиевна във вилата – каза той и стана.

– Слушам, ваше превъзходителство; да ви донеса ли чая в кабинета?

Алексей Александрович нареди да му донесат чая в кабинета и като си играеше с масивния нож, тръгна към креслото, до което бе приготвена лампа и една зачетена френска книга върху евгюбическите надписи. Над креслото висеше овален портрет на Ана в златна рамка, нарисуван прекрасно от един знаменит художник. Алексей Александрович го погледна. Непроницаемите очи го гледаха иронично и дръзко както

през последната вечер на обяснението им. Непоносимо дръзко и предизвикателно подействуваха на Алексей Александрович отлично нарисуваните от художника черна дантела на главата, черни коси и прекрасна бяла ръка с отрупан с пръстени безимен пръст. Като погледа около минута портрета, Алексей Александрович изтръпна дотолкова, че устните му се разтрепериха и издадоха звука „брр“ и той се извърна. Бързо седна в креслото, разтвори книгата. Опита се да чете, но никак не можеше да възстанови в себе си предишния твърде жив интерес към евгюбическите надписи. Гледаше в книгата и мислеше за друго. Но не мислеше за жена си, а за едно изникнало напоследък усложнение в държавническата му дейност, което по това време съставляше главния интерес на службата му. Той чувствуваше, че по-дълбоко от когато и да било вниква сега в това усложнение и че в главата му се заражда – той можеше да каже това, без да се самоизмамва – една капитална мисъл, която трябва да оправи цялата тая работа, да го издигне в служебната му кариера, да обори враговете му и поради това да донесе твърде голяма полза на държавата. Още щом слугата му поднесе чая и излезе от стаята, Алексей Александрович стана и пристъпи до писмената си маса.

Премести в средата на масата чантата с текущите преписки, с едва доловима усмивка на самодоволство извади молив от стойката и се задълбочи в четене на поисканото от него сложно дело, което се отнасяше до предстоящото усложнение. Това усложнение беше следното. Особеността на Алексей Александрович като държавник, оная свойствена само нему характерна черта, каквато има всеки проспериращ чиновник и която заедно с упоритото му честолюбие, сдържаност, честност и самоувереност бе създала кариерата му, се състоеше в пренебрегване на канцеларската официалност, в съкращаване на преписките, в по възможност пряко отнасяне към живата работа и в икономия. А случи се, че в знаменитата комисия на 2 юни бе внесено делото за напояване на нивите в Зарайска губерния, което се намираше в министерството на Алексей Александрович и представляваше красноречив пример за безплодно пиление на пари и за канцеларско отнасяне към работата. Алексей Александрович знаеше, че тая инициатива е справедлива. Делото за напояване на нивите в Зарайска губерния бе започнато от предшественика на предшественика на Алексей Александрович И наистина за тая работа бяха похарчени и се харчеха твърде много пари, и то съвсем непроизводително, и цялата работа очевидно не можеше да доведе до нищо. Като встъпи в длъжност, Алексей Александрович веднага разбра това и искаше да сложи ръка на тая работа; но на първо време, когато чувствуваше положението си още незатвърдено, той знаеше, че това ще бъде неблагоприятно, защото се засягаха твърде много интереси: а отпосле като се залови с други работи, той просто забрави за това дело. Както всички други работи, и то вървеше от само себе си, по силата на инерцията. (Много хора се хранеха от това дело, особено едно много нравствено и музикално семейство: всички дъщери свиреха на струнни инструменти. Алексей Александрович познаваше това семейство и беше кум на една от по-големите дъщери.) Възобновяването на това дело от едно враждебно министерство беше според Алексей Александрович нечестно, защото във всяко министерство има и други дела, които поради известно служебно приличие никой не възобновява. Но сега, щом като му хвърляха ръкавицата, той смело я поемаше и искаше да се назначи специална комисия, която да проучи и провери работите на комисията по напояване нивите в Зарайска губерния; но затова пък той не оставяше на мира тия господа. Поиска да се назначи и една специална комисия по делото за настаняване на малцинствата*. Въпросът за настаняване на малцинствата бе случайно повдигнат в комитета на 2 юни и бе подкрепен енергично от Алексей Александрович като въпрос, който не търпи отлагане поради плачевното състояние на малцинствата. В комитета този въпрос послужи като повод за препирня между няколко министерства. Министерството, което бе враждебно на Алексей Александрович, доказваше, че положението на малцинствата е твърде цветущо и че проектираното преустройство може да спре тяхното процъфтяване, а ако има нещо лошо, то е само защото министерството на Алексей Александрович не изпълнява предписаните от закона мерки. Сега Алексей Александрович имаше намерение да иска: първо, да се състави една нова комисия, на която да се възложи да изследва на място състоянието на малцинствата; второ, ако се окаже, че положението на малцинствата е наистина такова, каквото се рисува от намиращите се в ръцете на комитета официални данни, да бъде назначена още една, втора, научна комисия, за да изследва причините за това нерадостно положение на малцинствата от следните гледища: а) политическо, б) административно, в)

икономическо, г) етнографско, д) материално и е) религиозно; трето, да се изискат от враждебното министерство сведения за ония мерки, които през последното десетилетие са били взети от това министерство, за да се премахнат неизгодните условия, в които днес се намират малцинствата; и най-последно, четвърто, да се поиска от министерството обяснение защо, както личи от постъпилите в комитета сведения под № 17 015 и 18 308 от 5 декември 1863 и 7 юни 1864 г., то е действувало напълно противно на смисъла на основния и органически закон, т... параграф 18, и забележката към параграф 36. Руменина на оживление покри лицето на Алексей Александрович, когато той бързо резюмираше त्या си мисли. След като изписа един лист, той стана, позвъни и предаде бележка за управителя на канцеларията, за да му дадат необходимите справки. Закрачи насам-натам из стаята, отново погледна портрета, намръщи се и се усмихна презрително. След като почете още от книгата за евгюбическите надписи и поднови интереса си към тях, в единадесет часа Алексей Александрович отиде да спи и когато, легнал в леглото, си спомни за станалото с жена му, то му се представи вече не в такава мрачна светлина.

[* Инородни – така в стара Русия са наричали ония племена, които, поради слабо развитата им гражданственост, не се управлявали по общите закони. Такива са били: самоедите, якутите, тунгусите, калмиките, киргизите и други. – Б.пр.]

XV

Макар Ана упорито и с озлобление да противоречеше на Вронски, когато той ѝ казваше, че положението ѝ е невъзможно и я убеждаваше да открие всичко на мъжа си, дълбоко в душата си тя смяташе положението си за лъжливо и нечестно и най-искрено желяеше да го промени. Когато се връщаше с мъжа си от надбягванията, в един миг на вълнение тя му откри всичко; въпреки болката, която изпита, беше доволна от това. След като се раздели с него, тя си казваше, че е доволна, че сега всичко ще се изясни и поне няма да има лъжа и измама. Струваше ѝ се несъмнено, че сега положението ѝ ще се определи завинаги. Това ново положение може да е лошо, но ще бъде определено, в него няма да има неясност и лъжа. Болката, която с признанието си тя бе причинила на себе си и на мъжа си, ще бъде възнаградена сега с това, че всичко ще стане ясно, мислеше тя. Същата нощ се среща с Вронски, но не му каза какво бе станало между нея и мъжа ѝ, макар че трябваше да му каже, за да се изясни положението.

На сутринта, когато се събуди, първото нещо, което си спомни, бяха думите, казани от нея на мъжа ѝ, и тия думи ѝ се сториха така ужасни, че тя не можеше да разбере сега как се е решила да изрече тия странни груби думи и не можеше да си представи какво ще излезе от всичко това. Но думите бяха казани и Алексей Александрович си отиде, без да каже нищо. „Видях се с Вронски и не му казах. Още същия миг, когато той си отиваше, исках да го върна и да му кажа, но се отказах, защото бе странно защо не му казах още първия миг. Защо исках да му кажа и не му казах?“ И в отговор на тоя въпрос буйна руменина от срам се разля по лицето ѝ. Тя разбра кое я е спирало да направи това: разбра, че се е срамувала.

Положението и, което снощи ѝ се струваше изяснено, сега изведнъж ѝ се видя не само неизяснено, но и безизходно. Достраша я от позора, за който по-рано дори не мислеше. Само като си представяше какво може да направи мъжът ѝ, обземаха я най-страшни мисли. През ума ѝ минаваше, че ей сега ще дойде управителят и ще я изгони от къщи, че позорът ѝ ще стане достояние на целия свят. Питаше се къде ще отиде, когато я изпъдят от къщи, и не намираш отговор.

Когато мислеше за Вронски, струваше ѝ се, че той не я обича, че вече започва да му омръзва, че тя не може да му предложи себе си и затова чувствуваше враждебност към него. Струваше ѝ се, че думите, които бе казала на мъжа си и които непрестанно повтаряше в ума си, ги е казала пред всички и всички са ги чули. Тя не можеше да се реши да погледне в очите ония, с които живееше. Не можеше да се реши да извика слугинята, а още по-малко да слезе в долния етаж и да види сина си и гувернантката.

Прислужницата, която отдавна вече се ослушваше до вратата, сама влезе в стаята ѝ. Ана въпросително я погледна в очите и смутено се изчерви. Прислужницата

се извини, като каза, че е влязла, защото ѝ се сторило, че се звъни. Тя ѝ донесе роклята и една бележка. Бележката беше от Бетси. Бетси ѝ напомняше, че тая сутрин у дома ѝ ще се съберат на крокет Лиза Меркалова и баронеса Щолц с поклонниците си Калужски и стареца Стремов. „Елате поне да погледате, от любопитство към нравите. Ще ви чакам“ – завършваше тя.

Ана прочете бележката и тежко въздъхна.

– Не ми трябва нищо, нищо – каза тя на Анушка, която разместваше стъкленичките и четчиците върху тоалетната ѝ масичка. – Иди си, аз ще се облека ей сега и ще изляза. Не ми трябва нищо, нищо.

Анушка излезе, но Ана не започна да се облича, а седеше в същото положение, отпуснала глава и ръце, и от време на време потреперваше с цялото си тяло, сякаш искаше да направи някакво движение, да каже нещо, и пак утихваше. Тя повтаряше непрестанно: „Боже мой! Боже мой!“ Но нито „Боже“, нито „мой“ имаха някакъв смисъл за нея. Мисълта да търси помощ за положението си в религията, въпреки че никога не бе се съмнявала в религията, в която бе възпитана, беше за нея така чужда, както да търси помощ от самия Алексей Александрович. Тя предварително знаеше, че помощта на религията е възможна само при условие, че се отрече от онова, което беше за нея целият смисъл на живота. Не само ѝ беше тежко, но започна да изпитва страх от това ново душевно състояние, което не би изпитвала никога. Чувствуваше, че в душата ѝ всичко започва да се раздвоява, както понякога се раздвояват предметите пред уморените очи. Понякога не знаеше от какво се страхува и какво иска. Дали се страхува и желае това, което беше, или онова, което ще бъде, и какво именно иска – тя не знаеше.

„Ах, какво правя аз?“ – каза си тя, почувствувала изведнъж болка и от двете страни на главата. Когато се опомни, видя, че държи с две ръце косите си при слепите очи и ги стиска. Скочи и започна да крачи из стаята.

– Кафето е готово и мамзел и Серьожа чакат – каза Анушка, когато се върна пак и пак завари Ана в същото положение.

– Серьожа ли? Какво прави Серьожа? – изведнъж се оживи и попита Ана, като за пръв път през цялата сутрин си спомни за съществуването на сина си.

– Май се е провинил в нещо – усмихнато отвърна Анушка.

– В какво се е провинил?

– В ъгловата стая сте имали праскови; та, струва ми се, той изял една скришом.

Напомнянето за сина ѝ изведнъж извади Ана от безизходното положение, в което се намираше. Тя си спомни за оная донейде искрена, макар и много преувеличена роля на майка, която живее за сина си, с каквато тя бе се нагърбила през последните години, и с радост почувствува, че в това състояние, в което се намира сега, тя има една държава, независима от положението, в което ще се озове спрямо мъжа си и спрямо Вронски. Тая държава е синът ѝ. В каквото и положение да се озове, тя не може да остави сина си. Дори ако мъжът ѝ я опозори и я изпъди, дори ако Вронски охладнее към нея и продължи да води свой независим живот (тя пак помисли с жлъч и укор за него), тя не може да остави ека си. Тя има цел в живота. И трябва да действа, да действа, за да си осигури това положение със сина, за да не ѝ го отнемат. Дори трябва да действа по-бързо, докато не са ѝ го отнели. Трябва да вземе сина си ѝ да замине. Ето първото нещо, което трябва да направи сега. Тя трябва да се успокои и да излезе от това мъчително положение. Мисълта за пряката ѝ работа, свързана със сина ѝ, мисълта, че трябва веднага да замине някъде с него, ѝ даде това успокоение.

Тя се облеche бързо, слезе в долния етаж и с енергични крачки влезе в приемната, дето обикновено я чакаха кафето и Серьожа с гувернантката. Серьожа, цял в бяло, стоеше до масата под огледалото приведен, със склонена глава и с израз на напрегнато внимание, който тя познаваше и по който той приличаше на баща си, правеше нещо с донесените от него цветя.

Гувернантката имаше особено строг вид. Серьожа пронизително, както се случваше често с него, извика: „А, мамо!“ – и се спря нерешително: да отиде ли да я поздрави и да хвърли цветята, или да довърши венеца и да отиде с цветята.

Гувернантката поздрави и надълго и нашироко започна да разправя за направената от Серьожа пакост, но Ана не я слушаше; тя мислеше дали да вземе и нея

със себе си. „Не, няма да я взема – реши тя. – Ще замина сама със сина си.“

– Да, това е много лошо – каза Ана, улови сина си за рамото, погледна го, но не със строг, а с плах поглед, който смути и зарадва момчето, и го целуна. – Оставете го с мене – каза тя на учудената гувернантка и без да пусне ръката на сина си, седна до масата, на която бе приготвено кафето.

– Мамо! Аз... аз... няма... – каза той, като се мъчеше да разбере от израза й какво го очаква за прасковата.

– Серьожа – каза тя, щом гувернантката излезе от стаята, – това е лошо, но вече няма да правиш така, нали? Обичаш ли ме?

Тя чувствуваше, че очите й се наливат със сълзи. „Нима мога да не го обичам? – казваше тя, като надничаше в изплашения му и едновременно зарадван поглед. – И нима той ще бъде на страната на баща си, за да ме накаже? Нима не ще се съжали над мене?“ Сълзите вече течаха по лицето й и за да ги скрие, тя изведнъж стана и почти изтича на терасата.

След буреносните дъждове през последните дни бе настъпило студено, ясно време. Въпреки яркото слънце, което се промъкваше през измитите листа, във въздуха беше хладно.

Тя потрепери и от студа, и от вътрешния ужас, които с нова сила я обгърнаха на чистия въздух.

– Иди, иди при Mariette – каза тя на Серьожа, който бе тръгнал подире й, и закричи по сламената рогозка на терасата. „Нима те няма да ми простят, няма да разберат, че не можеше да бъде другояче?“ – каза си тя.

Когато се спря и погледна поклащащите се от вятъра върхове на трепетликата с измити, ярко блестящи на студеното слънце листа, тя разбра, че няма да й простят, че сега всичко и всички ще бъдат безмилостни към нея, както това небе, както тая зеленина. И отново почувствува, че в душата й нещо започва да се раздвоява. „Не трябва, не трябва да мисля – каза си тя. – Трябва да се стягам за път. Къде? Кога? Кого да взема със себе си? Да, с вечерния влак, за Москва. Анушка и Серьожа и само най-необходимите неща. Но преди това трябва да пиша и на двамата.“ Тя бързо влезе в къщи, в кабинета си, седна до масата и писа до мъжа си:

„След онова, което стана, не мога повече да остана в къщата ви. Заминавам и вземам сина си. Не познавам законите и затова не зная при кого от родителите трябва да остане синът; но го вземам, защото не мога да живея без него. Бъдете великодушен, оставете ми го.“

Дотук тя пишеше бързо и естествено, но апелът към великодушието му, което тя не признаваше у него, и необходимостта да завърши писмото си с нещо трогателно, я спряха:

„Не мога да говоря за вината и разкаянието си, защото...“

Отново се спря, понеже не намираше връзка между мислите си. „Не – каза си тя, – не трябва нищо“ – и скъса писмото, след това го преписа, като изхвърли израза за великодушието и го запечата.

Друго писмо трябваше да пише до Вронски. „Аз казах на мъжа си“ – написа тя и дълго седя, защото нямаше сили да пише по-нататък. Това беше така грубо, така неженствено. „И после, какво ли мога да му пиша?“ – каза си тя. Отново руменина от срам покри лицето й, спомни си за неговото спокойствие и чувството на яд към него я накара да разкъса на дребни парченца листа с написаното. „Не трябва нищо“ – каза си тя и като отмести бювара, качи се на горния етаж, каза на гувернантката и слугите, че заминава днес за Москва, и веднага започна да прибира нещата си.

XVI

Из всички стаи на вилата шетаха прислужници, градинари и лакеи, които изнасяха нещата. Гардеробите и скриновете бяха разтворени: на два пъти ходиха за въжета в дюкянчето; по пода се търкаляха вестници. Два сандъка, вързопи и свързани

одеяла бяха свалени в антрето. Каретата и два файтона стояха пред външния вход. Ана, която, докато прибираха нещата, бе забравила вътрешната си тревога, бе застанала пред масата в кабинета и стягаше пътната си чанта, когато Анушка ѝ обърна внимание върху шума от приближаваща се каляска. Ана погледна през прозореца и видя на външната стълба куриера на Алексей Александрович, който звънеше на входната врата.

– Иди виж какво има – каза тя и със спокойна готовност за всичко седна в едно кресло и сложи ръце на коленете си. Лакеят донесе един дебел плик, подписан от ръката на Алексей Александрович.

– На куриера е заповядано да занесе отговор – каза той.

– Добре – каза тя и щом лакеят излезе, с треперещи пръсти разтвори писмото. От него падна връзка залепени с бандерол напрегнати банкноти. Тя извади писмото и започна да го чете от края. „Направих приготовления за пренасянето ви, придавам значение на изпълняването на молбата ми“ – прочете тя. Зачете по-нататък, върна се, прочете всичко и още веднъж изчете цялото писмо отначало. Когато свърши, почувствува, че ѝ е студено и че я е сполетяло такова страшно нещастие, каквото не бе очаквала.

Сутринта тя се разкайваше, че е казала всичко на мъжа си, и желаше само едно – тия думи да не бяха казани. И ето в това писмо се признаваше, че тия думи не са били казани, и ѝ се даваше онова, което тя искаше. Но сега писмото ѝ се виждаше по-ужасно от всичко, каквото тя можеше да си представи.

„Той е прав! Прав е! – рече тя. – Разбира се, той е винаги прав, той е християнин, великодушен! Да, низки, гнъсни човече! И това нещо никой освен мене не разбира и няма да разбере, а пък аз не мога да го обясня никому. Те казват: религиозен, нравствен, честен, умен човек; но не виждат това, което аз съм видяла. Не знаят как цели осем години той е потискал живота ми, потискал е всичко живо в мене и нито веднъж не е помислил, че и аз съм жив човек, който има нужда от любов. Не знаят как на всяка крачка ме е обиждал и е бил доволен от себе си. Аз ли не съм се мъчила, и то е всичките си сили, да намеря оправдание на живота си? Аз ли не съм се опитвала да го обичам, да обичам сина си, когато не можеше вече да обичам мъжа си? Но дойде време и аз разбрах, че не мога вече да се лъжа, че и аз съм жив човек, че не съм виновна, че Бог ме е създал, за да обичам и да живея. И сега какво? Да бе убил мене, да бе убил него, бих понесла всичко, всичко бих простила, но не, той...”

„Как не можах да отгатна какво ще направи? Той ще направи онова, което е свойствено на низкия му характер. Ще си остане прав, а мене, падналата, ще погуби още по-жестоко, още по-подло...” „Сама можете да си представите какво очаква вас и вашия син“ – спомни си думите от писмото му. „Това е заплаха, че ще ми отнеме сина и навярно то може да стане според глупавия им закон. Но нима аз не зная защо той казва това? Той не вярва дори в моята любов към сина ми или презира (както винаги се е надсмивал) това мое чувство; но той знае, че не ще захвърля, не мога да захвърля сина си, че без сина ми за мене няма живот дори с оня, когото обичам, и че ако оставя сина си и избягам от него, ще постъпя като най-окаяна, паднала жена – той знае това нещо и знае, че не ще имам сили да го направя.”

„Нашият живот трябва да продължи както досега“ – спомни си тя друга фраза от писмото му. „Но тоя живот беше мъчителен и по-рано, а напоследък беше ужасен. А какъв ще бъде сега? И той знае всичко това, знае, че не мога да се разкайвам, задето дишам, задето обичам; знае, че от това няма да излезе нищо друго освен лъжа и измама; но той има нужда да продължава да ме измъчва. Аз го познавам, зная, че той плава и се наслаждава в лъжата, както рибата във водата. Но не, аз няма да му доставя тая наслада, ще разкъсам тая негова паяжина от лъжа, в която иска да ме уплете; да става, каквото ще. Всичко друго е за предпочитане пред лъжата и измамата!”

„Но как? Боже мой! Боже мой! Дали е имало някога друга жена, така нещастна като мен?...“

– Не, ще я разкъсам, ще я разкъсам! – извика тя и скочи, като сдържаше сълзите си. И тя пристъпи до писмената маса, за да му напише друго писмо. Но дълбоко в душата си вече чувствуваше, че няма да има сили да разкъса нищо, няма да има сили да излезе от това по-раншно положение, колкото и лъжливо и безчестно да е то.

Седна до писмената маса, но вместо да пише, облакът се на масата, отпусна глава на ръцете си и заплака, като хълцаше и тресеше гърдите си, както плачат децата. Плачеше, защото мечтата ѝ да се изясни, да се определи положението ѝ бе разбита завинаги. Тя знаеше предварително, че всичко ще си остане по-старому и дори много по-лошо, отколкото по-старому. Чувствуваше, че онова положение в обществото, от което се ползуваше и което сутринта ѝ се виждаше така нищожно, че това положение ѝ е скъпо, че не ще има сили да го промени с позорното положение на жена, която е оставила мъжа си и сина си и се е свързала с любовника си; че колкото и да се мъчи, няма да стане по-силна от себе си. Никога не ще изпита свободата на любовта, а завинаги ще си остане паднала жена, която, под заплахата да бъде изобличена всеки миг, мами мъжа си заради позорните връзки с един чужд, свободен човек, с когото не може да живее заедно. Тя знаеше, че така и ще бъде, и същевременно това бе така ужасно, че не можеше да си представи дори как ще завърши всичко това. И тя плачеше, без да може да се сдържи, както плачат наказаните деца.

Чуха се стъпките на лакея, които я накараха да се опомни, и като закри лицето си от него, тя се престори, че пише.

– Куриерът чака отговора – доложи лакеят.

– Отговора ли? Да – каза Ана, – нека почака. Ще ти позвъня.

„Какво мога да му пиша? – мислеше тя. – Какво мога да реша сама? Какво зная? Какво искам? Какво обичам?“ И отново почувствува, че нещо в душата ѝ се раздвоява. Отново се изплаши от това чувство и се залови за първия представил ѝ се предлог, който би могъл да я отвлече с нещо от мислите за себе си. „Трябва да видя Алексей (така тя мислено наричат Вронски), само той може да ми каже какво да правя. Ще отида у Бетси; там може би ще го видя“ – каза си тя, като забрави напълно, че още вчера, когато бе му казала, че няма да отиде у княгиня Тверская, той отговори, че в такъв случай и той няма да отиде. Приближи се до масата, писа на мъжа си: „Получих писмото ви. А.“ – и като позвъни, даде писмото на лакея.

– Няма да заминаваме – каза тя на влязлата Анушка.

– Въобще ли няма да заминем?

– Не, не развързвайте багажа до утре, и каретата задръжте. Ще отида у княгинята.

– Коя рокля да ви приготвя?

XVII

В играта на крокет, на която княгиня Тверская канеше Ана, трябваше да участвуват две дами и техните поклонници. Тия две дами бяха главните представителки на един избран нов петербургски кръг, които от подражание към подражанието на нещо бяха се нарекли *les sept merveilles du monde**. Тия дами принадлежаху към един наистина висш кръг, но напълно враждебен на оня, който посещаваше Ана. Освен това старият Стремов, един от влиятелните хора в Петербург, поклонник на Лиза Меркалова, беше враг по служба на Алексей Александрович. Поради всички тия съображения Ана не искаше да отиде и тъкмо за тоя неин отказ се отнасяха загатванията в бележката на княгиня Тверская. Но сега, като се надяваше да срещне там Вронски, Ана реши да отиде.

[* Седемте чудеса на света.]

Тя пристигна у княгиня Тверская преди другите гости.

В това време, когато тя влизаше, лакеят на Вронски с разчесани бакенбарди, приличен на камерюнкер, също влизаше. Той се спря до вратата, свали фуражката си и ѝ направи път. Ана го позна и едва сега си спомни, че вчера Вронски бе казал, че няма да дойде. Той навярно изпращаше бележка за това.

Когато събличаше горната си дреха в антрето, тя чу как лакеят, който произнасяше дори буквата „р“ като камерюнкер, каза: „От графа за княгинята“ – и предаде бележката.

Искаше ѝ се да го попита де е господарят му. Искаше ѝ се да се върне и да му изпрати писмо, за да дойде той при нея или тя да отиде при него. Но не можеше да направи нито първото, нито второто, пито третото: напред вече се чуваха звънците, с които съобщаваха за пристигането ѝ, и лакеят на княгиня Тверская бе застанал вече

полуобърнат до разтворената врата, като я чакаше да мине за вътрешните стаи.

– Княгинята е в градината, сега ще ѝ доложат. Не бихте ли искали да заповядате в градината? – доложи друг лакей в другата стая.

Положението на нерешителност и на неяснота беше все същото, както и у дома ѝ; дори още по-лошо, защото не можеше да предприеме нищо, не можеше да види Вронски, а трябваше да остане тук, в една чужда и толкова различна на настроението ѝ компания; но тя беше в тоалет, който знаеше, че ѝ отива; не беше сама, беше заобиколена от онай обикновена тържествена обстановка на безделие и ѝ беше по-леко, отколкото у дома ѝ; нямаше нужда да измисля какво да прави. Всичко ставаше от само себе си. Когато срещна идващата към нея Бетси в бял тоалет, който я порази с елегантността си, Ана ѝ се усмихна както винаги. Княгиня Тверская вървеше с Тушкевич и една нейна роднина – госпожица, която за голямо щастие на провинциалните родители, прекарваше лятото у знаменитата княгиня.

Навярно у Ана имаше нещо особено, защото Бетси веднага забеляза това.

– Лошо спях – отвърна Ана, като се взираше в лакея, който идваше насреща им, и както се сети тя, носеше бележката на Вронски.

– Колко се радвам, че дойдохте! – каза Бетси. – Уморена съм и току-що се канех да изпия чаша чай, докато дойдат те. А вие – обърна се тя към Тушкевич, – ако искате, идете с Маша да опитате крокетгроунда там, дето се объркахте. Ние пък ще успеем да си поприказваме от сърце, докато пием чай, we'll have a cosy chat*, нали? – усмихната се обърна тя към Ана, като стаена ръката ѝ, в която Ана държеше слънчобрана си.

[* Приятно ще си побъбрим.]

– Още повече, че аз не мога да остана у вас за дълго; трябва да отида у старата Вреде. Сто години вече ѝ обещавам – каза Ана, за която лъжата, чужда на природата ѝ, бе станала не само обикновена и естествена в обществото, но дори ѝ правеше удоволствие.

Защо каза това, за което преди един миг не мислеше, тя никак не би могла да обясни. Каза го само защото Вронски нямаше да дойде, а тя трябва да си запази свободата и да се опита някак да го види. Но защо именно спомена старата фрейлина Вреде, при която трябвало да отиде, както и при много други, тя не би могла да обясни, а същевременно, както се разбра отпосле, измисляйки най-хитри средства, за да се срещне с Вронски, тя не можеше и да измисли нещо по-хубаво.

– Не, няма да ви пусна по никой начин – отвърна Бетси, като се взираше внимателно в лицето на Ана. – Право да ви кажа, бих се обидила, ако не ви обичах. Вие сякаш се страхувате, че моето общество може да ви компрометира. Моля, донесете ни чая в малката приемна – каза тя, като присвиваше очи както винаги, когато се обръщаше към лакея. Тя взе от него бележката и я прочете. – Алексей ни направи номер – каза тя на френски, – пише, че не може да дойде – прибави с такъв естествен и прост тон, сякаш никога не можеше да ѝ мине през ума, че Вронски може да има за Ана някакво друго значение освен като играч на крокет.

Ана знаеше, че Бетси е в течение на всичко, но като я слушаше как говори пред нея за Вронски, винаги се убеждаваше за миг, че тя не знае нищо.

– А! – равнодушно каза Ана, сякаш това малко я интересуваше, и усмихнато продължи: – Как може вашето общество да компрометира някого? – Тая игра с думите, това скриване на тайната имаше, както за всички жени, голяма прелест за Ана. И тя се увличаше не от необходимостта да крие, не от целта, заради която се крие, а от самия процес на криенето. – Аз не мога да бъда по-голяма католичка от папата – каза тя. – Стремов и Лиза Меркалова са каймак от каймака на обществото. И после, тях ги приемат навред, а пък аз – тя особено подчерта думата „аз“ – никога не съм била строга и нетърпима. Просто нямам време.

– Не, вие не искате може би да се срещате със Стремов? Нека с Алексей Александрович те чупят копията си в комитета, това не ни засяга. Но в обществото той е най-любезният човек, какъвто познавам, и страстен играч на крокет. Ей сега ще видите. И въпреки смешното му положение на стар влюбен в Лиза, трябва да видите как се измъква от това смешно положение! Той е много мил. Не познавате ли Сафо Щолц? Това е един нов, съвсем нов тон.

Бетси приказваше всичко това, а в същото време по веселия ѝ, умен поглед Ана чувствуваше, че тя разбира донейде положението ѝ и крои нещо. Те бяха в малкия

кабинет.

– Все пак трябва да се обадя на Алексей – и Бетси седна до масата, написа няколко реда и сложи писмото в един плик. – Пиша му да дойде на обед. Една дама на трапезата ми остава без кавалер. Я вижте, дали е убедително? Извинете, ще ви оставя за малко. Моля, запечатайте писмото и го изпратете – каза тя от вратата, – аз трябва да дам някои нареждания.

Ана не се замисли нито за миг, седна до масата с писмото на Бетси и без да го прочете, прибави отдолу: „Трябва да ви видя. Елате до градината на Вреде. Ще бъда там в 0 часа.“ Тя залепи плика и когато Бетси се върна, изпрати пред нея писмото.

И наистина през време на чая, който им поднесоха на една масичка-поднос в прохладната малка приемна, между двете жени се завърза един а cosy chat, какъвто бе обещала графиня Тверская преди пристигането на гостите. Критикуваха ония, които очакваха, и разговорът се спря на Лиза Меркалова.

– Тя е много мила и винаги ми е била симпатична – каза Ана.

– Вие трябва да я обичате. Тя бълнува за вас. Вчера след надбягванията дойде при мен и беше в отчаяние, че не ви завари. Казва, че вие сте истинска героиня на роман и че ако била мъж, би направила хиляди глупости заради вас. Стремов ѝ казва, че тя и без това ги прави.

– Но, моля ви се, кажете ми, аз никога не съм могла да разбера – след като помълча малко, каза Ана, и то с такъв тон, който ясно показваше, че не задава празен въпрос, но че това, за което пита, е за нея по-важно, отколкото би могло да се очаква. – Моля ви се, кажете ми какви са нейните отношения с княз Калужски, така наречения Мишка? Аз съм ги срещала много малко. Какви са тия отношения?

Бетси се усмихна с очи и внимателно погледна Ана.

– Нов маниер – каза тя. – Те всички са избрали този маниер. Отпуснали са му края. Разбира се, от маниер до маниер има разлика.

– Да, но какви са отношенията ѝ с Калужски?

Бетси неочаквано весело и неудържимо се разсмя, което се случваше рядко с нея.

– Вие си присвоявате областта на княгиня Мяхкая. Това е въпрос на ужасно дете – и Бетси очевидно искаше, но не можеше да се сдържи и избухна в оня заразителен смях, с какъвто се смеят рядко смеещите се хора. – Трябва да попитаме тях – рече тя през сълзите от смеха.

– Не, вие се смеете – каза Ана, която също се зарази неволно от смеха, – но аз никога не съм могла да разбера. Не разбирам тук ролята на мъжа ѝ.

– Мъжът ѝ ли? Мъжът на Лиза Меркалова носи подир нея одеялата и винаги е готов на услуги. А какво всъщност има по-нататък, никой не иска да знае. Нали знаете, в едно добро общество не говорят и дори не мислят за някои подробности на тоалета. Така е и тук.

– Ще отидете ли на празника на Роландаки? – попита Ана, за да промени разговора.

– Не смятам – отвърна Бетси и без да погледне приятелката си, внимателно започна да налива малките прозрачни чаши с ароматен чай. Като отмести едната чаша към Ана, тя извади цигара, пъхна я в сребърното цигаре и запуши.

– Виждате ли, аз съм в щастливо положение – вече без смях започна тя и взе чашата в ръка. – Разбирам и вас, разбирам и Лиза. Лиза е една от ония наивни натури, които, като децата, не разбират кое е хубаво и кое е лошо. Тя не е разбирала това поне когато е била твърде млада. И сега знае, че това неразбиране ѝ прилича. Сега може би нарочно не разбира – каза Бетси с тънка усмивка. – Но Есе пак тия неща ѝ приличат. Виждате ли, на едно и също нещо може да се гледа трагично и да се превърне то в мъка, а може да се гледа и просто, и дори весело. Може би вие сте склонна да гледате на нещата твърде трагично.

– Колко бих искала да познавам и другите така, както познавам себе си! – сериозно и умислено каза Ана. – Дали съм по-лоша от другите, или съм по-добра? Мисля, че съм по-лоша.

– Ужасно дете, ужасно дете! – повтори Бетси. – Но ето ги и тях.

Чуха се стъпки и мъжки глас, след това женски глас и смях и най-после влязоха очакваните гости: Сафо Щолц и един сияещ, прасящ от здраве млад човек, така нареченият Васка. Ясно беше, че много му е понесло храненето със сурово говеждо, трюфели и бургундско вино. Васка се поклони на дамите и ги погледна, но само за миг. Той влезе след Сафо в приемната и тръгна подире ѝ, сякаш беше вързан за нея, и не сваляше от нея искрящите си очи, сякаш искаше да я изяде. Сафо Щолц беше блондинка с черни очи. С високите токчета на обувките си тя влезе със ситни, пъргави крачки и силно, мъжки стисна ръка на дамите.

Ана не бе виждала още нито веднъж тая нова знаменитост и бе поразена както от хубостта ѝ, така и от оная крайност, до която бе доведен тоалетът ѝ, и от смелостта на маниерите ѝ. От свои и чужди нежнозлатисти коси на главата ѝ бе издигнат такъв ешафодаж, че по големина главата ѝ се равняваше на стройно изпъкналия и твърде открит отпред бюст. А стремителността ѝ напред беше такава, че при всяко движение изпод роклята ѝ се очертаваха формите на коленете и горната част на крака и неволно изникваше въпросът къде отзад, в тая стъкмена люлееща се планина, завършва същинското ѝ, малко стройно тяло, толкова оголено горе и толкова скрито отзад и долу.

Бетси побърза да я запознае с Ана.

– Можете ли да си представите, ние без малко щяхме да прегазим двама войника – веднага започна да разправя тя, като намигаше, усмихваше се и отдръпваше назад опашката си, която отведнъж бе попрехвърлила на едната страна. – Пътувахме с Васка... Ах, да, вие не се познавате. – И тя представи младия човек, като каза фамилното му име, изчерви се и се засмя звучно на грешката си, сиреч на това, че пред една непозната бе го нарекла Васка.

Васка още веднъж се поклони на Ана, но не ѝ каза нищо. Той се обърна към Сафо:

– Изгубихте облога. Ние дойдохме по-рано. Плащайте – усмихнато каза той. Сафо се засмя още по-весело.

– Не сега – каза тя.

– Все едно, ще го получа после.

– Добре, добре. Ах, да! – изведнъж се обърна тя към домакинята. – Хубава работа... Бях забравила... Доведох ви гост. Ето го.

Неочакваният млад гостенин, когото Сафо бе довела и за когото бе забравила, беше обаче такъв важен гостенин, че въпреки неговата младост и двете дами станаха да го посрещнат.

Това беше новият поклонник на Сафо. Сега и той ходеше по петите ѝ като Васка.

Скоро дойдоха княз Калужски и Лиза Меркалова със Стремов. Лиза Меркалова беше слаба брюнетка с източен ленив тип лице и прелестни, загадъчни, както казваха всички, очи. Нейният тъмен тоалет (Ана веднага забеляза и оцени това) напълно отговаряше на хубостта ѝ. Колкото Сафо бе сурова и стегната, толкова Лиза беше мека и отпусната.

Но според вкуса на Ана Лиза беше много по-привлекателна. За нея Бетси казваше на Ана, че си е присвоила тон на наивно дете, но когато Ана я видя, почувствува, че това не е истина. Тя действително беше наивна, покварена, но мила и кротка жена. Наистина тонът ѝ беше същият като на Сафо; също както след Сафо, и след нея ходеха като зашити и я изпиваха с очи двама поклонници, единият млад, а другият старец; по в нея имаше нещо такова, което стоеше по-високо от онова, което я заобикаляше – в нея имаше блясък на истински брилянт между стъкла. Тъкмо той блясък светеше в прелестните ѝ, наистина загадъчни очи. Умореният и същевременно страстен поглед на тия заобиколени с тъмен кръг очи поразяваше със съвършената си искреност. Надникнеше ли в тия очи, всекиму се струваше, че я е познал цяла и след като я познаеше, не можеше да не я обикне. Когато тя видя Ана, цялото ѝ лице изведнъж светна в радостна усмивка.

– Ах, колко се радвам, че ви виждам! – каза тя и пристъпи към нея. – Вчера на надбягванията тъкмо се канех да дойда при вас и вие си отидохте. А ми се искаше толкова много да ви видя именно вчера. Нали беше ужасно? – каза тя, като гледаше Ана със своя поглед, който сякаш откриваше цялата ѝ душа.

– Да, никак не съм очаквала, че тия неща вълнуват толкова много – каза Ана и

се изчерви.

В това време компанията стана, за да отиде в градината.

– Аз няма да отида – усмихната каза Лиза и седна до Ана. – И вие няма да отидете, нали? Как им се ще да играят крокет!

– Не, аз обичам – каза Ана.

– Какво правите, за да не ви е скучно? Като ви погледне човек, става му весело. Вие живеете, а пък аз скучая.

– Как тъй скучаете? Та вие сте най-веселата компания в Петербург – каза Ана.

– Може би на ония, които не са от нашата компания, е още по-скучно, по нам, по-право на мене не ми е весело, а ужасно, ужасно скучно.

Сафо запуши цигара и отиде в градината с двамата млади хора. Бетси и Стремов останаха да пият чай.

– Как, скучно ли? – каза Бетси. – Сафо казва, че вчера се веселили много у вас.

– Ах, колко тягостно беше! – каза Лиза Меркалова. – След надбягванията отидохме всички у дома. И все същите, все същите хора! Все едно и също. Цяла вечер се търкаляхме по диваните. Какво весело има в това? Не, какво правите вие, за да не ви е скучно? – отново се обърна тя към Ана. – Достатъчно е човек да ви погледне и ще види – ето една жена, която може да бъде щастлива или нещастна, но не скучае. Научете ме, как правите това?

– Никак не правя – отвърна Ана, като се изчерви от тия натрапливи въпроси.

– Това е най-добрият маниер – намеси се в разговора Стремов.

Стремов беше около петдесетгодишен, полупобелял, още свеж, твърде некрасив, но с характерно и умно лице. Лиза Меркалова беше племенница на жена му и той прекарваше всичките си свободни часове с нея. Макар че бе враг по служба на Алексей Александрович, когато се срещна с Ана Каренина, като светски и умен човек, той се постара да бъде особено любезен с нея, жената на неговия враг.

– „Никак“ – подзе той, като се усмихваше тънко, – това е най-доброто средство. Отдавна ви казвам – обърна се той към Лиза Меркалова, – че за да не ти е скучно, трябва да не мислиш, че ще ти е скучно. Това е все едно, както не трябва да се боиш, че няма да заспиш, ако се страхуваш от безсъница. Тъкмо това ви каза и Ана Аркадиевна.

– Много бих се радвала, ако бях казала това, защото то не е само умно, но е и истина – усмихната каза Ана.

– Не, вие ми кажете, защо човек не може да заспи и не може да не скучае?

– За да заспиш, трябва да си работил, и за да се веселиш, също трябва да си работил.

– Защо ще работя, когато моята работа не е нужна никому? А пък аз не умея и не искам да се преструвам.

– Вие сте непоправима – каза Стремов, без да я погледне, и отново се обърна към Ана.

Понеже се срещаше рядко с Ана, той не можеше да й каже нищо друго освен банални неща, но и тия банални неща – кога щяла да се премести в Петербург, колко я обичала графиня Лидия Ивановна – той говореше с такъв израз, който показваше, че иска искрено да й бъде приятен и да й засвидетелствува уважението си и дори нещо повече.

Влезе Тушкевич и каза, че цялата компания чака играчите на крокет.

– Не, моля ви се, не си отивайте – помоли Лиза Меркалова, като научи, че Ана си отива. Към нея се присъедини и Стремов.

– Твърде голям контраст – каза той, – след такава компания да отидете при бабичката Вреде. И после, за нея вие ще бъдете един случай да позлослови, а тук ще възбудите други, най-хубави и противоположни на злословието чувства – каза й той.

Ана за миг се замисли в нерешителност. Ласкателните думи на тоя умен човек, наивната, детска симпатия, която проявяваше към нея Лиза Меркалова, и цялата тъй позната светска обстановка – всичко това беше така приятно, а нея я очакваше толкова трудно нещо, че за миг тя се питаше в нерешителност дали да остане и с това да отложи тежката минута на обяснението. Но като си спомни какво я очаква сама в къщи, ако не вземе никакво решение, като си спомни тоя страшен за нея дори в спомена жест, когато бе уловила косите си с двете ръце, ти се сбогува и си отиде.

XIX

Въпреки своя лекомислен наглед светски живот Вронски беше човек, който мразеше безредието. Още на младини, когато беше в корпуса, той изпита унижението на отказа: веднъж бе объркал сметките си и бе поискал пари назаем и оттогава нито веднъж не се остави да изпадне в такова положение.

За да може винаги да държи работите си в ред, в зависимост от обстоятелствата, той по-често или по-рядко, около пет пъти през годината, се уединяваше и поставяше наясно всички свои работи. Това нещо той наричаше „да си разчистиш сметките“ или *faire la lessive**.

[* Да се изпереш.]

На другия ден след надбягванията Вронски се събуди късно и без да се обръсне и изкъпе, облече китела си и като пръсна по масата пари, сметки и писма, се залови за работа. Петрицки знаеше, че в такова положение той е сърдит и затова, когато се събуди и видя другаря си до писмената маса, тихо се облече и излезе, за да не му пречи.

Всеки човек, който познава до най-малки подробности цялата сложност на условията, които го заобикалят, без да иска, предполага, че сложността на тия условия и трудността за изясняването им е само негова лична, случайна особеност и никак не мисли, че и другите като него са заобиколени от също такава сложност на своите лични условия. Така се струваше и на Вронски. И не без вътрешна гордост и без основание той мислеше, че всеки друг на негово място, ако се намираше в същите трудни условия, отдавна би объркал сметките си и би бил принуден да постъпи лошо. Но Вронски чувствуваше, че сега именно му е необходимо да оправи сметките и да изясни положението си, за да не се забърка.

Първото, за което, като най-лесно, се залови Вронски, бяха паричните работи. След като написа с дребния си почерк върху лист за писма всичко, което дължеше, той събра сумата и намери, че има да дава седемнадесет хиляди и няколкостотин рубли, които той подчерта за по-голяма ясност. След това пресметна парите си и влога в банковата книжка и намери, че му остават хиляда и осемстотин рубли, а до Нова година не очакваше да получи други пари. Като прочете списъка на дълговете си, Вронски го преписа и раздели на три разреда. Към първия разред се отнасяха дълговете, които трябваше да плати веднага или във всеки случай за изплащането на които трябваше да има готови пари, така че при поискването им да не се бави нито миг. Тия дългове бяха около четири хиляди: хиляда и петстотин за коня и две хиляди и петстотин за поръчителство на младия му другар Веневски, от когото един нечестен играч бе спечелил тия пари в присъствието на Вронски. Вронски още тогава искаше да даде парите (те бяха у него), но Веневски и Яшвин настояваха да ги платят те, а не Вронски, който и без това не играеше. Всичко това бе отлично, но Вронски знаеше, че в тая мръсна работа, макар и да бе взел участие само с това, че бе гарантирал на думи за Веневски, той трябва да има тия две хиляди и петстотин рубли, за да ги хвърли на мошеника и да няма никакви разговори с него. И така, по тоя пръв, най-важен отдел трябваше да има четири хиляди рубли. Във втория отдел, осем хиляди, бяха по-маловажни дългове. Това бяха дългове предимно към конюшната при хиподрума, към доставчика на овес и сено, към англичанина, към сарача и така нататък. По тия дългове трябваше също да раздаде към две хиляди, за да бъде напълно спокоен. Последният отдел от дълговете – към някои магазини, хотели и шивача – бяха такива, за които нямаше какво да мисли. Така че за текущи разходи му трябваха поне шест хиляди, а имаше само хиляда и осемстотин. За един човек със сто хиляди рубли доход, както изчисляваха всички състоянието на Вронски, такива дългове, изглежда, не можеха да бъдат затруднителни; но работата е там, че той далеч нямаше тия сто хиляди. Само грамадният имот на баща му даваше двеста хиляди рубли годишен доход, но той не бе поделен между братята. Когато по-големият брат се ожени със сума дългове за княгиня Варя Чиркова, дъщеря на един декабрист без всякакво състояние, Алексей бе отстъпил на брат си пелия доход от имота на баща им, като уговориха да получава само по двадесет и пет хиляди годишно. Тогава Алексей бе казал на брат си, че тия пари ще му стигнат, докато се ожени, което сигурно няма да стане никога. И

братът, който командуваше един от най-добрите полкове и който току-що се бе оженил, не можеше да не приеме тоя подарък. Майката имаше отделни имоти и освен уговорените двадесет и пет хиляди рубли даваше всяка година на Алексей още около двадесет и Алексей ги изхарчваше всички. В последно време майка му, след като се скара с него заради любовната му връзка и заминаването му от Москва, престана да му изпраща пари. И поради това Вронски, който бе свикнал вече да харчи по четиридесет и пет хиляди рубли, а бе получил тая година само двадесет и пет хиляди, сега се намираше в затруднение. За да излезе от това затруднение, той не можеше да иска пари от майка си. Последното ѝ писмо, което той получи предишния ден, го разсърди най-вече с това, че тя му загатваше в него, че е готова да му помага, за да успее в обществото и в службата, но не и за да води живот, който скандализира цялото отбрано общество. Желанието на майка му да го подкупи го оскърби до дъното на душата и го накара да охладнее още повече към нея. Но той не можеше да се отрече от дадената си великодушна дума, макар че, предвиждайки смътно някои случайности във връзката си с Каренина, чувствуваше сега, че тая великодушна дума е била дадена лекомислено, защото, макар и да не е женен, могат да му потрябват и стоте хиляди рубли от дохода. Но той не можеше да се отрече от думата си. Достатъчно беше само да си спомни за братовата си жена, да си спомни как тая мила, славна Варя му споменаваше при всеки удобен случай, че няма да забрави великодушието му и че го цени, за да разбере, че е невъзможно да си вземе назад даденото. Това беше също така невъзможно, както да набие жена, да открадне или да излъже. Възможно бе и трябваше да направи само едно, на което Вронски се и реши, без да се колебае нито за миг: да вземе пари от лихваря, десет хиляди, което не ще бъде трудно, да намали изобщо разходите си и да продаде спортните си коне. След като реши това, той веднага написа една бележка до Роландаки, който неведнъж му бе предлагал да купи конете. Сетне изпрати да съобщят на англичанина и лихваря и разхвърли по сметките парите, които имаше. Свърши тия работи и написа студен и остър отговор на майчиното си писмо. А след това извади от портфейла си три писъмца от Ана, прочете ги, изгори ги и като си спомни вчерашния си разговор с нея, се замисли.

XX

Животът на Вронски беше особено щастлив с това, че той имаше свой кодекс от правила, несъмнено определящ всичко, което трябваше или не трябваше да прави. Тоя кодекс от правила обемаше много малък кръг от условия, но затова пък правилата бяха несъмнени и без да излиза когато и да било от тоя кръг, Вронски никога нито за миг не се колебаеше да направи това, което трябва. Тия правила несъмнено определяха, че трябва да плати на картоиграча, а не трябва да плати на шивача, че не бива да лъже мъжете, но може да лъже жените, че не бива да мами никого, но може да мами един съпруг, че не бива да прощава обидите, а може да обижда и т.н. Всички тия правила можеха да бъдат неразумни, лоши, но бяха несъмнени и като ги изпълняваше, Вронски чувствуваше, че е спокоен и може да държи главата си изправена. Едва в последно време, поради отношенията си с Ана, той бе започнал да чувствува, че неговият кодекс от правила не обгръща напълно всички условия и за в бъдеще се явяваха трудности и съмнения, сред които не намираше вече ръководна нишка.

Сегашното му отношение към Ана и към мъжа ѝ беше за него просто и ясно. То бе ясно и точно определено от кодекса на правилата, от който се ръководеше.

Тя беше порядъчна жена, която му бе подарила любовта си, той я обичаше и затова за него тя беше жена, достойна за същото и дори за по-голямо уважение, отколкото една законна жена. Той по-скоро би дал да му отрежат ръката, отколкото да си позволи с дума или загатване не само да я обиди, но дори да не прояви към нея онова уважение, на каквото може само да разчита една жена.

Отношенията му към обществото също бяха ясни. Всички можеха да знаят, да подозират това, но никой не биваше да се осмели да приказва. В противен случай той беше готов да накара приказващите да млъкнат и да зачитат несъществуващата чест на жената, която той обичаше.

Отношенията му към съпруга бяха още по-ясни. От оня миг, когато Ана бе го обикнала, той смяташе правото си над нея за неприкосновено. Съпругът беше само едно

излишно лице, което им пречи. Несъмнено той беше в жалко положение, но какво да се прави? Единственото, на което съпругът имаше право, беше да поиска удовлетворение с оръжие в ръка, за това Вронски беше готов още първия миг.

Но напоследък между него и нея се появиха нови, вътрешни отношения, които го плашеха със своята неопределеност. Едва вчера тя му съобщи, че е бременна. И той почувствува, че това съобщение, както и онова, което тя очакваше от него, изисква нещо такова, не определено напълно от кодекса на ония правила, от които той се ръководеше в живота. И наистина той бе изненадан и в първия миг, когато тя му съобщи за положението си, сърцето му подсказа да поиска от нея да остави мъжа си. Той ѝ каза това, но сега, като обмисляше, виждаше ясно, че би било по-добре, ако може да мине без това; и същевременно, като си казваше това, страхуваше се – дали то не е лошо?

„Щом ѝ казах да остави мъжа си, това значи да се свърже с мене. Готов ли съм на това? Как ще я взема със себе си сега, когато нямам пари? Да предположим, че бих могъл да уредя това... Но как те я взема, когато съм на служба? Щом съм ѝ казал това, трябва да бъда готов да го направя, сиреч да имам пари и да подам оставката си.“

И той се замисли. Въпросът дали да подаде, или не оставка го доведе до един друг, таен, известен само нему, едва ли не главен, макар и прикрит интерес на целия му живот.

Честолюбието беше стара мечта на детските и юношеските му години, мечта, която той не признаваше дори пред себе си, но която беше така силна, че дори и сега тая страст се бореше с любовта му. Първите му стъпки в обществото и в службата бяха сполучливи, но преди две години той бе направил една груба грешка. В желанието си да прояви независимост и да се издигне, той се отказа от предложената му служба, като се надяваше, че тоя отказ ще му придаде по-голяма цена; но оказа се, че е бил прекалено смел и него го зарязаха; и когато си създаде по неволя положение на независим човек, той го понасяше и се държеше твърде тактично и умно, така че уж не се сърдеше на никого, не се смяташе обиден от никого и искаше само да го оставят на мира, защото му е весело. А всъщност още от миналата година, когато бе заминал за Москва, престана да му е весело. Той чувствуваше, че това независимо положение на човек, който би могъл да направи всичко, но не иска нищо, започва вече да губи значението си, че мнозина започват да мислят, че той и без това не би могъл да постигне нищо, освен да бъде честен и добър момък. Връзките му с Каренина, които повдигнаха толкова шум и обърнаха вниманието на всички, като му придадоха нов блясък, укротиха временно червея на честолюбието, който го разяждаше, но преди една седмица тоя червей се пробуди с нова сила. Тия дни от Средна Азия се бе върнал, след като бе получил там два чина и отличие, което рядко се дава на един толкова млад генерал, неговият другар от детинство, от един кръг, от едно общество и колега от корпуса Серпуховски, който бе от един випуск с него и с когото си съперничеха и в класа, и в гимнастиката, и в лудориите, и в мечтите за честолюбие.

Още щом пристигна в Петербург, за него запrikaзваша като за една новоизгряваща звезда от първа величина. Връстник и съученик на Вронски, той беше генерал и очакваше назначение, което можеше да има влияние върху хода на държавните работи, а Вронски, макар и независим, и блестящ, и обичан от една хубава жена, беше едва ротмистър, когото оставяха да бъде независим колкото си ще. „Разбира се, аз не завиждам и не мога да завиждам на Серпуховски, но неговото издигане показва, че има смисъл да се изчаква времето и човек като мене може да направи много скоро кариера. Преди три години той беше в същото положение като мене. Ако си подам оставката, аз ще разруша всички мостове след себе си. Ако остана на служба, не губя нищо. Тя сама каза, че не иска да променя положението си. А докато имам нейната любов, аз не мога да завиждам на Серпуховски.“ И като засука с бавно движение мустаците си, той стана от масата и закрачи из стаята. Очите му блестяха особено ярко и той се чувствуваше в онова твърдо, спокойно и радостно състояние на духа, което го обземаше винаги, след като е уяснил положението си. Както и след по-раншните му сметки, всичко беше чисто и ясно. Той се обръсна, взе студена баня, облече се и излезе.

– А аз идвам да те викам. Твоето пране днес продължи дълго – каза Петрицки. – Е, свърши ли?

– Свърших – отвърна Вронски, като се смееше само с очите и сучеше крайчетата на мустаците си така предпазливо, сякаш след този ред, в който бяха поставени работите му, всяко твърде смело и бързо движение можеше да го наруши.

– Ти винаги след това нещо сякаш излизаш от баня – каза Петрицки. – Изпрати ме Грицки (така наричаха полковия командир), чакат те.

Без да отговори, Вронски гледаше другаря си и мислеше за друго.

– Да, у него ли е тази музика? – каза той, като се заслушваше в долитащите познати звуци от тръбни басове на полките и валсовете. – Какъв е този празник?

– Дошъл е Серпуховски.

– Аа! – каза Вронски – Аз не знаех.

Усмивката на очите му заблестя още по-ярко.

След като реши веднъж, че е щастлив с любовта си и бе пожертвувал честолубието си – поне бе се нагърбил с тая роля, – Вронски не можеше вече да изпитва нито завист към Серпуховски, нито яд към него, че след като се върна в полка, не дойде най-първо при него. Серпуховски беше добър приятел и той му се радваше.

– А, много се радвам.

Полковник командир Дьомин квартируваше в една голяма помешчическа къща. Цялата компания бе се събрала на широкия долен балкон. Първото нещо на двора, което се хвърли в очите на Вронски, бяха облечените в кители песнопойци, застанали до една бъчвичка с ракия, и здравата весела фигура на полковия командир, заобиколен от офицери; той бе се изкачил на първото стъпало на балкона и като се мъчеше да надвика музиката, която свиреше Офенбахов кадрил, заповядваше нещо и махаше на стоящите отстрани войници. Група болници, един вахмистър и неколцина унтерофицери се приближиха заедно с Вронски до балкона. След като се върна при масата, полковият командир отново излезе на външната стълба с чаша в ръка и произнесе тост: „За здравето на бившия ни другар и храбър генерал княз Серпуховски. Ура!“

След полковия командир, с чаша в ръка, усмихнат, излезе Серпуховски.

– Ти все младиеш, Бондаренко – обърна се той към застаналия право пред него напет, червенобуз вахмистър, който служеше втора служба.

Вронски не бе виждал Серпуховски от три години. Той бе възмъжал, бе пуснал бакенбарди, но беше все така строен и поразяваше не толкова с хубостта си, колкото с нежността и благородството на лицето и на цялото си телосложение. Единствената промяна, която Вронски забеляза у него, беше онова тихо, постоянно сияние, което се отпечатва върху лицата на хора, имащи успех и уверени, че този им успех се признава от всички. Вронски познаваше това сияние и затова веднага го долови върху лицето на Серпуховски.

Когато слезе от стълбата, Серпуховски видя Вронски. Радостна усмивка освети лицето му. Той кимна нагоре с глава, вдигна чашата, като поздравяваше Вронски и с това движение показваше, че не може най-напред да не се приближи до вахмистъра, който, застанал мирно, вече приготвяше устните си за целувка.

– А, ето го и него! – извика полковият командир. – А Яшвин ми каза, че си бия в лошото си настроение.

Серпуховски целуна напетия вахмистър по влажните и свежи устни и като бършеше устата си с кърпичката, пристъпи до Вронски.

– Колко се радвам! – каза той, като му стисна ръка и го отведе настрана.

– Заемете се с него! – извика полковият командир на Яшвин, като посочи Вронски, и слезе долу при войниците.

– Защо не дойде вчера на надбягванията? Аз мислех, че ще те видя там – каза Вронски, като оглеждаше Серпуховски.

– Дойдох, но беше късно. Извинявай – прибави той и се обърна към адютанта си:

– Моля, заповядайте от мое име да им раздадат по колкото се падне на човек.

И той бързо извади три сторублеви банкноти от портфейла си и се изчерви.

– Вронски! Ще хапнеш ли нещо, или ще пийнеш? – попита Яшвин. – Ей, дайте на графа да си хапне нещо! А ето това, пий.

Гуляят на полковия командир продължи дълго.

Пиха твърде много. Вдигаха и подхвърляха Серпуховски. След това вдигнаха

полковия командир. После пред песнопойците игра самият полкови командир с Петрицки. После полковият командир, който бе го поохладил малко, седна на една пейка на двора и започна да доказва пред Яшвин предимството на Русия пред Прусия, особено в кавалерийската атака, и гуляят за миг утихна. Серпуховски влезе вътре в тоалетната, за да измие ръцете си, и намери там Вронски; Вронски се обливаше с вода. Съблякъл китела си и подложил обраслия си червен врат под чучура на умивалника, той разтриваше с ръце врата и главата си. След като свърши миенето, Вронски пристъпи до Серпуховски. И двамата седнаха там на канапенцето и помежду им започна разговор, много интересен и за двамата.

– Аз научавах за тебе всичко чрез жена си – каза Серпуховски. – Радвам се, че си се срещал често с нея.

– Тя дружи с Варя и те са единствените петербургски жени, с които ми е приятно да се срещам – усмихнат отвърна Вронски. Той се усмихваше, защото бе предвидил темата, на която ще се обърне разговорът, и това му бе приятно.

– Единствените ли? – усмихнат попита Серпуховски.

– Но и аз научавах за тебе, но не само чрез жена ти – със строг израз на лицето каза Вронски, с което му забраняваше това загатване. – Много се радвах на успеха ти, но никак не съм учуден. Аз очаквах още повече.

Серпуховски се усмихна. Очевидно му беше приятно това мнение за него и той не смяташе за необходимо да го крие.

– Напротив, да си призная откровено, аз очаквах по-малко. Но се радвам, много се радвам. Аз съм честолобив, това е моя слабост и си я признавам.

– Може би не би я признал, ако нямаше успех – каза Вронски.

– Не мисля – каза Серпуховски и пак се усмихна. – Няма да кажа, че без това не би имало смисъл да се живее, но щеше да бъде скучно. Разбира се, може би греша, но струва ми се, че имам известни способности за тая сфера на дейност, която съм си избрал, и че ако имам власт, каквато и да бъде тя, в моите ръце ще бъде много по-добре, отколкото в ръцете на мнозина, които познавам – със сияещо съзнание за успеха си каза Серпуховски. – И ето защо колкото съм по-близо до това, толкова съм по-доволен.

– Това може да е така за тебе, но не и за всички. Аз мислех същото, а ето че живея и смятам, че няма смисъл да се живее само за това – каза Вронски.

– А, виждаш ли! Виждаш ли! – засмян каза Серпуховски. – Та аз започнах тъкмо с теза, което бях чувал за тебе, за твоя отказ... Разбира се, аз одобрих постъпката ти. Но всяко нещо си има своя маниер. И аз мисля, че самата постъпка е добра, но ти си я направил не тъй както трябва.

– Стореното е сторено, а ти знаеш, че аз никога не се отричам от това, което съм направил. И после, аз се чувствавам отлично.

– Отлично – но само временно. Това няма да те задоволи. Не говоря за брат ти. Той е мило дете, също като нашия домакин. Виждаш го! – прибави той, като се заслушваше във вика „ура“. – И нему е весело, но тебе това не може да те задоволи.

– Аз не казвам, че ме задоволява.

– Но не е само това. Такива хора като тебе са необходими.

– Кому?

– Кому ли? На обществото. На Русия са необходими хора, необходима ѝ е една партия, иначе всичко върви и ще отиде по дяволите.

– Значи, какво? Партията на Бертенев против руските комунисти ли?

– Не – каза Серпуховски, който се намръщи от яд, че го подозират в такава глупост. – Tout ça est une blague.* Така е било и ще бъде винаги. Няма никакви комунисти. Но винаги хората на интригите имат нужда да измислят някоя вредна, опасна партия. Това е стара история. Не, необходима е една властническа партия от независими хора, като тебе и мене.

[* Всичко това е глупост.]

– Но защо пък? – Вронски спомена няколко имена на хора, които имаха власт. – Но защо пък те да не са независими хора?

– Само защото нямат или не са имали от рождение независимо състояние, не са имали име, не са имали тая близост до слънцето, в която сме се родили ние. Тях могат да ги подкупят или с пари, или с почести. И за да се крепят, те трябва да си измислят някакво направление. И провеждат някаква идея или направление, в което

сами не вярват, което причинява зло; а цялото това направление е само средство да имат държавно жилище и еди-колко си заплата. Но когато надникнеш в картите им, *cela n'est pas plus fin que ça**. Аз може да съм по-лош, по-глупав от тях, макар че не виждам защо трябва да съм по-лош от тях. Но у мене и у тебе сигурно има едно важно предимство, а това е, че нас по-трудно могат да ни подкупят. И такива хора са необходими повече от когато и да било.

[* Всичко това не е така умно.]

Вронски слушаше внимателно, но него го занимаваше не толкова самото съдържание на думите, колкото отношението към делото на Серпуховски, който мислеше вече да се бори с властта и имаше в това отношение своите симпатии и антипатии, докато за него съществуваша само служебните интереси на ескадрона. Вронски разбра също колко силен може да бъде Серпуховски със своята несъмнена способност да обмисля и разбира нещата, със своя ум и словесен дар, които така рядко се срещаха в средата, в която живееше той. И колкото и да му беше съвестно, той му завидваше за това.

– Все пак за тия работи на мен ми липсва едно главно нещо – отвърна той. –

Липсва ми желание за пласт, имах такова, но то мина.

– Извини ме, по това не е истина – усмихнат каза Серпуховски.

– Не, истина е, истина е... сега – прибави Вронски, за да бъде искрен.

– Да, истина е сега, това е друга работа; но това сега не ще бъде винаги.

– Може би – отвърна Вронски.

– Ти казваш може би – продължи Серпуховски, сякаш бе отгатнал мисълта му, – а пък аз ти казвам сигурно. И тъкмо затова исках да се срещна с теб. Ти си постъпил така, както е трябвало. Аз разбирам това, но ти не трябва да персевираш. Искам само да ми дадеш *carte blanche**. Аз не смятам да те покровителствувам... Макар че защо ли да не те покровителствувам?... Ти толкова пъти си ме покровителствувал! Надявам се, че нашето приятелство стои по-горе от това. Да – каза той нежно като жена, като му се усмихваше. – Дай ми *carte blanche*, напусни полка и аз ще те вмъкна незабелязано.

[* Свобода на действие.]

– Но разбери, че аз нямам нужда от нищо – каза Вронски – освен от това, всичко да си остане така, както е било досега.

Серпуховски стана и се изправи срещу него.

– Казваш, всичко да си остане така, както е било досега. Разбирам какво значи това. Но слушай: ние сме връстници, може би ти си познавал повече жени от мене. – Усмивката и жестовете на Серпуховски говореха, че Вронски не трябва да се страхува, че той ще се докосне нежно и внимателно до болното място. – Но аз съм женен и повярвай, че след като си опознал само своята жена (както бе писал някой), която обичаш, опознаваш по-добре всички жени, отколкото ако си ги познавал с хиляди.

– Ей сега ще дойдем! – извика Вронски на офицера, който надникна в стаята и ги извика при полковия командир.

На Вронски му се искаше сега да го изслуша докрай и да научи какао ще му каже.

– И ето ти моето мнение. Жените са главната спънка в дейността на човека.

Трудно е да обичаш една жена и да правиш нещо. За това има само едно удобно средство, без да се пречи на любовта – това е женитбата. Чакай, как да ти кажа това, което мисля – каза Серпуховски, който обичаше сравненията, – чакай, чакай! Да, също както да носиш *fardeau** и да правиш нещо с ръце, може само тогава, когато това *fardeau* е вързано на гърба ти – тъкмо това е женитбата. И това нещо аз го почувствувах, като се ожених. Ръцете ми изведнъж се освободиха. Но ако речеш без женитба да влачиш подире си това *fardeau*, ръцете ти ще бъдат така заети, че не можеш да правиш нищо. Погледни Мазанков, Крупов. Те погубиха кариерата си заради жени.

[* Товар, бреме.]

– Какви ли жени пък са те! – каза Вронски, като си спомни за французойката и актрисата, с които имаха връзки споменатите двама души.

– Толкоз по-зле, колкото по-затвърдено е положението на жената в обществото, толкоз по-зле. То е все едно вече не само да влачиш това *fardeau* с ръце, но и да го изтръгваш от другото.

– Ти никога не си обичал – тихо каза Вронски, като гледаше пред себе си и мислеше за Ана.

– Може би. Но спомни си какво ти казах. И още: всички жени са по-големи материалистки от мъжете. Ние вършим от любов нещо голямо, а те са винаги *terre-à-terre**.

[* Делнични.]

– Ей сега, ей сега! – обърна се той към влезлия лакей. Но лакеят не идваше да ги вика пак, както помисли той. Лакеят донесе бележка на Вронски.

– Един слуга ви я донесе от княгиня Тверская.

Вронски разпечата плика и пламна.

– Заболя ме главата, ще си отида – каза той на Серпуховски.

– Е, тогава сбогом. Даваш ли ми *carte blanche*?

– Ще си поговорим после, ще те намеря в Петербург.

XXII

Часът беше вече шест, така че, за да стигне навреме и заедно с това да не пътува със своите коне, които всички познаваха, Вронски се качи във файтона на Яшвин и заповяда да карат колкото може по-скоро. Старият четириместен файтон беше широк. Вронски седна в единия ъгъл, протегна краката си върху предното седалище и се замисли.

Смътното съзнание за яснотата, в която бяха поставени работите му, смътният спомен за приятелството и ласкателството на Серпуховски, който то смяташе за необходим човек, и главно, очакването на срещата – всичко се сливаше в едно общо усещане на радост от живота. Това чувство беше толкова силно, че той неволно се усмихваше. Отпусна краката си, праметна единия върху коляното на другия и като го улови с ръка, опипа коравия прасец, ударен вчера при падането, след което се отпусна назад и въздъхна няколко пъти с пълни гърди.

„Добре, много добре!“ – каза си той. И по-рано той често изпитваше радост при усещане на тялото си, но никога така не бе обичал себе си, тялото си, както сега. Приятно му беше да чувства тая лека болка в силния си крак, приятно му беше да усеща мускулните движения на гърдите си при дишането. Същият тоя ясен и прохладен августовски ден, който действуваше така безнадеждно върху Ана, му се струваше възбудително оживяващ и освежаваше разгорещените му от обливането с вода лице и врат. Миризмата на брилянтина от мустациите му се струваше особено приятна на тоя чист въздух. Всичко, което виждаше през прозореца на файтона, всичко в тоя прохладен чист въздух, посред тая бледна светлина на залеза, беше също така свежо, весело и силно като самия него: и покривите на къщите, които блестяха в лъчите на залязващото слънце, и острите очертания на оградите и ъглите на постройките, и фигурите на срещаните от време на време пешеходци и коли, и неподвижната зеленина на дърветата и тревите, и нивите с правилно прорязани редове с картофи, и полегатите сенки, които падаха от къщите, дърветата и храстите, и от самите редове с картофи. Всичко бе красиво, като хубав пейзаж, току-що завършен и покрит с лак.

– Карай, карай! – каза той на кочияша, като подаде главата си от прозореца, извади от джоба си една банкнота от три рубли и я пхна на озъртащия се кочияш. Ръката на кочияша напипа нещо при фенера, чу се пляскане с камшик и файтонът бързо полетя по равното шосе.

„Не ми трябва нищо, нищо освен това щастие – мислеше той, като наблюдаваше костеното копче на звънчето в междината на прозорците и си представяше Ана такава, каквато я видя последния път. – И колкото повече време минава, толкова повече я обиквам. Ето и градината на държавната вила на Вреде. Къде ли е тя тук? Къде? Как? Защо ми е определила тук среща и ми пише в писмото на Бетси?“ – едва сега помисли той; но нямаше време за мислене. Той спря кочияша, преди да стигне до алеята, отвори вратичката, скочи в движение от файтона и тръгна по алеята, която водеше към къщата. В алеята нямаше никого; но като се озърна надясно, той я видя. Лицето ѝ беше покрито с воал, по той обгърна с радостен поглед онова особено, свойствено само ней движение при походката, навеждането на раменете и държането на главата и веднага сякаш електрически ток мина по тялото му. С нова сила почувствува самия

себе си, от пъргавите движения на краката до движението на дробовите при дишането, и нещо загъделичка устните му.

Тя го посрещна и стисна силно ръката му.

– Нали не ми се сърдиш, че те извиках? Трябваше да те видя – каза тя; и това сериозно и строго очертание на устните ѝ, което видя изпод воала, изведнъж промени душевното му настроение.

– Аз да ти се сърдя! Но как си дошла, къде да идем?

– Все ми е едно – каза тя и го улови под ръка, – да вървим, трябва да поговорим.

Той разбра, че нещо се е случило и че тая среща няма да бъде радостна. В нейно присъствие той нямаше своя воля: без да знае причините за нейното безпокойство, той вече чувствуваше, че същата тревога обзема и него.

– Какво има? Какво? – попита той, като притискаше с лакътя си ръката ѝ и се мъчеше да прочете мислите върху лицето ѝ.

Тя направи мълчаливо няколко крачки, докато се окуражи, и изведнъж се спря.

– Вчера не ти казах – започна тя, като дишаше ускорено и тежко, – че когато се връщаме с Алексей Александрович, аз му казах всичко... казах му, че не мога да бъда негова жена, че... и му разправих всичко.

Той я слушаше, като навеждаше неволно цялата си снага, сякаш с това искаше да смекчи за нея тежестта на положението ѝ. Но още щом тя каза тия думи, той изведнъж се изправи и лицето му доби горд и строг израз.

– Да, да, това е по-добре, хиляди пъти по-добре! Разбирам колко тежко ти е било – каза той.

Но тя не слушаше думите му, а четеше мислите по израза на лицето му. Тя не можеше, да знае, че изразът на лицето му отразява първата мисъл, която му бе минала – че сега дуелът е неизбежен. През главата ѝ никога не бе минавала мисълта за дуел и затова тя си обясни другояче тоя мигновен израз на строгост.

След като бе получила писмото на мъжа си, дълбоко в душата си тя знаеше вече, че всичко ще си остане, както е било, че тя не ще има сили да пренебрегне положението си, да зарече сина си и да тръгне с любовника си. Предобедът, който прекара у княгиня Тверская, още повече я убеди в това. Но тая среща все пак беше извънредно, важна за нея. Тя се надяваше, че тая среща ще промени положението и ще я спаси. Ако при това съобщение той решително, страстно, без ни една минута колебание ѝ каже: „Захвърли всичко и бягай с мен!“ – тя ще зарече сина си и ще тръгне с него. Но това съобщение не предизвика у него онова, което тя очакваше; той сякаш само се обиди от нещо.

– Никак не ми е било тежко. То стана от само себе си – раздразнено каза тя – и ето... – Тя извади от ръкавицата писмото на мъжа си.

– Разбирам, разбирам – прекъсна я той, като взе писмото, но не го прочете и се мъчеше да я успокои, – аз желях едно, за едно се молах – да се тури край на това положение, за да посветя живота си на твоето щастие.

– Защо ми говориш така? – каза тя. – Нима мога да се съмнявам в това? Ако бях се съмнявала...

– Кои са тия, които идват? – изведнъж каза Вронски, като посочи идващите насреща им две дами. – Може би ни познават – и той бързо я повлече и тръгна по страничната пътека.

– Ах, псе едно ми е! – каза тя. Устните ѝ се разтрепериха. И на него му се стори, че очите ѝ със странна злоба го гледат изпод воала. – Та казвам, работата не е там, аз не мога да се съмнявам в това: но ето какво ми пише той. Прочети. – Тя отново се спря.

Отново, както и в първия миг, когато тя му каза, че е скъсала с мъжа си, Вронски, като четеше писмото, неволно се отдаде на онова естествено впечатление, което предизвикваше у него отношението му към оскърбения мъж. Сега, когато държеше в ръце писмото му, той неволно си представяше това извикване на дуел, за което навярно още днес или утре ще получи съобщение у дома си, представяше си и самия дуел, през време на който със същия студен и горд израз, който и сега беше на лицето му, той ще стреля във въздуха и ще стои под изстрела на оскърбения мъж. И веднага в главата му премина мисълта за онова, което току-що му бе казал Серпуховски и за което самият той бе мислил сутринта – че е по-добре да не се

свързва, – но той знаеше, че не може да ѝ открие тая мисъл.

Когато прочете писмото, той вдигна очи към нея и в погледа му нямаше твърдост. Тя веднага разбра, че вече е мислил по-рано за това. Тя знаеше, че каквото и да ѝ каже, той няма да ѝ каже всичко, което мисли. И разбра, че последната ѝ надежда е измамена. Друго нещо очакваше тя.

– Виждаш ли какъв човек е той – каза тя с треперещ глас, – той...

– Прощавай, но аз се радвам на това – прекъсна я Вронски. – За Бога, остави ме да се доизкажа – прибави той, като я молеше с поглед да му даде време да обясни думите си. – Радвам се, защото това не може, по никакъв начин не може да остане така, както предполага той.

– Защо пък да не може? – каза Ана, като сдържаше сълзите си и очевидно не придаваше никакво значение на онова, което той ще каже. Тя чувствуваше, че съдбата ѝ е решена.

Вронски искаше да каже, че това не може да продължи така при един неизбежен според него дуел, но каза друго нещо.

– Не може да продължи така. Надявам се, че сега ще скъсаш с него. Надявам се – той се смути и се изчерви, – че ще ми позволиш да обмисля и уредя нашия живот. Утре... – започна той.

Тя не го остави да се доизкаже.

– Ами синът ми? – извика тя. – Не виждаш ли какво ми пише той? Трябва да го оставя, а пък аз не мога и не искам да направя това.

– Но, за Бога, кое е по-добре? Да оставиш сина си или да продължиш това унижително положение?

– За кого унижително положение?

– За всички и най-вече за тебе.

– Ти казваш унижително... Не говори така. За мене тия думи нямат смисъл – каза тя с треперещ глас. Сега не ѝ се искаше той да говори неистини. Оставаше ѝ само любовта му и тя искаше да го обича. – Разбери, че от оня ден, откак те обикнах, за мене всичко, всичко се промени. За мене има само едно-едничко нещо – твоята любов. Ако тя е моя, аз се чувствувам така високо, така твърдо, че нищо не може да бъде унижително за мен. Аз се гордея с положението си, защото... гордея се със... гордея се... – Тя не се доизказа с какво се гордее. Сълзи от срам и отчаяние задушиха гласа ѝ. Тя се спря и заплака.

Той също усети, че нещо се надига към гърлото му, щипе го в носа и за пръв път в живота си почувствува, че е готов да заплаче. Не би могъл да каже кое именно го бе засегнало така; беше му жал за нея и чувствуваше, че не може да ѝ помогне и същевременно знаеше, че е виновен за нещастията ѝ, че е направил нещо недобро.

– Нима не е възможен развод? – тихо каза той. Тя не отговори и поклати глава. – Нима не можеш да вземеш сина си и все пак да скъсаш с него?

– Да, но това зависи от него. Сега трябва да отида при него – сухо каза тя. Предчувствието ѝ, че всичко ще остане както е било, не я излъга.

– Във вторник ще бъде в Петербург и всичко ще се реши.

– Да – каза тя. – Но да не говорим вече за това.

Каретата на Ана, която тя бе отпратила и бе заповядала да я чака при оградата на градината на Вреде, се приближи. Ана се сбогува с него и си отиде.

XXIII

В понеделник стана обикновеното заседание на комисията от 2 юни. Алексей Александрович влезе в заседателната зала, здрависа се както обикновено с членовете и председателя и седна на мястото си, като сложи ръка върху пригответените пред него книжа. Между тия книжа бяха и необходимите му справки и нахвърленият конспект на оная декларация, която възнамеряваше да направи. Впрочем не му и трябваха справки. Той помнеше всичко и не смяташе за необходимо да повтаря в паметта си онова, което ще каже. Знаеше, че когато му дойде времето и когато види отпреде си лицето на противника, който напразно ще се опитва да си придаде равнодушен израз, речта му ще се излее от само себе си по-добре, отколкото би могъл да се подготви сега. Чувствуваше, че съдържанието на речта му е така капитално, че всяка дума от нея ще

има значение. Между това, като слушаше обичайния доклад, той имаше най-невинен, безобиден вид. Наблюдавайки белите му, с изпъкнали жили ръце, които с дългите си пръсти така нежно опипваха двата края на лежащия отпреде му бял лист, и наведената му настрани глава с израз на умора, никой не мислеше, че ей сега от устата му ще се излеят такива думи, които ще предизвикат страшна буря, ще накарат членовете да викат и да се прекъсват един друг, а председателят да иска да се пази ред. Когато докладът свърши, с тихия си тънък глас Алексей Александрович заяви, че има да съобщи известни свои съображения по въпроса за настаняване на малцинствата.

Вниманието се насочи към него. Алексей Александрович се изкашля и без да гледа противника си, но като избра, както правеше винаги при произнасяне на речи, първото седящо отпреде му лице – едно малко, смирено старче, което никога нямаше никакво мнение в комисията, започна да излага своите съображения. Когато работата стигна до основния и органически закон, противникът скочи и започна да възразява. Стремов, който също беше член на комисията и също бе засегнат на болното място, започна да се оправдава – и изобщо заседанието стана бурно; но Алексей Александрович възтържествува и неговото предложение бе прието; бяха назначени три нови комисии и на другия ден в известния петербургски кръг се приказваше само за това заседание. Успехът на Алексей Александрович беше дори по-голям, отколкото той очакваше.

На другата сутрин, във вторник, като се събуди, Алексей Александрович си спомни с удоволствие за вчерашната победа и не можа да не се усмихне, макар че искаше да се покаже равнодушен, когато управителят на канцеларията, в желанието си да го поласкае, му съобщи за стигналите до ушите му слухове относно станалото в комисията.

Докато се занимаваше с управителя на канцеларията, Алексей Александрович бе забравил съвсем, че днес е вторник, денят, определен от него за пристигането на Ана Аркадиевна, и бе учуден и неприятно поразен, когато слугата дойде и му доложи, че тя е пристигнала.

Ана пристигна в Петербург рано сутринта; бяха ѝ изпратили каретата, защото тя бе телеграфирала, и Алексей Александрович сигурно знаеше за пристигането ѝ. Но когато тя пристигна, той не я посрещна. Казаха ѝ, че не е излизал още и се занимава с управителя на канцеларията. Тя поръча да кажат на мъжа ѝ, че е пристигнала, отиде в кабинета си и започна да си подрежда нещата, като очакваше, че той ще дойде при нея. Но мина цял час, а той не идваше. Тя отиде в трапезарията уж да даде нареждания и нарочно говореше високо, като очакваше, че той ще дойде тук; но той не дойде, макар че тя чу как излезе до вратата на кабинета, когато изпращаше управителя. Тя знаеше, че той както винаги ще отиде скоро на работа, и ѝ се искаше преди това да се срещне с него, за да се изяснят отношенията им.

Тя закрачи из салона и решително тръгна към него. Когато влезе в кабинета му, той във вицмундир, очевидно готов да излезе, седеше до малката маса, на която се бе облакът, и унило гледаше пред себе си. Тя го видя, преди да я види той, и разбра, че мисли за нея.

Щом я видя, той искаше да стане, но се отказа, а след това лицето му пламна, което никога по-рано Ана не бе виждала, и той бързо стана и тръгна към нея, като я гледаше, но не в очите, а по-горе, в челото и прическата. Пристъпи до нея, улови я за ръката и я помоли да седне.

– Много се радвам, че пристигнахте – каза той, седна до нея и очевидно в желанието си да каже нещо се запъна. Няколко пъти се канеше да заприказва, но се спираше. Въпреки че, готвейки се за тая среща, тя си казваше, че трябва да го презира и да го обвинява, сега не знаеше какво да му каже и го съжаляваше. И така мълчанието продължи доста дълго. – Сериозно здрав ли е? – попита той и преди да дочака отговор, прибави: – Днес няма да обядвам у дома и трябва да изляза веднага.

– Аз исках да замина за Москва – каза тя.

– Не, много, много добре направихте, че пристигнахте – каза той и отново млъкна.

Като видя, че той няма си ти да заприказва сам, започна тя.

– Алексей Александрович – каза тя, като го поглеждаше и не махваше очи от неговия поглед, насочен към прическата ѝ, – аз съм престъпна, лоша жена, но съм това, което бях, което ви казах тогава, и дойдох да ви кажа, че не мога да променя нищо.

– Аз не съм ви питал за това – каза той, като я погледна изведнъж смело и с омраза право в очите, – така и предполагам. – Под влияние на гнева той, както изглежда, отново овладя напълно всичките си способности. – Но както ви казах тогава и ви писах – заприказва той с остър, тънък глас, – повтарям и сега, че не съм длъжен да зная това. Аз игнорирам това. Не всички жени са така добри като вас, че да бързат толкова да съобщят такава „приятна“ новина на мъжа си. – Той особено подчерта думата „приятна“. – Аз пренебрегвам това нещо дотогава, докато обществото не го знае, докато името ми не е опозорено. И затова само ви предупреждавам, че нашите отношения трябва да бъдат такива, каквито са били винаги, и че само в случай, ако вие се „компрометирате“, ще трябва да взема мерки, за да запазя честта си.

– Но нашите отношения не могат да бъдат такива, каквито са били – с плах глас заприказва Ана, като го гледаше уплашено.

Кога го тя видя отново тия спокойни жестове и чу тоя пронизителен детски и ироничен глас, отвратата към него унищожи по-раншната ѝ жалост и тя изпитваше само страх, но на всяка цена искаше да изясни положението си:

– Аз не мога да бъда ваша жена, когато... – започна тя.

Той се засмя със зъл и студен смях.

– Изглежда, че тоя начин на живот, който сте избрали, се е отразил върху понятията ви. Аз дотолкова уважавам или презирам и едното, и другото... уважавам вашето минало и презирам настоящето ви... че бях далеч от това тълкуване, което, сте дали на думите ми.

Ана въздъхна и наведе глава.

– Впрочем – продължи той разпалено – не разбирам как, щом като сте толкова независима, че откривате направо на мъжа си изневярата си и, както изглежда, не виждате нищо осъдително в това, как намирате за осъдително да изпълнявате задълженията си на жена към мъжа си?

– Алексей Александрович! Какво искате от мене?

– Искам да не срещам тоя човек тук и вие да се държите така, че нито „обществото“, нито „прислугата“ да могат да ви обвинят... и да не се срещате с него. Струва ми се, че това не е много. А срещу това ще се ползвате с правата на честна жена, без да изпълнявате задълженията ѝ. Ето всичко, което имам да ви кажа. Но време е да вървя. Няма да обядвам в къщи.

Той стана и тръгна към вратата. Ана също стана. Той ѝ се поклони мълчаливо и ѝ стори път да мине пред, него.

XXIV

Нощта, която Левин бе прекарал върху купата, не мина безследно за него: стопанството, което ръководеше, му омръзна и той изгуби всякакъв интерес към него. Въпреки отличната реколта никога не е имало или поне никога не му се е струвало, че има толкова несполуки и толкова враждебни отношения между него и селяните както тая година. И причината за тия несполуки и за тая враждебност сега му бе напълно ясна. Прелестта, която той изпитваше от самата работа, настъпилото поради това сближение със селяните, завистта, която изпитваше към тях: и към живота им, желанието му да се отдаде на тоя живот, което през тая нощ беше за него вече не мечта, а намерение, за чието изпълнение той обмисляше вече подробностите – всичко това промени дотолкова възгледа му за ръководеното от него стопанство, че той не можеше вече никак да намери в него по-раншния интерес и не можеше да не види неприятното си отношение към работниците, което бе в основата на цялата работа. Стада от подобрени крави като Пава, цяло землище, наторена и разорано с плугове, девет равни ниви, оградени с върби, деветдесет десетини с дълбоко заоран тор, редосеялки и т.н. – всичко това бе прекрасно, ако се правеше само от него или заедно с другари, с хора, които му съчувствуват. Но сега той виждаше ясно (работата над книгата му върху селското стопанство, в което главният производствен елемент трябваше да бъде работникът, му помогна много за това) – той виждаше ясно, че стопанството, което ръководеше, беше само една жестока и упорита борба между него и работниците, в която от едната страна, неговата страна, имаше постоянен напрегнат стремеж да се

наглася всичко според един, считан от него най-добър образен, а от другата страна беше естественият ред на нещата. И в тая борба той виждаше, че при най-голямо напрежение на силите от негова страна и без всякакво усилие и дори намерение от другата се постигаше само това, че стопанството едва креташе и съвсем напразно се изхажяваха отличните оръдия, отличният добитък и земя. И главно – не само съвсем нахалост се пилееше използваната в тая работа енергия, но сега, когато смисълът на стопанството стана ясен за него, той не можеше да не чувства, че целта на неговата енергия беше най-недостойна. Всъщност в каква се състоеше борбата? Той държеше за всеки свой грош-(а не можеше и да не държи, защото достатъчно бе да отслаби енергията, и нямаше да има пари да плати на работниците), а те държаха само на това – да работят спокойно и приятно, сиреч както бяха свикнали. Неговият интерес беше всеки работник да изработва колкото може повече, при това да не се самозабравя, да гледа да не чупи веялки, конни сенокосачки, вършачки, а и да мисли над това, което върши; на работника пък се искаше да работи колкото може по-приятно, с почивки и, главно – безгрижно и без да му мисли много. През лятото Левин виждаше това на всяка крачка. Изпратеше ли да накосят детелина за сено, като изберат лошите десетини, обрасли с трева и пелин и негодни за семе – окосяваха му наред най-хубавите, оставени за семе десетини, като се оправдаваха с това, че така наредил управителят, и го успокояваха, че сеното ще стане отлично; но той знаеше, че това става, защото тия десетини се косяха по-лесно. Изпратеше ли сенообръщачка да разтърсят сеното – счупваха я още на първите редове, защото селянина го мързеше да седи на капрата под размахващите се над него крила. И му казваха: „Не се безпокойте, жените ще го разхвърлят по-бързо.“ Плуговете се оказваха негодни за работа, защото на работника не му идваше наум да спусне вдигнатия резец и като обръщаше насила, измъчваше конете и хабеше земята; но му казваха да бъде спокоен. Конете пущаха да пасат в посевите, защото нито един работник не искаше да бъде нощен пазач; и въпреки заповедта да не правят това, работниците се редуваха да пазят нощем, но Ванка, който бе работил цял ден, заспа и се разкайваше за греха си, като казваше: „Както щете.“ Умориха три от най-хубавите телета, защото, без да ги поят, бяха ги пуснали в окосената детелина и никак не искаха да повярват, че телетата се бяха подули от детелината, а за успокоение разправяха, че на един от съседите за три дни измрели сто и дванадесет глави добитък. Всичко това се правеше не защото някой желаше злото на Левин или на стопанството му: наопаки, той знаеше, че го обичат и го смятат прост господар (което е най-висока похвала), но това се правеше само защото на работниците им се искаше да работят весело и безгрижно и неговите интереси бяха за тях не само чужди и непонятни, но и фатално противоположни на най-справедливите им интереси. Отдавна вече Левин изпитваше недоволство от отношението си към стопанството. Той виждаше, че лодката му тече, но не можеше да намери и не търсеше пробитото място може би защото нарочно се самоизмамваше. Но сега вече не можеше да се самоизмамва. Стопанството, което той ръководеше, му бе станало не само неинтересно, но и отвратително и той не можеше вече да се занимава с него.

Към това се прибави и присъствието на Кити Шчербацкая на тридесет версти от него, която той искаше и не можеше да види. Когато бе ходил у Даря Александровна Облонская, тя го покани да им иде на гости: да иде, за да направи отново предложение на сестра ѝ, която, както тя даваше да се разбере, сега щяла да го приеме. Самият Левин, след като видя Кити Шчербацкая, разбра, че не е престанал да я обича; но той не можеше да отиде у Облонски, защото знаеше, че тя е там. Това, че ѝ направи предложение и тя го отхвърли, бе издигнало непреодолима преграда между него и нея. „Аз не мога да я моля да стане моя жена само защото тя не може да бъде жена на оня, когото искаше“ – казваше си той. Мисълта за това го правеше хладен и враждебен към нея. „Не ще бъде по силите ми да говоря с нея без чувство на укор, да я гледам без злоба и тя само ще ме намрази още повече, както трябва и да бъде. И после, как мога сега, след онова, което Даря Александровна ми каза, да отида у тях? Нима мога да не издам, че зная какво ми е казала тя? И аз ще отида с великодушие – да ѝ простя, да я съжаля. Ще застана пред нея в ролята на човек, който ѝ прощава и я удостоява с любовта си!... Защо Даря Александровна ми каза това нещо? Аз можех да я видя случайно и тогава всичко би станало от само себе си, но сега е невъзможно, невъзможно!“

Даря Александровна му изпрати бележка, с която искаше от него едно дамско седло за Кити. „Казаха ми, че сте имали такова седло – пишеше му тя. – Надявам се, че ще го донесете вие.“

Това вече той не можеше да понесе. Как може една умна, деликатна жена да унижава така сестра си! Той написа десетина писъмца, но скъса всичките и изпрати седлото без всякакъв отговор. Не можеше да пише, че ще отиде, защото наистина не можеше да отиде; а още по-лошо бе да пише, че не може да отиде, понеже нещо го спира, или защото заминава. Той изпрати седлото без отговор и със съзнанието, че е направил нещо срамно, още на другия ден остави дотегналото му стопанство на управителя и замина за един далечен уезд при приятеля си Свияжски, край имението на когото имаше отлични блатата с бекаси и който неотдавна му бе писал и го молеше да изпълни отдавнашното си намерение да му отиде на гости. Блатата с бекаси в Суровски уезд отдавна съблазняваха Левин, но зает със стопанството, той все отлагаше това пътуване. А сега му беше драго да се махне и от съседството на Щчербацки, и, главно – от стопанството именно заради лова, който при всички горчивини му служеше като най-добра утеха.

XXV

В Суровски уезд нямаше нито железопътни, нито пощенски съобщения и затова Левин пътуваше в бричка със свои коне.

На половината път той спря да нахрани конете у един богат селянин. Плешив, но запазен старец, с широка червеникава брада, побеляла на бузите, му отвори вратната, като се притисна до стълба, за да стори път на тройката. След като посочи на коларя място под навеса в големия, чист и прибран нов двор, ограден с обгорени колове, старецът покани Левин в стаята. Една чисто облечена невеста, с галоши на бос крак, бе се навела и търкаше пода на новия пруст. Тя се уплаши от кучето, което се втурна след Левин, и извика, но веднага се изсмя на уплахата си, като разбра, че кучето не хапе. Със запретнатата си ръка тя посочи на Левин вратата на стаята, а след това отново се наведе, закри хубавото си лице и продължи да мие.

– Самовара да приготвя ли? – попита тя.

– Да, моля ви се.

Стаята беше голяма, с холандска печка и преградка. Под иконите имаше изпъстрена с шарки маса, пейка и два стола. До вратата – бюфетче със съдове. Капаците на прозорците бяха затворени, мухи имаше малко и беше толкова чисто, че Левин взе мерки да не би Ласка, която по пътя бе тичала и се бе къпала в локвите, да изцапа пода и ѝ посочи да легне в ъгъла до вратата. След като огледа стаята, Левин отиде в задния двор. Благовидната невеста с галошите, разлюляла празните кофи на кобилищата, се завтече пред него за вода на кладенеца.

– По-бързо! – весело ѝ извика старецът и се приближи до Левин. – Е, господине, у Николай Иванович Свияжски ли отивате? Той също се отбива у нас – словоохотливо започна той, като се облакът на перилата на външната стълба.

Посред разказа на стареца за познанството му със Свияжски вратната отново изскърца и в двора влязоха работници от полето с орала и брани. Впрегнатите в оралата и браните коне бяха охранени и едри. Работниците, изглежда, бяха от семейството: двамата бяха млади, с басмени ризи и каскети, а другите двама бяха надничари, с кълчищни ризи – единият старец, а другият – млад момък. Домакинът слезе от стълбата, приближи се до конете и започна да ги разпряга.

– Какво сте орали? – попита Левин.

– Окопавахме картофи. И ние си имаме малко земица. Ти, Федот, не пушай катъра, а го дръж в обора, ще впрегнем друг кон...

– Татко бе, донесе ли палешниците, дето ти поръчах? – попита високият здрав момък, очевидно син на стареца.

– На... в шейната са – отвърна старецът, като намота свалените поводи и ги хвърли на земята. – Нагласи ги, докато обядват.

Благовидната невеста с пълни кофи, които прегъваха раменете ѝ, влезе в пруста. Появиха се отнейде и други жени, млади и хубави, на средна възраст и стари, грозни, с деца и без деца.

Самоварът засвири в тръбата; работниците и къщните хора, след като нагласиха конете, отидоха да обядват. Левин извади провизиите си от бричката и покани стареца да пият чай.

– Ама ние вече пихме – каза старецът, който очевидно с удоволствие прие поканата. – Но хайде за компания.

Докато пиеха чай, Левин научи цялата история за стопанството на стареца. Преди десет години старецът наел сто и двадесет десетини земя от една помешчица, а миналата година ги купил и наел още триста от съседа си помешчик. Една малка част от земята, най-лошата, давал под наем, а около четиридесет десетини в полето обработвал сам със семейството си и двама наемни работници. Старецът се оплакваше, че работите му вървели лошо. Но Левин разбираше, че той се оплаква само от приличие, а стопанството му процъфтява. Ако работите му не вървяха, той не би купил земя по сто и пет рубли десетината, не би оженил тримата си сина и племенника, не би строил два пъти след пожар, и то все по-хубави и по-хубави сгради. Въпреки оплакванията на стареца виждаше се, че той с право се гордее с благосъстоянието си, със синовете, племенника, снахите, конете, кравите и особено с това, че цялото му стопанство се крепи. От разговора си със стареца Левин научи, че той не е далеч от мисълта и за някои нововъведения. Сеел много картофи и картофите му, които Левин бе виждал, когато идваше, вече прецъфтяваха и завързваха, докато неговите едва бяха започнали да цъфтят. За картофите той разоравал с плуг, който вземал от един помешчик. Сеели пшеница. Една малка подробност особено порази Левин: плевели ръжта и с изскубаните плевели старецът хранел конете. Колко пъти Левин, като виждаше, че тая прекрасна кърма се хаби, бе се наканвал да я събира; но това винаги се оказваше невъзможно. А селянинът го правеше и не можеше да се нахвали с тая кърма.

– Каква е работата на жените? Изнесат купчините на пътя, а талигата мине и ги натовари.

– А ние, помешчиците, сме зле с работниците – каза Левин, като му подаваше чаша чай.

– Благодарим – отвърна старецът, взе чашата, но се отказа от захарта, като посочи останалата у него отхапана бучка. – Къде може да се върши работа с работници? – каза той. – Цяла разсипия. Ето, да вземем Свияжски. Ние знаем каква е земята му – мак, а и той не може да се похвали много с реколтата. Така е, когато не се гледа присърце!

– Но нали и ти стопанисваш с работници?

– Нашата работа е селска. Ние наглеждаме всичко. Лошо ли работи – вън и сами се справяме.

– Тате, Финоген поръча да намерим катран – каза влязлата жена с галошите.

– Така е, господине! – каза старецът и стана, прекръсти се продължително, благодари на Левин и излезе.

Когато Левин влезе в задната стая, за да извика коларя си, видя всички мъже, събрани на трапезата. Жените, прави, им прислужваха. Младият здравеняк син, с пълна уста с каша, разправяше нещо смешно и всички се смееха, а особено весело жената с галошите, която сипваше чорба в паницата.

Твърде е възможно впечатлението за добра уредба, което тая селска къща направи на Левин, да се дължеше до голяма степен на благовидното лице на жената с галошите, но това впечатление беше толкова силно, че Левин просто не можеше да се освободи от него. И по целия път от стареца до Свияжски той току си спомняше за това стопанство, сякаш нещо от това впечатление се натрапваше особено на вниманието му.

XXVI

Свияжски беше представител на дворянството в своя уезд. Той беше пет години по-стар от Левин и бе отдавна женен. В къщата му живееше младата му балдъза, много симпатична на Левин мома. И Левин знаеше, че Свияжски и жена му много искаха да го оженят за тая девойка. Той го знаеше несъмнено, както винаги тия работи ги знаят младите хора, така наречените ергени, макар че никога и никому не би се решил да каже това, но знаеше също, че въпреки желанието си да се ожени, въпреки че по

всички данни тая твърде привлекателна мома можеше да бъде отлична жена, дори и да не бе влюбен в Кити Шчербацкая, той толкова малко можеше да се ожени за нея, както да отлети в небето. И това отравяше удоволствието, което той се надяваше да изпита от гостуването си у Свияжски.

Когато получи писмото на Свияжски, с което той го канеше на лов, Левин веднага помисли за това, но все пак реши, че тия намерения на Свияжски са само едно негово предположение, неосновано на нищо, и затова трябва да отиде. Освен това дълбоко в душата си той искаше да провери себе си, да се сблъска отново с това момиче. А домашният живот на Свияжски беше във висша степен приятен и самият Свияжски, най-добрият тип земски деен, какъвто Левин познаваше, винаги му беше извънредно интересен.

Свияжски беше един от ония чудни за Левин хора, чиито разсъждения, много последователни, макар и никога несамостоятелни, вървят от само себе си, а животът, извънредно определен и твърд в насоката си, върви също сам по себе си, свършено независимо и почти винаги в разрез с разсъжденията. Свияжски беше извънредно либерален човек. Той презираше дворянството и смяташе повечето от дворяните за тайни привърженици на крепостничеството, които само от страх не се проявяват. Той смяташе Русия за изгубена страна, като Турция, а правителството на Русия толкова лошо, че никога не си позволяваше дори да критикува сериозно действията на правителството, но същевременно бе на служба и бе образец дворянски представител, и когато пътуваше, винаги слагаше фуражка с кокарда и с червена околжка. Той смяташе, че може да се живее само в чужбина, дето и ходеше да поживее при първа възможност, а същевременно в Русия ръководеше едно твърде сложно и усъвършенствувано стопанство и с твърде голям интерес следеше всичко и знаеше какво става в Русия. Той смяташе, че руският селянин по развитие стои на преходното стъпало между маймуната и човека, а същевременно на земските избори с най-голямо удоволствие стискаше ръка на селяните и изслушваше мненията им. Той не вярваше в нищо, но много бе загрижен за подобряване бита на духовенството и за намаляване на енориите, при което особено ходатайствуваше черквата да остане в неговото село.

По женския въпрос той беше на страната на крайните привърженици за пълна свобода на жените и особено за правото им на труд, но живееше с жена си така, че всички се любуваха на техния задръжен бездетен семеен живот, и бе наредил живота на жена си така, че тя не работеше и не можеше да работи нищо, освен да споделя общата с мъжа си грижа как по-добре и повесело да прекарват времето.

Ако Левин нямаше способност да разглежда хората откъм най-добрата им страна, характерът на Свияжски не би представлявал никаква трудност и никакъв въпрос за него; той би си казал: диване или говедо и всичко би било ясно. Но той не можеше да каже диване, защото Свияжски несъмнено беше не само много умен, но и много образован и необикновено скромен с образованието си човек. Нямаше нещо, което да не знае; но той показваше знанието си само тогава, когато го принуждаваха за това. Още по-малко Левин можеше да го нарече говедо, защото Свияжски несъмнено беше честен, добър и умен човек, който весело, оживено, постоянно вършеше работа, която високо се ценеше от всички околни, и сигурно никога не правеше и не можеше да направи съзнателно нещо лошо.

Левин се мъчеше да разбере и не разбираше и винаги гледаше на него и на живота му като на някаква жива загадка.

Те бяха приятели и затова Левин си позволяваше да разпитва Свияжски, да се домогва до самата основа на възгледа му за живота; но това винаги бе напразно. Винаги когато се опитваше да проникне отвъд отворените за всички врати на приемните стаи в ума на Свияжски, Левин забелязваше, че Свияжски меко се смущава; в погледа му се изписваше едва доловима уплаха, сякаш се боеше, че Левин ще го улови, и той даваше добродушен и весел отпор.

Сега, след като се бе разочаровал от стопанството, на Левин му беше особено приятно да погостува на Свияжски. Независимо от това, че му ставаше добре, когато гледаше тия щастливи, доволни от себе си и от всички гълъбчета и благоустроеното им гнездо, сега, когато се чувствуваше така недоволен от живота си, искаше му се да разбере от Свияжски оная тайна, която придаваше такава яснота, определеност и веселост на живота му. Освен това Левин знаеше, че у Свияжски ще види някои съседи помешчици, и сега му беше особено интересно да поприказва и да послуша ония

стопански разговори за реколтата, за наемането на работници и т.н., които Левин знаеше, че е прието да се смятат за нещо много низко, но които сега му се струваха единствено важни. „Може би това не е било важно при крепостното право или не е важно в Англия. И в двата случая самите условия са определени; но сега, когато у нас всичко това се преобърна и едва се урежда, въпросът как ще се поставят тия условия, е единствено важният въпрос за Русия“ – мислеше Левин.

Ловът се оказа по-лош, отколкото очакваше Левин. Блатото бе пресъхнало и нямаше никак бекаси. Той ходи цял ден и донесе само три парчета, но затова пък, както винаги след лов, се върна с отличен апетит, с отлично разположение на духа и в онова възбудено умствено състояние, което винаги придружаваше силното физическо движение у него. И през време на лова, когато сякаш не мислеше за нищо, току си спомняше за стареца и семейството му и това впечатление не само се натрапваше на вниманието му, но сякаш изискваше и разрешението на нещо, свързано с него.

Вечерта, докато пиеха чай, в присъствието на двама помешчици, които бяха дошли по някакви настоянически работи, се завърза оня най-интересен разговор, какъвто Левин очакваше.

Левин седеше при домакинята до чайната маса и трябваше да води разговор с нея и с балдъзата, седнала срещу него. Домакинята беше кръглолика, руса и средна на ръст жена, цяла сияеща от трапчинки и усмивки. Левин се опитваше чрез нея да се домогне до разрешението на важната за него загадка, каквато представляваше мъжът ѝ, но той нямаше пълна свобода на мислите, защото му беше мъчително неловко. Мъчително неловко му беше, защото срещу него седеше балдъзата с особена, както му се струваше, облечена заради него рокля, с особено трапецовидно деколте на бялата гръд; това четириъгълно деколте, въпреки че гърдите бяха много бели или тъкмо поради това, че бяха много бели, лишаваше Левин от свобода на мисълта. Той се въобразяваше, навярно погрешно, че това деколте е направено заради него, и смяташе, че няма право да го гледа и се мъчеше да не го гледа; но се чувствуваше виновен дори само заради това, че деколтето е направено. На Левин му се струваше, че лъже някого и че трябва да обясни нещо, но че не може никак да обясни това и затова постоянно се изчервяваше, беше неспокоен и се чувствуваше неловко. Неговата неловкост се предаваше и на хубавичката балдъза. Но, изглежда, домакинята не забелязваше това и нарочно я въвличаше в разговора.

– Казвате – продължи започнатия разговор домакинята, – че мъжът ми не може да се интересува от всичко руско. Наопаки, той е весел в чужбина, но никога така, както тук. Тук той се чувствува в своята среда. Има толкова работа, а е способен да се интересува от всичко. Ах, не сте ли ходили в нашето училище?

– Видях го... Оная обвита с бръшлян къщичка, нали?

– Да, това е дело на Настя – каза тя и посочи сестра си.

– И вие ли преподавате? – попита Левин, като се мъчеше да гледа край деколтето, но чувствуваше, че където и да погледне на тая страна ще види все това деколте.

– Да, и аз съм преподавала и преподавам, но имаме една отлична учителка. Въведохме и гимнастика.

– Не, благодаря, не искам повече чай – каза Левин и като чувствуваше, че е неучтиво от негова страна, но нямаше вече сили да продължава тоя разговор, се изчерви и стана. – Чувам много интересен разговор – прибави той и се приближи до другия край на масата, дето седеше домакинята с двамата помешчици, Свияжски седеше ребром към масата и с облакътената си ръка въртеше чаша, а с другата събираше брадата си в шепи, поднасяше я към носа си и пак я отпускаше, сякаш я миришеше. С блестящите си черни очи той гледаше втренчено разгорещилия се помешчик с побелели мустаци и явно се забавляваше от думите му. Помешчикът се оплакваше от народа. За Левин бе ясно, че на оплакванията на помешчика Свияжски може да даде такъв отговор, с който изведнъж ще унищожи целия смисъл на речта му, но поради положението си той не може да даде тоя отговор и слуша с известно удоволствие комичната реч на помешчика.

Помешчикът с побелелите мустаци очевидно беше закоравял защитник на крепостното право и стар селски жител, страстен селски стопанин. Тия признаци Левин виждаше и в облеклото му – старомоден, изтърган сюртук, с който помешчикът, изглежда, не бе свикнал, и в умните му, начумерени очи, и в стройната руска реч, и

в усвоения, изглежда, от дълъг опит повелителен тон, и в енергичните движения на големите му, красиви, загорели ръце с един стар венчален пръстен на безименния и ръст.

XXVII

– Само ако не ми беше жал да захвърля това, което е създадено... положен е толкова труд... бих махнал с ръка на всичко, бих го продал и бих заминал като Николай Иванович... да слушам _Елена_ – каза помешчикът и приятна усмивка освети умното му старо лице.

– Ама не го захвърляте – каза Николай Иванович Свияжски, – значи имате сметка.

– Сметката е една, че живея у дома си, нито съм го купил, нито съм го взел под наем. И все живееш с надеждата, че народът ще се вразуми. А иначе, вярвате ли – това пиянство, тоя разврат! Всичко си разделиха помежду си, ни кончета, ни кравички. Умира от глад, а ако го наемете за работник, гледа да ви развали всичко, а отгоре на туй ви вика и при мировия съдия.

– Но и вие можете да се оплачете на мировия съдия – каза Свияжски.

– Аз ли да се оплача? За нищо на света! Ще започнат да разправят такива работи, че ще съжаляваш, дето си се оплакал! Ето на тухларницата – взеха капаро и си отидоха. Какво направи мировият съдия? Оправда ги. Всичко се крепи само от общинския съд и кмета. Той им идва до`хак по старовремски. Няма ли това – зарязвай всичко. Бягай накрай света!

Очевидно помешчикът дразнеше Свияжски, но Свияжски не само не се сърдеше, но явно се забавляваше от това.

– Но ето ние водим стопанството си без такива мерки – усмихнат каза той, – аз, Левин, негова милост.

Той посочи другия помешчик.

– Да, работата на Михаил Петрович върви, но попитай го как. Нима това е рационално стопанство? – каза помешчикът, който очевидно се перчеше с думата „рационално“.

– Моето стопанство е скромно – каза Михаил Петрович. – Благодаря на Бога. Цялото ми стопанство е – да мога наесен да събера парички за данъците. Дойдат селяните: бащице, татко, спаси ни! А нали са свои селяни, съседи, стане ти жал. Дадеш им за първата третина, па им кажеш: помнете, деца, аз ви помогнах, но и вие ще ми помогнете кога стане нужда – за сеитба на овес ли, за коситба ли, за жетва ли, – и уговориш по колко на глава. Истина е, между тях има и безсъвестни.

Левин, който отдавна познаваше тия патриархални методи, се спогледа със Свияжски и прекъсна Михаил Петрович, като се обърна отново към помешчика с побелелите мустаци.

– Но какво смятате вие – попита той, – как трябва да се води сега стопанството?

– Тъкмо както го води Михаил Петрович: или да се даде на изполица, или под наем на селяните; така може да се направи, само че с това се унищожава общото богатство на държавата. Докато при крепостния труд и добре обзаведеното стопанство земята ми даваше от едно девет, при изполицата ще даде от едно три. Еманципацията погуби Русия!

Свияжски с усмихващи се очи погледна Левин и дори му направи едва доловим ироничен знак; но Левин не смяташе, че думите на помешчика са смешни – той разбираше него повече, отколкото можеше да разбере Свияжски. А много нещо от това, което отпосле говори помешчикът, за да докаже защо Русия е погубена от еманципацията, му се видя дори доста вярно, ново за него и неопровержимо. Очевидно помешчикът изказваше собствени мисли, което се случва толкова рядко, и то мисли, до които е дошъл не от желание да запълни с нещо празния си ум, а мисли, които са се зародили в условията на живота му, над които се е връщал много пъти в уединението си на село и ги е обмислял от всички страни.

– Работата, ще се съгласите, е в това, че всеки прогрес се извършва само от властта – каза той, като желаше очевидно да покаже, че не е чужд на образованието.

– Вземете реформите на Петър, Екатерина, Александър. Вземете историята на Европа. Това се отнася особено до прогреса в земеделския бит. Дори картофите – и те са въведени у нас със сила. Та и с рало също не винаги са орали. И то е въведено може би при едновременните удели, но сигурно е въведено със сила. В наше време, при крепостното право, ние, помешчиците, водехме стопанството си с усъвършенствувания; и сушилни, и веялки, и извозване на тор, и всички оръдия – всичко въвеждахме със своята власт, и отначало селяните се противопоставяха, а след това ни подражаваха. А сега, след унищожаването на крепостното право, ни отнеха властта; и стопанството ни, там, дето е стигнало високо равнище, трябва да слезе до най-диво, първобитно състояние. Така разбирам аз тия работи.

– Но защо пък? Ако то е рационално, можете да го водите, като го дадете под наем – каза Свияжски.

– Вече нямам власт. Позволете да попитам, с кого ще го вода?

– „Ето я – работната сила, главния елемент на стопанството“ – помисли си Левин.

– С работниците.

– Работниците не искат да работят и да си служат с добри оръдия. Нашият работник знае само едно – да се напие като свиня и пиян да развали всичко, което му дадете. Ще напои конете уморени, ще изпокъса хубавите такъми, ще смени някое колело с шини и ще изпие пак парите, във вършачката болтче ще пусне, за да я счупи. Мъка му е да гледа това, което не е по волята му. От това се и понижи цялото равнище на стопанството. Земите са занемарени, обрасли са с пелин или са раздадени на селяните и дето по-рано са произвеждали милион крини, сега произвеждат сто хиляди; общото богатство се намали. Ако правеха същото, но със сметка...

И той започна да развива своя план за освобождение, при който биха се премахнали тия неудобства.

Левин не се интересувахе от това, но когато помешчикът свърши, той се върна към първите му думи и каза, като се обърна към Свияжски и се мъчеше да го предизвика да изкаже сериозното си мнение.

– Това, че равнището на стопанството спада и че при нашите отношения към работниците не може да се води успешно едно рационално стопанство, е напълно право – каза той.

– Аз не мисля така – вече сериозно възрази Свияжски – виждам само, че ние не умеем да водим стопанство и че, наопаки, стопанството, което сме водили при крепостното право, не само че не стоеше много високо, а беше твърде ниско. Ние нямаме нито машини, нито добър работен добитък, нито истинско ръководство, нито умеем да смятаме. Попитайте стопанина – той не знае от какво има и от какво няма сметка.

– Италианско счетоводство – иронично каза помешчикът. – Както и да смяташ, щом като ви изпоразвяват всичко, печалба няма да има.

– Защо пък да изпоразвяват? Калпавата вършачка, ваше руско производство, ще счупят, но моята парна няма да счупят. Руските кончета – как ги казваха? – тасканска порода, дето ги дърпат за опашките, ще ги похабят, но я се снабдете със здрави работни коне и вижте дали ще ги похабят. Така е с всичко. Ние трябва да издигаме по-високо стопанството.

– Да имаше с какво, Николай Иванович! Вие сте добре, но аз издържам син в университета, а малките учат в гимназия, така че не мога да купувам здрави работни коне.

– А банките защо са?

– За да ми продадат и последната черга на търг ли? Не, благодаря!

– Не съм съгласен, че трябва и че може да се повдигне още по-високо равнището на стопанството – каза Левин. – Аз се занимавам с тая работа и имам средства, но не мога да направя нищо. Не зная кому са полезни банките. Поне аз, за каквото и да съм харчил пари в стопанството, все е било на загуба: за добитъка – загуба, за машината – загуба.

– Виж, това е вярно – потвърди помешчикът с побелелите мустаци и дори се засмя от удоволствие.

– И аз не съм сам – продължи Левин, – ще посоча за пример всички стопани, които работят рационално; всички, с редки изключения, работят на загуба. Я кажете

вие, вашето стопанство носи ли печалба? – каза Левин и веднага в погледа на Свияжски той долови оня бегъл израз на уплаха, какъвто забелязваше винаги, когато искаше да проникне отвъд приемните стаи в ума на Свияжски.

Освен това тоя въпрос от страна на Левин не беше твърде почтен. Току-що, докато пиеха чай, домакинята му бе казала, че това лято извикали от Москва един немец, опитен счетоводител, който срещу възнаграждение от петстотин рубли прегледал сметките на стопанството им и намерил, че то носи повече от три хиляди рубли загуба. Тя не помнела колко именно, но струвало ѝ се, че немецът пресметнал до последната копейка.

Когато стана дума за печалбата от стопанството на Свияжски, помешчикът се усмихна, защото очевидно знаеше каква печалба може да има неговият съсед, дворянски представител.

– Може и да не носи печалба – отвърна Свияжски. – Това доказва само, че аз или съм лош стопанин, или че харча капитала си за увеличаване на рентата.

– Ах, тая рента! – с ужас извика Левин. – Рента може би има в Европа, дето земята се е подобрила от вложения в нея труд, но у нас цялата земя става по-лоша от обработването ѝ, сиреч изтощават я, така че няма никаква рента.

– Как да няма рента? Това е закон.

– Но ние сме извън закона: рентата няма нищо да ни обясни, а наопаки, ще ни обърка. Не, кажете ми, как учението за рентата може да бъде...

– Искате ли кисело мляко? Маша, донеси ни тук кисело мляко или малини – обърна се той към жена си. – Сега малините зреят много до късно.

И в най-хубаво настроение Свияжски стана и се отдалечи, като предполагаше, изглежда, че разговорът се е свършил на същото това място, дето на Левин се струваше, че едва започва.

След като остана без събеседника си, Левин продължи разговора с помешчика, опитвайки се да му докаже, че цялата трудност произлиза от това, че ние не искаме да знаем качествата и навиците на нашия работник; но както всички хора, които мислят самобитно и уединено, помешчикът трудно разбираше чуждата мисъл и бе особено пристрастен към своята. Той поддържаше, че руският селянин е свиня и обича свинщината, че за да го извадим от свинщината, необходима е власт, а такава няма, че е необходима тояга, а ние сме станали толкова либерални, че сме заменили изведнъж хилядагодишната тояга с някакви си адвокати и затвори, в които недостойните, вонящите селяни ги хранят с хубава супа и им изчисляват въздуха на кубически метри.

– Защо мислите – каза Левин, като се мъчеше да се върне към въпроса, – че не може да се намери такова отношение към работната сила, при което работата да бъде производителна?

– Това без тояга няма да стане никога с руския народ! Няма власт – отвърна помешчикът.

– Но как могат да се създадат нови условия? – каза Свияжски, след като си хапна кисело мляко, запали цигара и отново дойде при спорещите. – Всички възможни отношения към работната сила са вече определени и изучени – каза той. – Остатъкът от варварството – първобитната община с нейната солидарност, се разпада от само себе си, крепостното право е унищожено, остава само свободният труд, а неговите форми са определени и готови и те трябва да се прилагат. Ратай, наемен работник, фермер – вън от тия форми не можете да излезете.

– Но Европа е недоволна от тия форми.

– Недоволна е и търси нови. И сигурно ще намери.

– Тъкмо за това ми е думата – отвърна Левин. – Защо и ние от своя страна да не търсим?

– Защото е все едно да измисляме отново начини за постройка на железопътни линии. Те са готови, измислени.

– Но ако те не подхождат за нас, ако са глупави? – каза Левин.

И отново той долови израз на уплаха в очите на Свияжски.

– Да, ще рече: ние сме всесилни, намерили сме това, което Европа търси!

Всичко това аз го знам, но, извинете, вие знаете ли всичко, което е направено в Европа по въпроса за организацията на работниците?

– Не, слабо.

– Тоя въпрос занимава сега най-големите умове в Европа. Течението на Шулце – Делич... После цялата тая огромна литература по работническия въпрос, най-либералното ласалианско течение... Милхаузенската организация – това е вече факт, вие сигурно знаете.

– Имам представа, но много смътна.

– Не, вие само казвате така: сигурно знаете всичко това не по-зле от мене. Разбира се, аз не съм професор по социология, но тия въпроси са ме интересували и, право да ви кажа, ако интересуват и вас, заежете се и вие.

– Но докъде са стигнали те?

– Извинявайте...

Помешчиците станаха и Свияжски, който отново прекъсна Левин с неприятния му навик да надниква в онова, което е отвъд приемните стаи на ума му, отиде да изпрати гостите си.

XXVIII

На Левин му беше непоносимо скучно тая вечер с дамите; както никога по-рано него го вълнуваше мисълта, че недоволството от стопанството, което той изпитваше сега, не е негово изключително състояние, а едно общо условие, в което се намират работите в Русия, и че създаването на някакво такова отношение към работниците, при което те да работят както у оня селянин, у когото се бе отбил по пътя, не е мечта, а задача, която трябва да се разреши. И струваше му се, че тая задача може да се разреши и той трябва да се опита да направи това.

След като се сбогува с дамите и обеща да остане и утре целия ден, за да отидат заедно на коне да разгледат интересната пещера в държавната гора, преди да си легне, Левин се отби в кабинета на домакина, за да вземе книгите по работническия въпрос, които Свияжски бе му предложил. Кабинетът на Свияжски беше една грамадна стая с етажерки с книги покрай стените и с две маси – едната масивна, писмена, в средата на стаята, и другата кръгла, отрупана около лампата във форма на звезда с последните броеве вестници и списания на различни езици. До писмената маса имаше кантонерка с обозначени със златни етикети чекмеджета, които съдържаха всевъзможни работи.

Свияжски извади книгите и седна в люлеещия се стол.

– Какво гледате там? – попита той Левин, който бе се спрял пред кръглата маса и разглеждаше списанията.

– Ах, да, там има много интересна статия – каза Свияжски за списанието, което Левин държеше в ръце. – Оказва се – прибави той с весело оживление, – че главният виновник за разделянето на Полша съвсем не е бил Фридрих. Оказва се...

И със свойствената му яснота той разправи накъсо тия нови, много важни и интересни открития. Въпреки че сега мисълта за стопанството най-много занимаваше Левин, той слушаше домакина и се питаше: „Какво има в неговата глава? И защо, защо се интересува от разделянето на Полша?“ Когато Свияжски свърши, Левин неволно попита: „Е, та какво от това?“ Но не получи отговор. Интересното беше само това, че „се оказвало“. Но Свияжски не обясни и не сметна за необходимо да обясни защо това нещо го интересува.

– Да, но мене ме заинтересува много сърдитият помешчик – с въздишка каза Левин. – Той е умен и каза много истини.

– Я оставете! Заковавял прикрит крепостник, каквито са всички! – каза Свияжски.

– На които вие сте представител...

– Да, само че ги представлявам от друга страна – засмян каза Свияжски.

– Мене ме занимава много ето какво – каза Левин. – Той е прав, че нашата работа, сиреч рационалното стопанство, не върви и че върви само лихварското стопанство, като у тоя кротичкия помешчик, или най-скромното стопанство. Кой е виновен за това?

– Разбира се, самите ние. И после, не е истина, че не върви. Стопанството на Василчиков е добре.

– Той има завод...

– Но аз все пак не зная какво ви учудва. Народът е на такова ниско стъпало на материално и нравствено развитие, че очевидно трябва да противодействува на всичко, което му е чуждо. В Европа рационалното стопанство върви, защото народът е образован; значи, и у нас народът трябва да се образова – и толкоз.

– Но как да се образова народът?

– За да се образова народът, трябва да се дават три неща: училища, училища и училища.

– Но вие сам казахте, че народът е на ниско стъпало на материално развитие. Какво ще му помогнат училищата?

– Знаете ли, ние ми напомняте един анекдот за съветите, които давали на болен: „Опитайте очистително.“ – „Даваха ми: по-лошо.“ – „Опитайте пиявици.“ – „Опитвах: по-лошо.“ – „Е, тогава молете се само на Бога.“ – „Опитвах: по-лошо.“ Така и пие с вас. Аз казвам: политическа икономия, вие казвате – по-лошо. Казвам: социализъм – по-лошо. Образование – по-лошо.

– Но какво ще му помогнат училищата?

– Ще му създадат нови потребности.

– Виж, това нещо никога не съм разбирал – разпалено възрази Левин. – По какъв начин училищата ще помогнат на народа да подобри материалното си състояние? Казвате, че училищата и образованието ще му създадат нови потребности. Толкоз по-зле, защото той не ще бъде в състояние да ги задоволи. А по какъв начин знанието да пише и чете и катехизиса ще му помогнат да подобри материалното си състояние – никога не съм могъл да разбера. Оня ден вечерта срещнах една жена с кърмаче и я попитах къде отива. „Ходих – казва – при една бабичка, детето ми урочасаха и постоянно плаче, та го занесох да го полекува.“ Попитах я как лекува уроките тая бабичка. „Слага детенцето при кокошките в кокошарника и му бае нещо.“

– Е, видяхте ли! За да не носи детето си да й го лекуват в кокошарника, трябва... – весело усмихнат каза Свияжски.

– О, не! – сърдито каза Левин. – Това лечение според мене напомня лекуването на народа с училища. Народът е беден и необразован – това нещо ние виждаме така сигурно, както селянката вижда уроките, защото детето плаче. Но защо срещу това зло – бедността и необразоваността – ще помогнат училищата, е също така необяснимо, както е необяснимо защо срещу постоянното плачене ще помогнат кокошките в кокошарника. На народа трябва да се помогне с това, от което е беден.

– Е, в това поне сте съгласен със Спенсер, когото не обичате много; той също казва, че образованието може да бъде последица от едно по-голямо благосъстояние и удобство в живота, последица от честото миене, както казва той, но не от умението да четеш и смяташ...

– Така ли, много ми е приятно или, обратното, много ми е неприятно, че мисля еднакво със Спенсер; само че аз отдавна зная това. Училищата няма да помогнат, а ще помогне една такава икономическа уредба, при която народът ще бъде по-богат, ще има повече свободно време – и тогава ще има и училища.

– Но в цяла Европа днес училищата са задължителни.

– А вие самият съгласен ли сте със Спенсер? – попита Левин.

– Но в очите на Свияжски се появи израз на уплаха и той каза, като се усмихна:

– Ех, тия чудни уроци! Нима с ушите си чухте?

Левин видя, че няма да може да улови връзката между живота и мислите на този човек. Както изглежда, за него беше все едно докде ще го доведе разсъжденията му; той имаше нужда само от процеса на разсъждаването. И неприятно му ставаше, когато процесът на разсъждаването го отвеждаше до задънена уличка. Само това той не обичаше и го отбягваше, като обръщаше разговора за нещо приятно-весело.

Всички впечатления от този ден, като се започне с впечатлението от селянина, при когото бе се отбил по пътя, което служеше сякаш като основа за всички днешни впечатления и мисли, силно развълнуваха Левин. Тоя мил Свияжски, който разполагаше с мисли само за обществена употреба и очевидно имаше и други някакви, тайни за Левин принципи за живота и който заедно с тълпата, чието име е легион, ръководеше общественото мнение с помощта на чужди нему мисли; тоя озлобен помешчик, напълно прав в разсъжденията си, постигнати с големи усилия в живота, но неправи в озлоблението си към цялата класа, и то към най-добрата класа в Русия; собственоличното недоволство от собствената му дейност и смътната надежда да намери изход от всичко това – всичко се сливаше в едно чувство на вътрешна тревога и

очакване на скорошно разрешение.

Когато остана сам в определената му стая, легнал на пружиненото легло, което при всяко помръдване неочаквано подхвърляше ръцете и краката му, Левин дълго не можа да заспи. Нито един от разговорите със Свияжски, макар че той бе казал много умни работи, не интересуваше Левин; но доводите на помешчика изискваха обсъждане. Левин неволно си спомни всичките му думи и поправяше мислено онова, което бе му отговорил.

„Да, трябваше да му кажа: вие казвате, че нашето стопанство не върви, защото селянинът мрази всички усъвършенствувания и че те трябва да се въвеждат с помощта на властта; вие щяхте да бъдете прав, ако стопанството не вървеше никак без тия усъвършенствувания; ала то върви, и то само там, дето работникът действа съгласно навиците си, както у стареца, при когото се отбих по пътя. Вашето и нашето общо недоволство от стопанството показва, че вината е или у нас, или у работниците. Ние отдавна я караме посвоему, по европейски, без да се питаме за качествата на работната сила. Нека да опитаме да признаем работната сила не като идеална работническа _сила_, а като _руски селянин_ с неговите инстинкти и да започнем да уреждаме стопанството съобразно с това. Представете си – трябваше да му кажа аз, – че вашето стопанство се реди като у стареца, че сте намерили средство да заинтересувате работниците за успеха на работата и сте постигнали оная средна точка в усъвършенствуванията, която те признават – и без да изтощавате почвата, получите двойно или тройно в сравнение с по-рано. Разделете го наполовина и дайте половината на работната сила; разликата, която ще ви остане, ще бъде повече и на работната сила ще се падне повече. А за да се направи това, трябва да се понижи равнището на стопанството и да се заинтересуват работниците от успеха му. Как да се направи това – то е въпрос на подробности, но няма съмнение, че може да стане.“

Тая мисъл причини силно вълнение на Левин. Той не спа половината нощ, като обмисляше подробностите за прилагане мисълта на дело. Не смяташе да си замине на другия ден, но сега реши, че ще тръгне рано сутринта. Освен това тая балдъза с деколтираната рокля будеше у него чувство, подобно на срам и разкаяние за някаква лоша постъпка. И главно – трябваше да си замине без отлагане: искаше да успее да предложи на селяните новия си проект преди есенните посеви, за да засеят вече при новите условия. Той реши да преобразува цялото си предишно стопанство.

XXIX

Изпълнението на Левиновия план бе свързано с много трудности; но той напъгнаше всичките си сили и постигна ако не онова, което желаше, поне това, че без да се лъже, можеше да вярва, че тая работа си заслужава труда. Една от главните трудности беше тая, че стопанството вече работеше и не можеше да се спре всичко и да се почне отначало, а трябваше да се нагласява машината в движение.

Когато още същата вечер след пристигането си той съобщи плановете си на управителя, управителят с видимо удоволствие се съгласи с оная част от казаното, която показваше, че всичко, правено досега, е било глупост и разсипия. Управителят каза, че отдавна разправял това, но никой не искал да го чуе. А колкото до предложението, направено от Левин – да вземе участие като съдружник заедно с работниците в цялото стопанско предприятие, – управителят прояви само голяма умърлушеност и не изказа никакво определено мнение, а веднага заприказва, че е необходимо на сутринта да се вържат останалите снопи ръж и да изпратят да ги разделят на две, така че Левин почувствува, че сега не е време да приказва за това.

Когато заговаряше за същото със селяните и им правеше предложение да им даде земята при нови условия, той също се сблъскваше с тая главна трудност, че те бяха толкова погълнати от текущата дневна работа, че нямаша кога да обмислят изгодите и неизгодите от начинанието.

Наивният селянин Иван говедарят сякаш разбра напълно предложението на Левин – да вземе участие със семейството си в доходите от добитъка – и напълно съчувствуваше на това начинание. Но когато Левин му говореше за бъдещите печалби, на Ивановото лице се изписваше тревога и съжаление, че не може да изслуша всичко докрай, и той набързо си намираще някоя неотложна работа: или грабваше вилата да

доизхвърля сено от бокса, или отиваше да налива вода, или да рине тор.

Другата трудност се състоеше в непобедимото недоверие на селяните, че целта на помещика може да бъде нещо друго освен желанието да ги ограбва, колкото може повече. Те бяха твърдо уверени, че (каквото и да им казва той) истинската му цел ще бъде винаги това, което няма да им каже. И самите те, когато се изказваха, говореха много неща, но никога не казваха това, което беше истинската им цел. Освен това (Левин чувствуваше, че жлъчният помещик беше прав) като първо и неизменно условие за каквото и да било споразумение селяните поставяха това, да не им натрапват каквито и да било нови стопански методи и употребата на нови оръдия. Съгласяваха се, че плугът оре по-добре, че култиваторът работи по-бързо, но намираха хиляди причини, поради които не можеха да си служат нито с едното, нито с другото, и макар че той беше убеден, че трябва да се понижи равнището на стопанството, жал му беше да се откаже от усъвършенствуванията, ползата, от които беше така очевидна. Но въпреки всички тия трудности той постигна своето и наесен работата тръгна, или поне така му се струваше.

Отначало Левин мислеше да даде цялото стопанство, както си беше, на селяните, работниците и управителя на нови съдружнически начала, но много скоро се убеди, че това е невъзможно и реши да раздели стопанството. Оборът, овощната и зеленчуковата градина, ливадите и нивите, разделени на няколко части, трябваше да съставят отделни дялове. Наивният Иван говедарят, който, както се струваше на Левин, най-добре от всички разбра работата, си подбра дружина, предимно от семейството си, и се нагърби с добитъка. Далечната нива, която осем години бе стояла необработена, бе взета с помощта на умния дърводелец Фьодор Резунов от шест селски семейства на нови обществени начала, а селянинът Шураев нае при същите условия всички зеленчукови градини. Другото остана още по-старому, но тия три дяла бяха начало на новата уредба и напълно занимаваха Левин.

Наистина засега в обора работата не вирееше по-добре, отколкото по-рано, и Иван категорично възразяваше срещу топлото помещение за кравите и срещу маслото от сладък каймак, като твърдеше, че на студено кравата иска по-малко кърма и че маслото от кисел каймак е по-спорно, и искаше да получава заплата, както и по-рано, и никак не се интересуваше, че парите, които получава, не бяха заплата, а аванс срещу частта от печалбата.

Наистина компанията на Фьодор Резунов не преора с плугове, преди да засеят, както бе уговорено, като се оправдаваше, че нямало време. Наистина селяните от тая компания, макар че бяха се условили да водят работата на нови начала, не наричаха земята обща, а изполичарска, и неведнъж селяните от този артел и самият Резунов казваха на Левин: „Да бяхте си получили парите за земята, и вие ще сте по-спокоен, и пие ще сме с развързани ръце.“ Освен това под разни предлози тия селяни все отлагаха да построят на тая земя уговорените с тях обор и покрит харман и протакаха до зимата.

Наистина Шураев искаше да раздаде на части наетите от него градини на селяните. Очевидно той съвсем превратно и сякаш умишлено превратно бе разбрал условията, при които му бе дадена земята.

Наистина често пъти, като разговаряше със селяните и им разясняваше всички изгоди от начинанието, Левин чувствуваше, че селяните слушат при това само гласа му и твърдо знаят, че каквото и да говори той няма да се оставят да ги измами. Той чувствуваше това особено когато говореше с най-умния от селяните, Резунов, и долови в очите на Резунов оная игра, която ясно изразяваше както присмех над Левин, така и твърда увереност, че ако бъде излъган някой, излъганият в никакъв случай няма да бъде той, Резунов.

Но въпреки всичко това Левин мислеше, че работата върви и че ако води строго сметките си и настоява на своето, той ще им докаже в бъдеще предимствата на такава една уредба и тогава работата ще тръгне вече сама.

Тия работи заедно с другата част от стопанството, която бе останала на неговите ръце, заедно с кабинетната работа над книгата му така бяха погълнали през цялото лято Левин, че той почти не ходеше на лов. В края на август от слугата, който му донесе обратно седлото, научи, че Облонски са си заминали за Москва. Той чувствуваше, че като не отговори на писмото на Даря Александровна, със своята неучтивост, за която не можеше да си спомни, без да се изчерви от срам, проигра

всичките си козове и никога вече няма да отиде у тях. Също така бе постъпил и със Свяжски, като замина, без да се сбогува. Но той няма да отиде вече никога у тях. Сега това му беше все едно. Въпросът за новата уредба на стопанството го занимаваше така, както нищо още не бе го занимавало никога през живота му. Той препрочете книгите, дадени му от Свяжски, и след като изписа такива, каквито имаше, прочете и политико-икономически, и социалистически книги по този въпрос, но както и очакваше, не намери нищо такова, което да се отнася до предприятието от негово дело. В политико-икономическите книги, например у Мил, когото изучаваше отначало с голяма жар, надявайки се всеки миг да намери разрешение на занимаващите го въпроси, той намери закони, извлечени от положението на европейското стопанство, но никак не можа да разбере защо тия закони, които са неприложими за Русия, трябва да бъдат общи. Същото видя и в социалистическите книги: това бяха или прекрасни, но неприложими фантазии, от които той се увличаше още като студент, или поправки, кърпеж на онова положение на работите, в което се намираше Европа и с което земеделското дело в Русия имаше нищо общо. Политическата икономия казваше, че законите, по които се е развило и се развива богатството на Европа, са всеобщи и несъмнени закони. Социалистическото учение казваше, че развитието според тия закони води към гибел. И нито едното, нито другото не даваше не само отговор, но дори най-малко загатване какво трябва да правят той, Левин, и всички други руски селяни и земевладелци със своите милиони ръце и десетини земя, за да бъдат най-производителни за общото благосъстояние.

След като се залови веднъж за тая работа, той добросъвестно препрочиташе всичко, което се отнасяше до неговото начинание, и възнамеряваше наесен да заmine за чужбина, за да проучи тая работа на място, та да не се случва вече по този въпрос това, което така често се случваше с него по различни въпроси. Понякога тъкмо започне да разбира мисълта на събеседника си и се опитва да изложи своята, току изведнъж му кажат: „Ами Кауфман, ами Джонс, ами Дюбоа, ами Мичели? Вие не сте ги чели. Прочетете ги; те са разработили вече този въпрос.“

Сега той виждаше ясно, че Кауфман и Мичели няма да му кажат нищо. Той знаеше какво иска. Виждаше, че Русия има прекрасни земи, отлични работници и че в някои случаи, както у селянина, у когото бе се отбил по пътя, работниците и земята произвеждат много, но в повечето случаи, когато капиталът се прилага по европейски, произвеждат малко и това става само защото работниците искат да работят добре само както са свикнали и че това им противодействие не е случайно, а постоянно и има основите си в духа на народа. Той мислеше, че руският народ, чието призвание е да заселва и обработва грамадни празни пространства, съзнателно, докато всички земи бъдат заети, се е придържал към необходимите за това методи и че тия методи съвсем не са така лоши, както обикновено се мисли. И искаше да докаже това теоретично в книгата и на практика в стопанството си.

XXX

В края на септември докараха дървен материал за постройка на обор в землището на артела, продадоха маслото от кравите и поделиха печалбата. На практика работата в стопанството вървеше отлично или поне така се струваше на Левин. А за да разясни теоретично цялата работа и за да завърши съчинението, което в мечтите на Левин трябваше не само да направи преврат в политическата икономия, но и да унищожи напълно тая наука и да сложи началото на една нова наука за отношението на народа към земята, той трябваше само да заmine за чужбина и да проучи на място всичко, което е направено там в тая насока, и да намери убедителни доказателства, че всичко направено там не е онова, което е необходимо. Левин очакваше само да продадат пшеницата, за да получи пари и да заmine за чужбина. Но заваляха дъждове, които не позволяваха да се приберат останалите на полето снопи и картофи, спряха всички работи и дори продажбата на пшеницата. По пътищата имаше непроходима кал; пороят бе отвлякъл две мелници и времето ставаше все по-лошо и по-лошо.

На 30 септември слънцето се показва още на сутринта и Левин, надявайки се на хубаво време, започна решително да се готви за път. Нареди да насипят пшеницата, изпрати управителя при търговеца, за да вземе пари, а той тръгна из стопанството да

даде последни нареждания преди заминаването си.

Когато свърши всички работи, мокър от струйките, които по кожата му се стичаха ту във врата, ту в конحوвете на ботушите, но все пак в най-бодро и възбудено състояние на духа, Левин се върна вечерта в къщи. Привечер времето се развали още повече: суграшицата така силно шибаше измокрения кон, че той разтърсваше ушите и главата си и вървеше странишком; но под качулката Левин се чувствуваше добре и поглеждаше весело наоколо ту мътните ручеи, които се стичаха по коловозите, ту нависналите по всяко оголено клонче капки, ту белите петна от суграшица по дъските на моста, ту сочните, още месести листа на бряста, които бяха нападали на гъст пласт около оголеното дърво. Въпреки мрачната околна природа той се чувствуваше особено възбуден. Разговорите му със селяните в далечното село показваха, че те са започнали да свикват с новите отношения. Старецът ханджия, при когото се отби да се изсуши, очевидно одобряваше плана на Левин и сам предлагаше да влезе в артела за покупка на добитък.

„Трябва само да вървя упорито към целта си и ще постигна своето – мислеше Левин, – а и има за какво да работи и се труди човек. Това не е мое лично дело, а въпросът е за общото благо. Цялото стопанство и, главно, положението на целия народ трябва да се промени напълно. Вместо бедност – общо богатство, благоденствие; вместо вражда – съгласие и хармония на интересите. С една дума, безкръвна, но превелика революция, отначало в малкия кръг на нашия уезд, а след това в губернията, в Русия, в целия свят. Защото справедливата мисъл не може да не бъде плодотворна. Да, това е цел, за която заслужава да се работи. А че аз, Костя Левин, същият, който ходи на бала с черна вратовръзка, комуто Шчербацкая отказа и който е така жалък и нищожен за самия себе си – това не доказва нищо. Уверен съм, че и Франклин се е чувствувал също така нищожен и също така не е вярвал в себе си, като си е спомнял всичко. Това не значи нищо. Сигурно и той е имал своята Агафия Михайловна, на която е поверявал плановете си.“

С такива мисли вече по мръкнало Левин пристигна в къщи.

Управителят, който бе ходил при търговеца, пристигна и донесе една част от парите за пшеницата. Условието с ханджията бе направено и по пътя управителят научил, че снопите в нивата са се запазили, така че неприбраните сто и шейсет негови купни са нищо в сравнение с онова, което имаха другите.

След като се нахрани, Левин както обикновено с книга в ръка седна в креслото и докато четеше, продължаваше да мисли за предстоящото си пътуване във връзка с книгата. Тая вечер особено ясно му се представяше цялото значение на неговото дело и в ума му сами се редяха цели периоди, които изразяваха същността на мислите му. „Трябва да си запиша това – помисли той. – То трябва да представлява кратък увод, който по-рано смятах за ненужен.“ Той стана, за да отиде до писмената маса, и Ласка, която лежеше в краката му, се протегна и също стана, като се озърташе към него, сякаш питаше къде да отиде. Но не остана време да записва, защото бяха дошли ръководителите на наряда, и Левин излезе при тях в коридора.

След наряда, сиреч след разпорежданията за утрешния ден, и след като изслуша всички селяни, които бяха дошли по работа при него, Левин отиде в кабинета си и седна да работи. Ласка легна под масата; Агафия Михайловна с чорапа зае мястото си.

След като писа известно време, Левин изведнъж необикновено живо си спомни за Кити, за отказа ѝ и за последната си среща с нея. Той стана и закрачи из стаята.

– Няма защо да скучаете – каза му Агафия Михайловна. – Защо седите в къщи? Да бяхте заминали на топли бани, нали се канехте.

– И без това заминавам вдругиден, Агафия Михайловна. Трябва да свърша работата си.

– Ех, тая ваша работа! Малко нещо ли харизахте на селяните! И без това разправят: вашият господар ще получи нарека милост за това. Чудна работа: защо сте седнали да се грижите за селяните?

– Не се грижа за тях, правя всичко за себе си.

Агафия Михайловна знаеше всички подробности от стопанските планове на Левин. Левин често ѝ излагаше мислите си с всички тънкости и много пъти спореше с нея и не се съгласяваше с обясненията ѝ. Но сега тя разбра съвсем иначе думите му.

– То се знае, човек трябва да мисли най-много за душата си – с въздишка каза тя. – Ето Парфьон Денисич, макар че беше неграмотен, умря така, че да даде Господ

всекиму – каза тя за един наскоро умрял слуга. – Причестиха го, миросаха го.

– Думата ми не е за това – каза той. – Казвам, че правя всичко за своя полза. Аз имам по-голяма полза, когато селяните работят по-добре.

– Каквото и да правите, щом работникът е мързелив, всичко ще върви наопаки. Има ли съвест, ще работи, ако ли не – нищо не помага.

– Да, но нали и вие казвате, че Иван започнал да гледа по-добре говедата.

– Аз казвам едно – отвърна Агафия Михайловна, очевидно не случайно, а със строга последователност на мисълта, – време ви е да се ожените, това е!

Напомнянето на Агафия Михайловна за същото нещо, за което той току-що мислеше, го огорчи и оскърби. Левин се начумери и без да отговори, отново седна да работи, като повтори в ума си всичко, което мислеше за значението на тая работа. Само от време на време се заслушваше в тишината как звънтят чорапните игли на Агафия Михайловна и като си спомняше онова, за което не искаше да си спомня, отново се чумереше.

В девет часа чу звънче от тройка и глухо люшкане на кола из калта.

– Ето на, гости ви идват, няма да скучаете – каза Агафия Михайловна, стана и тръгна към вратата. Но Левин я изпревари. Сега работата му не вървеше и той бе доволен да му дойде какъвто и да било гостенин.

XXXI

Когато изтича до половината на стълбата, Левин, чу в антрето познато покашляне; но поради шума от стъпките си той го чу неясно и се надяваше, че се е излъгал, после видя и цялата дълга, костелива, позната фигура и му се стори, че вече не се лъже, но все още се надяваше, че се лъже и че тоя дълъг човек, който съблича шубата си и кашля, не е братът Николай.

Левин обичаше брат си, но за него бе мъчение винаги, когато бяха заедно. А сега, когато под влияние на хрумналата му мисъл и напомнянето на Агафия Михайловна Левин беше в едно неясно объркано състояние, предстоящата среща с брат му му се видя особено тежка. Вместо някой весел гост, здрав и чужд човек, който, както се надяваше, ще го развлече в душевната му неяснота, той трябваше да се срещне с брат си, който го разбира до дъното на душата, който ще събуди у него всички най-активни мисли и ще го накара да се изкаже напълно. А тъкмо това не му се искаше.

Като се сърдеше на себе си за това низко чувство, Левин изтича в антрето. Още щом видя отблизо брат си, това чувство на лично разочарование веднага изчезна и се смени с жалост. Колкото и страшен да беше по-рано братът Николай със своята мършавина и болнавост, сега той бе отслабнал и изнемощял още повече. Това беше един скелет, покрит с кожа.

Той стоеше в антрето, като свиваше конвулсивно дългата си мършава шия, сваляше шалчето и странно тъжно се усмихваше. Когато видя тая усмивка, смирена и кротка, Левин почувствува, че гърлото му се свива от спазми.

– Ето дойдох при тебе – с глух глас каза Николай и нито за миг не снемаше очи от лицето на брат си. – Отдавна исках да дойда, но все боледувах. А сега се поправих много – каза той, като търкаше брадата си с големите мършави длани.

– Да, да! – отвърна Левин. И му стана още по-страшно, когато при целуването почувствува с устните си сухотата на братовото си тяло и видя отблизо големите му, странно светещи очи.

Няколко седмици преди това Левин бе писал на брат си, че от продажбата на оная малка част от имота, която оставате още неразделена между тях, брат му има да получи сега за частта си около две хиляди рубли.

Николай каза, че е дошъл сега да получи тия пари и главно, да прекара малко в гнездото си, да се докосне до земята, та като богатирите да събере сили за предстоящата си дейност. Въпреки че се бе прегърбил още повече, въпреки поразителната за ръста му мършавина движенията му както винаги бяха бързи и стремителни. Левин го отведе в кабинета си.

Брат му се преоблече особено старателно, което не правеше по-рано, среса редките си прави коси и усмихнат се качи в горния етаж.

Той беше в най-мило и весело настроение, какъвто Левин често го помнеше от

детинството си. Спомена без злоба дори за Сергей Иванович. Когато видя Агафия Михайловна, пошегува се с нея и я разпита за старите им слуги. Известието за смъртта на Парфьон Денисич му действа неприятно. Върху лицето му се изписа уплаха, но той веднага се съвзе.

– Ами той беше вече стар – каза той и промени разговора. – Ще прекарам при тебе един-два месеца, а след това ще замина за Москва. Знаеш ли, Мяхков ми обеща място и аз постъпвам на служба. Сега ще наредя живота си съвсем иначе – продължи той. – Знаеш ли, аз изпъдих оная жена.

– Мария Николаевна ли? Как, защо?

– Ах, тя е долна жена! Направи ми сума неприятности. – Но той не разправи какви са тия неприятности. Не можеше да каже, че е изгонил Мария Николаевна, защото чаят бил слаб и главно, задето тя се грижеше за него като за болен. – И после, сега аз изобщо искам да променя съвсем живота си. Както всички, разбира се, и аз съм правил глупости, но богатството е последно нещо, не ми е жал за него. Само да съм здрав, а здравето ми, слава Богу, се поправи.

Левин слушаше и се мъчеше да измисли, но не можа да намисли какво да каже. Навярно Николай почувствува същото; той започна да разпитва брат си за работите му и Левин бе доволен да говори за себе си, защото можеше да говори, без да се преструва. Той разправи на брат си своите планове и начинания.

Брат му го слушаше, но очевидно не се интересуваше от това.

Тия двама души бяха така родни и близки, че най-малкото движение, тонът на гласа им говореше и на двамата повече, отколкото можеха да си кажат с думи.

Сега и двамата имаха една и съща мисъл – болестта и близката смърт на Николай, и тая мисъл поглъщаше всичко останало. Но нито единият, нито другият не смееха да говорят за нея и затова всичко, каквото и да си кажеха, без да засегнат онова, което единствено ги занимаваше, беше лъжа. Левин никога не бе се радвал толкова, че вечерта се е свършила и че трябва да отиде да спи. Никога с който и да било чужд човек, на каквото и да било официално посещение не бе така неестествен и фалшив, както тая вечер. И съзнанието и разкаянието за тая неестественост го правеха още по-неестествен. Искаше му се да плаче над умиращия си любим брат, а трябваше да слуша и поддържа разговора му за това, как ще живее.

Понеже в къщи беше влажно и само една от стаите беше затоплена, Левин настави брат си да спи зад преградката в неговата спалня.

Брат му си легна – кой знае дали спеше, или не, но се въртеше като болен в леглото, кашляше и когато не можеше да се изкашля, мърмореше нещо. Понякога въздишаше тежко и казваше: „Ах, Боже мой!“ Понякога потта го душеше и той ядосано извикваше: „А, дявол да го вземе!“ Левин дълго не можа да заспи, слушаше го. Мислите му бяха най-разнообразни, но край на всички мисли беше един: смъртта.

Смъртта, неизбежният край на всичко, за пръв път се изправи пред него с неотразима сила. И тая смърт, която беше тук, в тоя любим брат, който стенеше в просъница и по навик безразлично призоваваше ту Бога, ту дявола, съвсем не беше така далеко, както му се струваше по-рано. Тя беше у самия него – той чувствуваше това. Ако не днес – утре, ако не утре – след тридесет години, нима не е все едно? А какво нещо е тая неизбежна смърт, той не само не знаеше, не само не бе помислял никога, но не умееше и не смееше да мисли за това.

„Работя, искам да направя нещо, а съм забравил, че всичко ще свърши, че има смърт.“

Той седеше на кревата в тъмнината, свит и прегърнал коленете си, и мислеше, като задържаше дъха си от напрежение на мисълта. На колкото повече налягаше мисълта си, толкова по-ясно му ставаше, че това е несъмнено така, че той наистина е забравил, пропуснал е да види в живота едно малко обстоятелство – че ще дойде смъртта и всичко ще свърши, че не е заслужавало да се започва нищо и че никак не може да се помогне на това. Да, това е ужасно, но е така.

„Но аз съм още жив. Какво да се прави сега, какво?“ – с отчаяние каза той. Запали свещта, предпазливо стана, отиде пред огледалото и започна да оглежда лицето и косите си. Да, сколуфите му бяха прошарени. Отвори уста. Задните му зъби бяха започнали да се развалят. Разголи мускулестите си ръце. Да, има много сили.

Но и Николенька, който диша там с останките от белите си дробове, също имаше здраво тяло. И изведнъж той си спомни как като деца си лягаха заедно да спят и

чакаха само Фьодор Богданич да излезе от вратата, за да се замерват с възглавници и да се кикотят, да се кикотят неудържимо, така че дори страхът от Фьодор Богданич не можеше да спре това буйно избликнало съзнание за щастието на живота. „А сега тия изкорубени кухи гърди... и аз, който не зная защо и какво ще стане с мене...”

– Кха! Кха! А, дявол да го вземе! Какво се шляеш, защо не спиш – обади се гласът на брат му.

– Ей тъй, не зная, безсъница.

– А пък аз спях хубаво и сега вече не се потя. Погледни, пипни ризата ми. Нали няма пот?

Левин го попипа, оттегли се зад преградката, угаси свещта, но още дълго време не можа да заспи. Едва сега той си у ясни донейде въпроса как да живее, след като пред него бе се изправил един нов неразрешим въпрос – смъртта.

„Да, той умира, ще умре напролет, как ли да му помогна? Какво мога да му кажа аз? Какво зная за това? Та аз бях забравил, че има такова нещо.“

XXXII

Левин отдавна вече бе забелязал, че когато с хората ти е неловко от тяхната прекалена отстъпчивост и покорност, много скоро започва да ти става непоносимо от прекалената им възискателност и придирчивост. Той чувствуваше, че това ще стане и с брат му. И наистина кротостта на брата Николай не беше за дълго. Още на другата сутрин той стана раздразнителен и упорито взе да се заяжда с брат си, като го засягаше на най-болните места.

Левин се чувствуваше виновен и не можеше да поправи това. Той чувствуваше, че ако и двамата не се преструваха, а си говореха така, както се казва, искрено, сиреч само онова, което именно мислят и чувствуват, те само биха се гледали в очите и Константин би казвал само: „Ти ще умреш, ще умреш, ще умреш!“ А Николай само би отговарял: „Зная, че ще умра; но ме е страх, страх ме е, страх ме е!“ И не биха си казвали нищо повече, ако си говореха само искрено. Но така не можеше да се живее и затова Константин се опитваше да прави това, което цял живот се опитваше и не можеше да прави, това, което според наблюденията му мнозина умееха да правят така добре и без което не може да се живее: опитваше се да говори не това, което мисли, и постоянно чувствуваше, че то излиза фалшиво, че брат му схваща и се дразни от това.

На третия ден Николай предизвика брат си да му изложи отново плана си и започна не само да го осъжда, но започна умишлено да го смесва с комунизма.

– Ти само си взел една чужда мисъл, но си я изопачил и искаш да я прилагаш към нещо неприложимо.

– Но аз ти казвам, че това няма нищо общо. Те отричат правото на собствеността, капитала и наследствеността, а пък аз, без да отричам тоя главен _стимул_ (на самия Левин му бе противно, че употребява такива думи, но откак бе се увлякъл от работата си, неволно започна все по-често и по-често да си служи с не руски думи), искам само да урегулирам труда.

– Там е работата, че си взел една чужда мисъл, окастрил си от нея всичко, което съставя силата ѝ, и искаш да ме увериш, че това е нещо ново – каза Николай и сърдито сгърчи шията си.

– Но моята мисъл няма нищо общо...

– Там – иронично усмихнат каза Николай Левин и очите му злобно блеснаха, – там поне има една, как да кажа, геометрична прелест – яснота, несъмненост. Може би това е утопия. Но да допуснем, че от всичко минало може да се направи *tabula rasa**: няма собственост, няма семейство, тогава и трудът ще се организира. А у тебе няма нищо...

[* Чиста дъска, сиреч _да се заличи миналото_.]

– Защо смесваш тия работи? Аз никога не съм бил комунист.

– А пък аз съм бил и смятам, че това нещо е предивременно, но е разумно и има бъдеше, както християнството през първите векове.

– Аз смятам само, че работната сила трябва да се разглежда от естественонаучно гледище, сиреч да се изучава, да се признаят качествата ѝ и...

– Но това е съвсем напразно. Постепенно с развитието си тая сила сама намира известен начин на дейност. Навред е имало роби, а след това metayers*; и у нас има работа на изполица, има аренда, има ратайски труд – какво искаш още?

[* Арендатори.]

При тия думи Левин изведнъж се разгореши, защото дълбоко в душата си се страхуваше, че това е истина – истина е, че той иска да балансира между комунизма и установените форми и че това едва ли е възможно.

– Аз търся средства да работя производително и за себе си, и за работника. Искам да организирам... – пламенно отвърна той.

– Нищо не искаш да организираш; иска ти се просто да оригиналничиш, както си правил през целия си живот, да покажеш, че не експлоатираш просто селяните, а правиш това с идея.

– Ти си мислиш така – остави! – отвърна Левин и почувствува, че мускулът на лявата му буза неудържимо подскача.

– Ти не си имал и нямаш убеждения, а задоволяваш само самолюбието си.

– Добре де, остави ме!

– И ще те оставя! Отдавна трябваше да направя това, и върви по дяволите! Много съжалявам, че дойдох!

Колкото и да се мъчеше отпосле Левин да успокои брат си, Николай не искаше да чуе нищо, казваше, че било много по-добре да се разделят и Константин виждаше, че животът е станал просто непоносим за брат му.

Николай беше се приготвил вече да си заминава, когато Константин отново дойде при него и неестествено го помоли да го извини, ако го е обидил с нещо.

– А, великодушие! – каза Николай и се усмихна. – Щом ти се иска да бъдеш прав, мога да ти доставя това удоволствие. Прав си, но аз все пак ще си замина!

Но преди самото заминаване Николай го целуна и каза, като погледна изведнъж странно сериозно брат си:

– Все пак не си спомняй с лошо за мене, Костя! – И гласът му затрепери.

Това бяха единствените думи, казани искрено. Левин схвана, че под тия думи се подразбираше: „Ти виждаш и знаеш, че аз съм зле и може да не се видим.“ Левин разбра това и в очите му бликнаха сълзи. Той целуна още веднъж брат си, но не можа и не умееше да му каже нищо.

На третия ден след заминаването на брат му Левин замина за чужбина. Когато на една железопътна гара се срещнаха с Шчербацки, братовчед на Кити, Левин го зачуди много с мрачността си.

– Какво ти е? – попита го Шчербацки.

– Нищо не ми е, но в света има твърде малко весели работи.

– Как тъй малко? Я елате с мен в Париж вместо в някакъв си Мюлхаузен. Ще видите колко е весело!

– Не, аз свърших вече. Време ми е да умра.

– Ех, че го каза! – рече Шчербацки засмян. – Аз едва съм се приготвил да започна.

– И аз мислех така доскоро, но сега зная, че ще умра в най-близко време.

Левин казваше това, което наистина мислеше напоследък. Той виждаше във всичко само смъртта или приближаването към нея. Но замисленото от него дело все повече го занимаваше. Трябваше някак да изживее живота си, докато не е дошла смъртта. Тъмнина забулваше всичко за него; но тъкмо поради тая тъмнина чувствуваше, че единствената ръководна нишка в тая тъмнина е неговото дело и той с последни сили бе се заловил и се държеше за него.

Четвърта част

I

Каренини, мъжът и жената, продължаваха да живеят в една къща, срещаха се всеки ден, но бяха съвсем чужди един на друг. Алексей Александрович бе си поставил като правило да се вижда всеки ден с жена си, та слугите да нямат право да правят предположения, но отбягваше да обядва у дома си. Вронски не идваше никога в къщата

на Алексей Александрович, но Ана се срещаше с него въвн от къщи и мъжът ѝ знаеше това.

Положението беше мъчително и за тримата и нито един от тях не би имал сили да преживее дори един ден в това положение, ако не очакваше, че то ще се промени и ако не смяташе, че това е само временно угнетително затруднение, което ще мине. Алексей Александрович очакваше, че тая страст ще премине, както минава всичко, че всички ще забравят за това и името му ще остане неопозорено. Ана, от която зависеше това положение и за която то беше най-мъчително, го понасяше, защото не само очакваше, но беше твърдо убедена, че в най-скоро време всичко ще се оправи и уясни. Тя никак не знаеше кое ще оправи това положение, но беше твърдо уверена, че тая развръзка ще дойде сега много скоро. Вронски, който неволно ѝ се покоряваше, също очакваше нещо независимо от него, което трябваше да премахне всички трудности.

В средата на зимата Вронски прекара една много тягостна седмица. Той бе аташиран към един пристигнал в Петербург чуждестранен принц и трябваше да му показва забележителностите на Петербург. Самият Вронски беше представителен, освен това владееше изкуството да се държи достойно-почтително и бе свикнал с обносните към такива лица; затова го и аташираха към принца. Но тая длъжност му се видя много тежка. Принцът не искаше да пропусне нищо, за което в родината му биха го попитали дали е видял в Русия; пък и самият той желаше да се възползува колкото може, от руските удоволствия. Вронски бе длъжен да го ръководи и в едното, и в другото. Сутрин ходеха да разглеждат забележителностите, а вечер участваха в националните увеселения. Принцът имаше необикновено дори между принцовете здраве; с гимнастика и грижи за тялото си той бе насъбрал толкова сили, че макар и да прекаляваше в удоволствията, беше свеж като голяма зелена лъскава холандска краставица. Принцът пътуваше много и смяташе, че една от главните изгоди на лесните днес пътни съобщения се състои в достъпността на националните удоволствия. Той бе ходил в Испания и там бе правил серенади и бе се сблизил с една испанка, която свиреше на мандолина. В Швейцария бе убил дива коза. В Англия бе препускал в червен фрак през огради и при облог бе убил двеста фазана. В Турция бе ходил в харем, в Индия бе яздил на слон и сега в Русия искаше да вкуси от всички специално руски удоволствия.

На Вронски, който беше при него нещо като главен церемониалмайстор, му струваше голям труд да разпределя всички руски удоволствия, предлагани на принца от различни лица. Имаше и коне-линкачи, и блини, и лов на мечки, и тройки, и цигани, и гуляи с чупене на съдове по руски. И принцът с извънредна леснина усвои руския дух, чупеше подносите със съдове, слагаше циганка на коленете си и сякаш питаше: какво още трябва да направя или целият руски дух се състои само в това?

Всъщност от всички руски удоволствия на принца се харесваха най-много френските актриси, балерината и шампанското с бял печат. Вронски бе свикнал с принцовете, но дали защото напоследък бе се променил самият той или от прекалено голяма близост с тоя принц – тая седмица му се видя страшно тежка. През цялата седмица непрестанно изпитваше едно чувство, подобно на чувството у човек, който, прикрепен към някой опасен луд, би се страхувал от лудия и едновременно, поради близостта си с него, би се страхувал и за своя ум. Вронски постоянно чувствуваше необходимостта да не отслабва нито за миг тона на строгата официална почтителност, за да не бъде обиден. Държането на принца към същите ония лица, които, за учудване на Вронски, правеха какво ли не, за да му доставят руски удоволствия, беше презрително. Мнението му за руските жени, които той искаше да изучи, неведнъж караше Вронски да се черви от негодувание. А главната причина, поради която принцът бе особено непоносим за Вронски, беше тая, че той неволно виждаше себе си в него. И това, което виждаше в огледалото, не ласкаеше самолюбието му. Това беше един много глупав и много самоуверен, и много здрав, и много чистоплътен човек, но нищо повече. Беше джентълмен – това бе истина и Вронски не можеше да го отрече. Беше спокоен и невзискателен към високопоставените лица, беше свободен и естествен в обносните си с равните и беше презрително-добродушен с нискостоящите. Самият Вронски беше такъв и смяташе това за голямо достойнство; но по отношение на принца той беше нискостоящ и това презрително-добродушно отношение към него го възмущаваше.

„Глупаво говедо! Нима аз съм такъв?“ – мислеше той.

Както и да е, на седмия ден, преди заминаването му за Москва, когато се

сбогува с него и получи благодарността му, той беше щастлив, че се е отървал от това неловко положение и от неприятното огледало. Сбогуваха се на гарата, на връщане от един лов за мечки, дето през цялата нощ пред тях се бе разиграло руското юначество.

II

Когато се върна в къщи, Вронски намери писъмце от Ана. Тя пишеше: „Аз съм болна и нещастна. Не мога да излизам, но не мога и да не ви виждам повече. Елате довечера. В седем часа Алексей Александрович отива в съвета и ще бъде там до десет.“ След като помисли един миг, че е чудно, дето тя го вика направо у дома си, въпреки искането на мъжа ѝ да не го приема, той реши да отиде.

Тая зима Вронски бе произведен полковник, напусна полка и живееше сам. След като закуси, той веднага легна на дивана и в продължение на пет минути спомените за най-безобразни сцени, които бе видял през последните дни, се объркаха и се сляха с представата за Ана и за селянина от хайката, който играеше важна роля в лова на мечки; и Вронски заспа. Събуди се в тъмно, треперещ от страх, и бързо запали свещта. „Какво бе това? Какво? Какво страшно видях насън? Да, да. Струва ми се, селянинът от хайката, дребен, мръсен, с чорлава брада, правеше нещо наведен и изведнъж заприказва на френски някакви странни думи. Да, повече нищо не съм сънувал – каза си той. – Но защо това нещо бе така ужасно?“ Той живо си спомни пак селянина и ония неразбираеми френски думи, които бе казал тоя селянин, и ужас премина като студ по гърба му.

„Глупости!“ – помисли Вронски и погледна часовника.

Часът беше вече осем и половина. Той позвъни на слугата, набързо се облече и излезе на външната стълба, като забрави напълно съня си и се измъчваше само от мисълта, че е закъснял. Когато стигна до входа на Каренини, погледна часовника и видя, че е девет без десет. Една висока, тясна карета, впрегната в два сиви коня, стоеше пред входа. Той позна каретата на Ана. „Тя идва при мене – помисли Вронски, – и по-добре е. Неприятно ми е да влизам в тая къща. Но все едно; не мога да се скрия“ – каза си той и с ония, усвоени още от детинство маниери на човек, който няма от какво да се срамува, Вронски излезе от шейната и се приближи до вратата. Вратата се отвори и един слуга с одеяло в ръка извика каретата. Вронски, който не бе свикнал да обръща внимание на подробностите, все пак долови сега учудения израз, с който слугата го погледна. На самата врата Вронски почти се сблъска с Алексей Александрович. Газовата лампа направо осветяваше безкръвното му, отслабнало лице под черната шапка и бялата връзка, която блестеше изпод бобровата яка на палтото му. Неподвижните помътнели очи на Каренин се насочиха към лицето на Вронски. Вронски се поклонил, а Алексей Александрович подвъвка с устни, вдигна ръка към шапката си и отмина. Вронски видя как, без да се обърне, той се качи в каретата, пое през прозореца одеялото и бинокъла и се скри. Вронски влезе в антрето. Веждите му бяха начумерени и очите му блестяха със зъл и горд блясък.

„Ех, че положение! – мислеше той. – Ако той се бореше и бранеше честта си, аз бих могъл да действам, да изразя чувствата си; но тая слабост или подлост... Той ме поставя в положение на измамник, когато аз не съм искал и не искам да бъда такъв.“

След обяснението му с Ана в градината на Вреде мислите на Вронски се бяха променили много. Като се покоряваше неволно на слабостта на Ана, която му се отдаваше цяла и чакаше само той да реши съдбата ѝ, и като приемаше предварително всичко, той отдавна бе престанал да мисли, че на тия връзки може да се тури край, както мислеше тогава. Честолюбивите му кроежи отново бяха отстъпили на заден план и понеже чувствуваше, че се е измъкнал вече от тоя кръг на дейност, в който всичко бе определено, той се отдаваше цял на чувството си и това чувство го привързваше все по-силно и по-силно към нея.

Още в антрето той чу нейните отдалечаващи се стъпки. Разбра, че го е чакала, послушвала се е и сега се връща в приемната.

– Не! – извика тя, като го видя, и още при първия звук на гласа ѝ в очите ѝ се появиха сълзи. – Не, ако продължава така, това ще се случи много, много по-рано!

– Какво, мила?

– Какво ли? Аз чакам, мъча се, час, два... Не, няма вече... Не мога да се карам с тебе. Сигурно не си могъл. Не, няма вече!

Тя сложи и двете си ръце на раменете му и дълго го гледа с дълбок, възторжен и същевременно изпитващ поглед. Изучаваше лицето му за времето, през което не бе го виждала. Както при всяка среща, съпоставяше въображаемата си представа за него (несравнимо по-хубава, невъзможна в действителността) със самия него, какъвто беше наистина.

III

– Срещна ли го? – попита тя, когато седнаха до масата под лампата. – Това ти е наказанието, задето закъсна.

– Да, но как може тъй? Той нали трябваше да бъде в съвета?

– Беше, но се върна и пак отиде някъде. Но нищо. Не говори за това. Къде беше? Все с принца ли?

Тя знаеше всички подробности от живота му. Той искаше да й каже, че не бе спал цяла нощ и е заспал, но като гледаше нейното развълнувано и щастливо лице, стана му съвестно. И каза, че е трябвало да отиде да даде отчет за заминаването на принца.

– Но сега се свърши, нали? Той замина.

– Слава Богу, свърши се. Няма да повярваш колко непоносимо ми беше.

– Защо пък? Та това е обикновеният ви живот на вас, младите мъже – каза тя, смръщила вежди, и като се залови за плетивото, което лежеше на масата, без да погледне Вронски, започна да вади куката.

– Аз отдавна вече съм оставил този живот – каза той, като се учудваше от промяната в израза на лицето ѝ и се мъчеше да разбере значението му. – И признавам – каза той и усмивката му откри гъстите бели зъби, – тая седмица се оглеждах като в огледало, наблюдавах този живот и ми беше неприятно.

Тя държеше в ръце плетивото, но не плетеше, а го наблюдаваше със странен, искрящ и недружелюбен поглед.

– Тая сутрин идва при мене Лиза – те все още не се страхуват да идват у дима въпреки графиня Лидия Ивановна – прибави тя, – и ми разправи за вашата атинска вечеринка. Каква мръсотия!

– Искях да кажа само, че...

Тя го прекъсна:

– Thérèse ли е била, с която ти се познаваше по-рано?

– Искях да кажа...

– Колко отворителни сте вие мъжете! Как не можете да разберете, че една жена не може да забрави това – каза тя, като кипваше все повече и повече и с това му откриваше причината за раздражението си. – Особено една жена, която не може да познава живота ти. Какво зная аз? Какво знаех? – каза тя. – Това, което ми кажеш ти. А отде да зная дали си ми казвал истината...

– Ана! Ти ме обиждаш. Нима не ми вярваш? Нима не съм ти казал, че нямам мисъл, която не бих ти открил?

– Да, да – каза тя и, както изглежда, се мъчеше да прогони ревнивите си мисли. – Но ако знаеше колко ми е тежко! Аз ти вярвам, вярвам ти... Та за какво разправяше?

Но той не можеше да си спомни веднага какво бе искал да каже. Тия пристъпи на ревност, които напоследък все по-често и по-често я обземаха, го ужасяваха и колкото и да се опитваше да скрие това, го караха да охладнява към нея, макар и да знаеше, че причината за ревността е любовта ѝ към него. Колко пъти той бе си казвал, че нейната любов е щастие; и ето тя го обичаше, както може да обича една жена, за която любовта стои над всички блага в живота – а той беше много по-далеко от щастieto, отколкото когато бе тръгнал след нея от Москва. Тогава той се смяташе нещастен, но щастieto беше пред него; сега чувствуваше, че по-хубавото щастие е вече отминало. Тя съвсем не беше оная, каквато я видя най-напред. И нравствено, и физически тя бе се променила в лошия смисъл. Беше се разширила цялата и когато говореше за актрисата, лицето ѝ имаше зъл израз, който го загрозяваше. Той я

гледаше, както човек гледа откъснатото от него и повехнало цвете, в което едва познава хубостта, заради която го е откъснал и погубил. И въпреки това чувствуваше, че тогава, когато любовта му беше по-силна, той можеше, ако би поискал това, да изскубне тая любов от сърцето си, но сега, когато, както в тоя миг, му се струваше, че не изпитва любов към нея, знаеше, че не може да скъса връзките си с нея.

— Е, какво искаше да ми кажеш за принца? Аз прогоних, прогоних беса — прибави тя. Помежду им бяс се наричаше ревността. — Та какво бе започнал да разправяш за принца? Защо ти е било толкова тежко?

— Ах, непоносимо! — каза той, като се мъчеше да улови нишката на изтърваната си мисъл. — Той не печели от близкото познанство. Ако трябва да го характеризираме, той е едно отлично отгледано животно, каквито на изложбите получават първите награди, и нищо повече — каза той с яд, който я заинтересува.

— Че как тъй? — възрази тя. — Нали е видял много неща, образован е?

— Това е съвсем друго образование — тяхно образование. Както изглежда, той е образован само за да има право да презира образованието, както те презират всичко друго освен животинските удоволствия.

— Но вие всички обичате тия животински удоволствия — каза тя и той отново долови мрачния ѝ поглед, който го отблягваше.

— Защо го защитаваш толкова? — усмихнат попита той.

— Аз не го защитавам, на мене ми е съвсем безразлично; но мисля, че ако ти не обичаше тия удоволствия, можеше да се откажеш. А на тебе ти прави удоволствие да гледаш Тереза в костюма на Ева...

— Пак, пак дявола! — каза Вронски, като улови и целуна ръката ѝ, която тя бе сложила на масата.

— Да, но не мога иначе! Ти не знаеш колко се измъчих, докато те чаках! Мисля, че не съм ревнива. Не съм ревнива; вярвам ти, когато си тук, при мене; но когато водиш някъде сам незнаен за мене живот...

Тя се отдръпна от него, извади най-после куката от плетивото и бързо, с помощта на показалеца, започнаха да се нижат една след друга бримки от бялата, блестяща под светлината на лампата вълна и бързо, нервно започна да се върти тънката ѝ китка в плетеното ръкавче.

— Но как стана? Къде срещна Алексей Александрович? — изведнъж неестествено прозвъня гласът ѝ.

— Сблъскахме се на вратата.

— И той ти се поклони ей така, нали?

Тя изопна лице и полузатвори очи, бързо промени израза си, скръсти ръце и в нейното хубаво лице Вронски изведнъж видя същия израз, с който бе му се поклонил Алексей Александрович. Той се усмихна, а тя весело се засмя с оня мил гръден смях, който беше една от главните ѝ прелести.

— — Никак не мога да го разбера — каза Вронски. — Да беше скъсал с тебе след твоето обяснение във вилата, да беше ме извикал на дуел... но това не разбирам: как може да понася такова положение? Той страда, това се вижда.

— Той ли? — иронично каза тя. — Той е напълно доволен.

— Защо се измъчваме всички, когато всичко би могло да бъде така хубаво?

— Само той не се измъчва. Нима аз не го познавам, не познавам тая лъжа, с която той цял е просмукан?... Нима, ако чувствуваше нещо, можеше да живее така, както той живее с мене? Той не разбира, не чувства нищо. Може ли човек, който чувства нещо, да живее в една къща с _престъпната си жена_? Може ли да говори с нея? Да се обръща към нея на _ти_?

И отново тя неволно го имитира:

— „Ти, та сhёге, ти, Ана!“ Това не е мъж, не е човек, а кукла! Никой не знае това, но аз го зная. О, ако бях на негово място, отдавна бих убила, бих разкъсала на парчета такава жена като мене, а не бих ѝ казвала: та сhёге Ана. Това не е човек, а министерска машина. Той не разбира, че аз съм твоя жена, а той е чужд, излишен... Но да не говорим, да не говорим повече!...

— Не си права, не си права, мила — каза Вронски, като се мъчеше да я успокои.

— Но все едно, да не говорим за него. Разправи ми, какво си правила? Какво ти е? Каква е тая болест и какво ти каза лекарят?

Тя го гледаше със закачлива радост. Изглежда, бе открила и други смешни и

грозни страни у мъжа си и чакаше момент, за да ги изтъкне.

Но той продължи:

– Сещам се, че това не е болест, а е твоето положение. Кога ще бъде то?

Закачливият блясък в очите ѝ угасна, но предишният ѝ израз се замени с друга усмивка на тиха тъга – усмивка, от която личеше, че тя знае нещо, което той не знаеше.

– Скоро, скоро. Ти казваше, че нашето положение е мъчително, че трябва да се справим с него. Ако знаеше колко то ми тежи и колко много нещо бих дала, за да мога да те обичам свободно и смело! Не бих се измъчвала, не бих мъчила и тебе с ревността си... И това ще стане скоро, но не така, както смятаме ние.

И при мисълта как ще стане това, тя се видя така жалка, че на очите ѝ се появиха сълзи и тя не можа да продължи. Сложи върху ръкава му ръката си, блеснала с пръстените и белината си под светлината на лампата.

– Няма да стане така, както смятаме ние. Не исках да ти го казвам, но ти ме накара. Скоро, скоро всичко ще се разреши и ние всички, всички ще се успокоим и няма да се измъчваме вече.

– Не разбирам – каза той, макар че я разбираше.

– Ти питаше кога? Скоро. И аз няма да преживея това. Не ме прекъсвай! – И тя заприказва бързо. – Аз зная това, и го зная сигурно. Аз ще умра, и много се радвам, че ще умра и ще отърва и себе си, и вас.

Сълзите потекоха от очите ѝ; той се наведе над ръката ѝ и започна да я целува, като се мъчеше да прикрие вълнението си, което, той знаеше това, няма никакво основание, но което не можеше да надвие.

– Така е, това е по-добре – каза тя, като стискаше ръката му със силно – движение. – Това е едничкото, едничкото, което ни остава.

Той се опомни и вдигна глава.

– Какви глупости! Какви смешни глупости приказваш!

– Не, това е истина.

– Кое, кое е истина?

– Че ще умра. Аз сънувах сън.

– Сън ли? – повтори Вронски и мигновено си спомни за селянина от своя сън.

– Да, сън – каза тя. – Отдавна сънувах този сън. Сънувах, че се втурвам в спалнята си, че трябва да взема нещо оттам, да науча нещо; нали знаеш как става това насън – каза тя и с ужас отвори широко очи, – а в ъгъла на спалнята стои нещо.

– Ах, какви глупости! Как можеш да вярваш...

Но тя не му позволи да я прекъсне. Това, което казваше, беше много важно за нея.

– И това нещо се обърна и аз виждам, че е селянин с чорлава брада, дребен и страшен. Поисках да избягам, но той се наведе над един чувал и започна да се рови в него...

Тя представи как се е ровил в чувала. На лицето ѝ бе изписан ужас. И Вронски, като си спомняше своя сън, изпитваше също такъв ужас, който изпълваше душата му.

– Той се рови и говори, бързо-бързо на френски и знаеш ли, произнася гърлено буквата „г“: „Il faut le battre le fer, le broyer, le pétrir...“* И аз от страх поисках да се събудя и се събудих... но се събудих насън. И започнах да се питам какво значи това. А Корней ми казва: „При раждането, при раждането ще умрете, майчице, при раждането...“ И се събудих...

[* Желязото трябва да се кове, да се чука, да се мачка...]

– Какви глупости, какви глупости! – каза Вронски, но сам чувствуваше, че в гласа му няма никаква убедителност.

– Но да не говорим вече. Позвъни, ще наредя да ни поднесат чай. Или почакай, аз сега ще свърша...

Но изведнъж млъкна. Изразът на лицето ѝ в миг се промени. Ужасът и вълнението изведнъж се замениха с израз на тихо, сериозно и блажено внимание. Той не можа да разбере значението на тая промяна. Тя бе усетила в себе си новия живот.

След като срещна Вронски на входа у дома си, Алексей Александрович отиде, както се бе накарал, в италианската опера. Там той остана двете действия и се срещна с всички, които трябваше да види. Когато се върна в къщи, огледа внимателно закачалката и като видя, че няма военна дреха, се прибра в стаята си както обикновено. Но въпреки навика си не си легна и до три часа през нощта крачеше насам-натам из кабинета. Не го оставяше на мира чувството на гняв към жена му, която не искаше да пази приличие и да изпълнява единственото условие, което бе й поставил – да не приема в къщи любовника си. Тя не изпълни искането му и той трябва да я накаже и да изпълни заплашването си – да поиска развод и да й отнеме сина. Той знаеше всички трудности, свързани с тая работа, но бе казал вече, че ще го направи и сега трябва да изпълни заплашването си. Графиня Лидия Ивановна бе му загатнала, че това е най-добрият изход от положението му и в последно време практиката на разводите бе стигнала до такова съвършенство, че Алексей Александрович виждаше възможност да се преодолеят формалните трудности. Освен това – нещастieto не идва само – и работите по настаняване на малцинствата и за напояване нивите в Зарайска губерния бяха навлекли на Алексей Александрович такива служебни неприятности, че в последно време той се намираше постоянно в крайно раздражение.

Той не спа през цялата нощ и гневът му, който растеше в някаква грамадна прогресия, на сутринта стигна до крайните си предели. Той се облече набързо и сякаш понесъл пълна чашата на гнева и страхувайки се да не я разлее, да не изгуби заедно с гнева и енергията, която му бе необходима за обяснението с жена му, влезе в стаята й още щом научи, че е станала.

Ана, която мислеше, че познава много добре мъжа си, бе поразена от неговия вид, когато той влезе при нея. Челото му беше намръщено, а очите гледаха мрачно напред, отбягвайки нейния поглед; устните бяха твърда и презрително свити. Във вървежа, в движенията, в тона на гласа му имаше решителност и твърдост, каквито жена му никога не бе виждала у него. Той влезе в стаята и без да се здрависва с нея, тръгна право към писмената й маса, взе ключовете и отвори чекмеджето.

– Какво искате?! – извика тя.

– Писмата от любовника ви – каза той.

– Те не са тук – каза тя и затвори чекмеджето; но по това движение той разбра, че е налучкал сигурно и като отблъсна грубо ръката й, бързо грабна чантата, в която, както знаеше, тя поставя най-необходимите книги. Тя искаше да измъкне чантата, но той я отблъсна.

– Седнете! Трябва да поговоря с вас – каза той, като сложи чантата под мишница и я стисна с лакътя си така напрегнато, че рамото му се дигна.

С учудване и плахост тя го гледаше мълчаливо.

– Аз ви казах, че няма да позволя да приемате любовника си в къщи.

– Трябваше да се срещна с него, за да...

Тя се спря, защото не знаеше какво да измисли.

– Не ме интересуват подробностите защо една жена иска да се срещне с любовника си.

– Аз исках, аз само... – каза тя и пламна. Тая негова грубост я разсърди и й даде смелост. – Нима не чувствувате колко лесно е за вас да ме обиждате? – каза тя.

– Може да обидиш честния човек и честната жена, но да кажеш на крадеца, че е крадец, това е само *la constatation d'un fait**.

[* Констатиране на един факт.]

– Аз не познавах още у вас тая нова черта – жестокост.

– Вие наричате жестокост това, че един мъж дава на жена си свобода, поставяйки я под честната закрила на името си, само при условие да пази приличие. Това ли е жестокост?

– Това е нещо по-лошо от жестокост, това е подлост, ако искате да знаете! – с изблик на злоба извика Ана, стана и искаше да излезе.

– Не! – развика се той с пискливия си глас, който сега се издигна с една нота по-високо от обикновено, и като я улови с големите си пръсти за ръката така силно, че по нея останаха червени следи от гривната, която бе притиснал, насила я накара да седне на мястото си. – Подлост ли? Щом искате да употребите тая дума, подлост е да оставиш мъжа си и сина си заради любовника и да ядеш хляба на мъжа си!

Тя наведе глава. Не само не каза това, което бе казала вчера на любовника си,

че той е нейният мъж, а мъжът ѝ е излишен, но дори не помисли това. Чувствуваше цялата справедливост на думите му и само каза тихо:

– Вие не можете да опишете моето положение по-лошо, отколкото сама го виждам, но защо приказвате всичко това?

– Защо приказвам ли? Защо ли? – продължи той също така ядосано. – За да знаете, че понеже не изпълнихте волята ми да пазите приличие, аз ще взема мерки, за да се тури край на това положение.

– Тоя край ще дойде и без това скоро, скоро – рече тя и при мисълта за близката и желана сега смърт в очите ѝ отново се появиха сълзи.

– Тоя край ще дойде по-скоро, отколкото сте намислили с любовника си! Вие имате нужда да задоволявате една животинска страст...

– Алексей Александрович! Не казвам, че това не е великодушно, но е нечестно – да биеш легнал човек.

– Да, вие мислите само за себе си, но страданията на човека, който е бил ваш мъж, не ви интересуват. Все едно ви е, че целият му живот е разбит, че той твърде много е плете... плете... плетеглил.

Алексей Александрович говореше толкова бързо, че се забърка и никак не можеше да изговори тая дума. Накрай той я изговори плетеглил. На нея ѝ стана смешно и веднага я досрамя, че в такава минута нещо можеше да ѝ се види смешно. И за пръв път тя за миг се постави на негово място, изпита неговите чувства и ѝ дожаля за него. Но какво можеше да каже или да направи? Навела глава, тя млчеше. Той също помълча известно време и след това вече заприказва с не така писклив, студен глас, като подчертаваше произволно избраните думи, думи без някаква особена важност.

– Дойдох да ви кажа... – рече той.

Тя го погледна. „Не, така ми се е сторило – помисли тя, като си спомни израза на лицето му, когато той се заплете на думата плетеглил, – не, нима човек с такива мътни очи, с такова самотоволно спокойствие може да чувствава нещо?“

– Аз не мога да променя нищо – прошепна тя.

– Дойдох да ви кажа, че утре заминавам за Москва и не ще се върна вече в тая къща, а вие ще получите съобщение за решението ми чрез адвоката, когото ще натоваря с делото по развода. А синът ми ще отиде при сестра ми – каза Алексей Александрович, като си спомняше с мъка какво се канеше да каже за сина си.

– На вас ви трябва Серьожа, за да ми причините болка – рече тя и го погледна изпод вежди. – Вие не го обичате... Оставете ми Серьожа!

– Да, аз изгубих дори любовта към сина си, защото с него е свързано отвращението ми към вас. Но все пак ще го взема. Прощавайте!

И той искаше да излезе, но сега го задържа тя.

– Алексей Александрович, оставете ми Серьожа! – още веднъж прошепна тя. – Повече нищо нямам да кажа. Оставете Серьожа до моето... Аз ще родя скоро, оставете го!

Алексей Александрович пламна, изскубна ръката си от нея и млъчаливо излезе от стаята.

V

Приемната на знаменития петербургски адвокат бе пълна, когато Алексей Александрович влезе. Три дами: една бабичка, една млада жена и една търговка, и трима господа: единият – banker немец с пръстен, другият – търговец с брада и третият – сърдит чиновник с вицмундир, с кръст на шията, както изглежда, чакаха отдавна вече. Двама помощници пишеха на масите, като скърцаха с перата си. Писмените принадлежности, на които Алексей Александрович бе голям любител, бяха необикновено хубави. Алексей Александрович не можеше да не забележи това. Единият от помощниците, без да стане, замижал, сърдито се обърна към Алексей Александрович:

– Какво обичате?

– Искам да видя адвоката.

– Адвокатът е зает – строго отвърна помощникът, като посочи с перото си чакащите, и продължи да пише.

– Не може ли да отдели време? – попита Алексей Александрович.

– Той няма свободно време, винаги е зает. Моля, почакайте.

– Тогава направете си труд да му предадете моята картичка – с достойнство каза Алексей Александрович, като видя, че трябва да наруши своето инкогнито.

Помощникът взе картичката му и очевидно без да одобрява съдържанието ѝ, влезе през вратата.

Алексей Александрович по принцип беше привърженик на публичния съд, но поради известни нему висши служебни съображения не одобряваше напълно някои подробности от прилагането му у нас и ги осъждаше, доколкото можеше да осъжда неща, утвърдени отгоре. Целият му живот бе минал в административна дейност и затова, когато не одобряваше нещо, неодобрението му бе смекчено от признаването, че грешките са неизбежни, но че могат да се поправят при всяка работа. В новите съдебни учреждения той не одобряваше условията, при които бе поставена адвокатурата. Но досега той не бе имал работа с адвокатурата и затова не я одобряваше само теоретично: а сега неодобрението му се засили още повече от неприятното впечатление, което получи в приемната на адвоката.

– Ей сега ще излезе – каза помощникът и наистина след две минути на вратата се показва дългата фигура на един стар правист, който бе се съвещавал с адвоката, и на самия адвокат.

Адвокатът беше дребен, набит, плешив човек с черночервеникава брада, светли дълги вежди и полегато чело. Той беше пременен като младоженец, като се почне от връзката и двойната верижка и се стигне до лачените чепици. Лицето му беше умно, селско, а облеклото му – контешко и с лош вкус.

– Заповядайте – обърна се адвокатът към Алексей Александрович. И като се отдръпна мрачно, за да му стори път, той затвори вратата.

– Ще седнете ли? – Той му посочи един стол до писмената маса, отрупана с книжа, и сам седна на председателското място, като наведе глава настрани и почна да потрива малките си ръце с къси пръсти, обрасли с бели косми. И тъкмо се успокои в позата си, над масата прелетя молец. С бързина, която не можеше да се очаква от него, адвокатът разпери ръце, улови молеца и пак зае предишното си положение.

– Преди да започна да говоря по моята работа – каза Алексей Александрович, който учудено проследи с очи движението на адвоката, – длъжен съм да ви кажа, че работата, за която имам да ви говоря, трябва да остане в тайна.

Едва доловима усмивка раздвижи увисналите червеникави мустаци на адвоката.

– Не бих бил адвокат, ако не можех да пазя тайните, които ми са поверени. Но ако искате потвърждение...

Алексей Александрович се взря в лицето му и видя, че сивите умни очи се смеят и сякаш знаят вече всичко.

– Знаете ли моето фамилно име? – продължи Алексей Александрович.

– Познавам ви и зная вашата полезна – той отново улови молец – дейност, както я познава всеки русин – каза адвокатът и се наведе.

Алексей Александрович въздъхна, давайки си кураж. Но след като веднъж беше се решил, той продължи с пискливия си глас, без да се смущава и без да се запъва, като подчертаваше някои думи.

– Имам нещастие – каза Алексей Александрович – да бъда измамен мъж и желая да скъсам законно отношенията си с жена си, сиреч да се разведе, и то така, че синът да не остане при майката.

Сивите очи на адвоката се мъчеха да не се смеят, но играеха от неудържима радост и Алексей Александрович видя, че тук имаше не само радост на човек, получил изгодна поръчка, но и тържество и възторг, имаше един блясък, подобен на оня зловещ блясък, който той бе видял в очите на жена си.

– Вие искате моето съдействие, за да стане разводът, нали?

– Именно, но трябва да ви предупредя, че рискувам да злоупотребя с вниманието ви. Дойдох само да се посъветвам предварително с вас. Аз искам развод, но за мене са важни формите, при които той е възможен. Твърде е възможно, ако тия форми не съвпадат с моите искания, да се откажа от законното си право.

– О, това е винаги така – каза адвокатът – и винаги зависи от вас.

Адвокатът сведе очи към краката на Алексей Александрович, понеже чувствуваше, че издавайки неудържимата си радост, може да обиди клиента. Той погледна молеца, който прелетя пред носа му, и посегна с ръка, но не го улови от уважение към

положението на Алексей Александрович.

– Макар че в общи черти нашите законоположения по този въпрос ми са известни – продължи Алексей Александрович, – бих желал да зная изобщо ония форми, в които на практика се извършват такива дела.

– Вие желаете – без да повдигне очи, отвърна адвокатът и не без удоволствие влезе в тона на речта на клиента си – да ви изложи ония пътища, по които може да се изпълни желанието ви.

И след като Алексей Александрович му кимна утвърдително, той продължи, като от време на време само поглеждаше бегло зачервеното му, на петна лице.

– Според нашите закони – каза той с лека отсянка на неодобрение към нашите закони – разводът, както знаете, може да стане при следните случаи... Почакайте! – обърна се той към надникналия през вратата помощник, но все пак стана, каза няколко думи и отново седна. – При следните случаи: физически недостатъци на съпрузите, после неоправдано петгодишно отсъствие – каза той и подгъна обраслия си с косми къс пръст, – след това прелюбодеяние (тая дума той произнесе с видимо удоволствие). Подразделенията са следните (той продължаваше да свива дебелиите си пръсти, макар че случаите и техните подразделения очевидно не можеха да се класифицират заедно): физически недостатъци на мъжа или жената, после прелюбодеяние на мъжа или жената. – Понеже пръстите не стигнаха, той ги изпъна и продължи: – Това е теоретичната страна на въпроса, но предполагам, че сте си направили честта да се обърнете към мене, за да научите практическото приложение. И затова, като изхождам от антецедентите, трябва да ви кажа, че всички случаи на разводи се свеждат към следното... доколкото разбирам, в случая няма физически недостатъци, нали? А също и неоправдано отсъствие?...

Алексей Александрович кимна утвърдително.

– Свеждат се към следното: прелюбодеяние от страна на единия от съпрузите и уличаване на престъпната страна по взаимно съгласие, а ако няма такова съгласие – неволно уличаване. Трябва да ви кажа, че последният случай се среща рядко на практика – каза адвокатът, погледна бегло Алексей Александрович и мълкна, като продавач на пистолети, който е описал предимствата на това или онова оръжие и чака купувача да си избере. Но Алексей Александрович мълчеше и затова адвокатът продължи: – Смятам, че най-обикновено и просто, а и най-разумно е прелюбодеянието по взаимно съгласие. Не бих си позволил да се изразя така, ако говорех с някой непросветен човек – каза адвокатът, – но предполагам, че за вас това е ясно.

Но Алексей Александрович беше така разстроен, че не можа да разбере изведнъж разумността на прелюбодеянието по взаимно съгласие и изрази това недоумение в погледа си, ала адвокатът веднага му помогна:

– Съпрузите не могат да живеят вече заедно – това е фактът. И ако и двамата са съгласни в това, подробностите и формалностите стават излишни. А същевременно това е най-простото и най-сигурно средство.

Сега Алексей Александрович разбра напълно. Но той имаше религиозни съображения, които му пречеха да възприеме тая мярка.

– В случая това е изключено – каза той. – Тук е възможен само един случай: неволно уличаване, потвърдено с писмата, които аз имам.

При споменаването за писма адвокатът сви устни и издаде тънък, съчувствен и презрителен звук.

– Виждате ли – започна той. – Такива дела, както знаете, се решават от духовните съдилища; а при тия дела поповете са големи любители на най-дребните подробности – каза той с усмивка, която показваше, че одобрява вкуса на поповете. – Несъмнено писмата могат да послужат донякъде; но уликите трябва да се добият непосредствено, сиреч чрез свидетели. Пък и изобщо, ако ми направите честта да ме удостоите с доверието си, предоставете на мене да избира мерките, които трябва да се приложат. Който иска резултат, допуска и средствата.

– Щом е така... – започна Алексей Александрович, като побледня изведнъж, но в това време адвокатът стана и отново отиде към вратата, отдето се обади помощникът му.

– Кажете й, че ние не търгуваме с евтини стоки – каза той и се върна при Алексей Александрович.

Когато се връщаше на мястото си, той незабелязано улови още един молец.

„Добре ще ме изпоядат през лятото!“ – помисли той и се намръщи.

– И така, вие казахте... – рече той.

– Аз ще ви съобщя решението си писмено – каза Алексей Александрович, стана и се улови за масата. Като постоя малко мълчаливо, той каза: – Следователно от думите ви мога да заключа, че разводът е възможен. Бих ви помолил да ми съобщите също какви са условията ви.

– Всичко може да стане, ако ми дадете пълна свобода на действие – каза адвокатът, без да отговори на въпроса му. – Кога мога да разчитам, че ще получа съобщение от вас? – попита той, като се придвижваше към вратата, при което блестяха и очите му, и лачените му чепици.

– След една седмица. А вие бъдете така добър да ми съобщите вашия отговор дали приемате да защитавате делото и при какви условия.

– Много добре.

Адвокатът почтително се поклони, отдръпна се, за да излезе клиентът, и когато остана сам, се отдаде на радостното си чувство. Стана му така весело, че въпреки принципите си направи отстъпка на госпожата, която се пазареше, и престана да лови молците, понеже реши окончателно, че за идната зима трябва да покрие мебелите си с кадифе, както бе у Сигонин.

VI

Алексей Александрович удържа блестяща победа в заседанието на комисията на седемнадесети август, но последиците от тая победа го сломиха. Новата комисия за изследване бита на малцинствата във всяко отношение бе съставена и изпратена на мястото с необикновена бързина и енергия, подбуждана от Алексей Александрович. След три месеца бе представен отчет. Битът на малцинствата бе изследван в политическо, административно, икономическо, етнографско, материално и религиозно отношение. На всички въпроси бяха дадени отлични отговори, и то отговори, неподлежащи на съмнение, понеже не бяха резултат на изложената винаги на грешки човешка мисъл, а всички бяха плод на една служебна дейност. Всички отговори бяха резултат от официални данни, от донесения на губернатори и архиереи, основани върху донесенията на уездни началници и протоiereи, които от своя страна се основаваха върху донесенията на общински управления и енорийски свещеници; и затова всички тия отговори бяха несъмнени. Всички въпроси, като например защо се случват лоши реколти, защо жителите се придържат към своите вярвания и т.н., въпроси, които без удобствата на една служебна машина не се разрешават и не могат да бъдат разрешени с векове, получиха ясно, несъмнено разрешение. И това решение беше в полза на мнението на Алексей Александрович. Но Стремов, който в последното заседание се почувствува засегнат на болното място, след като се получиха донесенията на комисията, употреби една неочаквана за Алексей Александрович тактика. Той увлече неколцина от другите членове, изведнъж премина на страната на Алексей Александрович и с жар не само защитаваше прилагането на мерките, предлагани от Каренин, но и предлагаше други крайни мерки в същия дух. Тия мерки, подсилили основната мисъл на Алексей Александрович, бяха възприети и тогава се разкри тактиката на Стремов. Доведени до крайност, тия мерки изведнъж се оказаха така глупави, че едновременно и държавниците, и общественото мнение, и умните дами, и вестниците – всички се нахвърлиха върху тях, като изказваха негодуванието си както срещу самите мерки, така и срещу признатия им баща Алексей Александрович. А Стремов се отдръпна, като се преструваше, че само е следвал сляпо плана на Каренин и сега самият той е учуден и възмутен от направеното. Това сломи Алексей Александрович. Но въпреки влошаващото се здраве, въпреки семейните си неприятности Алексей Александрович не се предаваше. В комисията стана разцепление. Един от членовете, начело със Стремов, оправдаваха грешката си с това, че са повярвали на ревизионната комисия, ръководена от Алексей Александрович, която бе представила изложението, и казваха, че изложението на тая комисия е глупост и само един изписан лист. Заедно с друга част от членовете, които виждаха опасност в едно такова революционно отношение към книгата, Алексей Александрович продължаваше да поддържа данните, предоставени от ревизионната комисия. Поради това във висшите кръгове и дори в обществото всичко се обърка и

макар че всички се интересуваха извънредно много от тоя въпрос, никой не можеше да разбере дали наистина малцинствата изнемогват и загиват, или пък са в цветущо положение. Поради това и донейде поради сполетялото го презрение заради изневярата на жена му положението на Алексей Александрович се разклати доста. И тъкмо в това положение Алексей Александрович взе важно решение. За учудване на комисията той съобщи, че ще поиска разрешение да отиде сам на мястото, за да проучи работата. И след като получи разрешение, Алексей Александрович замина за далечните губернии.

Заминаването на Алексей Александрович вдигна много шум, толкоз повече, че той още при тръгването си официално върна срещу подпис пътните пари, които му бяха дадени за дванадесет коня, докато стигне до местоназначението.

– Смятам, че това е много благородно – каза по тоя повод Бетси на княгиня Мяхкая. – Защо ще му дават за пощенски коне, когато всички знаят, че сега има навред железопътни линии?

Но княгиня Мяхкая не бе съгласна и мнението на княгиня Тверская дори я разсърди.

– Лесно ви е да говорите – каза тя, – когато имате кой знае колко милиона, но аз обичам много, когато мъжът ми лете ходи по ревизии. Той се чувства много добре и му е приятно да се поразходи, а аз съм си създала ред с тия пари да поддържам екипаж и кочияш.

На път за далечните губернии Алексей Александрович се отби за три дни в Москва.

На другия ден след пристигането си той тръгна да направи визита на генерал-губернатора. На кръстопътя на улица Газетна, дето винаги се трупат коли и файтонджии, Алексей Александрович изведнъж чу името си, което извикаха с такъв висок и весел глас, че той не можа да не се озърне. На ъгъла на тротоара, в късо модно палто, с късопола модна накривена шапка, разкрил в усмивка белите си зъби между червените устни, весел, млад, сияещ, стоеше Степан Аркадич, който решително и настойчиво го викаше и искаше да го спре. Той се държеше с едната си ръка за прозореца на спрялата на ъгъла карета, от която се подаваха една женска глава с кадифена шапка и две детски главички, усмихваше се и викаше с ръка зетя си. Дамата се усмихваше с добра усмивка и също махаше с ръка на Алексей Александрович. Това беше Доли с децата.

Алексей Александрович не искаше да се срещне с никого в Москва, а най-малко с брата на жена си. Той привдигна шапката си и искаше да отмине, но Степан Аркадич заповяда на кочияша да спре и се затече по снега към него.

– Как не те е грях да не изпратиш да ни съобщят! Отдавна ли си пристигнал? А пък аз вчера бях у Дюсо и гледам на дъската „Каренин“, но не ми мина и през ум, че си ти! – каза Степан Аркадич, като провря глава през прозореца на каретата. – Ако знаех, щях да намина. Колко се радвам, че те виждам! – каза той, като удряше крак о крак, за да отърси снега. – Как не те е грях да не се обадиш! – повтори той.

– Нямах време, много съм зает – сухо отвърна Алексей Александрович.

– Я да отидем при жена ми, тя иска много да те види.

Алексей Александрович отви одеялото, под което бяха загънати зиморничавите му крака, слезе от каретата и прекрачи през снега до Даря Александровна.

– Какво е това, Алексей Александрович, защо ни отминавате така? – усмихната попита Доли.

– Бях много зает. Много се радвам, че ви виждам – каза той с тон, който ясно говореше, че е огорчен от това. – Как сте със здравето?

– Ами как е моята мила Ана?

Алексей Александрович промърмори нещо и се нареди да си отиде. Но Степан Аркадич го спря.

– Ето какво ще направим утре. Доли, покани го на обед! Ще поканим Кознишев и Песцов, за да го нагостим с московска интелигенция.

– Да, моля ви се, елате – каза Доли, – ще ви чакаме към пет-шест часа, ако искате. Е, как е моята Ана? Колко отдавна...

– Здрава е – намръщен промърмори Алексей Александрович. – Много се радвам! – и той се запъти към каретата си.

– Ще дойдете, нали? – извика Доли.

Алексей Александрович каза нещо, но Доли не можа да го чуе сред шума на

минаващите коли.

– Утре ще се отбия при тебе! – извика му Степан Аркадич.

Алексей Александрович седна в каретата и потъна в нея така, че да не вижда нищо и да не го виждат.

– Чудак! – каза Степан Аркадич на жена си и като погледна часовника, направи пред лицето си движение с ръка, с което казваше „довиждане“ на жена си и децата, и напето тръгна по тротоара.

– Стива! Стива! – развика се Доли и се изчерви. Той се обърна.

– Та аз трябва да купя палта на Гриша и Таня. Дай ми пари!

– Нищо, кажи, че аз ще ги платя – и той се скри, като кимна весело с глава на един познат минавач.

VII

На другия ден беше неделя. Степан Аркадич се отби в Большой театър на репетицията на балета и предаде на Маша Чибисова, хубавичка, новопостъпила по негова протекция балерина, обещаните й тия дни корали и зад кулисите, в дневната тъмнина на театъра, успя да целуне нейното хубавичко, светнало от подаръка лице. Освен предаването на коралите той трябваше да си уреди с нея среща след балета. След като й обясни, че не може да дойде в началото на балета, той обеща да бъде на последното действие и да я отведе да вечерят. От театъра Степан Аркадич се отби в Охотни ряд, сам избра риба и аспержи за обед и дванадесет часа беше вече у Дюсо, дето трябваше да се види с трима души, които за негово щастие бяха в един и същи хотел: с Левин, наскоро пристигнал от чужбина и отседнал тук, с новия си началник, който току-що бе постъпил на тая висока служба и сега бе по ревизия в Москва, и със зет си Каренин, за да може да го заведе непременно на обед.

Степан Аркадич обичаше обедите, но още повече обичаше той да даде обед, малък, но изтънчен и по ядене, и по пиене, и по избора на гостите. Програмата на днешния обед му хареса много: ще има пресен костур, аспержи и *la pièce de résistance** – чудесен, но скромнен ростбиф и съответните вина; това по отношение на яденето и пиенето. А между гостите ще бъдат Кити и Левин и за да не се забелязва това, ще дойдат и една братовчедка, и младият Шчербацки, но *la pièce de résistance* от гостите ще бъдат Сергей Кознишев и Алексей Александрович. Сергей Иванович – московчанин и философ, а Алексей Александрович – петербургчанин и практик; по той ще покани и известния чудак ентузиаст Песцов, либерал, бърбица, музикант, историк и твърде мил петдесетгодишен младеж, който ще бъде като сос или гарнитура към Кознишев и Каренин. Той ще ги предизвика към разговор и ще ги насъсква един срещу друг.

[* Главното ядене.]

Втората вноска от парите за гората беше получена от търговеца и не беше още изхарчена, напоследък Доли беше много мила и добра и мисълта за тоя обед радваше Степан Аркадич във всяко отношение. Той беше в най-весело настроение. Наистина имаше две малко неприятни обстоятелства; но и двете тия обстоятелства потъваха в морето от добродушно веселие, което се вълнуваше в душата на Степан Аркадич. Тия две обстоятелства бяха: първо, че като среща вчера на улицата Алексей Александрович, забеляза, че той е сух и строг с него, и като съпоставяше тоя израз върху лицето на Алексей Александрович и това, че той не бе дошъл у тях и не бе им се обадил с ония слухове, които бе чул за Ана и Вронски, Степан Аркадич се досещаше, че нещо не е в ред между мъжа и жената.

Това беше едната неприятност. Другото малко неприятно обстоятелство беше, че новият началник, както всички нови началници, бе си създал вече име на страшен човек, който става в шест часа сутринта, работи като вол и изисква също такава работа и от подчинените си. Освен това тоя нов началник имаше репутация и на мечка в държанието си и според слуховете беше човек със съвсем противоположно направление на по-раншния началник и на самия Степан Аркадич. Вчера Степан Аркадич бе се явил по служба в мундир и новият началник беше много любезен и разговаряше с него като с познат човек; и затова Степан Аркадич смяташе за свое задължение да му направи визита в сюртук. Второто неприятно обстоятелство беше именно мисълта, че новият

началник може да не го приеме добре. Но Степан Аркадич инстинктивно чувствуваше, че всичко ще се нареди отлично. „Всички хора, всички човеци са грешни като нас: какъв смисъл има да се ядосваме и да се караме?“ – мислеше той, когато влизаше в хотела.

– Здравей, Василий – каза той, като мина с накрехната шапка по коридора и се обърна към познатия лакей, – ти си пуснал бакенбарди? Левин е в номер седем, нали? Заведи ме, моля ти се. И научи дали граф Аничкин (това беше новият началник) ще ме приеме.

– Слушам – усмихнат отвърна Василий. – Отдавна не сте идвали към нас.

– Идвах вчера, само че от другия вход. Това ли е седми?

Когато Степан Аркадич влезе, Левин бе застанал с един тверски селянин сред стаята и мереше с аршин прясна мечешка кожа.

– А, убихте ли я? – извика Степан Аркадич. – Славна работа! Женска мечка ли е? Здравей, Архип!

Той се ръкува със селянина и седна на един стол, без да свали палтото и шапката си.

– Но съблечи се де, поседни! – каза Левин и му свали шапката.

– Не, нямам време, отбих се само за мъничко – отвърна Степан Аркадич. Той разкопча палтото си, но след това го свали и остана цял час, като разговаряше с Левин за лова и за най-интимни неща.

– Е, кажи де, моля ти се, какво прави в чужбина? Де беше? – попита Степан Аркадич, когато селянинът си отиде.

– Бях в Германия, в Прусия, във Франция, в Англия, но не в столиците, а във фабричните градове, и видях много нови работи. И радвам се, че съм ходил.

– Да, зная твоята идея за организиране на работника.

– Съвсем не: в Русия не може да става въпрос за работника. В Русия съществува въпросът за отношението на работния народ към земята; той съществува и там, но там това е кърпеж на нещо развалено, а у нас...

Степан Аркадич внимателно слушаше Левин.

– Да, да! – каза той и продължи: – Твърде е възможно да си прав. Но аз се радвам, че си с бодър дух: ходиш и на лов за мечки, и работиш, и се увличаш. А пък Шчербацки ми казваше – той се срещнал с тебе, – че си бил в някакво унияние, говорил си все за смърт...

– Та какво от това, аз не преставам да мисля за смъртта – каза Левин. – Истина е, че е време да се мре. И че всичко това са глупости. Да ти кажа откровено: аз много държа за идеята си и за работата си, но всъщност помисли си следното: целият тоя наш свят е една мъничка плесен, която е порасла на една дребничка планета. А ние си мислим, че у нас може да има нещо велико – мисли, дела! Всичко това са песчинки.

– Това нещо, братко, е старо като света!

– Старо е, но знаеш ли, когато го разбереш ясно, всичко ти се вижда някак нищожно. Когато разбереш, че днес-утре ще умреш и няма да остане нищо, всичко ти се вижда така нищожно! Аз смятам идеята си за много важна, но дори и да се реализира, тя се оказва също така нищожна, както да примамим тая мечка. Така и прекарваш живота си, като се развличаш с лов, с работа само да не мислиш за смъртта.

Докато слушаше Левин, Степан Аркадич се усмихваше леко и мило.

– Така е, разбира се! Ето и ти започна да мислиш като мене. Спомняш ли си, ти ме нападаше, задето търся наслада в живота?

Не бъди, о моралисте, така строг!...

– Не, все пак в живота хубавото е това... – Левин се забърка. – Не, не зная. Зная само, че ще умрем скоро.

– Защо пък скоро?

– И знаеш ли, когато мислиш за смъртта, хубавото на живота ти се вижда по-малко, но си по-спокоен.

– Напротив, накрая е по-весело. Но аз трябва да вървя – каза Степан Аркадич, който ставаше вече за десети път.

– Не, поседи! – каза Левин, като го задържахше. – Кога ще се видим пак? Утре

си заминавам.

– Ех, че съм и аз! Затова съм дошъл... Непременно ела днес на обед у дома. Ще дойде брат ти, ще дойде и Каренин, моят зет.

– Нима той е тук? – каза Левин и искаше да попита за Кити. Той бе чувал, че в началото на зимата тя била в Петербург при сестра си, жена на дипломат, и не знаеше върнала ли се е, или не, но се отказа да пита. „Дали ще дойде, или не – все едно ми е.“

– Е, ще дойдеш ли?

– Разбира се.

– И тъй, в пет часа, и то в сюртук.

И Степан Аркадич стана и отиде в долния етаж при новия началник. Инстинктът не го излъга. Новият страшен началник се оказа твърде общителен човек и Степан Аркадич се почерпи с него и се заседя толкова, че едва в четири часа се озова при Алексей Александрович.

VIII

След като се върна от литургия, Алексей Александрович прекара цялата сутрин в хотела. Тая сутрин му предстояха две работи: първо, да приеме и да напъти заминаващата за Петербург и намираща се сега в Москва депутация от малцинствата; и, второ, да напише обещаното писмо до адвоката. Депутацията, макар че бе извикана по инициатива на Алексей Александрович, представляваше много неудобства и дори опасности и Алексей Александрович беше много доволен, че я завари в Москва. Членовете на тая депутация нямаха ни най-малка представа за ролята и задълженията си. Те наивно вярваха, че работата им се състои в това, да изложат нуждите си и истинското положение на нещата, искайки помощта на правителството, и съвсем не разбираха, че с някои от декларациите и исканията си поддържаха враждебната партия и затова проваляха цялата работа. Алексей Александрович се разтака дълго време с тях, написа им една програма, от която не трябваше да отстъпват, и след като ги изпрати, написа писма в Петербург да напътят депутацията. Главен помощник в тая работа трябваше да бъде графиня Лидия Ивановна. Тя беше специалистка по депутациите и никой като нея не умееше да пресилва нещата и да даде истинска насока на депутациите. Като свърши с това, Алексей Александрович писа писмо и до адвоката. Без ни най-малко колебание той му даде разрешение да действа, както намери за добре. Към писмото приложи трите писъмца на Вронски до Ана, които бе намерил в отнетата от нея чанта.

Откак Алексей Александрович бе излязъл от дома си с намерение да не се връща в семейството, откак бе ходил при адвоката и бе казал поне на един човек намерението си и особено откак бе превърнал това дело на живота в канцеларско дело, той все повече и повече свикваше с намерението си и сега виждаше ясно, че то може да се изпълни.

Той запечатваше плика до адвоката, когато чу високия глас на Степан Аркадич. Степан Аркадич се разправяше със слугата на Алексей Александрович и настояваше да доложат за него.

„Все едно – помисли Алексей Александрович, – толкоз по-добре: още сега ще му съобща в какво положение се намирам по отношение на сестра му и ще му обясня защо не мога да ида на обед у тях.“

– Нека влезе! – високо каза той, като прибра книгата си и ги сложи в бювара.

– Ето на, виждаш ли, че лъжеш, той е в стаята си! – чу се да казва Степан Аркадич на лакея, който не го пускаше, и Облонски влезе в стаята, като събличаше вървешком палтото си. – Е, много се радвам, че те заварих! И тъй, надявам се... – весело започна Степан Аркадич.

– Не мога да дойда – студено каза Алексей Александрович, който стоеше прав и не канеше гостенина си да седне.

Алексей Александрович смяташе веднага, както подобава, да почне да се държи студено с брата на жена си, срещу която завеждаше бракоразводно дело; но той не се надяваше да види това море от добродушие, което преливаше бреговете на душата на Степан Аркадич.

Степан Аркадич разтвори широко блестящите си ясни очи.

– Защо не можеш? Какво искаш да кажеш? – с недоумение каза той на френски. – Не, ти обеща вече. И ние всички разчитаме на тебе.

– Искам да кажа, че не мога да дойда у вас, защото роднинските отношения, които съществуваха между нас, трябва да се прекратят.

– Как? Отде-накъде? Защо? – усмихнат каза Степан Аркадич.

– Защото завеждам дело за развод със сестра ви, моята жена. Аз трябваше...

Но Алексей Александрович още не бе успял да довърши думите си, когато Степан Аркадич вече постъпи съвсем не така, както очакваше той. Степан Аркадич изохка и седна в креслото.

– Не, Алексей Александрович, какво приказваш ти! – извика Облонски и на лицето му се изписа страдание.

– Така е.

– Извинявай, но аз не мога и не мога да повярвам това...

Алексей Александрович седна, чувствайки, че думите му не са имали онова въздействие, което той очакваше, и че ще трябва да му се обясни, и че каквито и да са неговите обяснения, държането му с шурей ще си остане същото.

– Да, аз съм поставен в тежката необходимост да искам развод – каза той.

– Ще ти кажа само едно, Алексей Александрович. Познавам те като отличен, справедлив човек, познавам и Ана – извинявай, че не мога да променя мнението си за нея – като прекрасна, отлична жена и затова, извинявай, не мога да повярвам на това. Тук има недоразумение – каза той.

– Да, ако беше само недоразумение...

– Моля ти се, разбирам – прекъсна го Степан Аркадич. – Но, разбира се... Трябва само едно: да не се бърза! Не трябва, не трябва да се бърза!

– Аз не съм бързал – студено каза Алексей Александрович, – а за такава работа човек не може да се съветва с никого. Решил съм твърдо.

– Това е ужасно! – каза Степан Аркадич, като въздъхна тежко. – Аз бих направил едно, Алексей Александрович. Моля ти се, направи го! – каза той. – Доколкото разбрах, делото още не е заведено. Преди да заведеш дело, срещни се с жена ми, поприказвай с нея. Тя обича Ана като сестра, обича и тебе и е славна жена. За Бога, поприказвай с нея! Послушай ме, моля ти се!

Алексей Александрович се замисли и Степан Аркадич съчувствено го наблюдаваше, без да прекъсне мълчанието му.

– Ще дойдеш ли при нея?

– Не зная. Затова не дойдох у вас. Смятам, че нашите отношения трябва да се променят.

– Защо пък? Аз не го виждам така. Позволи ми да мисля, че освен нашите роднински отношения ти изпитваш към мене, макар и отчасти, същите приятелски чувства, които аз винаги съм имал към тебе... И истинско уважение – каза Степан Аркадич и стисна ръката му. – Дори ако бяха прави твоите най-лоши предположения, аз не се наемам и никога не ще се наема да съдя едната или другата страна и не виждам причини защо нашите отношения трябва да се променят. Но сега направи това, ела при жена ми.

– Е, ние гледаме различно на тая работа – студено каза Алексей Александрович. – Впрочем да не говорим за това.

– Не, защо пък да не дойдеш? Поне днес на обед? Жена ми те очаква. Моля ти се, ела! И главното, поприказвай с нея. Тя е чудесна жена. За Бога, на колене ти се моля!

– Щом толкова искате, ще дойда – каза с въздишка Алексей Александрович.

И в желанието си да промени разговора попита за онова, което интересуваше и двамата – за новия началник на Степан Аркадич, който беше още млад човек, а бе получил изведнъж такова високо назначение.

Алексей Александрович и по-рано не обичаше граф Аничкин и двамата винаги бяха на различни мнения, но сега не можеше да се въздържи от присъщата за чиновниците омраза на човек, който е претърпял поражение в службата, към човека, който е получил повишение.

– Е, вижда ли го? – попита Алексей Александрович с ядовит присмех.

– Разбира се, той идва вчера в съда. Изглежда, че е запознат отлично с

работата и е много деен.

– Да, но към какво е насочена дейността му? – каза Алексей Александрович. – Към това ли да върши работа, или да преправя направеното? Нещастieto на нашата държава е канцеларщината, на която той е достоен представител.

– Наистина аз не зная какво в него може да се критикува. Не зная неговото направление, но знам едно – че е отличен момък – отвърна Степан Аркадич. – Преди малко бях при него и право да ти кажа, той е отличен момък. Похапнахме и аз го научих да прави, знаеш ли, онова питие – вино с портокали. То разхлажда много. И чудно е, че той не знаел това. Много му се хареса. Не, наистина той е славен момък.

Степан Аркадич погледна часовника.

– Леле майчице, вече е пет, а аз трябва да се отбия и у Долговушин! И тъй, моля ти се, заповядай на обяд. Иначе не можеш си представи колко ще огорчиш и мене, и жена ми.

Алексей Александрович изпрати шурей си вече съвсем не така, както бе го посрещнал.

– Обещах и ще дойда – умърлушено отвърна той.

– Вярвай, че те ценя и се надявам, че няма да се разкаеш – усмихнат каза Степан Аркадич.

И като обличаше вървешком палтото си, той докосна с ръка лакея по главата, засмя се и излезе.

– В пет часа, и то в сюртук, моля ти се! – още веднъж извика той, като се върна до вратата.

IX

Часът бе вече шест и някои от гостите вече бяха дошли, когато пристегна и самият домакин. Той влезе заедно със Сергей Иванович Кознишев и Песцов, които бяха се сблъскали пред входа. Това бяха двамата главни представители на московската интелигенция, както ги наричаше Облонски. Както по характер, така и по ум и двамата бяха уважавани хора. Те се уважаваха и помежду си, но почти във всичко бяха съвършено и безнадеждно несъгласни – не защото принадлежаха към противоположни направления, а именно защото бяха от един лагер (враговете им ги смесваха един с друг), но в тоя лагер всеки от тях имаше своята особеност. А тъй като нищо не пречи толкова много за едно съгласуване, както размислието в полуотвлеченостите, те не само никога не си сходяха в мненията, но отдавна вече бяха свикнали, без да се сърдят, само да се присмиват взаимно на непоправимите си заблуждения.

Те влизаха вече, разговаряйки за времето, когато Степан Аркадич ги настигна. В приемната седяха вече княз Александър Дмитриевич, тъстът на Облонски, младият Шчербацки, Туровцин, Кити и Каренин.

Степан Аркадич веднага схвана, че без него в приемната нещо не върви. Даря Александровна в празничната си сива копринена рокля, очевидно загрижена и за децата, които трябваше да обядват сами в детската стая, и за това, че мъжа ѝ го няма още, не бе успяла без него да настани както трябва цялата компания. Всички седяха като попски дъщери на гости (както се изразяваше старият княз), очевидно в недоумение защо са попаднали тук, и процеждаха по някоя дума, за да не мълчат. Добродушният Туровцин очевидно не се чувствуваше в своята среда и усмивката на дебелия му устни, с която посрещна Степан Аркадич, сякаш казваше: „Ех, братко, насади ме ти тук с тия умници! За мене е да си пийна в Château des fleurs – това е по моята част.“ Старият княз седеше мълчаливо, като поглеждаше с блестящите си очички Каренин отстрани, и Степан Аркадич разбра, че той е измислил вече някоя думичка, за да слиса тоя държавник, заради когото, като на пържена чига, са поканили гости. Кити поглеждаше към вратата, правейки усилия да не се изчерви, когато влезе Константин Левин. Младият Шчербацки, когото не запознаха с Каренин, се мъчеше да покаже, че това ни най-малко не го стеснява. Самият Каренин, по петербургски навик, на тоя обед с дами бе с фрак и бяла връзка и по лицето му Степан Аркадич разбра, че е дошъл само за да устои на дадената си дума и присъствувайки в това общество, изпълнява тежък дълг. Тъкмо той бе главният виновник за тая студенина, която бе смразила всички гости до пристигането на Степан

Аркадич.

Когато влезе в приемната, Степан Аркадич се извини, обясни, че бил задържан от оня княз, който беше винаги изкупителна жертва на всичките му закъснения и отсъствия, за миг запозна наново всички и като събра Алексей Александрович със Сергей Кознишев, подхвърли им тема за порусването на Полша, за която те се заловиха веднага заедно с Песцов. Потупа по рамото Туровцин, пошепна му нещо смешно и го сложи да седне до жена си и княза. После каза на Кити, че днес е много хубава и запозна Шчербацки с Каренин. За един миг той така размести цялото това обществено тесто, че в приемната стана широко и гласовете прозвучаха оживено. Липсваше само Константин Левин. Но това беше за добро, защото, когато влезе в трапезарията, Степан Аркадич за свой ужас видя, че портвайнтът и хереското вино са взети от Депре, а не от Лева, и след като нареди да изпратят колара колкото може по-бързо у Лева, отново се запъти към приемната.

В трапезарията той среща Константин Левин.

– Не съм ли закъснял?

– Та ти можеш ли да не закъснееш! – каза Степан Аркадич, като го улови под ръка.

– Много хора ли са дошли? Кои са? – попита Левин, като се изчерви неволно и изтупваше с ръкавицата си снега от калпака.

– Всички са свои. Кити е тук. Да вървим, ще те запозная с Каренин.

Въпреки своята либералност Степан Аркадич знаеше, че запознанството с Каренин не може да не ласкае и затова черпеше с това познанство най-добрите си приятели. Но в тоя миг Константин Левин не беше в състояние да почувствува цялото удоволствие от това познанство. Той не бе виждал Кити от оня паметен за него бал, на който се среща с Вронски, ако не се смята оня миг, когато я видя на шосето. Дълбоко в душата си той беше уверен, че днес ще я види тук. Но като си даваше свобода на мисълта, мъчеше се да се убеди, че не знае това. А сега, когато чу, че тя е тук, изведнъж почувствува такава радост и едновременно такъв страх, че дъхът му спря и той не можеше да изговори това, което искаше да каже.

„Как ли изглежда тя? Същата ли ще е като по-рано или такава, каквато я видях в каретата? Дали е истина това, което каза Даря Александровна? Но защо пък да не е истина?“ – мислеше той.

– Ах, моля ти се, запознай ме с Каренин – едва проговори той и с отчаяно-решителни крачки влезе в приемната и я видя.

Тя не беше нито такава, каквато бе по-рано, нито такава, каквато бе я видял в каретата; беше съвсем друга.

Тя беше изплашена, смутена, срамежлива и поради това още по-прелестна. Тя го видя същия миг, когато той влезе в стаята. Очакваше го. Зарадва се и се смути от радостта си до такава степен, че за миг, а именно когато той пристъпи към домакинята и отново я погледна, и нея, и нему, и на Доли, която видя всичко, се струваше, че тя няма да издържи и ще заплаче. Тя се изчерви, побледня, отново се изчерви и замря, очаквайки го със слабо потреперващи устни. Той пристъпи към нея, поклони се и мълчаливо подаде ръка. Ако не се смята лекото потреперване на устните и влажността, която прибулваше очите и им придаваше по-голям блясък, усмивката ѝ беше почти спокойна, когато тя каза:

– Колко отдавна не сме се виждали! – И с отчаяна решителност стисна ръката му със своята студена ръка.

– Вие не сте ме виждали, но аз ви видях – каза Левин със сияеща усмивка на щастие. – Видях ви, когато пътувахте от гарата за Ергушово.

– Кога? – учудено попита тя.

– Вие пътувахте за Ергушово – каза Левин и чувствуваше, че се задъхва от щастие, което заливаше душата му. „И как съм посмял да свързвам това трогателно същество с мисълта за нещо порочно! Да, изглежда, че е истина това, което казваше Даря Александровна“ – мислеше той.

Степан Аркадич го улови за ръката и го отведе при Каренин.

– Позволете да ви запозная. – Той каза имената им.

– Много ми е приятно, че се срещнахме пак – студено каза Алексей Александрович, като стисна ръката на Левин.

– Вие се познавате? – учуден попита Степан Аркадич.

– Ние прекарахме заедно три часа във влака – усмихнат каза Левин, – но излязохме заинтригувани като от маскарад, поне аз.

– Я гледай! Моля, заповядайте – каза Степан Аркадич, като посочи към трапезарията.

Мъжете влязоха в трапезарията и пристъпиха към масата с мезета, на която бяха наредени шест вида ракия и толкова вида сирене със сребърни лопатки и без лопатки, хайвери, сельодки, разни видове консерви; и чинии с резенчета френски хляб.

Мъжете стояха около ароматните ракии и мезета и разговорът между Сергей Иванович Кознишев, Каренин и Песцов за порусването на Полша затихваше в очакване на обед.

Сергей Иванович, който като никой друг умееше да тури край на най-отвлечения и сериозен спор, като го посипе неочаквано с атическа сол, за да промени настроението на събеседниците, направи това нещо и сега.

Алексей Александрович доказваше, че порусването на Полша може да стане само поради висши принципи, които трябва да се внесат от руската администрация.

Песцов настояваше, че един народ асимилира друг само когато е по-лошо населен.

Кознишев признаваше и едното, и другото, но с уговорки. А когато излизаха от приемната, за да приключи, разговора, Кознишев усмихнат каза:

– И затова за порусването на малцинствата има само едно средство – да създаваме колкото може повече деца. Ние с брат ми постъпваме най-лошо. А вие, господа женени хора, и особено вие, Степан Аркадич, постъпвате напълно патриотично; вие колко имате? – обърна се той към домакина, като му се усмихваше любезно и му подложи малката си чашка.

Всички се засмяха и особено весело Степан Аркадич.

– Да, това е най-доброто средство! – каза той, като дъвчеше сирене и наливаше някаква особена ракия в подложената му чашка. Разговорът наистина завърши с шега.

– Това сирене не е лошо. Искате ли? – каза домакинът. – Нима ти си ходил пак на гимнастика? – обърка се той към Левин, като опипваше с лявата си ръка мускула му. Левин се усмихна, изопна ръката си и изпод тънкия плат на сюртука му под пръстите на Степан Аркадич като кръгла топка сирене се надигна стоманена могилка.

– Ей, че мускул! Самсон!

– Смятам, че човек трябва да има голяма сила, за да ходи на лов за мечки – каза Алексей Александрович, който имаше най-мъгляви понятия за лова, като си мажеше сирене и раздробяваше едно тъничко като паяжина резенче хляб.

Левин се усмихна.

– Нищо подобно. Наопаки, и едно дете може да убие мечка – каза той, като се отдръпваше с лек поклон пред дамите, които заедно с домакинята се приближаваха до масата с мезетата.

– Казаха ми, че вие сте убили мечка? – обади се Кити, като се опитваше напразно да набоде на вилицата си една непокорна, хлъзгаща се гъба и раздрусваше дантелите си, през които се белееше ръката ѝ. – Нима по вас има мечки? – прибави тя, полуизвърнала към него прелестната си главичка, и се усмихна.

Изглежда, че в това, което тя каза, нямаше нищо необикновено, но какво неизразимо с думи значение имаше за него във всеки звук, във всяко движение на устните, очите и ръцете ѝ, когато тя каза това! Тук имаше и молба за прошка, и доверие към него, и ласка, нежна, покорна ласка, и обещание, и надежда, и любов към него, в която той не можеше да не вярва и която го задавяше от щастие.

– Не, ние ходихме в Тверска губерния. На връщане оттам се срещнахме във вагона с вашия бофрер* или със зетя на вашия бофрер – усмихнат каза той. – Това бе една смешна среща.

[* Девер.]

И той весело и забавно разправи как, след като не бил спал цяла нощ, се вмъкнал с полушубка в купето на Алексей Александрович.

– Кондукторът, въпреки поговорката, заради облеклото ми искаше да ме изгони навън; но изведнъж аз започнах да се изразявам на висок стил и... вие също – каза той, като се обърна към Каренин, чието име бе забравил, – отначало и вие заради полушубката искахте да ме изгоните, но след това се застъпихте, за което ви благодаря много.

– Изобщо твърде неопределени права за пътниците да си избират място – каза Алексей Александрович, като бършеше с кърпичката краищата на пръстите си.

– Аз видях, че се колебаете по отношение на мене – каза Левин, като се усмихваше добродушно, – но побързах да започна някой умен разговор, за да загляда лошото впечатление от полушубката ми.

Сергей Иванович, който продължаваше разговора си с домакинята и с едно ухо слушаше брат си, го погледна под око. „Какво става днес с него? Сякаш е победител“ – помисли той. Той не знаеше, че Левин се чувства така, като че ли са му поникнали криле. Левин знаеше, че тя го слуша и че ѝ е приятно да го слуша. И го занимаваше само това. Не само в тая стая, но и в целия свят за него съществуваша само той, който бе добил грамадно значение и важност за себе си, и тя. Той се чувствуваше на такава висота, от която главата се замайва, а там нейде долу, далеко, бяха всички тия добри, славни Карениновци, Облонски и целият свят.

Съвсем неусетно, без да ги погледне, а така, сякаш нямаше де другаде да ги сложи да седнат, Степан Аркадич настани Левин и Кити един до друг.

– Е, ти поне седни тук – каза той на Левин.

Обедът беше също така хубав, както и приборите, на които Степан Аркадич бе голям любител. Супата „Мари-Луиз“ бе много сполучлива; дребните пирожки, които се топяха в устата, бяха безукорни. Двамата лакеи и Матвей, с бели връзки, поднасяха яденето и виното незабелязано, тихо и спорно. В материално отношение обедът бе сполучлив; не по-малко сполучлив беше той и в нематериално отношение. Разговорът, ту общ, ту частичен, не стихваше и към края на обела така се оживи, че мъжете станаха от трапезата, без да престанат да говорят, и дори Алексей Александрович се оживи.

X

Песцов обичаше да разсъждава докрай и не остана доволен от казаното от Сергей Иванович, толкоз повече, че почувствува неправотата на мнението си.

– Никога – каза той през време на супата, като се обърна към Алексей Александрович – не съм подразбирал само гъстотата на населението, но когато тя е във връзка с основите, а не с принципите.

– Струва ми се – бавно и отпуснато отвърна Алексей Александрович, – че това е едно и също нещо. Според мене върху друг народ може да влияе само оня, който има по-високо развитие, който...

– Но там е въпросът – прекъсна го със своя бас Песцов, който винаги бързаше да говори и сякаш винаги влагаше цялата си душа в онова, за което говореше, – какво да се разбира под по-високо развитие? Англичани, французи, немци – кои стоят на по-високо стъпало на развитие? Кои ще асимилират другите? Ние виждаме, че Рейн се пофранцузи, а немците не стоят по-долу! – викаше той. – Тук има друг закон!

– Струва ми се, че влиянието е винаги на страната на истинското образование – каза Алексей Александрович и леко повдигна вежди.

– Но в какво трябва да дириим признаците на истинското образование? – попита Песцов.

– Смятам, че тия признаци се знаят – каза Алексей Александрович.

– Напълно ли се знаят? – с тънка усмивка се намеси Сергей Иванович. – Сега е признато, че истинско образование може да бъде само чисто класическото; но виждаме ожесточени спорове и от двете страни и не може да се отрече, че и противният лагер има силни доводи в своя полза.

– Вие сте класик, Сергей Иванович. Искате ли от червеното? – каза Степан Аркадич.

– Аз не изказвам мнението си за това или онова образование – снизходително му се усмихна като на дете Сергей Иванович и подложи чашата си, – казвам само, че и двете страни имат силни доводи – продължи той, като се обърна към Алексей Александрович. – Аз съм класик по образование, но в тоя спор лично не мога да намеря мястото си. Не виждам сериозни доводи защо на класическите науки е дадено предимство пред реалните.

– Естествените науки имат също такова педагогически-развиващо влияние – подзе

Песцов. – Вземете само астрономията, вземете ботаниката, зоологията с нейната система от общи закони!

– Не мога да се съглася напълно с това – отвърна Алексей Александрович. – Струва ми се, че може да не признаем, че самият процес при изучаване формите на езиките действа особено благотворно върху духовното развитие. Освен това не можем да отречем и че влиянието на писателите класици е във висша степен нравствено, докато, за нещастие, преподаването на естествените науки е свързано с ония вредни и лъжливи учения, които са язва за нашето време.

Сергей Иванович искаше да каже нещо, но Песцов го прекъсна с плътния си бас. Той започна да доказва разпалено, че това мнение е погрешно. Сергей Иванович спокойно изчакваше да вземе думата, очевидно с готово възражение на победител.

– Но – каза Сергей Иванович, като се усмихна леко и се обърна към Каренин – не можем да не се съгласим, че е трудно да се преценят напълно всички изгоди или неизгоди от едните или другите науки и че въпросът кои да предпочетем не би могъл да се разреши така бързо и окончателно, ако на страната на класическото образование нямаше това предимство, което вие преди малко посочихте: нравственото – *disons le mot** – антинихилистическото влияние.

[* Да го кажем направо.]

– Несъмнено.

– Ако класическите науки нямаха това предимство на антинихилистическо влияние, бихме помислили повече, бихме преценили доводите и на двете страни – с тънка усмивка каза Сергей Иванович, – бихме дали простор на едното и другото направление. Но сега ние знаем, че целебната сила на антинихилизма е в тия хапчета на класическото образование и смело ги предлагаме на нашите пациенти... А какво би било, ако нямаше целебна сила? – завърши той, като посипа думите си с атическа сол.

При хапчетата на Сергей Иванович всички се засмяха и особено високо и весело Туровцин, който, слушайки разговора, дочака най-последното, което и чакаше.

Степан Аркадич не бе се излъгал, като покани Песцов. В присъствието на Песцов умният разговор не можеше да се прекрати нито за миг. Още щом Сергей Иванович завърши разговора с шегата си, Песцов веднага започна нов.

– Не можем да се съгласим дори с това – каза той, – че правителството е имало такава цел. Очевидно правителството се ръководи от общи съображения, като остава индиферентно към влиянието, което могат да имат предприеманите мерки. Например въпросът за образованието на жената би трябвало да се смята за зловреден, но правителството открива курсове и университети за жени.

И разговорът веднага се прехвърли върху новата тема за образованието на жената.

Алексей Александрович изказа мисълта, че обикновено образованието на жените се смесва с въпроса за свободата на жените и само поради това може да се смята за вредно.

– Напротив, аз смятам, че тия два въпроса са неразривно свързани – каза Песцов, – това е един омагьосан кръг. Жената е лишена от права поради липса на образование, а липсата на образование се дължи на липсата на права. Не трябва да се забравя, че поробването на жените е толкова голямо и старо, че ние често не искаме да разберем тая бездна, която ги дели от нас – каза той.

– Вие казахте „права“ – рече Сергей Иванович, който изчака да млъкне Песцов, – права да заемат длъжностите на съдебни заседатели, общински съветници, председатели на земски управления, права да бъдат чиновници, членове на парламента...

– Несъмнено.

– Но дори ако жените, като рядко изключение, могат да заемат тия служби, струва ми се, че вие неправилно употребихте думата „права“. По-вярно би било да кажете длъжности. Всеки ще се съгласи, че изпълнявайки някоя служба на съдебен заседател, на общински съветник, на телеграфист, ние чувствуваме, че изпълняваме една длъжност. И затова по-правилно е да се каже, че жените търсят длъжности, и то напълно законно. И трябва само да съчувствуваме на това им желание да подпомогнат общия мъжки труд.

– Напълно право – потвърди Алексей Александрович. – Мисля, че въпросът е само там – дали те са способни за тия длъжности?

– Навярно ще бъдат много способни – намеси се Степан Аркадич, – когато

образованието се разпространи между тях. Ние виждаме това...

– Ами поговорката? – каза князът, който отдавна вече се заслушваше в разговора и святакаше с мъничките си насмешливи очи. – Пред дъщерите си мога да кажа: косите дълги, но...

– Точно така са мислили и за негрите преди освобождението им! – сърдито каза Песцов.

– Мене ми се вижда само чудно, че жените търсят нови длъжности – каза Сергей Иванович, – когато, за нещастие, виждаме, че мъжете обикновено бягат от такива.

– Длъжностите са свързани с права: власт, пари, почести – ето какво искат жените – каза Песцов.

– Все едно, ако аз поискам правото да бъда кърмачка и се сърдя, че на жените плащат, а на мене не искат да плащат – каза старият княз.

Туровцин избухна в силен смях и Сергей Иванович съжаляваше, че не е казал това той. Дори Алексей Александрович се усмихна.

– Да, но мъжът не може да кърми – каза Песцов, – а жената...

– Не, един англичанин откърмил детето си на кораба – каза старият княз, който си позволи тая волност в разговора пред дъщерите си.

– Колкото има такива англичани, толкова и жените ще бъдат чиновници – успя да каже Сергей Иванович.

– Да, но какво да прави момичето, което няма семейство? – намеси се Степан Аркадич, спомняйки си за Чибисова, която той имаше пред вид през цялото време, като споделяше мнението на Песцов и го поддържаше.

– Ако проучите хубавичко историята на едно такова момиче, ще видите, че то е напуснало семейството си, своето или на сестра си, дете би могло да се занимава с женска работа – неочаквано се намеси нервно в разговора Даря Александровна, която навярно се сещаше какво момиче има пред вид Степан Аркадич.

– Но ние държим за принципа, за идеала! – със звучен бас възрази Песцов. – Жената иска да има правото да бъде независима, образована. Тя е потисната, смазана от съзнанието, че не може да има това.

– А пък аз съм потиснат и смазан, задето не искат да ме приемат като кърмачка във възпитателния дом – отново каза старият княз, за голяма радост на Туровцин, който от смях изтърва едно дебело късче аспержа в соса.

XI

Всички, освен Кити и Левин, вземаха участие в общия разговор. Отначало, когато говореха за влиянието, което един народ оказва върху друг, на Левин неволно му идваше на ума онова, което той имаше да каже по този въпрос; но тия мисли, които по-рано бяха много важни за него, сега се мяркаха като насън в главата му и не представляваха ни най-малък интерес за него. Дори му се виждаше странно защо те се мъчат да говорят толкова за нещо, което не е нужно никому. Изглежда, че и за Кити също така трябваше да бъде интересно това, което говореха за правата и образованието на жените. Колко пъти тя бе мислила за тия работи, спомняйки си за приятелката си в чужбина Варенка, за тежката ѝ зависимост, колко пъти бе мислила за себе си, какво ще стане със самата нея, ако не се омъжи, и колко пъти бе спорила за това със сестра си! Но сега това не я интересуваше ни най-малко. Левин и тя водеха свой разговор, и то не разговор, а някакво тайнствено общение, което всеки миг ги свързваше все повече и събуждаше и у двамата чувство на радостен страх пред тая неизвестност, в която навлизаха.

Отначало на въпроса на Кити как е успял да я види миналата година в каретата Левин ѝ разправи, че се връщал от коситба по шосето и я срещнал.

– Беше рано-рано сутринта. Вие сигурно току-що бяхте се събудили. Вашата тапап спеше в кътчето си. Беше утро. Вървя и си мисля: кой ли може да е в тая четириконна карета? Отлична четворка коне със звънчета и за миг вие се мярнахте и гледам в прозорчето – седите ей така, държите с две ръце нощната си шапчица и бяхте се замислили дълбоко за нещо – усмихнат каза той. – Колко бих искал да зная за какво сте мислили тогава! За нещо важно ли?

„Дали не съм била чорлава?“ – помисли тя; но като видя възторжената усмивка,

която го озари при спомена за тия подробности, тя почувствува, че, напротив, впечатлението, което е направила, е било много хубаво. Тя се изчерви и радостно се засмя.

– Право да ви кажа, не помня.

– Колко хубаво се смее Туровцин! – каза Левин, като се любуваше на влажните му очи и друсачото се тяло.

– Отдавна ли го познавате? – попита Кити.

– Кой не го познава него!

– И доколкото виждам, вие мислите, че той е лош човек?

– Не е лош, а незначителен!

– Това не е истина! И по-добре не мислете вече така – каза Кити. – Аз също имах много ниско мнение за него, но той, той е много мил и чудно добър човек. Има златно сърце.

– Как сте могли да познаете сърцето му?

– Ние сме големи приятели. Аз го познавам много добре. Миналата зима, наскоро след това... когато бяхте у нас – каза тя с виновна и едновременно доверчива усмивка, – всички деца на Доли боледуваха от скарлатина и той се отби веднъж у тях. И можете ли да си представите – шепнешком каза тя, – така му дожаля за нея, че остана и започна да ѝ помага да гледа децата. Да, и три седмици живя у тях и се грижеше като бавачка за децата.

– Разправям на Константин Дмитрич за Туровцин през време на скарлатината – каза тя, наведена към сестра си.

– Да, удивително, прелест! – каза Доли, като погледна Туровцин, който чувствуваше, че говорят за него, и кротко му се усмихна. Левин погледна още веднъж Туровцин и се зачуди как не е разбрал по-рано цялата прелест на този човек.

– Извинете, извинете, никога вече няма да мисля лошо за хората! – весело каза той, изказвайки искрено онова, което чувствуваше сега.

XII

В започнатия разговор за правата на жените имаше деликатни за пред дамите въпроси за неравенството на правата в брака. През време на обедата Песцов на няколко пъти зачекваше тия въпроси, но Сергей Иванович и Степан Аркадич предпазливо го отклоняваха.

Но когато станаха от трапезата и дамите излязоха, Песцов не отиде след тях, а се обърна към Алексей Александрович и започна да изтъква главната причина за неравенството. Според него неравенството на съпрузите се състояло в това, че изневярата на жената и изневярата на мъжа се наказват различно и от закона, и от общественото мнение.

Степан Аркадич бързо пристъпи към Алексей Александрович и му предложи да запуши.

– Не, не пуша – спокойно отвърна Алексей Александрович и с хладна усмивка се обърна към Песцов, сякаш умишлено искаше да покаже, че не се страхува от този разговор.

– Аз смятам, че основанията за такъв един възглед лежат в самата същина на нещата – каза той и се нареди да мине в приемната; но в този миг изведнъж заприказва Туровцин, който се обърна към Алексей Александрович.

– Ами вие чували ли сте за Прячников? – каза Туровцин, който бе оживен от изпитото шампанско и отдавна чакаше случай да тури край на потискащото го мълчание. – Вася Прячников – каза той с добрата усмивка на влажните си и румени устни, като се обръщаше предимно към главния гостенин, Алексей Александрович, – днес ми разправяха, че се бил на дуел с Квитски в Твер и го убил.

Както винаги ти се струва, че сякаш нарочно се удряш тъкмо по болното място, така и сега Степан Аркадич чувствуваше, че за проклетия днес разговорът всеки миг се докосва до болното място на Алексей Александрович. Той искаше отново да отдръпне зет си, но Алексей Александрович с любопитство попита:

– Защо се е бил Прячников?

– Заради жена си. Постъпил като юнак! Извикал го на дуел и го убил!

– А! – равнодушно каза Алексей Александрович, повдигна вежди и отиде в гостната.

– Колко се радвам, че дойдохте! – с плаха усмивка му каза Доли, която го среща в хола на гостната. – Искам да си поговорим. Да седнем тук.

Със същия израз на равнодушие, който му придаваха повдигнатите вежди, Алексей Александрович седна до Даря Александровна и престорено се усмихна.

Толкова по-добре – каза той, – защото и без това исках да се извиня и да се сбогувам веднага. Утре трябва да замина.

Даря Александровна беше твърдо убедена в невинността на Ана и чувствуваше, че побледнява и устните ѝ треперят от гняв към тоя студен, безчувствен човек, който така спокойно смята да погуби невинната ѝ приятелка.

– Алексей Александрович – каза тя и с отчаяна решителност го погледна в очите. – Аз ви питах за Ана, а вие не ми отговорихте. Как е тя?

– Струва ми се, че е здрава, Даря Александровна – отвърна Алексей Александрович, без да я гледа.

– Алексей Александрович, извинете, аз нямам право... но аз обичам и уважавам Ана като сестра; много ви се моля, кажете ми, какво има между вас? В какво я обвинявате?

Алексей Александрович се понамръщи, почти затвори очи и наведе глава.

– Предполагам, че мъжът ви е съобщил причините, поради които смятам за необходимо да променя по-раншните си отношения към Ана Аркадиевна – каза той, без да я погледне в очите, и недоволно изглежда минаващия през гостната Шчербацки.

– Не вярвам, не вярвам, не мога да повярвам това! – с енергично движение рече Доли, като стискаше пред себе си слабите си ръце. Тя бързо стана и сложи ръка върху ръкава на Алексей Александрович. – Тук ще ни пречат. Моля, елате отсам.

Вълнението на Доли въздействуваше на Алексей Александрович. Той стана и покорно я последва в класната стая. Седнаха до масата, покрита с мушама, изпорязана с ножчетата за подостряне на моливи.

– Не вярвам, не вярвам това! – рече Доли, като се мъчеше да срещне погледа му, който я отбягваше.

– На фактите не може да не се вярва, Даря Александровна – каза той, като наблегна на думата _фактите_.

– Но какво е направила тя? Какво? Какво? – рече Даря Александровна. – Какво именно е направила?

– Презря задълженията си и изневери на мъжа си. Ето какво е направила – каза той.

– Не, не, не може да бъде! Не, за Бога, вие сте се излъгали! – каза Доли, като допря ръце до страните си и затвори очи.

Алексей Александрович се усмихна студено само с устни, като искаше да покаже на нея и на себе си своето твърдо убеждение; но тая гореща защита, макар че не го разколебаваше, развреждаше раната му. Той заприказва с голямо оживление.

– Много трудно е да се излъже човек, когато жената сама открива това на мъжа си. Когато му казва, че осемгодишният живот и синът са грешка и че иска да заживее отначало – сърдито каза той, сумтейки с нос.

– Ана и порок – не мога да свържа това, ме мога да повярвам.

– Даря Александровна! – каза той, вече погледнал право в доброто развълнувано лице на Доли, и чувствуваше, че езикът му неволно се развързва. – Аз бих платил скъпо, ако можеше да има още съмнение. Когато се съмнявах, беше ми тежко, но все пак по-леко, отколкото сега. Когато се съмнявах, още имаше надежда, но сега няма надежда и аз все пак се съмнявам във всичко. Дотолкова се съмнявам във всичко, че мразя сина си и понякога не вярвам, че е мой син. Аз съм много нещастен.

Нямаше нужда да казва това. Даря Александровна го разбра още щом той я погледна в лицето; стана ѝ жал за него и вярата в невинността на приятелката ѝ се разколеба.

– Ах! Това е ужасно, ужасно! Но нима е истина, че сте решили да се разведете?

– Реших да прибягна до крайната мярка. Вече няма какво да се прави.

– Няма какво да се прави, няма какво да се прави... – със сълзи на очи повтори тя. – Не, има какво да се прави! – каза тя.

– Тъкмо това е и ужасното при тоя род скръб, че човек не може да носи кръста

си както при други случаи – загуба или смърт; тук трябва да се действа – каза той, сякаш налучкал мисълта ѝ. – Трябва да излезем от това унизително положение, в което сме поставени: не можем да живеем трима.

– Аз разбирам, добре разбирам това – каза Доли и наведе глава. Тя помълча, като мислеше за себе си, за семейната си мъка, и изведнъж с енергично движение вдигна глава и умолително скръсти ръце. – Но почакайте! Вие сте християнин. Помислете за нея. Какво ще стане с нея, ако я оставите!

– Мислил съм, Даря Александровна, и много съм мислил – каза Алексей Александрович. Лицето му стана на червени петна и мътните му очи гледаха право в нея. Сега вече Даря Александровна го съжаляваше най-искрено. – Тъкмо това и направих, след като тя самата обяви позора ми; оставих всичко, както беше по-рано. Дадох ѝ възможност да се поправи, мъчих се да я спася. И какво излезе? Тя не изпълни дори най-лекото ми условие – да пази приличие – каза той разгорещен. – Можеш да спасиш един човек, който не иска да загине, но ако цялата натура е така покварена, развратена, че самата гибел и се вижда спасение, какво да се прави?

– Всичко друго, само не развод! – отвърна Даря Александровна.

– Но какво всичко?

– Не, това е ужасно. Тя ще бъде ничия жена, ще пропадне!

– Но какво мога да направя аз! – каза Алексей Александрович, като вдигна рамене и вежди. Споменът за последната простъпка на жена му го разсърди дотолкова, че той отново стана студен, както в началото на разговора. – Много ви благодаря за вашето съчувствие, но трябва да си вървя – каза той и стана.

– Не, почакайте! Вие не трябва да я погубите. Почакайте, ще ви разправа за себе си. Аз се омъжих и мъжът ми изневеряваше; от злоба и ревност исках да зарежа всичко, исках сама... Но се опомних; и знаете ли кой ме спаси? Ана. И ето, живея. Депата растат, мъжът се връща в семейството и чувствава, че не е прав, става по-чист, по-добър и аз живея... Аз му простих и вие трябва да простите!

Алексей Александрович слушаше, но думите ѝ вече не му действаха. В душата му отново се надигна всичката злоба от оня ден, когато се реши на развод. Той се отърси и заприказва с пронизващ, висок глас:

– Не мога и не искам да простя, и смятам това за несправедливо. За тая жена аз направих всичко и тя стъпка всичко в калта, която ѝ е свойствена. Не съм лош човек, никога и никого не съм мразил, но нея мразя с цялата си душа и не мога дори да ѝ простя, защото я мразя твърде много заради всичкото зло, което ми причини! – рече той със сълзи от злоба в гласа.

– Обичайте ония, които ви мразят... – срамежливо прошепна Даря Александровна.

Алексей Александрович презрително се усмихна. Той знаеше отдавна това нещо, но то не можеше да се приложи към неговия случай.

– Обичайте ония, които ви мразят, но човек не може да обича ония, които мразят. Простете ми, че ви разстроих. Всеки си има достатъчно своя мъка! – И като се овладя, Алексей Александрович спокойно се сбогува и си отиде.

XIII

Когато станаха от трапезата, на Левин се искаше да отиде след Кити в гостната; но той се страхуваше да не би това да ѝ бъде неприятно поради твърде явното му обикаляне около нея. Той остана в кръга на мъжете, като вземаше участие в общия разговор, и без да поглежда Кити, чувствуваше движенията, погледите ѝ и онова място, на което тя беше в гостната.

Сега вече той без ни най-малко усилие изпълняваше обещанието, което бе ѝ дал – да мисли винаги хубаво за всички хора и винаги да обича всички. Стана дума за руската община, в която Песцов виждаше някакво особено начало, наречено от него хорово начало. Левин не беше съгласен нито с. Песцов, нито с брат си, който някак посвоему хем признаваше, хем не признаваше значението на руската община. Но той говореше с тях, като се стараеше само да ги помири и да смекчи възраженията им. Ни най-малко не се интересуваше от това, което говореше самият той, а още по-малко от онова, което говореха те, и желаше само едно – както на тях, така и на всички да бъде хубаво и приятно. Сега той знаеше кое е единствено важното. И това единствено

нещо беше отначало там, в гостната, а след това започна да се придвижва и спря до вратата. Без да се обръща, той почувствува устремения към него поглед и усмивката и не можа да не се обърне. Тя стоеше на вратата с Шчербацки и го наблюдаваше.

– Мислех, че отивате към пианото – каза той и пристъпи до нея. – Тъкмо това ми липсва на село: музика.

– Не, идвахме само да ви извикаме – каза тя и го награди с усмивка като с подарък – и благодаря, че дойдохте. Как ви се ще да спорите? Та никога един човек не може да убеди другия.

– Да, наистина – каза Левин, – в повечето случаи спориш горещо само за това, защото никак не можеш да разбереш какво именно иска да докаже противникът.

При спорове между най-умни хора Левин често бе забелязвал, че след грамадни усилия и грамадно количество логически тънкости и думи спорещите най-после осъзнават, че онова, което дълго са се напъвали да докажат един на друг, им е било известно много отдавна, още от началото на спора, но че те обичат различни неща и ето защо не искат да кажат това, което предпочитат, за да не ги оборят. Той често бе изпитвал, че понякога през време на спор, ако човек разбере онова, което противникът предпочита, изведнъж приема същото и веднага се съгласява и тогава всички доводи отпадат като ненужни; а понякога бе изпитвал обратното: изкаже най-после това, което одобрява сам и заради което измисля доводи, и ако се случи да изрази това хубаво и искрено, изведнъж противникът се съгласява и престава да спори. Тъкмо това той искаше да каже.

Тя смръщи чело, като се мъчеше да разбере. Но още щом той започна да обяснява, тя вече разбра.

– Разбирам: трябва да узнаеш за какво той спори, кое одобрява, тогава можеш...

Тя напълно налучка и изказа неговата зле изразена мисъл. Левин радостно се усмихна: за него беше така поразителен този преход от объркания многословен спор с Песцов и брат му към това лаконично и ясно, почти без думи, споделяне на най-сложни мисли.

Шчербацки се отдели от тях и Кити пристъпи до нагласената маса за игра на карти, седна и като взе едно парче тебешир, започна да чертае раздалечени кръгове по новото зелено сукно.

Те възобновиха разговора, който се водеше през време на обeda: за свободата и занятията на жените. Левин беше съгласен с мнението на Даря Александровна, че едно момиче, което не се е омъжило, може да си намери женска работа в семейството. Той подкрепваше мисълта си с това, че нито едно семейство не може без помощница, че във всяко бедно и богато семейство има и трябва да има бавачки, наемни или роднини.

– Не – каза Кити, като се изчерви, но толкова посмело го погледна с правдивите си очи, – едно момиче може да бъде поставено така, че да не може без унижение да влезе в семейството, а само...

Той я разбра по това загатване.

– О! Да! – каза той. – Да, да, да, имате право, имате право!

И той разбра всичко, което през време на обeda Песцов доказваше за свободата на жените, разбра го само по това, че виждаше в сърцето на Кити страх от безбрачието и унижението и понеже я обичаше, почувствува този страх и унижение и изведнъж се отрече от доводите си.

Настъпи мълчание. Тя все чертаеше с тебешира по масата. Очите ѝ блестяха с тих блясък. Като се поддаваше на настроението ѝ, той чувствуваше в цялото си същество все по-нарастващ порив на щастие.

– Ах, аз нашарих цялата маса! – каза тя, остави тебешира и направи движение, сякаш искаше да стане.

„Как ще остана сам без нея?“ – с ужас помисли той и взе тебешира.

– Чакайте – каза той и седна до масата. – Отдавна исках да ви питам нещо.

Той я гледаше право в ласкавите, макар и уплашени очи.

– Моля, питайте.

– Ето – каза той и написа началните букви: к, м, о: т, н, д, с, з, т, и, и, с, т? Тия букви означаваша: „Когато ми отговорихте: _това няма да стане_, значеше ли това никога или само тогава?“ Нямаше никаква вероятност, че тя ще може да разбере тая сложна фраза: но той я погледна така, сякаш животът му зависеше от това, дали тя ще разбере тия думи.

Тя го погледна сериозно, а след това подпря намръщеното си чело върху ръката и започна да чете. От време на време го поглеждаше и го питаше с поглед: „Същото ли е, което мисля?“

– Разбрах – каза тя и се изчерви.

– Коя е тая дума? – попита той, като показваше буквата н, която означаваше думата _никога_.

– Тая дума значи _никога_ – каза тя, – но това не е истина!

Той бързо избърса написаното, подаде ѝ тебешира и стана. Тя написа: т, н, м, д, о, и.

Доли се успокои напълно от мъката, която бе ѝ причинил разговорът с Алексей Александрович, когато видя тия две фигури: Кити, с тебешира в ръце и с плаха и щастлива усмивка, която гледаше нагоре Левин, и неговата красива фигура, наведена над масата, с пламтящи очи, устремени ту към масата, ту към нея. Той изведнъж светна: разбра написаното. То означаваше: „Тогава не можех да отговоря иначе.“

Той я погледна въпросително, плахо.

– Само тогава ли?

– Да – отвърна усмивката ѝ.

– Ами с... Ами сега? – попита той.

– Добре, ето прочетете. Ще кажа това, което бих искала. Много бих го искала!

– Тя написа началните букви: д, з, и, д, м, п, з, с. Това означаваше: „Да забравите и да ми простите за станалото.“

Той улови тебешира с напрегнатите си, треперещи пръсти и като го счупи, написа началните букви на следните думи: „Няма какво да забравям и да прощавам, аз не съм престанал да ви обичам.“

Тя го погледна със застинала усмивка.

– Разбрах – шепнешком каза тя.

Той седна и написа една дълга фраза. Тя разбра всичко и без да го пита: така ли е? – взе тебешира и веднага му отговори.

Той дълго не можеше да разбере какво е написала и често я поглеждаше в очите. Беше му притъмняло от щастие. Никак не можеше да отгатне думите, които тя подразбираще; но в прелестните ѝ, светнали от щастие очи разбра всичко, което трябваше да знае. И той написа три букви. Но още не бе свършил писането, тя вече четеше след ръката му и сама довърши и написа отговора: „Да.“

– На secretaire ли играете? – попита старият княз, като се приближи. – Добре, но трябва да вървим, ако искаш да сварим за театъра.

Левин стана и изпрати Кити до вратата.

В разговора те си казаха всичко; казаха си, че тя го обича и ще съобщи на баща си и майка си, че той ще дойде утре сутринта.

XIV

Когато Кити си отиде и Левин остана сам, той почувствува без нея такова безпокойство и такова нетърпеливо желание да доживее по-скоро до сутринта, когато ще я види отново и завинаги ще се свърже с нея, че се изплаши като от смърт от тия четиринадесет часа, които му предстояха да прекара без нея. Необходимо му беше да бъде и да разговаря с някого, за да не остава сам и за да убие времето. Най-приятен събеседник за него би бил Степан Аркадич, но както му каза, той отиваше на вечеринка, а в действителност отиваше на балет. Левин успя да му каже само, че е щастлив и че го обича и никога, никога не ще забрави това, което бе направил за него. Погледът и усмивката на Степан Аркадич показаха на Левин, че разбира както трябва това чувство.

– Е, не е ли време да се мре? – каза Степан Аркадич и с умиление му стисна ръката.

– Нннее! – каза Левин.

На сбогуване и Даря Александровна сякаш го поздрави, като му каза:

Колко се радвам, че се срещнахте отново с Кити; старото приятелство трябва да се цени.

Но тия думи на Даря Александровна бяха неприятни на Левин. Тя не можеше да

разбере колко високо и недостъпно за нея е всичко това и ето защо не трябваше да се осмелява да поменава за него. Левин се сбогува с тях, но за да не остава сам, се прилепи към брат си.

– Къде отиваш?

– На заседание.

– Е, и аз ще дойда с тебе. Може ли?

– Защо не, да вървим – усмихнат каза Сергей Иванович. – Какво става с тебе днес?

– С мене ли? С мене е щастието! – каза Левин, като спусна прозореца на каретата, с която пътуваха. – Нали нямаш нищо против? Задушно е. С мене е щастието! Ти защо не си се оженил досега?

Сергей Иванович се усмихна.

– Много се радвам, тя изглежда много добро мо... – започна Сергей Иванович.

– Не говори, не говори, не говори! – развика се Левин, като го улови с двете си ръце за яката на шубата, и започна да го загръща. „Тя е много добро момиче“ бяха такива прости, изтъркани думи, които никак не отговаряха на чувството му.

Сергей Иванович се засмя с весел смях, което рядко се случваше с него.

– Е, все пак може да се каже, че се радвам много на това.

– Това можеш да кажеш утре, утре, а сега мълчи! Нито дума, нито дума, мълчание! – каза Левин и като го загърна още веднъж с шубата му, прибави: – Аз те обичам много! Е, мога ли да дойда на заседанието?

– Разбира се, можеш.

– За какво ще говорите днес? – попита Левин, като не преставаше да се усмихва.

Стигнаха на заседанието. Левин слушаше как секретарят чете със запъване протокола, който очевидно сам не разбираше; но по лицето на този секретар Левин виждаше колко мил, добър и славен човек е той. Това личеше от начина, по който той се объркваше и смущаваше, като четеше протокола. След това започнаха речите. Спореха за удържането на някакви суми и за прокарването на някакви тръби и Сергей Иванович засегна двама от членовете и дълго време говори нещо победоносно; а друг член, който бе написал нещо на хартийка, отначало се смути, но след това му отговори доста ядовито и мило. А след това Свияжски (и той беше тук) също каза нещо красиво и благородно. Левин ги слушаше и ясно виждаше, че няма нито удържани суми, нито тръби, няма нищо такова и че те съвсем не се сърдеха, но всички бяха такива добри славни хора и така хубаво и мило вървеше всичко помежду им. Те не пречеха никому и на всички беше приятно. За Левин бе забележително това, че днес той ги разбираше напълно всички и по някои малки по-рано недоловими признаци познаваше душата на всекиго и ясно виждаше, че те всички са добри. Особено него, Левин, те всички го обичаха извънредно много днес. Това се виждаше от начина, по който говореха с него, как ласкаво, с любов го наблюдаваха дори всички непознати.

– Е, как е, доволен ли си? – попита го Сергей Иванович.

– Много. Никак не мислех, че това е толкова интересно! Славно, прекрасно!

Свияжски пристъпи до Левин и го покани у дома си на чай. Левин просто не можеше да разбере и да си спомни защо бе недоволен от Свияжски, какво искаше от него. Той беше умен и необикновено добър човек.

– Много се радвам – каза Левин и го попита за жена му и за балдъзата. И по някаква странна последователност на мислите, тъй като в неговото въображение мисълта за балдъзата на Свияжски бе свързана с брака, стори му се, че на никого по-добре не може да разкаже за щастието си, както на жената и балдъзата на Свияжски, и много му беше драго да отиде у тях.

Свияжски го разпитваше за работата му на село и както винаги смяташе, че няма никаква възможност да се намери в Европа нещо неизвестно досега, и сега това ни най-малко не дразнеше Левин. Напротив, той чувствуваше, че Свияжски е прав, че цялата тая работа е нищожна, и виждаше чудната мекота и нежност, с която Свияжски отбягваше да подчертае правотата си. Дамите у Свияжски бяха особено мили. На Левин му се струваше, че те знаят вече всичко и му съчувствуват, но не говорят само от деликатност. Той седя у тях час, два, три, като разговаряше по разни въпроси, но мислеше само за онова, което изпълваше душата му, и не забеляза, че им е омръзнал ужасно и че те отдавна трябваше да си легнат. Свияжски го изпрати до антрето, като

се прозяваше и се чудеше на това странно състояние, в което се намираше неговият приятел. Часът беше два. Левин се върна в хотела и се изплаши при мисълта как ще прекара сега сам с нетърпението си останалите още десет часа. Будният дежурен лакей му запали свещта и искаше да си отиде, но Левин го спря. Тоя лакей, Егор, когото по-рано Левин не забелязваше, се оказа много умен и приятен, а главно – добър човек.

– Е, Егор, тежко ли е да не се спи?

– Какво да се прави! Такава е длъжността ни. При господарите е по-спокойно, но тук имам по-голяма сметка.

Оказа се, че Егор има семейство, три момчета и дъщеря шивачка, която искал да омъжи за един продавач в седларски магазин.

По тоя случай Левин събщи на Егор мисълта си, че най-важното нещо в брака е любовта и че с любовта винаги ще бъдеш щастлив, защото щастието е у самия човек.

Егор внимателно го изслуша и очевидно разбра напълно мисълта му, но за да я подкрепи, направи една неочаквана за Левин забележка, че когато живеел у добри господари, винаги бил доволен от тях, но и сега бил напълно доволен от господаря си, макар че бил французин.

„Чудно добър човек“ – мислеше Левин.

– Е, ами ти, Егор, когато се жени, обичаше ли жена си?

– Как да не съм я обичал – отвърна Егор.

Левин видя, че и Егор се намира във възторжено състояние и смята да изкаже всичките си интимни чувства.

– Моят живот е също така чуден. Още от малък... – започна той, като святкаше с очи, очевидно заразил се от възторга на Левин, също както е заразителна прозявката.

Но в това време се чу звънене; Егор излезе и Левин остана сам. Той не бе ял почти нищо през време на обедта, бе се отказал от чая и вечерята и у Свияжски, но не можеше да помисли за вечеря. Не бе спал миналата нощ, но не можеше и да мисли за сън. В стаята беше хладно, но той се задушаваше от жегата. Разтвори и двете крила на горния прозорец и седна на масата срещу него. Иззад отрупания със сняг покрив се виждаше гравирани кръст във верижки и над него – издигащият се триъгълник на съзвездие Колар с жълтеникаво-ярквата Капела. Той гледаше ту кръста, ту звездата, вдишваше пресния студен въздух, който равномерно нахълтваше в стаята, и като насън следеше възникващите във въображението му образи и спомени. В четири часа чу стъпки по коридора и погледна през вратата. Беше познатият му картоиграч Мяскин, който се връщаше от клуба. Той крачеше мрачно, начумерен и кашляше. „Бедният, нещастният!“ – помисли Левин и на очите му се появиха сълзи от обич и жалост към тоя човек. Искаше му се да поприказва с него, да го утеши; но като си спомни, че е само по риза, отказа се и седна отново до отворения прозорец, за да се къпе в студения въздух и да наблюдава тоя чуден по форма, мълчалив, но пълен със значение за него кръст и издигащата се жълтоярка звезда. В седем часа забръмчаха подочистачите, зазвъняха за започване на някаква работа и Левин почувствува, че почва да зъзне. Той затвори прозореца, изми се, облече се и излезе на улицата.

XV

Из улиците беше още пусто. Левин тръгна към къщата на Шчербацки. Парадната врата беше затворена и всичко спеше. Той се върна, прибра се в хотела и си поръча кафе. Донесе му го дневният лакей, не вече Егор. Левин искаше да го заприказва, но позвъниха за лакея и той си отиде. Левин се опита да сръбне кафе и да отхапе от кравайчето, но устата му просто не знаеше какво да прави с кравайчето. Той го изплю, облече палтото си и тръгна отново да върви. Часът беше десет, когато втори път стигна до външната стълба на Шчербацки. В къщата току-що бяха станали и готвачът отиваше за провизии. Трябваше да се изчака поне още два часа.

Цялата тая нощ и сутринта Левин живееше съвсем несъзнателно и се чувствуваше напълно извън условията на материалния живот. Той не бе ял цял ден, не бе спал две нощи, бе прекарал няколко часа съблечен на студа и се чувствуваше не само бодър и здрав като никога, но и напълно независим от тялото си: движеше се без усилие на мускулите и чувствуваше, че може да направи всичко. Беше уверен, че ако потрябва,

би полетял нагоре или би отместил ъгъла на къщата. През цялото останало време крачеше по улиците, като поглеждаше постоянно часовника си и се озърташе настрана.

И това, което той видя тогава, отпосле никога вече не го видя. Особено го трогнаха децата, които отиваха на училище, сивите гълъби, които се спускаха от покривите на тротоара, и хлебчетата, посипани с брашно, които една невидима ръка постави напреде му. Тия хлебчета, гълъбите и двете момченца бяха неземни същества. Всичко това стана едновременно: момченцето хукна към гълъба и усмихнато погледна Левин; гълъбът изпляска с криле и хвъркна, като блестеше на слънцето между трептящите във въздуха пращинки сняг, а от едно прозорче лъхна миризма на печен хляб и се появиа хлебчетата. Всичко това вкупом беше така необикновено хубаво, че Левин се засмя и заплака от радост. След като направи голям кръг по Газетна и Кисловска, той се върна отново в хотела, седна, сложи часовника пред себе си и зачака да стане дванадесет. В съседната стая говореха нещо за машини и за измама и кашляха с утринна кашлица. Те не знаеха, че стрелката наближава вече дванадесет. Стрелката стигна дванадесет. Левин излезе на външната стълба. Очевидно файтонджиите знаеха всичко. Ощастливи лица те наобиколиха Левин, като се караха помежду си и предлагаха услугите си. Като гледаше да не обиди другите файтонджии и обеща друг път да пътува и с тях, Левин нае едного и му поръча да кара към Шчербацки. С бялата си риза, изскочила изпод кафтана и пристегнала с яката си наления му червен и здрав врат, файтонджията беше прелестен. Шейната му беше висока, удобна, на такава отпосле вече Левин никога не се вози, а конят беше хубав и искаше да тича, но не се помръдваше от мястото си. Файтонджията знаеше къщата на Шчербацки и като се обърна особено почтително към клиента, закръгли ръце и каза „прру“, спря пред входа. Вратарят на Шчербацки навярно знаеше всичко. Това личеше по усмивката на очите му и от начина, по който каза:

– Отдавна не сте идвали, Константин Дмитрич!

Той не само знаеше всичко, но очевидно ликуваше и правеше усилия да прикрие радостта си. Когато го погледна в старческите мили очи, Левин долови дори нещо ново в щастието си.

– Станаха ли?

– Заповядайте! А това оставете тук – усмихнат каза той, когато Левин поиска да се върне да вземе шапката си. Това значеше нещо.

– Кому ще заповядате да доложи? – попита лакеят.

Макар, че беше млад и от новите лакеи, конте, лакеят беше много добър и любезен човек и също разбираше всичко.

– На княгинята... На княза... На княжната... – каза Левин.

Първото лице, което той видя, беше mademoiselle Linon. Тя минаваше през салона и къдриците и лицето ѝ сияеха. Той току-що заприказва с нея, когато изведнъж зад вратата се чу шумолене на рокля и mademoiselle Linon се скри от очите на Левин и го обхвана радостен ужас от близостта на щастието му. Mademoiselle Linon се разбърза и като го остави, тръгна към другата врата. Още щом тя излезе, по паркета прозвучаха бързи-бързи и леки стъпки и неговото щастие, животът му, самият той – най-хубавото от самия него, това, което бе търсил и желал толкова дълго, бързо-бързо се приближаваше към него. Тя не вървеше, а с някаква невидима сила носеше към него.

Той виждаше само ясните ѝ искрени очи, изплашени от същата любовна радост, която изпълняше и неговото сърце. Тия очи светеха все по-близо и по-близо, като го ослепяваха със светлината на любовта. Тя спря до самия него и го докосна. Вдигна ръце и ги отпусна на раменете му.

Тя направи всичко, което можеше – спусна се към него и се отдаде цяла, плаха и радостна. Той я прегърна и притисна устни към устата ѝ, която търсеше целувката му.

Тя също не бе спала цяла нощ и го чакаше цяла сутрин. Майка ѝ и баща ѝ бяха напълно съгласни и щастливи от нейното щастие. Тя го чакаше. Искеше първа да му съобщи за своето и неговото щастие. Готвеше се да го срещне сама и се радваше на тая мисъл, и се стесняваше, и се срамуваше, и сама не знаеше какво ще направи. Чуваше стъпките и гласа му и чакаше зад вратата, докато си отиде mademoiselle Linon. Mademoiselle Linon си отиде. Без да мисли, без да се запита как и какво ще направи, тя пристъпи до него и направи това, което направи.

– Да отидем при мама! – каза тя и го улови за ръка.

Той дълго време не можа да каже нищо не толкова защото се страхуваше да не оскверни с думи висотата на чувството си, колкото поради това, че всеки, път, когато искаше да каже нещо, чувствуваше, че вместо думи от него ще се изтръгнат сълзи от щастие. Той улови ръката ѝ и я целуна.

– Нима това е истина? – с глух глас каза най-после той. – Не мога да повярвам, че ме обичаш!

Тя се усмихна на това „ти“ и на тая плахост, с която той я погледна.

– Да! – многозначително, бавно рече тя. – Аз съм така щастлива.

Без да пусне ръката му, тя влезе в гостната. Когато ги видя, княгинята задиша често и веднага заплака, и веднага се засмя, и с такива енергични крачки, каквито Левин не очакваше, се спусна към него, обгърна главата му и го целуна, като измокри бузите му със сълзи.

– Значи, всичко е свършено! Радвам се. Обичай я. Радвам се... Кити!

– Бързо се разбрахте! – каза старият княз, като се мъчеше да бъде равнодушен; но Левин забеляза, че когато се обърна към него, очите му бяха влажни.

– Отдавна, винаги съм желал това! – каза той, като улови Левин за ръка и го притегли към себе си. – Още тогава, когато тая глупачка бе намислила...

– Папа! – извика Кити и затвори устата му с ръце.

– Не, няма да говоря! – каза той. – Много, много... се ра... Ах! Колко съм глупав...

Той прегърна Кити, целуна лицето, ръката ѝ, отново лицето и я прекръсти.

И Левин бе обхванат от ново чувство на любов към тоя по-рано чужд за него човек, към стария княз, когато гледаше как Кити дълго и нежно целува месестата му ръка.

XVI

Княгинята седеше мълчаливо в креслото и се усмихваше; князът седна до нея. Кити бе се изправила до креслото на баща си и все не пущаше ръката му. Всички мълчаха.

Княгинята първа нарече всичко с думи и превърна всички мисли и чувства във въпроси на живота. И в първия миг това се видя на всички еднакво странно и дори мъчително.

– Кога ще бъде? Трябва да ги благословим и да обявим. А кога ще стане сватбата? Как мислиш, Александър?

– Ето го – каза старият княз и посочи Левин, – в тая работа той е главното лице.

– Кога ли? – каза Левин и се изчерви. – Утре. Ако питате мене, моето мнение е днес да ни благословите и утре сватбата.

– Е, стига, mon cher, глупости!

– Добре, след една седмица.

– Той сякаш е полудял.

– Не, защо пък?

– Но моля ти се! – каза майката, като се усмихна радостно на тая припряност.

– Ами прикята?

„Нима ще има прикя и разни други работи? – с ужас помисли Левин. – А впрочем нима прикята и благославянето, и всички тия работи могат да накърнят щастието ми? Нищо не може да го накърни!“ Той погледна Кити и забеляза, че тя никак, никак не се обиди от мисълта за прикята. „Изглежда, че така трябва“ – помисли той.

– Но аз не зная нищо, аз казах само желанието си – рече той, като се извиняваше.

– Добре, ще помислим. Сега можем да ги благословим и да обявим. Така е.

Княгинята пристъпи до мъжа си, целуна го и се наклони да си отиде; но той я задържа, прегърна я и усмихнат я целуна няколко пъти нежно, като млад влюбен. Очевидно старците се объркаха за миг и не знаеха дали те са влюбени отново или само дъщеря им. Когато князът и княгинята излязоха, Левин пристъпи до годеницата си и я улови за ръката. Сега той бе дошъл на себе си и можеше да говори, а и трябваше да

каже много нещо. Но каза съвсем не това, което трябваше.

– Как си знаех, че това ще стане така! Никога не съм се надявал, но в душата си бях уверен винаги – каза той. – Аз вярвам, че това е било предопределено.

– Ами аз? – каза тя. – Дори тогава... – Тя се спря и продължи отново, като го гледаше смело с искрените си очи. – Дори тогава, когато отблъснах щастието си. Винаги съм обичала само вас, но бях се увлякла. Трябва да ви кажа... Може ли да забравите това?

– То може да е било за добре. Вие трябва да ми простите за много неща. Трябва да ви кажа...

Това беше едното от ония неща, които бе решил да й каже. Още първите дни той бе решил да й каже две неща – първо, че не е така чист, като нея, и, второ, че е невярващ. Това беше мъчително, но той смяташе, че е длъжен да й каже и едното, и другото.

– Не, не сега, после! – каза той.

– Добре, после, но непременно ще ми кажете. Аз не се страхувам от нищо. Трябва да знам всичко. Сега е свършено.

Той се доизказа.

– Свършено е, защото ще ме вземете, какъвто и да съм, няма да се откажете от мене? Нали?

– Да, да.

Разговорът им беше прекъснат от mademoiselle Linon, която дойде да поздрави любимата си възпитаница, като се усмихваше нежно, макар и престорено. Тя още не бе излязла, когато дойдоха да я поздравят и слугите. След това дойдоха и роднините и започна окова блажено суетене, от което Левин не можа да се отърве до втория ден от сватбата. На Левин му бе постоянно неловко и отегчително, но напрежението от щастието продължаваше и все се увеличаваше. Той постоянно, чувствуваше, че от него се искат много неща, които не знае, правеше всичко, което му кажеха, и всичко това му доставяше щастие. Мислеше, че годяването му няма да прилича по нищо на другите, че обикновените условия на сватосването ще накърнят особеното му щастие; но свърши се с това, че той правеше същото, както и другите, и от това щастието му само се увеличаваше и ставаше все по-особено и по-особено, и нямаше, и не можеше да има подобно на себе си.

– Сега ще си хапнем бонбони – казваше m-lle Linon и Левин отиваше да купи бонбони.

– Е, много се радвам – каза Свияжски. – Съветвам ви да вземете букети от Фомин.

– А нима трябва? – И той отиваше в магазина на Фомин.

Брат му каза, че трябва да вземе пари назаем, защото ще има много разходи, подаръци...

– А нима трябва подаръци? – И той препускаше при Фулде.

И в сладкарницата, и при Фомин, и при Фулде той видя, че го очакват, че му се радват и празнуват щастието му също както всички, с които имаше работа тия дни. Необикновено беше, че всички не само го обичаха, но и всички по-рано несимпатични, студени, равнодушни хора, които сега се възхищаваха от него, му се покоряваха във всичко, отнасяха се нежно и деликатно с чувството му и споделяха убеждението му, че той е най-щастливият човек в света, защото годеницата му е върхът на съвършенството. Същото нещо чувствуваше и Кити. Когато графиня Нордстън си позволи да загатне, че тя е желала нещо по-хубаво, Кити така се разгорещи и така убедително доказа, че в света не може да има нищо по-хубаво от Левин, че графиня Нордстън трябваше да признае това и в присъствието на Кити не срещаше вече Левин без усмивка на възхищение.

Обяснението, което той й бе обещал, беше едно тежко събитие за това време. Той се посъветва със стария княз и като получи разрешение от него, даде на Кити дневника си, в който бе записано онова, което го бе измъчвало. Тогава той бе писал тоя дневник тъкмо заради бъдещата годеница. Бяха го измъчвали две неща: че не е безгрешен и че не вярва в Бога. Признанието, че не е религиозен, мина незабелязано. Тя беше религиозна, никога не се съмняваше в религиозните истини, но неговото външно неверие не я засегна ни най-малко. Чрез любовта си тя познаваше цялата му душа и в душата му бе видяла онова, което търсеше; беше й все едно дали такова

състояние на душата се нарича да бъдеш невярващ. Но другото признание я накара да плаче горчиво.

Левин ѝ даде дневника си не без вътрешна борба. Той знаеше, че помежду им не може и не трябва да има тайни и затова реши, че трябва да направи така; но той не си даде отчет как ще ѝ подействува това, не се постави на нейно място. Едва когато вечерта пристигна у тях, преди да идат на театър, влезе в стаята ѝ и видя нейното разплакано мило лице, нещастно и жалко от непоправимата болка, която бе ѝ причинил, той разбра каква пропаст отделяше неговото позорно минало от нейната неопетнена чистота и се ужаси от онова, което бе направил.

– Вземете, вземете тия ужасни книги! – каза тя, като отблъскваше поставените пред нея на масата тетрадки. – Защо ми ги дадохте!... Не, все пак така е по-добре – прибави тя, като се съжали над отчаяното му лице. – Но това е ужасно, ужасно!

Той наведе глава и мълчеше. Не можеше да каже нищо.

– Вие няма да ми простите – прошепна той.

– Не, простих ви, но това е ужасно!

Все пак щастието му беше така голямо, че това признание не го наруши, а само придаде нова отсянка. Тя му прости; но оттогава той се смяташе още по-недостоеен за нея, виждаше се още по-низко в нравствено отношение и ценеше още по-високо незаслуженото си щастие.

XVII

Алексей Александрович се връщаше в самотната си стая в хотела, като прехвърляше неволно в паметта си впечатлението от разговорите, водени през време на обедата и след това. Думите на Даря Александровна, че трябва да прости, само го ядосаха. Дали да приложи, или не християнския принцип към своя случай, беше извънредно труден въпрос, по който не можеше да се говори така леко, и при това тоя въпрос отдавна бе решен отрицателно от Алексей Александрович. От всичко казано най-много бяха залегнали в ума му думите на глупавия добряк Туровцин: „постъпил като юнак, извикал го на дуел и го убил“. Очевидно всички съчувстваха на това, макар че от учтивост не го казаха.

„Впрочем тая работа е свършена, няма защо да мисля за това“ – каза си Алексей Александрович. И като мислеше само за предстоящото си заминаване и за ревизията, той влезе в стаята си и попита придружаващия го вратар де е неговият лакей; вратарят каза, че лакеят току-що излязъл. Алексей Александрович поръча да му донесат чай, седна до масата, взе Фрума и започна да си чертае маршрута на пътуването.

– Получиха се две телеграми – каза върналият се лакей, като влизаше в стаята. – Извинете, ваше превъзходителство, току-що бях излязъл.

Алексей Александрович взе телеграмите и ги разпечата. С първата телеграма му съобщаваха за назначаването на Стремов на оная служба, която искаше той. Алексей Александрович хвърли телеграмата, изчерви се, стана и закрачи из стаята. „Quos vult perdere dementat“* – каза той, като под quos разбираше ония лица, които са помогнали за това назначение. Яд го беше не защото не бе получил тая служба и че очевидно го бяха пренебрегнали; но му беше необяснимо и чудно как не са видели, че тоя бърбича и фразьор Стремов по-малко от всеки друг е способен за тая работа. Как не са видели, че с това назначение погубват себе си, своя престиж!

[* Когато Господ иска да погуби някого, лишава го от разум.]

„И това е нещо от тоя род“ – жлъчно си каза той, като разтваряше втората телеграма. Тя беше от жена му. Подписът ѝ със син молив „Ана“ пръв се хвърли в очите му. „Умирам, моля да дойдеш. С прошка ще умра по-спокойно“ – прочете той. Презрително се усмихна и хвърли телеграмата. Че това бе измама и хитрост – в това, както му се стори в първия миг, не можеше да има никакво съмнение.

„Няма измама, пред която тя би се спряла. Тя трябва да роди вече. Може да се е разболела от раждането. Но каква е целта им? Да узаконят детето, да ме компрометират и да попречат на развода – мислеше той. – Но там се казва: «умирам...»“ Той препрочете телеграмата; и изведнъж го порази прекия смисъл на онова, което се казваше в нея. „Ами ако е истина? – каза си той. – Ако е истина, че пред

страданията и близостта на смъртта тя искрено се разкайва, а аз мисля, че това е измама и се отказвам да отида? Това ще бъде не само жестоко и всички ще ме осъдят, но то ще бъде и глупаво от моя страна.”

– Пьотр, задръж каретата. Заминавам за Петербург – каза той на лакея.

Алексей Александрович реши да отиде в Петербург и да види жена си. Ако болестта ѝ е измама, той ще премълчи и ще си замине. Ако пък наистина е болна, на смъртно легло, и иска да го види, преди да умре, ще ѝ прости, ако я завари жива, или ще ѝ отдаде последния дълг, ако пристигне много късно.

Из целия път той не мислеше вече какво ще направи.

С чувство на умора и погнуса от прекараната нощ във вагона, в ранната мъгла на Петербург Алексей Александрович пътуваше по пустия Невски проспект и гледаше напред си, без да мисли за това, което го очаква. Не можеше да мисли за това, защото, като си представяше какво ще стане, не можеше да се отърве от предположението, че с нейната смърт ще се разреши изведнъж цялата трудност на положението му. Пред очите му се мяркаха хлебари, затворени дюкянчета, нощни файтонджии, портиери, които метяха тротоарите, и той наблюдаваше всичко това, като се стараеше да заглуши в себе си мисълта за онова, което го очаква и което не смееше да желае и все пак го желаше. Той стигна до външния вход. Пред входа стояха един файтон и една карета със спящ кочияш. Когато влезе в антрето, Алексей Александрович сякаш извади от едно далечно кътче на мозъка си някакво решение и се справи с него. Там се казваше: „Ако е измама, да прояви спокойно презрение и да си замине. Ако пък е истина, да запази приличие.”

Вратарят отвори вратата още преди Алексей Александрович да позвъни. Вратарят Петров, сиреч Капитонич, изглеждаше странен със стария си сюртук, без връзка и по чехли.

– Как е госпожата?

– Вчера се освободи благополучно.

Алексей Александрович се спря и побледня. Сега той разбра ясно колко силно желаше смъртта ѝ.

– Ами със здравето как е?

Корней в утринна престилка изтича по стълбата.

– Много е зле – отвърна той. – Вчера имаше консултация и сега лекарят е тук.

– Вземи нещата ми – каза Алексей Александрович и като изпитваше известно облекчение от съобщението, че все пак има надежда да умре, той влезе във вестибюла. На закачалката имаше шинел. Алексей Александрович забеляза това и попита:

– Кой е тук?

– Лекарят, акушерката и граф Вронски.

Алексей Александрович влезе във вътрешните стаи.

В приемната нямаше никого; при шума от стъпките му от нейния кабинет излезе акушерката с нощна шапчица с лилави ленти.

Тя пристъпи до Алексей Александрович и с някаква фамилиарност пред близостта на смъртта го улови за ръка и го поведе в спалнята.

– Слава Богу, че дойдохте. Само за вас и все за вас говори – каза тя.

– Дайте по-скоро лед! – обади се от спалнята повелителният глас на лекаря.

Алексей Александрович влезе в кабинета ѝ. До масата, на един нисък стол, странишком към облегалото, седеше Вронски и закрил лице с ръце, плачеше. Като чу гласа на лекаря, той скочи, махна ръце от лицето си и видя Алексей Александрович. Когато видя съпруга, той така се смути, че отново седна и сви глава между раменете, сякаш искаше да изчезне нейде: но направи усилие, стана и каза:

– Тя умира. Лекарите казаха, че няма надежда. Аз съм цял във властта ви, но позволете ми да остана тук... впрочем аз съм във вашата воля, аз...

Като видя сълзите на Вронски, Алексей Александрович почувствува прилив на онова душевно разстройство, което изпитваше, когато видеше страданията на другите хора, и извъръщайки лице, без да го изслуша, бързо тръгна към вратата. От спалнята се чуваше гласът на Ана, която казваше нещо. Гласът ѝ беше весел, оживен, с твърде определени интонации. Алексей Александрович влезе в спалнята и пристъпи до кревата. Тя лежеше, извърнала лице към него. Бузите ѝ аленееха в руменина, очите блестяха, малките бели ръце се подаваха от маншетите на блузата и си играеха с ъгъла на одеялото, като го превиваха. Тя изглеждаше не само здрава и свежа, но дори в най-

добро настроение. Говореше бързо, звънливо и с необикновено правилни и прочувствени интонации.

– Защото Алексей, говоря за Алексей Александрович (каква странна, ужасна съдба, че и двамата са Алексеевци, нали?), Алексей не би ми отказал. Аз щях да забравя, той щеше да ми прости... Но защо не идва още? Той е добър, той сам не знае колко е добър. Ах! Боже мой, каква мъка! Дайте ми по-бързо, по-бързо вода! Ах, за него, за момиченцето ми, това ще бъде вредно! Е добре, дайте го на кърмачка. Да, съгласна съм, така дори е по-добре. Той ще дойде и ще му е тежко да го види. Дайте го на кърмачка.

– Ана Аркадиевна, той пристигна. Ето го! – каза акушерката, като се мъчеше да обърне вниманието ѝ върху Алексей Александрович.

– Ах, каква глупост! – продължаваше Ана, която не виждаше мъжа си. – Но, дайте ми детето, дайте го! Той не е пристигнал още. Вие казвате, че няма да ми прости, защото не го познавате. Никой не го познаваше. Само аз го познавах и затова ми е така тежко. Трябва да знаете какви очи има, Серьожа има същите очи и затова не глога да ги гледам. Дадох ли на Серьожа да обядва? Знам аз, всички ще забравят. Само той не би забравил. Трябва да преместят Серьожа в ъгловата стая и да помолят Mariette да спи при него.

Изведнъж тя се сви, утихна и с уплаха вдигна ръце към лицето си, сякаш очакваше удар, сякаш се защитава. Тя бе видяла мъжа си.

– Не, не – започна тя, – аз не се боя от него, боя се от смъртта. Алексей, ела насам. Аз бързам, защото нямам време, остава ми да живея малко, ей сега ще дигна температура и няма да разбера вече нищо. Сега разбирам, всичко разбирам и всичко виждам.

Намръщено лице на Алексей Александрович доби страдалчески израз; той улови ръката ѝ и искаше да каже нещо, но не можа да проговори; долната му устна трепереше, но той все още се бореше с вълнението си и само от време на време я поглеждаше. И всеки път, когато я погледнеше, виждаше очите ѝ, които го наблюдаваха с такава мила и възторжена нежност, каквато той никога не бе виждал в тях.

– Почакай, ти не знаеш... Чакайте, чакайте... – Тя спря, сякаш събираше мислите си. – Да – започна тя. – Да, да, да. Ето какво исках да кажа. Не ми се чуди. Аз съм все същата... Но в мене има една друга, аз се страхувам от нея – тя обикна оногова и аз исках да те намразя, но не можах да забравя другата, каквато бях по-рано. Тая не съм. Сега съм истинската, цялата аз. Сега умирам, зная, че ще умра, попитай него. Аз и сега ги чувствавам, ето ги, огромни тежести на ръцете, на краката, на пръстите. Какви грамадни са пръстите ми! Но всичко това ще свърши скоро... Искam само едно: прости ми, напълно ми прости! Аз съм ужасна, но бавачката ми каза, че оная свята мъченица – как я казваха? – била още по-зле. И аз ще замина за Рим, там е пустинята, и тогава няма да преча никому, ще взема само Серьожа и момиченцето... Не, ти не можеш да ми простиш! Зная, че това не може да се прости! Не, не, иди си, ти си твърде добър! – С едната си гореща ръка тя държеше ръката му, а с другата го отблъскваше.

Душевното разстройство на Алексей Александрович все се усиляваше и сега бе стигнало до такава степен, че той престана вече да се бори с него; изведнъж почувствува, че това, което смяташе за душевно разстройство, бе, наопаки, едно блажено състояние на душата, което неочаквано му даде някакво ново, неизпитано досега щастие. Той не мислеше вече за християнския закон, по който искаше да се води през целия си живот и който му предписваше да прощава и да обича враговете си; но душата му бе изпълнена с радостно чувство на любов и прошка към враговете. Стоеше на колене и сложил глава върху прегънатата ѝ ръка, която през дрехата го пареше с огъня си, хълцаше като дете. Тя прегърна плешивеещата му глава, придвижи се към него и с предизвикателна гордост вдигна очите си нагоре.

– Ето го, аз знаех! Сега прощавайте всички, прощавайте!... Те пак дойдоха, защо не си отиват?... Но махнете от мене тия шуби.

Лекарят прибра ръцете ѝ, внимателно я сложи върху възглавницата и я покри до раменете. Тя покорно легна възнак и гледаше напред си със светнал поглед.

– Помни едно, че аз исках само прошка, и не искам нищо повече... Защо не идва _той_? – започна тя, като се обърна към вратата, дето беше Вронски. – Ела, ела! Подай му ръка.

Вронски пристъпи до края на леглото и като я видя, отново закри лицето си с ръце:

– Открий лицето си, погледни го. Той е светец – каза тя. – Но открий де, открий лицето си! – сърдито заприказва тя. – Алексей Александрович, открий лицето му! Искам да го видя.

Алексей Александрович улови ръцете на Вронски и ги махна от лицето му, което бе ужасно поради израза на страдание и срам, които личеха на него.

– Подай му ръка. Прости му.

Алексей Александрович му подаде ръка и не можеше да задържи сълзите, които се лееха от очите му.

– Слава Богу, слава Богу – заприказва тя, – сега всичко е готово. Само да протегна малко краката си. Ето така, чудесно. Колко безвкусно са направени тия цветя, съвсем не приличат на теменуги – каза тя, като посочи тапетите. – Боже мой! Боже мой! Кога ще се свърши това? Дайте ми морфин. Докторе, дайте ми морфин! О, Боже мой, Боже мой!

И тя се запремята в леглото.

Лекарят и другите лекари казваха, че това е родилна треска, при която вероятността да умре бе 99 на сто. Целият ден мина с температура, бълнуване и безсъзнание. Към полунощ болната лежеше в несвяст и почти без пулс.

Всеки миг очакваха смъртта.

Вронски си отиде, но на сутринта дойде да научи какво е станало и Алексей Александрович го посрещна във вестибюла и му каза:

– Останете, може да ви повика – и сам го отведе в кабинета на жена си.

На сутринта отново започна възбуждане, оживление, бързина на мисълта и думите и отново завърши с безсъзнание. На третия ден бе същото и лекарят каза, че има надежда. Тоя ден Алексей Александрович влезе в кабинета, дето седеше Вронски, затвори вратата и седна срещу него.

– Алексей Александрович – каза Вронски, който чувствуваше, че обяснението наближава, – аз не мога да говоря, не мога да разбирам. Пощадете ме! Повярвайте, че колкото и да ви е тежко, на мене е още по-ужасно.

Той искаше да стане, но Алексей Александрович го улови за ръката.

– Моля да ме изслушате, това е необходимо. Трябва да ви обясня чувствата си, които са ме ръководили и ще ме ръководят, за да не се заблуждавате по отношение на мене. Вие знаете, че аз реших да се разведа и дори започнах дело. Не ще скрия от вас, че започвайки делото, бях в нерешителност и се измъчвах; признавам, че ме преследваше желанието да отмъстя и вам, и на нея. Когато получих телеграмата, тръгнах насам със същите чувства, и дори нещо повече: желях смъртта ѝ. Но... – Той помълча, като размисляше дали да му открие, или не чувството си. – Но аз я видях и ѝ простих. И щастието на прошката ми откри моя дълг. Аз ѝ простих напълно. Искам да обърна и другата си буза, искам да дам и ризата си, когато вземат горната ми дреха, и моля Бога само за това, да не ми отнеме щастието на прошката! – В очите му имаше сълзи и техният светъл, спокоен поглед порази Вронски. – Това е моето положение. Можете да ме стъпчете в калта, да ме направите посмешище на обществото, но аз няма да я оставя и никога няма да ви кажа укорна дума – продължи той. – _Моят_ дълг е ясно очертан за мене: аз трябва да бъда и ще бъда с нея. Ако тя поиска да ви види, ще ви обадя, но смятам, че сега е най-добре да се оттеглите.

Той стана и хълцания прекъснаха думите му. Вронски също стана и отпуснат, поприведен, го гледаше под очи. Беше потиснат. Не разбираше чувствата на Алексей Александрович. Но чувствуваше, че това е нещо висше и дори недостъпно за неговото светоразбиране.

XVIII

След разговора с Алексей Александрович Вронски излезе на външната стълба в къщата на Каренини и се спря, като едва си спомняше де се намира и къде трябва да отиде. Чувствуваше се засрамен, унижен, виновен и лишен от възможност да заличи унижението си. Чувствуваше се изхвъркнал от коловоза, по който така гордо и леко вървеше досега. Всички навици и принципи в живота му, които изглеждаха така твърди,

изведнъж се оказаха лъжливи и неприложими. Измаменият мъж, който досега изглеждаше жалко същество, случайна и донейде комична пречка за щастието му, неочаквано бе извикан от самата нея и издигнат на една внушаваща раболепие висота и тоя мъж се яви на тая висота не зъл, фалшив и смешен, а добър, простодушен и величествен. Вронски не можеше да не чувства това. Ролите изведнъж се промениха. Вронски чувствуваше неговата висота и своето унижение, неговата правота и своята неправота. Той почувствува, че съпругът е великодушен дори в мъката си, а той е низък и дребнав в лъжата си. Но това съзнание за низостта си пред тоя човек, когото той несправедливо презираше, беше само една малка част от мъката му. Сега той се чувствуваше неизразимо нещастен, защото страстта му към Ана, която, както му се струваше, в последно време бе започнала да изстива, сега, когато знаеше, че завинаги я е изгубил, стана по-силна от когато и да било. През дните на болестта ѝ той я видя цяла, позна душата ѝ и струваше му се, че никога досега не бе я обичал. И тъкмо сега, когато я позна и обикна, както трябва да се обича, той бе унижен пред нея и я изгуби завинаги, като ѝ остави един срамен спомен. И най-ужасното беше онова смешно, срамно положение, когато Алексей Александрович махаше ръцете му от засраменото лице. Той стоеше като изгубен на външната стълба в къщата на Каренини и не знаеше какво да прави.

– Файтон ли ще искате? – попита го вратарят.

– Да, файтон.

Когато се върна в къщи след три безсънни нощи, Вронски легна по очи на дивана, без да се съблича, скръсти ръце и сложи главата си върху тях. Главата му тежеше. С необикновена бързина и яснота се сменяха една след друга най-странни представи, спомени и мисли: ту лекарството, което наливаше на болната и бе препълнил лъжичката, ту белите ръце на акушерката, ту странното положение на Алексей Александрович на пода пред кревата.

„Да заспя! Да забравя!“ – каза си той със спокойната увереност на здрав човек, че щом е уморен и му се спи, веднага ще заспи. И наистина още същия миг главата му започна да се обърква и той почна да потъва в пропастта на забравата. Като в море вълните на несъзнателния живот започнаха вече да се плискат над главата му, когато изведнъж – сякаш през него премина силен електрически ток – той потрепери така, че подскочи с цялото си тяло върху пружините на дивана и като се подпря с ръце, в уплаха скочи на колене. Очите му бяха широко отворени, сякаш никога не бе спал. Тежестта в главата и отмалялостта в крайниците, която изпитваше преди миг, изведнъж изчезнаха.

„Можете да ме стъпчете в калта“ – чу той думите на Алексей Александрович и го видя пред себе си, видя и лицето на Ана в трескава руменина и с блестящи очи, които с нежност и любов гледаха не него, а Алексей Александрович; видя и своята, както му се струваше, глупава и смешна фигура, когато Алексей Александрович махна ръцете му от лицето. И отново изопна крака, хвърли се на дивана в по-раншната си поза и затвори очи.

„Да заспя! Да заспя!“ – повторно си каза той. Но със затворени очи виждаше още по-ясно лицето на Ана такова, каквото беше в оная паметна вечер преди конните надбягвания.

– Това не е било и не ще се повтори, тя иска да го заличи от спомена си. А аз не мога да живея без това. Но как ще се помирим, как ще се помирим? – гласно каза той и започна несъзнателно да повтаря тия думи. Повтарянето на тия думи спираше възникването на нови образи и спомени, които той чувствуваше, че нахлуват в главата му. Но повтарянето на тия думи не обузда за дълго въображението му. Отново с необикновена бързина започнаха да се нижат една след друга най-хубавите минути и заедно с тях неотдавнашното унижение. „Махни ръцете си“ – казва гласът на Ана. Той махва ръцете си и чувства посрамения и глупав израз на лицето си.

Той продължаваше да лежи, мъчейки се да заспи, макар да разбираше, че няма ни най-малка надежда, и все повтаряше шепнешком случайни думи от някоя мисъл, като искаше с това да спре възникването на нови образи. Ослуша се – и чу повтаряните със странен, безумен шепот думи: „Не умеееш да цениш, не умеееш да се ползуваш; не умеееш да цениш, не умеееш да се ползуваш.“

„Какво е това? Или аз полудявам? – каза си той. – Може би. Но от какво полудяват хората, защо се застрелват?“ – отговори си самичък и като отвори очи, с

учудване видя до главата си една възглавница, бродирана от Варя, жената на брат му. Попипа дантелата на възглавницата и се опита да си спомни за Варя, да си спомни кога бе я видял за последен път. Но му беше мъчително да мисли за нещо странично. „Не, трябва да заспя!“ Отмести възглавницата и притисна главата си в нея, но трябваше да прави усилия, за да държи очите си затворени. Скочи и седна. „Свършено е с мене – каза си той. – Трябва да обмисля какво да правя. Какво ми остава?“ През ума му бързо премина целият му живот извън неговата любов към Ана.

„Честолюбието? Серпуховски? Обществото? Дворецът?“ Не можа да се спре на нищо. Всичко това имаше смисъл по-рано, но сега не съществуваше вече нищо подобно. Стана от дивана, съблече сюртука, разкопча ремъка и като откри косматите си гърди, за да диша по-свободно, закрачи из стаята. „Така полудяват хората – повтори той и прибави бавно – и така се застрелват... за да не се срамуват.“

Пристъпи до вратата и я затвори; след това с неподвижен поглед и със здраво стиснати зъби пристъпи до масата, взе револвера си, огледа го, напълни го и се замисли. Навел глава, с израз на напрегнато усилие на мисълта, минута-две стоя неподвижно с револвера в ръце, размишлявайки. „Разбира се“ – каза си той, сякаш логичният, продължителен и ясен ход на мисълта бе го довел до някакво несъмнено заключение. А всъщност това убедително за него „разбира се“ беше само последица от повтарянето тъкмо на оня кръг от спомени и представи, през които бе минал вече десетина пъти от един час насам. Това бяха същите спомени за изгубеното завинаги щастие, същата представа за безсмислеността на всичко предстоящо в живота, същото съзнание за унижението си. Същата бе и последователността на тия представи и чувства.

„Разбира се“ – повтори той, когато мисълта му за трети път се насочи отново по същия омагьосан кръг от спомени и мисли, и като опря револвера до лявата си гърд и сгърчи силно ръка, сякаш я сви изведнъж в юмрук, дръпна спусъка. Той не чу звука от изстрела, но силният удар в гърдите го събори на пода. Искаше да се задържи за края на масата, изтърва револвера, олюля се и седна на пода, като се озърташе учудено наоколо. Не можеше да познае стаята, си като гледаше отдолу извитите крака на масата, кошчето за хартии и тигровата кожа. Бързите, скърцащи стъпки на слугата, който мина през гостната, го накараха да се опомни. Той напрегна мисълта си и разбра, че е на пода, и като видя кръвта по тигровата кожа и на ръката си, разбра, че се е застрелял.

– Ех, че глупаво. Не улучих – рече той, търсейки с ръка револвера. Револверът беше до него, а той го търсеше по-далеч. Като продължаваше да търси, той се извърна на другата страна и понеже нямаше сили да запази равновесие, падна, потънал в кръв.

Еlegantният слуга с бакенбарди, който нееднократно бе се оплаквал на познатите от слабите си нерви, като видя лежащия на пода господар, така се изплаши, че го остави да тече кръвта му и хукна да вика за помощ. След един час пристигна Варя, жената на брат му, и с помощта на дошлите трима лекари, които тя бе изпратила да търсят навред и които пристигнаха едновременно, настани ранения в леглото и остана да се грижи за него.

XIX

Грешката, направена от Алексей Александрович, се състоеше в това, че готвейки се да се срещне с жена си, той не бе допуснал случайността, че разкаянието й ще бъде искрено и той ще и прости, а тя няма да умре; два месеца след връщането му от Москва тая грешка се изправи пред него в цялата си сила. Но грешката, направена от него, се дължеше не само на това, че не бе предвидил тая случайност, а и на това, че до деня на срещата с умиращата си жена той не познаваше сърцето си. До леглото на болната той за пръв път в живота си се отдаде на онова чувство на трогателно състрадание, каквото предизвикваха у него страданията на другите хора и от което по-рано се срамуваше като от вредна слабост; както съжалението към нея, така и разкаянието, задето бе пожелал смъртта й, и главно самата радост от прошката бяха причина да почувствува изведнъж не само облекчаване на страданията си, но и душевно спокойствие, каквото не бе изпитвал никога по-рано. Той изведнъж почувствува, че същото онова, което беше извор на страданията му, стана извор на духовната му

радост, че онова, което изглеждаше неразрешимо, когато той осъждаше, укоряваше и мразеше, стана просто и ясно, когато прощаваше и обичаше.

Той прости на жена си и я съжеляваше за нейните страдания и разкаяние. Прости на Вронски и го съжеляваше, особено след като научи за отчаяната му постъпка. Съжеляваше и сина си повече, отколкото по-рано, и се укоряваше сега, задето се е занимавал много малко с него. Но към новороденото малко момиченце изпитваше някакво особено чувство не само на съжаление, но и на нежност. Отначало само от чувство на състрадание той се погрижи за това новородено слабичко момиченце, което не бе негова дъщеря и което бе захвърлено през време на болестта на майката и сигурно би умряло, ако той не беше се погрижил за него – и сам не забеляза как го обикна. Ходеше, по няколко пъти на ден в детската стая и дълго се заседяваше там, така че кърмачката и бавачката, които отначало се стесняваха, свикнаха с него. Понякога по половин час мълчаливо гледеше спящото шафраненочервено, пухкаво и сбърчено личице на детето и наблюдаваше движенията на намръщеното чело и пълните ръчички със свити пръсти, които с опакото на ръчичката търкаха очичките и носа. Особено в такива минути Алексей Александрович се чувствуваше напълно спокоен и уравновесен и не виждаше в положението си нищо необикновено, нищо такова, което би трябвало да се промени.

Но колкото повече време минаваше, толкова по-ясно виждаше, че колкото и естествено да беше сега за него това положение, няма да му позволят да остане в него. Чувствуваше, че освен благата духовна сила, която ръководи душата му, има и една друга, груба, също така властна или по-властна сила, която ръководи живота му, и че тая сила няма да му даде онова мирно спокойствие, което желаше. Чувствуваше, че всички го наблюдават с въпросително учудване, не го разбират и очакват нещо от него. Особено чувствуваше нетрайността и неестествеността на отношенията с жена си.

Когато мина онова размекване, настъпило у нея от близостта на смъртта, Алексей Александрович забеляза, че Ана се страхува от него, стеснява се и не може да го гледа право в очите. Тя сякаш искаше да му каже нещо, но не се решаваше и сякаш предчувствайки също, че отношенията им не могат да продължат така, очакваше нещо от него.

В края на февруари новородената дъщеря на Ана, наречена също Ана, се разболя. Сутринта Алексей Александрович беше в детската стая и след като нареди да извикат лекар, отиде в министерството. Като свърши работата си, в четири часа се върна в къщи. Когато влезе в антрето, видя един хубавец лакей, с галони и пелеринка от мечешка кожа, който държеше една бяла ротонда от кожа на американско куче.

– Кой е тук? – попита Алексей Александрович.

– Княгиня Елизавета Фьодоровна Тверская – усмихнат, както се стори на Алексей Александрович, отвърна лакеят.

През цялото това тежко време Алексей Александрович забелязваше, че светските му познати, и особено жените, проявяват голямо съчувствие към него и жена му. У всички тия познати той долавяше една едва прикривана радост от нещо, същата оная радост, която бе видял в очите на адвоката и сега в очите на лакея. Всички сякаш бяха във възторг, сякаш омъжваха някого. Когато го срещаха, с едва прикривана радост го разпитваха за здравето ѝ.

Присъствието на княгиня Тверская, както поради спомените, свързани с нея, така и защото той изобщо не я обичаше, беше неприятно на Алексей Александрович и той отиде право в детската стая. В първата детска стая Серьожа, легнал по гърди върху масата и сложил краката си на стола, рисуваше нещо и весело си бърбеше. Англичанката, която през време на Анината болест бе сменила францужойката, седеше до момчето и плетеше минярдиз; тя бързо стана, поклони се и дръпна Серьожа.

Алексей Александрович погали с ръка сина си по косата, отговори на въпроса на гувернантката за здравето на жена му и попита какво е казал лекарят за baby*.

[* Детето.]

– Лекарят каза, че няма нищо опасно и предписа бани, господарю.

– Но то все е зле – каза Алексей Александрович, като се заслушваше в плача на детето в съседната стая.

– Мисля, че кърмачката не е добра, господарю – решително каза англичанката.

– Защо мислите така? – попита той и се спря.

– Така беше и у графиня Пол, господарю. Лекуваха детето, а се оказа, че то

просто е гладно: кърмачката нямаше мляко, господарю.

Алексей Александрович се замисли и като постоя няколко секунди влезе в другата стая. Момиченцето лежеше, отпуснало главичка, гърчеше се в ръцете на кърмачката и не искаше нито да улови предлаганата му пълна гърд, нито да млъкне въпреки двойното шъткане на кърмачката и бавачката, които се бяха навели над него.

– Все не е добре, нали? – каза Алексей Александрович.

– Много е неспокойно – шепнешком отвърна бавачката.

– Мис Едвар казва, че може би кърмачката няма мляко – каза той.

– И аз мисля така, Алексей Александрович.

– Но защо не кажете?

– Кому да кажа? Ана Аркадиевна все е болна – недоволно каза бавачката.

Бавачката беше стара прислужница на къщата. И на Алексей Александрович се стори, че с тия си прости думи тя загатва за неговото положение.

Детето пишеше още по-силно, като се задавяше и хълцаше. Бавачката махна с ръка, пристъпи до него, взе го от ръцете на кърмачката и започна да го люлее вървешком.

– Трябва да кажем на лекаря да прегледа кърмачката – каза Алексей Александрович.

Здравата наглед наета кърмачка, която се изплаши, че ще я освободят, промърмори нещо под носа си и като прибра голямата си гърд, презрително се усмихна, задето се съмняват в млечността ѝ. В тая усмивка Алексей Александрович също долови присмех над неговото положение.

– Горкото детенце! – каза бавачката, като шъткаше на детето и продължаваше да крачи из стаята.

Алексей Александрович седна на стола и със страдащо, посърнало лице наблюдаваше крачещата насам-натам бавачка.

Когато най-сетне сложиха укротилото се дете в дълбокото му креватче и бавачката оправи възглавницата и се отдръпна, Алексей Александрович стана и стъпвайки тихо на пръсти, се приближи до детето. Един миг той мълча и със същото посърнало лице наблюдаваше детето; но изведнъж на лицето му се появи усмивка, която раздвижи косата и кожата на челото му, и той също така тихо излезе от стаята.

В трапезарията позвъни и заповяда на влезлия слуга да извикат пак лекаря. Яд го беше на жена му, задето не се грижи за това прелестно детенце, и в това настроение на яд не искаше да иде при нея, не му се искаше да види и княгиня Бетси; но жена му можеше да се зачуди защо не се отбива както винаги при нея и затова той направи усилие над себе си и тръгна към спалнята. Като пристъпи по мекия килим до вратата, той неволно чу един разговор, който не искаше да чуе.

– Ако той не заминаваше, бих разбрала вашия отказ и неговия – също. Но вашият мъж трябва да стои над тия работи – каза Бетси.

– Аз не искам не заради мъжа си, а заради себе си. Не казвайте това! – отвърна развълнуваният глас на Ана.

– Да, но вие не може да не искате да се сбогувате с човека, който се е стрелял заради вас...

– Тъкмо затова не искам.

Алексей Александрович с изплашен и виновен израз се спря и искаше да си отиде незабелязано. Но като размисли, че това би било недостойно, отново се върна, изкашля се и тръгна към спалнята. Гласовете млъкнаха и той влезе.

Ана, със сив халат, с ниско остригана черна коса, която като гъста четка стърчеше на кръглата ѝ глава, седеше на кушетката. Както винаги, когато виждаше мъжа си, оживлението на лицето ѝ веднага изчезна; тя наведе глава и неспокойно се озърна към Бетси. Облечена по най-последна мода, с шапка, кацнала нейде над главата ѝ като абажур над лампа, и тъмносива рокля с полегати тесни ивици на корсажа от едната страна и на полата от другата, Бетси седеше до Ана, изпънала плоската си висока снага и навела глава; тя посрещна с иронична усмивка Алексей Александрович.

– А! – каза тя, сякаш зачудена. – Много се радвам, че сте в къщи. Вие не се показвате никъде и аз не съм ви виждала, откак Ана се е разболяла. Научих всичко за вашите грижи. Да, вие сте забележителен мъж! – каза тя с многозначителен и ласкав поглед, сякаш го награждаваше с орден за великодушие заради неговата постъпка към жена му.

Алексей Александрович студено се поклони и като целуна ръка на жена си, попита я за здравето ѝ.

– Струва ми се, че съм по-добре – каза тя, като отбягваше погледа му.

– Но като че имате трескав цвят на лицето – каза той, подчертавайки думата „трескав“.

– Ние говорихме много с нея – каза Бетси, – виждам, че това е егоистично от моя страна и си отивам.

Тя стана, но Ана, която изведнъж се изчерви, бързо я улови за ръка.

– Не, останете, моля ви се. Трябва да ви кажа... не, на вас – обърна се тя към Алексей Александрович и руменина покри шията и челото ѝ. – Аз не искам и не мога да имам нищо скрито от вас – каза тя.

Алексей Александрович изпука с пръстите си и наведе глава.

– Бетси ми каза, че граф Вронски искал да дойде у дома, за да се сбогува, преди да замине за Ташкент. – Тя не гледаше мъжа си и очевидно бързаше да каже всичко, колкото и трудно да ѝ беше. – Аз ѝ казах, че не мога да го приема.

– Мила, вие казахте, че това ще зависи от Алексей Александрович – поправи я Бетси.

– О, не, не мога да го приема, пък и това до нищо не... – Тя изведнъж се спря и погледна въпросително мъжа си (той не я гледаше). – С една дума, не искам...

Алексей Александрович се помръдна и искаше да я улови за ръка.

С първото си движение тя отдръпна ръката си от неговата влажна, с големи издути жили ръка, която търсеше нейната; но след това, изглежда, направи усилие над себе си и стисна ръката му.

– Много ви благодаря за доверието, но... – каза той, като чувствуваше със смущение и досада, че онова, което можеше лесно и ясно да реши в себе си, не може да го обсъжда пред княгиня Тверская, олицетворяваща за него оная груба сила, която трябваше да ръководи живота му в очите на обществото и му пречеше да се отдаде на своето чувство на любов и прошка. Той се спря и погледна княгиня Тверская.

– Е, сбогом, мила – каза Бетси и стана. Тя целуна Ана и излезе, а Алексей Александрович отиде да я изпрати.

– Алексей Александрович! Аз ви познавам като истински великодушен човек – каза Бетси, като се спря в малката приемна и още веднъж му стисна особено силно ръката. – Аз съм чужд човек, но толкова обичам нея и уважавам вас, че ще си позволя да ви дам един съвет. Приемете го. Алексей Вронски е олицетворение на честта, а освен това заминава за Ташкент.

– Княгиньо, благодаря за съчувствието и съветите. Но жена ми ще реши сама въпроса дали може, или не да приеме когото и да било.

Като каза това, той по навик с достойнство повдигна вежди и веднага помисли, че каквито и да са думите, в положението му не можеше да има достойнство. И това той схвана от съдържаната, зла и иронична усмивка, с която Бетси го погледна, като чу думите му.

XX

Алексей Александрович се поклони на Бетси в салона и се върна при жена си. Тя лежеше, но когато чу стъпките му, набързо зае по-раншното си положение и изплашено го загледа. Тоя видя, че тя е плакала.

– Много ти благодаря за доверието към мене – кротко повтори той на руски казаната пред Бетси на френски фраза и седна до нея. Когато говореше на руски и се обръщаше към нея на „ти“, това „ти“ дразнеше неудържимо Ана. – И много ти благодаря за решението. Аз също смятам, че понеже си заминава, граф Вронски няма никаква нужда да идва тук. Впрочем...

– Но нали аз казах, каква нужда има да се повтаря? – изведнъж го прекъсна Ана с яд, който не успя да сдържи. „Нямало никаква нужда – помисли тя – да дойде човекът да се сбогува с жената, която обича, за която е искал да се погуби и умре и която не може да живее без него. Нямало никаква нужда!“ Тя сви устни и загледа с блестящите си очи неговите ръце с изпъкнали жили, които той бавно търкаше една о друга.

– Да не говорим никога за това – по-спокойно прибави тя.
– Аз предоставих на тебе да решиш тоя въпрос и много се радвам, като виждам...
– започна Алексей Александрович.

– Че моето желание съвпада с вашето – бързо довърши тя, ядосана, задето той говори така бавно, когато тя знае предварително всичко, което ще й каже.

– Да – потвърди той, – и княгиня Тверская съвсем неуместно се бърка в най-трудните семейни работи. Особено тя...

– Аз не вярвам на нищо, което говорят за нея – бързо каза Ана, – зная, че тя ме обича искрено.

Алексей Александрович въздъхна и млъкна. Тя тревожно прехвърляше пискулите на халата, като го поглеждаше с онова мъчително чувство на физическа отврата от него, за което се укоряваше, но което не можеше да надвие. Сега искаше само едно – да се избави от омразното му присъствие.

– А аз преди малко пратих да извикат лекаря – каза Алексей Александрович.

– Аз съм здрава; защо ми е лекар?

– Не, малката плаче и казват, че млякото на кърмачката било малко.

– Но защо не ми позволи да я кърмя, когато те молах за това? Все едно (Алексей Александрович разбра какво значи това „все едно“), тя е дете и ще я уморят. – Тя позвъни и заповяда да донесат детето. – Аз исках да го кърмя, не ми позволиха, а сега ме укоряват.

– Аз не те укорявам...

– Не, укорявате ме! Боже мой, защо не умрях! – И тя заплака. – Прости ми, аз съм нервна, несправедлива – каза тя, като се опомняше. – Но иди си...

„Не, това не може да се остави така“ – решително си каза Алексей Александрович и излезе от стаята на жена си.

Никога досега той не бе виждал с такава очевидност невъзможността на своето положение в очите на обществото, омразата на жена му към него и изобщо могъществото на оная груба тайнствена сила, която въпреки душевното му настроение ръководеше живота му и изискваше да изпълни волята ѝ и да промени отношението към жена си. Той виждаше ясно, че цялото общество и жена му искат нещо от него, но не можеше да разбере какво именно. Чувствуваше, че поради това в душата му се надига злоба, която разрушава спокойствието му и цялата цена на подвига. Смяташе, че за Ана би било по-добре да прекъсне отношенията си с Вронски, но ако те всички мислят, че това е невъзможно, той е готов дори да допусне отново тия отношения, само да не опозорява децата си, да не се лишава от тях и да не промени положението си. Колкото и лошо да бе това, все пак беше по-добре, отколкото да скъса с нея, при което тя ще се озове в безизходно, позорно положение, а самият той ще се лиши от всичко, което обича. Но той се чувствуваше безсилен; знаеше предварително, че всички са против него и че няма да го оставят да направи това, което сега му се виждаше така естествено и хубаво, а ще го принудят да направи онова, което е лошо, но им се вижда необходимо.

XXI

Бетси не бе успяла още да излезе от салона, когато Степан Аркадич, който току-що бе се върнал от магазина на Елисеев, дето бяха получили пресни стриди, я среща на вратата.

– А, княгиньо! Каква приятна среща! – заговори той. – А аз ходих у вас.

– Среща само за минута, защото си отивам – каза Бетси, като се усмихваше и слагаше ръкавицата си.

– Княгиньо, не бързайте да слагате ръкавицата, дайте да целуна ръката ви. За нищо не съм толкова доволен от връщането на старите моди, както от целуването на ръцете. – Той целуна ръката на Бетси. – Кога ще се видим?

– Вие не заслужавате – усмихната отвърна Бетси.

– Не, заслужавам, и то много, защото съм станал най-сериозният човек. Уреждам не само своите, но и чуждите семейни работи – каза той с многозначителен израз на лицето.

– Ах, много се радвам! – отвърна Бетси, която веднага разбра, че той говори

за Ана. И като се върнаха в салона, те застанаха в ъгъла. — Той ще я умори — каза Бетси с многозначителен шепот. — Това е невъзможно, невъзможно...

— Радвам се, че мислите така — каза Степан Аркадич, като поклати глава със сериозен и страдалчески-съчувствен израз на лицето, — затова съм и дошъл в Петербург.

— Целият град приказва за това — каза тя. — Това е невъзможно положение. Тя все повече и повече се топи. Той не разбира, че тя е от ония жени, които не могат да се шегуват с чувствата си. Едно от двете: или да постъпи енергично, да я отведе някъде, или да се разведе. Иначе това я тормози.

— Да, да... именно... — с въздишка каза Облонски. — Затова съм и дошъл. Сиреч не собствено за това... Мене ме направиха камерхер, та трябваше да благодаря. Но главно трябва да се уреди тая работа.

— Е, Господ да ви помага! — каза Бетси.

След като изпрати княгиня Бетси до антрето и целуна още веднъж ръката ѝ над ръкавицата, там, дето тупа пулсът, след като ѝ издърдори още такива неприлични глупости, че тя вече не знаеше дали да се сърди, или да се смее, Степан Аркадич отиде при сестра си. Той я свари потънала в сълзи.

Въпреки бликналото радостно настроение, в което се намираше, Степан Аркадич веднага и естествено навлезе в оня съчувствен, поетически-възбуден тон, който отговаряше на нейното настроение. Той я попита как е със здравето и как е прекарала сутринта.

— Много, много зле. И деня, и сутринта, и всички минали и бъдещи дни — каза тя.

— Струва ми се, че изпадаш в мрачно настроение. Трябва да се съвземеш, да погледнеш право в лицето на живота. Зная, че е тежко, но...

— Чувала съм, че жените обичат мъжете дори за пороците им — изведнъж започна Ана, — но аз го мразя за неговите добродетели. Не мога да живея с него. Разбери, че не мога да го понасям физически и излизам от кожата си. Не мога, не мога да живея с него. Но какво да правя? Аз бях нещастна и мислех, че човек не може да бъде нещастен, но не можех да си представя това ужасно състояние, в което се намирам сега. Ще повярваш ли, макар да зная, че той е добър, прекрасен човек и че аз не струвам колкото нокътят му, все пак го мразя. Мразя го за великодушието му. И не ми остава нищо друго освен.

Тя искаше да каже смърт, но Степан Аркадич не я остави да се доизкаже.

— Ти си болна и възбудена — каза той, — повярвай ми, че преувеличаваш ужасно. Тук няма нищо толкова страшно.

И Степан Аркадич се усмихна. Никой на мястото на Степан Аркадич, при наличността на такова отчаяние, не би си позволил да се усмихне (усмивката би се сторила груба), но в неговата усмивка имаше толкова много доброта и почти женска нежност, че тая усмивка не оскърбяваше, а смекчаваше и успокояваше. Неговите тихи успокоителни думи и усмивки действаха смекчаващо успокоително като бадемово масло. И Ана скоро почувствува това.

— Не, Стива — каза тя. — Аз съм загинала, загинала. Нещо по-лошо от загинала. Още не съм умряла и не мога да кажа, че всичко е свършено; наопаки, чувствавам, че не е свършено. Аз съм като обтегната струна, която трябва да се скъса. Но още не е свършено... и ще свърши страшно.

— Нищо, струната може да се разхлаби по мъничко. Няма положение, от което да не се намери изход.

— Аз мислих, мислих. Изходът е само един...

И отново по изплашения ѝ поглед той разбра, че според нея тоя единствен изход е смъртта и затова не я остави да се доизкаже.

— Ни най-малко — каза той, — позволи ми. Ти не можеш да видиш положението си, както го виждам аз. Позволи ми да ти кажа откровено мнението си. — И той отново се усмихна предпазливо с бадемовата си усмивка. — Ще започна отначало: ти се омъжи за един човек с двадесет години по-стар от тебе. Омъжи се без любов или без да познаваш любовта. Да кажем, че това бе грешка.

— Ужасна грешка! — каза Ана.

— Но повтарям: това е свършен факт. След това ти си имала, да кажем, нещастieto да се влюбиш в друг, а не в мъжа си. Това е едно нещастие; но и то е

свършен факт. И мъжът ти се примири и ти прости за това. – Той се спираше след всяка фраза, като очакваше тя да възрази, но тя не отговаряше нищо. – Това е така. Сега въпросът е: можеш ли да продължаваш да живееш с мъжа си? Желаш ли това? Желаш ли го той?

– Не зная нищо, нищо.

– Но ти сама ми каза, че не можеш да го понасяш.

– Не, не съм казала това. Отричам го. Аз не знам нищо и не разбирам нищо.

– Да, но позволи ми...

– Ти не можеш да разбереш. Чувствувам, че летя с главата надолу в някаква пропаст, но не трябва да се спасявам. И не мога.

– Нищо, ние ще ти постелем и ще те подхванем. Аз те разбирам, разбирам, че не можеш да се решиш да изкажеш своето желание, своето чувство.

– Не искам нищо, нищо... само да се свърши всичко.

– Но той вижда и знае това. И нима мислиш, че на него по-малко му тежи, отколкото на тебе? Ти се измъчваш, измъчва се и той, и какво може да излезе от това? А разводът разрешава всичко – не без усилие изрази Степан Аркадич главната мисъл и многозначително я погледна.

Тя не отговори нищо и отрицателно поклати остриганата си глава. По израза на лицето ѝ, което изведнъж светна с по-раншната си красота, той схвана, че тя не иска това нещо само защото то ѝ се вижда някакво невъзможно щастие.

– Страшно ми е жал за вас! И колко бих бил щастлив, ако можех да уредя това!

– каза Степан Аркадич и се усмихна вече по-смело. – Не говори, не говори нищо! Да можеше Бог да ми помогне само да изкажа всичко, както го чувствувам! Аз ще отида при него.

Ана го погледна със замислените си блестящи очи и не каза нищо.

XXII

Степан Аркадич влезе в кабинета на Алексей Александрович с онова донейде тържествено лице, с каквото сядаше на председателския стол в своя съд. Скръстил ръце на гърба си, Алексей Александрович крачеше из стаята и мислеше за същото, за което Степан Аркадич бе говорил с жена му.

– Не, ти ли преча? – каза Степан Аркадич, който, като видя зет си, изведнъж изпита непознато нему чувство на смущение. За да прикрие това смущение, той извади току-що купената табакера, която се отваряше по един нов начин, помириxa кожата и извади цигара.

– Не. Трябва ли ти нещо? – неохотно отвърна Алексей Александрович.

– Да, бих искал... трябва да си по... да, трябва да си поговорим – каза Степан Аркадич и се изненада, че почувствува необикновено стеснение.

Това чувство беше така неочаквано и странно, та Степан Аркадич не повярва, че това беше гласът на съвестта, който му казваше, че е лошо това, което смята да прави. Степан Аркадич направи усилие над себе си и надви обзелото го стеснение.

– Надявам се, че вярваш в моята обич към сестра ми и в искрената ми привързаност и уважение към тебе – каза той и се изчерви.

Алексей Александрович се спря и не отговори нищо, но лицето му порази Степан Аркадич със своя израз на покорна жертва.

– Имах намерение, исках да си поговорим за сестра ми и за вашето взаимно положение – каза Степан Аркадич, който все още се бореше с необикновената свенливост.

Алексей Александрович тъжно се усмихна, погледна шурей си и без да отговори, пристъпи до масата, взе едно започнато писмо и му го подаде.

– И аз мисля непрестанно за същото. И ето какво съм започнал да пиша, като предполагам, че ще го кажа по-добре писмено и че моето присъствие я дразни – каза той, като подаваше писмото.

Степан Аркадич взе писмото, с недоумяващо учудване погледна мътните очи, които се бяха спрели неподвижно върху него, и зачете:

„Виждам, че моето присъствие ви тормози. Колкото и да ми бе трудно да се убедя

в това, виждам, че е така и не може да бъде иначе. Аз не ви обвинявам и Бог ми е свидетел, че след като ви видях през време на болестта, искрено бях решил да забравя всичко станало между нас и да започна нов живот. Не се разкайвам и никога няма да се разкая за това, което направих; но аз желях само вашето добро, доброто на душата ви, и сега виждам, че не съм постигнал това. Кажете ми самата вие кое ще ви даде истинско щастие и спокойствие за душата. Предавам се цял на вашата воля и на вашето чувство за справедливост.“

Степан Аркадич върна писмото и със същото недоумение продължи да гледа зет си, като не знаеше какво да каже. Това мълчание бе така неловко и за двамата, че докато Степан Аркадич мълчеше, без да махне очи от лицето на Каренин, по устните му премина болезнен трепет.

– Ето какво исках да й кажа – рече Алексей Александрович, като се извърна.

– Да, да... – каза Степан Аркадич, който нямаше сили да отговори, понеже в гърлото му напирала съсълзи. – Да, да. Разбирам ви – най-после продума той.

– Бих желал да зная какво иска тя – каза Алексей Александрович.

– Боя се, че тя самата не разбира положението си. Тя не може да съди – каза Степан Аркадич, който започна да се съвзема. – Тя е смазана, именно смазана от твоето великодушие. Ако прочете това писмо, тя не ще бъде в сила да каже нищо, а само ще наведе по-ниско глава.

– Да, но в такъв случай какво да се прави? Как да си обясним... как да научим нейното желание?

– Ако ми позволиш да кажа мнението си, мисля, че зависи от тебе да посочиш на право ония мерки, които смяташ да се приложат, за да се тури край на това положение.

– Следователно ти смяташ, че трябва да му се тури край? – прекъсна го Алексей Александрович. – Но как? – прибави той, като направи необикновен жест с ръце пред очите. – Не виждам никакъв възможен изход.

– Изход има от всяко положение – каза Степан Аркадич, като стана и се оживи. – Беше време, когато ти искаше да скъсаш... Ако се убедиш сега, че не можете да си създадете взаимно щастие...

– Щастие то може да се разбира различно. Но да предположим, че аз съм съгласен на всичко и не искам нищо. Какъв изход може да има от нашето положение?

– Ако искаш да знаеш мнението ми – каза Степан Аркадич със същата оная смекчаваща, бадемово-нежна усмивка, с която бе говорил с Ана. Тая добра усмивка беше така убедителна, че като чувствуваше слабостта си и й се подчиняваше, Алексей Александрович неволно бе готов да вярва на това, което ще му каже Степан Аркадич. – Тя никога не ще каже това. Но възможно е едно, едно може да иска тя – продължи Степан Аркадич, – това е да се прекратят отношенията ви и всички свързани с тях спомени. Според мене при вашето положение е необходимо да се създадат нови отношения. И тия отношения могат да се установят само при свобода и за двете страни.

– Развод – с отврата го прекъсна Алексей Александрович.

– Да, смятам, развод. Да, развод – повтори Степан Аркадич и се изчерви. – Това е във всяко отношение най-разумният изход за съпрузи, които се намират в такива отношения като вас. Какво да се прави, щом като съпрузите са сметнали, че не може да има съвместен живот за тях? Това нещо може да се случи винаги. – Алексей Александрович въздъхна тежко и затвори очи. Тук може да има само една пречка: дали единият от съпрузите иска да встъпи във втори брак? Ако не, това е много просто – каза Степан Аркадич, който все повече и повече се освобождаваше от стеснението.

Намръщен от вълнение, Алексей Александрович каза нещо на себе си и не отговори нищо. Той бе обмислял хиляди и хиляди пъти всичко, което за Степан Аркадич се оказа така просто. И струваше му се, че всичко това не само не е толкова просто, но е и напълно невъзможно. Разводът, чиито подробности той вече знаеше, сега му се виждаше невъзможен, защото чувството за собствено достойнство и уважение към религията не му позволяваха да поеме върху себе си обвинението във фиктивно прелюбодеяние, а още по-малко да допусне да бъде уличена и опозорена жена му, на която той бе простил и която обичаше. Разводът му се виждаше невъзможен и по други, още по-важни причини.

Какво ще стане със сина му в случай на развод? Да го остави при майка му, беше невъзможно. Разведената му майка ще има свое незаконно семейство, в което положението на доведения син и неговото възпитание ще бъдат сигурно лоши. Да го остави при себе си? Той знаеше, че това би било отмъщение от негова страна, а той не искаше да отмъщава. Но освен това разводът се виждаше още по-невъзможен на Алексей Александрович, защото, ако се съгласеше на развод, с това сам той погубваше Ана. В душата му бяха залегнали думите, казани от Даря Александровна в Москва, че прибягвайки до развод, той мисли за себе си, а не мисли, че с това погубва безвъзвратно нея. И като свързваше тия думи със своята прошка и с привързаността си към децата, сега той ги разбираше посвоему. Да се съгласи на развод, да ѝ даде свобода, значеше, според неговото разбиране, да се лиши от последната си връзка с живота на децата, които обичаше, а нея да лиши от последната опора по пътя към доброто и да я обрече на гибел. Той знаеше, че като разведена жена тя ще се свърже с Вронски, а тия връзки ще бъдат незаконни и престъпни, защото според черковния закон жената не може да встъпва в брак, докато е жив мъжът ѝ. „Тя ще се свърже с него и след година-две или той ще я зарече, или тя ще завърже нова връзка – мислеше Алексей Александрович. – А съгласявайки се на незаконен развод, аз ще бъда виновен за гибелта ѝ.“ Той бе обмислил всичко това стотина пъти и бе убеден, че разводът не само не е проста работа, както казваше шурейт му, а е напълно невъзможен. Той не вярваше нито на една дума на Степан Аркадич, за всяка негова дума имаше хиляди опровержения, но го слушаше, чувствувайки, че в думите му говори оная могъща груба сила, която ръководи живота му и на която той трябва да се покорява.

– Въпросът е само там: как, при какви условия ще се съгласиш да се разведеш. Тя не иска нищо, не смее да те моли и предоставя всичко на твоето великодушие.

„Боже мой! Боже мой! За какво?“ – помисли Алексей Александрович, като си спомни за подробностите на развода, при който мъжът взема вината върху себе си, и закри с ръце лицето си от срама със същия жест, с който бе направил това Вронски.

– Ти си развълнуван, аз разбирам това. Но ако обмислиш...

„И ако те ударят по дясната буза, подложи и лявата, а ако съблекат горната ти дреха, дай и ризата си“ – помисли Алексей Александрович.

– Да, да! – с писклив глас извика той. – Аз ще поема върху себе си позора, ще дам дори сина си, но... не е ли по-добре да оставим това? Впрочем прави, каквото искаш...

И като се отвърна от шурей си, така че той да не може да го вижда, седна на стола до прозореца. Беше му мъчно, срам го беше; но заедно с мъката и срама изпитваше радост и умиление пред висотата на своето смирение.

Степан Аркадич бе трогнат. Той помълча малко.

– Алексей Александрович, вярвай, тя ще оцени твоето великодушие – каза той. – Но изглежда, че такава е била Волята Божия – прибави той и като каза това, почувствува, че е глупаво, и едва се сдържа да не се усмихне над глупостта си.

Алексей Александрович искаше да отговори нещо, но сълзите му попречиха.

– Това е фатално нещастие и трябва да се примирим с него. За мене това нещастие е свършен факт и затова се мъча да помогна и на нея, и на тебе – каза Степан Аркадич.

Когато Степан Аркадич излезе от стаята на зет си, той бе трогнат, но това не му пречеше да бъде доволен, че бе завършил успешно тая работа, понеже бе уверен, че Алексей Александрович няма да се отрече от думите си. Към това удоволствие се прибавяше и това, че му бе минала мисълта, че когато тая работа се нареди, той ще задава на жена си и на близките си познати въпроси: „Каква е разликата между мене и императора? – Императорът прави развод – и никому не става по-добре от това, а когато аз направих развод, и на тримата стана по-добре... Или: каква е приликата между мене и императора? Когато... Впрочем ще го измисля по-добре“ – каза си усмихнат той.

XXIII

Раната на Вронски беше опасна, макар че куршумът не бе засегнал сърцето. И няколко дни той се намираше между живота и смъртта. Когато за пръв път бе в

състояние да говори, в стаята му беше само Варя, жената на брат му.

– Варя! – каза той, като я погледна строго. – Аз се застрелях, без да искам. Моля ти се никога не говори за това и така кажи на всички. Че иначе това е много глупаво.

Варя не му отговори, наведе се над него и с радостна усмивка го погледна в лицето. Очите му бяха светли, не трескави, но изразът им беше строг.

– Е, слава Богу! – каза тя. – Не те ли боли?

– Малко, ей тук. – Той посочи гърдите си.

– Но дай да те превържа.

Мълчаливо стиснал широките си скули, той я гледаше, докато тя го превързваше. Когато тя свърши, той каза:

– Аз съм в пълно съзнание; моля ти се, погрижи се да не разправят, че съм се застрелял нарочно.

– Никой не разправя такова нещо. Надявам се само, че вече няма да стреляш, без да искаш – с въпросителна усмивка каза тя.

– Сигурно не, а по-добре би било...

И той мрачно се усмихна.

Въпреки тия думи и усмивката, които така изплашиха Варя, когато мина възпалението и започна да се поправя, той почувствува, че се е освободил отчасти от мъката си. С тая постъпка сякаш бе измил срама и унижението, които изпитваше по-рано. Сега можеше да мисли спокойно за Алексей Александрович. Той признаваше цялото му великодушие и не се чувствуваше вече унижен. А освен това пак попадна в старите релси на живота. Виждаше, че може да гледа хората в очите, без да се срамува, и можеше да живее, като се ръководи от своите навици. Единственото, което не можеше да изкубне от сърцето си, въпреки че не преставаше да се бори с това чувство, беше отчайващото съжаление, че бе я загубил завинаги. Той бе решил твърдо в сърцето си, че сега, след като бе изкупил вината си пред мъжа, трябва да се откаже от нея и да не се изпречва никога занапред между нея с нейното разкаяние и мъжа ѝ; но не можеше да изкубне от сърцето си съжалението, че е изгубил любовта ѝ, не можеше да заличи в паметта си ония щастливи минути, които бе прекарал с нея, които така малко цепеше тогава и които сега го преследваха с цялата си прелест.

Серпуховски му измисли назначение в Ташкент и Вронски се съгласи на това предложение без ни най-малко колебание. Но колкото повече наближаваше времето да отпътува, толкова по-тежка ставаше за него тая жертва, която правеше, защото се смяташе длъжен.

Раната му бе заздравяла и той излизаше вече и се приготвяше да отпътува за Ташкент.

„Да я видя веднъж, а след това да се заровя, да умра“ – мислеше той и когато правеше прощалните си визити, изказа тая мисъл пред Бетси. С тая му поръка Бетси бе ходила у Ана и бе донесла отрицателен отговор.

„Толкоз по-добре – помисли Вронски, когато получи това известие. – Това е една слабост, която би погубила последните ми сили.“

Сутринта на другия ден самата Бетси дойде у дома му и му съобщи, че получила чрез Облонски положително известие, че Алексей Александрович ѝ дава развод и затова може да я види.

Без да се погрижи дори да изпрати Бетси, забравил всичките си решения, без да пита кога може, де е мъжът ѝ, Вронски веднага отиде у Каренини. Изтича по стълбата, без да вижда никого и нищо, и с бързи крачки, като едва се въздържаше да не тича, влезе в стаята ѝ. И без да мисли и без да забележи дали в стаята има някого, или не, прегърна я и започна да покрива с целувки лицето, ръцете и шията ѝ.

Ана бе се готвила за тая среща, бе мислила какво ще му каже, но не успя да му каже нищо: неговата страст обзе и нея. Искаше да го укроти, да укроти и себе си, но бе вече късно. Неговото чувство обхвана и нея. Устните ѝ трепереваха така, че дълго време не можа да каже нищо.

– Да, ти ме завладя и аз съм твоя – най-после рече тя, като притисна ръката му на гърдите си.

– Така трябваше и да бъде! – каза той. – Докато сме живи, така ще бъде. Сега аз знам това.

– Това е истина – каза тя, като пребледняваше все повече и повече и

прегръщаше главата му. – Все пак в това има нещо ужасно след всичко, което стана.

– Всичко ще мине, всичко ще мине, ние ще бъдем така щастливи! Ако любовта ни можеше да бъде по-силна, силата ѝ би била в това, че в нея има нещо ужасно – каза той, като вдигна глава, усмихна се и откри здравите си зъби.

И тя не можеше да не отвърне с усмивка – не на думите, а на влюбените му очи. Улови ръката му и галеше с нея изстиналите бузи и остриганата си коса.

– Не мога да те позная с тия къси коси. Толкова си разхубавяла. Същинско момиче. Но колко си бледа!

– Да, много съм отслабнала – усмихната каза тя. И устните ѝ отново затрепериха.

– Ще заминем за Италия, ще се поправиш – каза той.

– Нима е възможно да бъдем като мъж и жена, сами, едно семейство с тебе? – каза тя, като се взираше отблизо в очите му.

– Аз съм се учудвал само как е могло някога това да бъде иначе.

– Стива казва, че _той_ бил съгласен на всичко, но аз не мога да приема _неговото_ великодушие – каза тя, като гледеше замислено встрани от лицето на Вронски. – Аз не искам развод, сега всичко ми е все едно. Не зная само какво ще реши за Серьожа.

Той не можеше просто да разбере как в тоя миг на срещата тя може да мисли и говори за сина си, за развода. Нима всичко това не е все едно?

– Не говори за това, не мисли – каза той, като обръщаше ръката ѝ в своята и се мъчеше да привлече вниманието ѝ; но тя все не го поглеждаше.

– Ах, защо не умрях, щеше да бъде по-добре! – каза тя и сълзи без плач потекоха по двете ѝ бузи; но тя се мъчеше да се усмихва, за да не го огорчи.

Да се откаже от съблазнителното и опасно назначение в Ташкент, според по-раншните понятия на Вронски би било позорно и невъзможно. Но сега, без да се замисли нито за миг, той се отказа и понеже забеляза, че някои високопоставени лица не одобриха постъпката му, веднага подаде оставка.

След един месец Алексей Александрович остава сам със сина си в къщи, а Ана, която не получи и решително се отказа от развод, замина заедно с Вронски за чужбина.

Пета част

I

Княгиня Шчербацкая смяташе, че преди постите, до които оставаха пет седмици, не могат да направят сватбата, защото половината от прикята не можеше да се приготви до това време; но тя не можеше да не се съгласи с Левин, че след постите би било вече твърде късно, тъй като старата леля на княз Шчербацки беше много болна и можеше да умре скоро и тогава траурът би забавил още повече сватбата. И затова, след като реши да раздели прикята на две части, голяма и малка прикя, княгинята се съгласи да направи сватбата преди постите. Тя реши, че малката част от прикята ще приготви изцяло сега, а голямата ще изпрати после, и се сърдеше много на Левин, задето просто не можеше да ѝ отговори сериозно дали е съгласен с това, или не. Това съображение беше толкова по-удобно, защото веднага след сватбата младите заминаваха за село, дето нещата от голямата прикя нямаше да им трябват.

Левин беше все така като умопобъркан и му се струваше, че той и щастието му са главната и единствена цел на всичко съществуващо и че сега той не трябва да мисли и да се грижи за нищо, че всичко ще се прави и ще бъде направено за него от други. Той дори нямаше никакви планове и цели за бъдещия живот; предоставяше на други да решат това, тъй като знаеше, че всичко ще бъде отлично. В това, което трябваше да прави, го ръководеха брат му Сергей Иванович, Степан Аркадич и княгинята. Той беше само напълно съгласен с всичко, което му предлагаха. Брат му взе назаем пари за него, княгинята го посъветва да заминат от Москва след сватбата. Степан Аркадич го посъветва да заминат за чужбина. Левин бе съгласен на всичко. „Правете, каквото искате, щом ви е приятно това. Аз съм щастлив и моето щастие не може да стане нито по-малко, нито по-голямо, каквото и да направите“ – мислеше той.

Когато съобщи на Кити за съвета на Степан Аркадич да заминат за чужбина, той се зачуди много, че тя не се съгласи, защото имала някакви свои определени изисквания относно бъдещия им живот. Тя знаеше, че на село, Левин има работа, която обича. Доколкото той виждаше, тя не само не разбираше тая работа, по не искаше и да я разбере. Но това не ѝ пречеше да я смята за много важна. И затова знаеше, че техният дом ще бъде на село и искаше да отидат не в чужбина, дето нямаше да живее, а там, дето ще бъде домът им. Това ясно изразено намерение зачуди Левин. Но понеже му беше все едно, той веднага помоли Степан Аркадич, сякаш това бе негово задължение, да замине за село и да нагласи там всичко, каквото трябва, с вкус, какъвто никак не му липсваше.

– Но слушай – каза веднъж Степан Аркадич на Левин, след като се бе върнал от село, дето бе нагласил всичко за идването на младите, – имаш ли свидетелство, че си се изповядал?

– Не. Защо?

– Без това не можеш да се венчаеш.

– Ай, ай, ай! – извика Левин. – Ами че аз, струва ми се, не съм постил вече девет години. Не съм и помислял за това.

– Хубава работа! – засмян каза Степан Аркадич. – А мене наричаш нихилист! Така не може. Трябва да постиш.

– Но кога? Останаха четири дни.

Степан Аркадич нареди и тая работа. И Левин започна да пости. Като човек нерелигиозен и същевременно уважаващ вярванията на другите хора, за Левин беше твърде тежко да присъствува и участва във всички черковни обреди. Сега, в това чувствително към всичко размекнато състояние на духа, в което се намираше, тая необходимост да се преструва беше за Левин не само тежка, но му се видя и съвсем невъзможна. Сега, когато се намираше в чудесно състояние, в разцвета си, той ще трябва или да лъже, или да кощунствува. А не се чувствуваше в състояние да прави нито едното, нито другото. Но колкото и да питаше Степан Аркадич дали не може да получи свидетелство, без да пости, Степан Аркадич му казваше, че е невъзможно.

– Пък и какво ти коства – два дни? При това той е твърде мило, умно старче. Ще ти измъкне тоя зъб, без да усетиш.

При първата литургия Левин се опита да поднови в душата си юношеските спомени за онова силно религиозно чувство, което бе преживял от шестнадесетата до седемнадесетата си година. Но веднага се убеди, че е съвсем невъзможно. Опита се да погледне на всичко това като на един незначителен празен обичай, подобен на обичая да се правят визити; но почувствува, че просто не може да направи и това. Както повечето от съвременниците му, по отношение на религията Левин се намираше в съвсем неопределено положение. Да вярва – не можеше, а същевременно не беше твърдо убеден, че всичко това е несправедливо. И ето защо, понеже не бе в състояние да вярва в значението на това, което прави, нито да гледа на него равнодушно като на празна формалност, през цялото време на поста той изпитваше неловкост и срам, защото правеше нещо, което сам не разбираше и което бе нещо лъжливо и лошо, както му казваше един вътрешен глас.

През време на службата той ту слушаше молитвите, като се мъчеше да им приписва такова значение, което би съвпадало с възгледите му, ту пък, чувствувайки, че не може да ги разбира и трябва да ги осъжда, се мъчеше да не ги слуша, а се занимаваше със своите мисли, наблюдения и спомени, които през време на това напразно стоене в черквата нахлуваха необикновено живо в главата му.

Той престоя на литургията, на всенощната и на вечернята и на другия ден, станал по-рано от обикновено, без да пие чай, дойде в осем часа сутринта в черквата, за да слуша утринния часослов и да се изповяда.

В черквата нямаше никого другото освен един просяк войник, две бабички и черковните служители.

Младият дякон, с тънък подрасник, под който рязко се очертаваха двете половинки на дългия му гръб, го посрещна и като пристъпи до една масичка при стената, веднага започна да чете часослова. Колкото повече четеше, особено при честото и бързо повтаряне на все същите думи „Господи помилуй“, които звучаха като „помилос, помилос“, Левин чувствуваше, че мисълта му е затворена и запечатана и че сега не трябва да я пипа и раздвижва, защото ще излезе бъркотия, и затова, изправен

зад дякона, без да слуша и без да вниква, той продължаваше да мисли за своите работи. „Каква изразителност има в ръката й“ – мислеше той, като си спомняше за вчера, когато седяха до ъгловата маса. Нямаше за какво да приказват, както почти винаги по това време, и тя, сложила ръка на масата, я разтваряше и затваряше и сама се засмя, наблюдавайки движението й. Той си спомни как целуна тая ръка и как след това разглеждаше събиращите се линии на розовата длан. „Пак помилос“ – помисли Левин, като се кръстеше, правеше поклони и наблюдаваше гъвкавото движение на гърба на покланящия се дякон. „След това тя хвана ръката ми и заразглежда линиите. «Имаш чудесна ръка» – каза тя.“ И той погледна ръката си и късата ръка на дякона. „Да, сега ще свърши скоро – мислеше той. – Не, изглежда, пак отначало – помисли той, като се заслушваше в молитвите. – Не, свършва се; ето той вече се кланя до земята. Така е винаги преди края.“

След като получи незабелязано една трирублева банкнота в ръката си с кадифена маншета, дяконът каза, че ще го запише, и потраквайки живо с новите си ботуши по плочите на празната черква, отиде в олтара. След миг погледна оттам и повика с ръка Левин. Затворената досега мисъл зашава в главата на Левин, но той побърза да я пропъди. „Все ще се нареди някак“ – помисли той и тръгна към амвона. Покачи се по стъпалата и като зави надясно, видя свещеника. Старчето-свещеник, с рядка прошарена брада, с уморени добри очи, стоеше до аналоя и прелистваше требника. Той се поклони леко на Левин и веднага започна с обичайния си глас да чете молитви. Когато ги свърши, поклони се до земята и се обърна с лице към Левин.

– Тук Христос присъствува невидимо и приема вашата изповед – каза той и посочи разпятието. – Вярвате ли във всичко, на което ни учи светата апостолска черква? – продължи свещеникът, като извърна очи от лицето на Левин и скръсти ръце под епитрахила.

– Съмнявам се, съмнявам се във всичко – продума Левин с неприятен за себе си глас и млъкна.

Свещеникът почака няколко секунди дали той няма да каже още нещо и като затвори очи, с бързо владимировско произношение на „о“-то каза:

– Съмненията са свойствени на човешката слабост, но ние трябва да се молим, за да ни укрепи милосърдният Господ. Какви особени грехове имате? – прибави той без ни най-малка пауза, сякаш гледаше да не губи време.

– Главният ми грях е съмнението. Съмнявам се във всичко и най-често се намирам в съмнение.

– Съмнението е свойствено на човешката слабост – повтори същите думи свещеникът. – В какво се съмнявате главно?

– Съмнявам се във всичко. Понякога се съмнявам дори в съществуването на Бога – неволно каза Левин и се ужаси от неприличията на това, което каза. Но както изглежда, думите на Левин не направиха впечатление на свещеника.

– Но какви съмнения може да има в съществуването на Бога? – с едва доловима усмивка бързо попита свещеникът.

Левин млъкна.

– Какво съмнение можете да имате в твореца, когато погледнете неговите творения? – с бързия си, обичаен говор продължи свещеникът. – Та кой е украсил със светила небесния свод? Кой е облякъл земята в нейната хубост? Как може без творец? – каза той и въпросително погледна Левин.

Левин чувствуваше, че би било неприлично да влиза във философски спорове със свещеника и затова каза в отговор само това, което имаше пряка връзка с въпроса.

– Не зная – каза той.

– Не знаете ли? Но тогава как може да се съмнявате, че Бог е сътворил всичко? – с весело недоумение каза свещеникът.

– Не разбирам нищо – каза Левин, изчервявайки се и чувствувайки, че думите му са глупави и не могат да не бъдат глупави при това положение.

– Молете се, молете се на Бога. Дори светите отци са имали съмнения и са молили Бога да затвърди вярата им. Дяволът има голяма сила и ние не трябва да му се поддаваме. Молете се, молете се на Бога. Молете се на Бога – бързо повтори той.

Свещеникът помълча известно време, сякаш бе се замислил за нещо.

– Както чух, вие се готвите да встъпите в брак с дъщерята на моя енориаш и духовен син княз Шчербацки? – с усмивка прибави той. – Прекрасна девица!

– Да – отвърна Левин, като се изчерви заради свещеника. „Защо му трябва да пита за това при изповедта?“ – помисли той.

И сякаш в отговор на мисълта му свещеникът каза:

– Вие се готвите да встъпите в брак и Бог може би ще ви награди с потомство, нали? Е, какво възпитание можете да дадете на децата си, ако не победите в себе си изкушението на дявола, който ви влече към неверие? – с кротък укор каза той. – Ако обичате чедото си, вие, като добър баща, ще му желаете не само богатство, разкош и почести; ще желаете неговото спасение, духовното му просвещение със светлината на истината. Не е ли така? Какво ще му отговорите, когато невинното дете ви попита: „Татко, кой е сътворил всичко, което ме примамва в този свят – земята, водата, слънцето, цветята, тревите?“ – Нима ще му кажете: „Не зная.“ Не можете да не знаете, когато Господ-Бог поради великата си милост ви е открил това. Или детето ще ви попита: „Какво ме чака в задгробния живот?“ Какво ще му кажете, когато не знаете нищо? Как ще му отговорите? Ще го предоставите ли на съблазните на света и дявола? Това не е хубаво! – каза той и млъкна, като наведе глава настрани и загледа Левин с добрите си кротки очи.

Сега Левин не отговори нищо, но не защото не искаше да влиза в спор със свещеника, а защото никога досега не бе му задавал такива въпроси; а докато неговите деца почнат да му задават тия въпроси, има още време да помисли какво ще им отговори.

– Вие навлизате в оня период от живота – продължи свещеникът, – когато трябва да си изберете път и да го следвате. Молете се на Бога да ви помогне с благодатта си и да ви помилва – завърши той. – „Господи и Боже наш Исусе Христе, благодатию и щедротами своего человеколюбия, да прости ти чадо...“ – И като свърши опрощаващата молитва, свещеникът го благослови и освободи.

Когато се върна този ден у дома си, Левин изпитваше радостно чувство, че неловкото му положение бе свършило, и то така, че не стана нужда да лъже. Освен това у него остана един неясен спомен, че онова, което бе говорило това добро и мило старче, съвсем не беше така глупаво, както му се стори отначало, и че тук има нещо такова, което трябва да се уясни.

„Разбира се, не сега – мислеше Левин, – а някой друг път.“ Повече, отколкото по-рано, Левин чувствуваше сега, че в душата му има нещо неясно и нечисто и че по отношение на религията той се намира в същото положение, което така ясно виждаше и не обичаше у другите и за което укоряваше приятеля си Свияжски.

Той прекара тая вечер с годеницата си у Доли, беше особено весел и като обясняваше на Степан Аркадич възбуденото състояние, в което се намираше, каза, че му е весело като на куче, което са учили да скача през обръч и което, след като е разбрало най-сетне и е направило това, което искат от него, скимти, размахва опашка и скача от възторг по масите и прозорците.

II

В деня на сватбата, според обичая (за изпълняването на всички обичаи строго настояваха княгинята и Даря Александровна), Левин не видя годеницата си и обядва в хотела заедно със случайно събралите се при него трима ергени: Сергей Иванович, Катавасов, колега от университета, сега професор по естествените науки, когото Левин бе срещнал на улицата и домъкнал в хотела, и Чириков, шафера, московски мирови съдия, другар на Левин по лов на мечки. Обедът бе много весел. Сергей Иванович беше в най-добро настроение и се забавляваше с оригиналността на Катавасов. Катавасов, който чувствуваше, че ценят и разбират оригиналността му, парадираше с нея. Чириков весело и добродушно поддържаше всякакъв разговор.

– Ето на – казваше Катавасов, който по навик, придобит на катедрата, провличаше думите си, – колко способен момък беше нашият приятел Константин Дмитрич. Говоря за отсъстващите, защото него го няма вече. Тогава, след като излезе от университета, и науката обичаше, и човешки интереси имаше, а сега едната половина от способностите му е насочена към това да мами себе си, а другата – да оправдава тая измама.

– Не съм виждал по-голям враг на женитбата от вас – каза Сергей Иванович.

– Не, не съм враг. Аз съм привърженик на разделението на труда. Хора, които не могат да правят нищо, трябва да правят деца, а другите – да помагат за просвещаването и щастието им. Така разбирам аз. Мнозина обичат да смесват тия два занаята, но аз не съм от тях.

– Колко щастлив ще бъда, когато науча, че сте се влюбили! – каза Левин. – Моля, поканете ме на сватбата си.

– Аз съм вече влюбен.

– Да, в сепията. Знаеш ли – обърна се Левин към брат си, – Михаил Семьонович пише съчинение за храненето и...

– Е, не обърквайте тия работи. Все едно е за какво пиша. Въпросът е там, че аз наистина обичам сепията.

– Но тя няма да ви попречи да обичате жена си.

– Тя няма да ми попречи, но жена ми ще попречи.

– Защо пък?

– Ще видите. Вие нали обичате стопанството и лова – ще видите.

– А днес идва Архип, разправя, че в Прудно имало много елени и две мечки – каза Чириков.

– Е, вие ще ги уловите без мене.

– Това е вярно – каза Сергей Иванович. – Но и занапред се прости с лова на мечки – жена ти няма да те пусне!

Левин се усмихна. Мисълта, че жена му няма да го пусне, му беше така приятна, че той беше готов да се откаже завинаги от удоволствието да вижда мечки.

– И все пак е жалко, че ще уловят без вас тия две мечки. Ами помните ли последния път в Хапилово? Чуден лов щеше да бъде – каза Чириков.

Левин не искаше да го разочарова, че някъде може да има нещо хубаво и без този лов и затова не каза нищо.

– Не току-така е заведен този обичай да се сбoguваме с ергенския живот – каза Сергей Иванович. – Колкото и да си щастлив, все пак ти е жал за свободата.

– Я си признайте, имате ли такова чувство, като у Гоголевия годеник, че да ви се иска да скочите през прозореца?

– Сигурно го има, но не иска да признае! – каза Катавасов и високо се засмя.

– Ето, прозорецът е отворен... Да вървим още сега в Твер! Има една мечка, може да отиде човек чак до бърлогата ѝ. Наистина, я да тръгнем с влака в пет часа! А тук нека правят, каквото щат – усмихнат каза Чириков.

– Уверявам ви – каза с усмивка Левин, – не мога да намеря в душата си това чувство на съжаление за свободата!

– Но в душата ви сега е такъв хаос, че няма да намерите нищо – каза Катавасов. – Почакайте да се поопомните малко, тогава ще намерите.

– Не, щях да чувствавам поне мъничко, че въпреки моето чувство (пред него той не искаше да каже – любов)... и щастие все пак ми е жал, че губя свободата си... Наопаки, аз се радвам тъкмо на тая загуба на свободата.

– Лошо! Безнадежден субект! – каза Катавасов. – Добре, да пием за неговото излекуване или да му пожелаем само да се сбъдне поне една стотна от мечтите му. И това вече ще бъде такова щастие, каквото не е имало на земята!

Наскоро след обеда гостите си отидоха, за да успеят да се преоблекат за сватбата.

Когато остана сам и си спомни за разговора с тия ергени, Левин се запита още веднъж: има ли в душата му това чувство на съжаление за свободата, за което те говореха? При този въпрос той се усмихна. „Свобода ли? Защо пък свобода? Щастието е само в това: да обичаш и желаеш, да мислиш с нейните желания и мисли, сиреч никаква свобода – ето щастието!“

„Но дали зная нейните мисли, желания и чувства?“ – изведнъж му пошепна някакъв глас. Усмивката изчезна от лицето му и той се замисли. И изведнъж го обхвана странно чувство. Обзе го страх и съмнение, съмнение във всичко.

„Ами ако тя не ме обича? Ако се омъжва за мене само за да е омъжена? Ако сама не знае какво прави? – питаше се той. – Тя може да се опомни и едва след като се омъжи, ще разбере, че не ме обича и не е могла да ме обича.“ И започнаха да му минават странни, най-лоши мисли за нея. Ревнуваше я от Вронски, както преди една година, сякаш оная вечер, когато я видя с Вронски, беше вчера. Подозираше я, че не

му е разправила всичко.

Той бързо скочи. „Не, не може така! – с отчаяние си каза той. – Ще отида при нея, ще я питам, ще ѝ кажа за последен път: ние сме свободни, не е ли по-добре да турим край? Всичко друго ще бъде по-добре, отколкото вечно нещастие, позор, невярност!“ С отчаяно сърце и озлобен срещу всички, срещу себе си и нея, излезе от хотела и тръгна към дома ѝ.

Никой не го чакаше. Завари я в задните стаи. Тя седеше върху един сандък и нареждаше нещо на една прислужница, като прехвърляше купища разноцветни рокли, наслагани по облегалата на столовете и на пода.

– Ах! – извика тя, когато го видя, и цяла светна от радост. – Как тъй ти, как тъй вие (до последния ден тя се обръщаше към него ту на „ти“, ту на „вие“)? Съвсем не те очаквах! А пък аз отделям моминските си рокли, коя на кого да дам...

– А! Това е много хубаво! – каза той и мрачно погледна прислужницата.

– Иди си, Дуняша, ще те извикам после – каза Кити. – Какво ти е? – попита тя, като заприказва решително на „ти“, щом прислужницата излезе. Тя бе забелязала странното му лице, развълнувано и мрачно, и я обзе страх.

– Кити, аз се измъчвам! Не мога да се измъчвам сам – с отчаяние в гласа каза той, като се спря пред нея и умоляващо я погледна в очите. По любещото ѝ правдиво лице той вече виждаше, че няма да излезе нищо от онова, което смяташе да ѝ каже, но все пак чувствуваше нужда тя сама да го разубеди. – Дойдох да ти кажа, че има още време. Всичко това може да се развали и поправи.

– Какво? Не разбирам нищо. Какво ти е?

– Това, което хиляди пъти съм казвал и не мога да не го мисля... това, че аз не те заслужавам. Ти не би могла да се съгласиш да се омъжиш за мен. Помисли. Ти си сгрешила. Помисли хубавичко. Ти не можеш да ме обичаш... Ако... по-добре кажи – каза той, без да я погледне. – Аз ще бъда нещастен. Нека всички приказват, каквото си искат; всичко друго е по-добре, отколкото нещастieto... Всичко друго е за предпочитане сега, докато има време...

– Не разбирам – изплашено отвърна тя, – значи, ти искаш да се откажеш... мислиш, че не трябва?

– Да, ако не ме обичаш.

– Ти си полудял! – извика тя и се изчерви от яд. Но лицето му беше така жалко, че тя сдържа яда си и като махна роклите от креслото, седна по-близо до него. – Какво мислиш? Кажи ми всичко.

– Мисля, че ти не можеш да ме обичаш. За какво можеш да ме обичаш?

– Боже мой! Какво мога аз... – каза тя и заплака.

– Ах, какво направих! – извика той и като коленичи пред нея, започна да целува ръцете ѝ.

След пет минути, когато княгинята влезе в стаята, завари ги вече напълно помирени. Кити не само го бе уверила, че го обича, но отговаряйки на въпроса му, бе му обяснила дори за какво го обича. Бе му казала, че го обича, защото го разбира изцяло, защото знае какво обича той, а всичко, което той обича, е хубаво. И това му се стори напълно ясно. Когато княгинята влезе при тях, те седяха един до друг на сандъка, отделяха роклите и спореха, задето Кити искаше да даде на Дуняша онака кафява рокля, с която беше облечена, когато Левин ѝ направи предложение, а той настояваше да не дава тая рокля никому, а да даде на Дуняша синята.

– Как не разбираш? Тя е брюнетка и няма да ѝ отива... Аз съм пресметнала всичко.

Когато научи защо е дошъл, княгинята полушеговито-полусериозно се разсърди и го изпрати да се облича и да не пречи на Кити да се срещне, понеже Шарл щял да дойде всеки момент.

– Тя и без това тия дни не яде нищо и погрозня, а на всичко отгоре и ти я ядосваш с глупостите си – каза му тя. – Върви си, върви си, драги.

Виновен и посрамен, но успокоен, Левин се върна в хотела си. Брат му, Даря Александровна и Степан Аркадич, всички в пълен тоалет, го чакаха вече да го благословят с иконата. Нямаше време за бавене. Даря Александровна трябваше да се отбие и в къщи, за да вземе напоядения си и накъдрен син, който трябваше да носи иконата от дома на годеницата. Освен това трябваше да се изпрати едната карета за шафера, а другата, която ще откара Сергей Иванович, да се върне назад... Изобщо имаше

доста много грижи, и то твърде сложни. Несъмнено беше едно, че не трябва да се бавят, защото часът беше вече шест и половина.

От благославянето с иконата не излезе нищо. Степан Аркадич се изправи до жена си в комично-тържествена поза, взе иконата и като каза на Левин да се кланя до земята, благослови го с добра и иронична усмивка и го целуна три пъти; същото направи и Даря Александровна и веднага забърза да си върви, и отново се забърка в плана си за движението на колите.

– Добре, тогава ще направим следното: ти иди с нашата карета за него, а Сергей Иванович, ако бъде така добър, нека отиде и след това да върне каретата.

– Добре, с удоволствие.

– А ние с него ще дойдем след малко. Нещата изпратени ли са? – каза Степан Аркадич.

– Изпратени са – отвърна Левин и заповяда на Кузма да му даде да се облича.

III

Тълпа народ, особено жени, беше се насъбрала около осветената за сватбата черква. Ония, които не бяха успели да проникнат в средата, се трупяха край прозорците, като се блъскаха, спореха и поглеждаха през решетките.

Повече от двадесет карети бяха вече подредени от стражарите на улицата. Един полицейски офицер, напук на студа, бе застанал при входа, мундирът му блестеше. Непрестанно пристигаха още екипажи и в черквата влизаха ту дами в цветя и с повдигнати шлейфове, ту мъже, които сваляха своите фуражки или черни шапки. А в черквата бяха вече запалени и двата полилея и всички свещи пред местните икони. И златното сияние върху червения фон на иконостаса, и позлатената резба на иконите, и среброто на полилеите и свещниците, и плочите на пода, и килимчетата, и хоругвите горе при клиросите, и стъпалата на амвона, и старите почернели книги, и подрасниците, и стихарите – всичко бе заляно от светлина. От дясната страна на топлата черква, сред множеството фракове и бели вратовръзки, мундири и тежки коприни, кадифе, атлаз, коси, цветя, голи рамене и ръце и дълги ръкавици, се носеше съдържан и оживен говор, който отекваше странно във високото кубе. Всеки път, когато се чуеше скърцане при отварянето на вратата, говорът сред тълпата стихваше и всички се озъртаха в очакване да видят влизащите младоженци. Но вратата се отваряше вече повече от десет пъти и всеки път влизаше или някой закъснял гостенин, или гостенка, които се присъединяваха към кръга на поканените отдясно, или някоя зрителка, измамила или умилостивила полицейския офицер, която се присъединяваше към множеството чужди хора отляво. И роднини, и чужди минаха вече през всички фази на очакването.

Отначало се надяваха, че младоженецът и младоженката всеки момент ще дойдат, и не отдаваха никакво значение на това закъснение. После започнаха все по-често и по-често да поглеждат към вратата, като си казваха дали не се е случило нещо. След това закъснението стана вече неловко и роднини и гости се мъчеха да си дадат вид, че не мислят за младоженеца и са заети със своя разговор.

Протодяконът, сякаш за да напомни, че времето му е скъпо, нетърпеливо покашляше, с което караше да треперят стъклата на прозорците. На клироса се чуваха ту запявания, ту секнене на отегчили се певци. Свещеникът непрестанно изпращаше ту клисаря, ту дякона да научат дали младоженецът е дошъл, а самият той, с лилаво расо и везан колан, все по-често и по-често се показваше на страничната врата в очакване на младоженеца. Най-после една от дамите погледна часовника си и рече: „Ама това е чудно!“ – и всички гости бяха обзети от безпокойство и започнаха да изказват високо своето учудване и недоволство. Единият от шаферите отиде да разбере какво се е случило. В това време Кити, отдавна вече напълно готова, с бяла рокля, дълъг воал и венец от портокалови цветя, с кумата и сестра си Лвова стоеше в салона в къщата на Шчербацки, гледаше през прозореца и напразно очакваше вече повече от половин час да й съобщат нейният шафер, че младоженецът е пристигнал в черквата.

А в това време Левин по панталони, но без жилетка и фрак, крачеше из стаята си в хотела, постоянно надничаше от вратата и оглеждаше коридора. Но в коридора не се виждаше оня, когото очакваше, и затова той се връщаше отчаян, размахваше ръце и

се обръщаше към спокойно пушещия Степан Аркадич.

– Дали някога човек е бивал в такова ужасно глупаво положение! – каза той.

– Да, глупаво е – потвърди Степан Аркадич с укротяваща усмивка. – Но успокой се, ей сега ще я донесат.

– Не, как тъй! – със сдържан бяс каза Левин. – И тия глупави отворени жилетки! Невъзможно! – каза той, като погледна измачканата отпред риза. – Ами ако нещата ми са откарани вече на гарата? – отчаян извика той.

– Тогава ще облечеш моята риза.

– Отдавна трябваше да направя това.

– Не е хубаво да ставаш смешен... Почакай, ще се _нареди_.

Работата беше там, че когато Левин бе поискал да се облече, Кузма, старият слуга на Левин, му донесе фрак, жилетка и всичко необходимо.

– Ами ризата! – извика Левин.

– Ризата е на вас – със спокойна усмивка отвърна Кузма.

Кузма не бе се сетил да остави чиста риза и след като получи нареждане да прибере и изпрати всичко у Шчербацки, отдето тая вечер младите заминаваха, той така и направи, като прибра всичко освен фрака. Ризата, облечена сутринта, беше измачкана и невъзможна за тая модна отворена жилетка. Да изпращат у Шчербацки – беше далеко. Изпратиха да купят риза. Лакеят се върна, всичко затворено – неделя. Изпратиха у Степан Аркадич, донесоха една риза, но тя беше невъзможно широка и къса. Най-после изпратиха у Шчербацки да развържат нещата. Младоженеца чакаха в черквата, а той като звяр, затворен в клетка, крачеше из стаята, надничаше в коридора и с ужас и отчаяние си спомняше какво бе наприказвал на Кити и какво можеше тя да си помисли сега.

Най-после виновният Кузма, който едва си поемаше дъх, се втурна с риза в стаята.

– Едва сварих. Товареха вече на колата – каза Кузма.

След три минути, без да поглежда часовника, за да не разврежда раната си, Левин тичаше по коридора.

– Това няма да ти помогне – усмихнат каза Степан Аркадич и без да бърза, тръгна подире му. – Ще се _нареди_, ще се нареди... казвам ти.

IV

– Пристигнаха! – Ето го! – Кой е? – По-младият ли! – Ами тя, милата, ни жива, ни умряла! – заприказваха в тълпата, когато Левин, след като посрещна годеницата си пред входа, влезе заедно с нея в черквата.

Степан Аркадич разправи на жена си за причината на закъснението и гостите усмихнати шушукаха помежду си.

Левин не виждаше нищо и никого; без да сваля очи, той гледаше своята годеница.

Всички казваха, че през последните дни тя е доста погрозняла и под венчилото далеч не е така хубава, както обикновено; но Левин не смяташе, че е така. Той гледаше високата й прическа с дълъг бял воал и бели цветя, високата плисирана яка, която особено девствено закриваше отстрани и откриваше отпред дългата й шия, и поразително тънката й талия и му се струваше, че тя е по-хубава от когато и да било – не защото тия цветя, тоя воал, тая изписана от Париж рокля прибавяха нещо към хубостта й, а защото въпреки тая стъкмена разкошна премяна изразът на милото й лице, на погледа и устните й беше все същият неин особен израз на невинна правдивост.

– Аз мислех вече, че си решил да бягаш – каза тя и му се усмихна.

– Срам ме е да кажа колко глупаво нещо се случи с мене – каза той, като се изчерви и трябваше да се обърне към приближилия се Сергей Иванович.

– Бива си я твоята история с ризата! – каза Сергей Иванович, като поклати глава и се усмихна.

– Да, да – отвърна Левин, без да разбере за какво му говорят.

– Е, Костя – каза Степан Аркадич престорено изплашен, – сега трябва да се реши един важен въпрос. Тъкмо сега ти си в състояние да оцениш цялата му важност.

Питат ме: горени ли свещи да запалят или негорени? Разликата е десет рубли – прибави той, като сбра устните си в усмивка. – Аз реших, но боя се, че няма да се съгласиш.

Левин разбра, че това е шега, но не можа да се усмихне.

– И тъй, негорени или горени! Ето въпроса.

– Да, да, негорени!

– Е, много се радвам. Въпросът е решен! – усмихнат каза Степан Аркадич. – Но колко оглувяват хората в това положение – каза той на Чириков, когато Левин го погледна смутено и се приближи до годеницата си.

– Внимавай, Кити, да стъпиш първа на килима – каза графиня Нордстън, като се приближи. – Ама и вас си ви бива! – обърна се тя към Левин.

– Е, не е ли страшно? – каза Маря Дмитриевна, старата леля.

– Не ти ли е хладно? Ти си бледа. Чакай, наведи се! – каза Лвова, сестрата на Кити, и като изви пълните си хубави ръце, усмихната поправи цветята на главата ѝ.

Доли се приближи, искаше да каже нещо, но не можа да го издума, заплака и неестествено се засмя.

Кити гледаше всички със същите унесени очи, както и Левин. На всички отправени ѝ думи тя отговаряше само с щастлива усмивка, която сега беше толкова естествена за нея.

В това време черковните служители се облякоха и свещеникът и дяконът излязоха до аналоя, който се издигаше в притвора на черквата. Свещеникът се обърна към Левин и му каза нещо. Левин не чу думите му.

– Уловете булката за ръка и я водете – каза шаферът на Левин.

Левин дълго време не можа да разбере какво искат от него. Дълго време го оправяха и искаха вече да го оставят – защото я улавяше все не с тая и не за тая ръка, както трябваше, – но най-после разбра, че трябва, без да промени положението си, да улови с дясната си ръка дясната ѝ ръка. Най-после, когато той улови булката за ръката както трябва, свещеникът мина няколко крачки пред тях и спря при аналоя. Множеството роднини и познати, забръмчали в разговори и зашумели с шлейфове си, се придвижиха след тях. Някой се наведе и оправи шлейфа на булката. В черквата стана толкова тихо, че се чуваше падането на капките от восъка.

Старчето-свещеник, с калимавка, с блестящи като сребро побелели коси, разресани на две страни зад ушите, проврял малките си старчески ръце изпод тежкия сребърен филон със златен кръст на гърба, подреждаше нещо при аналоя.

Степан Аркадич предпазливо пристъпи до него, пошепна му нещо и като смигна на Левин, мина пак отзад.

Свещеникът запали две украсени с цветя свещи, като ги държеше отстрана с лявата си ръка, така че восъкът от тях капеше бавно, и се обърна с лице към младоженците. Свещеникът беше същият, който бе изповядал Левин. Той обгърна с уморен и тъжен поглед младоженеца и булката, въздъхна и като провря изпод филона дясната си ръка, благослови с нея младоженеца и също така, но с отсянка на предпазлива нежност, сложи събраните си пръсти върху наведената глава на Кити. След това им подаде свещите и като взе кадилницата, бавно се отдръпна от тях.

„Нима е истина това?“ – помисли Левин и се озърна към булката. Той виждаше профила ѝ малко отвисоко и по едва доловимото движение на устните и клепачите ѝ разбра, че тя бе почувствувала погледа му. Тя не се обърна, но високата ѝ плисирана якичка помръдна, като се издигна към малкото ѝ розово ухо. Той видя, че дъхът ѝ спря в гърдите, а малката ѝ ръка в дълга ръкавица, която държеше свещта, потрепери.

Цялото безпокойство за ризата, закъснението, разговорът с познатите и роднините, тяхното недоволство, неговото смешно положение – всичко изчезна изведнъж и го обзе радост и страх.

Красивият едър протодякон в сребърен стихар, с отхвърлени настрана разчесани завити къдри, живо мина отпред, с обичайния жест повдигна с двата си пръста орара и се спря срещу свещеника.

– „Бла-го-сло-ви, вла-дико!“ – бавно, един след друг се разнесоха тържествени звуци, които раздвижиха въздуха.

– „Благословен Бог наш всегда, ныне и присно и во веки веков“ – смирено и напевно отвърна старчето-свещеник, което продължаваше да размества нещо на аналоя. И изпълнил цялата черква от иконите до кубетата, стройно и широко се понесе, засили

се, прекъсна за миг и тихо замря пълният акорд на невидимите певци.

Молеха се както винаги за мир от небето и спасение, за синода, за императора; молеха се и за „ныне обручающихся рабе Божиим Константином и Екатерине“.

— „О еже ниспослатися им любви совершенней, мирней и помощи, Господу помолимся“ — сякаш дишаше цялата черква с гласа на протодякона.

Левин слушаше думите и те го поразяваха. „Как са се сетили, че трябва помощ, именно помощ? — мислеше той, като си спомняше всичките си неотдавнашни страхове и съмнения. — Какво зная аз? Какво мога да направя в тая страшна работа без помощ? — мислеше той. — Именно помощ ми трябва сега.“

Когато дяконът свърши ектенията, свещеникът се обърна с книга в ръце към младоженците.

— „Боже вечный, состоящийся собравы в соединении — четеше той с кротък напевен глас — и союз любвеположивый им неразрушимый; благословивый Исаака и Ревекку, наследники я твоего обетования показавый; сам благослови и рабы твоя сия, Константина, Екатерину, наставляя я на всякое дело благое. Яко милостивых и человеколюбец Бог еси и тебе славу воссылаем, Отцу и Сыну, и Святому Духу, ныне и присной вовеки веков.“ — „А-аминь“ — отново се разля във въздуха невидимият хор.

„Состоящийся собравый в соединении и союз любвеположивый“ — колко дълбокомислени са тия думи и как отговарят на това, което чувствува в тоя миг! — мислеше Левин. — Дали и тя чувства същото като мене?"

И като се озърна, той срещна погледа ѝ.

И по израза на тоя поглед заключи, че и тя разбира същото като него. Но това не беше истина; тя почти никак не разбираше думите на службата и дори не ги чуваше през време на венчавката. Тя не можеше да ги слуша и да ги разбира: толкова силно беше това единствено чувство, което изпълняше душата ѝ и все повече и повече се засилваше. Това чувство беше радостта, че се извършва напълно онова, което от месец и половина вече бе се извършило в душата ѝ и което в продължение на тия шест седмици я радваше и я измъчваше. В деня, когато в къщата на улица Арбатская тя пристъпи мълчаливо в кафявата си рокля до него и му се врече — в душата ѝ тоя ден и час настъпи пълно скъсване с целия ѝ по-раншен живот и започна един свършено друг, нов, напълно неизвестен за нея живот, а в действителност продължаваше старият. Тия шест седмици бяха най-блаженото и най-мъчително време за нея. Целият ѝ живот, всичките ѝ желания и надежди бяха съсредоточени само в тоя непознат още за нея човек, с когото я свързваше някакво още по-неясно, отколкото самия човек, ту сближаващо, ту отблъскващо чувство, а същевременно тя продължаваше да живее в условията на по-ранния си живот. Живеейки постарому, тя се ужасяваше от себе си, от пълното непреодолимо равнодушие към цялото си минало: към нещата, към навиците, към хората, които бяха я обичали и я обичаха, към огорчената от това ѝ равнодушие майка и към милия ѝ, нежен баща, когото по-рано тя обичаше повече от всичко на света. Тя ту се ужасяваше от това равнодушие, ту се радваше на онова, което бе я довело до това равнодушие. Не можеше ни да мисли, ни да желае нещо вън от живота с тоя човек; но тоя нов живот още го нямаше и тя не можеше дори да си го представи ясно. Имаше само очакване — страх и радост от новото и неизвестното. И сега още малко и очакването, и неизвестността, и разкаянието, че се е отрекла от по-ранния си живот — всичко ще се свърши и ще започне новото. Това ново не можеше да не бъде страшно поради своята неизвестност; но страшно или не, то бе станало още преди шест седмици в душата ѝ, а сега само се освещаващо това, което бе станало отдавна вече в душата ѝ.

Когато се обърна пак към аналоя, свещеникът едва улови малкия пръстен на Кити и като взе ръката на Левин, сложи го на първата става на пръста му. „Обручается раб Божий Константин рабе Божией Екатерине.“ И като сложи големия пръстен на розовия, малък и жалък поради слабостта си пръст на Кити, свещеникът издума пак същото.

Няколко пъти младоженците искаха да се досетят какво трябва да направят, но всеки път сбъркваха и свещеникът шепнешком ги поправяше. Най-после, след като направи необходимото и ги прекръсти с пръстените, той отново предаде на Кити големия, а на Левин малкия пръстен, те отново се объркаха и два пъти предаваха пръстена от ръка на ръка и все пак не излизаше това, което трябва.

Доли, Чириков и Степан Аркадич минаха отпред да ги оправят. Настъпи объркване, шепот и усмивки, но тържествено-умисленият израз върху лицата на

младоженците не се промени; наопаки, обърквайки ръцете си, те гледаха по-сериозно и по-тържествено, отколкото по-рано, и усмивката, с която Степан Аркадич пошепна всеки да сложи сега своя пръстен, неволно замръзна на устните му. Той чувствуваше, че всяка усмивка ще ги оскърби.

– „Ты бо изначально создал еси мужеский пол и женский – четеше свещеникът след сменянето на пръстените – и от тебе съчетавається мужу жена, в помощь и в восприятие рода человека. Сам убо, Господи Боже наш, пославый истину, на наследие твое и обетование твое, на рабы твоя отци наша, в коемждо роде и роде избранныя твоя: призри на раба твоего Константина и на рабу твою Екатерину и утверди обручение их в вере и единомыслии, и истине, и любви...”

Левин все повече и повече чувствуваше, че всичките му мисли за женитбата, мечтите му как да нареди живота си – всичко това беше детинщина и че това е нещо такова, което досега той не разбираше и сега още по-малко го разбира, макар че то става с него; в гърдите му все по-високо и по-високо се надигаха тръпки, а в очите му бликаха непокорни сълзи.

V

В черквата беше цяла Москва, роднини и познати. И докато траеше сменянето на пръстените, в бляскаво осветената черква, сред пременените жени, момичета и мъже с бели вратовръзки, с фракове и мундири, не преставаше прилично тихият говор, който започваха предимно мъжете, а пък жените бяха погълнати да наблюдават всички подробности на това свещенодействие, което винаги ги покъртуваше толкова много.

В най-близкия до младата булка кръг бяха двете ѝ сестри: Доли и по-голямата, спокойната хубавица Лвова, която бе пристигнала от чужбина.

– Защо Мари е дошла на сватба в лилаво, сякаш е в черно? – каза Корсунская.

– За нейния цвят на лицето това е единственото спасение... – отвърна Друбецкая.

– Чудя се защо са направили сватбата вечер. Това е еснафство...
– По-красиво е. Аз също се венчах вечерно време – отвърна Корсунская и въздъхна, като си спомни колко мила беше тоя ден, колко смешно бе влюбен мъжът ѝ в нея и как сега всичко е другояче.

– Казват, че който е бил повече от десет пъти шафер, не може да се ожени: аз исках да стана шафер за десети път, та да се застраховам, но мястото бе заето – каза граф Синявин на хубавичката княгиня Чарская, която смяташе да се омъжи за него.

Чарская му отговори само с усмивка. Тя наблюдаваше Кити и си мислеше как и кога ще се озове с граф Синявин в положението на Кити и как ще му напомни тогава сегашната му шега.

Шчербацки каза на старата фрейлина Николаева, че смята да сложи короната върху шиньона на Кити, за да бъде щастлива.

– Нямало е нужда да си слага шиньон – отвърна Николаева, която отдавна бе решила, че ако старият вдовец, след когото тя тичаше, се ожени за нея, сватбата им ще бъде най-скромна. – Аз не обичам това разточителство.

Сергей Иванович приказваше с Даря Дмитривна, уверявайки я на шега, че обичаят на сватбените пътешествия се разпространява, защото новобрачните винаги се срамуват донейде.

– Вашият брат може да се гордее. Колко е мила! Сигурно му завиждате?

– Аз съм преживял вече тия работи, Даря Дмитривна – отвърна той и лицето му неочаквано доби тъжен и сериозен израз.

Степан Аркадич разправяше на балдъзата си своя каламбур за развода.

– Трябва да се оправи короната – отвърна тя, без да го слуша.

– Колко жалко, че е погрозняла! – каза графиня Нордстън на Лвова. – И все пак той не струва колкото палеца ѝ. Нали?

– Не, той ми харесва много. Не защото ми е бъдещ beau-frère* – отвърна Лвова. – И колко добре се държи! А толкова е трудно да се държиш добре в такова положение – да не бъдеш смешен. Той не е смешен, не е превзет, а, както изглежда, е трогнат.

[* Зет.]

– Изглежда, че вие очаквахте тая работа?

– Почти. Тя винаги го е обичала.
– Я да видим кой от тях ще стъпи пръв на килима. Аз съветвах Кити.
– Все едно – отвърна Лвова, – ние всички сме покорни жени, това е в кръвта ни.

– А пък аз, когато се венчавах с Василий, стъпих нарочно първа. А вие, Доли? Доли стоеше до тях, слушаше ги, но не отговори. Тя беше развълнувана. В очите ѝ бяха бликнали сълзи и тя не би могла да каже нищо, без да се разплаче. Радваше се на Кити и Левин; връщайки се мислено към своята сватба, тя поглеждаше светналия Степан Аркадич, забравяше всичко сегашно и си спомняше само първата си невинна любов. Спомняше си не само за себе си, но и за всички близки и познати жени; спомни си ги в тоя единствено тържествен за тях миг, когато също като Кити стояха под венчилото с любов, надежда и страх в сърцето, отричайки се от миналото и навлизайки в тайнственото бъдеще. Измежду всички тия младоженки, които ѝ идваха на ума, си спомни и за своята мила Ана, за чийто очакван развод бе чула наскоро подробности. И тя бе стояла също така чиста, с портокалови цветя и воал. А сега?

– Ужасно странно – рече тя.

Не само сестрите, приятелките и роднините следяха всички подробности на свещенодействието; с възнение, което прекъсваше дъха им, чуждите жени, зрителните, също следяха израза върху лицата на младоженците, като се страхуваха да не изпуснат някое движение, и от яд не отговаряха и често не слушаха думите на равнодушните мъже, които правеха шеговити или странични забележки.

– Защо е така насълзена? Или се жени насила?

– Как ще е насила за такъв юнак? Княз ли е, какъв е?

– Ами тая в белия атлаз сестра ли ѝ е? Слушай сега как ще ревне дяконът: „Да боится своего мужа.“

– Чудовски ли са?

– Сигурно са някои важни.

– Аз питах лакея. Казва, че веднага щял да я отведе в имението си. Разправят, че бил страшно богат. Затова му я и дали.

– Не, хубава двойчица.

– А пък вие, Маря Власевна, спорехте, че дългите поли се носят разперени. Я виж на тая с плюшеното, казват, че била жена на консул, как ѝ е набрана роклята... Ей тъй и пак тъй.

– Колко мила е булката, като овчица накитена! Каквото щете приказвайте, но да ти дожалее за нея.

Така се говореше сред тълпата зрителни, които бяха успели да се промъкнат през вратата на черквата.

VI

Като свърши разменянето на пръстените, един черковен служител постла пред аналоя посред черквата розов копринен плат, хорът запя изкусен и сложен псалом, в който басът и тенорът се надпяваха, и свещеникът се обърна и посочи на младоженците постлания розов плат. Колкото и често и много да бяха слушали и двамата за поверието, че който стъпи пръв на плата, ще бъде глава в семейството, нито Левин, нито Кити можаха да си спомнят за това, когато направиха тия няколко стъпки. Те не чуа и високите забележки и спорове, че според едни той стъпил пръв, а според други – и двамата едновременно.

След обичайните въпроси дали искат да встъпят в брак и дали не са се обещавали на други и след отговорите им, които звучаха странно за самите тях, започна нова служба. Кити слушаше думите на молитвата и искаше, но не можеше да разбере смисъла им. Докато продължаваше обредът, чувството на тържество и светла радост все повече и повече изпълваше душата ѝ и я лишаваше от възможност да внимава.

Молеха се „о еже податися им целомудрию и плоду чрева на пользу, о еже возвеселитися им видением сынов и дочерей“. Споменаваха се, че Бог е сътворил жената от реброто на Адама и „сего ради оставит человек отца и мать и прилепится к жене, будет два в плоть едину“ и че „тайна сия велика ест“; молеха Бога да им даде

плодородие и благословение, както на Исак и Ребека, на Йосиф, на Мойсей и Сепфор, и да видят синове от синовете си. „Всичко това било прекрасно – мислеше Кити, като слушаше тия думи, – всичко това не може и да бъде другояче“ – и на светналото ѝ лице грееше радостна усмивка, която неволно се предаваше на всички, които я наблюдаваха.

– Наложете ги на главите им! – чуха се съвети, когато свещеникът им сложи венците, а Шчербацки, с разтрепераната си ръка в дълга ръкавица държеше високо венеца над главата ѝ.

– Наложете го! – усмихната прошепна тя.

Левин се обърна към нея и бе поразен от радостното сияние, което излъчваше лицето ѝ; това чувство неволно обхвана и него. И както и на нея, стана му светло и весело.

Беше им весело да слушат четенето на посланието на апостола и гръмливия глас на протодякона при последния стих, очакван с такова нетърпение от чуждата публика. Весело им беше да пият топло червено вино с вода от плоската паничка и още по-весело им стана, когато свещеникът отметна филона си, улови ръцете им в своята и под екота на баса, който пееше „Исаие ликуй“, ги поведе около аналоя. Препъвайки се в шлейфа на младата булка и също усмихнати и радостни от нещо, Шчербацки и Чириков, които крепяха короните, ту оставаха назад, ту се сблъскваха с младоженците, когато свещеникът спреше. Радостната искра, която бе пламнала у Кити, сякаш бе обхванала всички в черквата. На Левин му се струваше, че и на свещеника, и на дякона, също както и нему, им се искаше да се усмихнат.

След като свали венците от главите им, свещеникът прочете последната молитва и поздрави младоженците. Левин погледна Кити и му се стори, че никога досега не бе я виждал такава. Тя беше прелестна с това ново сияние на щастие, което бе на лицето ѝ. Левин искаше да ѝ каже нещо, но не знаеше дали вече се е свършило. Свещеникът го извади от затруднение. Той се усмихна с добрата си уста и тихо каза:

– Целунете жена си, а вие целунете мъжа си – и взе свещите от ръцете им.

Левин целуна предпазливо нейните усмихващи се устни, подаде ѝ ръка и усещайки някаква нова странна близост, излезе от черквата. Той не вярваше, не можеше да повярва, че това е истина. Само когато се срещнеха техните учудени и плахи погледи, той вярваше в това, защото чувствуваше, че те са вече едно цяло.

Същата нощ след вечерята младоженците заминаха за село.

VII

От три месеца вече Вронски и Ана пътуваха заедно из Европа. Обиколиха Венеция, Рим, Неапол и току-що пристигнаха в един малък италиански град, дето искаха да останат известно време.

Хубавецът оберкелнер, с пътека на гъстите напомадени коси, която започваше от врата, във фрак и с широка бяла батистена предница на ризата, с верижка над закръгленото коремче, пъхнал ръце в джобовете и презрително замижал, отговаряше строго на един спрял се господин. Но като чу от другата страна на входа стъпки нагоре по стълбата, оберкелнерът се обърна, видя руския граф, който заемаше най-хубавите стаи в хотела им, почтително извади ръце от джобовете си и като се наведе, му обясни, че куриерът е идвал и че въпросът за наемане на палацото е уреден. Главният управител бил готов да подпише договора.

– А! Много се радвам – каза Вронски. – А госпожата тук ли е, или не?

– Тя ходи на разходка, но се върна – отговори оберкелнерът.

Вронски свали от главата си меката широкопола шапка и избърса с кърпичка потното си чело и пуснатите до половината на ушите коси, сресани назад и покриващи плешивината му. И като погледна разсеяно господина, който стоеше още и се заглеждаше в него, той искаше да отмине.

– Тоя господин е русин и пита за вас – каза оберкелнерът.

Със смесено чувство на досада, че от познати не можеш да се скриеш никъде, и на желание да намери каквото и да било развлечение от еднообразието на живота си, Вронски още веднъж погледна господина, който бе отминал и се бе спрял; и едновременно очите и на двамата светнаха.

– Голенишчев!

– Вронски!

И наистина това беше Голенишчев, другар на Вронски от Пажеския корпус. В корпуса Голенишчев принадлежеше към либералната партия, оттам излезе с граждански чин и не бе служил никъде. След излизането си от корпуса двамата другари се бяха изгубили и се срещнаха отпосле само един път.

При тая среща Вронски бе разбрал, че Голенишчев е избрал някаква високоумна либерална дейност и поради това му се ще да презира дейността и званието на Вронски. И затова при срещата си с Голенишчев Вронски му даде оня студен и горд отпор, какъвто умееше да дава на хората и смисълът на който беше следният: „Може да ви се харесва или да не ви се харесва моят начин на живот, но това ми е съвършено безразлично: ако искате да се познавате с мене, трябва да ме уважавате.“ А Голенишчев бе презрително равнодушен към тона на Вронски. Изглежда, че тая среща трябваше да ги отдалечи още повече. Но сега, когато се познаха, те засияха и извикаха от радост. Вронски никак не очакваше, че ще се зарадва така на Голенишчев, но навярно и самият той не знаеше колко му е скучно. Той бе забравил неприятното впечатление от последната им среща и с открито радостно лице протегна ръка на някогашния си другар. Същият радостен израз замени по-раншния тревожен израз върху лицето на Голенишчев.

– Колко се радвам, че те виждам! – рече Вронски, като показва в дружелюбна усмивка здравите си бели зъби.

– А пък аз чувам: Вронски, но кой е – не знаех. Много, много се радвам.

– Я да влезем. Е, какво правиш?

– От две години вече живея тук. Работя.

– А! – заинтересовано каза Вронски. – Да влезем. – И с присъщия на русите навик, вместо да каже именно на руски онова, което искаше да скрие от слугите, той запrikaзва на френски.

– Познаваш ли се с Каренина? Ние пътуваме заедно. Аз отивам при нея – каза той на френски, като се взираше внимателно в лицето на Голенишчев.

– А! Пък аз не знаех (макар че знаеше) – равнодушно отвърна Голенишчев. – Отдавна ли си пристигнал? – прибави той.

– Аз ли? От четири дни – отвърна Вронски, като още веднъж се взря внимателно в лицето на другаря си.

„Да, той е порядъчен човек и гледа както трябва на нещата – каза си Вронски, като разбра какво значение има изразът върху лицето на Голенишчев и променянето на разговора. – Мога да го запозная с Ана, той гледа както трябва на нещата.“

През тия три месеца, които бе прекарал с Ана в чужбина, винаги когато се срещнеше с нови хора, Вронски си бе задавал въпроса, как това ново лице ще погледне на отношенията му с Ана и в повечето случаи виждаше, че мъжете разбират нещата както трябва. Но ако го попитаха и попитаха ония, които разбираха нещата „както трябва“, в какво се състои това разбиране, и той, и те трудно биха отговорили.

Всъщност ония, които според Вронски разбираха „както трябва“, никак не разбираха това, а се държаха изобщо както се отнасят добре възпитаните хора към всички сложни и неразрешими въпроси, които заобикалят живота от всички страни – държаха се прилично, като отбягваха загатванията и неприятните въпроси. Даваха вид, че разбират напълно значението и смисъла на положението, признават го и дори го одобряват, но смятат за неуместно и излишно да си обясняват всичко това.

Вронски веднага отгатна, че Голенишчев е един от тия хора и затова му се зарадва двойно повече. И наистина, когато го въведоха при Каренина, Голенишчев се държеше с нея така, както Вронски можеше само да желае. Очевидно без ни най-малко усилие той отбягваше всички разговори, които можеха да доведат до неловкост.

По-рано той не познаваше Ана и бе поразен от хубостта ѝ и особено от оная простота, с която тя приемаше положението си. Когато Вронски въведе Голенишчев, тя се изчерви и тая детска руменина, която покри откритото ѝ и хубаво лице, му се хареса извънредно много. Но особено му хареса това, че тя веднага, сякаш нарочно, за да се избегнат недоразумения пред чуждия човек, нарече Вронски просто Алексей и каза, че ще се преместят с него в една новонаета къща, която тук наричат палаци. Това открито и естествено отношение към своето положение се хареса на Голенишчев. Наблюдавайки добродушно веселото, енергично държане на Ана и тъй като познаваше

Алексей Александрович и Вронски, на Голенишчев му се струваше, че я разбира напълно. Струваше му се, че той разбира онова, което тя никак не разбираше: именно как може тя, след като е направила мъжа си нещастен, оставила е него и сина си и е изгубила доброто си име, да се чувства енергично весела и щастлива.

– Има го в пътеводителя – каза Голенишчев за палацото, което бе наел Вронски. – Там има една великолепна картина от Тинторето. От последния му период.

– Знаете ли какво? Времето е чудесно, да отидем да го видим още веднага – каза Вронски, като се обръщаше към Ана.

– С удоволствие, ей сега ще ида да сложа шапката си. Казвате, че е горещо? – попита тя, като се спря при вратата и въпросително погледна Вронски. И отново ярка руменина покри лицето ѝ.

По погледа ѝ Вронски разбра, че тя не знае какви са отношенията му с Голенишчев и се страхува дали се е държала така, както би искал той.

Той я погледна с нежен, продължителен поглед.

– Не, не много – каза той.

И на нея ѝ се стори, че е разбрала всичко и главно, че той е доволен от нея; и като му се усмихна, с бърза походка излезе от вратата.

Приятелите се спогледаха и по лицата и на двамата се появи смущение, сякаш Голенишчев, който очевидно ѝ се любуваше, искаше да каже нещо за нея и не знаеше какво, а Вронски хем желаше, хем се страхуваше от същото.

– Значи, тъй – рече Вронски, за да почне някакъв разговор. – Значи, ти се засели тук? Ами все със същото ли се занимаваш? – продължи той, като си спомни, че бяха му разправяли, че Голенишчев пишел нещо.

– Да, пиша втората част на „Двете начала“ – каза Голенишчев, който пламна от удоволствие при тоя въпрос, – сиреч, за да бъде точен, не пиша още, но се подготвям, събирам материали. Тая част ще бъде много по-обширна и ще обгръща почти всички въпроси. У нас в Русия не искат да разберат, че ние сме наследници на Византия – започна той едно дълго, пламенно обяснение.

Отначало на Вронски му беше неловко, че не познава и първата част на „Двете начала“, за която авторът му говореше като за нещо познато. Но след това, когато Голенишчев започна да излага мислите си и Вронски можеше да ги следи дори без да познава „Двете начала“, той го слушаше с интерес, защото Голенишчев говореше хубаво. Но Вронски се учудваше и огорчаваше от онова нервно вълнение, с което Голенишчев говореше върху занимавания го предмет. Колкото повече говореше той, толкова по-силно пламваха очите му, толкова по-припряно възразяваше на мнимите си противници и толкова по-неспокоен и оскърбен ставаше изразът на лицето му. Спомняйки си Голенишчев като слабичко, живо, добродушно и благородно момче, винаги пръв ученик в корпуса, Вронски никак не можеше да разбере причините на тая нервност и не я одобряваше. Особено не му харесваше, че Голенишчев, човек от добро общество, се приравнява с някакви си драскачи, които го нервират, а той им се сърди. Имаше ли смисъл? Това не се харесваше на Вронски, но въпреки всичко той чувствуваше, че Голенишчев е нещастен и го съжаляваше. Върху това подвижно, доста красиво лице бе изписано нещастие, почти умопомрачение, когато той, без да забележи дори влизането на Ана, продължаваше да излага припряно и пламенно мислите си.

Когато Ана влезе с шапка и наметка и спря до него, като размахваше слънчобрана с бързо движение на хубавата си ръка, Вронски с чувство на облекчение се откъсна от втрещените в него оплакващи се очи на Голенишчев и с нова любов погледна своята прелестна, пълна с живот и радост другарка в живота му. Голенишчев едва се опомни и на първо време беше умърлушен и мрачен, но Ана, ласкаво разположена към всички (каквато беше по това време), бързо го ободри с естественото си и весело държане. След като опита разни теми за разговор, тя го насочи към живописата, върху която той говореше много хубаво, и внимателно го слушаше. Стигнаха пешком до наетата къща и я огледаха.

– Много съм доволна от едно – каза Ана на Голенишчев, когато се връщаха вече. – Алексей ще има хубаво atelier. Непременно вземи тая стаичка – обърна се тя на руски към Вронски, като му говореше на „ти“, защото бе разбрала вече, че в тяхното усамотение Голенишчев ще им стане близък човек и пред него няма какво да се крият.

– Нима ти рисуващ? – попита Голенишчев, като се обърна бързо към Вронски.

– Да, отдавна съм се занимавал и сега започнах по малко – каза Вронски и се

изчерви.

– Той има голям талант – с радостна усмивка каза Ана. – Разбира се, аз не мога да съдя. Но същото казват и познавачите.

VIII

В този първи период след освобождаването си от бременност и бързото си оздравяване Ана се чувствуваше непростимо щастлива и пълна с радост от живота. Споменът за нещастията на съпруга ѝ не тровеше нейното щастие. Този спомен, от една страна, беше твърде ужасен, за да мисли за него. От друга страна, нещастията на нейния мъж ѝ даде твърде голямо щастие, за да се разкайва. Споменът за всичко станало с нея след болестта: помиряването с мъжа ѝ, скъсването, съобщението за раняването на Вронски, неговото идване, подготвянето за развода, заминаването от къщата на мъжа ѝ, прощаването със сина – всичко това ѝ се струваше трескав сън, от който се бе пробудила сама с Вронски в чужбина. Споменът за злото, което бе причинила на мъжа си, будеше у нея чувство, подобно на отвращение и напомнящо чувството, което изпитва давящият се, когато отблъсква от себе си вчепкал се за него човек. Този човек се е удавил. Разбира се, това беше лошо, но то бе единственото спасение и по-добре да не си спомня за тия страшни подробности.

Тогава, в първия миг на скъсването, бе ѝ дошла една успокоителна мисъл за постъпката ѝ и сега, когато си спомняше за всичко минало, спомни си и за тая мисъл. „Аз неизбежно причиних нещастие на този човек – мислеше тя, – но не искам да използвам това нещастие; аз също страдам и ще страдам: лишавам се от онова, за което държах най-много – лишавам се от честното си име и от сина си. Аз постъпих лошо и затова не искам щастие, не искам развод и ще страдам от позора и раздялата със сина си.“ Но колкото и искрено да искаше да страда, Ана не страдаше. Нямаше никакъв позор. С онай такт, какъвто имаха така много и двамата, като избягваха в чужбина руските дами, те никога не се поставяха във фалшиво положение и навред срещаха хора, които се преструваха, че разбират положението им много по-добре, отколкото го разбираха самите те. На първо време не я измъчваше и раздялата със сина, когото обичаше. Момиченцето, неговото дете, беше така мило и така бе привързало към себе си Ана, откак ѝ бе останало само то, че тя рядко си спомняше за сина.

Нуждата да живее, която бе се засилила след оздравяването ѝ, беше толкова голяма и условията на живота бяха така нови и приятни, че Ана се чувствуваше непростимо щастлива. Колкото повече опознаваше Вронски, толкова повече го обикваше. Обичаше го заради самия него и заради любовта му към нея. За нея беше постоянна радост да го притежава напълно. Неговата близост ѝ беше винаги приятна. Всички черти на характера му, който тя опознаваше все повече и повече, ѝ бяха неизразимо мили. Външността му, променена в цивилните дрехи, беше за нея привлекателна, както за току-що влюбена. Във всичко, което той говореше, мислеше и правеше, тя виждаше нещо особено благородно и възвишено. Възхищението ѝ от него често я плашеше: търсеше и не можеше да намери в него нищо, което да не е прекрасно. Тя не смееше да проявява пред него, че съзнава нищожеството си в сравнение с него. Струваше ѝ се, че ако научи това, той може да я разлюби по-скоро; и макар да нямаше поводи за това, тя сега от нищо не се боеше толкова много, както да не изгуби любовта му. Но тя не можеше да не му бъде благодарна за отношението му към нея и да не показва колко много цени това. Той, който според нея имаше такова определено призвание към държавническа дейност, в която трябваше да играе видна роля, бе пожертвувал честолюбието си заради нея, без да проявява никога ни най-малко съжаление. Повече от по-рано той беше любовно-почтителен към нея и мисълта тя да не почувствува никога неловкото си положение не го напушаше нито за миг. Толкова мъжествен човек, в държането си към нея той не само никога не ѝ противоречеше, но нямаше дори своя воля и сякаш беше зает само с това как да предугажда желанията ѝ. И тя не можеше да не цени това, макар че понякога ѝ тежеше тая напрегнатост на вниманието му към нея, тая атмосфера на грижи, с която я заобикаляше.

А Вронски, въпреки че бе осъществил напълно онова, което толкова дълго бе желал, не беше напълно щастлив. Той скоро почувствува, че осъществяването на

неговото желание бе му дало само една песъчинка от оная планина от щастие, която той очакваше. Това осъществяване му показва вечната грешка, която правят хората, когато си представят, че щастието е осъществяване на желанието. На първо време, след като се свърза с нея и облече цивилни дрехи, той почувствува цялата прелест на свободата изобщо, която не познаваше по-рано, и свободата на любовта и беше доволен, но не за дълго. Скоро почувствува, че в душата му се надигнаха желания за нови желания, тъга. Въпреки волята си започна да се залавя за всеки мимолетен каприз, като го смяташе за желание и цел. Шестнадесетте часа на деня трябваше да се запълнят с нещо, понеже в чужбина те живееш при пълна свобода, извън оня кръг от условности в обществения живот, който запълваше времето им в Петербург. За удоволствия от ергения живот, които поглъщаха Вронски при по-ранните му пътувания в чужбина, не можеше и да се мисли, тъй като един опит от този род бе причинил неочаквано и неподходящо за късната вечеря с познати умърлушване на Ана. Поради неопределеността на положението им не можеха да имат връзки и с местни руски компании. А разглеждането на забележителности, независимо от това, че всичко беше вече видяно, за него, като за русин и умен човек, нямаше онова необяснимо значение, което умеят да приписват на тая работа англичаните.

И както гладното животно грабва всеки попаднал му предмет, надявайки се да намери в него храна, така и Вронски напълно несъзнателно се залавяше ту за политиката, ту за новите книги, ту за картините.

Понеже на младини имаше влечение към живописата и понеже не знаеше къде да харчи парите си, той се зае да събира гравюри, спря се на живописата, започна да се занимава и вложи в нея оня свободен запас от желания, който искаше задоволяване.

Той умееше да разбира изкуството и да му подражава вярно, с вкус и затова сметна, че притежава онова, което е необходимо за художника, и след като се колеба известно време какъв род живопис да избере – религиозна, историческа, жанрова или реалистична, – започна да рисува. Той разбираше всички родове и можеше да се вдъхновява и от едните, и от другите; но не можеше да си представи, че може съвсем да не знаеш какви родове живопис има и да се вдъхновяваш непосредствено от онова, което е в душата ти, без да се интересуваш дали това, което ще нарисуваш, принадлежи към този или оня известен род. Понеже не знаеше това и се вдъхновяваше не непосредствено от живота, а посредством живота, възпътен вече в изкуството, той се вдъхновяваше много бързо и лесно и също така бързо и лесно постигаше нарисуваното от него да прилича много на оня род, на който искаше да подражава.

Най-много му харесваше френският грациозен и ефектен род и тъкмо в този род той започна да рисува портрета на Ана в италиански костюм и този портрет се стори както на него, така и на всички, които бяха го видели, много сполучлив.

IX

Старото, изоставено палацо с високи гипсови моделирани тавани и с фрески по стените, с мозаични подове, с тежки жълти копринени завеси на високите прозорци, с вази по конзолите и камините, с врати, украсени с резба, и с мрачни зали, отрупани с картини – това палацо, след като се преместиха в него, със самата си външност поддържаше у Вронски приятното заблуждение, че той е не толкова руски помешчик, егермайстер без служба, колкото просветен любител и покровител на изкуствата и сам скромен художник, който се е отрекъл от обществото, от връзките и честолюбието си заради любимата жена. С преместването им в палацото ролята, която Вронски бе си избрал, му се удаде напълно и след като се запозна чрез Голенищев с някои интересни лица, на първо време той беше спокоен. Рисуваше под ръководството на един италиански професор по живопис етюди от натура и изучаваше средновековния италиански живот. Напоследък средновековният италиански живот дотолкова го бе пленил, че започна да носи дори шапката и пелерината си през рамо по средновековен маниер, което му приличаше много.

– А ние живеем и не знаем нищо – каза веднъж Вронски на дошлия една сутрин при него Голенищев. – Видя ли картината на Михайлов? – каза той, като му подаде току-що получения сутринта руски вестник и посочи статията за руския художник, който живееше в същия град и бе завършил една картина, за която отдавна приказваха

и която била откупена предварително. В статията укоряваха правителството и Академията, задето бележитият художник бе лишен от всякакво насърчение и помощ.

– Видях я – отвърна Голенишчев. – Разбира се, той не е лишен от дарба, но има съвсем фалшива насока. Все същото онова ивановско-щраусовско-ренановско отношение към Христа и религиозната живопис.

– Какво представлява картината? – попита Ана.

– Христос пред Пилат. Христос е представен като евреин с целия реализъм на новата школа.

И понеже въпросът за съдържанието на картината го насочи към една от най-любимите му теми, Голенишчев започна:

– Не разбирам как могат да правят такива груби грешки. Христос има вече своето определено възплъщение в изкуството на великите старци. Така че, щом те искат да изобразят не Бога, а революционера или мъдреца, нека вземат от историята Сократ, Франклин, Шарлота Корде, но не и Христа. Те вземат тъкмо онова лице, което не бива да се взема за изкуството, и след това...

– А истина ли е, че тоя Михайлов е в такава бедност? – попита Вронски, който смяташе, че като руски меценат трябва да помогне на художника, независимо от това дали картината му е хубава или лоша.

– Едва ли. Той е отличен портретист. Виждали ли сте портрета му на Василчикова? Но изглежда, че не иска вече да рисува портрети и може би тъкмо затова е в нужда. Аз казвам, че...

– Не можем ли да го помолим да нарисува портрета на Ана Аркадиевна? – попита Вронски.

– Защо пък моя? – каза Ана. – След твоя аз не искам никакъв портрет. По-добре да нарисува Ани (така тя наричаше момиченцето си). Ето я и нея – прибави тя, като съгледа през прозореца хубавицата италианка кърмачка, която бе изнесла детето в градината, и веднага незабелязано се обърна към Вронски. Хубавицата кърмачка, която послужи на Вронски като модел за главата на една от картините му, беше единствената тайна мъка в живота на Ана. Когато я рисуваше, Вронски се любуваше на нейната красота и средновековност и Ана не смееше да признае, че се бои да ревнува тая кърмачка и затова особено обсипваше с любезности и глезеше както нея, така и малкия ѝ син.

Вронски също погледна през прозореца, погледна и Ана в очите и се обърна веднага към Голенишчев:

– А ти познаваш ли тоя Михайлов?

– Срещал съм го. Но той е чуждак и без всякакво образование. Знаете ли, един от ония диви нови хора, които често се срещат сега; един от ония свободомислещи, които d'embellée* са възпитани в представите за безверие, отрицание и материализъм. По-рано – каза Голенишчев, като не виждаше или не желаше да види, че и Ана, и Вронски искат да говорят, – по-рано свободомислещ беше оня човек, който се възпитаваше в представите за религията, закона и нравствеността и сам с борба и труд стигаше до свободомислието; но сега се явява нов тип самородни свободомислещи, които израстват, без да са чували дори, че е имало нравствени, религиозни закони и авторитети, а просто израстват с представите за отричане на всичко, сиреч – като диви. Той е такъв. Струва ми се, че е син на един московски камерлакей и не е получил никакво образование. Когато постъпил в Академията и си спечелил репутация, той, като умен човек, поискал да се образова. И се обърнал към онова, което му се струвало извор на образованието – към списанията. Но, разбирате ли, едно време човек, който искал да се учи, да кажем, един французин, би започнал да изучава всички класици: и богослови, и трагичи, и историци, и философи, и вие знаете какъв труд би му предстоял. Но у нас сега той попада направо на отрицателната литература, усвоява набързо целия екстракт на отрицателната наука и е готов. А и нещо повече: преди двадесет години той би намерил в тая литература признаци на борба с авторитетите, с вековните възгледи, би разбрал от тая борба, че е имало и нещо друго; а сега попада направо на такава, в която дори не удостояват със спор старите възгледи, а казват направо: не съществува нищо, evolution, подбор, борба за съществуване и нищо повече. В моята статия аз...

[* Изведнъж.]

– Знаете ли – каза Ана, която отдавна вече предпазливо се споглеждаше с

Вронски и знаеше, че Вронски не се интересува от образованието на тоя художник, а го занимава само мисълта да му помогне и да му поръча портрет. – Знаете ли какво? – смело прекъсна тя разприказвания се Голенишчев. – Я да отидем при него!

Голенишчев се опомни и с удоволствие се съгласи. Но понеже художникът живееше в един далечен квартал, решиха да вземат каляска.

След един час Ана заедно с Голенишчев и Вронски, седнали на предното място в каляската, стигнаха до една нова грозна къща в далечния квартал. Те научиха от посрещналата ги жена на вратаря, че Михайлов позволява да посещават ателието му, но че сега е в квартирата си, на две крачки оттук, и я изпратиха при него с визитните си картички, искайки позволение да видят картините му.

Х

Художникът Михайлов както винаги работеше, когато донесоха картичките на граф Вронски и Голенишчев. Сутринта бе работил над една голяма картина в ателието си. Когато си дойде в къщи, той се разсърди на жена си, задето не умееше да се справи с хазайката, която искаше пари.

– Двадесет пъти съм ти казвал, не влизай в обяснения. Ти и без това си глупава, а като започнеш да се обясняваш на италиански, ставаш тройно по-глупава – каза ѝ той след дълго препиране.

– Ама ти не дигай врява, аз не съм виновна. Ако имах пари...

– За Бога, остави ме на мира! – със сълзи в гласа извика Михайлов и като запуши ушите си, влезе в работната си стая зад преградката и заключи вратата. „Неразбрана жена!“ – каза си той, седна до масата и като разтвори папката, веднага се залови с особена жар за една започната рисунка.

Той не работеше никога с такъв жар и успех, както когато животът му вървеше зле и особено когато се караше с жена си. „Ах, да мога да се пръждосам някъде!“ – мислеше той и продължаваше да работи. Правеше скица на човек, който е обхванат от гняв. Скицата бе направена по-рано, но той не беше доволен от нея. „Не, оная беше по-хубава... Де ли е тя?“ Отиде при жена си и начумерен, без да я гледа, попита по-голямото си момиче де е оная хартия, която им беше дал. Хартията с нахвърляната скица се намери, но беше измачкана и накапана със стеарин. Но той все пак взе рисунката, постави я на масата в стаята си и като се поотдалечи и замижа, започна да я разглежда. Изведнъж се усмихна и радостно размахна ръце.

– Така, така! – рече той, взе молива и веднага започна бързо да рисува. Стеариновото петно придаваше на човека нова поза.

Той рисуваше тая нова поза и изведнъж си спомни енергичното лице с издадена брадичка на продавача, от когото си купуваше пури, и нарисува на човека същото това лице с брадичката. Засмя се от радост. Изведнъж от мъртва, измислена, фигурата стана жива, и то такава, че не биваше вече да се променя. Тая фигура живееше и беше ясно и несъмнено очертана. Можеше да поправи скицата съобразно изискванията на тая фигура, можеше и дори трябваше да разположи иначе краката, да промени съвсем положението на лявата ръка и да отметне косата. Но като правеше тия поправки, той не изменяше фигурата, а само отстраняваше това, което я затуляше. Той сякаш махаше от нея ония покривки, поради които тя не се виждаше цяла; всяка нова черта само изтъкваше повече цялата фигура в пълната ѝ енергична сила, такава, каквато бе му се представила изведнъж от направеното стеариново петно. Той внимателно завършваше фигурата, когато му донесоха картичките.

– Ей сега, ей сега!

Отиде при жена си.

– Е, стига, Саша, не се сърди! – каза ѝ той, като се усмихваше плахо и нежно. – Ти бе виновна. Аз бях виновен. Ще уредя всичко. – И след като се помири с жена си, облече маслиненото си палто с кадифена яка, сложи си шапката и тръгна към ателието. Бе забравил вече сполучливата фигура. Сега го радваше и вълнуваше посещението, което правеха на ателието му тия важни руси, пристигнали с каляска.

За картината си, тая, която сега беше на статива му, дълбоко в душата си той имаше мнение, че такава картина никой никога досега не е рисувал. Не мислеше, че картината му е по-хубава от всички картини на Рафаел, но знаеше, че онова, което

искаше да предаде и бе предал в тая картина, никой никога не бе постигнал. Това нещо той знаеше със сигурност и го знаеше отдавна, откак бе почнал да я рисува; но мненията на другите, каквито и да бяха те, все пак имаха грамадно значение за него и го вълнуваха до дъното на душата. Всяка забележка, дори най-нищожната, която показваше, че познавачите виждат поне една малка част от онова, което той виждаше в тая картина, го вълнуваше до дъното на душата. На своите критици той винаги приписваше по-голяма дълбочина на разбиране от тая, която той самият имаше, и винаги очакваше от тях нещо такова, което сам не виждаше в картината си. И както му се струваше, често намираше това нещо в преценката на зрителите.

С бързи крачки той се приближаваше до вратата на ателието си и въпреки вълнението изведнъж го поразиха меко осветената фигура на Ана, която бе се изправила в сянката при входа и слушаше разпаления Голенищчев, който ѝ казваше нещо, и в същото време очевидно искаше да огледа приближаващия се художник. Той дори сам не забеляза как, приближавайки се до тях, улови и погълна това впечатление, както беше и с брадичката на тютюнопродавача, и го скъта нейде, отдето щеше да го извади, когато потрябва. Посетителите, разочаровани вече предварително от разказа на Голенищчев за художника, се разочароваха още повече от външността му. Среден на ръст, набит, с чевръста походка, с кафява шапка, маслинено палто и тесни панталони, тогаз, когато отдавна вече се носеха широки, и особено с обикновеното си широко лице, върху което бе съчетан израз на стеснение и желание да запази достойнството си, Михайлов им направи неприятно впечатление.

– Моля, заповядайте – каза той, като се стараеше да изглежда равнодушен, влезе в коридора, извади ключа от джоба си и отключи вратата.

XI

Когато влязоха в ателието, художникът Михайлов още веднъж изглежда гостите и отбеляза във въображението си и израза върху лицето на Вронски, особено скулите му. Въпреки че естетичното му чувство непрестанно работеше, събирайки материал, въпреки че чувствуваше все по-голямо и по-голямо вълнение, понеже наближаваше моментът, когато ще чуе мнения за картината си, той бързо и тънко по неуловими признаци си създаваше представа за тия три лица. Тоя (Голенищчев) е тукашен русин. Михайлов не си спомняше нито фамилията му, нито къде го бе срещал и какво бе говорил с него. Спомняше си само лицето му, както помнеше всички лица, които бе виждал някога, но си спомняше също, че това бе едно от ония лица, които във въображението си той бе отделил в един огромен дял от фалшиво значителни и бедни откъм израз физиономии. Дългите коси и твърде откритото чело придаваха външна значителност на лицето, което имаше детски неспокоен израз, съсредоточен в основата на тесния нос. Според преценката на Михайлов Вронски и Каренина трябва да са знатни и богати руси, които като всички богати руси не разбират нищо от изкуство, но се преструват на любители и ценители. „Сигурно са видели вече всички старини и сега обикалят ателиетата на новите, на шарлатанина немец и на глупака прерафаелит англичанин, а при мене идват само за да имат пълна представа“ – мислеше той. Познаваше много добре маниера на дилетантите (колкото по-умни са те, толкова по-зле) да разглеждат ателиетата на съвременните художници само за да имат право да кажат, че изкуството е в упадък и че колкото повече гледаш новите, толкова повече виждаш колко неподражаеми си остават големите стари майстори. Той очакваше всичко това, четеше го по лицата им, виждаше го в равнодушната небрежност, с която говореха помежду си, наблюдаваха манекените и бюстовете и свободно се разхождаха, като чакаха той да открие картината. Но въпреки това, докато преместваше етюдите си, вдигаше завесите и снемаше покривката, той изпитваше силно вълнение, толкова повече, че макар според него всички знатни и богати руси да са говеда и простаци, и Вронски, и особено Ана му харесваха.

– Ето, заповядайте! – каза той, като посочи картината и с чевръстата си походка се отдръпна настрана. – Това е разпитът при Пилат. Матей, глава XXVII – каза той, чувствувайки, че устните му започват да треперят от вълнение. Той се отдръпна и застана зад тях.

Няколко секунди, докато посетителите мълчаливо наблюдаваха картината,

Михайлов също я гледаше, но я гледаше с равнодушен, чужд поглед. В тия няколко секунди той бе предварително уверен, че тъкмо те, тия посетители, които толкова презираше преди една минута, ще произнесат висока, пресправедлива оценка за картината му. Той бе забравил всичко, което мислеше за картината си по-рано, през тия три години, докато я рисуваше; забравил бе всичките й достойнства, които бяха несъмнени за него, и сега я наблюдаваше с техния равнодушен, чужд, нов поглед и не виждаше нищо хубаво в нея. Виждаше на пръв план сърдитото лице на Пилат и спокойното лице на Христа, а на втори план фигурите на Пилатовите слуги и лицето на Йоан, което се взираше в това, което става. Сега, когато гледаше с техните очи, всяко лице, със своя особен характер, до което той се бе домогнал с такова търсене, с такива грешки и поправки, всяко лице, което бе му създало толкова мъки и радост, и всички тия лица, които бе размествал толкова пъти, за да постигне общото, всички отсенки в колорита и тоновете, които бе постигнал с такъв труд – всичко това заедно му се виждаше една баналност, повтаряна хиляди пъти. Когато погледна картината с техните очи, дори най-скъпото за него лице, лицето на Христа, което беше център на картината и бе му доставило такъв възторг при постигането му, беше изцяло изгубено за него. Той виждаше едно добре нарисувано (а дори не и добре – той виждаше сега ясно много недостатъци) повторение на ония безконечни Христосовци на Тициан, Рафаел и Рубенс и на същите войници, и на Пилат. Всичко това беше изтъркано, бедно и старо и дори лошо нарисувано – пъстро и слабо. Те ще бъдат прави, когато в присъствието на художника ще изрекат престорено учтиви фрази, а ще го съжаляват и ще му се смеят, когато останат сами.

Стана му много тежко от това мълчание (макар че то продължи не повече от една минута). За да го прекъсне и покаже, че не е развълнуван, той направи усилие над себе си и се обърна към Голенишчев.

– Струва ми се, че съм имал удоволствието да се срещна с вас – каза му той, като се озърташе неспокойно ту към Ана, ту към Вронски, за да не изтърве нито една черта от израза на лицата им.

– Разбира се, виждахме се у Роси, помните ли, на оная вечеринка, дето декламираше италианската госпожица – новата Рашел – свободно запrikaзва Голенишчев, като откъсна без ни най-малко съжаление погледа си от картината и се обърна към художника.

Но като забеляза, че Михайлов чака мнението му за картината, каза:

– Картината ви е напреднала доста, откак я видях последния път. И както тогава, така и сега необикновено ме поразява фигурата на Пилат. Колко разбран ти става той, той добър, отличен човек, но чиновник до дъното на душата си, който не знае какво прави. Но, струва ми се...

Живото лице на Михайлов изведнъж просия цяло: очите му светнаха. Той искаше да каже нещо, но не можа да проговори от възмущение и се престори, че се закашля. Колкото и малко да ценеше способността на Голенишчев да разбира изкуството, колкото и нищожна да беше тая справедлива забележка за верния израз на лицето на Пилат като чиновник, колкото и обидно да му се виждаше, че му правят най-напред такава нищожна забележка, преди да е станало дума за най-важните неща, Михайлов беше във възторг от тая преценка. Самият той мислеше за фигурата на Пилат същото, което каза Голенишчев. Че тая преценка беше една от милионите други преценки, които можеха да бъдат верни, в което Михайлов бе твърдо убеден, това не намаляваше значението на забележката, изказана от Голенишчев. Той обикна Голенишчев за тая забележка и неговата умърлушеност веднага се замени с възторг. Изведнъж цялата му картина оживя пред него с цялата неизразима сложност на всичко живо. Михайлов отново се опита да каже, че и той разбира така Пилат; но устните му непокорно трепереха и той не можа да проговори. Вронски и Ана също си приказваха нещо с оня тих глас, с който обикновено хората говорят на художествените изложби – донейде за да не оскърбят художника, а донейде за да не кажат високо някоя глупост, каквато много лесно може да се каже, когато се говори за изкуство. На Михайлов се стори, че картината и на тях направи впечатление. Той пристъпи до тях.

– Чуден е изразът на Христа! – каза Ана. От всичко, що видя, той израз й хареса най-много; тя чувствуваше, че това е центърът на картината и затова на художника ще бъде приятно да го похвалят. – Ясно е, че той съжалява Пилат.

Това беше пак една от милионите верни преценки, които можеха да се направят

за картината му и за фигурата на Христа. Тя каза, че той съжалява Пилат. В израза на Христа трябва да има и жалост, защото в него има израз на любов, на неземно спокойствие, готовност за смърт и съзнание за безполезността на думите. Разбира се, у Пилат има израз на чиновник, а у Христа – израз на жалост, защото единият олицетворява плътския, а другият – духовния живот. Всичко това и много други неща минаха през ума на Михайлов. И отново лицето му засия от възторг.

– Пък и как е направена тая фигура, колко въздух! Можем да отменим – каза Голенищчев, който с тая забележка очевидно искаше да покаже, че не одобрява съдържанието и идеята на фигурата.

– Да, чудно майсторство! – каза Вронски. – Как изпъкват тия фигури на задния план! Това се казва техника – каза той, като се обръщаше към Голенищчев и с това загатваше за някогашния им разговор за отчаянието на Вронски, че ще може да придобие тая техника.

– Да, да, чудно! – потвърдиха Голенищчев и Ана. Въпреки възбуденото състояние, в което се намираше, забележката за техниката болезнено сви сърцето на Михайлов, той сърдито погледна Вронски и изведнъж се начумери. Той често бе чувал думата _техника_ и никак не разбираше какво искат да кажат с тая дума.

Знаеше, че под тая дума разбират механичната способност да рисуваш, напълно независима от съдържанието. Често, както и при сегашната похвала, забелязваше, че противопоставят техниката на вътрешното достойнство, сякаш е възможно да се нарисува хубаво онова, което е грозно. Знаеше, че когато се разкрива съдържанието, и то напълно, е необходимо голямо внимание и предпазливост, за да не се похаби самото произведение; но тук няма никаква техника, никакво изкуство да се рисува. Ако на едно малко дете или на готвачката му също се открие това, което той е видял, тя също би могла да разбере това, което вижда. А само с механична способност дори най-опитният и изкусен живописец-техник не би могъл да нарисува нищо, ако преди това не биха му се открили границите на съдържанието. Освен това той виждаше, че ако се говори за техника, той не би могъл да се похвали с такава. Във всичко, което рисуваше и бе нарисувал, виждаше поразителни недостатъци поради неумелото разкриване на съдържанието, които не можеше вече да поправи, без да похаби цялото произведение. И почти във всички фигури и лица виждаше, че не е успял напълно да разкрие съдържанието, а това разваляше картината.

– Може да се каже само едно, ако позволите да направя тая забележка... – обади се Голенищчев.

– Ах, много се радвам и ви моля – каза Михайлов и се усмихна престорено.

– То е, че у вас Той е даден като човекобог, а не като богочовек. Впрочем зная, че тъкмо това сте и искали.

– Аз не мога да рисувам такъв Христос, какъвто нямам в душата си – мрачно каза Михайлов.

– Да, но в такъв случай, ако позволите да изкажа мисълта си... Вашата картина е толкова хубава, че моята забележка не може да ѝ повреди, и после това е мое лично мнение. У вас това е друго. Самият мотив е друг. Но да вземем, ако щете, Иванов. Смятам, че ако се гледа на Христа като на историческо лице, по-добре е било Иванов да избере друга историческа тема, нова, неразработвана.

– Но ако това е най-великата тема, която се явява пред изкуството?

– Ако се потърсят, ще се намерят други. Но работата е там, че изкуството не търпи спор и разсъждения. А при картината на Иванов за вярващия и за невярващия изниква въпросът: Бог ли е това, или не е Бог? И се разрешава единството на впечатлението.

– Защо пък? Струва ми се – каза Михайлов, – че за образованите хора не може вече да има спор.

Голенищчев не се съгласи с това и като поддържаше първата си мисъл за единство на впечатлението, необходимо в изкуството, обори Михайлов.

Михайлов се вълнуваше, но не умееше да каже нищо в защита на мисълта си.

XII

Ана и Вронски отдавна вече се споглеждаха, като съжаляваха за умната

бърливост на приятеля си, и най-после, без да дочака домакина, Вронски мина към друга, малка картина.

– Ах, колко е хубава, колко е хубава! Чудно! Колко е хубава! – в един глас запrikaзваха те.

„Какво ли им харесва толкова?“ – помисли Михайлов. Той дори бе забравил тая картина, рисувана преди три години. Забравил бе всички страдания и възторзи, които бе преживял с тая картина, която няколко месеца непрестанно, ден и нощ, го бе занимавала, забравил бе, както забравяше винаги завършените си картини. Не обичаше дори да я гледа и бе я изложил само защото чакаше един англичанин, който искаше да я купи.

– Това е просто един отдавнашен етюд – каза той.

– Колко е хубаво! – каза Голенищев, който очевидно също бе завладян искрено от прелестта на картината.

В сянката на една ракета две момчета ловят риба с въдица. Едното, по-голямото, току-що е хвърлило въдицата и грижливо издърпва поплавъка иззад храста, цяло погълнато от тая работа; другото, по-малкото, лежи на тревата, опряло чорлава руса глава на облакътените си ръце, и със замислените си сини очи гледа във водата. За какво мисли то?

Възхищението пред тая негова картина пробуди у Михайлов предишното възмущение, но той се страхуваше и не обичаше това празно чувство към миналото и затова, макар и да се радваше на тия похвали, искаше да отвлече посетителите към трета картина.

Но Вронски попита не се ли продава картината. За Михайлов, развълнуван от това посещение, повдигането на паричния въпрос сега беше твърде неприятно.

– Тя е изложена за продажба – отвърна той мрачно начумерен.

Когато посетителите си отидоха, Михайлов седна срещу картината с Пилат и Христа и си повтаряше наум онова, което тия посетители бяха казали или мислеха, без да го кажат, за картината му. И странно: онова, което имаше такава тежест за него, когато те бяха тук и когато той мислено застава на тяхното гледище, изведнъж загуби за него всякакво значение. Той започна да гледа на картината с истинския си поглед на художник и стигна до онова състояние на увереност в съвършенството и поради това в значителността на картината си, което му бе необходимо, за да се издигне над всички други интереси, защото той можеше да работи само при такова напрежение.

Кракът на Христа все пак не беше даден добре в перспектива. Той взе палитрата и започна да работи. Докато поправяше крака, непрестанно се взираше във фигурата на Йоан на задния план, която посетителите дори не забелязаха, но която, той знаеше това, беше върхът на съвършенството. След като завърши крака, искаше да се залови с тая фигура, но се почувствува твърде развълнуван за това. Той еднакво не можеше да работи, когато беше равнодушен, както и когато беше твърде размекнат и виждаше прекалено всичко. Имаше само едно стъпало в тоя преход от равнодушие към вдъхновение, когато можеше да работи. А днес той бе твърде развълнуван. Искеше да покрие картината, но се спря и като държеше в ръка покривката и блажено се усмихваше, дълго се взира във фигурата на Йоан. Най-после сякаш се откъсна с тъга, спусна покривката и уморен, но щастлив си тръгна към къщи.

На връщане Вронски, Ана и Голенищев бяха особено оживени и весели. Говореха за Михайлов и картините му. Думата „талант“, под която разбираха една вродена, почти физическа способност, независима от ума и сърцето, и с която искаха да изразят всичко, преживявано от художника, особено често се преплиташе в разговора им, защото тая дума им бе необходима, за да нарекат онова, за което нямаха никакво понятие, но за което искаха да говорят. Казваха, че не може да му се отрече талант, но че талантът му не може да се развие поради липса на образование – общо нещастие на нашите руски художници. Но картината с момчетата бе се врязала в паметта им и те току се връщаха към нея.

– Колко е хубава! Как му се е удала тая работа и колко е естествена! Той дори не разбира колко е хубава тя. Да, трябва да не я изтървем и да я купим – каза Вронски.

Михайлов продаде картината си на Вронски и се съгласи да нарисува портрет на Ана. В определения ден дойде и започна работа.

Още от петия сеанс портретът поразил всички, особено Вронски, не само с приликата, но и с особената ѝ хубост. Чудно беше как Михайлов бе успял да долови тая нейна особена хубост. „Трябва човек да я е познавал и обичал, както съм я обичал аз, за да долови този неин мил душевен израз“ – мислеше Вронски, макар че едва от тоя портрет той бе открил у нея тоя мил душевен израз. Но тоя израз беше толкова правдив, че както нему, така и на другите се струваше, че са го познавали отдавна.

– Колко време се мъча и не можах да направя нищо – каза той за своя портрет, – а той я погледна и я нарисува. Ето какво значи техниката.

– Това ще дойде – утешаваше го Голенищев, според когото Вронски имаше и талант, и главно образование, което дава възвишен поглед за изкуството. Убеждението на Голенищев, че Вронски има талант, се поддържаше и от това, че той имаше нужда от съчувствието и похвалите на Вронски за статиите и мислите му и чувствуваше, че похвалите и подкрепата трябва да бъдат взаимни.

В чуждата къща и особено в палацото у Вронски Михайлов беше съвсем друг човек, отколкото в ателието си. Беше неприязнено почтителен, сякаш се боеше да се сближи с хора, които не уважаваше. Наричаше Вронски „ваше сиятелство“ и въпреки поканите на Ана и Вронски никога не оставаше на обед и идваше само за сеансите. Повече, отколкото към другите, Ана беше ласкава с него и благодарна за портрета. Вронски беше повече от учтив и очевидно се интересуваше от мнението на художника за своята картина. Голенищев не пропускаше случай да внушава на Михайлов истинските разбирания за изкуството. Но Михайлов оставаше еднакво студен към всички. Ана долавяше по погледа му, че обича да я гледа; но той отбягваше да говори с нея. Когато Вронски говореше за своята живопис, той упорито мълчеше и също така упорито мълчеше, когато му показваха картината на Вронски и очевидно се отегчаваше от разговорите на Голенищев, но не му възразяваше.

Изобщо със сдържаното си и неприятно, сякаш враждебно отношение Михайлов никак не им хареса, когато го опознаха по-отблизо. И се радваха, когато сеансите свършиха и в ръцете им остана прекрасният портрет, а той престана да идва.

Голенищев пръв изрази мисълта на всички, а именно, че Михайлов просто завивда на Вронски.

– Да предположим, че не завивда, защото има _талант_; но него го е яд, че един придворен и богат човек, при това граф (та те мразят всичко това), без особен труд прави същото, ако не и по-хубаво от него, който е посветил на това целия си живот. И главно, образованието, което той няма.

Вронски защитава Михайлов, но дълбоко в душата си вярваше в това, защото според него човек от друг, по-низш свят не може да не завивда.

Портретът на Ана, едно и също нещо рисувано от натура и от двамата, трябваше да покаже на Вронски разликата, която съществуваше между него и Михайлов; ала той не я виждаше. Но едва след Михайлов той престана да рисува Ана, защото сметна, че това сега е излишно. Ана продължаваше да работи картината си от средновековния живот. И той самият, и Голенищев, и особено Ана намираха, че е много хубава, защото приличала много повече на знаменитите картини, отколкото картината на Михайлов.

А пък Михайлов, въпреки че портретът на Ана бе го увлякъл доста, се радваше още повече от тях, когато сеансите завършиха и той не беше принуден да слуша повече разсъжденията на Голенищев върху изкуството и можеше да забрави за живописиста на Вронски. Той знаеше, че не може да се забрани на Вронски да си играе на живопис; знаеше, че той и всички дилетанти имат пълно право да рисуват, каквото си искат, но му беше неприятно. Не може да се забрани на един човек да си направи голяма кукла от восък и да я целува. Но ако тоя човек с куклата дойде и седне при някой влюбен и започне да гали куклата си, както влюбеният гали оная, която обича, на влюбения ще бъде неприятно. Същото неприятно чувство изпитваше и Михайлов, когато виждаше живописиста на Вронски; беше му и смешно, и досадно, и жалко, и оскърбително.

Увлечението на Вронски от живописиста и средните векове не продължи дълго. Той имаше толкова вкус към живописиста, че не можа да довърши картината си. Престана да я

рисува. Смътно долавяше, че недостатъците ѝ, които в началото се забелязваха слабо, ще бъдат поразителни, ако я продължи. С него се случи същото, както и с Голенищчев, който чувствуваше, че няма вече какво да каже и постоянно се самоизмамваше, че мисълта му не е узряла, че обмисля всичко и събира материали. Но Голенищчев се озлобяваше и измъчваше от това, а Вронски не можеше да се мами и измъчва и особено да се озлобява. Със свойствената му решителност на характера той престана да се занимава с живопис, без да обяснява защо и без да се оправдава.

Но без това занимание животът му и тоя на Ана, която се чудеше на неговото разочарование, му се видя така отегчителен в този италиански град, палацото изведнъж стана така явно старо и мръсно, толкова неприятно проличаха петната по завесите, пукнатините по подовите, олющената мазилка по корнизите и толкова отегчителен стана тоя все един и същ Голенищчев, италианецът професор и немецът пътешественик, че трябваше да променят живота си. Решиха да си заминат за Русия, на село. В Петербург Вронски възнамеряваше да направи подялба с брат си, а Ана да види сина си. А лятото смятаха да прекарат в голямото бащино имение на Вронски.

XIV

Левин беше женен от три месеца. Той бе щастлив, но съвсем не така, както очакваше. На всяка крачка намираще разочарование в по-ранните си мечти и едно ново неочаквано очарование. Левин беше щастлив, но откакто бе заживял семеен живот, на всяка крачка виждаше, че това съвсем не е онова, което си представяше. На всяка крачка изпитваше онова, което изпитва човек, който, след като се е любувал на плавното, щастливо плуване на някоя лодка в езерото, сам се е качил на тая лодка. Той виждаше, че не е достатъчно само да пазиш равновесие, без да се люлееш, но трябва и да пресмяташ, без да забравяш нито за миг накъде да плуваш, да знаеш, че под тебе има вода и трябва да гребеш и че несвикналите ръце отмаляват, защото това е лесно само като го гледаш, но е много трудно да го правиш, макар че е доста приятно.

Някога като ерген, когато наблюдаваше чуждия съпружески живот, дребните грижи, свади и ревност, той се усмихваше презрително в душата си. Според него в неговия бъдещ съпружески живот не само не можеше да има нищо подобно, но струваше му се, че дори всички външни форми трябва да се различават напълно и във всичко от живота на другите. И изведнъж вместо това неговият живот с жена му не само не се нареди особено, а, наопаки, целият се изгради от същите ония най-нищожни дреболии, които той така много презираше по-рано, но които сега, въпреки волята му, добиваха необикновено и несъмнено значение. И Левин виждаше, че уреждането на всички тия дреболии съвсем не е така лесно, както му се струваше по-рано. Макар и да смяташе, че има най-точна представа за семейния живот, както всички мъже и той неволно си представяше семейния живот само като любовно наслаждение, на което не трябва да пречи нищо и от което дребните грижи не могат да го отвлечат. Според него той трябваше да върши работата си и да си отпочива от нея сред щастието на любовта. Кити трябваше да бъде любима и нищо повече. Но като всички мъже и той забравяше, че и тя трябва да работи. И се чудеше как тя, тая поетична, прелестна Кити, можеше не само още в първите седмици, но дори още в първите дни на семейния живот да мисли, да помни и да се грижи за покривки, за мебели, за дюшеци за гостите, за подноса, за готвача, за обедата и т.н. Още като годеник той бе поразен от тая категоричност, с която тя се отказа да заминат в чужбина и реши да отидат на село, сякаш знаеше нещо такова, което бе необходимо, и освен за любовта си можеше да мисли и за странични неща. Това го оскърби тогава, а сега няколко пъти го оскърбяваха нейните дребни грижи и старания. Но той виждаше, че това е необходимо за нея. И понеже я обичаше, не можеше да не се любува на тия грижи, макар че не знаеше защо, макар че им се присмиваше. Присмиваше се, като я гледаше как подрежда мебелите, докарани от Москва, как оправя поновому своята и неговата стая, как слага завеси, как разпределя бъдещото помещение за гости, за Доли, как нагласява стая за новата си прислужница, как поръчва обедата на стареца-готвач, как влиза в препирня с Агафя Михайловна, отнемайки ѝ грижата за провизии. Той виждаше, че старецът-готвач се усмихва, като слуша неумелите ѝ неизпълними нареждания, и ѝ се любува; виждаше, че

Агафия Михайловна умислено и ласкаво клати глава на новите разпоредби на младата госпожа относно килера; виждаше, че Кити е необикновено мила, когато през сълзи и смях идва да му съобщи, че слугинята Маша била свикнала да я смята за госпожица и поради това никой не я слушал. Всичко това му се виждаше мило, но чудно, и той мислеше, че би било по-добре без него.

Той не познаваше това чувство за промяна, което тя изпитваше, след като порано у дома си не можеше да има всичко, що ѝ се поиска – например зеле с квас или бонбони, а сега можеше да поръчва, каквото си иска, да купува цели купища бонбони, да харчи колкото си иска пари и да поръчва каквито си иска сладки.

Сега тя с радост мечтаеше за идването на Доли с децата особено защото ще може да поръчва за всяко от децата любимите им сладки, а Доли ще оцени цялата ѝ нова наредба. Тя сама не знаеше защо и за какво, но домакинската работа неудържимо я привличаше. Понеже инстинктивно чувствуваше приближаването на пролетта и знаеше, че ще има и мрачни дни, тя си виеше, както знаеше, гнездото и бързаше едновременно да го вие и да се учи как се прави това.

Тая дребнава загриженост на Кити, толкова противоположна на Левиновия идеал за възвишено щастие, на първо време беше едно от разочарованията му; но тая мила загриженост, чийто смисъл той не разбираше, но не можеше да не обича, беше едно от новите му очарования.

Другото разочарование и същевременно очарование бяха караниците. Левин никога не можеше да си представи, че между него и жена му може да има други отношения освен нежни, внимателни и любовни и изведнъж още първите дни те се скараха, така че тя му каза, че той не я обича, обича само себе си, заплака и размаха ръце.

Това тяхно първо скарване стана, защото Левин бе отишъл в новото селище и бе се забавил повече от половин час, понеже поиска да мине по прекия път и се заблуди. На връщане мислеше само за нея, за любовта ѝ, за щастието си и колкото повече наблюдаваше към къщи, толкова повече се разгаряше нежността му към нея. Втурна се в стаята със същото чувство и дори по-силно от онова, с което бе отишъл у Шчербацки да прави предложение. И изведнъж тя го посрещна с мрачен израз, какъвто не бе виждал никога у нея. Искаше да я целуне, но тя го отблъсна.

– Какво значи това?

– Тебе ти е весело... – започна тя с желанието да бъде спокойно-язвителна.

Но още щом отвори уста, от нея се изтръгнаха укор ни думи на безсмислена ревност, на всичко онова, което бе я измъчвало през тоя половин час, който бе прекарала неподвижно, седнала на прозореца. Едва сега за пръв път той разбра ясно онова, което не разбираше, когато след венчавката бе я повел от черквата. Разбра, че тя не само му е близка, но че сега той не знае де свършва тя и де започва той. Разбра го по онова мъчително чувство на раздвоение, което изпитваше в тоя миг. В първия момент се оскърби, но още същия миг почувствува, че не може да бъде оскърбен от нея, че тя и той са едно и също нещо. В първия миг изпитваше чувство, подобно на онова, което човек изпитва, когато, след като е получил неочаквано силен удар отзад, с яд и желание за мъст се обръща, за да намери виновника, и се убеждава, че той самият се е ударил неочаквано, че няма на кого да се сърди и трябва да понесе и облекчи болката си.

Отпосле той никога вече не чувствуваше това с такава сила, но тоя първи път дълго не можа да се опомни. Съвсем естествено би било да се оправдае, да ѝ докаже, че вината е у нея; но да ѝ докаже това, значеше да я разсърди още повече и да направи по-голям разрива, който бе причина за цялата неприятност. Едно привично чувство го караше да отхвърли вината от себе си и да я стовари върху нея; но друго, по-силно чувство го караше по-скоро, колкото се може по-скоро да изглади станалото спречкване, за да не го остави да се засили. Да се остане с такова несправедливо обвинение, беше мъчително, но още по-лошо беше да се оправдае и да ѝ причини болка. Като човек, който в полусън се измъчва от някаква болка, той искаше да откъсне, да отхвърли от себе си болното място, но след като бе се опомнил, чувствуваше, че болното място е самият той. Трябваше само да се помъчи да помогне на болното място да изтърпи и той се помъчи да направи това.

Помириха се. Съзнала вината си, но без да я признае, тя стана по-нежна към него и те изпитаха ново, удвоено любовно щастие. Но това не попречи тия спречквания да се повтарят, и то дори особено често, по най-неочаквани и нищожни поводи. Тия

спречквания ставаха често и поради това, че те не знаеха още кое е важното и за единия, и за другия и защото на първо време постоянно и двамата често биваха в лошо настроение. Когато единият имаше добро, а другият лошо настроение, мирът не се нарушаваше, но когато и двамата се случваха в лошо настроение, спречкванията ставаха поради такива необясними със своята нищожност причини, че отпосле просто не можеха да си спомнят защо са се карали. Наистина, когато и двамата имаха добро настроение, радостта им от живота се удвояваше. Но все пак тия първи дни бяха тежко време за тях.

През цялото това първо време особено живо се чувствуваше една натегнатост, сякаш изопваха ту на едната, ту на другата страна веригата, с която бяха свързани. Изобщо тоя меден месец, сиреч първият месец след сватбата, от който по традиция Левин очакваше толкова много, не само не беше меден, но се запази в спомените и на двамата като най-тежко и унижително време от живота им. В по-късния си живот и двамата еднакво се мъчеха да заличат от паметта си всички грозни, срамни обстоятелства от това болно време, когато и двамата рядко биваха в нормалното си настроение, рядко биваха такива, каквито са.

Едва на третия месец от семейния им живот, след като се върнаха от Москва, дето бяха ходили за един месец, животът им стана по-спокоен.

XV

Те току-що бяха пристигнали от Москва и се радваха на уединението си. Той седеше до писмената маса в кабинета си и пишеше. Облечена и днес със същата тъмнолилава рокля, която носеше първите дни след женитбата си и която той особено помнеше и обичаше, тя седеше на дивана, на същия стар кожен диван, който винаги е бил в кабинета на Левиновите дядо и баща, и се занимаваше с *broderie anglaise**. Той мислеше и пишеше с постоянното радостно чувство от присъствието ѝ. Не беше престанал да се занимава както със стопанството, така и с книгата, в която трябваше да изложи основите на новото стопанство; но както по-рано тия занимания и мисли му се видяха дребни и нищожни в сравнение с мрака, който бе покрил целия живот, също така незначителни и дребни му се виждаха сега в сравнение с тоя облян в ярката светлина на щастието предстоящ живот. Той продължаваше заниманията си, но сега чувствуваше, че центърът на тежестта на вниманието му се е преместил върху друго и поради това съвсем иначе и по-ясно гледа на работата си. По-рано тая работа беше за него спасение от живота. По-рано чувствуваше, че без тая работа животът му ще бъде много мрачен. А сега тия занимания му бяха необходими, за да не бъде животът твърде еднообразно светъл. След като се залови отново с ръкописите си и прочете това, което бе написал, с удоволствие видя, че работата заслужава да се занимава с нея. Тя беше нова и полезна. Много от по-раншните мисли му се видяха излишни и крайни, но когато поднови в паметта си цялата работа, много пропуснати неща му станаха ясни. Сега пишеше нова глава върху причините за неизгодното положение на земеделието в Русия. Доказваше, че бедността в Русия произлиза не само от неправилното разпределение на поземлената собственост и от неправилната насока, но че за това е помогнала в последно време неестествено присадената в Русия външна цивилизация, особено пътищата за съобщение, железниците, които докараха централизация в градовете, развитие на разкоша и поради това, в ущърб на земеделието, развитие на фабричната индустрия, на кредита и неговия спътник – борсовата игра. Струваше му се, че при нормално развитие на богатството в държавата всички тия явления настъпват само когато в земеделието е вложен вече значителен труд, когато то е поставено при правилни или поне определени условия, че богатството на страната трябва да расте равномерно и особено така, че другите отрасли да не изпреварват земеделието; че съобразно с известно състояние на земеделието трябва да има и съответни пътища за съобщение и че при нашето неправилно използване от земята железните пътища, предизвикани не от икономическа, а от политическа необходимост, са предивременни и вместо да подпомогнат земеделието, както се очакваше, те го спъват, понеже го изпреварват и предизвикват развитие на индустрията и кредита, и затова както едностранчивото и предивременно развитие на един орган в животното би попречило на общото му развитие, така и за

общото развитие на богатството в Русия кредитът, пътищата за съобщение и засилването на фабричната дейност, несъмнено необходими за Европа, дето са навременни, у нас причиняват само вреда, тъй като изместват главния належащ въпрос за организиране на земеделието.

[* Английска бродерия.]

Докато той пише това, тя мислеше колко неестествено внимателен бе мъжът ѝ с младия княз Чарски, който много нетактично бе любезничил с нея в навечерието на заминаването им. „Но той ме ревнува – мислеше тя. – Боже мой! Колко е мил и глупав! Да ревнува мене! Ако знаеше, че за мене всички те са като готвача Пьотр – мислеше тя, като гледаше със странно за себе си чувство за собственост тила и червения му врат. – Макар че ми е жал да го откъсна от работата му (но той ще я навакса!), трябва да видя лицето му; дали ще почувствува, че го гледам? Искам да се обърне... Искам, хайде!“ – и тя отвори по-широко очи, като искаше с това да усилва действието на погледа си.

– Да, те поглъщат всички сокове и придават лъжлив блясък – промърмори той, спря да пише и като почувствува, че тя го гледа и се усмихва, се обърна.

– Какво има? – попита той усмихнат и стана.

„Обърна се“ – помисли тя.

– Нищо, исках да се обърнеш – каза тя, като го гледаше и искаше да разбере дали го е яд, или не, задето го е откъснала от работата му.

– Колко ни е хубаво заедно! Искам да кажа, на мене – каза той и пристъпи до нея, грейнал в щастлива усмивка.

– И мене ми е много хубаво! Не ще отида никъде, особено в Москва.

– Ами за какво мислеше?

– Аз ли? Мислех... Не, не, иди си пиши, не се отвличай – каза тя, като се нацупи, – пък и аз трябва да изрежа ей тия дупчици, виждаш ли?

Тя взе ножицата и започна да изрязва.

– Не, кажи ми какво – каза той, като седна до нея и следеше кръгообразното движение на малката ножица.

– Ах, какво мислех ли? Мислех за Москва, за твоя тил.

– Защо именно на мене е дадено такова щастие? Неестествено е. Прекалено хубаво – каза той и целуна ръката ѝ.

– За мене, наопаки, колкото е по-хубаво, толкова е по-естествено.

– А ти имаш плитчица – каза той, като обърна предпазливо главата ѝ. – Плитчица. Виждаш ли, ето тук. Не, не, ние си имаме работа.

Но работата вече не продължи и те като виновни отскочиха един от друг, когато Кузма влезе да доложи, че чаят е готов.

– Ами от града дойдоха ли? – попита Левин Кузма.

– Току-що пристигнаха, гласят се.

– Но ела по-скоро – каза му тя на излизане от кабинета, – иначе ще прочета писмата без тебе. И нека посвирим на четири ръце.

Когато остана сам, той прибра тетрадките си в новата, купена му от нея чанта и започна да мие ръцете си на новия умивалник с нови елегантни принадлежности, които се бяха появили пак с нея. Левин се усмихваше на мислите си и неодобрително клатеше глава при тия мисли; измъчваше го едно чувство, подобно на разкаяние. В сегашния му живот имаше нещо срамно, изнежено, капуанско, както се изразяваше той. „Не е добре да се живее така – мислеше той. – Ето минаха близо три месеца, а аз не работя почти нищо. Днес почти за пръв път се залових сериозно за работа – и какво? Едва започнах и оставих. Дори обикновените си занимания – и тях почти съм зарязал. За стопанството също не се грижа. Ту ми е жал да я оставя, ту виждам, че ѝ е скучно. А пък аз си мислех, че до женитбата живота не го бива, не се смята и че истинският живот започва след женитбата. А ето минаха близо три месеца и аз никога не съм прекарвал така празно и безполезно времето си. Не, не бива така, трябва да започна. Разбира се, тя не е виновна. Не мога да я укоря за нищо. Самият аз трябваше да бъда по-твърд, да запазя мъжката си независимост. Иначе и аз ще свикна така, и нея ще науча... Разбира се, тя не е виновна“ – каза си той.

Но за един недоволен човек е трудно да не укори другия, и то най-близкия си, в това, от което е недоволен. И на Левин смътно му минаваше през ума, че вината не е у самата нея (тя не можеше да бъде виновна за нищо), но виновно е възпитанието ѝ,

твърде повърхностно и фриволно. („Тоя глупак Чарски: зная, че тя искаше, но не можеше да го спре.“) „Да, освен интереса към къщи (тя има такъв), освен тоалета и освен *broderie anglaise* тя няма други сериозни интереси. Нито интерес към моята работа, към стопанството, към селяните, нито към музиката, в която е доста силна, нито към четенето. Тя не работи нищо и е напълно довольна.“ В душата си Левин осъждаше това и още не можеше да разбере, че тя се подготвя за оня активен период, който трябваше да настъпи за нея, когато ще стане едновременно и жена на мъжа си, и домакиня на къщата, когато ще ражда, кърми и възпитава деца. Той не бе помислил, че тя инстинктивно знае това и готвейки се за тоя страшен труд, не се укоряваше за минутите на безгрижие и любовно щастие, от които се ползуваше сега, и весело виеше бъдещото си гнездо.

XVI

Когато Левин се качи на горния етаж, жена му седеше до новия сребърен самовар и новия чаен прибор; тя бе поканила старата Агафия Михайловна да седне при малката масичка, наляла й беше чай и четеше писмото на Доли, с която си пишеха редовно и често.

– Вижте, покани ме вашата госпожа, накара ме да седна при нея – каза Агафия Михайловна, като се усмихваше дружелюбно на Кити.

В тия думи на Агафия Михайловна Левин прочете развързката на оная драма, която напоследък се разиграваше между нея и Кити. Той видя, че въпреки всички горчивини, причинени на Агафия Михайловна от новата стопанка, която бе й отнела правото на управление, Кити все пак я бе победила и бе я накарала да я обича.

– Ето тука едно писмо и за тебе – каза Кити, като му подаде едно неграмотно писмо. – Изглежда, че е от оная жена, на твоя брат... – каза тя. – Не съм го чела. А това е от нашите и от Доли. Представи си, Доли водила Гриша и Таня на детски бал у Сарматски; Таня била маркиза.

Но Левин не я слушаше; той се изчерви, взе писмото на Мария Николаевна, предишната любовница на брат му Николай, и го зачете. Това беше вече второ писмо от нея. В първото си писмо Мария Николаевна пишеше, че брат му я изпъдил без никаква вина и с трогателна наивност добавяше, че макар да е пак в голяма бедност, тя не моли и не иска нищо, а я отчайва само мисълта, че без нея Николай Дмитриевич ще загине поради лошото си здраве, и молеше брат му да се интересува за него. Сега тя пишеше друго. Намерила Николай Дмитриевич, отново се събрала с него в Москва и заминала за един губернский град, дето той бил назначен на служба. Но там се скарал с началника и тръгнал обратно за Москва, но по пътя така се разболял, че едва ли ще стане – пишеше тя. „Все вас поменува, пък и пари вече няма.“

– Прочети, Доли пише за тебе – усмихната започна Кити, но изведнъж се спря, като забеляза промяна в израза на лицето на мъжа си.

– Какво ти е? Какво има?

– Тя ми пише, че братът Николай е на умиране. Аз ще замина.

Лицето на Кити изведнъж се промени. Мислите й за Таня, маркизата, за Доли – всичко изчезна.

– Кога ще заминеш? – каза тя.

– Утре.

– Мога ли да дойда и аз с тебе? – попита тя.

– Кити! Какво приказваш! – с укор каза той.

– Как какво? – оскърби се тя, задето той сякаш с нежелание и яд посрещна предложението й. – Защо пък да не дойда? Аз няма да ти преча. Аз...

– Аз отивам, защото брат ми умира – каза Левин. – А ти за какво...

– За какво ли? За същото, за което отиваш и ти.

„Дори в такъв важен за мене момент тя мисли само за това, че още й е скучно сама“ – помисли Левин. И този предлог при такава важна работа го разсърди.

– Това е невъзможно – строго каза той.

Агафия Михайловна видя, че работата отива към скарване, тихо остави чашата си и излезе. Кити дори не я забеляза. Тонът, с който мъжът й бе казал последните думи, я обиди особено с това, че той, изглежда, не вярваше на думите й.

– А пък аз ти казвам, че ако отидеш, ще дойда и аз с тебе, непременно ще дойда – бързо и ядосано запrikaзва тя. – Защо да е невъзможно? Защо казваш, че е невъзможно?

– Защото ще се пътува Бог знае къде, по какви пътища, по какви хотели. Ти ще ме затрудняваш – каза Левин, като се мъчеше да бъде хладнокръвен.

– Ни най-малко. Аз не искам нищо. Дето можеш ти, там и аз...

– Е, достатъчно е само това, че там е тая жена, с която ти не трябва да се сближаваш.

– Аз не зная нищо и не искам да зная кой е там и какво има. Знам, че братът на мъжа ми умира и мъжът ми отива при него, и аз ще отида с мъжа си, та да...

– Кити! Не се сърди. Но помисли, тая работа е толкова важна, че ми е тежко да мисля, че проявяваш чувство на слабост, на нежелание да останеш сама. Щом ти е скучно да стоиш сама, иди в Москва.

– Ето, ти винаги ми приписваш лоши, подли мисли – започна тя със сълзи от обида и гняв. – Аз нищо, нито слабост, нищо... Чувствувам, че е мой дълг да бъда с мъжа си, когато той е в беда, но ти искаш нарочно да ми причиниш болка, искаш нарочно да не ме разбереш...

– Не, това е ужасно! Да бъда някакъв си роб! – извика Левин, стана и нямаше повече сили да сдържа яда си. Но същия миг почувствува, че бие сам себе си.

– Но тогава защо се ожени? Да бе си стоял свободен. Защо се ожени, щом се разкайваш? – започна тя, скочи и избяга в приемната.

Когато той отиде да я намери, тя хълцаше със сълзи.

Той запrikaзва, като искаше да намери ония думи, които биха могли не да я разубедят, а само да я успокоят. Но тя не го слушайте и не се съгласяваше с нищо. Той се наведе към нея и я улови за ръката, която тя дърпаше.

Целуна ръката ѝ, целуна я по косите, отново целуна ръката ѝ – тя все мълчеше. Но когато обхвана с две ръце лицето ѝ и каза: „Кити!“ – тя изведнъж се опомни, разплака се, и се примири.

Решиха да заминат на другия ден заедно. Левин каза на жена си, че вярва, че тя иска да дойде само за да бъде полезна, съгласи се, че присъствието на Мария Николаевна при брат му не представлява нищо неприлично; но дълбоко в душата си той отиваше недоволен от нея и от себе си. Недоволен беше от нея, задето тя не можа да се реши да го пусне сам, когато това бе необходимо (и колко странно бе за него да мисли, че той, който доскоро не смееше да вярва в това щастие, че тя може да се влюби в него, сега се чувствуваше нещастен от това, че тя го обича прекалено!), а от себе си бе недоволен, задето не бе проявил характер. Още повече дълбоко в душата си не беше съгласен тя да има работа с оная жена, която е с брат му, и с ужас мислеше за всички спречквания, които можеха да изникнат. Само това, че жена му, неговата Кити, ще бъде в една и съща стая с една улична жена, го караше да тръпне от отвращение и ужас.

XVII

Хотелът в губернияския град, дето лежеше Николай Левин, беше един от ония губернияски хотели, които се уреждат по новите усъвършенствувани образци, с най-добри намерения за чистота, комфорт и дори елегантност, но които, поради публиката, която ги посещава, необикновено бързо се превръщат в мръсни кръчми с претенции за съвременни усъвършенствувания и поради самите тия претенции стават много по-лоши от старите, просто мръсни хотели. Тоя хотел беше стигнал вече до това състояние; и войникът с мръсен мундир, който пушеше цигара при входа и трябваше да представлява вратар, и желязната, вътрешна, мрачна и неприятна стълба, и бърбивият слуга с мръсен фрак, и общата зала с прашен букет от восъчни цветя, който украсяваше масата, и повсеместната мръсотия, прах и занемареност, и същевременно някакво ново съвременно железопътно самодоволно удобство на тоя хотел – всичко това породило у Левин след техния новобрачен живот най-тежко чувство, особено с това, че фалшивото впечатление, което правеше хотелът, никак не съвпадало с това, което ги очакваше.

Както винаги оказало се, че след въпроса за каква цена искат стая, нямало нито една хубава стая: едната от хубавите стаи бе заета от един ревизор по железниците,

другата – от един адвокат от Москва, а третата – от княгиня Астафиева от някакво село. Оставаше една мръсна стая, до която до вечерта обещаваха да опразнят още една. Ядосан на жена си, задето бе се сбъднало това, което очакваше, а именно, че след пристигането им, тогава, когато сърцето му се свиваше от вълнение при мисълта как е брат му, той трябваше да се грижи за нея, вместо да отиде веднага при брат си, Левин отведе жена си в определената им стая.

– Отивай, отивай! – каза тя, като го гледаше с плах, виновен поглед.

Той мълчаливо излезе и още на вратата се сблъска с Мария Николаевна, която бе научила за пристигането му и не смееше да влезе при него. Тя беше същата, каквато бе я видял в Москва: със същата вълнена рокля, голи ръце и шия и същото добродушно-тъпо, малко понапълняло, сипаничаво лице.

– Е, как е? Какво прави той? Как е?

– Много е зле. Не става. Все вас очакваше. Той... Вие... сте дошли със съпругата си.

В първия миг Левин не разбра какво я смущава, но тя веднага му разясни.

– Аз ще изляза, ще отида в кухнята – рече тя. – Той ще се радва много. Той е чувал за нея и я познава и помни от чужбина.

Левин разбра, че тя говори за жена му и не знаеше какво да каже.

– Да вървим, да вървим! – каза той.

Но още щом тръгна, вратата на стаята му се отвори и оттам надникна Кити. Левин се изчерви и от срам, и от яд към жена си, която поставяше и себе си, и него в това тежко положение; но Мария Николаевна се изчерви още повече. Тя цяла се сви, изчерви се до сълзи и като улови с две ръце краищата на забрадката си, започна да ги усуква с червените си пръсти и не знаеше какво да каже и какво да направи.

В първия миг Левин видя израз на жадно любопитство в погледа, с който Кити наблюдаваше тая непозната за нея ужасна жена, но това продължи само един миг.

– Е, как е? Как е той? – обърна се тя към мъжа си, а след това и към нея.

– Но в коридора не бива да се приказва! – каза Левин и изглежда ядосано господина, който в това време минаваше по коридора уж по своя работа, като тътреше крака.

– Тогава влезте – каза Кити, обръщайки се към съвзелата се Мария Николаевна, но като забеляза изплашеното лице на мъжа си, прибави: – Или вървете, вървете и пратете да ме извикат – и се върна в стаята. Левин отиде при брат си.

Той никак не очакваше това, което видя и почувствува у брат си. Очакваше да намери онова състояние на самоизмама, което, както бе чувал, се среща така често у туберкулозните и което така силно бе го поразило през време на есенното гостуване на брат му. Очакваше да види по-определени физически признаци на приближаващата смърт, по-голяма слабост, по-голямо измършавяване, но все пак почти същото положение. Очакваше да изпита същото чувство на жалост от загубата на любимия брат и на ужас пред смъртта, каквото бе изпитал тогава, само че в по-силна степен. И се подготвяше за това; но намери съвсем друго.

В малката мръсна хотелска стая с оплут изрисувани стени, дето зад тънката преградка се чуваше говор, сред просмукания със задушлива миризма на нечистотии въздух лежеше на един отдръпнат от стената креват покрито с одеяло тяло. Едната ръка на това тяло беше върху одеялото и грамадната като гребло китка на тая ръка се крепеше, кой знае как, към тънката и равна от началото до средата дълга свирка. Главата лежеше странишком върху възглавницата. Левин виждаше потната рядка коса на слепите очи и обтегнатото сякаш прозрачно чело.

„Не може да бъде това страшно тяло да е братът Николай“ – помисли Левин. Но пристъпи по-близо, видя лицето и вече не можеше да има съмнение. Въпреки че лицето бе се променило страшно, достатъчно бе Левин да погледне тия живи очи, които се повдигнаха да видят влезлия, и да забележи лекото помръдване на устата под залепналите мустаци, за да разбере страшната истина, че това мъртво тяло е живият му брат.

Блестящите очи строго и укорно погледнаха влезлия брат. И веднага с тоя поглед се установи жива връзка между живи хора. Левин веднага почувствува укор в устремения към него поглед и разкажание за своето щастие.

Когато Константин го улови за ръката, Николай се усмихна. Усмивката беше слаба, едва доловима, и въпреки тая усмивка строгият израз на очите не се промени.

– Не си очаквал да ме намериш такъв – едва изрече той.

– Да... не – каза Левин, като обърка думите. – Защо не си се обадил по-рано, сиреч още докато беше сватбата ми? Аз разпитвах навред за тебе.

Трябваше да каже нещо, за да не мълчат, но не знаеше какво да каже, толкоз повече, че брат му не отговаряше нищо, а само гледаше, без да смене очи, и очевидно вникваше в значението на всяка дума. Левин съобщи на брат си, че с него е дошла и жена му. Николай изрази удоволствие, но каза, че се страхува да не я изплаши в това си положение. Настъпи мълчание. Изведнъж Николай се размърда и започна да говори нещо. По израза на лицето му Левин очакваше нещо особено значително и важно, но Николай заприказва за здравето си. Обвиняваше лекаря, съжаляваше, че не е тук знаменитият московски лекар и Левин разбра, че той все още се надява.

Като издебна първия миг от настъпилото мълчание, Левин стана, желаейки да се отърве поне за малко от мъчителното чувство, и каза, че ще отиде да доведе жена си.

– Е, добре, а аз ще наредя да почистят тук. Мисля, че е мръсно и мирише. Маша, я оправи тук! – едва каза болният. – А като оправиш, излез – прибави той, като погледна въпросително брат си.

Левин не отвърна нищо. Когато излезе в коридора, той се спря. Бе казал, че ще доведе жена си, но сега, като си даде отчет за чувството, което изпитваше, напротив, реши да се помъчи да я убеди да не ходи при болния. „Защо да се измъчва като мене?“ – помисли той.

– Е, какво има? Как е? – с изплашено лице попита Кити.

– Ах, това е ужасно, ужасно! Защо дойде ти? – каза Левин.

Кити помълча няколко секунди, като гледаше плахо и жално мъжа си; след това пристъпи и го хвана с двете си ръце за лакътя.

– Костя! Заведи ме при него, ще ни бъде по-леко и на двамата. Само ме заведи, заведи ме, моля ти се, и излез – започна тя. – Разбери, че мене ми е много по-тежко да гледам тебе и да не видя него. Там може да съм полезна и на тебе, и нему. Моля ти се, позволи ми! – молеше мъжа си тя, сякаш щастието на живота ѝ зависеше от това.

Левин трябваше да се съгласи и след като се съвзе и забрави вече напълно за Мария Николаевна, заедно с Кити отново отиде при брат си.

Като стъпваше леко и постоянно поглеждаше мъжа си и придаваше смел и съчувствен израз на лицето си, тя влезе в стаята на болния, бавно се обърна и безшумно затвори вратата. С нечути стъпки бързо се приближи до леглото на болния и като застана така, че да не става нужда той да обръща главата си, веднага улови в свежата си млада ръка; грамадната му кокалеста ръка, стисна я и с оная безобидна и съчувствена тиха оживеност, свойствена само на жените, заприказва с него.

– Ние се виждахме в Соден, но не се познавахме – каза тя. – Вие не сте мислили, че ще стана ваша сестра?

– Вие не бихте ме познали, нали? – каза той със светнала при влизането ѝ усмивка.

– Не, щях да ви позная. Колко добре сте направили, че ни обадихте! Не минаваше ден Костя да не си спомни за вас и да не се безпокои.

Но оживлението на болния не продължи дълго.

Тя още не бе свършила да говори и върху лицето му се появи отново строг укорен израз на завист у умирация към живия.

– Боя се, че тук не ви е съвсем добре – каза тя, като се отвърна от втрещения му поглед и заглежда стаята. – Трябва да поискаме от хотелиера друга стая – каза тя на мъжа си, – а и на нас да е по-близо.

XVIII

Левин не можеше да гледа спокойно брат си, не можеше в негово присъствие да бъде естествен и спокоен. Когато влизаше при болния, очите и вниманието му несъзнателно се замъгляваха и той не виждаше и не различаваше добре положението на брат си. Усещаше ужасна миризма, виждаше мръсотия, безредие, мъчително положение и стонове и чувствуваше, че не може да се помогне с нищо. Дори не му минаваше през ума да обсъди подробно състоянието на болния, да помисли как това тяло лежи там,

под одеялото, как са свити тия изсъхнали пищали, слабини и гръб и не може ли някак по-добре да се сложат на леглото, да се направи нещо, та да му бъде ако не по-добре, поне по-малко зле. Тръпки полазваха по гърба му, когато започнеше да мисли за всички тия подробности. Той беше несъмнено убеден, че не може да се направи нищо нито за да се продължи животът, нито за да се облекчат страданията му. Но болният чувствуваше, че той смята, че не може да му се помогне, и се дразнеше. И затова на Левин му беше още по-тежко. За него беше мъчително да стои в стаята на болния, но още по-лошо беше да не бъде при него. И под различни предлози той непрестанно излизаше и пак влизаше — нямаше сили да остане сам.

Ала Кити мислеше, чувствуваше и действуваше съвсем не така. Когато видя болния, ней ѝ дожаля за него. Но в женската ѝ душа тая жалост породил съвсем не онова чувство на ужас и погнуса, каквото бе събудила у мъжа ѝ, а необходимост да действуваше, да научи всички подробности за състоянието му и да му помогне. И понеже не се съмняваше ни най-малко, че трябва да му помогне, тя не се и съмняваше, че може да му се помогне и затова веднага се залови за работа. Веднага ѝ обърнаха внимание същите ония подробности, само мисълта за които ужасяваше мъжа ѝ. Изпрати да извикат лекаря, да идат до аптеката, накара пристигналата с нея прислужница и Мария Николаевна да пометат, да избършат праха, да измият, а и самата тя миеше, изплакваше нещо и подпъхваше някои неща под одеялото. По нейно нареждане внасяха и изнасяха нещо от стаята на болния. Самата тя няколко пъти ходи в стаята си, без да обръща внимание на господата, които я срещаша, и донасяше оттам чаршафи, калъфи, кърпички, ризи.

Лакеят, който сервираше обед на някакви инженери в общия салон, няколко пъти със сърдито лице идваше при нейното повикване и не можеше да не изпълни нарежданията ѝ, понеже тя ги даваше с такава ласкава настойчивост, че не можеха никак да се отърват от нея. Левин не одобряваше всичко това; той не вярваше, че от това ще има някаква полза за болния. А най-много се страхуваше да не би болният да се разсърди. Но болният, макар че изглеждаше равнодушен, не се сърдеше, а само се срамуваше и изобщо сякаш се интересуваше от това, което тя прави с него. Когато Левин се върна от лекаря, при когото бе го изпратила Кити, и отвори вратата, свари болния тъкмо когато по нареждане на Кити му сменяха долните дрехи. Дългият бял кокалест гръб с грамадни изпъкнали лопатки и стърчащи ребра и прешлени беше гол, а Мария Николаевна и лакеят се мъчеха с ръкава на ризата и не можеха да пхнат в него дългата му увиснала ръка. Кити, която бързо затвори вратата след Левин, не гледаше натам; но болният застана и тя мигновено се втурна към него.

— По-бързо де — каза тя.

— Но не идвайте — сърдито каза болният, — аз сам...

— Какво казвате? — попита Мария Николаевна.

Но Кити чу и разбра, че му било срамно и неприятно да го вижда гол.

— Аз не гледам, не гледам! — каза тя и оправя ръката му. — Мария Николаевна, вие пък минете от оная страна и оправяте ръкава — прибави тя.

— Иди, моля ти се, в малката ми чанта има едно шишенце — обърна се тя към мъжа си, — знаеш, в страничното джобче, донеси го, моля ти се, а дотогава тук ще оправят напълно.

Когато се върна с шишенцето, Левин завари болния вече легнал в леглото, а всичко около него беше напълно променено. Тежката миризма бе заменена с миризма на оцет и парфюм, който, събрала устни и издула румените си бузи, Кити пръскаше през една тръбичка. Прах не се виждаше никъде, пред кревата бе постлан килим. На масата бяха наредени стъкленички, шише за вода и бе сложено необходимото бельо и започната *broderie anglaise* на Кити. На другата маса, при кревата на болния, имаше нещо за пиене, свещ и прахове. Самият болен, измит и сресан, лежеше върху чисти чаршафи, на високо издигнати възглавници, с чиста риза с бяла яка около неестествено тънката шия и без да сваля очи, гледаше Кити с нов израз на надежда.

Лекарят, когото Левин намери в клуба и доведе, не беше оня, който лекуваше Николай Левин и от когото той не бе доволен. Новият лекар извади слушалката си и преслуша болния, поклати глава, предписа лекарство и особено подробно обясни най-напред как да се взема лекарството, а след това — каква диета да се спазва. Той препоръча сурови или рожки яйца и минерална вода с варено мляко при известна температура. Когато лекарят си отиде, болният каза нещо на брат си, но Левин чу

само последните думи: „твоята Катя“, а по погледа, с който гледаше, Левин разбра, че я хвали. Той извика и Катя, както я наричаше.

– Сега ми е вече много по-добре – каза той. – Ако ме гледахте вие, отдавна бих оздравял. Колко е хубаво! – Той улови ръката ѝ и я притегли към устните си, но сякаш се страхуваше, че това ще ѝ бъде неприятно, отказа се, пусна ръката ѝ и само я погали. Кити улови ръката му с двете си ръце и я стисна.

– Сега ме обърнете на лявата страна и идете да спите – рече той.

Никой не можа да чуе какво каза той, само Кити го разбра. Разбра го, защото непрестанно следеше с мисълта си какво му е нужно.

– На другата страна – каза тя на мъжа си, – той спи винаги на нея. Обърни го, неприятно е да викаме слугите. Аз не мога. Ами вие не можете ли? – обърна се тя към Мария Николаевна.

– Страх ме е – отвърна Мария Николаевна.

Колкото и да се страхуваше да обгърне с ръце това страшно тяло и да докосне ония места под одеялото, за които искаше да не знае, Левин, изпаднал под влиянието на жена си, доби решителен израз на лицето, какъвто жена му бе виждала у него, и като пхна ръце, улови го, но въпреки силата си бе поразен от странната тежест на тия изтощени членове. Докато той го обръщаше, като усещаше на врата си прегърнатата го грамадна мършава ръка, Кити бързо, безшумно обърна възглавницата, нагласи я и оправи главата на болния и рядката му коса, която отново бе залепнала на слепите очи.

Болният задържа в ръката си ръката на брат си. Левин чувствуваше, че той иска да направи нещо с ръката му и я дърпа някъде. Левин се подчиняваше изтръпнал. Да, той я поднесе към устните си и я целуна. Левин се разтърси от ридания и понеже нямаше сили да каже нещо, излезе от стаята.

XIX

„Скрил от премудрых и открил детям и неразумным.“ Така мислеше Левин за жена си, разговаряйки тая вечер с нея.

Той мислеше за изречението от Евангелието, но не защото се смяташе премъдър. Не се смяташе премъдър, но не можеше да не знае, че е по-умен от жена си и от Агафия Михайловна, и не можеше да не знае, че когато мислеше за смъртта, мислеше с всички сили на душата си. Знаеше също, че много мъже с големи умове, чиито мисли по тоя въпрос бе чел, мислеха за това и все пак не знаеха дори една стотна от онова, което знаеха жена му и Агафия Михайловна. Колкото и различни да бяха тия две жени, Агафия Михайловна и Катя, както я наричаше братът Николай и както сега на Левин му бе особено приятно да я нарича, те си приличаха напълно в това. И двете несъмнено знаеха що е живот и що е смърт и макар че никак не можеха да отговорят и дори не биха могли да разберат ония въпроси, които се изпречваха пред Левин, и двете не се съмняваха в значението на това явление и гледаха на него напълно еднакво, и то не само помежду си, но споделяха тоя възглед с милиони хора. Доказателството, че знаеха твърдо какво нещо е смъртта, беше в това, че без да се съмняват нито за миг, те знаеха как трябва да се постъпва с умиращите и не се страхуваха от тях. А Левин и другите, макар че можеха да кажат много неща за смъртта, очевидно не знаеха, защото се страхуваха от смъртта, и никак не знаеха какво трябва да правят, когато някой умира. Ако сега Левин беше сам с брата Николай, той би го наблюдавал с ужас, с още по-голям ужас би чакал и не би могъл да направи нищо повече от това.

А той не знаеше и какво да говори, как да гледа, как да ходи. Виждаше му се обидно и не можеше да говори за странични неща; но да говори за смъртта, за тъжни работи – също не можеше. Не можеше пък и да мълчи. „Ако го гледам, ще си помисли, че го изучавам, страхувам се, ако не го гледам – ще си помисли, че мисля за друго. Ако ходя на пръсти – ще бъде недоволен; но съвестно ми е да тропам.“ А Кити очевидно не мислеше и нямаше време да мисли за себе си, тя мислеше за него, защото знаеше нещо, и всичко излизаше добре. Тя разправяше и за себе си, и за сватбата си и се усмихваше, и го жалеше, и го насърчаваше, и говореше за случаи на оздравяване и всичко излизаше добре; ясно е, че тя знаеше какво да прави. Доказателството, че нейните постъпки и тия на Агафия Михайловна не бяха необмислени, животински,

неразумни, беше в това, че освен грижите за физическото му състояние, за облекчаване на страданията, както Агафия Михайловна, така и Кити гледаха да дадат на умиращия и нещо такова, много по-важно от грижите за физиката му, което нямаше нищо общо с физиологичните нужди. Когато говореше за умрелия старец, Агафия Михайловна бе казала: „Ех, слава Богу, причестиха го, миросаха го, дай Боже всекиму да умре така.“ Също така и Катя освен всички грижи за бельото, за раничките от лежането, за нещо за пиене още първия ден успя да склони болния, че трябва да го причестят и да му направят маслосвет.

След като се върнаха от болния да нощуват в стаите си, Левин седеше с наведена глава и не знаеше какво да прави. Трябваше да вечерят, да подредят за спане, да обмислят какво ще правят, но той не можеше дори да говори с жена си: съвестно му беше. А Кити, наопаки, беше по-дейна от обикновено. Беше дори по-оживена от друг път. Тя поръча да им донесат вечеря, сама прибра нещата, помогна да постелят леглата и не забрави да ги поръси с прах против дървеници. У нея имаше онова възбуждение и бърза съобразителност, които се явяват у мъжете преди сражение и борба, в опасни и решителни минути в живота, в ония минути, когато мъжът веднъж за винаги показва цената си и доказва, че цялото му минало не е било изживяно напразно, а е било подготовка за тия минути.

Цялата ѝ работа спореше и нямаше още дванадесет часа, когато всички неща бяха подредени чисто, грижливо, някак особено, така че стаята в хотела заприлича на дом, на нейните стаи: леглата постлани, четки, гребени и огледалца подредени, кърпите приготвени.

Левин смяташе, че сега е непросимо да яде, да спи и дори да говори и чувствуваше, че всяко негово движение е неприлично. А тя подреждаше четчиците, но правеше всичко това така, че в тая работа нямаше нищо оскърбително.

Но те не можаха да хапнат нищо и дълго не можаха да заспят и дори дълго време не си лягаха.

– Много се радвам, че го склоних утре да го миросат – каза тя, седнала по блузка пред своето сгъващо се огледало, като решише с гъстия гребен меките си благоуханни коси. – Аз не съм виждала никога такова нещо, но зная, мама ми е разправяла, че се четат молитви за изцеление.

– Нима мислиш, че той може да оздравее? – каза Левин, като гледаше как тясната пътечка на тила на кръглата ѝ главичка се слива, щом прекараше гребена отпред.

– Питам лекаря: той каза, че няма да живее повече от три дни. Но нима те могат да знаят? Все пак се радвам, че го склоних – каза тя, като поглеждаше мъжа си изпод косата. – Всичко може да стане – прибави тя с оня особен, донякъде хитър израз, който се появяваше на лицето ѝ винаги, когато говореше за религията.

След разговора им за религията, когато бяха още годеник и годеница, нито той, нито тя бяха заговаряли за това, но тя изпълняваше черковните обреди и молитви винаги с еднакво спокойно съзнание, че така трябва. Въпреки уверенията му в противното тя беше твърдо убедена, че той е също такъв и дори и по-добър християнин от нея и че всичко, което говори за тия работи, е една от неговите смешни мъжки приказки, като онова, което казваше за *broderie anglaise* – добрите хора уж закърпват дупките, а тя нарочно ги изрязва, и т.н.

– Но тая жена, Мария Николаевна, не е можела да се справи с всичко това – каза Левин. – И... трябва да призная, че много, много се радвам, дето дойде и ти. Ти си толкова чиста, че... – Той улови ръката ѝ, но не я целуна (виждаше му се неприлично да целува ръката ѝ при тая близост на смъртта), а само я стисна виновно, загледан в светналите ѝ очи.

– Щеше да ти бъде много тежко сам – каза тя и като вдигна високо ръцете, които закриваха зачервените ѝ от удоволствие бузи, събра косите си на тила и ги забодде с фуркети. – Не – продължи тя, – тя не е знаела... За щастие аз научих много работи в Соден.

– Нима и там имаше такива болни?

– По-тежко.

– Ужасното за мене е, че не мога да не си го спомня какъв бе на младини... Няма да повярваш колко хубав младеж беше, но тогава аз не го разбирах.

– Вярвам, вярвам. Доколкото чувствавам, _щяхме да бъдем_ приятели с него –

каза тя и се изплаши от думите си, обърна се към мъжа си и сълзи бликнаха в очите ѝ.

– Да, щяхме да бъдем – тъжно каза той. – Той е един от ония хора, за които казват, че не са за тоя свят.

– Но нам ни предстоят много дни, трябва да си легнем – каза Кити, като погледна мъничкия си часовник.

XX

Смъртта

На другия ден причестиха болния и го миросаха. През време на обряда Николай Левин горещо се молеше. В големите му очи, вперени в иконата, поставена върху покритата с цветна кърпа маса, се четеше такава страстна молба и надежда, че Левин се ужасяваше да го гледа. Левин знаеше, че тая страстна молба и надежда ще направят само още по-тежка раздялата му с живота, който така много обичаше. Левин познаваше брат си и хода на мислите му; той знаеше, че неговото безверие не се дължеше на това, че му беше по-леко да живее без вяра, а на това, че съвременно-научните обяснения на природните явления постепенно бяха изместили вярванията му, и затова знаеше, че сегашното му връщане към вярата не е естествено, дошло по пътя на същата мисъл, а е само временно, користоно, с безумна надежда да оздравее. Левин знаеше също, че тая надежда бе подсилена и от Кити с разказите ѝ за необикновени оздравявания, за които бе слушала. Той знаеше всичко това и му бе тежко, болно да гледа тоя молещ, пълен с надежда поглед и тая мършава китка на ръката, която едва се повдигаше и слагаше кръст върху силно обтегнатото чело, тия щръкнали рамене и хъркащи кухи гърди, които не можеха вече да поберат оня живот, за който болният се молеше. През време на тайнството Левин също се молеше и правеше онова, което той, безверникът, бе правил хиляди пъти. Той казваше, обръщайки се към Бога: „Ако ти съществуваш, направи да се излекува тоя човек (но това същото се повтаряше много пъти) и ще спасиш и него, и мене.“

След миропомазването на болния изведнъж му стана много добре. В продължение на цял час той не се закашля нито веднъж, усмихваше се, целуваше ръката на Кити, като ѝ благодареше просълзен, и казваше, че му е по-добре, никъде не го боли и чувствава апетит и сила. Дори сам се поизправи, когато му донесоха супа, и поиска да му дадат и котлет. Колкото и безнадежден да беше, колкото и да беше очевидно, когато го погледнеха, че не ще може да оздравее, през тоя час Левин и Кити се намираха в едно и също щастливо възбуждение, примесено с плахост при мисълта да не би да се лъжат.

– По-добре ли е? – Да, много по-добре. – Чудно! – Няма нищо чудно. – Все пак по-добре е – шепнеха си те, като се усмихваха един на друг.

Тая илюзия не продължи много. Болният заспа спокойно, но след половин час кашлицата го събуди. И изведнъж изчезнаха всички надежди и у тия, които бяха около него, и у самия него. Явните страдания без съмнение ги разрушиха и у Левин, и у Кити, и у самия болен и те дори забравиха за по-раншните си надежди.

Без да си спомня дори за онова, в което вярваше преди половин час, сякаш се срамуваше дори да си го спомни, болният поиска да му дадат да подиша йод от едно шишенце, покрито с надупчена хартийка. Левин му подаде шишенцето и същият поглед на страстна надежда, с който гледаше, докато го миросаха, се впери сега в брат му, като искаше от него да потвърди думите на лекаря, че вдишването на йод прави чудеса.

– Катя няма ли я? – изхърка той, като се озърташе, когато Левин неохотно потвърди думите на лекаря. – Тогава мога да ти кажа... За нея направих тая комедия. Тя е толкова мила, но ние с тебе няма какво да се лъжем. Ето в това вярвам аз – каза той и като стискаше шишенцето с кокалестата си ръка, започна да вдишва от него.

В осем часа вечерта Левин и жена му пиеха чай в стаята си, когато Мария Николаевна дотича запъхтяна при тях. Тя беше бледна и устните ѝ трепереха.

– Умира! – прошепна тя. – Страх ме е, че ей сега ще умре.

И двамата изтичаха при него. Той бе се привдигнал и седеше облакътен на

кревата, превил дългия си гръбнак и навел ниско глава.

– Какво чувствуваш? – шепнешком попита Левин след късо мълчание.

– Чувствувам, че заминавам – с мъка, но с извънредна определеност проговори Николай, като процеждаше бавно думите. Той не повдигна глава, а само насочваше очи нагоре, без да види лицето на брат си. – Катя, излез! – рече още той.

Левин скочи и с повелително шепнене я накара да излезе.

– Заминавам – отново каза той.

– Защо мислиш така? – каза Левин само за да каже нещо.

– Защото заминавам – повтори той, сякаш му бе харесал тоя израз. – Край.

Мария Николаевна пристъпи до него.

– Да бяхте легнали, по-леко ще ви е – каза тя.

– Скоро ще лежа тихо – рече той, – мъртъв – прибави иронично и сърдито. – Е, щом искате, сложете ме да легна.

Левин сложи брат си да легне по гръб, седна до него и гледаше лицето му, без да диша. Умиращият лежеше, затворил очи, но мускулите на челото му помръдваха от време на време като у човек, който мисли дълбоко и напрегнато. Левин неволно мислеше заедно с него за онова, което става сега в душата му, но въпреки всички усилия на мисълта му да върви паралелно с неговата, по израза на това спокойно строго лице и по играта на мускула над веждата той виждаше, че за умиращия постепенно се изяснява онова, което си остава все така тъмно за Левин.

– Да, да, така – с прекъсване, бавно рече умиращият. – Почакайте. – Той отново млъкна. – Така! – изведнъж успокоително повлече той, сякаш за него всичко беше вече разрешено. – О, Господи! – каза той и тежко въздъхна.

Мария Николаевна попипа краката му.

– Изстиват – прошепна тя.

Дълго, много дълго, както се стори на Левин, болният лежеше неподвижно. Но той все още беше жив и от време на време въздишаше. Левин бе се уморил вече от напрежение на мисълта. Той чувствуваше, че въпреки цялото това напрежение на мисълта не можа да разбере кое е _така_. Чувствуваше, че отдавна вече бе останал по-назад от умиращия. Не можеше вече да мисли върху самия въпрос за смъртта, а неволно му идваше на ума за онова, което сега, след малко, ще трябва да прави: да му затвори очите, да го облече, да му поръча ковчег. И чудно нещо, той се чувствуваше съвсем охладнял и не изпитваше нито мъка, нито скръб от загубата, нито дори жалост към брат си.

Ако сега имаше някакво чувство към брат си, то беше по-скоро завист за онова знание, което умиращият има сега, а той не може да го има.

Той седя така още дълго край него и все очакваше края. Но краят не идваше. Вратата се отвори, показа се Кити. Левин стана, за да я върне. Но в същото време, когато ставаше, чу, че мъртвецът се раздвижи.

– Не си отивай – каза Николай и протегна ръка. Левин му подаде своята и сърдито замаха на жена си да излезе.

С ръката на мъртвеца в своята той седя половин час, един час и още един. Сега вече съвсем не мислеше за смъртта. Мислеше какво прави Кити, кой живее в съседната стая, собствена къща ли има лекарят. Огладня и му се доспа. Предпазливо пусна ръката и попипа краката на болния. Краката му бяха студени, но той дишаше. Левин отново се накланя да излезе на пръсти, но болният пак се раздвижи и каза:

– Не си отивай!

.....

Съмна се; положението на болния беше все същото. Левин полекичка пусна ръката на умиращия и без да го погледне, отиде в стаята си и заспа. Когато се събуди, вместо да му съобщят за смъртта на брат му, както очакваше, научи, че болният се е върнал в по-раншното състояние. Пак започна да сяда, да кашля, започна пак да яде, да говори и пак престана да приказва за смъртта, пак започна да изказва надежда, че ще оздравее, и стана още по-раздражителен и по-мрачен от преди. Никой, нито брат му, нито Кити можеха да го успокоят. Той се сърдеше на всички и на всички говореше неприятни неща, укоряваше всички за своите страдания и искаше да му доведат знаменития лекар от Москва. Винаги когато го запитваха как се чувствуваше, отговаряше еднакво с израз на злоба и укор:

– Страдам ужасно, непоносимо!

Болният страдаше все повече и повече, особено от раните от лежането, които не можеха вече да се излекуват, и все повече и повече се сърдеше на околните, като ги укоряваше за всичко и особено задето не му довеждат лекар от Москва. Кити се мъчеше всякак да му помогне, да го успокои; но всичко бе напразно и Левин виждаше, че самата тя бе измъчена и физически, и нравствено, макар че не признаваше това. Чувството за смъртта, което болният бе пробудил у всички със своето прощаване с живота онай нощ, когато бе извикал брат си, бе изчезнало. Всички знаеха, че той ще умре неизбежно и скоро, че вече е мъртъв наполовина. Всички желяеха само едно – да умре колкото може по-скоро, но всички криеха това, даваха му лекарство от едно шишенце, търсеха му лекарства и лекари и мамеха и него, и себе си, мамеха се и помежду си. Всичко това беше лъжа, долна, обидна и кощунствена лъжа. И тая лъжа Левин понасяше особено тежко както поради своя характер, така и защото повече от всички обичаше умирация.

Левин, когато отдавна занимаваше мисълта да помири братята си, макар и преди смъртта, бе писал на брат си Сергей Иванович и когато получи отговор от него, прочете писмото му на болния. Сергей Иванович пишеше, че не може да дойде, но с трогателни думи искаше прошка от брат си.

Болният не каза нищо.

– Какво да му пиша? – попита Левин. – Надявам се, че не му се сърдиш?

– Не, ни най-малко! – ядосан от тоя въпрос, отвърна Николай. – Пиши му да ми изпрати лекаря.

Минаха още три мъчителни дни; болният беше все в същото положение. Сега желяеха смъртта му всички, които го виждаха: и лакеите в хотела, и хотелиерът, и всички живеещи в хотела, и лекарят, и Мария Николаевна, и Левин, и Кити. Само болният не желяеше това, а наопаки – сърдеше се, че не са му довели лекаря, и продължаваше да взема лекарството и да говори за живота. Само в редки минути, когато опиумът го караше да забрави за миг непрестанните си страдания, понякога в полусън казваше това, което по-силно, отколкото у всички други, беше на душата му: „Ах, да дойде поне краят!“ Или: „Кога ли ще се свърши!“

Страданията, които се увеличаваха равномерно, вършеха работата си и го подготвяха за смъртта. Нямаше положение, в което да не страда, нямаше минута, в която да не се унесе, нямаше място или член от тялото му, които да не го болят и да не го мъчат. Дори спомените, впечатленията и мислите на това тяло сега вече възбуждаха в него същата отврата, както и самото тяло. Виждането на други хора, думите им, собствените му спомени – всичко това му причиняваше само мъка. Околните чувствуваха това и несъзнателно не си позволяваха пред него нито свободни движения, нито разговори, нито даваха израз на желанията си. Целият му живот се сливаше в едно чувство на страдание и желание да се отърве от него.

Очевидно в него ставаше оня преврат, който трябваше да го накара да гледа на смъртта като на задоволяване на желанията му, като на щастие. По-рано всяко отделно желание, предизвикано от страдание или лишение, като глад, умора, жажда, се задоволяваше чрез някоя функция на тялото, която дава наслада; но сега лишението и страданието не получаваха задоволяване, а опитът да се задоволят причиняваше ново страдание. И затова всичките му желаниа се сливаха в едно – да се избави от всички страдания и от техния извор, тялото. Но той нямаше думи да изрази това желание за освобождение и ето защо не говореше за това, а по навик искаше да задоволи ония желаниа, които не можеха вече да бъдат изпълнени. „Обърнете ме на другата страна“ – казваше той и веднага след това викаше да го поставят както по-рано. „Дайте ми бульон. Отнесете бульона. Разкажете нещо, защо мълчите?“ И още щом започнеха да говорят, затваряше очи и изразяваше умора, равнодушие и отврата.

На десетия ден след пристигането им в града Кити се разболя. Заболя я глава, започна да повръща и цялата сутрин не можа да стане от леглото.

Лекарят обясни, че болестта се дължи на умора и вълнение и й препоръча душевно спокойствие.

Но следобед Кити стана и отиде както винаги с ръкоделието си при болния.

Когато тя влезе, той я изгледа строго и презрително се усмихна, когато чу, че била болна. Тоя ден той непрестанно се секнеше и жаловито стенеше.

– Как се чувствувате? – попита го тя.

– По-зле – едва проговори той. – Боли ме!

– Къде ви боли?

– Навред.

– Днес ще свърши, ще видите – каза Мария Николаевна, макар и шепнешком, но така, че болният сигурно я чу, защото, както бе забелязал Левин, той бе с твърде изострен слух. Левин й зашътка и се озърна към болния. Николай слушаше, но тия думи не му направиха никакво впечатление. Погледът му беше все така укорен и напрегнат.

– Защо мислите така? – попита Левин, когато тя излезе след него в коридора.

– Той вече бере душа – каза Мария Николаевна.

– Как бере душа?

– Ей така – каза тя, като подръпваше диплите на вълнената си рокля.

И действително той бе забелязал, че през целия ден болният се улавяше и сякаш искаше да издърпа нещо.

Предсказанието на Мария Николаевна се сбъдна. През нощта болният вече нямаше сили да вдигне ръце и само гледаше отпреде си, без да променя внимателно съсредоточения израз на погледа си. Дори когато брат му или Кити се навеждаха над него, така че да може да ги види, той гледаше все така. Кити изпрати да извикат свещеника, за да му прочете молитва.

Докато свещеникът четеше молитвата, умиращият не даваше никакви признаци за живот; очите му бяха затворени. Левин, Кити и Мария Николаевна стояха до леглото. Свещеникът не беше още довършил молитвата, когато умиращият се протегна, въздъхна и отвори очи. След като свърши молитвата, свещеникът допря кръста до студеното му чело, сетне бавно го загъна в епитрахила, постоя мълчаливо още една-две минути и докосна грамадната му изстинала и безкръвна ръка.

– Свършил е – каза свещеникът и искаше да се отдръпне, но изведнъж слепналите мустаци на мъртвеца помръднаха и от дълбочината на гърдите му в тишината ясно се чуха определено резки звуци:

– Не съвсем... Скоро.

И след миг лицето му светна, под мустаците му се появи усмивка и събралите се жени угрижено започнаха да гласят покойника.

Видът на брат му и близостта на смъртта възобновиха в душата на Левин онова чувство на ужас пред тайната и същевременно близостта и неизбежността на смъртта, което бе го обзело през оная есенна вечер, когато брат му бе дошъл на гости. Сега това чувство беше още по-силно от преди; още по-малко от преди той се чувствуваше способен да разбере смисъла на смъртта и още по-ужасна му се виждаше нейната неизбежност; но сега, благодарение че жена му беше до него, това чувство не го докарваше до отчаяние: въпреки смъртта той чувствуваше необходимостта да живее и да обича. Чувствуваше, че любовта го спасява от отчаянието и че под заплахата на отчаянието тая любов става по-силна и по-чиста.

Пред очите му още не бе успяла да се извърши тайната на смъртта, която оставаше неразгадана, и ето че възникна друга тайна, също така неразгадана, която зовеше към любов и живот.

Лекарят потвърди предположението си за Кити. Нейното неразположение се дължеше на бременността.

XXI

От оня миг, когато Алексей Александрович разбра от обясненията си с Бетси и Степан Аркадич, че от него се иска само да остави жена си на мира, да не й дотяга с присъствието си, и че това го иска и жена му, той се почувствува толкова объркан, че не можеше да реши нищо сам, не знаеше какво иска сега и като се остави в ръцете на ония, които с такова удоволствие се занимаваха с работите му, отговаряше на всичко със съгласие. Едва когато Ана си отиде вече от къщата му и англичанката изпрати да го запитат дали трябва да обядва заедно с него или отделно, той за пръв път разбра ясно положението си и се ужаси от него.

Най-трудното в това положение беше, че той просто не можеше да съпостави и примири миналото си с това, което беше сега. Смущаваше го не онова минало, когато живееше щастливо с жена си. Той бе преживял вече страдалчески прехода от това

минало към изневярата на жена си; това състояние му беше тежко, но обяснимо. Ако жена му го бе напуснала тогава, след като му откри изневярата си, той щеше да е огорчен, нещастен, но нямаше да бъде в това безизходно, необяснимо положение, в каквото се чувствуваше сега. Той не можеше никак да примири неотдавнашната си прошка, умилението, любовта си към болната жена и чуждото дете с това, което беше сега, сиреч с това, че сякаш като награда за всичко сега той се почувствува сам, опозорен, осмян, непотребен никому и презиран от всички.

Първите два дни след заминаването на жена му Алексей Александрович приемаше просители, управителя на работите му, ходеше в комитета и отиваше да обядва в трапезарията както обикновено. Без да си дава отчет защо прави това, през тия два дни той напругаше всички сили на душата си само за да изглежда спокоен и дори равнодушен. Когато отговаряше на въпросите как да се разпоредят с нещата и стаите на Ана Аркадиевна, той правеше прекомерни усилия над себе си, за да има вид на човек, за когото станалото събитие не е било непредвидено и няма в себе си нищо, което да излиза извън обикновените събития, и постигаше целта си: никой не можеше да забележи в него признаци на отчаяние. Но на втория ден след заминаването, когато Корней му поднесе сметката от модния магазин, която Ана бе забравила да плати, и му доложи, че самият продавач е тук, Алексей Александрович заповяда да извикат продавача.

– Извинете, ваше превъзходителство, че се осмелявам да ви безпокоя. Но ако заповядате да се обърна към нейно превъзходителство, моля да ми съобщите адреса ѝ.

Както се стори на продавача, Алексей Александрович се замисли, сетне изведнъж се обърна и седна до масата. Отпуснал глава на ръцете си, той дълго седя в това положение, няколко пъти се опитваше да запrikaзва и прекъсваше.

Корней разбра чувствата на господаря си и помоли продавача да дойде друг път. Останал пак сам, Алексей Александрович разбра, че няма повече сили да издържи тая роля на твърдост и спокойствие. Той заповяда да разпрегнат чакащата го карета, нареди да не приемат никого и не излезе да обядва.

Той почувствува, че не ще може да издържи тоя всеобщ напор от презрение и ожесточение, който виждаше ясно и върху лицето на продавача, и на Корней, и на всички без изключение, които срещаше през тия два дни. Чувствуваше, че не може да отблъсне от себе си омразата на хората, защото тая омраза не произлизаше от това, че беше лош (в такъв случай той би могъл да се помъчи да стане по-добър), а от това, че е позорно и отвратително нещастен. Знаеше, че затова, тъкмо затова, че сърцето му е измъчено, те ще бъдат безжалостни към него. Чувствуваше, че хората ще го унищожат, както кучетата удушват някое измъчено, квичашо от болка куче. Знаеше, че единственото спасение от хората е да скрие раните си от тях и два дни той се опитваше несъзнателно да прави това, но сега се почувствува вече безсилен да продължава тая неравна борба.

Отчаянието му се усилваше и от съзнанието, че е съвсем сам с мъката си. Не само в Петербург той нямаше нито един човек, комуто би могъл да изкаже всичко, което изпитваше, за да го съжали не като висш чиновник, не като член на обществото, а просто като страдащ човек; но той нямаше нийде такъв човек.

Алексей Александрович бе израснал сирак. Бяха двама братя. Баща си не помнеха, майка им умря, когато Алексей Александрович бе десетгодишен. Имотът им беше малък. Възпитаваше ги чичо им Каренин, важен чиновник и някога любимец на покойния император.

След като завърши гимназията и университета с медали, с помощта на чичо си Алексей Александрович веднага зае голяма служба и оттогава се отдаде изключително на служебната си кариера. Нито в гимназията, нито в университета, нито отпосле в службата си Алексей Александрович завърза приятелски отношения с някого. Брат му беше най-близкият по душа човек, но той беше на служба в Министерството на външните работи, живееше винаги в чужбина, дето и умря скоро след женитбата на Алексей Александрович.

През време на губернаторствуването му лелята на Ана, богатата губернска дама, запозна не младия вече мъж, но млад губернатор, с племенницата си и го постави в такова положение, че той трябваше или да ѝ се обясни в любов, или да се махне от града. Алексей Александрович дълго се колеба. Доводите за тая стъпка тогава бяха толкова за, колкото и против и нямаше оня решителен повод, който би го накарал

да измени на принципа си: да се въздържа в съмнение; но чрез един познат лелята на Ана му внуши, че той е компрометирал вече момичето и че дългът на честта му повелява да направи предложение. Той направи предложение и отдаде на годеницата и жена си цялото онова чувство, на което бе способен.

Привързаността, която изпитваше към Ана, изключи от душата му и последната нужда от сърдечни отношения с хората. И сега между всичките си познати той нямаше нито един близък. Имаше много от онова, което се нарича връзки, но нямаше приятелски отношения. Алексей Александрович имаше мнозина такива познати, които можеше да покани на обед, да ги помоли за съчувствие към някоя интересуваша го работа, за протекция на някой просител, хора, с които можеше да обсъжда откровено действията на други лица и на висшето правителство; но отношенията му с тия хора бяха ограничени в една твърдо определена от обичая и навика област, от която не можеше да се излезе. Имаше един колега от университета, с когото бе се сближил отпосле и с когото би могъл да поговори за личното си нещастие; но този колега беше инспектор в един далечен учебен окръг. А от лицата, които бяха в Петербург, най-близки и най-достъпни му бяха управителят на канцеларията и лекарят.

Михаил Василевич Слюдин, управителят на работите му, беше умен, добър и нравствен човек и в него Алексей Александрович долавяше лично разположение към себе си; но петгодишната му служебна дейност бе поставила помежду им преграда за душевни обяснения.

Когато свърши подписването на книгата, Алексей Александрович дълго мълча, като поглеждаше Михаил Василевич, и на няколко пъти се опитваше, но не можа да заприказва с него. Той бе приготвил вече и фразата: „Чухте ли за моето нещастие?“ Но се ограничи само да каже както обикновено: „И тъй, пригответе ми това“ – и го освободи.

Другият човек беше лекарят, който също беше добре разположен към него; но помежду им отдавна се бе установило мълчаливо съгласие, че и двамата са отрупани с работа, и двамата трябва да бързат.

За приятелките си и за най-първата от тях, графиня Лидия Ивановна, Алексей Александрович не мислеше. Всички жени, просто като жени, му бяха страшни и противни.

XXII

Алексей Александрович бе забравил за графиня Лидия Ивановна, но тя не бе го забравила. В този най-тежък миг на самота и отчаяние тя дойде в дома му и влезе без разрешение в кабинета му. Завари го в същото положение, в което седеше – опрял глава на двете си ръце.

– J'ai forcé la consigne* – каза тя, влизайки с бързи крачки и дишайки тежко от възнание и от бързото движение. – Аз чух всичко! Алексей Александрович! Приятелю! – продължи тя, като стискаше силно с двете си ръце ръката му и го гледаше в очите с прекрасните си замислени очи.

[* Аз наруших забраната.]

Алексей Александрович се понадигна намръщен и като освободи ръката си от нея, подаде ѝ стол.

– Ще седнете ли, графиньо? Аз не приемам, защото съм болен, графиньо – каза той и устните му затрепериха.

– Приятелю! – повтори графиня Лидия Ивановна, без да сменя поглед от него, и изведнъж веждите ѝ се издигнаха откъм вътрешната страна и образуваха триъгълник на челото; некрасивото ѝ жълто лице стана още по-некрасиво; но Алексей Александрович почувствува, че тя го съжалява и е готова да заплаче. И го обзе умиление: той улови пълната ѝ ръка и започна да я целува.

– Приятелю! – каза тя с прекъсван от възнание глас. – Не трябва да се отдавате на скръбта. Нещастieto ви е голямо, но трябва да намерите утеха.

– Аз съм разбит, убит съм, не съм вече човек! – каза Алексей Александрович, като пусна ръката ѝ, но продължаваше да гледа пълните ѝ със сълзи очи. – Положението ми е още по-ужасно, защото не намирам нийде, в самия себе си не намирам опорна точка.

– Вие ще намерите опора, търсете я не в мене, макар че ви моля да вярвате в приятелството ми – с въздишка каза тя. – Нашата опора е любовта, оная любов, която Той ни е завещал. Неговото бреме е леко – каза тя с она възторжен поглед, който Алексей Александрович познаваше така добре. – Той ще ви подкрепи и ще ви помогне.

Макар че в тия думи се съдържаше онова умиление пред собствените й възвишени чувства и онова ново, възторжено, неотдавна разпространено в Петербург мистично настроение, което на Алексей Александрович се струваше излишно, сега му беше приятно да слуша.

– Аз съм слаб. Съсипан съм. Не съм предвидил нищо и сега не разбирам нищо.

– Приятелю! – повтаряше Лидия Ивановна.

– Не е загубата на онова, което нямам сега, не – продължи Алексей Александрович. – Аз не съжалявам. Но не мога да не се срамувам от хората за положението, в което се намирам. Това е лошо, но не мога, не мога.

– Високата постъпка на прощаване, от която се възхищавам и аз, и всички, сте извършили не вие, а Той, който обитава в сърцето ви – каза графиня Лидия Ивановна, вдигайки възторжено очи, – и затова не можете да се срамувате от постъпката си.

Алексей Александрович се намръщи, склочи ръце и започна да пука с пръстите си.

– Трябва да се знаят всички подробности – каза той с тънък глас. – Силите на човека имат граници, графиньо, и аз стигнах границите на моите сили. Днес цял ден трябваше да правя разпореждания, разпореждания в къщи, които произтичат (той подчерта думата _произтичат_) от новото ми положение на самотник. Прислугата, гувернантката, сметките... Тоя дребнав огън ме изгори и аз нямах сили да издържа. На обеди... вчера за малко не станах от трапезата. Не можах да понеса погледа на сина си. Той не ме пита за значението на всичко това, но искаше да ме попита и аз не можах да издържа тоя поглед. Той се страхуваше да ме гледа, но това не е всичко...

Алексей Александрович искаше да спомене за сметката, която му бяха донесли, но гласът му затрепери и той спря. За тая сметка на синя хартия, за шапка и панделки, той не можеше да си спомни без съжаление за себе си.

– Разбирам, приятелю – каза графиня Лидия Ивановна. – Всичко разбирам. Помощ и утеха ще намерите не в мене, но все пак съм дошла само за да ви помогна, ако мога. Ако можех да ви освободя от всички тия дребни унижаващи грижи... Разбирам, че е нужна женска дума, женско разпореждане. Възлагате ли това на мене?

Алексей Александрович мълчаливо и благодарно й стисна ръката.

– Ние заедно ще се заемем със Серьожа. Аз не съм силна в практическите работи. Но ще се нагърбя, ще бъда ваша икономка. Не ми благодарете. Аз не правя това сама...

– Не мога да не ви благодаря.

– Но, приятелю, не се отдавайте на това чувство, за което поменахте – да се срамувате от онова, което е най-голяма възвишеност за един християнин: _който се унижава, ще се възвиси_. И не бива да благодарите на мене. Трябва да благодарите на Него и да го молите за помощ. Само в Него ще намерим спокойствие, утеха, спасение и любов – каза тя и като вдигна очи към небето, започна да се моли, както разбра по мълчанието й Алексей Александрович.

Сега Алексей Александрович я слушаше и ония изрази, които по-рано не че му бяха неприятни, но му се струваха излишни, сега му се видяха естествени и утешителни. Алексей Александрович не обичаше тоя нов, възторжен дух. Той беше вярващ човек, който се интересува от религията предимно в политически смисъл, а новото учение, което си позволяваше някои нови тълкувания, му беше неприятно по принцип тъкмо защото отваряше врати за спор и анализ. По-рано той се отнасяше студено и дори враждебно към това ново учение и с графиня Лидия Ивановна, която се увличаше от него, не спореше никога, а старателно отбягваше с мълчание предизвикателствата й. И сега за пръв път я слушаше с удоволствие и вътрешно не й възразяваше.

– Много, много ви благодаря и за делата, и за думите ви – каза той, когато тя престана да се моли.

Графиня Лидия Ивановна стисна още веднъж и двете ръце на приятеля си.

– Сега пристъпвам към работа – усмихната каза тя, след като помълча и избърса от лицето си следите от сълзите. – Отивам при Серьожа. Само в краен случай ще се

обърна към вас. — И тя стана и излезе.

Графиня Лидия Ивановна отиде в стаята на Серьожа и там, заливайки със сълзи бузите на изплашеното момче, му каза, че баща му е светец и че майка му е умряла.

Графиня Лидия Ивановна изпълни обещанието си. Тя наистина се нагърби с всички грижи по уредбата и ръководенето къщата на Алексей Александрович. Но тя не преувеличаваше, като казваше, че не е силна в практическите работи. Всичките й разпореждания трябваше да се променят, понеже бяха неизпълними, и се променяха от Корней, камериера на Алексей Александрович, който незабелязано за всички бе повел сега цялата къща на Каренин и докато обличаше господаря си, спокойно и предпазливо му докладваше какво е необходимо. Но помощта на Лидия Ивановна все пак беше до голяма степен действителна: тя даде нравствена опора на Алексей Александрович със своята любов и уважение към него и особено с това, че, както й бе приятно да мисли, почти го бе обърнала в християнството, сиреч от равнодушен и лениво вярващ бе го превърнала в пламенен и твърд привърженик на онова ново обяснение на християнското учение, което напоследък бе се разпространило в Петербург. За Алексей Александрович бе лесно да се убеди в това. Също като Лидия Ивановна и другите хора, които споделяха възгледите им, Алексей Александрович бе лишен напълно от дълбочина на въображението, от оная душевна способност, благодарение на която представите, породени от въображението, стават така действителни, че се стремят да съвпадна с другите представи и с действителността. Той не виждаше нищо невъзможно и несъобразно в представата, че смъртта, съществуваща за невярващите, не съществува за него и че тъй като той има пълна вяра, за чиято мярка е сам съдия, няма вече и грях в душата му и изпитва тук, на земята, вече пълно спасение.

Наистина Алексей Александрович смътно долавяше несериозността и погрешността на тая представа за вярата си и знаеше, че когато бе се отдал на това непосредствено чувство, без да мисли, че неговата прошка е израз на висша сила, той изпитваше по-голямо щастие, отколкото сега, когато всеки миг мислеше, че в душата му живее Христос и че изпълнява неговата воля, като подписва книгата; но за Алексей Александрович беше необходимо да мисли така, беше му така необходимо в унижението си да има оная, макар и измислена възвишеност, от която, презиран от всички, би могъл да презира другите, че се държеше за мнимото си спасение като за действително спасение.

XXIII

Графиня Лидия Ивановна бе се омъжила още като твърде младо възторжено момиче за богат, знатен, много добродушен и безпътен веселяк. На втория месец мъжът й я заряза и на възторжените й уверения в нежност отговаряше само с ирония и дори враждебност, която хората, които познаваха доброто сърце на графа, а не виждаха никакви недостатъци у възторжената Лидия, никак не можеха да си обяснят. Оттогава, макар и да не се развеدهа, те живееха разделени и когато мъжът срещаше жена си, винаги се отнасяше към нея с неизменна жлъчна ирония, чиято причина не можеше да се разбере.

Графиня Лидия Ивановна отдавна вече бе престанала да бъде влюбена в мъжа си, но оттогава никога не преставаше да бъде влюбена в някого. Тя се влюбваше в неколцина изведнъж, и в мъже, и в жени; влюбваше се почти във всички хора, които изпъкваха с нещо особено. Беше влюбена във всички нови принцеси и принцове, които влизаха в родство с царското семейство, беше влюбена в един митрополит, в един викарий и в един свещеник. Беше влюбена в един журналист, в трима славяни, в Комисаров; в един министър, в един лекар, в един английски мисионер и в Каренин. Всички тия влюбвания, които ту отслабваха, ту се усиляваха, изпълваха сърцето й, създаваха й занимание и не й пречеха да поддържа най-широки и сложни придворни и светски отношения. Но откак, след нещастieto, което бе постигнало Каренин, тя бе го взела под особеното си покровителство, откак бе се нагърбила с къщата на Каренин, като се грижеше за благосъстоянието му, тя почувствува, че всичките й други влюбвания не са истински и че сега е влюбена истински само в Каренин. Чувството, което сега изпитваше към него, й се виждаше по-силно от всички по-раншни чувства.

Като го анализираше и сравняваше с по-раншните, тя ясно виждаше, че не би се влюбила в Комисаров, ако той не бе спасил живота на императора, не би се влюбила в Ристич-Куджицки, ако не съществуваше славянският въпрос, но че обичаше Каренин заради самия него, за възвишената му неразбрана душа, заради милия за нея тънък звук на гласа му с неговите провлечени нотки, за уморения му поглед, за характера му и за меките бели ръце с издути жили. Тя не само се радваше, когато го срещнеше, но търсеше да види върху лицето му впечатлението, което му правеше. Искеше да му се харесва не само с думите, но и с цялата си личност. Сега заради него се занимаваше с тоалета си повече, отколкото когато и да било по-рано. Издебваше се да мечтае какво ли би било, ако тя не беше омъжена, а той беше свободен. Изчервяваше се от възмущение, когато той влизаше в стаята, не можеше да задържи възторжената си усмивка, когато той ѝ говореше нещо приятно.

Няколко дни вече графиня Лидия Ивановна се намираше в много силно възмущение. Тя бе научила, че Ана и Вронски са в Петербург. Трябваше да предпази Алексей Александрович от една среща с нея, трябваше да го спаси дори от мъчителната мисъл, че тая ужасна жена се намира в един град с него и че той всеки миг може да я срещне.

Чрез познатите си Лидия Ивановна разузнаваше какво смятат да правят тия _отвратителни хора_, както тя наричаше Ана и Вронски, и през тия дни се стараеше да ръководи всяко движение на своя приятел, за да не може той да ги срещне. Младият адютант, приятел на Вронски, чрез когото тя получаваше сведения и който чрез графиня Лидия Ивановна се надяваше да получи концесия, каза, че те уредили работите си и заминават на другия ден. Лидия Ивановна бе започнала вече да се успокоява, когато още на другата сутрин ѝ донесоха едно писъмце, чийто почерк тя с ужас позна. Това бе почеркът на Ана Каренина. Пликът беше от дебела като лико хартия; върху продълговатия жълт лист имаше грамаден монограм и писмото миришеше на хубаво.

– Кой го донесе?

– Един слуга от хотел.

Графиня Лидия Ивановна дълго не можа да седне, за да прочете писмото. От възмущение получи пристъп от задух, от който страдаше. Когато се успокои, прочете следното писмо на френски.

„Madame la Comtesse*, християнските чувства, които изпълват сърцето ви, ми дават, аз чувствавам това, непростимата смелост да ви пиша. Аз съм нещастна от раздялата със сина си. Моля да ми позволите да го видя веднъж, преди да си замина. Простете ми, че ви напомням за себе си. Обръщам се към вас, а не към Алексей Александрович само защото не искам да накарам да страда тоя великодушен човек при спомена за мене. Познавайки вашето приятелство към него, вие ще ме разберете. Ще изпратите ли Серьожа при мене, или аз да дойда в къщи в известен, определен час, или ще ми съобщите кога и де мога да го видя във вкъщи? Не допускам, че ще откажете, като познавам великодушието на оновова, от когото зависи това. Не можете да си представите как жадувам да го видя и затова не можете да си представите благодарността, която ще породи в мен помощта ви.

[* Графиньо.]

Ана”

Всичко в това писмо ядоса графиня Лидия Ивановна: и съдържанието му, и загатването за великодушието, и особено безцеремонният, както ѝ се стори, тон.

– Кажи да не чака отговор – каза графиня Лидия Ивановна и веднага отвори бювара и писа на Алексей Александрович, че се надява да го види в един час на поздравленията в двореца.

„Трябва да поприказвам с вас по една важна и тъжна работа. Там ще уговорим къде. Най-добре у дома, дето ще наредя да приготвят _вашия_ чай. Необходимо е. Той налага кръста, но той дава и сила” – прибави тя, за да го подготви донейде.

Графиня Лидия Ивановна пишеше обикновено по две-три писма дневно до Алексей Александрович. Тя обичаше тоя процес на общуване с него, в който имаше елегантност и тайнственост, каквито липсваха в нейните лични отношения.

Поздравленията привършваха. Тия, които си отиваха, се срещаха и разговаряха за последните новини, за новополучени награди и преместване на важни чиновници.

– Да можеше на графиня Мария Борисовна да дадат военното министерство, а началник-щаб да станеше княгиня Ватковска – каза едно побеляло старче в обшит със злато мундир, като се обръщаше към високата хубавица фрейлина, която го разпитваше за преместванията.

– А пък аз да станех адютант – усмихната отвърна фрейлината.

– Вие имате вече назначение. Вие сте по духовното ведомство. И помощник ще ви бъде Каренин.

– Здравейте, княже! – каза старчето, като стискаше ръка на приближилия се княз.

– Какво казвате за Каренин? – запита князът.

– Той и Путятин получили орден „Александър Невски“.

– Аз мислех, че той има вече такъв.

– Не. Погледнете го – каза старчето, като сочеше с обшитата си шапка Каренин, който в придворен мундир с нова червена лента през рамо се бе спрял при вратата на залата с един от влиятелните членове на Държавния съвет. – Щастлив и доволен като меден грош – прибави той, като се поспря да стисне ръка на един атлетически сложен хубавец камерхер.

– Не, остарял е вече – каза камерхерът.

– От грижи. Сега той пише все проекти. Няма да остави сега нещастния, докато не му изложи всичко по пунктове.

– Как остарял? *Il fait des passions*.* Мисля, че графиня Лидия Ивановна го ревнува сега от жена му.

[* Той има успех в любовта.]

– Е, та? Моля ви се, не говорете лошо за графиня Лидия Ивановна.

– Но нима е лошо, че е влюбена в Каренин?

– Ами истина ли е, че Каренина е тука?

– Сиреч не тук, в двореца, а в Петербург. Вчера ги срещнах на Морска *bras dessous, bras dessous** с Алексей Вронски.

[* Под ръка.]

– *C'est un homme qui n'a pas...** – започна камерхерът, но се спря, за да стори път, и се поклони на минаващата особа от царското семейство.

[* Той е човек, който няма...]

Така неспирно приказваха за Алексей Александрович, като го осъждаха и му се присмиваха, а в това време, пресякъл пътя на срещнатия от него член на Държавния съвет и без да прекъсва нито за миг изложението си, за да не го изтърве, той му излагаше пункт по пункт финансовия си проект.

Почти в едно и също време, когато жена му го напусна, с Алексей Александрович се бе случило и най-горчивото за един чиновник събитие – прекрати се неговото авансиране в службата. Това прекратяване стана и всички ясно го виждаха, но самият Алексей Александрович не съзнаваше още, че кариерата му е свършена. Дали сблъскването му със Стремов, нещастieto с жена му или просто това, че той бе стигнал вече предела, който му бе предназначен, по тая година за всички стана очевидно, че служебното му поприще е свършено. Той още заемаше важна служба, беше член на много комисии и комитети; по беше човек, който се е изтъркал напълно и от когото не очакват вече нищо. Каквото и да говореше, каквото и да предлагаше, слушаха го така, сякаш онова, което предлага, е отдавна вече известно и е тъкмо такова, каквото не е потребно.

По Алексей Александрович не чувствуваше това, а, напротив, понеже бе отстранен от пряко участие в правителствената дейност, сега по-ясно от преди виждаше недостатъците и грешките в дейността на другите и смяташе за свой дълг да посочва средства за поправянето им. Наскоро след раздялата с жена си той започна да пише първото си изложение за новия съд, едно от безбройната редица никому ненужни изложения по всички отрасли на управлението, които му бе съдено да напише.

Алексей Александрович не само не забелязваше безнадеждното си положение в служебния свят и не само не се огорчаваше от това, но повече от когато и да било бе

доволен от дейността си.

„Жененият се грижи за светското, как да угоди на жена си, а нежененият се грижи за Божието, как да угоди на Бога“ – казва апостол Павел и Алексей Александрович, който сега се ръководеше във всичките си работи от писанието, често си спомняше този текст. Струваше му се, че откак бе останал без жена, с тия си проекти той служеше на Господа много повече, отколкото по-рано.

Очевидното нетърпение на члена на съвета, който искаше да се махне от него, не смушаваше Алексей Александрович; той прекрати изложението си само когато членът, възползувай от минаването на едно лице от царското семейство, се изплъзна от него.

Останал сам, Алексей Александрович наведе глава, събирайки мислите си, а след това разсеяно се озърна и тръгна към вратата, дето се надяваше да срещне графиня Лидия Ивановна.

„И какви са пък силни и здрави физически – помисли Алексей Александрович, като гледаше здравеняка камерхер с разчесани напарфюмирани бакенбарди и червения врат на стегнатия в мундир княз, край когото трябваше да мине. – Справедливо е казано, че всичко в света е зло“ – помисли той, като погледна изпод вежди още веднъж прасците на камерхера.

Като крачеше бавно, Алексей Александрович с обикновения си изглед на умора и достойнство се поклони на тия господа, които приказваха за него, и загледан към вратата, търсеше с очи графиня Лидия Ивановна.

– А! Алексей Александрович! – каза старчето със злобно блеснали очи в същото време, когато Каренин се изравни с него, и наведе глава със студен жест. – Аз не съм ви поздравил още – каза той, като сочеше новополучената му лента.

– Благодаря ви – отвърна Алексей Александрович. – Какъв _прекрасен_ ден е днес – прибави той, подчертавайки особено по навик думата „прекрасен“.

Той знаеше, че те му се присмиват, но и не очакваше от тях нищо друго освен враждебност; бе свикнал вече с това.

Като видя щръкналите от корсета жълти рамене на графиня Лидия Ивановна, която се появи на вратата, и нейните зовящи прекрасни замислени очи, Алексей Александрович се усмихна, като показва неувяхващите си бели зъби, и се приближи до нея.

Тоалетът на Лидия Ивановна й струваше голям труд, както и всичките й тоалети в последно време. Целта на тоалета й сега беше съвсем противоположна на оная, която тя преследваше преди тридесет години. Тогава й се искаше да се натруфи с нещо и колкото повече, толкова по-добре. Сега, наопаки, тя винаги беше натруфена така несъответно на годините и фигурата си, че се грижеше поне да няма такава ужасна противоположност между тия украшения и нейната външност. И по отношение на Алексей Александрович тя постигаше това и му изглеждаше привлекателна. За него тя беше единственият остров не само на добро разположение към него, но и на любов сред това море от враждебност и ирония, което го заобикаляше.

Като минаваше през строя от иронични погледи, той естествено се насочваше към влюбения й поглед, както растението към светлината.

– Поздравявам ви – каза му тя, като сочеше с очи лентата.

Сдържайки доволната си усмивка, той сви рамене и затвори очи, сякаш искаше да каже, че това не може да го радва. Графиня Лидия Ивановна много добре знаеше, че това е една от главните му радости, макар че той никога не го признаваше.

– Как е нашият ангел? – каза графиня Лидия Ивановна, подразбирайки Серьожа.

– Не мога да кажа, че съм напълно доволен от него – каза Алексей Александрович, като вдигна вежди и разтвори очи. – И Ситников не е доволен от него. (Ситников беше педагогът, който бе натоварен със светското възпитание на Серьожа.) Както ви бях казал, той проявява някакво равнодушие към ония най-главни въпроси, които трябва да засягат душата на всеки човек и на всяко дете – започна да излага мислите си Алексей Александрович по единствения въпрос, който го интересуваше извън службата – възпитанието на сина му.

Когато, с помощта на Лидия Ивановна, се върна отново към живот и дейност, Алексей Александрович почувствува като свой дълг да се заеме с възпитанието на сина, останал на негови ръце. Понеже по-рано никога не бе се занимавал с въпросите на възпитанието, Алексей Александрович посвети известно време на теоретично изучаване на предмета. И след като прочете няколко книги по антропология,

педагогика и дидактика, той си състави план за възпитание, покани най-добрия петербургски педагог за ръководител и пристъпи към работа. И тая работа го занимаваше постоянно.

– Да, но сърцето? Аз виждам в него сърцето на баща му, а с такова сърце детето не може да бъде лошо – с възторг каза графиня Лидия Ивановна.

– Да, може би... Що се отнася до мене, аз изпълнявам дълга си. Това е всичко, което мога да направя.

– Ще дойдете у дома – каза графиня Лидия Ивановна, като помълча, – трябва да си поприказваме върху една тъжна за вас работа. Бих дала всичко, за да ви отърва от някои спомени, но другите не мислят така. Получих писмо от _нея_. Тя е тук, в Петербург.

При споменаването на жена му Алексей Александрович трепна, но веднага върху лицето му се появи оная мъртва неподвижност, която изразяваше пълна безпомощност в тая работа.

– Аз очаквах това – рече той.

Графиня Лидия Ивановна го погледна възторжено и на очите ѝ се появиха сълзи на възхищение пред величието на душата му.

XXV

Когато Алексей Александрович влезе в малкия уютен кабинет на графиня Лидия Ивановна, отрупан със старинен фарфор и окичен с портрети, самата домакиня още я нямаше. Тя се преобличаше.

Кръглата маса бе застлана с покривка и бе поставен китайски прибор и сребърен спиртен чайник. Алексей Александрович разсеяно огледа безбройните познати портрети, които украсяваха кабинета, седна до масата и разтвори лежащото на нея Евангелие. Шумоленето от копринената рокля на графинята го отвлече.

– Ето сега можем да седнем спокойно – каза графиня Лидия Ивановна, като се промъкна бързо с развълнувана усмивка между масата и дивана – и да поприказваме, докато пием чай.

След няколко подготвителни думи, като дишаше тежко и се изчервяваше, графиня Лидия Ивановна предаде полученото от нея писмо в ръцете на Алексей Александрович. Той прочете писмото и дълго мълча.

– Не смятам, че бих имал право да ѝ откажа – плахо каза тон, като повдигна очи.

– Приятелю! Вие не виждате у никого зло!

– Напротив, виждам, че всичко е зло. Но справедливо ли е това?

По лицето му се четеше нерешителност и търсене на съвет, подкрепа и ръководство в една объркана за него работа.

– Не – прекъсна го графиня Лидия Ивановна. – Всичко има граници. Разбирам безнравствеността – не съвсем искрено каза тя, тъй като никога не можеше да разбере онова, което довежда жените до безнравственост, – по не разбирам жестокостта, и то към кого? Към вас! Как може да остане в тоя град, дето сте вие? Не, докато човек е жив, все се учи. И аз се уча да разбирам вашата възвишеност и нейната низост.

– А кой ще хвърли камък? – каза Алексей Александрович, очевидно доволен от ролята си. – Аз ѝ простих всичко и затова не мога да я лиша от нуждата ѝ от любов – любовта към сина ѝ...

– Но любов ли е това, приятелю? Искрено ли е то? Да кажем, вие сте ѝ простили, прощавате ѝ... но имаме ли право да влияем върху душата на тоя ангел? Той я смята за умряла. Моли се за нея и моли Бога да ѝ прости греховете... И така е по-добре. Какво ще си помнели сега?

– Не съм мислил за това – каза Алексей Александрович, който очевидно се съгласяваше.

Графиня Лидия Ивановна закри лицето си с ръце и мълкна. Тя се молеше.

– Щом искате моя съвет – каза тя, след като се помоли и откри лицето си, – не ви съветвам да направите това. Нима не виждам как страдате, как това нещо развреди всичките ви рани? Но да предположим, че вие както винаги не мислите за себе си. Докъде може да доведе всичко това? До нови страдания за вас, до мъки за детето! Ако

у нея е останало нещо човешко, тя сама не трябва да иска това. Не, решително не ви съветвам и ако ми разрешите, аз ще ѝ пиша.

И Алексей Александрович се съгласи и графиня Лидия Ивановна написа следното писмо на френски:

„Уважаема госпожо,

Споменът за вас може да подтикне сина ви към въпроси, на които не може да се отговори, без да се все в душата на детето дух на критичност към онова, което трябва да бъде светиня за него, и затова ви моля да разберете отказа на мъжа ви в духа на християнската любов. Моля всевишния за милосърдие към вас.

Графиня Лидия“

Това писмо постигна скритата цел, която графиня Лидия Ивановна не искаше да признае дори пред себе си. То оскърби Ана до дъното на душата.

От своя страна, след като се върна от Лидия Ивановна у дома си, Алексей Александрович не можа той ден да се отдаде на обикновените си занятия и да намери онова душевно спокойствие на вярващ и спасен човек, което чувствуваше по-рано.

Споменът за жена му, която така много бе виновна пред него и пред която той беше толкова свят, както справедливо му казваше графиня Лидия Ивановна, не трябваше да го смущава; но той ме бе спокоен: не можеше да вникне в книгата, която четеше, не можеше да прогони мъчителните си спомени за отношенията си към нея, за ония грешки, които, както му се струваше сега, бе направил спрямо нея. Спомни си как на връщане от конните надбягвания бе посрещнал нейното признание в изневяра (и особено това, че от нея искаше само да пази външно приличие, а не бе прибегнал до дуел) и това го измъчваше като разкаяние. Мъчеше го също и споменът за писмото, което бе ѝ писал; и особено прошката му, никому ненужна, и грижите му за чуждото дете изгаряха сърцето му от срам и разкаяние.

И точно същото чувство на срам и разкаяние изпитваше сега, като прехвърляше през ума си цялото си минало с нея и си спомняше неуместните думи, с които подир дълги колебания бе и направил предложение.

„Но в какво съм виновен?“ – казваше си той. И този въпрос винаги пораждаше у него друг въпрос – дали иначе чувствуват, иначе любят, иначе се женят тия други хора, тия Вронски, Облонски... тия камерхери с дебели прасци на краката? И той си представяше цялата тая редица свежи, силни, несъмняващи се хора, които неволно винаги и напред привличаха любопитното му внимание. Той пъдеше от себе си тия мисли, стараеше се да се убеждава, че не живее за тукашния временен живот, а за вечния, че в душата му има мир и любов. Но това, че в тоя пременен, нищожен живот бе направил, както му се струваше, някои нищожни грешки, го измъчваше така, сякаш не съществуваше онова вечно спасение, в което вярваше. Ала изкушението не продължи дълго и скоро пак в душата на Алексей Александрович се възстанови онова спокойствие и оная възвишеност, благодарение на които можеше да забрави това, за което не искаше да си спомня.

XXVI

– Е, как е, Капитонич? – каза Серьожа, когато се върна румен и весел от разходка в навечерието на рождения си ден и подаде надиплената си подъвка на високия стар вратар, който от височината на своя ръст се усмихваше на малкия човек. – Идва ли днес превързаният чиновник? Татко прие ли го?

– Прие го. Щом управителят си излезе, аз му доложих – каза вратарят, като смигна весело. – Моля, аз ще ви съблека.

– Серьожа! – каза славянинът гуверньор от вратата, която водеше към вътрешните стаи. – Съблечете се сам.

Но макар че чу слабия глас на гуверньора, Серьожа не му обърна внимание. Той стоеше, хванат с ръка за колана на вратаря, и го гледаше в лицето.

– Ами татко направи ли за него каквото трябва?

Вратарят кимна утвърдително.

Превързаният чиновник, който вече седем пъти бе идвал да моли за нещо Алексей

Александрович, интересуваше и Серьожа, и вратаря. Веднъж Серьожа го завари в антрето и чу как той жално молеше вратаря да доложи за него, като казваше, че той и децата му просто ще умрат.

Оттогава, след като и друг път срещна чиновника в антрето, Серьожа се заинтересува за него.

– Беше ли много доволен? – питаше Серьожа.

– Как да не бе доволен! Едва ли не скачаше, когато си тръгна.

– Ами донесоха ли нещо? – запита Серьожа, след като помълча.

– Да, господарю – шепнешком каза вратарят, като поклати глава, – от графинята.

Серьожа веднага разбра, че това, за което говореше вратарят, беше подарък от графиня Лидия Ивановна за рождения му ден.

– Какво приказваш? Де е?

– Корней го внесе при баща ви. Изглежда хубаво нещо!

– Колко е голямо? Ей толкова?

– По-малко е, но е хубаво.

– Книжка ли е?

– Не, друго нещо. Вървете, вървете, Василий Лукич ви вика – каза вратарят, като чу приближаващите стъпки на гувърньора, внимателно отстрани малката ръка в снета до половината ръкавица, която го държеше за колана, и смигна, посочвайки с глава Вунич.

– Василий Лукич, ей сега ще дойда! – отвърна Серьожа с оная весела и обичлива усмивка, която винаги побеждаваше изпълнителния Василий Лукич.

На Серьожа му беше толкова весело, чувствуваше се така щастлив, че не можеше да не сподели с приятеля си вратаря и семейната радост, за която бе научил при разходката в Лятната градина от племенницата на графиня Лидия Ивановна. Тая радост му се виждаше особено важна поради съвпадането с радостта на чиновника и с неговата радост, че са му донесли играчка. На Серьожа му се струваше, че днес е такъв ден, в който всички трябва да бъдат радостни и весели.

– Знаеш ли, татко получи орден „Александър Невски“?

– Как да не зная! Вече идваха да го поздравят.

– Ами той радва ли се?

– Как може да не се радва на царската милост! Значи, заслужил е – строго и сериозно каза вратарят.

Серьожа се замисли, като се взираше в изученото до най-малки подробности лице на вратаря, особено в брадичката му, увиснала между побелелите бакенбарди, която не бе виждал никой друг освен Серьожа, тъй като той винаги го гледаше само отдолу.

– Дъщеря ти отдавна не е идвала, нали?

Дъщерята на вратаря беше балерина.

– Кога ще намери време да дойде в делник? Те също учат. И вие имате да учите, господарю, вървете!

Когато отиде в стаята си, вместо да се залови за уроците, Серьожа разправи на учителя предположението си, че това, което са му донесли, трябва да е машина.

– Как мислите? – запита той.

Но Василий Лукич мислеше само за това, че трябва да подготви урока по граматика за учителя, който щеше да дойде в два часа.

– Не, вие само ми кажете, Василий Лукич – изведнъж запита Серьожа, седнал вече на работната си маса и уловил книгата в ръце, – кой орден е по-голям от „Александър Невски“? Знаете ли, че татко е получил орден „Александър Невски“?

Василий Лукич отговори, че по-голям от „Александър Невски“ е орденът „Владимир“.

– Ами още по-голям?

– Най-голям е „Андрей Първозвани“.

– Ами още по-голям от „Андрей Първозвани“?

– Не зная.

– Как, и вие ли не знаете? – И Серьожа се облакоти на масата и потъна в размишления.

Размишленията му бяха най-сложни и разнообразни. Той си представяше как баща му ще получи изведнъж и орден „Владимир“, и орден „Андрей“ и как поради това днес

на урока той ще бъде много по-добър, и как, когато стане голям, самият той ще получи всички ордени, дори някой по-голям от ордена „Андрей“, ако измислят. Само да измислят, той ще го заслужи. Измислят ли по-голям орден, той веднага ще го заслужи.

В такива размишления мина времето и когато дойде учителят, урокът за обстоятелствата за време, място и начин на действие не беше готов и учителят беше не само недоволен, но и огорчен. Това огорчение на учителя засегна Серьожа. Той не се чувствуваше виновен, задето не бе научил урока си; но колкото и да се мъчеше, никак не можеше да го научи; докато учителят му разясняваше, той слушаше и сякаш разбираше, но щом останеше сам, съвсем не можеше да си спомни и разбере, че късичката и толкова разбираема дума „изведнъж“ е обстоятелство за начин на действие. Но все пак му беше жал, че е огорчил учителя си и му се искаше да го утеши.

Той избра един момент, когато учителят мълчаливо гледаше в книгата.

– Михаил Иванич, кога е именният ви ден? – изведнъж запита той.

– По-добре е да мислите за работата си, а именният ден няма никакво значение за едно разумно същество. И той е ден като другите, през който трябва да се работи.

Серьожа внимателно погледна учителя си, рядката му брадичка и очилата, които бяха се смъкнали на носа му, и се замисли така, че вече не чуваше нищо от онова, което му обясняваше учителят. Той разбираше, че учителят не мисли за това, което казва, чувствуваше го по тона, с който бе казано. „Но защо те всички са се сдумали да говорят по един и същ начин, все най-скучни и ненужни неща? Защо ме отблъсква тон, защо не ме обича?“ – питаше се Серьожа с тъга и не можеше да намери отговор.

XXVII

След учителя имаше урок с баща си. Докато баща му дойде, Серьожа седна на масата, като си играеше с ножчето, и се замисли. Едно от любимите занятия на Серьожа беше да търси майка си през време на разходка. Той не вярваше изобщо в смъртта, и особено в нейната смърт, въпреки че Лидия Ивановна бе му казала това и баща му го бе потвърдил; затова и след като му казаха, че е умряла, през време на разходка той я търсеше. Всяка пълна, грациозна жена с тъмни коси бе майка му. Когато видеше такава жена, в душата му се надигаше чувство на нежност, такова, от което той се задъхваше, и в очите му се появяваха сълзи. И той току чакаше тя да се приближи до него, да вдигне воала си. Цялото ѝ лице ще се вижда, тя ще се усмихне, ще го прегърне, той ще долови нейния парфюм, ще почувствува нежността на ръката ѝ и ще заплаче щастливо, както една вечер бе легнал в краката ѝ и тя го гъделичкаше, а той се смееше и хапеше бялата ѝ ръка с пръстени. След това, когато случайно научи от бавачката, че майка му не е умряла, а баща му и Лидия Ивановна му обясниха, че тя е умряла за него, защото е лоша (в което той никак не можеше да повярва, защото я обичаше), той също така я търсеше и очакваше. Днес в Лятната градина имаше една дама с лилав воал, която той следеше с примряло сърце, когато тя се приближаваше към него по пътеката, защото очакваше, че е тя. Тая дама не дойде до тях и се скри някъде. Днес по-силно от когато и да било Серьожа чувствуваше прилив на любов към нея и сега, очаквайки баща си, се забрави дотолкова, че с ножчето си изрязва целия край на масата, загледан с блеснали очи пред себе си и замислен за нея.

– Татко ти идва! – отвлеche го от мислите му Василий Лукич.

Серьожа скочи, пристъпи към баща си, целуна му ръка и внимателно го погледна, като търсеше признаци на радост от получаването на ордена „Александър Невски“.

– Добре ли се разходи? – каза Алексей Александрович, като седна в креслото си, придърпа към себе си Вехтия завет и го разтвори. Въпреки че Алексей Александрович неведнъж бе казвал на Серьожа, че всеки християнин трябва да знае добре свещената история, самият той често се справяше с Вехтия завет и Серьожа бе забелязал това.

– Да, беше много весело, татко – каза Серьожа, като седна странишком на стола и го заклати, което бе забранено. – Видях Наденка (Наденка беше племенница на Лидия Ивановна, нейна възпитаница). Тя ми каза, че са ви дали нова звезда. Радвате ли се, татко?

– Първо, не се клати, моля ти се – каза Алексей Александрович. – И второ,

ценна е не наградата, а трудът. И аз бих желал да разбереш това. Ако се трудиш, ако се учиш, за да получиш награда, трудът ще ти се види тежък; но когато се трудиш от любов към труда – говореше Алексей Александрович, като си спомняше как го крепеше мисълта за дълг при отегчителната работа тая сутрин, която се състоеше в подписването на сто и осемдесет документа, – награда ще намериш в него.

Блестящите от нежност и веселие очи на Серьожа угаснаха и се сведоха под бащиния му поглед. Това бе същият отдавна познат тон, с който баща му винаги се обръщаше към него и към който Серьожа бе успял вече да се нагоди. Баща му винаги говореше с него – така чувствуваше Серьожа, – сякаш се обръща към някакво въображаемо момче, едно от ония, каквито се срещат в книгите, но което съвсем не прилича на Серьожа. И пред баща си Серьожа винаги се стараеше да се престори тъкмо на такова книжно момче.

– Надявам се, че разбираш това? – каза баща му.

– Да, татко – отвърна Серьожа, като се преструваше на въображаемо момче.

Урокът се състоеше в заучаване наизуст няколко стиха от Евангелието и повтаряне началата на Вехтия завет. Серьожа знаеше добре стиховете от Евангелието, но в същия миг, когато ги казваше, той се загледа в челната кост на баща си, която извиваше така остро към слепите очи, че се забърка и края на един стих с еднаква дума постави в началото на другия. За Алексей Александрович беше очевидно, че той не разбира това, което казва, и това го ядоса.

Той се намръщи и започна да обяснява същото, което Серьожа бе слушал вече много пъти и никога не можеше да го запомни, защото много ясно го разбираше – нещо като това, че „изведнъж“ е обстоятелство за начин на действие. С изплашен поглед Серьожа гледаше баща си и мислеше само едно: дали баща му ще го накара, или не, да повтори това, което бе казал, както се случваше понякога. И тая мисъл плашеше Серьожа дотолкова, че той не разбираше вече нищо. Но баща му не го накара да повтори и мина към урока от Вехтия завет. Серьожа разправи добре самите събития, но когато трябваше да отговаря на въпросите какво се загатва с някои от събитията, той не знаеше нищо, макар че бе наказан вече за тоя урок. А онова място, дето не можеше да каже нищо и мълчаше, режеше масата и се клатеше на стола, беше там, дето трябваше да разправи за допотопните патриарси. От тях той не знаеше за никого освен за Енох, който бил взет жив на небето. По-рано той помнеше имената, но сега ги бе забравил съвсем особено защото Енох беше неговото любимо лице от целия Вехт завет и във връзка с вземането на Енох жив на небето в главата му се точеше цяла дълга редица мисли, на които той се бе предал сега, гледайки с втренчени очи верижката на бащиния си часовник и закопчаното до половината копче на жилетката му.

Серьожа не вярваше никак в смъртта, за която му говореха толкова често. Той не вярваше, че могат да умрат любимите му хора и особено, че и той ще умре. Това беше съвсем невъзможно и необяснимо за него. Но му казваха, че всички ще умрат; той разпитваше дори хора, на които вярваше, и те потвърждаваха това; бавачката казваше същото, макар и неохотно. Но Енох не умрял, значи, не всички умират. „И защо пък всеки да не може да заслужи така пред Бога и да бъде взет жив на небето?“ – мислеше Серьожа. Лошите, сиреч опия, които Серьожа не обичаше, можеха да умрат, по всички добри могат да бъдат като Енох.

– Е, значи, кои са били патриарсите?

– Енох, Енос.

– Но ти каза вече това. Лошо, Серьожа, много лошо. Ако не се помъчиш да научиш това, което е най-необходимо за един християнин – каза баща му и стана, – кое друго може да те занимава? Аз не съм доволен от тебе и Пьотр Игнатиц (той бе главният педагог) не е доволен. Трябва да те накажа.

И бащата, и педагогът бяха недоволни от Серьожа и наистина той се учеше много лошо. Но никак не можеше да се каже, че той е неспособно момче. Наопаки, беше много по-способен от ония момчета, които педагогът сочеше за пример на Серьожа. От гледището на баща му той не искаше да учи това, което го учеха. А всъщност той не можеше да го учи. Не можеше, защото в душата му имаше много по-големи изисквания от ония, които предявяваха баща му и педагогът. Тия изисквания бяха в противоречие и той просто се бореше с възпитателите си.

Той беше деветгодишен, беше дете, но познаваше душата си, тя беше ценна за него, той я пазеше, както клепачът пази око, и не пущаше в душата си никого без

ключа на любовта. Възпитателите му се оплакваха, че не искал да учи, а душата му бе преизпълнена с жажда за знание. И той се учеше от Капитонич, от бавачката, от Наденка, от Василий Лукич, но не от учителите си. Оная вода, която баща му и педагогът очакваха на своите колела, отдавна вече бе се просмукала и работеше на друго място.

Бащата наказва Серьожа, като не го пусна при Наденка, племенницата на Лидия Ивановна; но това наказание бе щастие за Серьожа. Василий Лукич бе в добро настроение и му показа как се правят вятърни мелници. Цялата вечер мина в работа и мечти как може да се направи такава мелница, че човек да може да се върти на нея: да се улови с ръце за крилата ѝ или да се върже – и да се върти. Серьожа не мисли за майка си цялата вечер, но след като си легна в кревата, изведнъж си спомни за нея и със свои думи се помоли утре на рождения му ден майка му да престане да се крие и да дойде при него.

– Василий Лукич, знаете ли за какво извънредно нещо се помолих?

– Да се учите по-добре.

– Не.

– За играчки ли?

– Не. Не познахте. То е много хубаво нещо, но е тайна! Когато се сбъдне, ще ви го кажа. Не познахте ли?

– Не, не мога да позная. Кажете вие – рече Василий Лукич усмихнат, което се случваше рядко с него. – Хайде, лягайте, ще угася свещта.

– А аз без свещ виждам по-добре онова, което виждам и за което се молих. Е, малко остана да издам тайната си! – засмя се весело Серьожа.

Когато отнесоха свещта, Серьожа чуваше и чувствуваше майка си. Тя стоеше над него и го милваше с гальовен поглед. Но появиха се мелници, ножче, всичко се обърка и той заспа.

XXVIII

Когато пристигнаха в Петербург, Вронски и Ана отседнаха в един от най-хубавите хотели. Вронски отделно, в по-долния етаж, а Ана в горния с детето, дойната и слугинята в голям апартамент от четири стаи.

Още първия ден след пристигането си Вронски отиде при брат си. Там завари майка си, която бе пристигнала по работа от Москва. Майка му и снаха му го посрещнаха както обикновено; разпитваха го за пътуването му в чужбина, приказваха за общите познати, но не споменаха нито дума за връзката му с Ана. Но на другия ден сутринта братът дойде при Вронски, сам го запита за нея и Алексей Вронски му каза направо, че на връзката си с Каренина гледа като на брак, че се надява да издействува развод и тогава ще се ожени за нея, а дотогава я смята за своя жена, като всяка друга съпруга, и го моли да съобщи така на майка им и на жена си.

– Ако обществото не одобрява това, мене ми е все едно – каза Вронски, – но ако близките ми искат да бъдат в роднински връзки с мене, трябва да бъдат в също такива отношения и с жена ми.

По-големият брат, който винаги уважаваше схващанията на по-малкия, не знаеше дали той с прав, или не, докато обществото не реши тоя въпрос; по от своя страна той нямаше нищо против и заедно с Алексей отиде при Ана.

Пред брат си, както и пред всички, Вронски се обръщаше към Ана на „вие“ и се държеше с нея като с близка позната, но се подразбираше, че брат му знае отношенията им, и ставаше дума, че Ана заминава за имението на Вронски.

Въпреки голямата си светска опитност, поради новото положение, в което се намираше, Вронски беше в странно заблуждение. Той сякаш трябваше да разбере, че за него и Ана обществото е затворено; но сега в главата му се родиха някакви неясни съображения, че така е било само едно време, но сега, при бързия прогрес (незабелязано за себе си сега той беше привърженик на всеки прогрес), възгледът на обществото се е променил и още не е решен въпросът дали ще ги приемат в обществото, или не. „Разбира се – мислеше той, – придворното общество няма да я приеме, но близките хора могат и трябва да разберат това, както се полага.“

Човек може да седи няколко часа с подгънати крака в едно и също положение,

ако знае, че нищо няма да му попречи да промени положението си; но ако знае, че трябва да седи така с подгънати крака дълго време, ще се появят конвулсии, краката ще изтръпнат и няма да се прострат към онова място, където би желал да ги протегне. Същото нещо изпитваше и Вронски по отношение на обществото. Макар че дълбоко в душата си знаеше, че обществото е затворено за тях, той опитваше дали сега то няма да се промени и дали няма да ги приемат. Но много скоро забеляза, че обществото бе отворено лично за него, а бе затворено за Ана. Както в играта на котка и мишка, ръцете, протегнати за него, веднага се отпущаха пред Ана.

Една от първите дами на петербургското общество, която Вронски видя, беше братовчедка му Бетси.

– Най-сетне! – радостно го посрещна тя. – Ами Ана? Колко се радвам! Де отседнахте? Представям си как след вашето прелестно пътешествие нашият Петербург ви се вижда ужасен; представям си медения ви месец в Рим. Какво става с развода? Направихте ли всичко това?

Вронски забеляза, че възторгът на Бетси намаля, когато научи, че няма още развод.

– Знай, ще хвърлят камък върху мене – каза тя, – но ще дойда при Ана; да, непременно ще дойда. Малко време ли ще стоите тук?

И наистина още същия ден тя дойде при Ана; но тонът ѝ вече съвсем не беше по-раншият. Очевидно тя се гордееше със смелостта си и желаше Ана да оцени вярното ѝ приятелство. Постоя не повече от десет минути, разговаряйки за светските новини, и на отиване каза:

– Вие не ми казахте кога ще бъде разводът. Да кажем, аз не държа на тия работи, но другите вирнати яки ще ви обливат със студена вода, докато не се ожените. А това е така просто сега. *Ça se fait.** Значи, в петък си заминавате? Жалко, че няма да се видим вече.

[* Това е обикновено нещо.]

По тона на Бетси Вронски можеше да разбере какво трябва да очаква от обществото; по той направи опит и в семейството си. На майка си не се надяваше. Знаеше, че майка му, която толкова се възхищаваше от Ана при първото им запознанство, сега беше неумолима към нея, задето бе станала причина да пропадне кариерата на сина ѝ. Но той възлагаше големи надежди на братовата си жена Варя. Струваше му се, че тя не ще хвърли камък и с простота и решителност ще отиде при Ана и ще я приеме.

Още на другия ден след пристигането си Вронски отиде при нея и понеже я свари сама, изказа направо желанието си.

– Ти знаеш, Алексей – каза тя, след като го изслуша, – колко те обичам и как съм готова да направя всичко за тебе; но аз мълчах, защото знаех, че не мога да бъда полезна на тебе и на Ана Аркадиевна – каза тя, като изговори особено старателно „Ана Аркадиевна“. – Не мисли, моля ти се, че я осъждам. Никога; може би на нейно място и аз бих направила същото. Не влизам и не мога да влизам в подробностите – каза тя, като поглеждаше плахо мрачното му лице. – Но нещата трябва да се наричат с имената им. Ти искаш да отиде при нея, да я приема у дома си и с това да я реабилитирам в обществото; но разбери, че не _мога_ да направя това. Моите дъщери растат и аз трябва да живея за мъжа си в обществото. Добре, ще дойда при Ана Аркадиевна; тя ще разбере, че не мога да я поканя у дома или трябва да направя така, че да не я видят ония, които гледат иначе; но това ще я оскърби. Аз не мога да я реабилитирам...

– Но аз не смятам, че тя е паднала повече, отколкото стотици жени, които приемате! – още по-мрачно я прекъсна Вронски и мълчаливо стана, като разбра, че решението на снаха му е неизменно.

– Алексей! Не ми се сърди. Люля ти се, разбери, че аз не съм виновна – започна Варя, като го гледаше с плаха усмивка.

– Не ти се сърдя – също така мрачно каза той, – но ми е мъчно двойно повече. Мъчно ми е и защото с това се прекъсва приятелството ни. Да кажем, не се прекъсва, но отслабва. Ти разбираш, че и за мене това не може да бъде иначе.

И при тия думи той си отиде.

Вронски разбра, че по-нататъшните опити са напразни и че трябва да прекарат в Петербург тия няколко дни като в чужд град, отбягвайки всякакви връзки с по-

раншното общество, за да не се излагат на неприятности и обиди, които бяха така мъчителни за него. Една от главните им неприятности в Петербург беше, че Алексей Александрович и неговото име сякаш бяха навред. Не можеше да се заприказва за нещо, без да се обърне разговорът за Алексей Александрович; не можеха да отидат никъде, без да го срещнат. Така поне се струваше на Вронски, както се струва на човек с болен пръст, че сякаш нарочно се закача за всичко с тоя болен пръст.

Престояването им в Петербург се виждаше на Вронски още по-тежко, защото през цялото това време той забелязваше у Ана някакво ново, необяснимо за него настроение. Тя ту беше като че влюбена в него, ту ставаше студена, раздразнителна и непроницаема. Измъчваше се от нещо и криеше нещо от него и сякаш не забелязваше ония обиди, които отравяха живота му, а за нея, с нейното изтънчено разбиране, сигурно бяха още по-мъчителни.

XXIX

Една от целите на пътуването на Ана в Русия беше да се види със сина си. Откак бе напуснала Италия, мисълта за тая среща не преставаше да я вълнува. И колкото повече приближаваше Петербург, толкова по-големи и по-големи й се виждаха радостта и значението на тая среща. Тя дори не си задаваше въпроса как ще нареди тая среща. Струваше й се естествено и просто да види сина си, щом е в един град с него; но след пристигането в Петербург изведнъж й стана ясно сегашното й положение в обществото и тя разбра, че е трудно да се уреди среща.

От два дни вече тя живееше в Петербург. Мисълта за сина не я напушаше нито миг, но тя още не бе го виждала. Чувствуваше, че няма право да отиде в къщата, дето можеше да срещне Алексей Александрович. Можеха да не я пуснат и да я обидят. Да пише и да влезе във връзка с мъжа си, й бе мъчително дори да си помисли: тя можеше да бъде спокойна само когато не мислеше за мъжа си. Да види сина си през време на разходка, след като научи къде и кога той излиза, беше малко за нея; тя така се бе готвила за тая среща, имаше да му каже толкова много работи, така й се искаше да го прегръща и целува. Старата бавачка на Серьожа можеше да й помогне и да я научи. Но бавачката вече не беше в къщата на Алексей Александрович. В тия колебания и в търсене на бавачката минаха два дни.

Когато научи за близките отношения на Алексей Александрович с графиня Лидия Ивановна, на третия ден Ана реши да й напише писмото, което й костваше голям труд и в което тя умишлено споменаваеше, че разрешението да види сина си сигурно зависи от великодушието на мъжа й. Тя знаеше, че ако покажат писмото на мъжа й, той няма да й откаже, продължавайки да играе ролята си на великодушен.

Прислужникът, който отнесе писмото, й предаде най-жестокия и неочакван за нея отговор, че няма да получи отговор. Тя никога не бе се чувствувала толкова унижена, както в оня миг, когато, след като извика прислужника, той й разказа подробно как почакал и как след това му казали: „Никакъв отговор няма да има.“ Ана се чувствуваше унижена, оскърбена, но виждаше, че от свое гледище графиня Лидия Ивановна е права. Мъката й беше толкова по-силна, защото беше само нейна. Тя не можеше и не искаше да я сподели с Вронски. Знаеше, че на него, макар че той беше главната причина за нещастията й, въпросът за срещата със сина й ще му се види най-незначителна работа. Знаеше, че той никога няма да бъде в състояние да разбере цялата дълбочина на нейното страдание; знаеше, че ще го намрази за студения му тон, когато се спомене за това. И тя се страхуваше от това повече от всичко на света и затова криеше от него всичко, което се отнасяше до сина й.

Останала цял ден в хотела, тя измисляше средства за среща със сина си и се спря на решението да пише на мъжа си. Тя вече съчиняваше това писмо, когато й донесоха писмото на Лидия Ивановна. Мълчанието на графинята беше я укротило и покорило, но писмото й, всичко онова, което прочете между редовете му, така я ядоса, така възмутителна й се видя тая злоба в сравнение с нейната страстна майчина нежност към сина, че тя се възмути срещу другите и престана да обвинява себе си.

„Тая студенина е лицемерие на чувството – каза си тя. – Те гледат само да ме обидят и да измъчат детето, а аз ще седна да им се покорявам! За нищо на света! Тя е по-лоша от мене. Аз поне не лъжа.“ И веднага реши, че още утре, на самия рожден

ден на Серьожа, ще отиде направо в къщата на мъжа си, ще подкупи слугите, ще лъже, но на всяка цена ще види сина си и ще разруши тая безобразна лъжа, с която са заобиколили нещастното дете.

Тя отиде в един магазин, накупи играчки и обмисли плана си за действие. Ще отиде рано сутринта, в осем часа, когато Алексей Александрович сигурно още не е станал. Ще има в ръцете си пари, които ще даде на вратаря и лакея, за да я пуснат, и без да вдигне воала си, ще каже, че идва от страна на кръстника на Серьожа да го поздрави и че е натоварена да постави играчките при кревата на момчето. Не бе намерила само думите, които ще каже на сина си. Колкото и да мисли за това, не можа да измисли нищо.

На другия ден, в осем часа сутринта, Ана слезе сама от един файтон и позвъни на големия вход на предишната си къща.

– Иди виж какво искат. Някаква дама – каза Капитонич, още необлечен, с палто и галоши, като погледна през прозореца и видя дамата, покрита с воал, която стоеше пред самата врата.

Помощникът на вратаря, непознат на Ана момък, току й отвори вратата и тя влезе, като извади от маншона си една трирублева банкнота и бързо я пхна в ръката му.

– Серьожа... Сергей Алексеич – рече тя и пристъпи напред.

След като огледа банкнотата, помощникът на вратаря я спря при другата стъклена врата.

– Кого търсите? – попита той.

Тя не чуваше и не отговаряше нищо.

Доловил смущението на непознатата, самият Капитонич я посрещна, пусна я през вратата и я попита какво иска.

– Изпраща ме княз Скородумов при Сергей Алексеич – рече тя.

– Той не е станал още – каза вратарят, като се взираше внимателно.

Ана никак не очакваше, че тая съвсем непроменена обстановка в антрето на къщата, дето бе живяла девет години, ще й подеждва така силно. Един след друг в душата й се надигнаха спомени, радостни и мъчителни, и тя за миг забрави защо е дошла.

– Ще почакате ли? – запита Капитонич, като й помагаше да си свали шубата.

Когато съблече шубата, Капитонич погледна лицето й, позна я и мълчаливо ниско й се поклони.

– Заповядайте, ваше превъзходителство – каза й той.

Тя искаше да каже нещо, но гласът й отказа да произнесе каквито и да било звуци; погледна стареца с виновна молба и с бързи леки стъпки се заизкачва по стълбата. Прегънат цял напред и зашляпал с галошите по стъпалата, Капитонич тичаше след нея, като се мъчеше да я изпревари.

– Учителят е там, може да не е облечен. Аз ще доложа.

Ана продължаваше да върви по познатата стълба, без да разбира това, което старецът й казваше.

– Тук, наляво, моля. Извинете, че не е чисто. Сега той е в по-раншната всекидневна стая – запъхтян каза вратарят. – Моля, почакайте, ваше превъзходителство, аз ще надникна – каза той и като я изпревари, полуотвори високата врата и се скри зад нея. Ана спря и зачака. – Току-що се е събудил – каза вратарят, като се показва пак на вратата.

И в тоя миг, когато вратарят казваше това, Ана чу детско прозяване. Само по това прозяване тя позна сина си и като жив го видя пред себе си.

– Пусни ме, пусни ме, чакай! – каза тя и влезе през високата врата. Вдясно от вратата имаше креват, а на кревата седеше, току-що станало, момченцето само по разкопчана ризка; прегънало телце, то се протягаше и довършваше прозявката си. В момента, когато устните му се сключваха, те цъфнаха в блажено сънлива усмивка и с тая усмивка то отново бавно и сладко се търкулна назад.

– Серьожа! – прошепна тя, като пристъпи тихо към него.

През време на раздялата си с него и при тоя прилив на любов, който изпитваше през цялото това време, тя си го представяше четиригодишно момче, каквото най-много го обичаше. Сега той не беше дори такъв, какъвто бе го оставила; далеч бе надхвърлил четиригодишната възраст, бе пораснал и отслабнал. Какво е това? Колко е

отслабнало лицето му, колко е къса косата му! Колко са му дълги ръцете! Колко се е променил, откак го бе оставила! Но това беше той – същата форма на главата, неговите устни, меката шийка и широките му раменца.

– Серьожа! – повтори тя над самото ухо на детето. Той отново се изправи на лакътя си, обърна насам-натам чорлавата си глава, сякаш търсеше нещо, и отвори очи. Тихо и въпросително гледа няколко секунди застаналата неподвижно пред него майка, след това изведнъж блажено се усмихна и като затвори отново слепващите се очи, търкулна се, но не назад, а към нея, към ръцете ѝ.

– Серьожа! Милото ми момче! – рече тя, като се задъхваше и прегръщаше пълничкото му тяло.

– Мамо! – каза той, като се въртеше в ръцете ѝ, за да може да се докосне до тях с различни места на тялото си.

Сънливо усмихнат, с все още затворени очи, той се пусна от таблата на кревата и с пълничките си ръчички се хвана за раменете ѝ, долепи се до нея, като я облъхна с оная мила сънна миризма и топлина, каквато излъчват само децата, и започна да търка лицето си о шията и раменете ѝ.

– Аз знаех – каза той, като отвори очи. – Днес е рожденият ми ден. Аз знаех, че ще дойдеш. Ей сега ще стана.

И като казваше това, той заспиваше.

Ана жадно го гледаше; тя виждаше как в нейно отсъствие той бе пораснал и бе се променил. Тя хем познаваше, хем не можеше да познае голите му, толкова удължени сега крака, които се подаваха от одеялото, познаваше тия отслабнали бузи, тия подстригани къси къдри на тила му, по който така често го целуваше. Опипваше всичко това и не можеше да каже нищо; сълзите я задушаваша.

– Но защо плачеш, мамо? – каза той, като се събуди напълно. – Мамо, защо плачеш? – викна той с плачлив глас.

– Аз ли? Няма да плача... Аз плача от радост. Толкова отдавна не съм те виждала! Няма да плача, няма – каза тя, като гълташе сълзите си и се обръщаше настрана. – Но време е да се обличаш – прибави тя, като се съвзе, помълча и без да пусне ръцете му, седна до кревата на един стол, на който бяха приготвени дрехите му.

– Как се обличаш без мене? Как... – искаше тя да заприказва просто и весело, но не можа и отново се извърна.

– Не се мия със студена вода, татко не дава. Ами ти видя ли Василий Лукич? Той ще дойде. Но ти си седнала върху дрехите ми! – И Серьожа се разсмя.

Тя го погледна и се усмихна.

– Мамо, душичке, миличка! – развика се той, като се хвърли пак към нея и я запрегръща. Сякаш едва сега, когато видя усмивката ѝ, той разбра ясно какво бе се случило. – Това не трябва – каза той и свали шапката ѝ.

И сякаш защото я видя отново без шапка, той пак се хвърли да я целува.

– Но какво си мислил за мене? Да не би да си мислил, че съм умряла?

– Никога не съм вярвал.

– Не си ли вярвал, приятелю?

– Аз знаех, знаех! – повтаряше той любимата си фраза и като улови ръката ѝ, която милваше косите му, започна да притиска дланта ѝ до устата си и да я целува.

XXX

В това време Василий Лукич, който отначало не разбираше коя е тая дама, след като научи от разговора, че това е същата оная майка, която бе оставила мъжа си и която той не познаваше, понеже бе постъпил в къщата след нейното напускане, се колебаеше дали да влезе, или не, или да съобщи на Алексей Александрович. Но като размисли най-после, че неговата длъжност е да вдига Серьожа в определен час и че поради това не му е работа да знае кой е там, майката или някой друг, а трябва да изпълнява длъжността си, той се облече, пристъпи до вратата и я отвори.

Но милувките на майката и сина, гласовете им и онова, което си приказваха – всичко това го накара да промени намерението си. Той поклати глава, въздъхна и затвори вратата. „Ще почакам още десет минути“ – каза си той, като се изкашля и

избърса сълзите си.

В това време между прислугата на къщата бе настъпило силно вълнение. Всички бяха научили, че е дошла господарката и че Капитонич я пуснал, и че сега тя е в детската стая, а пък господарят винаги в девет часа се отбива в детската стая и всички разбираха, че срещата между съпрузите е неудобна и че трябва да ѝ се попречи. Корней, камериерът, беше слязъл в стаята на вратаря, разпитваше кой и как я е пуснал и след като научи, че я посрещнал и въвел Капитонич, се караше на стареца. Вратарят упорито мълчеше, но когато Корней му каза, че за тая работа заслужава да го изпъдят, Капитонич подскочи към него и размахал ръце пред лицето на Корней, заговори:

– А ти не би ли я пуснал? Десет години си служил, нищо лошо не си виждал, та сега ще я срещнеш и ще кажеш: моля, излезте навън! Много тънко разбираш ти от политика! Така е то! По-добре е да си спомниш как си обирал господаря, как си мъкнал енотови шуби!

– Солдатин! – презрително каза Корней и се извърна към влизащата бавачка. – Представете си, Мария Ефимовна: пуснал я, никому не казал – обърна се към нея Корней. – Ей сега ще излезе Алексей Александрович и ще влезе в детската стая!

– Ех, какви работи стават! – каза бавачката. – Вие, Корней Василиевич, да можете да го задържите някак си, господаря де, а пък аз ще изтичам да я изведа някак. Ех, какви работи стават!

Когато бавачката влезе в детската стая, Серьожа разказваше на майка си как паднали заедно с Наденка, като се търкулнали от едно високо място и три пъти се преметнали. Тя слушаше гласа му, виждаше лицето и игривия му израз, пипаше ръката му, но не разбираше какво ѝ разправя той. Трябва да си отиде, трябва да го остави – само това мислеше и чувствуваше тя. Чуваше и стъпките на Василий Лукич, който се приближаваше до вратата, и кашляше, чуваше и стъпките на приближаващата бавачка, но седеше като вкаменена и нямаше сили нито да заприказва, нито да стане.

– Господарке, миличка! – започна бавачката, като пристъпи до Ана и зацелува ръцете и раменете ѝ. – Ето Бог донесе радост на нашия именник. Вие никак не сте се променили.

– Ах, бавачке, мила, аз не знаех, че сте още в тая къща! – каза Ана, като се опомни за миг.

– Аз не съм тук, живея с дъщерята, дойдох да го поздравя, Ана Аркадиевна, миличка!

Бавачката изведнъж заплака и отново започна да целува ръката ѝ.

Серьожа, със светнали и усмихнати очи, се бе уловил с едната ръка за майка си, а с другата – за бавачката и тупкаше по одеялото с пълничките си голи крачета. Нежността на любимата бавачка към майка му го бе довела във възторг.

– Мамо! Тя често идва при мене и когато дойде... – започна той, но прекъсна, като забеляза, че бавачката шепнешком каза нещо на майка му, а върху майчиното му лице се изписа уплаха и нещо прилично на срам, което никак не ѝ подходеше.

Тя пристъпи до него.

– Милото ми! – каза тя.

Не можа да каже „сбогом“, но изразът на лицето ѝ каза това и той го разбра.

– Мили, мили Кутик! – издума тя името, с което го наричаше, когато бе малък.

– Нали няма да ме забравиш? Ти... – Но не можа да говори повече.

Колко думи отпосле ѝ идваха наум, които можеше да му каже! А сега не знаеше и не можа да каже нищо. Но Серьожа разбра всичко, което тя искаше да му каже. Разбра, че тя е нещастна и че го обича. Разбра дори онова, което бавачката ѝ каза шепнешком. Той чу думите: „Винаги в девет часа“ и разбра, че става дума за баща му и че майка му и баща му не бива да се срещнат. Той разбираше това, но едно не можеше да разбере: защо на лицето ѝ се изписаха уплаха и срам? Тя не е виновна, а се страхува от него и се срамува за нещо. Той искаше да зададе един въпрос, който би му изяснил това съмнение, но не смееше да го направи: виждаше, че тя страда и му беше жал за нея. Мълчаливо се притисна към нея и шепнешком каза:

– Не си отивай още. Той няма да дойде скоро.

Майка му го отстрани от себе си, за да разбере дали той мисли това, което говори, и в изплашения израз на лицето му прочете, че той не само говори за баща си, но и сякаш я пита как трябва да мисли за него.

– Серьожа, приятелю – каза тя, – обичай го, той е по-мил и по-добър от мене и аз съм виновна пред него. Когато пораснеш, ще отсъдиш.

– Няма по-добра от тебе!... – с отчаяние извика той през сълзи и като я улови за раменете, с всичка сила започна да я притиска до себе си с треперещи от напрежение ръце.

– Миличък, малкият ми! – изрече Ана и заплака също така слабо, по детски, както плачеше той.

В това време вратата се отвори. Влезе Василий Лукич. При другата врата се чуха стъпки и бавачката с плах шепот каза:

– Идва – и подаде шапката на Ана.

Серьожа се отпусна в леглото и зариде, като покри лицето си с ръце. Ана махна ръцете му, още веднъж целуна мокрото му лице и с бързи крачки излезе през вратата. Насреща ѝ идваше Алексей Александрович. Когато я видя, той се спря и наведе глава.

Въпреки че тя току-що бе казала, че той е по-мил и по-добър от нея, при беглия поглед, който хвърли към него, като обгърна цялата му фигура с всичките ѝ подробности, я обхванаха чувства на отвращение и злоба към него и на завист заради сина ѝ. С бързо движение тя спусна воала и като ускори крачки, почти избяга от стаята.

Не бе успяла да извади и така си и отнесе играчките, които с такава любов и мъка бе избирала вчера в магазина.

XXXI

Колкото и силно да желаше да се види със сина си, колкото и отдавна да бе мислила и да бе се готвила за това, Ана никак не очакваше, че тая среща ще ѝ подеждва толкова силно. Когато се върна в самотния си апартамент в хотела, тя дълго време не можеше да разбере защо е тук. „Да, всичко това се свърши и аз съм отново сама“ – каза си тя и без да сваля шапката си, седна в креслото до камината. Впери неподвижни очи в бронзовия часовник, поставен на масата между прозорците, и се замисли.

Камериерката францужойка, доведена от чужбина, влезе и ѝ предложи да се облече. Тя учудено я погледна и рече:

– После.

Лакеят ѝ предложи кафе.

– После – каза тя.

Кърмачката италианка, след като облече момиченцето, влезе с него и го подаде на Ана. Когато видя майка си, пълничкото, добре нахранено момиченце както винаги протегна изопнатите си голи ръчички с дланите надолу и като се усмихваше с беззъбата си уста, започна, като риба с перките, да гребе с ръчички, шумолейки с тях по колосаните плисета на бродираната си рокличка. Не можеше човек да не се усмихне, да не целуне момиченцето, не можеше да не му подаде пръст, за който то да се хване, пицейки и подскачайки с цялото си телце; не можеше да не му подложиш устна, която то, във вид на целувка, да улови в устенцата си. И Ана направи всичко това – взе го на ръце, накара го и да подскача и целуна свежата му бузка и оголените му лакътчета; но като гледаше това дете, още по-ясно ѝ стана, че чувството, което изпитваше към него, не бе дори любов в сравнение с онова, което чувствуваше към Серьожа. Всичко в това момиченце беше мило, но, кой знае защо, всичко това не караше сърцето ѝ да примира. На първото дете, макар и от нелюбим човек, бяха отдадени всички сили на любовта, които оставаха незадоволени; момиченцето бе родено при най-тежки условия и за него не бяха положени дори една стотна от ония грижи, които бяха положени за първото дете. Освен това в момиченцето всичко беше още очакване, а Серьожа беше вече почти човек, и то любим човек; в него се бореха чувства, мисли; той разбираше, обичаше, съдеше я – мислеше си тя, като си спомняше думите и погледите му. И тя бе разделена с него завинаги не само физически, но и духовно и това не можеше да се поправи.

Тя подаде момиченцето на кърмачката, освободи я и отвори медальона, в който беше портретът на Серьожа, когато бе почти на същата възраст като момиченцето. Стана, сваля шапката си и взе от масичката албума, в който бяха снимките на сина ѝ

и от други възрасти. Искаше да сравни снимките и започна да ги изважда от албума. Извади всички. Оставаше една, последната, най-хубавата снимка. В бяла риза, той седеше на стола като на кон, присвил очи и с усмивка на уста. Това беше най-особеният, най-хубав негов израз. С малките си сръчни ръце, белите тънки пръсти на които сега особено напрегнато се движеха, тя няколко пъти улавяше ъгълчетата на снимката, но снимката се изплъзваше и тя не можеше да я извади. На масата нямаше ножче за разрязване на книги и затова тя извади следващата снимка (това беше една снимка на Вронски, направена в Рим, с кръгла шапка и с дълги коси) и с нея избута снимката на сина си. „Да, ето го!“ — каза тя, като погледна снимката на Вронски, и изведнъж си спомни кой бе причината за сегашната ѝ мъка. Тая сутрин тя не бе си спомнила нито веднъж за него. Но сега, когато видя това мъжествено, благородно, така познато и мило за нея лице, изведнъж почувствува неочакван прилив на любов към него.

„Но де е той? Как може да ме остави сама с моите страдания?“ — изведнъж с укор помисли тя, забравяйки, че сама крие от него всичко относно сина си. Изпрати да го помолят да дойде веднага при нея; чакаше го с примряло сърце, като измисляше думите, с които ще му каже всичко, и ония изрази на любовта му, които ще я утешат. Изпратеният се върна с отговор, че той имал гостенин, но че щял да дойде след малко, и заръчал да я попитат дали може да го приеме с пристигналия в Петербург княз Яшвин. „Не ще дойде сам, а не сме се виждали от вчерашния обед — помисли тя. — Няма да дойде така, че да мога да му изкажа всичко, а ще дойде заедно с Яшвин.“ И изведнъж ѝ мина странна мисъл: ами ако я е разлюбил?

И като прехвърляше през ума си събитията от последните дни, струваше ѝ се, че вижда във всичко потвърждение на тая страшна мисъл: и че вчера той не обядва в къщи, и че настоя в Петербург да се настанят поотделно, и че дори сега не идва при нея сам, сякаш отбягва да се срещнат очи с очи.

„Но той трябва да каже това. Аз трябва да го зная. Щом зная това, тогава ще знам какво да направя“ — казваше си тя, но не беше в състояние да си представи в какво положение ще се озове, когато се убеди в равнодушието му. Мислеше, че той я е разлюбил, виждаше се близо до отчаянието и поради това се почувствува особено възбудена. Позвъни на камериерката и отиде в тоалетната си. Когато се обличаше, тя се позанима повече, отколкото през тия дни, с тоалета си, сякаш, след като бе я разлюбил, той можеше пак да я обикне в оная рокля и с оная прическа, които най-много ѝ отиваха.

Чу звънеца, преди да бъде готова.

Когато влезе в приемната, не той, а Яшвин я посрещна с поглед. Той разглеждаше снимките на сина ѝ, които тя бе забравила на масата, и не бързаше да я погледне.

— Ние се познаваме — каза тя, като сложи малката си ръка в грамадната ръка на сконфузилия се (което беше така странно при грамадния му ръст и грубо лице) Яшвин. Познаваме се от конните надбягвания миналата година. Дайте ги — каза тя, грабвайки с бързо движение от Вронски снимките на сина си, които той разглеждаше, и го погледна многозначително с блестящите си очи. — Хубави ли бяха надбягванията тая година? Вместо тях аз гледах надбягванията на Корсо в Рим. Впрочем вие не обичате живота в чужбина — каза тя ласкаво усмихната. — Аз ви познавам и зная всичките ви вкусове, макар че съм се срещала малко с вас.

— Много съжалявам, защото повечето мои вкусове са лоши — каза Яшвин, захапал левия си мустак.

След като поприказва известно време и забеляза, че Вронски гледа часовника си, Яшвин я запита дълго ли ще остане в Петербург и като изпъна грамадната си фигура, взе шапката си.

— Изглежда, малко — смутено каза тя, като погледна Вронски.

— Значи, няма да се видим вече? — обърна се Яшвин към Вронски и стана. — Де ще обядваш?

— Елате да обядвате тук — решително каза Ана, сякаш се бе разсърдила на себе си заради смущението си, но се изчерви както винаги, когато издаваше положението си пред нов човек. — Тук обедът не е хубав, но поне ще се видите с него. От всичките си другари в полка Алексей никого не обича така много, както вас.

— Много се радвам — каза Яшвин с усмивка, от която Вронски видя, че Ана му се

е харесала много.

Яшвин се сбогува и излезе, Вронски остана назад.

– И ти ли излизаш? – каза му тя.

– Аз закъснях вече – отвърна той. – Върви! Ей сега ще те настигна – извика той на Яшвин.

Тя го улови за ръка и без да сваля очи, го гледаше, като търсеше в мислите си какво да каже, за да го задържи.

– Почакай, трябва да ти кажа нещо. – И като улови късата му ръка, притисна я до шията си. – Не направих ли лошо, дето го поканих на обед?

– Много хубаво направи – със спокойна усмивка каза той, като откри гъстите си зъби, и целуна ръката ѝ.

– Алексей, не си ли се променил към мене? – каза тя, като стискаше ръката му с двете си ръце. – Алексей, аз се измъчих тук. Кога ще си заминем?

– Скоро, скоро. Няма да повярваш колко тежи и на мене тукашният ни живот! – каза той и издърпа ръката си.

– Е, върви, върви! – обидено рече тя и бързо се отдалечи от него.

XXXII

Когато Вронски се върна, Ана я нямаше още в хотела. Както му казаха, скоро след излизането му при нея дошла някаква дама и тя излязла заедно с нея. Че тя бе излязла, без да каже къде отива, че и досега я нямаше, че и сутринта бе ходила някъде, без да му каже нищо – всичко това заедно със странно възбуждения израз на лицето ѝ тая сутрин и спомена за оня враждебен тон, с който пред Яшвин почти измъкна от ръцете му снимките на сина си, го накара да се замисли. Той реши, че трябва да се обясни с нея. И я чакаше в приемната ѝ. Но Ана не се върна сама, а доведе леля си, една стара мома, княжна Облонская. Тя беше същата, която бе идвала сутринта и с която Ана бе ходила на покупки. Ана сякаш не забелязваше израза върху лицето на Вронски, угрижен и въпросителен, и весело му разправяше какво е купила тая сутрин. Той виждаше, че у нея става нещо особено: в блестящите ѝ очи, когато бегло се спираха върху него, имаше напрегнато внимание, а в думите и движенията ѝ личеше онай нервна бързина и грация, които в началото на сближаването им така го пленяваха, а сега го тревожеха и плашеха.

Обедът бе сложен за четирима. Всички вече се бяха събрали, за да влязат в малката трапезария, когато пристигна Тушкевич със заръка от княгиня Бетси до Ана. Княгиня Бетси молеше да я извинят, задето не бе дошла да се сбогува; била неразположена, но молеше Ана да отиде в дома ѝ между шест и половина и девет часа. При това определяне на времето, което показваше, че са взети мерки тя да не се срещне с никого, Вронски погледна Ана; но Ана сякаш не забеляза това.

– Много съжалявам, че тъкмо между шест и половина и девет не мога – каза тя, леко усмихната.

– Княгинята ще съжалява много.

– И аз също.

– Вие сигурно ще отидете да слушате Пати? – каза Тушкевич.

– Пати ли? Вие ми давате идея. Бих отишла, ако можеше да се намери ложа.

– Аз мога да ви намеря – предложи услугите си Тушкевич.

– Много, много ще съм ви благодарна – каза Ана. – Искате ли да обядвате с нас?

Вронски едва доловимо сви рамене. Той просто не разбираше какво прави Ана. Защо бе довела тая стара княжна, защо задържа Тушкевич на обед и което е най-чудното, защо го изпраща да ѝ търси ложа? Нима можеше да се мисли, че в нейното положение ще отиде на представлението на Пати, дето ще бъде цялото познато общество? Той я погледна сериозно, но тя му отвърна със същия предизвикателен, хем весел, хем отчаян поглед, чието значение той не можа да разбере. През време на обедата Ана беше настъпателно весела: тя сякаш кокетничеше с Тушкевич и с Яшвин. Когато станаха от обедата и Тушкевич отиде да осигури ложа, а Яшвин излезе да пуши, Вронски слезе заедно с него в стаята си. Като поседя известно време, той изтича на горния етаж. Ана беше облечена със светла копринена, гарнирана с кадифе рокля,

която си бе ушила в Париж, отворена отпред и с бяла скъпа дантела на главата, която очертаваше лицето ѝ и особено добре изтъкваше ярката ѝ красота.

– Наистина ли ще отидете на театър? – запита той, като се мъчеше да не я гледа.

– Но защо така изплашено питате? – каза тя, пак оскърбена от това, че той не я гледа. – Защо да не отида?

Тя сякаш не разбираше значението на думите му.

– Разбира се, няма никаква причина – каза той намръщен.

– Тъкмо това казвам и аз – рече тя, като умишлено не разбираше иронията на неговия тон и спокойно обръщаше дългата си парфюмирана ръкавица.

– Ана, за Бога! Какво ви е? – каза той, като я караше да се опомни също така, както едно време мъжът ѝ.

– Не разбирам за кое питате.

– Вие знаете, че не бива да отивате.

– Защо? Аз няма да бъда сама. Княжна Варвара отиде да се облича, тя ще дойде с мене.

Той сви рамене с израз на недоумение и отчаяние.

– Но нима не знаете... – започна той.

– Та аз не искам и да зная! – почти извика тя. – Не искам. Разкайвам ли се за това, което направих? Не, не и не. И ако трябва да се почне пак отначало, би било същото. За нас, за мене и за вас, е важно само едно: дали се обичаме. Други съображения няма. Защо живеем тук отделно и не се виждаме? Защо да не мога да изляза? Аз те обичам и ми е все едно – каза тя на руски, като го погледна с особен, неразбран за него блясък в очите, – ако ти не си се променил. Защо не ме гледаш в очите?

Той я погледна. Видя цялата красота на лицето и тоалета ѝ, който винаги толкова ѝ приличаше. Но сега тъкмо красотата и елегантността ѝ бяха онова, което го дразнеше.

– Моето чувство не може да се промени, вие знаете това, но аз ви моля да не отивате – каза той отново на френски с нежна молба в гласа, но със студенина в погледа.

Тя не слушаше думите, но виждаше студенината в погледа и ядосано отговори:

– А пък аз ви моля да ми кажете защо не трябва да отида.

– Затова, защото това може да ви причини... – Той се запъна.

– Не разбирам нищо. Яшвин n'est pas compromettant*, а княжна Варвара никак не е по-лоша от другите. Но ето я и нея.

[* Не може да компрометира.]

XXXIII

Вронски за пръв път изпитваше към Ана яд, почти злоба, задето тя умишлено не разбираше положението си. Това чувство се усилваше и защото той не можеше да ѝ каже причината на яда си. Ако трябваше да ѝ каже направо каквото мисли, той би казал: „Да се явиш в театъра с тоя тоалет и заедно с известната на всички княжна – значи не само да признаеш положението си на паднала жена, но и да предизвикаш обществото, сиреч да се отречеш завинаги от него.“

Той не можеше да ѝ каже това. „Но как може тя да не го разбира и какво става с нея?“ – питаше се той. Чувствуваше как в едно и също време уважението му към нея намалява, а се засилва съзнанието му за нейната красота.

Върна се намръщен в стаята си, седна до Яшвин, който бе изтегнал дългите си крака на един стол и пиеше коняк със сода, и поръча да донесат и нему същото.

– Ти говориш за Могъщия на Ланковски. Той е хубав кон и съветвам те да го купиш – каза Яшвин, като погледна мрачното лице на другаря си. – С увиснал задник е, но краката и главата му – не може да се желае нищо по-хубаво.

– Мисля да го взема – отвърна Вронски.

Разговорът за конете го интересуваше, но той нито за миг не забравяше Ана, неволно се заслушваше в стъпките по коридора и поглеждаше часовника на камината.

– Ана Аркадиевна заповяда да ви доложи, че отиде на театър.

Яшвин изля още една чашка коняк в кипящата сода, изпи я и стана, като се закопчаваше.

– Какво? Да вървим – каза той, като се подсмиваше под мустак и с тая усмивка показваше, че разбира мрачното настроение на Вронски, но не му придава значение.

– Аз няма да отида – мрачно отвърна Вронски.

– Но аз трябва, обещал съм. Е, довиждане. Но ела и ти, има столове, ще вземеш стола на Красински – прибави Яшвин, когато излизаше.

– Не, имам работа.

„Със законна жена лошо, а с незаконна – още по-лошо“ – помисли Яшвин на излизане от хотела.

Когато остана сам, Вронски стана от стола и закричи из стаята.

„Но какво дават днес? Четвърто представление... Там е Егор с жена си, сигурно и майка ми. Това значи, че целият Петербург е там. Сега тя е влязла, съблякла е шубата си и е излязла на светло. Тушкевич, Яшвин, княжна Варвара... – представяше си той. – А какво правя аз? Или се страхувам, или съм предал на Тушкевич покровителството си над нея? Както и да погледнеш – глупаво, глупаво... И защо тя ме поставя в такова положение?“ – каза той и махна с ръка.

С това си движение той закачи масичката, на която бе поставена содата и шишето с коняк, и за малко не я събори. Искаше да я задържи, но я изтърва и с яд я блъсна с крак и позвъни.

– Ако искаш да служиш при мене – каза той на влезлия камериер, – помни работата си. Друг път да не се случва това. Трябва да прибереш.

Понеже не се чувствуваше виновен, камериерът искаше да се оправдае, но като погледна господаря си, по лицето му разбра, че трябва само да мълчи, и затова се наведе бързо, отпусна се на килима и започна да прибира бързо здравите и счупените чашки и бутилки.

– Това не е твоя работа, изпрати лакея да прибере и ми приготви фрака.

Вронски влезе в театъра в осем и половина. Представлението беше в пълния си разгар. Старецът-разпоредител му помогна да съблече шубата си и като го позна, нарече го „ваше сиятелство“ и му предложи да не взема номер, а просто да извика Фьодор. В светлия коридор нямаше никого освен разпоредителя и двама лакей с шуби в ръце, които слушаха от вратата. Иззад притворената врата се чуваха звуците на тихия акомпанимент стакато на оркестъра и един женски глас, който отчетливо изговаряше музикалната фраза. Вратата се отвори, за да се промъкне разпоредителят, и фразата, почти към края си, ясно порази слуха на Вронски. Но вратата веднага се затвори и Вронски не чу края на фразата и каданса, но по гръмките ръкопляскания разбра, че кадансът е свършил. Когато той влезе в ярко осветената с полилеи и бронзови газови лампи зала, шумът още продължаваше. На сцената певицата, блестяща с голите си рамене и брилянтите, се покланяше, усмиваше се и с помощта на тенора, който я държеше за ръка, събираше несръчно прелитащите през рампата букети и пристъпваше към един господин с пътека посред лъсналите от помада коси, който протягаше през рампата дългите си ръце с някаква вещ – и цялата публика в партера, както и в ложите, се движеше насам-натам, протягаше се напред, крещеше и ръкопляскаше. От своя подиум капелмайсторът помагаше за предаването и оправяше бялата си вратовръзка. Вронски стигна до средата на партера, спря се и се заозърта. Днес по-малко от когато и да било той обърна внимание на познатата, привычна обстановка, на сцената, на тоя шум, на цялото това познато, неинтересно, пъстро стадо зрители в претъпкания театър.

В ложите бяха същите, както винаги, някакви дами с някакви офицери на задните столове; същите, Бог знае кои, разноцветни жени и мундири, и сюртуци; същата мръсна тълпа в галерията – и сред цялата тая тълпа, в ложите и на първите редове, имаше четиридесетина души _истински_ мъже и жени. И на тия оазиси Вронски веднага обърна внимание и веднага влезе във връзка с тях.

Действието беше свършило, когато той влезе, и затова, без да се отбива в ложата на брат си, той стигна до първия ред и се спря до рампата при Серпуховски, който, подгънал коляно и потраквайки с тока на обувката си по рампата, бе го видял отдалеч и го викаше с усмивка при себе си.

Вронски още не бе видял Ана, той нарочно не гледаше към нейната страна. Но по

посоката на погледите знаеше де е тя. Той незабелязано се озърташе, но не търсеше нея; в очакване на нещо по-лошо той търсеше с очи Алексей Александрович. Но за негово щастие тоя път Алексей Александрович не беше в театъра.

– Колко малко военно е останало у тебе! – каза му Серпуховски. – Дипломат, художник, нещо подобно.

– Та аз облякох фрака още щом се върнах у дома – отвърна Вронски, като се усмихваше и бавно вдеша бинокъла си.

– Да си призная, тъкмо за това ти завиждам. Когато се връщам от чужбина и слагам това – той докосна акселбантите си, – става ми жал за свободата.

Серпуховски отдавна вече бе махнал с ръка на служебната дейност на Вронски, но го обичаше както по-рано и сега бе особено любезен с него.

– Жалко, че закъсня за първото действие.

Слушайки с едно ухо, Вронски насочваше бинокъла от беноара към белетажа и оглеждаше ложите. Близо до една дама с тюрбан и едно плешиво старче, което сърдито мигаше в стъклото на движещия се бинокъл, Вронски изведнъж видя главата на Ана, горда, поразително красива и усмихната в рамката от дантели. Тя беше в петия беноар, на двадесет крачки от него. Седеше отпред и леко обърната, говореше нещо на Яшвин. Виждайки главата ѝ върху красивите и широки рамене и сдържано-възбуденото сияние на очите и на цялото ѝ лице, той си я спомни напълно такава, каквато я видя на бала в Москва. Но сега възприемаше съвсем иначе тая красота. В чувството му към нея сега нямаше нищо тайнствено и затова, макар че красотата ѝ го привличаше по-силно, отколкото по-рано, сега тя го и оскърбяваше. Ана не гледаше към него, но Вронски чувствуваше, че вече го е видяла.

Когато насочи отново бинокъла си натам, той забеляза, че княжна Варвара е особено червена, неестествено се смее и непрестанно се озърта към съседната ложа; а Ана, прибрала ветрилото и почуквайки с него по червеното кадифе, се взира някъде, но не вижда и очевидно не иска да види какво става в съседната ложа. Лицето на Яшвин имаше оня израз, който той добиваше, когато губеше на карти. Нацупен, той пхаше все повече и повече левия си мустак в устата и поглеждаше изпод вежди към същата съседна ложа.

В тая ложа, отляво, бяха Картасови. Вронски ги познаваше и знаеше, че Ана се познава с тях. Картасова, слаба, дребна жена, се бе изправила в ложата си и обърната гърбом към Ана, слагаше наметалото, което мъжът ѝ подаваше. Лицето ѝ беше бледо и сърдито и тя говореше развълнувано нещо. Картасов, дебел, плешив господин, непрестанно се озърташе към Ана и се мъчеше да успокои жена си. Когато жена му излезе, той дълго се бавеше, като търсеше с очи погледа на Ана и, изглежда, искаше да ѝ се поклони. Но Ана очевидно нарочно не го поглеждаше и обърната назад, казваше нещо на Яшвин, който бе навел към нея остриганата си глава. Картасов излезе, без да ѝ се поклони, и ложата остана празна.

Вронски не разбра какво именно е станало между Картасови и Ана, но разбра, че е станало нещо унижително за Ана. Разбра го и по това, което видя, и най-много по лицето на Ана, която, той знаеше, е събрала последните си сили, за да изиграе ролята, с която бе се нагърбила. И тая роля на външно спокойствие напълно ѝ се удаваше. Ония, които не познаваха нея и нейния кръг и не бяха чували съжаленията, негодуванието и учудването от страна на жените, задето си е позволила да се покаже в обществото, и то да се покаже така открито в дантеления си тоалет и с красотата си, се любуваха на спокойствието и красотата на тая жена и не подозираха, че тя изпитва чувство на човек, когато изправят на позорния стълб.

Понеже знаеше, че се е случило нещо, но не знаеше какво именно, Вронски изпитваше мъчителна тревога и като се надяваше да научи нещо, тръгна към ложата на брат си. Той избра нарочно противоположния от ложата на Ана изход на партера и на излизане се сблъска с бившия си полкови командир, който приказваше с двама познати. Вронски чу, че произнесоха името Каренина и забеляза, че полковият командир побърза да каже високо името му, като погледна многозначително събеседниците си.

– А, Вронски! Кога ще дойдеш в полка? Ние няма да те пуснем без гуляй. Ти си най-старият ни другар – каза полковият командир.

– Няма да успея, много съжалявам, друг път – каза Вронски и хукна нагоре по стълбата към ложата на брат си.

Старата графиня, майката на Вронски, с посребрените си къдри, беше в ложата

на брат му. В коридора на белетажа го срещнаха Варя и княжна Сорокина.

След като отведе княжна Сорокина при майка му, Варя подаде ръка на девера си и веднага заприказва с него за онова, което го интересуваше. Тя бе така развълнувана, както рядко бе я виждал той.

– Смятам, че това е низко и гадно и madame Картасова не е имала никакво право. Madame Каренина... – започна тя.

– Какво има? Аз не зная.

– Как, не си ли чул?

– Нали знаеш, че последен ще го чуя.

– Та има ли по-зло същество от тая Картасова!

– Но какво е направила тя?

– Мене мъжът ми разправи... Тя оскърбила Каренина. Мъжът ѝ от ложата заприказвал с нея, а Картасова му направила сцена. Разправят, че казала високо нещо оскърбително и си отишла.

– Графе, вика ви вашата мамап – каза княжна Сорокина, като надникна от вратата на ложата.

– А аз все те чакам – каза майка му, усмихната иронично, – Не се виждаш никакъв.

Синът видя, че тя не може да сдържи радостната си усмивка.

– Здравейте, мамап. Аз идвах при вас – студено каза той.

– А защо не отидеш faire la courà madame Karenine? – прибави тя, когато княжна Сорокина се отдалечи. – Elle fait sensation. On oublie la Patti pour elle.**

[* Да ухагваш Каренина.]

[** Тя прави сензация. Заради нея забравят Пати.]

– Мамап, аз съм ви молил да не ми говорите за това – намръщено отвърна той.

– Казвам това, което приказват всички.

Вронски не отговори нищо и след като каза няколко думи на княжна Сорокина, излезе. На вратата срещна брат си.

– А, Алексей! – каза брат му. – Каква мръсотия! Глупачка, и нищо повече... Ей сега исках да отида при нея. Да отидем заедно.

Вронски не го слушаше. С бързи крачки той тръгна надолу: чувствуваше, че трябва да направи нещо, но не знаеше какво. Хвана го яд, задето тя бе поставила и себе си, и него в такова фалшиво положение, но същевременно я съжаляваше за страданията ѝ. Той слезе долу в партера и тръгна право към ложата на Ана. При ложата ѝ бе се изправил Стремов и разговаряше с нея:

– Няма вече тенори. Le moule en est brisé.*

[* Те се изродиха.]

Вронски ѝ се поклони и се спря, като се здрависа със Стремов.

– Изглежда, че вие дойдохте късно и не чухте най-хубавата ария – каза Ана на Вронски, като го погледна иронично, както чу се стори.

– Аз съм лош ценител – каза той, гледайки я строго.

– Като княз Яшвин – усмихната каза тя, – който смята, че Пати пее прекалено високо. Благодаря ви – каза тя, като взе в малката си ръка с дълга ръкавица вдигнатата от Вронски програма и в тоя миг красивото ѝ лице изведнъж трепна. Тя стана и отиде в дъното на ложата.

Забелязал, че на следващото действие ложата ѝ остана празна, Вронски излезе от партера, като възбуди шъткане у стихналия при каватината театър, и си тръгна към хотела.

Ана се бе прибрала вече. Когато Вронски влезе в стаята ѝ, тя беше сама, със същия тоалет, с който беше в театъра. Седеше в първото кресло до стената и гледаше пред себе си. Тя го погледна и веднага зае по-раншното си положение.

– Ана – каза той.

– Ти, ти си виновен за всичко! – извика тя, ставайки, със сълзи на отчаяние и злоба в гласа.

– Аз ти казах, молих те да не отиваш, знаех, че ще ти бъде неприятно...

– Неприятно! – извика тя. – Ужасно! Няма да забравя това, докато съм жива. Тя каза, че било позорно да седи до мене.

– Думи на една глупава жена – каза той, – но защо трябва да рискуваш, да предизвикваш...

– Аз мразя твоето спокойствие. Ти не трябваше да ме докарваш дотам. Ако ме обичаше...

– Ана! Каква връзка има тук любовта ми...

– Да, ако ме обичаше, както аз те обичам, ако се измъчваше като мене... – каза тя, като го поглеждаше с израз на уплаха.

Беше му жал за нея и все пак го беше яд. Той я уверяваше в любовта си, защото виждаше, че само това може да я успокои сега, и не я укоряваше с думи, но в душата си я укоряваше.

И тя поглъщаше любовните уверения, които му се виждаха така долни, че го беше срам да ги изказва, и постепенно се успокояваше. На другия ден след това, напълно помирени, заминаха за село.

Шеста част

I

Даря Александровна прекарваше лятото с децата си в Покровское, у сестра си Кити Левина. Къщата в нейното имение бе се срутила съвсем и Левин и жена му я склониха да прекара лятото у тях. Степан Аркадич одобри много тоя проект. Той казваше, че съжالياва много, дете службата му пречи да прекара лятото със семейството си на село, което би било за него висше щастие, и понеже остана в Москва, идваше от време на време за един-два дни на село. Освен семейство Облонски с всички деца и гувернантката това лято у Левин гостуваше и старата княгиня – тя смяташе за свой дълг да се грижи за неопитната си дъщеря, която се намираше в „такова положение“. Освен това Варенка, Китината приятелка от чужбина, изпълни обещанието си да дойде при нея, когато Кити се омъжи, и гостуваше на приятелката си. Всички тия гости бяха роднини и приятели на Левиновата жена. И макар че той ги обичаше всички, съжالياваше донякъде за своя левински мир и ред, който бе нарушаван от тоя наплив на „шчербацки елемент“, както сам си казваше. От неговите роднини това лято им гостуваше само Сергей Иванович, но и той бе човек не от левинска, а от кознишевска порода, така че левинският дух съвсем се губеше.

В Левиновата, отдавна пуста къща сега имаше толкова много народ, че почти всички стаи бяха заети и почти всеки ден, сядайки на трапезата, старата княгиня трябваше да преброява всички и да настанява тринадесетия внук или внучка на отделна масичка. И за Кити, която се занимаваше усърдно с домакинството, не бяха малко грижите да набави кокошки, пуйки, патици, каквито, поради летния апетит на гостите и децата, се готвеха много.

Цялото семейство беше седнало на обед. Децата на Доли с гувернантката и Варенка крояха планове къде да отидат за гъби. Сергей Иванович, който със своя ум и ученост се ползуваше между всички гости с уважение, стигащо почти до преклонение, зачуди всички, като се намеси в разговора за гъбите.

– Вземете и мене. Аз обичам много да ходя за гъби – каза той, като гледаше Варенка, – смятам, че това е много хубаво занимание.

– Защо не, много ни е приятно – отвърна Варенка, като се изчерви. Кити и Доли се спогледаха многозначително. Предложението на учения и умен Сергей Иванович да отиде за гъби с Варенка потвърждаваше някои предположения на Кити, които напоследък я занимаваха много. Тя побърза да заприказва с майка си, за да не забележат погледа ѝ. След обедата Сергей Иванович седна с чашка кафе до прозореца в гостната, като продължаваше започнатия разговор с брат си и поглеждаше към вратата, от която трябваше да излязат децата, които се готвеха да отидат за гъби. Левин седна на прозореца до брат си.

Кити се бе изправила до мъжа си, очевидно изчаквайки края на неинтересния за нея разговор, за да му каже нещо.

– Ти си се променил в много отношения, откак се ожени, и то в добър смисъл – каза Сергей Иванович, като се усмихваше на Кити и очевидно малко се интересуваше от започнатия разговор, – но си останал верен на страстта си да защитаваши най-парадоксални теми.

– Катя, за тебе не е добре да стоиш права – каза мъжът ѝ, като ѝ подаде стол

и я гледаше многозначително.

– Е, да, впрочем няма и време – прибави Сергей Иванович, който бе видял излизащите деца.

Пред всички, странишком, с изопнати чорапи, размахала кошничка и шапката на Сергей Иванович, право срещу него тичаше и подскачаше Таня.

Тя дотича смело при Сергей Иванович и със светнали очи, които толкова приличаха на прекрасните очи на баща ѝ, му протегна шапката и понечи да я сложи на главата му, като смекчаваше волността си с плаха и нежна усмивка.

– Варенка чака – каза тя, слагайки предпазливо шапката му на главата, след като по усмивката на Сергей Иванович разбра, че може да направи това.

Варенка се бе изправила на вратата, преоблечена в жълта басмена рокля, с вързана на главата бяла забрадка.

– Идвам, идвам, Варвава Андреевна – каза Сергей Иванович, като допиваше кафето си и пъхаше в джобовете кърпичката и табакерата.

– А каква прелест е моята Варенка! А? – каза Кити на мъжа си, щом Сергей Иванович стана. Тя каза това така, че Сергей Иванович да може да я чуе, нещо, което очевидно искаше. – И колко е красива, благородно красива! Варенка – провикна се Кити, – ще бъдете ли в гората при воденицата? Ние ще дойдем при вас.

– Ти съвсем забравяш положението си, Кити – рече старата княгиня, като излезе бързо на вратата. – Не бива да викаш така.

Като чу гласа на Кити и мъмренето на майка ѝ, Варенка с леки стъпки бързо се приближи до Кити. Бързината на движенията, руменината, която покриваше оживеното ѝ лице – всичко показваше, че у нея става нещо необикновено. Кити знаеше какво е това необикновено нещо и внимателно я следеше. Сега тя извика Заренка само за да я благослови мислено за важното събитие, което, както си мислеше Кити, трябваше да стане днес следобед в гората.

– Варенка, аз ще бъда много щастлива, ако се случи едно нещо – шепнешком каза тя, като я целуваше.

– Ами вие ще дойдете ли с нас? – смутено се обърна Варенка към Левин, преструвайки се, че не е чула това, което ѝ казаха.

– Ще дойда, но само до хармана и ще остана там.

– Но какво ти е дотрябвало толкова? – запита Кити.

– Трябва да видя и проверя новите коли – каза Левин. – Ами ти къде ще бъдеш?

– На терасата.

II

На терасата се бе събрало цялото женско общество. Те въобще обичаха да седят там следобед, но днес имаха и работа. Освен шиенето на детски ризки и плетенето на повои, с което бяха заети всички, днес там варяха сладко по една нова за Агафия Михайловна метода без прибавяне на вода. Кити въвеждаше тая нова метода, която се прилагаше в бащината ѝ къща. По-рано тая работа бе възложена на Агафия Михайловна, която смяташе, че всичко, каквото се прави в къщата на Левинови, не може да бъде лошо, все пак наля вода в малините и ягодите, като твърдеше, че иначе не може; тя бе уличена в това и сега малините се варяха пред всички и Агафия Михайловна трябваше да се убеди, че и без вода сладкото ще стане хубаво.

Агафия Михайловна, с разгорещено и огорчено лице, с разчорлени коси и голи до лактите слаби ръце, поклащаше кръгообразно тавичката над жарника и мрачно гледаше сладкото, като желаше от все сърце да се пелтоса и да не се свари. Княгинята, чувствувайки, че върху нея като главна съветница при варенето на малините трябва да се стовари гневът на Агафия Михайловна, се мъчеше да се престори, че е заета с друго и не се интересува от сладкото; тя говореше за странични неща, но поглеждаше изпод вежди към жарника.

– Аз винаги купувам евтинички рокли на слугините си – каза княгинята, като продължаваше започнатия разговор. – Не трябва ли сега да се махне пяната, миличка? – прибави тя, като се обърна към Агафия Михайловна. – Ти съвсем не трябва да правиш това, пък е и горещо – спря тя Кити.

– Аз ще го направя – каза Доли, стана и започна предпазливо да бърка с

лъжицата разпенилата се захар; от време на време, за да махне от лъжицата полепналото по нея, тя почукваше по чинията, покрита вече с разноцветна, жълто-розова, с привлечен ален сироп пяна. „Как ще ближат това с чая!“ – мислеше тя за децата си, спомняйки си, че като малка се е чудила защо възрастните не ядат най-хубавото – пяната.

– Стива казва, че много по-добре е да се дават пари – продължи между това Доли започнатия интересен разговор по въпроса как е по-добре да се даряват прислужниците, – но...

– Как може пари! – започнаха в един глас княгинята и Кити. – Те ценят това.

– Ето аз например миналата година купих на нашата Матрьона Семьоновна не поплин, а нещо подобно – каза княгинята.

– Спомням си, на имения ви ден тя беше облечена с тая рокля.

– Много хубав модел; така просто и благородно. Аз щях да си ушая, ако тя нямаше такава. Също като у Варенка. Така мило и евтино.

– Е, сега, струва ми се, е готово – каза Доли, като капваше сироп от лъжицата.

– Когато започне да се точи, тогава е готово. Поварете още, Агафия Михайловна.

– Ох, тия мухи! – сърдито каза Агафия Михайловна. – Същото ще стане – прибави тя.

– Ах, колко е мил, не го плашете! – неочаквано каза Кити, като видя врабеца, който беше кацнал на перилата и кълвеше една малина.

– Да, но стой по-далеч от огъня – каза майка й.

– А пророса де Варенка – каза Кити на френски, както си и говореха през цялото време, за да не ги разбира Агафия Михайловна. – Знаете ли, тамап, че днес, кой знае защо, очаквам разрешение. Вие разбрахте какво. Колко хубаво би било!

– Ех, каква опитна сватовница! – каза Доли. – Колко предпазливо и умело ги сватосва...

– Не, кажете, тамап, какво мислите?

– Какво мога да мисля? Той (_той_ беше Сергей Иванович) е могъл винаги да вземе най-добрата мома в Русия; сега вече не е така млад, но все пак зная, че и сега много момичета биха се омъжили за него... Тя е много добра, но той би могъл...

– Не, разберете, мамо, че и за него, и за нея не може да се намери нищо по-хубаво. Първо, тя е прелест! – каза Кити, като подгъна единия си пръст.

– Тя му се харесва много, това е вярно – потвърди Доли.

– После, той заема такова положение в обществото, че няма никаква нужда жена му да има състояние иди положение в обществото. Трябва му само едно – хубава, мила, спокойна жена.

– Да, с нея човек може да бъде спокоен – потвърди Доли.

– Трето, необходимо е тя да го обича. И това го има... Значи, би било чудесно!... Чакам да се покажат сега от гората и всичко ще се разбере. Веднага ще позная по очите им. Толкова ще се радвам! Как мислиш, Доли?

– Но ти не се вълнувай. Ти съвсем не трябва да се вълнуваш – каза майка й.

– Та аз не се вълнувам, мамо. Струва ми, че днес той ще й направи предложение.

– Ах, това е толкова странно, как и кога мъжът прави предложение... Има някаква преграда и изведнъж тя пада – каза Доли, като се усмихваше замечтана и си спомняше миналото си със Степан Аркадич.

– Мамо, татко как ви е направил предложение? – изведнъж запита Кити.

– Много просто, нямаше нищо необикновено – отвърна княгинята, но лицето й светна цяло при тоя спомен.

– Не, но как? Вие все пак сте го обичали, преди да ви позволят да си говорите?

Кити изпитваше особено очарование, че сега може да говори с майка си като с равна за тия най-главни въпроси в живота на жената.

– Разбира се, че го обичах; той идваше у нас на село.

– Но как стана тая работа, мамо?

– Ти сигурно мислиш, че вие сте измислили нещо ново? То си е едно и също: всичко стана с погледи, с усмивки...

- Колко добре го казахте, мамо! Именно с погледи и с усмивки – потвърди Доли.
- Но какви думи ти каза той?
- А на тебе какви думи ти каза Костя?
- Той писа с тебешир. Беше чудно... Колко отдавна ми се вижда то! – каза тя.

И трите жени се замислиха за едно и също. Първа Кити прекъсна мълчанието. Тя си спомни цялата последна зима преди женитбата и увлечението си по Вронски.

– Едно има... това е по-раншното увлечение на Варенка – каза тя, като си спомни за това по естествена връзка на мисълта. – Исках да кажа някак на Сергей Иванович, да го подготвя. Всички мъже – прибави тя – са ужасно ревниви към миналото ни.

– Не всички – каза Доли. – Ти съдиш за това по мъжа си. Той и досега се измъчва от спомена за Вронски. Истина е, нали?

– Истина е – отвърна Кити със замечтана усмивка.

– Само че аз не зная – намеси се княгинята-майка с материнските си грижи за дъщеря си, – какво твое минало е могло да го безпокои? Че Вронски те е задирял? Това се случва с всяко момиче.

– Да, но ние не говорим за това – каза Кити, като се изчерви.

– Не, позволи ми – продължи майка ѝ, – и после ти сама не искаше да ми позволиш да поприказвам с Вронски. Помниш ли?

– Ах, мамо! – с израз на страдание каза Кити.

– Сега човек не може да ви спре... Твоите отношения не можеха да отидат по-далеч, отколкото трябваше; аз бих го предизвикала сама. Впрочем за тебе не е добре да се вълнуваш, мила. Моля ти се, помни това и се успокой.

– Аз съм напълно спокойна, тамап.

– Какво щастие бе тогава за Кити, че пристигна Ана – каза Доли – и какво нещастие за нея! Стана тъкмо обратното – прибави тя, поразена от мисълта си. – Тогава Ана бе така щастлива, а Кити се мислеше за нещастна. А стана тъкмо обратното! Често си мисля за нея.

– Намерила си за кого да мислиш! Мръсна, отвратителна жена, без сърце – каза майка ѝ, която не можеше да забрави, че Кити се омъжи не за Вронски, а за Левин.

– Как ви се ще да говорите за това – ядосано каза Кити, – аз не мисля и не искам да мисля за това... Не искам и да мисля – повтори тя, като се вслушваше в познатите стъпки на мъжа си по стълбата на терасата.

– За какво се отнася това: не искам и да мисля? – запитва Левин, когато дойде на терасата.

Но никой не му отговори и той не повтори въпроса.

– Съжалявам, че развалих женското ви царство – каза той, като изглежда недоволен всички и разбра, че са говорили нещо такова, за което не биха говорили пред него.

За миг той почувствува, че споделя чувството на Агафия Михайловна, недоволството ѝ, че варят сладкото без вода и въобще срещу чуждото шчербацко влияние. Но се усмихна и пристъпи до Кити.

– Е, как е? – запитва я той, като я погледна със същия израз, с който сега всички се обръщаха към нея.

– Нищо, добре съм – усмихната каза Кити, – а ти как си?

– Знаеш ли, возят тройно повече, отколкото талигите. Да отидем ли за децата? Аз наредих да впрегнат.

– Как, нима искаш да возиш Кити с кабриолета? – с укор каза майката.

– Но ние ще караме бавно, княгиньо.

Левин никога не наричаше княгинята тамап, както правят зетъвете, и това ѝ беше неприятно. Но въпреки че обичаше много и уважаваше княгинята, Левин не можеше да я нарече така, без да оскверни чувството към умрялата си майка.

– Елате с нас, тамап – каза Кити.

– Не искам да гледам това безразсъдство.

– Добре, аз ще тръгна пешком. То е здравословно за мене. – Кити стана, пристъпи до мъжа си и го улови за ръка.

– Здравословно е, но всичко трябва да бъде с мярка – каза княгинята.

– Е, как е, Агафия Михайловна, готово ли е сладкото? – каза Левин усмихнат на Агафия Михайловна, като искаше да я развесели. – Добре ли е по новата метода?

– Трябва да е добре. Понашему, преварено е.

– Така е по-добре, Агафия Михайловна, няма да вкисне, а пък ледът ни се стопи вече и няма отде да вземем – каза Кити, която веднага разбра намерението на мъжа си, и се обърна към старицата със същото чувство. – Затова пък вашите туршии са толкова хубави и мама казва, че не е яла никъде такива – прибави тя усмихната, като й оправяше забрадката.

Агафия Михайловна сърдито погледна Кити.

– Вие не ме утешавайте, господарке. Достатъчно е да ви погледна с него, и ми е вече весело – каза тя и тоя груб израз _с него_, а не _с господаря_ засегна Кити.

– Елате с нас за гъби, ще ни покажете местата.

Агафия Михайловна се усмихна, поклати глава, сякаш искаше да каже: „Бих ви се разсърдила, но не мога.“

– Моля ви се, направете, както казвам – рече княгинята, – покрийте сладкото с една хартийка и я намокрете с ром. Няма никога да плесеняся и без лед.

III

Кити беше особено доволна от случая да прекара насаме с мъжа си, защото бе забелязала, че в оня момент, когато той дойде на терасата и попита за какво приказват, а те не му отговориха, по лицето му, което така живо отразяваше всичко, премина сянка на огорчение.

Когато тръгнаха пешком пред другите и излязоха на отъпкания, пращен и обсипан с житни класове и зърна път, отдето къщата не се виждаше, тя се опря по-силно на ръката му и я притисна до себе си. Той бе забравил вече за минутното неприятно впечатление и сега, когато мисълта за нейната бременност не го напущаше нито за миг, насаме с нея изпитваше онова още ново за него и радостно, съвсем чисто от чувственост наслаждение от близостта с любимата жена. Нямахме какво да говорят, но на него му се искаше да чува гласа ѝ, както и да среща погледа ѝ, който бе се променил сега при бременността. В гласа, както и в погледа ѝ, имаше мекота и сериозност, подобна на она, която се среща у хора, постоянно съсредоточени над някоя любима работа.

– Няма ли да се измориш? Облягай се повече – каза той.

– Не, аз съм така доволна от случая да бъда насаме с тебе и да си призная, колкото и да ми е добре с тях, съжалявам за нашите зимни вечери, когато си бяхме двамата.

– Онова бе хубаво, а това е още по-хубаво. И едното, и другото е добре – каза той, като притискаше ръката ѝ.

– Знаеш ли за какво говорехме, когато ти дойде?

– За сладкото?

– Да, и за сладкото; но след това говорехме как мъжете правят предложение.

– А! – каза Левин, като слушаше повече звука на гласа ѝ, отколкото думите, които тя произнасяше; той през цялото време мислеше за пътя, който сега минаваше през гората, и заобикаляше ония места, дето тя би могла да се препъне.

– И за Сергей Иванович и Варенка. Забелязал ли си?... Аз желая много това нещо – продължи тя. – Как мислиш ти? – И тя го погледна в лицето.

– Не зная какво да мисля – усмихнат отвърна Левин. – В това отношение Сергей ми се вижда много странен. Нали съм ти разправял...

– Да, че бил влюбен в онова момиче, което умряло...

– Това било, когато съм бил дете; разправяли са ми. Помня го оттогава. Той беше чудно мил. Но оттогава го наблюдавам с жените: той е любезен, някои му харесват, но чувствуваш, че за него те са просто хора, а не жени.

– Да, но сега с Варенка... Изглежда, че има нещо...

– Може и да има... Но него човек трябва да го познава... Той е особен, чуден човек. Живее само духовен живот. Той е твърде чист и с възвишена душа човек.

– Как? Нима това ще го унижи?

– Не, но той е свикнал дотолкова да живее само духовен живот, че не може да се примири с действителността, а Варенка все пак е действителност.

Сега вече Левин бе свикнал да изказва смело мисълта си, без да си дава труд да я облича в точни думи; той знаеше, че в такива любовни минути като сега жена му

ще го разбере какво иска да каже само от загатване, и тя го разбра.

– Да, но в нея няма тая действителност като в мене; зная, че той не би обикнал мене никога. Тя цялата е духовна...

– Не е така, той те обича толкова много и на мене винаги ми е така приятно, че близките ми те обичат...

– Да, той е добър към мене, но...

– Но не така, както с покойния Николенка... внесе бяхте обикнали – довърши Левин. – Защо да не го кажа? – прибави той. – Понякога се укорявам: накрая всички забравяме. Ах, какъв ужасен и прекрасен човек беше!... Но за какво приказвахме? – каза Левин, след като помълча.

– Ти мислиш, че той не може да се влюби – каза Кити, като преведе всичко на своя език.

– Не че не може да се влюби – усмихнат каза Левин, – но у него няма оная слабост, която е необходима... Винаги съм му завиждал, и сега дори, когато съм толкова щастлив, все пак му завиждам.

– Завиждаш му, че не може да се влюби ли?

– Завиждам му, защото е по-добър от мене – усмихнат каза Левин. – Той не живее за себе си. Целият му живот е подчинен на дълга. И затова той може да бъде спокоен и доволен.

– Ами ти? – с иронична, любовна усмивка каза Кити.

Тя никак не можеше да изрази тоя ход на мисли, който я караше да се усмихва; но последният извод беше тоя, че мъжът ѝ, който се възхищава от брат си и унижава себе си пред него, не е искрен. Кити знаеше, че тая му неискреност произтича от любов към брат му, от това, че му е съвестно, задето той е твърде щастлив, и особено от постоянното му желание да бъде по-добър – тя обичаше това нещо у него и затова се усмихваше.

– Ами ти? Ти от какво си недоволен? – запита тя със същата усмивка.

Нейното недоверие към недоволството му от себе си го радваше и той несъзнателно я предизвикваше да каже причината за недоверието си.

– Аз съм щастлив, но не съм доволен от себе си... – каза той.

– Но как можеш да бъдеш недоволен, щом си щастлив?

– Как да ти кажа... Аз искрено не искам нищо повече от това ти да не се препънеш. Ах, не бива, не бива да скачаш така! – прекъсна се той, като я укори, задето бе направила твърде бързо движение, прескачайки един паднал на пътеката клон. – Но когато мисля за себе си, и се сравнявам с другите, особено с брат си, чувствавам, че съм лош.

– Но защо да си лош? – със същата усмивка продължи Кити. – Нима ти също не работиш за другите? А твоите села, твоето стопанство, книгата ти?...

– Не, аз чувствавам, и особено сега: ти си виновна – каза той, като притисна ръката ѝ, – дето това нещо не е така. Аз правя това между другото. Ако можеш да обичам цялата тая работа така, както обичам тебе... а пък в последно време върша всичко като зададен урок.

– Но какво ще кажеш за татко? – запита Кити. – И той ли е лош, защото не е работил нищо за общото дело?

– Той ли? Не. Но трябва човек да има оная простота, яснота и доброта като баща ти, а нима у мене има това нещо? Аз не работя и се измъчвам. За всичко това причината си ти. Когато те нямаше и нямаше още това – каза той с поглед към корема ѝ, който поглед тя разбра, – аз влагах всичките си сили в работа; а сега не мога и ми е съвестно; върша всичко именно като зададен урок, преструвам се...

– Е, ами би ли искал още сега да се смениш със Сергей Иванович? – каза Кити. – Би ли искал да вършиш тая обща работа и да обичаш тоя зададен урок като него и нищо повече?

– Разбира се, не – каза Левин. – Впрочем аз съм толкова щастлив, че не разбирам нищо. Значи, ти мислиш, че днес той ще направи предложение? – прибави той, като помълча.

– И мисля, и не. Само че ми се иска ужасно. Чакай малко. – Тя се наведе и откъсна една лайкучка край пътя. – Хайде, брой: ще направи предложение, няма да направи – каза тя, като му подаваше цветето.

– Ще направи, няма да направи – казваше Левин и късаше белите тесни и

набраздени надлъж листенца.

– Не, не! – спря го и го улови за ръката Кити, която с вълнение следеше пръстите му. – Ти откъсна две.

– Добре, но това мъничкото не се брои – каза Левин, като откъсна едно недорасло листенце. – Ето и кабриолетът ни настигна.

– Не се ли умори, Кити? – извика княгинята.

– Никак.

– Качи се, щом конете са кротки, и ще караме бавно.

Но нямаше смисъл да се качва. Беше вече близо и всички тръгнаха пешком.

IV

С бялата си забрадка върху черните коси, заобиколена от децата, добродушно и весело заета с тях и очевидно развълнувана от възможността за едно обяснение с мъжа, който ѝ се харесваше, Варенка беше много привлекателна. Сергей Иванович крачеше до нея и непрекъснато ѝ се любуваше. Като я гледаше, той си спомняше всички мили думи, които бе чувал от нея, всичко хубаво, което знаеше за нея, и все повече и повече съзнаваше, че чувството, което изпитва към нея, е нещо особено, изпитано от него отдавна-отдавна, и то само веднъж, в ранни младини. Чувството на радост от близостта с нея все се усилваше и стигна дотам, че когато ѝ подаваше в кошничката една намерена от него грамадна печурка с тънко пънче и завити краища, той я погледна в очите и понеже забеляза руменина от радостно и плахо вълнение, която бе покрила лицето ѝ, сам се смути и мълчаливо ѝ се усмихна с такава усмивка, която говореше твърде много.

„Щом е така – каза си тон, – трябва да обмисля и реша, а не като момче да се отдавам на минутно увлечение.“

– Ще ида сега да събирам гъби отделно от всички, защото събраното от мене не личи – каза той и от края на гората, дето вървяха по копринената ниска трева между редките стари брези, тръгна сам към средата на гората, дето между белите стъбла на брезите се сивееха стволите на трепетлики и тъмнееха храстите на лещака. Когато се отдалечи на четиридесетина крачки и се скри зад един храст, цъфнал напълно с розовочервените си обички, Сергей Иванович се спря, понеже знаеше, че не го виждат вече. Наоколо беше съвсем тихо. Само над брезите, под които стоеше, като рой пчели нестихващо бръмчаха мухи, а от време на време се чуваха гласовете на децата. Изведнъж близо до края на гората прозвуча контраалтовият глас на Варенка, която викаше Гриша, и върху лицето на Сергей Иванович се появи радостна усмивка. Като осъзна тая усмивка, Сергей Иванович неодобрително поклати глава заради своето състояние, извади пура и започна да я пали. Дълго не можа да запали клечката от стеблото на брезата. Нежен слой от бялата кора облепваше фосфора и пламъкът угасваше. Най-после една от клечките пламна и ароматният дим от пурата като широка разлюляна пелена се провлече право напред и нагоре над храста под надвисналите клонки на брезата. Като следеше с очи струйката дим, Сергей Иванович тръгна с тихи стъпки, обмисляйки състоянието си.

„Но защо не? – мислеше той. – Ако това е пламване на чувства или страст, ако бях изпитвал само това влечение – това взаимно влечение (мога да кажа _взаимно_), но чувствавах, че то е в разрез с пелия ми начин на живот, ако чувствавах, че отдаден на това влечение, ще изневеря на призванието и на дълга си... но няма нищо подобно. Едно, което мога да кажа против, е, че след като изгубих Marie, аз си казвах, че ще остана верен на паметта ѝ. Само това мога да кажа против моето чувство... Това е важно“ – казваше се Сергей Иванович, но чувствуваше едновременно, че това съображение не може да има никакво значение лично за него, а само накърнява поетичната му роля в очите на другите хора. „Но вън от това, колкото и да търся, няма да намеря нищо, което да мога да кажа срещу чувството си. Ако бих избирал само с разума си, не бих могъл да намеря нищо по-хубаво.“

За колкото и познати жени и момичета да си спомняше, не можеше да си спомни за някое момиче, което до такава степен да съчетава всички, именно всички качества, каквито, разсъждавайки хладно, той желаше да види у жена си. Тя притежаваше цялата прелест и свежест на младостта, но не е дете, и ако го обича, обича го съзнателно,

както трябва да обича жената: това е едно. Второ: тя е не само далеч от светската суета, но очевидно се отвращава от обществото, а заедно с това го познава и притежава всички маниери на жена от доброто общество, без които за Сергей Иванович бе немислима една другарка в живота. Трето: тя е религиозна, но не несъзнателно религиозна, и добра като дете, каквато е например Кити; нейният живот е основан на религиозни убеждения. Дори до дреболиите Сергей Иванович намираше у нея всичко, което искаше от жената; тя е бедна и самотна, така че няма да доведе куп роднини и тяхното влияние в къщата на мъжа, както той вижда това в случая с Кити, а ще бъде задължена за всичко на мъжа си, нещо, което той винаги е желал за бъдещия си семеен живот. И това момиче, което съчетава в себе си всички тия качества, го обича. Той беше скромнен, но не можеше да не види това. И той я обича. Едно съображение против – това са годините му. Но неговият род е дълголетен, той няма нито един бял косъм, никой не му дава четиридесет години, и той помни, че Варенка е казвала, че само в Русия петдесетгодишните хора се смятат старци, докато във Франция петдесетгодишният човек се смята *dans la force de l'âge**, а четиридесетгодишният – *un jeune homme***. Но какво значение имат годините, когато се чувства млад по душа, такъв, какъвто беше преди двадесет години? Нима не е младост това чувство, което той изпитваше сега, когато, излизайки от другата страна пак в края на гората, видя в ярката светлина на полегатите слънчеви лъчи грациозната фигура на Варенка, която с жълта рокля и с кошница крачеше с леки стъпки покрай стъблото на старата бреза, и когато това впечатление от Варенка се сля в едно с поразилата го с красотата си жълтееща овесена нива, облята от полегатите лъчи, и зад нивата далечната стара гора, обагрена в жълто, чезнеща в синята далечина? Сърцето му радостно се сви. Обхвана го чувство на умиление. Той почувствува, че се е решил. Варенка, която току-що бе се навела да бере гъби, с гъвкаво движение се изправи и се озърна. Сергей Иванович хвърли пурата и с решителни стъпки тръгна към нея.

[* В разцвета на годините.]

[** Млад човек.]

V

„Варвара Андреевна, когато бях още много млад, бях си съставил идеал за жена, която ще обикна и която ще бъда щастлив да нарека своя жена. Преживях дълъг живот и сега за пръв път срещнах у вас това, което търсех. Обичам ви и ви предлагам ръката си.“

Сергей Иванович си казваше това, когато беше вече на десет крачки от Варенка. Застанала на колене, тя защитаваше с ръце гъбите от Гриша и викаше малката Маша.

– Тук, тук! Мънички! Много! – казваше тя с милия си гърден глас.

Когато видя приближаващия се Сергей Иванович, тя не стана и не промени положението си; но всичко му казваше, че тя чувства приближаването му и му се радва.

– Е, намерихте ли нещо? – запита тя, като извърна към него иззад бялата забрадка хубавото си, леко усмихнато лице.

– Нито една – каза Сергей Иванович. – Ами вие?

Тя не му отговори, заета с децата, които бяха я наобиколили.

– И тая тук, до клончето – показа тя на малката Маша една малка гъбка-червенушка, прерязана напреки по коравата си розова шапчица от една суха тревичка, изпод която напираше. Тя стана, когато Маша разчупи на две белите половинки и прибра гъбата. – Това ми напомня детинството – прибави тя, като се отдели от децата заедно със Сергей Иванович.

Мълчаливо изминаха няколко крачки. Варенка виждаше, че той иска да говори; тя се досещаше за какво и примираше от радостно вълнение и страх. Отдалечиха се толкова много, че никой вече не можеше да ги чуе, но той все още не заговаряше. На Варенка беше по-добре да мълчат. След мълчанието можеше да се каже по-лесно онова, което искаха да кажат, отколкото след разговора за гъбите; но въпреки волята си, сякаш неочаквано, Варенка каза:

– Значи, нищо не намерихте? Впрочем навътре в гората винаги има по-малко.

Сергей Иванович въздъхна и не отговори нищо. Яд го беше, че тя заприказва за

гъбите. Искаше да я върне към първите ѝ думи, които тя каза за детинството си; но сякаш въпреки волята си, след като помълча известно време, направи бележка върху последните ѝ думи.

– Чувал съм само, че манатарките се срещат предимно в края на гората, макар че не умея да ги разпознавам.

Минаха още няколко минути, те се отдалечиха още повече от децата и бяха съвсем сами. Сърцето на Варенка беше така, че тя чуваше ударите му и чувствуваше, че се изчервява, побледнява и пак се изчервява.

Да стане жена на такъв човек като Кознишев след положението си у госпожа Щал, ѝ се виждаше върхът на щастието. Освен това тя беше почти уверена, че е влюбена в него. И това трябва да се реши ей сега. Беше я страх. Страх я беше и от това, което той ще каже, и от онова, което няма да каже.

Трябва да се обяснят сега или никога; това го чувствуваше и Сергей Иванович. Всичко в погледа, в руменината, в сведените очи на Варенка показваше болезнено очакване. Сергей Иванович виждаше това и я съжаляваше. Той чувствуваше дори, че да не каже нищо сега – значеше да я оскърби. Бързо повтаряше в ума си всички доводи в полза на решението си. Повтаряше си и думите, с които искаше да изрази предложението си; но вместо тия думи, по някакво неочаквано хрумнало му съображение, той изведнъж попита:

– Каква е разликата между манатарката и печурката?

Устните на Варенка трепереха от вълнение, когато отговори:

– В гуглата почти няма разлика, а в пънчето.

И още щом бяха казани тия думи, и той, и тя разбраха, че всичко е свършено, че онова, което трябваше да си кажат, няма да бъде казано, и вълнението им, което преди това бе стигнало до най-висока степен, започна да утихва.

– Пънчето на печурката напомня небръсната два дни брада на брюнет – каза вече спокойно Сергей Иванович.

– Да, това е истина – усмихната отвърна Варенка и неволно посоката на тяхната разходка се промени. Започнаха да се приближават към депата. На Варенка ѝ беше мъчно, и я беше срам, но същевременно изпитваше и чувство на облекчение.

След като се върна в къщи и прецени всички доводи, Сергей Иванович сметна, че е разсъждавал неправилно. Той не можеше да изневери на паметта на Marie.

– По-тихо, деца, по-тихо! – дори сърдито се развика Левин на децата, като застана пред жена си, за да я защити, когато роякът деца с радостни викове се втурна насреща им.

След децата от гората излязоха и Сергей Иванович и Варенка. Кити нямаше нужда да пита Варенка; по спокойния и донякъде посрамен израз и на двете лица тя разбра, че плановите и не са се сбъднали.

– Е, как е? – запита я мъжът ѝ, когато се връщаха в къщи.

– Не се лови на въдицата – каза Кити и с усмивката и начина на говорене напомняте баща си, което Левин често с удоволствие забелязваше у нея.

– Как не се лови на въдицата?

– Ей така – каза тя, като хвана ръката на мъжа си, поднесе я до устата си и се докосна до нея с неразтворени устни. – Както се целува ръка на някой владика.

– Но кой не се лови на въдицата? – засмян запита той.

– И двамата. А трябва ей така...

– Селяни минават...

– Не, те не видяха.

VI

Докато децата пиеха чай, възрастните седяха на балкона и разговаряха така, сякаш нито не бе се случило, макар че всички, и особено Сергей Иванович и Варенка, много добре знаеха, че бе се случило едно, макар и отрицателно, но много важно събитие. И двамата изпитваха еднакво чувство, подобно на онова, което ученикът изпитва след неуспешен изпит и остава в същия клас или бива изключен завинаги от училище. Всички присъстващи разбираха същото, че бе се случило нещо, и затова

говореха оживено за странични неща. Тая вечер Левин и Кити се чувствуваха особено щастливи и влюбени. И в това, че те бяха щастливи в любовта си, имаше неприятно загатване за ония, които искаха същото и не можеха – и им беше съвестно.

– Помнете ми думата: Alexandre няма да дойде – каза старата княгиня.

Тая вечер очакваха с влака Степан Аркадич, а старият княз бе писал, че може и той да дойде.

– И аз зная защо – продължи княгинята, – той казва, че на първо време младоженците трябва да се оставят сами.

– Но татко и без това ни е оставил. Ние не сме го виждали – каза Кити. – И какви младоженци сме и не? Отдавна остаряхме.

– Само че, ако не дойде, и аз ще ви оставя, деца – каза княгинята, като въздъхна тъжно.

– Какво приказваш, мамо! – нападнаха я и двете й дъщери.

– Помисли си какво му е на него. Нали сега...

И изведнъж съвсем неочаквано гласът на старата княгиня затрепери. Дъщерите й млъкнаха и се спогледаха. „Мама винаги ще измисли нещо тъжно“ – казаха те с тоя поглед. Те не знаеха, че колкото и добре да бе на княгинята у дъщеря си, колкото и необходима да се чувствуваше тук, беше й мъчително тъжно и за нея самата, и за мъжа ѝ, откак бяха омъжили последната си любима дъщеря и семейното гнездо бе съвсем опустяло.

– Какво има, Агафия Михайловна? – изведнъж запита Кити спрялата се тайнствено и с многозначителен израз на лицето Агафия Михайловна.

– Искан да ви попитам за вечерята.

– Виж, това е отлично – каза Доли, – ти върви се разпореждай, а пък аз ще отида с Гриша да преговорим урока му. Че той днес нищо не е работил.

– Урокът е за мене! Не, Доли, аз ще отида – рече Левин и скочи.

Гриша, който бе постъпил вече в гимназията, трябваше през лятото да преговаря уроците си. Даря Александровна още в Москва учеше заедно със сина си латински език, но сега у Левин бе си поставила за задача да преговаря с него, макар и веднъж на ден, най-трудните уроци по аритметика и латински. Левин бе предложил да я замести; но след като чу веднъж урока на Левин и забеляза, че не става така, както преговаряха с учителя в Москва, майката, смутено и пазейки се да не обиди Левин, решително му каза, че трябва да се води по учебника, както учителят, и че по-добре ще е тя сама да прави това. Левин го беше яд на Степан Аркадич, задето поради неговото нехайство не той, а майката следеше преподаването, от което не разбираше нищо, и на учителите, задето преподават така лошо на децата; но той обеща на балдъза си да води уроците, както тя иска. И продължаваше да се занимава с Гриша не както си знае, а по учебника, и затова го занимаваше неохотно и често забравяше времето за урока. Така беше и днес.

– Не, аз ще отида, Доли, а ти стой тук – каза той. – Ще направим всичко както трябва, по учебника. Виж, когато дойде Стива и тръгнем на лов, тогава ще прекъснем.

И Левин отиде при Гриша.

Същото каза и Варенка на Кити. Дори в щастливо благоустроената къща на Левин Варенка съумя да бъде полезна.

– Аз ще поръчам вечерята, а вие стойте тук. – каза тя и пристъпи до Агафия Михайловна.

– Да, да, сигурно не са намерили билета. Тогава от нашите... – каза Кити.

– Ние с Агафия Михайловна ще помислим. – И Варенка изчезна заедно с нея.

– Какво мило момиче! – каза княгинята.

– Не мило, мама, а просто прелестно, такива не се намират.

– Значи, вие днес чакате Степан Аркадич? – каза Сергей Иванович, който очевидно не искаше да продължат разговора за Варенка. – Трудно е да се намерят двама баджанаца, които по-малко да си приличат – с тънка усмивка каза той. – Единият, подвижен, живее само в обществото като риба във вода; а другият, нашият Костя, жив, пъргав, отзивчив на всичко, но щом попадне в обществото, или примира, или се мята объркан като риба на сухо.

– Да, той е много лекомислен – каза княгинята, като се обърна към Сергей Иванович. – Аз исках именно да ви помоля да му поговорите, че на нея (тя посочи Кити) ѝ е невъзможно да остане тук, а трябва непременно да дойде в Москва. Той

каза, че щял да извика лекар...

– Мамап, той ще направи всичко, на всичко е съгласен – каза Кити, ядосана на майка си, че вика за съдия в тая работа Сергей Иванович.

Посред разговора им по алеята се чу пръхтене на коне и шум от колела по пясъка.

Дол и още не бе успяла да стане, за да посрещне мъжа си, когато долу, от прозореца на стаята, в която се занимаваше Гриша, изскочи Левин и смъкна Гриша.

– Това е Стива! – извика изпод балкона Девин. – Ние свършихме, Доли, не бой се! – прибави той и като момче хукна срещу колата.

– *Îs, ea, id, ejus, ejus, ejus** – викаше Гриша и подскачаше по алеята.

[* Той, тя, то, него, нея, него.]

– И още някой. Сигурно е татко! – извика Левин, като се спря при входа на алеята. – Кити, не минавай по стръмната стълба, а заобиколи!

Но Левин се излъга, като помисли, че той, който седеше в каляската, е старият княз. Когато се приближи до каляската, той видя до Степан Аркадич не княза, а един хубав пълен младеж с шотландска шапчица, с дълги краища на лентите отзад. Това беше Васенка Весловски, втори братовчед на Шчербацки – петербургско-московски блестящ младеж, „отличен момък и страстен ловец“, както го представи Степан Аркадич.

Без да се смути ни най-малко от разочарованието, което предизвика, понеже бе дошъл вместо стария княз, Весловски весело се здрависа с Девин, напомняйки му, че се познават от по-рано, и като пое в каляската Гриша, пренесе го над пойнтера, който Степан Аркадич водеше със себе си.

Левин не се качи в каляската, а тръгна след нея. Беше го малко яд, задето не бе дошъл старият княз, когато той колкото повече опознаваше, толкова повече обикваше, и задето беше се домъкнал той Васенка Весловски, съвсем чужд и излишен човек. Той му се видя още по-чужд и излишен, когато, приближавайки се до външната стълба, дето се бе събрала цялата оживена тълпа от възрастни и деца, видя, че Васенка Весловски особено любезно и галантно целуна ръка на Кити.

– А ние е жена ви сме *coûsins**, пък сме и стари познати – каза Васенка Весловски, като стисна отново силно-силно ръката на Левин.

[* Братовчеди.]

– Е, как е, има ли дивеч? – обърна се към Левин Степан Аркадич, който едва успяваше да поздрави всекиго. – Ние с него имаме най-жестоки намерения. Как може, мамап, те оттогава не са идвали в Москва. Е, Таня, ето за тебе! Извади го, моля ти се, от каляската отзад – на всички страни говореше той. – Колко си се освежила, Доленка – каза той на жена си, като целуна още веднъж ръката ѝ, задържа я в своята и я потупваше отгоре с другата си ръка.

Левин, който преди минута беше в най-весело настроение, сега гледаше, мрачно и не харесваше нищо.

„Кого ли е целувал вчера е тия устни?“ – мислеше той, като гледаше нежностите на Степан Аркадич към жена му. Той погледна Доли и тя също не му се хареса.

„Та тя не вярва в любовта му. Тогава защо се радва толкова? Отвратително!“ – мислеше Левин.

Погледна княгинята, която преди минута му се виждаше толкова мила, и не му хареса маниерът, с който тя, като у дома си, поздравяваше той Васенка с лентите му.

Дори Сергей Иванович, който също бе излязъл на външната стълба, му се видя неприятен с престореното дружелюбие, с което посрещна Степан Аркадич, защото Левин знаеше, че брат му не обича и не уважава Облонски.

И Варенка, и тя му бе противна с начина, по който със своя вид на *sainte nitouche** се запознаваше с този господин, когато всъщност мислеше само как да се омъжи.

[* Прекалена светица.]

А най-противна беше Кити, задето се бе поддавала на този весел тон, с който този господин гледаше на идването си на село като на празник за себе си и за всички, и особено неприятна беше с тая особена усмивка, с която отговаряше на усмивките му.

Разговаряйки шумно, всички тръгнаха към къщи; но още щом всички седнаха, Левин се обърна и излезе.

Кити видя, че с мъжа ѝ става нещо. Тя искаше да издебне миг, за да поприказва с него насаме, но той побърза да се изплъзне от нея, като каза, че трябва да отиде в канцеларията. Отдавна стопанските работи не бяха му се виждали така важни, както днес. „Там за тях е все празник – мислеше той, – я тук работите не са празнични: те не чакат и без тях не може да се живее.“

VII

Левин се върна в къщи едва когато изпратиха да го извикат за вечеря. На стълбата стояха Кити и Агафия Михайловна – съвещаваха се какви вина да поднесат на вечерята.

– Но защо правите такъв fuss*? Ще поднесем обикновено вино.

[* Суматоха.]

– Не, Стива не го пие... Костя, почакай, какво ти е? – извика Кити, като забърза след него, но той безжалостно, без да я дочака, влезе с големи крачки в трапезарията и веднага се намеси в общия оживен разговор, който поддържаха там Васенка Весловски и Степан Аркадич.

– Е, ще отидем ли утре на лов? – каза Степан Аркадич.

– Моля ви се, да отидем – каза Весловски, като се премести странишком на друг стол и подгъна под себе си дебелия си крак.

– С удоволствие, да отидем. Ами вие ходили ли сте тая година на лов? – обърна се Левин към Весловски, като оглеждаше крака му внимателно, но с престорена приятност, която бе така позната на Кити и която никак не му отиваше. – Не знам дали ще намерим бекасини, но бекаси има много. Само че трябва да тръгнем рано. Няма ли да се изморите? Ти не си ли изморен, Стива?

– Аз да съм изморен? Никога още не съм се изморявал. Хайде да не спим цяла нощ! Да отидем на разходка.

– Наистина, хайде да не спим! Отлично! – потвърди Весловски.

– О, ние сме уверени, че можеш да не спиш и да не оставиш и други да спят – каза на мъжа си Доли с оная едва доловима ирония, с каквато сега почти винаги се отнасяше към него. – А според мене време е вече за спане... Аз отивам, няма да вечерям.

– Не, постой, Доленка – каза Степан Аркадич, като мина на нейната страна до голямата маса, на която вечеряха. – Колко много работи още ще ти разправя!

– Сигурно нищо.

– Знаеш ли, Весловски ходил у Ана. И пак отива у тях. Та те са само на седемдесет версти от вас. И аз ще отида непременно. Весловски, ела тук!

Васенка отиде при дамите и седна до Кити.

– Ах, разправете, моля ви се, вие сте ходили у тях? Как е тя? – обърна се към него Даря Александровна.

Левин остана на другия край на масата и без да престане да разговаря с княгинята и Варенка, видя, че между Степан Аркадич, Доли, Кити и Весловски се води оживен и тайнствен разговор. И не само че се водеше тайнствен разговор, но той видя върху лицето на жена си израз на сериозно чувство, когато, без да махне очи, тя гледаше хубавото лице на Васенка, който оживено разправяше нещо.

– У тях е много хубаво – разправяше Васенка за Вронски и Ана. – Разбира се, аз не се наемам да съдя, но в тяхната къща се чувствувах сред семейство.

– Какво смятат да правят те?

– Изглежда, че през зимата искат да отидат в Москва.

– Колко хубаво би било да отидем заедно у тях! Ти кога ще отидеш? – запита Степан Аркадич Васенка.

– Ще прекарам у тях юли.

– Ти ще отидеш ли? – обърна се Степан Аркадич към жена си.

– Отдавна исках да отида и непременно ще отида – каза Доли. – Мене ми е жал за нея, аз я познавам. Тя е прекрасна жена. Аз ще отида сама, когато си заминеш, и няма да притесня някого с това. И дори по-добре е без тебе.

– Отлично – каза Степан Аркадич. – Ами ти, Кити?

– Аз ли? Защо да отида? – каза Кити, цяла пламнала. И се обърна към мъжа си.

– А вие познавате ли се с Ана Аркадиевна? – запита я Весловски. – Тя е много привлекателна жена.

– Да – отвърна тя на Весловски, като се изчерви още повече, стана и пристъпи към мъжа си.

– Значи, утре отиваш на лов? – каза тя.

Ревността му в тия няколко минути, особено поради руменината, която бе покрила бузите ѝ, когато разговаряше с Весловски, бе отишла вече далеко. Сега, когато слушаше думите ѝ, той ги разбираше вече посвоему. Колкото и странно да му бе отпосле да си спомня затова, сега му се виждаше ясно, че ако тя го пита дали ще отиде на лов, това я интересува само за да знае дали той ще направи това удоволствие на Васенка Весловски, в когото според него тя бе влюбена вече.

– Да, ще отида – отвърна ѝ той с неестествен, противен на самия него глас.

– Не, по-добре прекарайте утре тук, защото Доли не се е видяла с мъжа си, и заминете вдругиден – каза Кити.

Сега вече Левин преведе смисъла на Китините думи така: „Не ме разделяй с него. Все едно ми е, че ти ще отидеш, но остави ме да се насладя на компанията на тоя прелестен младеж.“

– Ах, щом искаш, ще останем утре – с особена приятност отвърна Левин.

В това време Васенка, който никак не подозираше какво страдание причинява с присъствието си, стана след Кити от масата и като я следеше с усмихнат, ласкав поглед, тръгна след нея.

Левин видя тоя поглед. Той побледня и един миг не можа да си поеме дъх. „Как си позволява така да гледа жена ми!“ – кипеше в него.

– Значи, утре? Моля ви се, да отидем – каза Васенка, като седна пак на стола и отново по навик подгъна крака си.

Ревността на Левин отиде още по-далеч. Той се видя вече измамен мъж, от когото жената и любовникът имат нужда само за да им създава удобства в живота и удоволствие... Но въпреки това той любезно и гостоприемно разпитваше Васенка за неговия ловджилък, за пушката и ботушите му и се съгласи да отидат утре.

За щастие ма Левин старата княгиня прекрати страданията му, като стана сама и посъветва Кити да отиде да спи. Но и тук не мина без ново страдание за Левин. Като се сбогуваше с домакинята, Васенка отново искаше да ѝ целуне ръка, но Кити, изчервена, с наивна грубост, за която после майка ѝ се кара, бутна ръката му и каза:

– Това не е прието у нас.

В очите на Левин тя бе виновна, че бе допуснала такива отношения, и още по-виновна, че така несръчно бе показала, че те не ѝ се харесват.

– Е, как може да ви се спи! – каза Степан Аркадич, който след изпитите на вечерята няколко чаши вино бе изпаднал и най-мило и поетично настроение. – Погледни, погледни, Кити – рече той, като посочи луната, която се издигаше зад липите, – каква красота! Весловски, тъкмо сега е за серенада. Знаеш ли, той има чуден глас, ние си попяхме из пътя. Гой донесе прекрасни романси, новите два. Да бяхте попели с Варвара Андреевна.

Когато всички се разотидоха, Степан Аркадич още дълго се разхожда с Весловски по алеята и се чуваха гласовете им, които пееха новия романс.

Левин седеше начумерен в едно кресло в спалнята на жена си, слушаше тия гласове и упорито мълчеше, когато тя го питаше какво му е; но щом най-после тя сама го запита, плахо усмихната: „Да не би да не ти е харесало нещо у Весловски?“ – той не можа да изтърпи и изказа всичко: това, което казваше, го оскърбяваше и затова още повече го ядосваше.

Той стоеше пред нея със страшно блестящи изпод смръщените му вежди очи и притискаше силните си ръце към гърдите, сякаш напругате всичките си сили, за да се сдържи. Изразът на лицето му би бил суров и дори жесток, ако едновременно не изразяваше и страдание, което я трогваше. Скулите му трепереха и гласът му се прекъсваше.

– Разбери, че не ревнувам; тази дума е отвратителна. Аз не мога да ревнувам и да вярвам, че... Не мога да кажа какво чувствавам, но това е ужасно... Не ревнувам, но съм оскърбен, унижен, задето някой смее да мисли, смее да те гледа с такива очи...

– Но с какви очи? – каза Кити, като се мъчеше да си припомни колкото може по-добросъвестно всички думи и жестове тая вечер и всичките им отсенки.

Дълбоко в душата си тя смяташе, че имаше нещо тъкмо в оня миг, когато той се премести след нея на другия край на масата, но не смееше да признае това дори пред себе си, а още по-малко се решаваха да го каже на мъжа си и с това да засили страданието му.

– И какво привлекателно може да има в мене, каквато съм?...

– Ах! – извика той и се улови за главата. – По-добре не приказвай!... Значи, ако беше привлекателна...

– Но не, Костя, изслушай ме! – каза тя, като го гледаше със страдалческо-съболезнователен израз. – Та какво можеш да мислиш ти? Когато за мене не съществуват хората, не, не!... Искаш ли да не виждам никого?

В първия миг неговата ревност я оскърби; яд я беше, че ѝ е забранено дори най-малкото, и то най-невинно развлечение; но сега с удоволствие би пожертвувала не само такива дребни неща, но и всичко за неговото спокойствие, за да го избави от страданието, което изпитваше.

– Разбери ужаса и комизма на моето положение – с отчаян шепот продължи той, – че той е дошъл в къщата ми, че всъщност не е направил нищо неприлично, освен дето се държи така безцеремонно и подгъва крака си. Той смята това за най-добър тон и затова аз трябва да бъда любезен с него.

– Но, Костя, ти преувеличаваш – каза Кити, но дълбоко в душата си се радваше на тая силна любов, която се изразяваше сега чрез ревността му.

– Най-ужасното с, че ти си такава, каквато си винаги, и сега, когато за мене си такава светиня, когато сме така щастливи, така особено щастливи, и изведнъж такъв негодник... Не негодник, защо ще хокам него? Аз нямам нищо общо с него. Но защо е моето, твоето щастие?...

– Знаеш ли, аз разбирам защо стана това – започна Кити.

– Защо? Защо?

– Видях как гледаше ти, когато приказвахме на вечерята.

– Е да, е да! – изплашено каза Левин.

Тя му разправи какво са приказвали. И докато му разправяше това, задъхваше се от възмущение. Левин помълча, а след това се вгледа в бледното ѝ, изплашено лице и изведнъж се улови за главата.

– Катя, аз съм те измъчил! Миличка, прости ми! Това е лудост! Катя, напълно съм виновен. И можеше ли заради такава глупост да се мъчим толкова?

– Не, мене ми е жал за тебе.

– За мене ли? За мене? Какво съм аз? Луд човек... Ами тебе защо измъчих? Ужасно е да се помпели, че всеки чужд човек може да развали щастието ни.

– Разбира се, тъкмо това е оскърбително...

– Не, тогава аз, напротив, ще го оставя нарочно цяло лято у нас и ще бъда прекалено любезен с него – каза Левин, като целуваше ръцете ѝ. – Ще видиш. Утре... Да, наистина утре отиваме на лов.

VIII

На другия ден дамите още не бяха станали, а двете ловджийски коли, кабриолет и каручка, стояха пред входа и Ласка, която още от сутринта бе разбрала, че отиват на лов, след като се наквича и наскоча до насита, седеше на кабриолета до коларя и развълнувана от закъснението, неодобрително поглеждаше към вратата, от която ловците все още не излизаха. Пръв излезе Васенка Весловски с големи нови ботуши, които стигаха до половината на дебелиите му бедра, със зелена рубашка, препасана с нов, миришещ на кожа патрондаш, със своята шапчица с ленти и с новичка английска пушка без антапок и презрамка. Ласка изтича към него, поздрави го с подскачане, попита го посвоему дали ще излязат скоро ония, но понеже не получи отговор от него, върна се на поста си в очакване и отново замря, обърнала глава настрана и наострила едното си ухо. Най-сетне вратата шумно се отвори, изскочи, като се въртеше и подскачаше нависоко, Крак, пъстрожълтият пойнтер на Степан Аркадич, а след него излезе и самият Степан Аркадич с пушка в ръце и с пура в уста. „Мирно, мирно,

Крак!“ – подвикваше той ласкаво на кучето, което опираше лапите си на корема и гърдите му и се вчепкваше за ловджийската му чанта. Степан Аркадич беше с цървули и навуца, със скъсани панталони и късо палто. На главата си имаше жалки останки от някаква шапка, но пушката му, нова система, беше великолепна, а чантата и патрондашът, макар и изтъркани, бяха от най-добро качество.

По-рано Васенка Весловски не разбираше тая истинска ловджийска елегантност – да бъдеш облечен в дрипи, но да имаш ловджийски екип от най-добро качество. Той разбра това сега, като гледаше Степан Аркадич, сияещата му в тия дрипи елегантна, охранена и весела господарска фигура, и реши при следващия лов да се екипира непременно така.

– Ами де го домакина ни? – запита той.

– Той има млада жена – усмихнат каза Степан Аркадич.

– Да, и толкова прелестна!

– Той се бе облякъл вече. Сигурно пак е отишъл при нея.

Степан Аркадич позна. Левин бе изтичал пак при жена си да я попита още веднъж дали му е простила за вчерашната глупост и да я помоли, за Бога, да бъде предпазлива. Главно, да стои по-далеч от децата – те винаги могат да я блъснат. След това трябваше още веднъж да получи от нея потвърждение, че не му се сърди, задето заминава за два дни, и да я помоли да му изпрати непременно утре сутринта писъмце по един конник, да му пише поне две думи, за да научи той, че тя е добре.

На Кити както винаги ѝ бе мъчно да се раздели за два дни с мъжа си, но когато видя оживената му фигура, която изглеждаше особено едра и силна в ловджийските ботуши и бялата риза, и го видя светнал от някакво непонятно за нея ловджийско възбуждение, заради радостта му тя забрави огорчението си и весело се сбогува с него.

– Извинявайте, господа! – каза той, като изскочи на външната стълба. – Взехте ли закуската? Защо червеникавият кон отдясно? Е, все едно. Ласка, марш, скоро на място!

– Пусни ги сред яловото стадо – обърна се той към говедаря, който го прицакваше до входа, за да го пита де да откара скопените овни. – Извинявайте, ето идва още един негодник.

Левин скочи от кабриолета, на който бе се качил вече, и се спусна към предприемача-дърводелец, крачещ към входа с метър в ръка.

– Не дойде вчера в канцеларията, а сега ме задържаш. Какво има?

– Ако можем да направим още един завой. Ще се прибавят само три стъпала. И ще стане точно. Много по-удобно ще бъде.

– Да беше ме послушал – ядосан отвърна Левин. – Нали ти казвах, закрепи най-напред страничната опора и после дълбай стъпала. Сега не можеш го поправи. Направи, каквото ти казах – издялай нова.

Работата беше там, че в строящата се пристройка предприемачът бе сбъркал стълбата, бе я направил отделно и без да съобрази наклона, така че, когато поставиха стълбата на мястото, всички стъпала се оказаха полегати. Сега той искаше да остави същата стълба, като прибави още три стъпала.

– Много по-добре ще бъде.

– Но къде ще опре тая стълба с още три стъпала?

– Моля ви се – с презрителна усмивка каза дърводелецът. – Ще опре на самата площадка. Като започне, значи, отдолу – с убедително движение каза той, – ще върви, ще върви и ще опре.

– Но ще трябва да се прибавят три стъпала и надлъж... Къде ще опре тогава?

– Щом тръгне, значи, отдолу, и ще опре – упорито и убедително каза предприемачът.

– Ще опре в тавана и в стената.

– Моля ви се. Нали ще тръгне отдолу. Ще се издига, ще се издига и ще опре.

Левин извади шомпола и започна да му рисува стълбата върху праха.

– Ето, виждаш ли?

– Както искате – каза дърводелецът и изведнъж очите му светнаха, очевидно разбра най-после работата. – Изглежда, ще трябва да правим нова стълба.

– Направи, както ти е казано! – извика Левин, качвайки се в кабриолета. – Карай! Дръж кучетата, Филип!

Сега, когато остави зад себе си всички семейни и стопански грижи, Левин изпитваше такова силно чувство на радост от живота и от очакването, че не му се щеше да приказва. Освен това той изпитваше онова чувство на съсредоточено вълнение, каквото изпитва всеки ловец, когато се приближава към мястото на лова. Ако сега го занимаваше нещо, това бяха само въпросите дали ще намерят нещо в Колпенското блато, каква ще бъде Ласка в сравнение с Крак и как ще стреля днес. Дали няма да се посрами пред новия човек? Дали Облонски няма да го надмине в стрелянето? – минаваше му също през ума.

Облонски изпитваше подобно чувство и също не беше приказлив. Само Васенка Весловски приказваше весело, без да млъква. Сега, когато го слушаше, на Левин му беше съвестно да си спомни колко несправедлив е бил вчера към него. Васенка беше наистина славен момък, естествен, добродушен и много весел. Ако Левин се бе запознал с него като ерген, биха се сблизихи. На Левин му беше малко неприятно празничното му отношение към живота и неговата някак безцеремонна елегантност. Той сякаш си придаваше важност, задето имаше и дълги нокти, и шапчица, и други подходящи неща; но това можеше да се извини с неговото добродушие и порядъчност. Той се харесваше на Левин с доброто си възпитание, с отличното произношение на френски и английски и с това, че беше човек от неговия свят.

На Васенка извънредно много се хареса степният донски кок, левият логой. Той току се възхищаваше от него.

– Колко е хубаво да препускаш със степен кон из степта! А? Нали! – казваше той.

В язденето на степен кон той си представяше нещо диво, поетично, от което не можеше да се разбере нищо; но неговата наивност, особено съчетана с хубостта, милата усмивка и грацията на движенията му, беше много привлекателна. Дали защото неговата натура беше симпатична на Левин, или защото Левин, за да изкупи вчерашния си грях, се мъчеше да намери всичко хубаво у него, но на Левин му беше приятно.

Когато отминаха три версти, Весловски изведнъж потърси пурите и портфейла си и не знаеше дали ги е изгубил, или ги е оставил на масата. В портфейла имаше триста и седемдесет рубли и затова не биваше да се остави така.

– Знаете ли какво, Левин, аз ще прескоча до къщи с тоя донски кон. Ще бъде чудесно. А? – каза той, готов вече да се качи.

– Не, защо пък? – отвърна Левин, който пресметна, че Васенка трябва да има не по-малко от сто килограма. – Ще изпратя кочияша.

Кочияшът замина с логоя, а Левин подкара сам другите два коня.

IX

– Та какъв е нашият маршрут? Я разправи хубавичко – каза Степан Аркадич.

– Планът ми е следният: сега отиваме до Гвоздево. Отсам Гвоздево има блато с бекасини, а отвъд Гвоздево се простират чудни блатата с бекаси, а има и бекасини. Сега е горещо и привечер (на двадесет версти оттук) ще стигнем и ще нагазим вечерта в полето; ще пренощуваме, а утре сме вече в големите блатата.

– А нима по пътя няма нищо?

– Има; но ще се забавим, а е и горещо. Има две славни местенца, но там едва ли ще намерим нещо.

На самия Левин му се искаше да се отбие на тия местенца, но тия местенца бяха близо до дома му, той можеше винаги да отиде на лов там, пък и те бяха малки – трима нямаше къде да стрелят. И затова той си кривеше душата, като казваше, че там едва ли ще намерят нещо. Когато се изравниха с едно малко блато, Левин искаше да го отминат, но набитото ловджийско око на Степан Аркадич веднага различи виждащото се от пътя тресавище.

– Няма ли да се отбием? – каза той, като посочи блатото.

– Левин, моля ви се! Тука е отлично! – замоли се Васенка Весловски и Левин не можа да не се съгласи.

Още не бяха се спрели, и кучетата вече летяха към блатото, като се надпреварваха.

– Крак! Ласка!...

Кучетата се върнаха.

– За трима ни ще бъде тясно. Аз ще остана тук – каза Левин, като се надяваше, че те няма да намерят нищо друго освен вдигнатите от кучетата калугерици, които се преобръщаха при летенето и жално писукаха над блатото.

– Не! Да вървим, Левин, да вървим заедно! – викаше Весловски.

– Истина ви казвам, тясно е. Ласка, назад! Ласка! Нали не ви трябва друго куче?

Левин остана при кабриолета и със завист наблюдаваше ловците. Те обиколиха цялото блато. В блатото нямаше нищо друго освен блатни кокошки и калугерици, една от които Васенка уби.

– Е, виждате ли, че не ми се свида за блатото – каза Левин, – само дето си губим времето.

– Не, все пак е весело. Видяхте ли? – каза Васенка Весловски, като се качваше несръчно в кабриолета с пушка и с калугерица в ръце. – Как славно убих тая калугерица! Нали? Е, скоро ли ще стигнем до истинското място?

Конете изведнъж потеглиха. Левин удари главата си о ствола на нечия пушка и се чу изстрел. Всъщност изстрелът се чу преди това, но така се стори на Левин. Работата беше там, че като спущаше ударниците на пушката си, Васенка Весловски натискаше едната пружинка, а придържаше другия ударник. Зарядът се заби в земята и не причини никому вреда. Степан Аркадич поклати глава и се засмя укорно на Весловски. Но Левин нема кураж да му се скара. Първо, всеки укор би се сторил предизвикан от преминалата опасност и от подутината, която изскочи на челото на Левин; и второ, Весловски бе така наивно огорчен отначало и после така се смя добродушно и заразително на общата им уплаха, че не можеше да не се засмее и той.

Когато стигнаха второто блато, което беше доста голямо и сигурно щеше да им отнеме много време, Левин започна да ги уговаря да не слизат. Но Весловски отново го склонни. И пак, понеже блатото беше тясно, Левин, като гостоприемен домакин, остана при колите.

Още с пристигането Крак се насочи към ботруните. Васенка Весловски пръв изтича след кучето. А Степан Аркадич не бе успял да се приближи, когато излетя вече един бекасин. Весловски не можа да го улучи и бекасинът кацна в неокосената ливада. Оставиха го на Весловски. Крак отново го намери, замря и Весловски уби бекасина и се върна при колите.

– Сега идете вие, а аз ще остана при конете – каза той.

Ловджийската завист бе започнала да гложди Левин. Той предаде поводите на Весловски и тръгна към блатото.

Ласка, която отдавна вече жално квичеше и се оплакваше от несправедливостта, хукна напред право към една сигурна, позната на Левин ботруна, при която Крак не бе ходил.

– Защо не спреш кучето? – извика Степан Аркадич.

– То няма да пропъди лова – отвърна Левин, като се радваше на кучето и бързаше след него.

Колкото повече се приближаваше до познатите ботруни, толкова по-голяма сериозност проличаваше в търсенето на Ласка. Една малка блатна птичка я отвлече само за миг. Ласка направи един кръг пред ботруните, започна втори и изведнъж трепна и замря.

– Ела, ела, стива! – извика Левин, чувствайки как сърцето му започва да бие по-силно и как изведнъж сякаш някаква ключалка се бе откачила в напрегнатия му слух, започнаха да го поразяват безредно, но ярко всички звуци, изгубил мярката за разстояние. Той чуваше стъпките на Степан Аркадич, като ги вземаше за далечен тропот на коне, чу как с хрупкав звук се изскубна с корените краят на ботруната, на която бе стъпил, и помисли той звук за летене на бекасин. Чу наблизо отзад и някакво шляпане по водата, за което не можеше да си даде сметка.

Като избираше място за крака си, той се придвижваше към кучето.

– Дръж!

Изпод кучето излетя не бекасин, а бекас. Левин вдигна пушката, но същия миг, когато се прицели, шляпането по водата се усили, доту се съвсем близко и към него се присъедини гласът на Весловски, който викаше нещо странно високо. Левин видя, че се прицелва с пушката зад бекаса, но все пак стреля.

Като се убеди, че не е улучил, Левин се озърна и видя, че конете с кабриолета не са вече на пътя, а в блатото.

В желанието си да види стрелбата Весловски бе навлязъл в блатото и бе вкарал конете в калта.

– Дяволът го довлече! – измърмори Левин, като се връщаше към затъналата кола. – Защо карате насам? – сухо каза той на Весловски, извика коларя и започна да освобождава конете.

Левин го хвана яд и за това, че му попречиха да стреля, и за това, че вкараха конете му в калта, и главно за това, че нито Степан Аркадич, нито Весловски не помагаша нему и на кочияша да измъкнат и разпрегнат конете, понеже нито единият, нито другият нямаха понятие от впрягане и разпрягане. Без да отговори нито дума на уверенията на Васенка, че тук е съвсем сухо, Левин мълчаливо работеше с кочияша, за да измъкнат конете. Но след това, разгорещен от работата и като видя колко старателно и усърдно Весловски дърпа кабриолета за калника, така че дори го отчупи, Левин се укори, задето под влияние на вчерашното си чувство бе твърде студен към Весловски, и се постара с особена любезност да заглади своята сухост. Когато всичко бе поставено в ред и колите бяха извадени на пътя, Левин нареди да поднесат закуската.

– Bon appétit – bonne conscience! Ce poulet va tomber jusqu'au fond de mes bottes* – каза една френска игрословица развеселилият се отново Васенка, като дояждаше второто пиле. – Е, сега нашите беди се свършиха; сега всичко ще тръгне благополучно. Само че заради грешката си аз трябва да седя на капрата. Нали? А? Не, не, аз съм Автомедон. Вижте само как ще ви откарам! – отвърна той, като не пущаше поводите, когато Левин го помоли да пусне кочияша на капрата. – Не, аз трябва да изкупя вината си и мене ми е много добре на капрата. – И той подкара конете.

[* Който има чиста съвест, има и добър апетит! Това пиле ще падне чак до дъното на ботушите ми.]

Левин се страхуваше малко, че той ще измори конете, особено левия, червеникавия, който не можеше да задържи; но неволно се подчиняваше на веселостта му, слушаше романсите, които той, седнал на капрата, пееше по целия път, или разказите и нагледното му представяне как трябва да се карат по английски four in hand*; и в най-весело настроение след закуската всички стигнаха Гвоздевското блато.

[* Четири коня.]

Х

Васенка караше толкова бързо конете, че стигнаха до блатото много рано, така че беше още горещо.

Когато приближаваха до това важно блато, главна цел на пътуването им, Левин неволно мислеше как да се отърве от Васенка и да се движи сам, без да му пречат. Степан Аркадич очевидно желаше същото и на лицето му Левин видя израз на загриженост, какъвто винаги има истинският ловец преди започването на лова, и някаква свойствена нему добродушна хитрост.

– Как да тръгнем сега? Блатото е отлично, виждам и ястреби – каза Степан Аркадич, като посочи две виещи се над острицата големи птици. – Дето има ястреби, там сигурно има и дивеч.

– Ето, виждате ли, господа – каза Левин, като притягаше ботушите си с малко мрачен израз и оглеждаше пистоните на пушката си. – Виждате ли тая острица? – Той посочи едно тъмнеещо с черна зеленина островче сред грамадната, окосена до половината мокра ливада, ширнала се от дясната страна на реката. – Блатото започва ето тук, право пред нас, виждате ли – дето е по-зелено. Оттук то върви надясно, дето минават конете; там има ботруни и се срещат бекасини; и около тая острица чак до елшака и до самата мелница. Ей там, виждаш ли, дето е заливът. Това е най-хубавото място. Веднъж там убих седемнадесет бекаса. Ние ще се разделим с двете кучета в различни страни и ще се съберем там при мелницата.

– Е, кой ще тръгне надясно, кой наляво? – запита Степан Аркадич. – Надясно е по-широко, идете вие двамата, а пък аз ще тръгна наляво – сякаш безгрижно каза той.

– Прекрасно! Ние ще ударим повече лов! Е, хайде да вървим, да вървим! – подзе

Васенка.

Левин не можеше да не се съгласи и те се разделиха.

Още щом влязоха в блатото, и двете кучета заедно започнаха да душат и се насочиха към тресавището. Левин познаваше това търсене на Ласка, предпазливо и неопределено; той познаваше и мястото и очакваше цяло ято бекаси.

– Весловски, до мене, до мене вървете! – със заглъхващ глас каза той на другаря си, който шляпаше по водата зад него; след неочаквания изстрел в Колпенското блато Левин неволно се интересуваше от посоката на неговата пушка.

– Не, аз няма да ви преча, не мислете за мене.

Но Левин неволно мислеше и си спомняше думите на Кити, когато тя го изпращаше: „Внимавайте да не се застреляте един друг.“ Кучетата идваха все по-близо и по-близо, като се изпреварваха едно друго и всяко вървеше по своя диря; очакването на бекас беше така силно, че шляпането на токовете в тресавището се струваше на Левин като крясък на бекас и той улавяше и стискаше приклада на пушката си.

„Пат! Пат!“ – чу се над ухото му. Васенка бе стрелял по едно ято патици, които се виеха над блатото и съвсем не навреме се изпречиха пред ловците. Левин не бе успял да се озърне, когато изпляска едни бекас; втори, трети и един след друг се издигнаха още осем парчета.

Степан Аркадич удари единия от тях в същия момент, когато той се готвеше да започне своите зигзази, и бекастът като топка падна в тресавището. Облонски бавно насочи пушката към другия, който летеше още ниско над острицата, и тоя бекас падна едновременно със звука на изстрела; и виждаше се как той подскача из окосената острица, като удря с оцелялото си бяло отдолу крило.

Левин не беше така щастлив: той стреля по първия бекас много отблизо и не улучи; насочи пушката си към него, когато той започна вече да се издига, но в това време изпод краката му излетя още един, който отвлече вниманието му, и той отново не улучи.

Докато пълнеха пушките, вдигна се още един бекас и Весловски, който бе успял да напълни пушката си втори път, изстреля по водата още два заряда с дребни сачми. Степан Аркадич прибра своите бекаси и с блеснали очи погледна Левин.

– Хайде сега да се разделим – каза Степан Аркадич и като понакуцваше с левия си крак и държеше пушката си готова за стрелба и подсвиркуваше на кучето, тръгна на една страна. Левин и Весловски тръгнаха на друга.

С Левин винаги се случваше така, че когато първите му изстрели бяха несполучливи, той се горещеше, ядосваше се и стреляше през целия ден лошо. Така стана и днес. Бекаси имаше твърде много. Изпод кучетата, изпод краката на ловците непрестанно излитаха бекаси и Левин би могъл да се оправя; но колкото повече стреляше, толкова повече се посрамваше пред Весловски, който весело стреляше и на място, и не на място, нищо не убиваше и ни най-малко не се смущаваше от това. Левин бързаше, не се владееше, горещеше се все повече и повече и стигна дотам, че когато стреляше, почти не се надяваше, че ще убие. Изглежда, че и Ласка разбираше това. Тя започна да търси по-лениво и сякаш с недоумение или с укор се озърташе към ловците. Изстрелите следваха един след друг. Барутен дим се стелеше около ловците, а в голямата широка мрежа на чантата имаше само три лекички, мънички бекаси. При това единият бе убит от Весловски, а другият бе общ. В това време от другата страна на блатото се чуваха редките, но както се струваше на Левин, многозначителни изстрели на Степан Аркадич, при което почти след всеки изстрел се чуваше: „Крак, Крак, апорт!“

Това още повече вълнуваше Левин. Бекасите непрестанно се виеха във въздуха над острицата. От всички страни се чуваше нестихващо пляскане по земята и крякане във висината; вдигнатите преди това и виещи се във въздуха бекаси се изпречваха пред ловците. Вместо два – сега десетки ястреби с писък се виеха над блатото.

След като преминаха повече от половината блато, Левин и Весловски стигнаха до онова място, дето селската ливада бе разделена на дълги ивици, които опираха в острицата, и бе отбелязана на места с отъпкани бразди, на други – с окосен ред. Половината от тия ивици беше вече окосена.

Макар че по неокосеното имаше малко надежда да се намери толкова лов, колкото по окосеното, Левин бе обещал на Степан Аркадич да се срещнат и затова тръгна със

спътника си по-нататък по окосените и неокосени ивици.

– Ей, ловджии! – извика им един от селяните, насядали пред една разпрегната каручка. – Елате да пладнувате с нас! Да си пийнете!

Левин се озърна.

– Ела де! Ела! – извика весел брадат селянин с червено лице, като откри белите си зъби и дигна зеленикаво, блестящо на слънцето шише.

– Qu'est ce qu'ils disent? – запита Весловски.

[* Какво казват те?]

– Викат ни да пием водка. Сигурно са делили ливадата. Аз бих си пийнал – не без хитрост каза Левин, като се надяваше, че Весловски ще се съблазни от водката и ще отиде при тях.

– Но защо черпят?

– Ей така, веселят се. Наистина идете при тях. За вас е интересно.

– Allons, c'est curieux.*

[* Да отидем, това е любопитно.]

– Идете, идете, вие ще намерите пътя за мелницата! – извика Левин; той се озърна и с удоволствие видя, че Весловски, наведен, като се препъваше с уморените си крака и държеше пушката в изопнатата си ръка, се запъти от блатото към селяните.

– Ела и ти! – викаше селянинът на Левин. – Не бой се! Ще си хапнеш пирожки.

На Левин много му се искаше да си пийне водка и да изяде къшей хляб. Той бе изгубил сили и чувствуваше, че едва измъква преплитащите се крака от тресавището и за миг се подвоуми. Но кучето му се спря. И веднага цялата умора изчезна и той леко тръгна по тресавището към кучето. Изпод краката му излетя бекас; той стреля и го уби, но кучето продължаваше да стои. „Дръж!“ Изпод кучето се вдигна друг бекас. Левин стреля. Но денят бе злополучен; той не улучи и когато отиде да търси убития бекас, не намери и него. Той изгази цялата острица, но Ласка не вярваше, че е ударил нещо и затова, когато я изпращаше да търси, тя се преструваше, че търси, но не търсеше.

Работата не се справи и без Васенка, когото Левин обвиняваше за неуспеха си. Бекаси имаше много и тук, но Левин едно след друго не улучваше.

Полегатите лъчи на слънцето още палеха; дрехите, цели просмукани от пот, лепнеха към тялото; левият ботуш, пълен с вода, тежеше и жвакаше; по изцапаното с барут лице се стичаха капки пот; в устата горчеше, в носа имаше миризма на барут и тресавище, в ушите – непрестанно крякане на бекаси; до цевите на пушката не можеше да се докосне човек, толкова бяха нагорещени; сърцето тупаше бързо и откъслечно; ръцете се тресяха от вълнение, а уморените крака се препъваха и преплитаха по ботруните и тресавището; но той все ходеше и стреляше. Най-после, когато, за срам, не улучи, хвърли на земята пушката и шапката си.

„Не, трябва да се опомня!“ – каза си той. Вдигна пушката и шапката си, извика Ласка и излезе от блатото. Когато се озова на сухо място, седна върху една ботруна, събу се, изля водата от ботуша, след това се приближи до блатото, напи се с вода, която имаше ръждив вкус, намокри разгорещените цевии на пушката и уми лицето и ръцете си. След като се разхлади, пое пак към онова място, дето бе кацнал един бекас, с твърдото намерение да не се горещи.

Искаше да бъде спокоен, но стана пак същото. Пръстът му натискаше пружината, преди той да се е прицелил в птицата. Вървеше от лошо към по-лошо.

Когато излезе от блатото и тръгна към елшака, дето трябваше да се срещне със Степан Аркадич, в чантата му имаше само пет парчета.

Преди да види Степан Аркадич, видя кучето му. Изпод изскубнатите корени на една елша изскочи Крак, цял почернял от вонящата блатна тиня, и с вид на победител подуши Ласка. Зад Крак в сянката на елшака се показва и снажната фигура на Степан Аркадич. Той идваше насреща му червен, запотен, с разкопчана яка и все така понакуцвайки.

– Е, как е? Вие стреляхте много! – каза той, като се усмихваше весело.

– Ами ти? – запита Левин. Но нямаше нужда да пита, защото бе видял вече пълната му чанта.

– Дребна работа.

Той бе ударил четиринадесет парчета.

– Славно блато! На тебе сигурно ти е пречил Весловски. Двама души с едно куче

е неудобно – каза Степан Аркадич, за да омаловажи победата си.

XI

Когато Левин и Степан Аркадич пристигнаха в къщата на селянина, у когото Левин винаги отсядаше, Весловски беше вече там. Той седеше сред стаята и уловен с две ръце за пейката, от която един войник, брат на домакинята, го дърпаше за изцапаните с тиня ботуши, се смееше със заразително-веселия си смях.

– Току-що дойдох. Ils ont été charmants.* Представете си, напоиха ме и ме нагостиха. Какъв хляб, чудо! Délicieux!** А водката – никога не съм пил по-вкусна! И по никакъв начин не искаха да вземат пари. Все казваха: „Остави тая работа.“

[* Те бяха възхитителни.]

[** Прелестно.]

– Защо ще ви вземат пари? Та те са ви черпили. Нима водката им е за продаване? – каза войникът, като измъкна най-последно измокрения ботуш с почернелия чорап.

Въпреки нечистотията в стаята, замърсена от ботушите на ловците и мръсните, облизващи се кучета, въпреки блатната и барутна миризма, с която тя се изпълни, и липсата на ножове и вилици, ловците пиха чай и вечеряха с такъв апетит, както се яде само през време на лов. Измити и чисти, те отидоха в пометения плевник, дето кочияшите бяха постлали за господарите си.

Макар че бе се мръкнало, на никого от ловците не се спеше.

След като се повъртя около спомени и разкази за стрелба, за кучета, за по-раншни излизания на лов, разговорът попадна на тема, която заинтересува всички. Във връзка с повтаряните вече няколко пъти възторжени думи на Васенка за прелестта на тая нощувка и аромата на сено, за прелестта на счупената каручка (тя му се виждаше счупена, защото предната ѝ част бе снета), за добродушието на селяните, които го бяха черпили с водка, за кучетата, които лежаха всяко в кравата на стопанина си, Облонски разправи за един прекрасен лов у Малтус, на който той бе ходил миналото лято. Малтус беше известен железопътен богаташ. Степан Аркадич разправяше какви блата в Тверска губерния бил откупил той Малтус и как ги бил запазил, какви екипажи, догкарти, превозили ловците и каква палатка със закуска разпънали край блатото.

– Не те разбирам – каза Левин, като се подигна на сеното – как не са ти противни тия хора. Разбирам, че една закуска с вино „Лафит“ е много приятна, но нима не ти е противен именно този разкош? Всички тия хора, както по-рано нашите откупчици, трупат пари така, че с това трупане спечелват презрението на хората, пренебрегват това презрение, а след това с безчестно спечеленото се откупват от по-раншното презрение.

– Съвсем правилно – отзова се Васенка Весловски. – Съвсем! Разбира се, Облонски прави това от bonhomie* а другите казват: „Ето и Облонски ходи при тях...“

[* Добродушие.]

– Ни най-малко. – Левин долови, че като казваше това, Облонски се усмихваше. – Аз просто не го смятам за по-безчестен от когото и да било от богатите търговци и дворяни. И едните, и другите са спечелили еднакво с труд и ум.

– Да, но с какъв труд? Нима е труд да получиш концесия и да я препродадеш?

– Разбира се, че е труд. Труд в този смисъл, че ако не беше той или други като него, не би имало и пътища.

– Но не такъв труд, какъвто е трудът на селянина или учения.

– Да кажем, че е така, но труд в този смисъл, че неговата дейност дава резултати – пътищата. Но ти пък смяташ, че пътищата се безполезни.

– Не, това е друг въпрос; аз съм готов да призная, че са полезни. Но всяка придобивка, която не отговаря на положения труд, е нечестна.

– Но кой ще определи дали тя отговаря, или не?

– Придобивка по нечестен път, с хитрост – каза Левин, чувствайки, че не умеє да определи ясно границата между честно и нечестно, – също както придобивките на банкерските кантори – продължи той. – Това зло, придобиване на грамадни състояния без труд, както е било при концесиите, е променило само формата си. Le

roi est mort, vive le roi!* Току-що успяха да унищожат концесиите и ето че се явиха железопътните линии, банките: също печалби без труд.

[* Кралят е мъртъв, да живее кралят!]

— Да, всичко това може да е вярно и остроумно... Мирно, Крак! — извика Степан Аркадич на кучето, което се чешеше и обръщаше цялото сено; той очевидно бе уверен в правотата на тезата си и затова каза това спокойно и бавно. — Но ти не определи границата между честния и нечестния труд. Това, че аз получавам по-голяма заплата от моя началник-бюро, макар че той познава работата по-добре от мене, нечестно ли е?

— Не зная.

— Добре, тогава ще ти кажа: това, че ти получаваш за труда си в стопанството, да кажем, пет хиляди рубли повече, а нашият домакин-селянин, колкото и да се труди, не може да получи повече от петдесет рубли, е също така нечестно, както че аз получавам повече от моя началник-бюро, а Малтус — повече от един майстор на пътища. Напротив, аз виждам едно враждебно, с нищо необосновано отношение на обществото към тия хора и, струва ми се, че тук има завист...

— Не, това е несправедливо — каза Весловски, — не може да има завист, а има нещо нечисто в тая работа.

— Не, позволи ми — продължи Левин. — Ти казваш, че е несправедливо аз да получа пет хиляди, а селянинът — петдесет рубли: това е истина. Това е несправедливо и аз го чувствавам, но...

— Така е в действителност. Защо ние ядем, пием, ходим на лов, не работим нищо, а той вечно, вечно работи? — каза Васенка Весловски, който очевидно за пръв път в живота си помисли ясно за тия неща и затова напълно искрено.

— Да, ти чувстваваш това, но не му даваш имота си — каза Степан Аркадич, който сякаш нарочно дразнеше Левин.

В последно време между двамата баджанацы се бе установило някакво тайно враждебно отношение: сякаш, откак се бяха оженили за сестрите, между тях бе изникнало съперничество — кой е наредил по-добре живота си, и сега тая враждебност се изразяваше в тоя разговор, който бе започнал да добива личен характер.

— Не го давам, защото никой не иска това от мене, пък и да желая, не мога да го дам — отвърна Левин, — а и няма на кого.

— Дай го на тоя селянин; той няма да се откаже.

— Да, но как ще му го дам? Да отида и да му дам продавателен акт?

— Не зная; но щом си убеден, че нямаш право...

— Никак не съм убеден. Наопаки, чувствавам, че нямам право да дам имота си, че имам задължения и към земята, и към семейството си.

— Не, позволи ми; щом смяташ, че това неравенство е несправедливо, защо не постъпваш така...

— Аз постъпвам, само че отрицателно, в тоя смисъл, че не се стремя да увелича разликата в положението, което съществува между мене и него.

— Не, извини ме, но това е парадокс.

— Та това е някакво софистично обяснение — потвърди Весловски. — А, хазяине! — каза той на селянина, който скръцна с вратата и влезе в плевника. — Ти още ли не спиш?

— Не, какъв ти сън! Аз мислех, че нашите господа спят, но чувам — говорят. Искам да взема една кука. Не хапе ли кучето? — прибави той, като стъпваше предпазливо с босите си крака.

— А ти къде ще спиш?

— Ние отиваме да пасем конете.

— Ах, каква нощ! — каза Весловски, като гледаше края на къщата и разпрегнатите коли, които се виждаха при слабата вечерна светлина в голямата рамка на разтворената сега врата. — Но слушайте, пеят женски гласове, и то не лошо. Кой пее, хазяине?

— Пеят ратайкинците, тук наблизко.

— Да идем да се разходим! И без това няма да заспим. Облонски, да вървим!

— Да можеше и да лежим, и да се разхождаме — отвърна Облонски, като се изтягаше. — Прекрасно е да се лежи.

— Добре, ще отида сам — каза Весловски, който стана и започна да се обува

бързо. – Довиждане, господа. Ако е весело, ще ви извикам. Вие ме гощавахте с дивеч и аз няма да ви забравя.

– Нали е славен момък? – каза Облонски, когато Весловски излезе и селянинът затвори вратата след него.

– Да, славен – отвърна Левин, но продължаваше да мисли върху току-що водения разговор. Струваше му се, че доколкото умее, той изказа ясно мислите и чувствата си, а между това и двамата, умни и искрени хора, му заявиха в един глас, че се утешавал със софизми. Това нещо го смущаваше.

– Та така е, приятелю. Трябва едно от двете: или да признаеш, че сегашното устройство на обществото е справедливо и тогава да отстояваш правата си, или да признаеш, че се ползуваш от несправедливи предимства, както правя аз, и да се ползуваш с удоволствие от тях.

– Не, ако е несправедливо, ти не би могъл да се ползуваш с удоволствие от тия блага, поне аз не бих могъл. За мене главното е да чувствавам, че не съм виновен.

– Наистина, дали да отидем и ние, а? – каза Степан Аркадич, очевидно уморен от напрежение на мисълта. – Че няма да заспим, няма да заспим. Хайде да отидем!

Левин не отговори. Казаната от него в разговора дума, че постъпва справедливо само в отрицателен смисъл, го занимаваше. „Нима можем да бъдем справедливи само отрицателно?“ – питаше се той.

– Но колко силно мирише прясното сено! – каза Степан Аркадич, като се привдигна. – По никой начин няма да заспя. Васенка е измислил нещо там. Чува ли смях и неговия глас? Да отидем ли? Да отидем!

– Не, аз няма да отида – отвърна Левин.

– Нима отказваш пак по принцип? – усмихнат каза Степан Аркадич, като търсеше фуражката си в тъмнината.

– Не по принцип, но защо ще отида?

– Знаеш ли, ти ще си навлечеш беля – каза Степан Аркадич, който намери фуражката си и стана.

– Защо?

– Та не виждам ли как си се поставил с жена си? Чух, че за вас е първостепенен въпрос дали да идеш, или не за два дни на лов. Всичко това е хубаво като идилия, но така не може да бъде цял живот. Мъжът трябва да бъде независим, той си има своите мъжки интереси. Мъжът трябва да бъде мъжествен – каза Облонски и отвори вратата.

– Сиреч какво? Да отиде да задиря слугините? – запита Левин.

– Защо пък да не отиде, ако е весело. *Ca ne tire pas à conséquence.** От това на жена ми няма да стане по-зле, а на мене ще ми бъде весело. Главното нещо е – да пазиш светостта на своя дом. У дома ти да не става нищо. Но не свързвай ръцете си.

[* Това не може да има последици.]

– Може би – каза сухо Левин и се обърна настрана – Утре рано трябва да вървим, няма да будя никого, а ще тръгна на разсъмване.

– *Messieurs, venez vite!** – чу се гласът на върналия се Весловски. – *Charmante!*** Аз я открих. *Charmante*, истинска Гретхен, и ние се запознахме вече с нея. Наистина, много е хубавичка! – разправяше той с такъв възторг, сякаш тя бе създадена хубава именно за него и той бе доволен от оня, който бе приготвил това за него.

[* Господа, елате бързо.]

[** Прелестна.]

Левин се престори на заспал, а Облонски се обу, запали пура и излезе от плевника; и скоро гласовете им стихнаха.

Левин дълго не можа да заспи. Чувахе как конете му хрупкат сено, а след това как стопанинът и по-големият му син се приготвиха и отидоха да пасат конете; после чу как войникът си постила да спи на другата страна на плевника с племенника си, малкия син на стопанина; чу как момчето с тънкото гласче каза на вуйчо си впечатлението от кучетата, които му се видели страшни и грамадни; после как момчето разпитваше какво ще ловят тия кучета и как войникът с пресипнал и сънлив глас му каза, че утре ловците ще отидат в блатото и ще стрелят с пушките, и как след това, за да се отърве от въпросите на момчето, той каза: „Спи, Васка, спи, че инак...“ – и скоро захърка и всичко утихна; чуваше се само цвилене на коне и крякане на бекас.

„Нима само отрицателно? – повторно се запита Левин. – Е, та какво от туй? Аз не съм виновен.“ И започна да мисли за утрешния ден.

„Утре ще тръгна рано сутринта и ще си наложа да не се горещя. Бекаси колкото щеш. И бекасини има. А когато се върна, ще намеря писъмце от Кити. Да, Стива май е нрав: аз не съм мъжествен с нея, станал съм баба... Но какво да се прави! Пак отрицателно!“

Той чу през съня си смеха и веселите гласове на Весловски и Степан Аркадич. За миг отвори очи: луната бе изгряла, а те стояха и разговаряха в отворената врата, ярко осветена от лунната светлина. Степан Аркадич казваше нещо за свежестта на момичето, като го сравняваше с току-що обелен пресен орех, а Весловски се смееше със заразителния си смях и повтаряше нещо, сигурно казаните му от някой селянин думи: „Ти се увъртай повече около своята!“ Левин през сън рече:

– Господа, утре в зори! – и заспа.

XII

Когато стана в ранни зори, Левин се опита да събуди другарите си. Васенка, легнал по корем и протегнал единия си крак с чорап, спеше така дълбоко, че от него не можеше да се получи отговор. Облонски през сън отказа да тръгне толкова рано. Дори Ласка, която спеше свита на кълбо на края на сеното, стана неохотно и лениво започна да изтяга и оправя един след друг задните си крака. След като се obu, Левин взе пушката и предпазливо отвори скърцащата врата на плевника и излезе на улицата. Кочияшите спяха при колите. Конете дремеха. Само един от тях лениво ядеше овес, като го разпиляваше с пръхтене в коритото. Навън беше още дрезгаво.

– Защо си станал толкова рано, драги? – дружелюбно, като към стар добър познат, се обърна към него излязлата от къщи стара стопанка.

– Отивам на лов, стрино. Мога ли да мина оттук за блатото?

– Право зад дворовете; през нашите хармани, драги, и после през конопите; там има пътека.

Като крачеше предпазливо с босите си загорели крака, бабата изпрати Левин и му отвори вратичката при хармана.

– Право оттук ще стигнеш до благото. Снощи нашите деца откараха нататък говедата.

Ласка весело тичаше напред по пътеката; Левин вървеше след нея с бързи, леки стъпки и постоянно поглеждаше към небето. Искаше му се слънцето да не изгрее, преди той да стигне блатото. Но слънцето не се забави. Месецът, който още светеше, когато той излезе, сега само блестеше като зрънце живак; Зорницата, която преди малко не можеше да не се види, сега трябваше да се търси; неопределените преди малко петна далече в полето сега вече се виждаха ясно. Това бяха купи ръж. Невидимата още без слънчева светлина роса по дъхавия висок коноп, от който бяха откъснати вече изберките, мокреше краката и рубашката на Левин над кръста. В прозрачната тишина на утрото се чуваха и най-слабите звуци. Със свирене на куршум край ухото на Левин прелетя пчелица. Той се озърна и видя още една и още една. Те всички излитаха иззад плета на пчелина и изчезваха над конопа по посока към блатото. Пътеката водеше право в блатото. Блатото се познаваше по парата, която се издигаше от него де по-гъсто, де по-рядко, така че острицата и ракитовите храсти се люлееха в тая пара като островчета. Край блатото и пътя момчета и възрастни селяни, които бяха пасли добитъка, лежаха и преди разсъмване всички спяха под кафтаните си. Наблизо крачеха три спънати коня. Единият от тях гърмеше с букаите си. Ласка вървеше до стопанина си, но искаше да мине напред и се озърташе. Когато отмина спящите селяни и стигна тресавището, Левин прегледа пистоните и пусна кучето. Единият от конете, охранен кафяв двегодишен кон, като видя кучето, подскочи, вдигна опашка и изпръхтя. Другите коне също се изплашиха и заскачаха из блатото, като шляпаха по водата със спънатите си крака и издаваха с газещите из гъстата глина копита звук, подобен на ръкопляскане. Ласка се спря, погледна насмешливо конете и въпросително Левин. Левин я погали и подсвири в знак, че може да започне.

Ласка весело и суетливо затича по разлюляното под нея тресавище.

Когато нагази в блатото, между познатите й миризми на корени, блатни треви,

тресавище и чуждата миризма на конски тор, Ласка веднага усети проникналия по цялото това място мирис на птица, на същата оная благоухаеща птица, която я вълнуваше най-много. Тук-там по мъха и по блатните репейи тая миризма беше доста силна, но не можеше да се каже в коя посока се усилва и в коя отслабва. За да се открие посоката, трябваше да се отmine по-далеч срещу вятъра. Без да усеща движението на краката си, с напрегнат галоп, така че при всеки скок да може да се спре, ако стане нужда, Ласка затича надясно, далеч от духащия от изток предутринен вятрец, и се обърна срещу вятъра. Тя пое въздух с разширените си ноздри и веднага подуши, че не само следите им, но самите те са тук, пред нея, и то не една, а много. Ласка намали бързината на тичането си. Те са тук, но де именно, тя не можеше още да определи. За да намери мястото, тя започна вече един кръг, но изведнъж гласът на стопанина ѝ я сепна. „Ласка, тука!“ – каза той, като ѝ показваше на друга страна. Тя постоя, питайки го не е ли по-добре да направи така, както бе започнала. Но той повтори със сърдит глас заповедта си, като ѝ показваше едно заляно с вода ботрунесто място, дето не можеше да има нищо. Тя го послуша, като се преструваше, че търси, за да му направи удоволствие, обиколи ботруните и се върна на по-раншното си място и веднага отново усети дирите им. Сега, когато той не ѝ пречеше, тя знаеше какво да прави: без да гледа под краката си и като се препъваше с яд по високите ботруни и нагазваше във водата, но се справяше с гъвките си силни крака, започна кръг, който трябваше да ѝ обясни всичко. Миризмата им все по-силно и по-силно, все по-определено и по-определено я поразяваше и изведнъж ѝ стана напълно ясно, че една от птиците е тук, зад тая ботруна, на пет крачки пред нея, и тя се спря и замря с цялото си тяло. Върху ниските си крака тя не можеше да види нищо пред себе си, но по миризмата знаеше, че птицата се намира на не повече от пет крачки. Тя стоеше, като все повече и повече усещаше присъствието ѝ и се наслаждаваше на очакването. Щръкналата и опашка беше обтегната и потреперваше само в края. Устата ѝ беше леко отворена, ушите – вирнати. Едното ѝ ухо се беше извило още при тичането и тя тежко, но предпазливо дишаше и още по-предпазливо се бе обърнала, повече с очите, отколкото с главата, към стопанина си. А той, с познатото си за нея лице, но винаги със страшни очи, вървеше, препъвайки се по ботруните, и то необикновено бавно, както ѝ се струваше. Струваше ѝ се, че той върви бавно, а той тичаше.

Забелязал това особено търсене на Ласка, когато тя се притискаше цяла към земята, сякаш гребеше с големи крачки със задните си крака, и едва разтваряше уста, Левин разбра, че тя дебне бекасини, и като се помоли в душата си на Бога да му даде успех, особено при първата птица, хукна към Ласка. Когато стигна току до нея, той се загледа, както беше прав, пред себе си и видя с очи това, което тя виждаше с носа си. В междината между ботруните, върху една от тях се виждаше бекасин. Извърнал глава, той се ослушваше. А след това, като едва разпери крилата си и отново ги прибра, той несръчно се извърна и се скри зад ботруната.

– Дръж, дръж! – извика Левин, блъскайки отзад Ласка.

„Но аз не мога да отида – мислеше Ласка. – Къде ще отида? Аз ги подушвам оттук, но ако ида напред, няма да разбера де са и какви са те.“ Но ето че той я блъсна с коляното и с развълнуван шепот рече:

– Дръж, Ласочка, дръж!

„Е, щом той иска това, ще го направя, но сега вече не отговарям за себе си“ – помисли тя и с всички сили се втурна напред между ботруните. Сега вече не подушваше нищо и само виждаше и чуваше, без да разбира нищо.

На десет крачки от по-раншното място, с мазно крякане и с особено ясен характерен звук на крилата, се вдигна един бекасин. И след изстрела тежко плъосна с бялата си гръд в мокрото тресавище. Друг един не изчака и се вдигна зад Левин, без да го подгони кучето.

Когато Левин се обърна към него, той беше вече далеко. Но изстрелът го настигна. След като прелетя двадесетина крачки, вторият бекасин се издигна право нагоре и падна тежко на сухо място като хвърлена топка, също като пумпал.

„Виж, това е вече нещо! – мислеше Левин, като прибираше в чантата топлите и тлъсти бекасини. – А, Ласочка, нали това е вече нещо?“

Когато Левин напълни пушката си и тръгна по-нататък, слънцето бе изгряло вече, макар че се криеше още зад облачета. Месецът, изгубил целия си блясък, се белееше като облаче на небето; не се виждаше вече нито една звезда. Застоялите

локви, които по-рано сребрееха от росата, сега блестяха като злато. Тресавището беше цяло янтарно. Синевината на тревите се смени с жълтеникава зеленина. Блатните птички се гушеха по храстчетата при ручея, които блестяха от росата и хвърляха дълга сянка. Един ястреб се бе събудил и бе кацнал на една купа, като обръщаше насам-натам глава и недоволно поглеждаше към блатото. В полето летяха гарги и едно босоного момче вече подкарваше конете към стареца, който се бе понадигнал изпод кафтана и се почесваше. Димът от изстрелите се белееше като мляко по зелената трева.

Едно от момчетата дотича при Левин.

– Чичо, вчера тук имаше патици! – извика му то и тръгна на разстояние след него.

И пред това момче, което изказваше одобрението си, на Левин му беше двойно по-приятно да убие още тук един след друг три бекаса.

XIII

Ловджийската поличба, че ако не изпуснеш първия звяр и първата птица, ловът ще бъде щастлив, се сбъдна.

Уморен, гладен, щастлив, след като бе извървял тридесет километра, Левин се върна в квартирата към десет часа сутринта с деветнадесет блатни птици и една патица, която бе вързал за пояса си, понеже не можа да се побере в чантата. Другарите му се бяха събудили вече отдавна и бяха успели да огладнеят и да закусят.

– Чакайте, чакайте, знам, че са деветнадесет – каза Левин, като броеше за втори път бекасините и бекасите, които нямаха сега този значителен вид, какъвто имаха, когато излитаха, а бяха свити и изсъхнали, със съсирена кръв, с извити настрани главички.

Сметката излезе вярна и завистта на Степан Аркадич беше приятна на Левин. Приятно му беше още, че когато се върна в квартирата, завари пристигналия вече пратеник с писъмце от Кити.

„Аз съм напълно здрава и весела. Ако се безпокоиш за мене, можеш да бъдеш още по-спокоен от по-рано. Имам нов телохранител, Мария Власевна (това беше акушерката, ново важно лице в семейния живот на Левин). Тя пристигна да види как съм. Намери ме напълно здрава и нея я задържахме, докато си дойдеш. Всички сме весели, здрави и моля ти се, не бързай, а ако ловът е добър, остани още един ден.“

Тия две радости, щастливият лов и писъмцето от жена му, бяха толкова големи, че двете малки неприятности, които се случиха след това, минаха леко за Левин. Едната от тия неприятности беше, че алестият логой, който очевидно се бе преуморил вчера, не ядеше кърмата и беше умърлушен. Кочияшът казваше, че се е пресилил.

– Вчера го преуморихме, Константин Дмитрич – каза той. – То се знае, десет версти препускахме безразсъдно!

Другата неприятност, която в първия миг развали хубавото му настроение, но над която отпосле много се смя, беше тая, че от всички провизии, дадени му от Кити в такова изобилие, че струваше му се, не могат ги изяде за цяла седмица, не бе останало нищо. Когато се връщаше уморен и гладен от лова, Левин така определено мечтаеше за пирожки, че щом наближи квартирата, вече усещаше миризмата и вкуса им в устата си, както Ласка подуваше дивеча, и веднага заповяда на Филип да му поднесе. Оказа се, че вече няма не само банички, но и пилета.

– Ех, че апетит! – засмян каза Степан Аркадич, като посочи Васенка Весловски – И аз не страдам от липса на апетит, но това е нещо чудно...

– Mais c'était délicieux* – похвали Весловски изяденото от него говеждо.

[* Но това беше прекрасно.]

– Е, какво да се прави! – каза Левин, като гледаше мрачно Весловски. – Филип, дай ми тогава говеждо.

– Говеждото изядохме, а костите дадох на кучетата – отвърна Филип.

На Левин му беше така обидно, че каза ядосан:

– Да бяхте ми оставили поне нещо! – и му се доплака.

– Тогава изкорми дивеча – с треперещ глас каза той на Филип, като се мъчеше да не гледа Васенка – и го наложи с коприва. А за мене поискай поне мляко.

Едва след това, когато се наяде с мляко, му стана съвестно, че бе излял яда си върху чужд човек и започна да се смее над гладното си озлобление.

Вечерта ходиха още веднъж на лов, при което и Весловски уби няколко птици, а през нощта се върнаха.

Обратният път беше също така весел, както и пътят на отиване. Весловски ту пееше, ту си спомняше с наслада за похожденията си у селяните, които го бяха черпили с ракия и бяха му казали: „Остави тая работа“; ту за нощните си похождения с орехите и ратайкинята и селянина, който бе питал дали е женен и след като научи, че не е женен, му каза: „А ти не се заглеждай в чуждите жени, ами по-добре гледай да си намериш своя.“ Тия думи особено разсмиваха Весловски.

– Изобщо аз съм ужасно доволен от нашето излизане. Ами вие, Левин?

– Много съм доволен – искрено каза Левин, комуто беше особено радостно, че не само не чувствава оная враждебност, която изпитваше у дома си към Васенка Весловски, но, наопаки, най-приятелски е разположен към него.

XIV

На другия ден, в десет часа, след като обиколи вече стопанството, Левин похлопа на стаята, дето нощуваше Васенка.

– Entrez!* – извика му Весловски. – Извинете, аз току-що свърших моите ablutions** – усмихнат каза той, застанал пред него само по долни дрехи.

[* Влезте!]

[** Обливания.]

– Моля, не се стеснявайте. – Левин седна до прозореца. – Добре ли спяхте?

– Като пребит. А какъв ден е днес за лов!

– Да. Вие какво пиете, чай или кафе?

– Нито едното, нито другото. Закусвам. Право да ви кажа, срам ме е... Вярвам, че дамите са станали вече? Сега е чудесно да се разтъпче човек. Покажете ми конете.

След като се разходиха из градината, отбиха се в конюшната и дори играха заедно гимнастика на паралелка, Левин се върна с гостенина си в къщи и влезе в приемната.

– Чуден лов беше, и колко впечатления! – каза Весловски, като пристъпи до Кити, която седеше до самовара. – Жалко, че дамите са лишени от тия удоволствия!

„Е, какво пък, той трябва да поприказва някак с домакинята“ – каза си Левин. Той пак бе доловил нещо в усмивката, в израза на победител, с който гостенинът се обърна към Кити.

Княгинята, която седеше от другата страна на масата с Мария Власевна и Степан Аркадич, извика Левин при себе си и заприказва с него за заминаването за Москва, дето Кити трябваше да се освободи от бременност, и за приготвянето на квартирата. Както около сватбата на Левин му бяха неприятни всякакви приготовления, унизяващи с нищожеството си величието на това, което се върши, така още по-унизителни му се виждаха приготовленията за очакваното раждане, времето, за което брояха някак на пръсти. Той се мъчеше през цялото време да не чува тия разговори – за това как да се повива очакваното бебе, мъчеше се да се извърща и да не вижда никакви си тайнствени безконечни плетени повои, никакви си платнени триъгълничета, на които Доли приписваше особена важност, и т.н. Раждането на сина му (той беше уверен, че ще бъде син), което му предвещаха, но в което той не можеше да повярва – дотолкова то му се струваше необикновено, – му изглеждаше, от една страна, такова огромно и поради това невъзможно щастие, а от друга страна, такова тайнствено събитие, че му се виждаше възмутително и унизително, като гледаше как хората се готвят за това събитие като за нещо най-обикновено.

Но княгинята не разбираше чувствата му и си обясняваше нежеланието му да мисли и приказва за това с лекомислие и равнодушие от негова страна и затова не го оставяше на мира. Тя бе натоварила Степан Аркадич да прегледа квартирата и сега извика Левин при себе си.

– Не знам нищо, княгиньо. Направете, както искате – каза той.

– Трябва да решим кога ще дойдете.
– Право да ви кажа, не зная. Знам, че се раждат милиони деца без Москва и лекари... защо пък...
– Но щом е така...
– Ама не, както иска Кити.
– С Кити не бива да се приказва за това! Да не би да искаш да я изплаша? Ето тая пролет Натали Голицина умря от лош акушер.
– Както кажете, така ще направя – мрачно каза той.

Княгинята започна да му приказва, но той не я слушаше. Макар че разговорът с княгинята разваляше настроението му, той стана мрачен не от тоя разговор, а от онова, което виждаше при самовара.

„Не, това е невъзможно“ – мислеше той и от време на време поглеждаше наведения към Кити Васенка, който й казваше нещо с хубавата си усмивка, както и нея, зачервена и развълнувана.

Имаше нещо нечисто в позата на Васенка, в погледа, в усмивката му. Левин видя дори нещо нечисто и в позата и погледа на Кити. И отново светлината угасна в очите му. Отново, както вчера, изведнъж, без ни най-малък преход, той се почувствува хвърлен от висотата на щастието, спокойствието и достойнството в бездната на отчаянието, злобата и унижението. Отново всичко и всички му станаха противни.

– Направете така, както искате, княгиньо – каза той и отново се озърна.

– Тежка е царската корона! – шеговито му каза Степан Аркадич, като загатваше очевидно не само за разговора с княгинята, но и за причината на Левиновото вълнение, което той бе забелязал. – Колко късно си станала днес, Доли!

Всички станаха да посрещнат Даря Александровна.

Васенка стана за миг и с присъщата на новото поколение липса на учтивост към дамите едва се поклони и отново продължи разговора си, като се засмя за нещо.

– Измъчи ме Маша. Тая кош, тя спа лошо и сега е ужасно капризна – каза Доли.

Разговорът, започнат от Васенка и Кити, се въртеше пак около вчерашното, за Ана и за това, може ли любовта да стои над светските условности. Тоя разговор бе неприятен на Кити и я вълнуваше както със самото си съдържание, така и с тона, с който се водеше, и особено с това, че тя знаеше как ще действа на мъжа и. Но тя беше твърде простодушна и невинна, за да може да прекрати тоя разговор и дори да скрие онова външно удоволствие, което й правеше очевидното внимание на тоя млад човек. Тя искаше да прекрати тоя разговор, но не знаеше какво да направи. Знаеше, че какаото и да направи, мъжът й ще забележи и ще изтълкува всичко в лошия смисъл. И наистина, когато тя запита Доли какво й е на Маша, а Васенка, в очакване да се свърши тоя скучен за него разговор, започна да гледа равнодушно Доли, тоя въпрос се стори на Левин една неестествена, отвратителна хитрост.

– Е, ще отидем ли днес за гъби? – каза Доли.

– Да отидем, моля ви се, и аз ще дойда – каза Кити и се изчерви. От учтивост тя искаше да запита Васенка дали ще дойде и той и не го запита. – Къде отиваш, Костя? – виновно запита тя мъжа си, когато той с решителни крачки мина край нея. Тоя виновен израз потвърди всичките му съмнения.

– В мое отсъствие е дошъл механикът, не съм го виждал още – каза той, без да я погледне.

Той слезе в долния етаж, но не бе успял още да излезе от кабинета, когато чу познатите стъпки на жена си, която непредпазливо бързо идваше към него.

– Какво искаш? – сухо й каза той. – Ние сме заети.

– Извинете – обърна се тя към механика немец, – искам да кажа няколко думи на мъжа си.

Немецът искаше да излезе, но Левин му каза:

– Не се безпокойте.

– Влакът в три ли тръгва? – запита немецът. – Да не би да закъснея.

Левин не му отговори и сам излезе с жена си.

– Е, какво имате да ми кажете? – рече той на френски.

Той не я гледаше в лицето и не искаше да види, че тя, в нейното положение, потрепваше с цялото си лице и имаше жалък, смазан вид.

– Аз... аз искам да кажа, че не може да се живее така, че това е мъчение... – рече тя.

– Слугите са тук в бюфета – сърдито каза той, – не правете сцени.

– Добре, елате тук!

Те стояха в една стая, през която се минаваше за други стан. Кити искаше да влязат в съседната стая. Но там англичанката се занимаваше с Таня.

– Добре, да идем в градината!

В градината се натъкнаха на селянина, който чистеше алеята. И вече без да мислят, че селянинът вижда нейното разплакано и неговото развълнувано лице, без да мислят, че имат вид на хора, които бягат от някакво нещастие, те с бързи крачки вървяха напред, чувствувайки, че трябва да се обяснят и разубедят един друг, да останат насаме и така да се избавят от мъката, която изпитваха и двамата.

– Така не може да се живее! Това е мъчение! Аз страдам, страдаш и ти. За какво? – каза тя, когато стигнаха най-послед до една уединена пейка в дъното на липовата алея.

– Но ти ми кажи едно: имаше ли в неговия тон нещо неприлично, нечисто, унижително-ужасно? – каза той като се спря пред нея пак в същата поза, с юмруци пред гърдите, както бе стоял тогава през нощта.

– Имаше – с треперещ глас каза тя. – Но, Костя, нима не виждаш, че аз не съм виновна? От сутринта исках да държа друг тон, но тия хора... Защо е дошъл той? Колко щастливи си бяхме! – каза тя, задъхвана от ридания, които разтърсваха цялото й напълняло тяло.

Макар че никой не ги гонеше, че нямаше от какво да бягат и че не са могли да намерят нищо особено радостно на пейката, градинарят с учудване видя, че на връщане към къщи те минаха край него с успокоени, светнали лица.

XV

След като изпрати жена си на горния етаж, Левин отиде в стаята на Доли. От своя страна тоя ден и Даря Александровна изпитваше голямо огорчение. Тя крачеше из стаята и говореше сърдито на изправеното в ъгъла разплакано момиченце.

– Ще стоиш цял ден в ъгъла, сама ще обядваш, няма да видиш нито една кукла и няма да ти уший нова рокля! – нареждаше тя, като не знаеше вече с какво да я накаже. – Не, тя е отвратително момиче! – обърна се тя към Левин. – Отде се вземат у нея тия лоши наклонности?

– Но какво е направила? – доста равнодушно каза Левин, който имаше желание да се посъветва за своята работа и затова го беше яд, че не е улучил момента.

– Ходила с Гриша за малини и там... дори не мога да кажа какво е правила. Такива едни лоши работи. Хиляди пъти ще съжаляваш за miss Elliot. Тая не се грижи за нищо, машина... *Figurez-vous, qu'elle...**

[* Представете си, че тя...]

И Даря Александровна разправи за постъпката на Маша.

– Това не доказва нищо, това съвсем не са лоши наклонности, а просто палавост – успокояваше я Левин.

– Но ти си нещо разстроен? Защо си дошъл? – попита Доли. – Какво става там?

И по тона на тоя въпрос Левин долови, че ще му бъде лесно да каже това, което имаше намерение да каже.

– Аз не бях там, бяхме сами в градината с Кити. Скарахме се за втори път, откак... откак дойде Стива.

Доли го гледаше с умни, разбиращи очи.

– Е, кажи ми откровено, имало ли е... не у Кити, а у тоя господин, такъв тон, който да бъде неприятен, не неприятен, а ужасен, оскърбителен за един мъж?

– Как да ти кажа... Стой, стой в ъгъла! – обърна се тя към Маша, която, след като видя едва доловимата усмивка върху лицето на майка си, понечи да се обърне. – Светското мнение би било, че той се държи така, както се държат всички млади хора. *Il fait la cour à une jeune et jolie femme**, а един светски мъж трябва само да се ласкае от това.

[* Той задиря една млада и хубава жена.]

– Да, да – мрачно каза Левин, – но ти забеляза ли?

– Не само аз, но и Стива забеляза. Веднага след чая той ми каза: „*Je crois*

que Весловски fait un petit brin de cour à Кити.“*

[* Мисля, че Весловски задиря Кити.]

– Е, чудесно, сега съм спокоен. Ще го изпъдя – каза Левин.

– Да не си полудял? – ужасена извика Доли. – Какво приказваш, Костя, опомни се! – засмяна каза тя. – Е, сега можеш да отидеш при Фани – каза тя на Маша. – Не, ако искаш, ще кажа на Стива. Той ще си го отведе. Можем да кажем, че очакваш гости. Изобщо той не е за нашия дом.

– Не, не, аз сам ще му кажа.

– Но ти ще се скараш с него?

– Ни най-малко. Това ще ме развесели – каза Левин и очите му наистина блеснаха весело. – Е, прости й, Доли! Тя няма вече да прави така – каза той за малката престъпница, която не отиваше при Фани, а нерешително стоеше срещу майка си, като очакваше и търсеше изпод вежди погледа й.

Майката я погледна. Момиченцето се разплака, завря лице в скута на майка си и Доли сложи на главата й слабата си нежна ръка.

„И какво ли общо има между нас и него?“ – помисли Левин и отиде да търси Весловски.

Когато мина през антрето, той заповяда да впрегнат каляската, за да отиде на гарата.

– Вчера ресорът се счупи – отвърна лакеят.

– Тогава впрегнете кабриолета, но по-скоро. Де е гостенинът?

– Той отиде в стаята си.

Левин свари Васенка в момента, когато той бе разровил нещата си в куфара, извадил бе новите романси и мереше кожените си гамаши, за да отиде на езда.

Дали в лицето на Левин имаше нещо особено, или самият Васенка бе почувствувал, че petit brin de cour* което бе замислил, е неуместно в това семейство, но той бе донякъде (доколкото може да бъде един светски човек) смутен от влизането на Левин.

[* Задирянето.]

– Вие с гамаши ли яздите?

– Да, така е много по-чисто – каза Васенка, като сложи пълния си крак на стола и весело, добродушно усмихнат, започна да закопчава долното копче.

Той бе несъмнено добро момче и на Левин му стана жал за него и съвестно за себе си, домакин на къщата, когато долови смущение в погледа на Васенка.

На масата лежеше парче от бастун, който тая сутрин бяха счупили заедно при гимнастиката, като се опитваха да вдигнат набъбналата паралелка. Левин взе парчето в ръцете си и започна да отчупва разцепилия се край, понеже не знаеше как да започне.

– Аз исках... – Той млъкна, но изведнъж си спомни за Кити и всичко станало и каза, като го гледаше смело в очите: – Наредих да впрегнат колата за вас.

– Как така? – с учудване запита Васенка. – Къде ще ходим?

– Вие ще отидете на гарата – мрачно каза Левин, като цепеше края на бастуна.

– Заминавате ли, или се е случило нещо?

– Случи се това, че очаквам гости – каза Левин, като отчупваше все по-бързо и по-бързо със силните си пръсти краищата на разцепения бастун. – Всъщност не очаквам гости и нищо не се е случило, но ви моля да си заминете. Можете да си обясните както искате моята неучтивост.

Васенка се изправи.

– Моля ви да ми обясните... – с достойнство каза той, като разбра най-последно.

– Не мога да ви обясня – тихо и бавно изрече Левин, като се стараеше да скрие треперенето на скулите си. – И по-добре е да не питате.

И понеже разцепените краища на бастуна бяха вече цели отчупени, Левин стисна с пръсти дебелия краища, раздвои бастуна и внимателно улови падащия край.

Вероятно тия нервни напрегнати ръце, същите тия мускули, които тая сутрин той опипваше при гимнастиката, както и блестящите очи, тихият глас и треперещите скули убедиха Васенка повече, отколкото думите. Той сви рамене, презрително се усмихна и се поклони.

– Мога ли да видя Облонски?

Свиването на раменете и усмивката не ядосаха Левин. „Какво друго му остава да

прави?“ – помисли той.

– Ей сега ще ви го изпратя.

– Що за глупост! – каза Степан Аркадич, след като научи от приятеля си, че го пъдят, и намери Левин в градината, дето той се разхождаше, очаквайки заминаването на гостенина. – Mais c'est ridicule!* Каква муха те е ухапала! Mais c'est du dernier ridicule!** Какво ти се е видяло, ако един млад човек...

[* Та това е смешно!]

[** Та това е извънредно смешно!]

Но очевидно мястото, по което мухата бе ухапала Левин, го болеше още, защото той пак побледня, когато Степан Аркадич искаше да му обясни причината, и бързо го прекъсна:

– Моля ти се, не ми обяснявай причината! Аз не мога иначе! Много ме е срам пред тебе и пред него. Но смятам, че за него няма да бъде голямо нещастие да си отиде, а за мене и за жена ми неговото присъствие е неприятно.

– Но за него е обидно! Et puis c'est ridicule.*

[* И после това е смешно.]

– А за мене е и обидно, и мъчително! И аз не съм виновен за нищо и няма защо да страдам!

– Е, не очаквах от тебе такова нещо. On peut être jaloux, mais à ce point, c'est du dernier ridicule.*

[* Можеш да бъдеш ревнив, но до такава степен е извънредна смешно.]

Левин бързо се обърна, отдръпна се в дъното на алеята и продължи да се разхожда сам назад-напред. Скоро той чу тракането на кабриолета и иззад дърветата видя как Васенка, седнал на сеното (за нещастие кабриолетът нямаше седалище), с шотландската си шапчица, мина по алеята, като подскачаше от друсането.

„Това пък какво е?“ – помисли Левин, когато лакеят изтича от къщи и спря кабриолета. Беше механикът, за когото Левин съвсем бе забравил. Като се кланяше, механикът каза нещо на Весловски; след това се качи в кабриолета и заминаха заедно.

Степан Аркадич и княгинята бяха възмутени от постъпката на Левин. И той самият се чувствуваше не само извънредно ridicule*, но и съвсем виновен и опозорен, ала като си спомняше какво бяха претеглили с жена си, Левин се питаше как би постъпил при друг подобен случай и си отговаряше, че би постъпил точно така.

[* Смешен.]

Въпреки всичко към края на деня всички, с изключение на княгинята, която не можеше да прости тая постъпка на Левин, се оживиха и развеселиха необикновено, като деца след наказание или възрастни след тежък официален прием, така че вечерта, в отсъствие на княгинята, за изгонването на Васенка се говореше вече като за отдавнашно събитие. И Доли, която бе наследила от баща си способността да разправя комично, караше Варенка да се превива от смях, когато за трети и четвърти път, все с нови хумористични прибавки, разправяше как току-що се готвела да си сложи нови фльонги заради гостенина и влизала вече в приемната, когато изведнъж чула тракането на кабриолета. И кой бил в кабриолета? Самият Васенка, с шотландска шапчица, с романсите и с кожените гамаши, седи върху сеното.

– Да бе наредил поне да впрегнат каретата! А след това чувам: „Чакайте!“ Е, мисля си, съжалиха се. Но гледам: качиха при него дебелия немец и потеглиха... И моите фльонги пропаднаха!...

XVI

Даря Александровна изпълни намерението си и замина при Ана. Беше ѝ много жал да огорчи сестра си и да причини неприятности на мъжа ѝ; тя разбираше колко прави са Левини, като не желаеха да имат никакви връзки с Вронски; но смяташе за свой дълг да отиде у Ана и да ѝ докаже, че чувствата ѝ не могат да се променят въпреки промяната в положението ѝ.

За да не зависи от Левини при това пътуване, Даря Александровна изпрати да ѝ наемат коне от селото; но Левин, като научи за това, отиде да ѝ се кара.

– Но защо мислиш, че твоето отиване ми е неприятно? Дори да е така, много по-неприятно ще ми е, че не вземаш мои коне – каза той. – Ти не си ми казала нито

веднъж, че си решила да идеш непременно. А да наемеш коне от селото, първо, ми е неприятно и главно – ще се намерят, но няма да те откарат. Аз имам коне. И ако не искаш да ме оскърбиш, вземи моите.

Даря Александровна трябваше да се съгласи и в определения ден Левин пригответи за балдъзата си четворка коне и други за смяна, много некрасиви, понеже ги избра измежду работните и яздитни коне, но които щяха да откарат Даря Александровна за един ден. Сега, когато трябваша коне и за заминаващата княгиня, и за акушерката, това беше трудно за Левин, но дългът на гостоприемството не му позволяваше да остави Даря Александровна да наема чужди коне, докато е у дома му, а освен това знаеше, че двадесетте рубли, които искаха от Даря Александровна за това пътуване, бяха много важни за нея; а Левини чувствуваха като свои собствени паричните работи на Даря Александровна, които се намираха в много лошо състояние.

По съвета на Левин Даря Александровна тръгна призори. Пътят беше хубав, каляската удобна, конете препускаха леко и на капрата освен кочияша седеше вместо лакей писарят, изпратен от Левин за охрана. Даря Александровна задрямаше и се събуди едва когато стигнаха хана, дето трябваше да сменят конете.

След като пи чай у същия оня богат селянин-стопанин, дето отсядаше Левин, когато отиваше у Свияжски, и след като поприказва с жените за децата и със стареца за граф Вронски, когото той много хвалеше, в десет часа Даря Александровна продължи. В къщи, улисана е грижи около децата, тя никога нямаше време да мисли. Затова сега, при това четиричасово пътуване, всички задържани по-рано мисли нахлуха в главата ѝ и тя прехвърли целия си живот, както никога по-рано и от най-различни страни. Тя сама се чудеше на мислите си. Отначало мислеше за децата, за които все пак се безпокоеше, макар че княгинята, а главно Кити (тя се надяваше повече на нея), бе обещала да се грижи за тях. „Да не би Маша да започне пак да лудува, да не би конят да ритне Гриша, а и стомахът на Лили да не би да се разстрои още повече.“ Но след това въпросите на настоящето започнаха да се сменят от въпроси за най-близкото бъдеще. Замисли се как тая зима в Москва ще трябва да наемат друга квартира, да променят мебелите в приемната и да направят кожухче на по-голямата дъщеря. След това започнаха да ѝ се натрапват въпроси за едно по-далечно бъдеще: как ще нареди децата си между хората. „За момичетата е лесно – мислеше тя, – но момчетата?“

„Добре, сега аз се занимавам с Гриша, но това е само защото съм свободна, не раждам. Разбира се, на Стива няма какво да разчитам. С помощта на добри хора ще им създам положение; но ако родя пак...“ И тогава ѝ мина мисълта колко несправедливо е казано, че жената е прокълната да ражда в мъки чедата си. „Раждането е нищо, но да носиш детето – ето кое е мъчително“ – помисли тя, като си представи последната си бременност и смъртта на това последно дете. И тя си спомни разговора с младата булка в хана. На въпроса ѝ има ли деца, хубавата млада жена весело отвърна:

– Имах едно момиченце, но Господ ме отърва, погребях го през постите.

– Е, много ли ти е мъчно за него? – запита Даря Александровна.

– Защо ще ми е мъчно? Старецът и без това има много внуци. Само грижи. Нито можеш да работиш, нито да си починеш. Само ти връзва ръцете.

Тоя отговор се видя отвратителен на Даря Александровна въпреки добродушната миловидност на младата жена; но сега тя неволно си спомни тия думи. В тия цинични думи имаше и частица истина.

„Пък и въобще – мислеше Даря Александровна, като прехвърляше през ума си целия си живот през тия петнадесет години, откак бе омъжена – бременност, тегота, умствено затъпяване, равнодушие към всичко и главно – обезобразяване. Кити, младичката, хубавичка Кити, и тя е погрозняла толкова, а когато съм бременна, аз ставам безобразна, знам това. Раждане, страдания, страшни страдания, последната минута... след това кърмене, тия безсънни нощи, тия страшни болки...“

Даря Александровна изтръпна само при спомена за болките в напуканите зърна на гърдите, които изпитваше почти с всяко дете. „След това болестите на децата, тоя вечен страх; после възпитанието, лошите наклонности (тя си спомни за престъплението на малката Маша сред малините), учението, латинския език – всичко това е така непонятно и трудно. И отгоре на всичко – смъртта на същите тия деца.“ И отново във въображението ѝ изникна вечно измъчващият майчинското ѝ сърце жесток спомен за смъртта на последното ѝ дете-кърмаче, умряло от лошо гърло, погребението му,

всеобщото равнодушие пред това мъничко розово сандъче и нейната раздираща сърцето самотна болка пред бледото чело с къдрици на слепите очи, пред разтворените в учудване устни, които се виждаха от ковчега в оня миг, когато го затваряха с розовото капаче с кръст от ширит.

„И защо е всичко това? Какво ще излезе от всичко това?“

Това, че аз, без да имам нито миг покой, ту бременна, ту кърмеща, вечно сърдита, мърмореща, сама измъчена и измъчваща другите, противна на мъжа си, ще преживея живота си и децата ми ще израснат нещастни, зле възпитани и в немотия. И сега, ако не бяхме през лятото у Левини, не знам как бихме преживели. Разбира се, Костя и Кити са така деликатни, че ние почти не забелязваме; но това не може да продължава така. Щом им се народят деца, те няма да могат да ни помагат: те и сега са притеснени. Нима ще ми помогне татко, който не остави почти нищо за себе си? Така че дори не ще мога да отгледам децата си сама, а камо ли с помощта на другите, с унижение. Добре, да предположим най-хубавото: децата няма да умират вече и аз криво-ляво ще ги възпитам. В най-добрия случай те няма да бъдат негодници. Ето всичко, което мога да желая. И заради всичко това толкова мъки, толкова труд!... Изгубен е целият ми живот!“ Тя отново си спомни какво бе й казала младата невеста и пак й стана противно от спомена за това; но не можеше да не се съгласи, че в тия думи имаше и частица груба истина.

– Далече ли е още, Михайло? – запита Даря Александровна писаря, за да се отвлече от плашещите я мисли.

– Казват, че от това село има още седем версти.

По улицата на селото каляската се спусна на едно мостче. По моста, разговаряйки звънко и весело, вървеше тъпа весели жени със свити свесла на рамо. Жените поспряха на моста, като оглеждаха любопитно каляската. Всички обърнати към нея лица се видяха на Даря Александровна здрави, весели, дразнещи я с радостта си от живота. „Всички живеят, всички се наслаждават от живота – продължаваше да мисли Даря Александровна, след като отмина жените, възлезе на баира и пак при тръса приятно се олюля върху меките ресори на старата каляска, – а пък аз, като от затвор, излязла от един свят, който ме убива с грижи, едва сега се опомних за миг. Всички живеят: и тия жени, и сестра ми Натали, и Варенка, и Ана, при която отивам, само аз не живея.“

„А нападат Ана. За какво? Та нима аз съм по-добра? Аз имам поне мъж, когото обичам. Не така, както бих искала да обичам, но го обичам, а пък Ана не обичаше своя. Но в какво е виновна тя? Тя иска да живее. Бог е вложил това нещо в душата ни. Твърде е възможно и аз да направя същото. И до днес не зная дали направих добре, че я послушах през онова ужасно време, когато тя бе дошла при мене в Москва. Тогава трябваше да оставя мъжа си и да започна живота отначало. Бих могла да обичам и да бъда обичана истински. А сега нима е по-добре? Аз не го уважавам. Той ми е нужен – мислеше тя за мъжа си – и аз го търпя. Нима това е по-добре? Тогава още можех да се харесам, хубостта ми беше още запазена“ – продължаваше да мисли Даря Александровна и й се искаше да се погледне в огледалото. Тя имаше огледалце в чантичката и искаше да го извади; но като погледна гърбовете на кочияша и поклащания се писар, почувствува, че ще се засрами, ако някой от тях се обърне, и не го извади.

Но и без да се погледне в огледалото, тя смяташе, че и сега още не е късно и си спомни за Сергей Иванович, който беше особено любезен с нея, за приятеля на Стива, добрия Туровцин, който заедно с нея се грижеше за децата й, когато бяха болни от скарлатина, и беше влюбен в нея. А имаше още един съвсем млад човек, който, както на шега бе казал мъжът й, смяташе, че тя е най-хубавата от сестрите. И Даря Александровна си представяше най-страстни и неосъществими романи. „Ана постъпи прекрасно и аз никак не мога да я осъждам. Тя е щастлива, създава щастие на друг човек и не е смазана като мене, а сигурно както винаги е свежа, умна, открита за всичко“ – мислеше Даря Александровна и лукава усмивка свиваше устните й, особено защото, мислейки за романа на Ана, паралелно с него си представяше и свой, почти същия роман с един въображаем събирателен мъж, влюбен в нея. Тя също като Ана признаваше всичко на мъжа си. И удивлението и смущението на Степан Аркадич при това съобщение я караше да се усмихва.

С такива мечти тя стигна до разклонението от шосето; което водеше към

XVII

Кочияшът спря четирите коня и се озърна надясно, към една нива с ръж, в която до една талига седяха селяни. Писарят искаше да скочи, но се отказа и повелително извика единия от селяните, като му махаше да дойде. Ветрецът, който повяваше при пътуването, утихна, когато спряха; мухи облепиха потните коне и те сърдито се защитаваха от тях. Долитащият откъм талигата металически звън от клепане на коса утихна. Единият от селяните стана и тръгна към каляската.

– Виж го, едва се влачи! – сърдито извика писарят към селянина, който бавно пристъпваше с босите си крака по буците на неотъпкания сух път. – Върви де!

Къдрокосият старей, превързал с лико косата си, с тъмен от потта превит гръб, ускори крачка, приближи се и се улови със загорялата си ръка за калника на каляската.

– Воздвиженско, в стопанството на господаря? При графа? – повтори той. – Ето, щом минете баирчето. Ще завиете наляво. Право по шосето – и ще стигнете. Но вие кого търсите? Самия него ли?

– Ами дали са в къщи, драги? – неопределено каза Даря Александровна, която не знаеше как да попита за Ана дори един селянин.

– Сигурно са в къщи – каза селянинът, като пристъпваше с босите си крака и оставяше по праха ясни следи от стъпалата с пет пръста. – Сигурно са в къщи – повтори той с явно желание да поприказва. – И вчера им идваха гости. Много гости... Какво искаш бе? – Той се обърна към момъка, който му викаше нещо от талигата. – Наистина! Преди малко минаха оттук на коне да видят нивата. Сега сигурно са у дома си. Ами вие кои сте?...

– Ние сме отдалеч – каза кочияшът и се качи на капрата. – Значи, не е далеко?

– Казвам ти, ей там е. Щом завиеш... – каза той, като местеше ръка по калника на каляската.

Младият, здрав, набит момък също се приближи.

– Има ли работа по жетвата? – запита той.

– Не знам, драги.

– Значи, като завиеш наляво, право там ще стигнеш – каза селянинът, който явно неохотно се разделяше с пътниците и желаше да си поприказва.

Кочияшът подкара конете, но още щом завиха, селянинът се развика.

– Стой! Ей, драги! Почакай! – викаха два гласа. Кочияшът спря.

– Те идват! Ето ги! – извика селянинът. – Виж, приближават! – рече той, като сочеше идващите по пътя четирима конници и кабриолет с двама пътници.

Това бяха Вронски с жокея, Весловски и Ана на коне и княжна Варвара и Свияжски в кабриолета. Те бяха излезли да се разхождат и да видят как работят новодокараните жетварки.

Когато каляската спря, ездачите тръгнаха полека. Отпред яздеше Ана, редом с Весловски. Ана яздеше със спокойна стъпка на своя нисък набит английски коб с остригана грива и къса опашка. Красивата ѝ глава с изскочили изпод високата ѝ шапка черни коси, загладените рамене, тънката снага в черна амазонка и цялата ѝ спокойна грациозна стойка поразиха Доли.

В първия миг ѝ се видя неприлично, че Ана язди на кон. В понятията на Даря Александровна представата за язденето на една дама бе свързана с представата за младо леко кокетство, което според нея не подходеше за положението на Ана; но когато я видя отблизо, тя веднага се примири с нейното яздене. Вън от елегантността всичко беше така просто, спокойно и достойно и в позата, и в облеклото, и в движенията на Ана, че не можеше да има нищо по-естествено.

До Ана на сив разгорещен кавалерийски кон, като изопваше напред дебелиите си крака и очевидно се любуваше на себе си, яздеше Васенка Весловски с шотландска шапчица с развяващи се ленти. Когато го позна, Даря Александровна не можа да сдържи веселата си усмивка. Зад тях яздеше Вронски. Породистият тъмнокафяв кон под него очевидно бе се разгорещил от галоп. Вронски го задържаше, като дърпаше поводата.

След него яздеше дребен човек в жокейски костюм. Свияжски и княжната в

новичкия кабриолет с едър вран кон догонваха ездачите.

Когато в дребната фигура, притиснала се в ъгъла на старата каляска, Ана позна Доли, лицето ѝ изведнъж светна в радостна усмивка. Тя извика, трепна върху седлото и подкара коня в галоп. Щом стигна до каляската, скочи без чужда помощ и като придържаше амазонката си, изтича срещу Доли.

— Така си и мислех и не смеех да мисля. Каква радост! Не можеш си представи колко се радвам! — каза тя и ту притискаше лицето си към Доли и я целуваше, ту се отдръпваше и усмихната я поглеждаше.

— Ех, че радост, Алексей! — каза тя, като се обърна към Вронски, който бе слязъл от коня и идваше към тях.

Вронски свали сивата си висока шапка и пристъпи към Доли.

— Няма да повярвате колко се радваме на вашето идване — каза той, като придаваше особено значение на произнасяните думи и показваше в усмивка здравите си бели зъби.

Васенка Весловски, без да слезе от коня, свали шапката си и поздрави гостенката, като размахва радостно лентите над главата си.

— Това е княжна Варвара — отвърна Ана на въпросителния поглед на Доли, когато кабриолетът се приближи.

— А! — каза Даря Александровна и лицето и неволно изрази неудоволствие.

Княжна Варвара беше леля на мъжа ѝ и тя отдавна я познаваше и не я уважаваше. Тя знаеше, че целия си живот княжна Варвара бе прекарала като храненица у богатите си роднини; по това, че сега живееше у Вронски, у един чужд човек, я обиди, защото беше роднина на мъжа ѝ. Ана долови израза върху лицето на Доли и се смути, изчерви се, пусна амазонката си и се препъна о кея.

Даря Александровна пристъпи до спрелия кабриолет и студено се здрависа с княжна Варвара. Свияжски ѝ беше също познат. Той попита как живее неговият чудак-приятел с младата си жена и като огледа с бегъл поглед нееднаквите коне и закърпените калници на каляската, предложи на дамите да се качат в кабриолета.

— А пък аз ще се кача в тоя вехикул* — каза той. — Конят е кротък и княжната кара отлично.

[* Вехикул (фр.) — всякакъв вид превозно средство.]

— Не, останете си, както си бяхте — каза приближилата се Ана, — а пие ще се качим в каляската — и отведе Доли, като я улови под ръка.

Даря Александровна не можеше да откъсне очи от тоя невиждан от кея елегантен екипаж, от тия прекрасни коне, от тия блестящи елегантни лица, които я заобикаляха. Но най-много я поразяваше промяната, настъпила у познатата ѝ и любима Ана. Друга жена, по-малко внимателна, която не познаваше Ана от по-рано и особено която не беше премислила тия мисли, които занимаваха Даря Александровна по пътя, не би и забелязала нищо особено у Ана. Но сега Доли бе поразена от оная временна хубост, която се среща у жените само в минути на любов и която тя откри сега по лицето на Ана. Всичко в лицето ѝ: определеността на ямичките върху бузите и брадичката, очертанието на устните, усмивката, която сякаш летеше около лицето ѝ, блясъкът на очите, грацията и бързината на движенията, пълнотата на гласа ѝ и дори маниерът, с който тя сърдито ласкаво отговори на Весловски, който искаше позволение да се качи на нейния коб, за да го научи на галоп с десния крак — всичко беше особено привлекателно; и сякаш тя сама знаеше това и му се радваше.

Когато двете жени седнаха в каляската, изведнъж и двете бяха обзети от смущение. Ана се смути от внимателно-въпросителния поглед, с който я гледаше Доли, а Доли — от това, че след думите на Свияжски за вехикуля неволно я досрамя за мръсната стара каляска, в която се качи с нея Ана. Кочияшът Филип и писарят изпитваха същото чувство. За да скрие смущението си, писарят шеташе насам-натам и настаняваше дамите, но кочияшът Филип стана мрачен и предварително се готвеше да не се подчини на това външно превъзходство. Той иронично се усмихна, като погледна врания кон, и реши вече на ума си, че тоя вран кон в кабриолета е добър само за _разходка_ и не може да извърви четиридесет версти в жегата, без да бъде сменен.

Селяните се надигнаха всички от талигата и любопитно и весело наблюдаваха посрещането на гостенката, като правеха своите бележки.

— Радват се, защото не са се виждали отдавна — каза къдрокосият старец, превързан с ликото.

– Виж, чичо Герасиме, с врания жребец снопи да возиш, бива си го!
– Я гледай! Това там с белите гащи жена ли е? – каза един от тях, като сочеше качващия се на дамското седло Васенка Весловски.
– Не, мъж. Виж как се метна ловко!
– Е, момчета, изглежда, че няма да се спи, а?
– Какъв ти сън днес! – каза старецът, като погледна косо към слънцето. – Виж, пладне мина. Вземайте косите и да почваме!

XVIII

Ана наблюдаваше слабото, измъчено, напрашено в бръчиците лице на Доли и искаше да каже това, което мислеше, а именно, че Доли е отслабнала; но като си спомни, че самата тя се е разхубавила и че погледът на Доли бе й казал това, тя въздъхна и заприказва за себе си.

– Ти ме гледаш – каза тя – и мислиш, мога ли да бъда щастлива в моето положение? Е, та какво от туй. Срам ме е да призная, но аз... аз съм непростимо щастлива. С мене се случи нещо вълшебно, като сън, когато ти става страшно, тежко и изведнъж се събудиш и чувствуваш, че всички тия страхове ги няма. Аз се събудих. Преживях мъчителното, страшното и сега вече отдавна, особено откак сме тук, съм така щастлива!... – каза тя, като погледна Доли с плаха въпросителна усмивка.

– Колко се радвам! – усмихната каза Доли, неволно по-студено, отколкото искаше. – Много се радвам за тебе. Защо не ми писа?

– Защо ли?... Защото не смеех... Ти забравяш моето положение...

– На мене ли? Не си смеела? Ако знаеше как аз... Аз смятам...

Даря Александровна искаше да каже тазсутрешните си мисли, но, кой знае защо, сега това й се видя неуместно.

– Впрочем за това после. Какви са всички тия постройки? – запита тя, в желанието си да промени разговора, като сочеше червените и зелени покриви, които се виждаха сред зеленината на живите плетища от акации и люляци. – Сякаш е градче.

Но Ана не й отговори.

– Не, не! Как гледаш на моето положение, как мислиш, а? – запита тя.

– Аз смятам... – започна Даря Александровна, но в това време Васенка Весловски, който бе подкарал коба в галоп с десния крак и се тръскаше тежко в късичкото си жакетче върху коженото дамско седло, мина в галоп край тях.

– Върви, Ана Аркадиевна! – извика той.

Ана дори не го погледна; но на Даря Александровна пак се стори, че в каляската е неудобно да започва тоя дълъг разговор и затова съкрати мисълта си.

– Не смятам нищо – каза тя, – но винаги съм те обичала, а щом обичаш, обичаш целия човек такъв, какъвто е той, а не какъвто искаш да бъде.

Ана отмести поглед от лицето на приятелката си и като зажумя (това беше неин нов навик, който Доли не бе виждала у нея), замисли се в желанието си да разбере напълно значението на тия думи. И очевидно ги разбра така, както искаше, защото погледна Доли.

– Ако имаше грехове – каза тя, – те всички ще ти се простят с твоето идване и за тия думи.

И Доли видя, че в очите й се появиха сълзи. Тя мълчаливо стисна ръка на Ана.

– Но какви са тия постройки? Колко много са! – повтори въпроса си тя след минутно мълчание.

– Това са къщи за служещите, завод, конюшни – отвърна Ана. – А оттук започва паркът. Всичко това бе занемарено, но Алексей възобнови всичко. Той обича много това имение и което аз никак не съм очаквала, увлече се страстно от стопанството. Впрочем той е такава богата натура! Каквото и да започне, прави го отлично. Не само не се отегчава, но се занимава със страст. Той – какъвто го познавам – стана пресметлив, прекрасен стопанин и дори скъперник в стопанството. Но само в стопанството. Там, дето се отнася за десетки хиляди, не прави сметки – каза тя с оная радостно-хитра усмивка, с каквато жените често говорят за някои тайни качества на любимия човек, открити само от тях. – Ето виждаш ли оная голяма постройка? Това е новата болница. Мисля, че тя ще струва повече от сто хиляди. Това е неговата

dada* сега. И знаеш ли как стана? Селяните го молеха да им отстъпи ливадата по-евтино, струва ми се, а той отказа и аз го обвиних в скъперничество. Разбира се, не заради това, но и поради всичко това той започна тая болница, за да покаже, разбираш ли, че не е скъперник. Ако щеш, c'est une petitesse**, но аз го обичам още повече заради това. А ей сега ще видиш и къщата. Тя е още дядовата му къща и никак не е променена отвън.

[* Любима идея.]

[** Това е дребнавост.]

— Колко е хубава! — каза Доли, като гледаше с неволна почуда прекрасната къща с колони, която се показва сред разноцветната зеленина на старите дървета.

— Нали е хубава? А от къщата, отгоре, гледката е чудна!

Влязоха в посипания с пясък и украсен с цветна градинка двор, в който двама работника обграждаха една разкопана цветна леха с недялани шуплести камъни, и спряха пред покрития вход.

— А, те вече пристигнали! — каза Ана, като видя яздитните коне, които току-що отвеждаха от външния вход. — Нали е хубав тоя кон? Той е коб. Моят любим кон.

Доведи го насам и дайте захар. Де е графът? — запита тя изскочилите двама парадни лакеи. — А, ето го! — каза тя, като видя излизащите насреща й Вронски и Весловски.

— Къде ще настаните княгинята? — обърна се Вронски на френски към Ана и преди да дочака отговор, още веднъж се здрависа с Даря Александровна и сега й целуна ръка. — Мисля, в голямата балконска стая.

— О, не, тя е отстранена! По-добре в ъгловата стая, ще се виждаме по-често. Е, да вървим — каза Ана, като даваше изнесената от лакея захар на любимия си кон.

— Et vous oubliez votre devoir* — каза тя на излезлия също на външния вход Весловски.

[* Вие забравяте дълга си.]

— Pardon, j'en ai tout plein les poches* — усмихнат отвърна той, пхнал пръсти в джоба на жилетката си.

[* Извинете, джобовете ми са пълни.]

— Mais vous venez trop tard* — каза тя, като бършеше с кърпичката ръката си, която конят бе намокрил, лапвайки захарта. Ана се обърна към Доли: — Ти нали ще останеш повече? Един ден? Това е невъзможно!

[* Но идвате твърде късно.]

— Така съм обещала и децата... — каза Доли, изпитвайки смущение, понеже трябваше да вземе чантата си от каляската и понеже знаеше, че лицето й сигурно е много напращено.

— Не, Доли, миличка... Е, ще видим. Да вървим, да вървим! — и Ана поведе Доли към стаята й.

Тая стая не беше парадната, която предлагаше Вронски, а такава, за която Ана каза, че Доли трябва да я извини. И тая стая, за която трябваше да се извинява, беше препълнена с разкош, в какъвто Доли никога не бе живяла и който й напомняше най-хубавите хотели в чужбина.

— Е, миличка, колко съм щастлива! — каза Ана, като седна за миг в амазонката си до Доли. — Я ми разправи за вашите. Със Стива се видяхме набързо. И той не можа да ми разправи за децата. Как е моята любимка Таня? Трябва да е станала голямо момиче, а?

— Да, много голямо — късо отвърна Даря Александровна и сама се чудеше, че отговаря така студено за децата си. — Ние живеем чудесно у Левини — прибави тя.

— Ако знаех — каза Ана, — че не ме презираш... Да бяхте дошли всички у нас. Та Стива е стар и голям приятел на Алексей — прибави тя и изведнъж се изчерви.

— Да, но ние там сме така добре... — смутена отвърна Доли.

— Но аз от радост говоря глупости. Да знаеш, миличка, колко ти се радвам! — каза Ана и пак я целуна. — Ти не си ми казала още как и какво мислиш за мене, а аз искам да зная всичко. Но радвам се, че ще ме видиш такава, каквато съм. Главно, не бих желала да мислят, че искам да доказвам нещо. Не искам да доказвам нищо, а просто искам да живея; да не правя никому зло освен на себе си. За това имам право, нали? Впрочем това е дълъг разговор и ние ще имаме време да си поговорим хубаво за всичко. Сега ще отида да се облека, а на тебе ще изпратя една прислужница.

Когато остана сама, Даря Александровна огледа стаята си с поглед на домакиня. Всичко, което бе видяла, откак стигна къщата и мина през нея, и сега в стаята си, всичко ѝ правеше впечатление на изобилие и елегантност и на оня нов европейски разкош, за който тя бе чела само в английските романи, но никога още не бе виждала в Русия и на село. Всичко беше ново, като се почне от новите френски тапети и се стигне до килима, който покриваше цялата стая. Леглото беше с пружина, с хубав дюшек, с особена възглавница и с копринени калъфи на малките възглавнички. Мраморен умивалник, тоалетна, кушетка, маси, бронзов часовник на камината, пердета и тежки завеси – всичко това беше скъпо и ново.

Дошлата да предложи услугите си напета прислужница, с прическа и рокля по-модерни от тия на Доли, беше също така нова и скъпа, както и цялата стая. На Даря Александровна ѝ бяха приятни нейната учтивост, спретнатост и услужливост, но ѝ беше неловко с нея; стесняваше се пред нея заради своята, сякаш за нещастие, донесена по погрешка закърпена блузка. Срам я беше за същите ония кърпки и замрежени места, с които така се гордееше у дома си. У дома беше ясно, че за шест блузки трябва да се даде двадесет и четири аршина нансук по шестдесет и пет копейки, което прави повече от петнадесет рубли, плюс изработката, и тия петнадесет рубли бяха спестени. Но пред прислужницата не че я беше срам, а ѝ беше неловко.

Даря Александровна почувствува голямо облекчение, когато в стаята влезе отдавнашната ѝ позната Анушка. Напетата прислужница трябваше да отиде при господарката и Анушка остана при Даря Александровна.

Анушка очевидно се радваше много на гостенката и говореше, без да млъкне. Доли забеляза, че тя има желание да изкаже мнението си за положението на господарката си и особено за любовта и предаността на графа към Ана Аркадиевна, но Доли старателно я възпираше, щом тя започнеше да говори за това.

– Аз съм израснала заедно с Ана Аркадиевна, тя ми е най-скъпа. Пък и не е наша работа да ги съдим. И тя май го обича...

– Моля ти се, дай да изперат това нещо, ако може – прекъсна я Даря Александровна.

– Слушам. За дребното пране ние имаме две специални жени, а голямото става с машина. Графът сам се грижи за всичко. Какъв мъж...

Доли се зарадва, когато Ана влезе при нея и с идването си прекъсна бърбенето на Анушка.

Ана бе облякла много семпла батистена рокля. Доли внимателно огледа тая семпла рокля. Тя знаеше какво значи и с какви пари се добива тая простота.

– Стара познайница – каза Ана за Анушка.

Сега вече Ана не се смушаваше. Тя беше съвсем свободна и спокойна. Доли виждаше, че сега тя се бе съвзела напълно от онова впечатление, което бе ѝ направило пристигането, и бе добила оня повърхностен, равнодушен тон, при който сякаш се затвори вратата за оня кът, дето се намираха нейните чувства и интимни мисли.

– Ами какво прави твоето момиченце, Ана? – запита Доли.

– Ани ли? (Така тя наричаше дъщеря си Ана.) Здрава е. Много се поправи. Искаш ли да я видиш? Ела, ще ти я покажа. Страшно много грижи имахме с бавачките – започна да разправя тя. – Имахме една кърмачка италианка. Добра, но толкова глупава! Искане да си я изпратим, но детето така свикна с нея, че все още я държим...

– Но как уредихте... – зачекна Доли въпроса какво име ще носи момиченцето; но като забеляза изведнъж намръщилото се лице на Ана, тя промени смисъла на въпроса. – Какво направихте? Отбихте ли я вече?

Но Ана разбра.

– Ти искаше да питаш друго? Искане да питаш за името ѝ? Нали? Това измъчва Алексей. Тя няма име. Сиреч, тя е Каренина – каза Ана, като зажумя така, че се виждаха само сплелите се ресници. – Впрочем – изведнъж лицето ѝ светна – за всичко това ще приказваме после. Ела, ще ти я покажа. Elle est très gentille.* Вече лази.

[* Тя е много мила.]

Разкошът в цялата къща, който поразяваше Даря Александровна, в детската стая я порази още повече. Тук имаше и колички, изписани от Англия, и уреди за обучаване в ходене, и нарочно нагласен диван във форма на билиард за пълзене, и люлки, и особени, нови вани. Всичко това беше английско, здраво и доброкачествено и очевидно много скъпо. Стаята беше голяма, много висока и светла.

Когато влязоха, момиченцето седеше само по ризка на едно столче до масата и ядеше бульон, с който бе заляло целите си гърдички. Една девойка рускиня, която прислужваше в детската стая, хранеше момиченцето и очевидно ядеше заедно с него. Нямаше ги нито кърмачката, нито бавачката; те бяха в съседната стая и оттам се чуваше разговорът им на странен френски език, на който само те можеха да се разбират помежду си.

Като чу гласа на Ана, напетата, висока, с неприятно лице и нечист израз англичанка, разтърсвайки бързо русите си къдри, влезе и веднага започна да се оправдава, макар че Ана не я обвиняваше в нищо. При всяка дума на Ана англичанката по няколко пъти бързо казваше: „Yes, my lady.“*

[* Да, госпожо.]

Черновеждото, чернокосо румено момиченце със здравичко червено телце, с изпъната кокоша кожа, въпреки суровия израз, с който посрещна новото лице, се хареса много на Даря Александровна; тя дори завидя на здравия му вид. Много ѝ хареса също и начинът, по който момиченцето пълзеше. Нито едно от нейните деца не бе пълзяло така. Когато го сложиха на килима и запретнаха рокличката му отзад, момиченцето беше чудно и мило. Като зверче се озърташе то към възрастните с блестящите си черни очи, очевидно от радост, че му се любуват, усмихваше се и с разкрасени крачка енергично се опираше на ръце и бързо придърпваше задничето си и пак се придвижваше с ръчичките напред.

Но общият дух в детската стая и особено англичанката не се харесаха твърде на Даря Александровна. Само с това, че в такова компрометирано семейство като Аниното не би дошла по-добра, Даря Александровна си обясняваше, дето Ана, със своето познаване на хората, е могла да вземе за момиченцето си такава несимпатична, недостойна англичанка. Освен това веднага от няколко думи Даря Александровна разбра, че Ана, кърмачката, бавачката и детето не се спогаждат и че посещението на майката беше необикновено нещо. Ана поиска да да, е играчката на момиченцето си и не можа да я намери.

А най-чудното беше, че на въпроса колко зъба има вече детето, Ана се обърка и съвсем не знаеше за последните два зъба.

— Понякога ми е тежко, че тук съм сякаш излишна — каза Ана, като излизаше от детската стая и повдигаше шлейфа си, за да не закачи играчките при вратата. — Не беше така с първото дете.

— Аз мислех, че е обратното — плахо каза Даря Александровна.

— О, не! Знаеш ли, аз видях Серьожа — каза Ана, като замижа, сякаш се взираше в нещо далечно. — Но за това ще поприказваме после. Няма да повярваш, аз съм като гладна, на която изведнъж са поднесли богат обед и тя не знае с кое да започне. Богатият обед — това си ти и предстоящите ми разговори с тебе, каквито не съм могла да имам с никого; и не зная с кой разговор да започна най-напред. Mais je ne vous ferais grâce de rien.*1 Трябва да изкажа всичко. Да, трябва да ти опиша обществото, което ще намериш у нас — започна тя. — Започвам с дамите. Княжна Варвара. Ти я познаваш и аз зная мнението ти и мнението на Стива за нея. Стива казва, че единствената цел на живота ѝ е да докаже предимството си над леля Катерина Павловна; всичко това е истина; но тя е добра и аз съм ѝ така благодарна. В Петербург имаше един миг, когато ми бе необходим un charapon*2. И попаднах тъкмо на нея. Но наистина тя е добра. Много облекчи положението ми. Виждам, че ти не можеш да разбереш цялата тежест на моето положение... там, в Петербург — прибави тя. — Тук съм напълно спокойна и щастлива. Но за това после. Трябва да ги изброя. След това Свияжски — той е земски представител и много порядъчен човек, но очаква нещо от Алексей. Ти разбираш, че с богатството си сега, когато се заселихме в село, Алексей може да има голямо влияние. После Тушкевич — ти си го виждала, той беше при Бетси. Сега са го уволнили и той дойде при нас. Както казва Алексей, той е един от ония хора, които са много приятни, ако ги вземаме за това, за което искат да се представят, et puis, comme il faut*3, както казва княжна Варвара. След това

Весловски... ти го познаваш. Много мило момче – каза тя и дяволита усмивка сбърчи устните ѝ. – Каква е тая просташка история с Левин? Весловски я разправяше на Алексей – и нас не ни се вярва. *Il est très gentil et naïf**4 – каза тя отново със същата усмивка. – Мъжете имат нужда от развлечение и на Алексей е необходима среда, затова аз ценя цялата тая компания. У нас трябва да е оживено и весело и Алексей да не желае нищо ново. След това ще видиш управителя, немец, твърде добър и разбира от работата си. Алексей го цени много. После лекарят, млад човек, не че е съвсем нихилист, но знаеш ли, яде с ножа... а е много добър лекар. После архитектът... Une petite cour.*5

[*1 Но аз няма никак да те пожаля.]

[*2 Другар.]

[*3 И после той е порядъчен.]

[*4 Той е много мил и простодушен.]

[*5 Един малък двор.]

XX

– Е, княжна, ето ви и Доли, вие толкова искахте да я видите – каза Ана, която заедно с Даря Александровка излезе на голямата каменна тераса, дето на сянка, зад гергефа, седеше княжна Варвара и бродираше възглавница за креслото на граф Алексей Кирилович. – Тя казва, че не иска нищо до обед, но вие наредете да поднесат закуска, а пък аз ще отида да намеря Алексей и ще доведа всички.

Княжна Варвара ласкаво и някак си покровителствено посрещна Доли и веднага започна да ѝ обяснява, че се е преселила у Ана, защото винаги я е обичала повече от сестра ѝ Катерина Павловна, същата, която бе възпитавала Ана, и че сега, когато всички са изоставили Ана, тя смятала за свой дълг да ѝ помогне в този преходен, най-тежък период.

– Мъжът ѝ ще ѝ даде развод и тогава аз пак ще се оттегля в своето уединение, а сега мога да бъда полезна и колкото и да ми е тежко, ще изпълня дълга си не както другите. А ти колко си мила, колко хубаво направи, че дойде! Те живеят напълно като най-добри съпрузи; ще ги съди Бог, а не ние. А нима Бирюзовски и Авениева... Ами самият Никандров, ами Василев с Мамонова, ами Лиза Нептунова... Та никой нищо ли не говореше? А накрая всички започнаха да ги приемат. И после, *c'est un intérieur si joli, si comme il faut. Tout-à-fait à l'anglaise. On se réunit le matin au breakfast et puis on se sépare.** Всеки прави каквото си иска до обед. Обедът е в седем часа. Стива е направил добре, че те е изпратил. Той трябва да поддържа връзки с тях. Ти знаеш, че чрез майка си и брат си Вронски може да направи всичко. После те правят много добрини. Той не ти ли е казал за своята болница? *Ce sera admirable*** – всичко е от Париж.

[* Това е така мила и порядъчна обстановка. Напълно по английски. Събират се за утринната закуска и след това се разделят.]

[** Ще бъде възхитително.]

Разговорът им бе прекъснат от Ана, която бе намерила мъжката компания в билиардната и заедно с тях се върна на терасата. За обед беше още рано, времето бе отлично и затова се направиха няколко различни предложения за прекарване на останалите два часа. Във Воздвиженско имаше твърде много начини за прекарване времето и нито един не беше като ония, които се прилагаха в Покровско.

– Une partie de lawn tennis* – предложи Весловски, като се усмихна с хубавата си усмивка. – Ние сме пак с вас, Ана Аркадиевна.

[* Една партия лаун-тенис.]

– Не, горещо е; по-добре да тръгнем из градината и да се повозим на лодка, да покажем бреговете на Даря Александровна – предложи Вронски.

– Съгласен съм на всичко – каза Свияжски.

– Аз смятам, че най-приятно за Доли ще бъде да се разходи, нали? А след това вече с лодка – каза Ана.

Така и решиха. Весловски и Тушкевич отидоха в къпалнята и обещаха да приготвят там лодката и да почакат.

В две двойки тръгнаха по алеята: Ана със Свияжски, а Доли с Вронски. Доли беше някак смутена и неспокойна от тая съвсем нова за нея среда, в която бе се озовала. По принцип, на теория, тя не само оправдаваше, но дори одобряваше постъпката на Ана. Както става изобщо често с безукорно нравствените жени, уморени от еднообразието на нравствения живот, тя отдалеч не само извиняваше престъпната любов, но дори ѝ завиждаше. Освен това тя искрено обичаше Ана. Но в действителност, като я видя в средата на тия чужди за нея хора, с техния нов за Даря Александровна добър той, стана ѝ неловко. Особено неприятно ѝ беше да вижда княжна Варвара, прощаваща им всичко заради удобствата, от които се ползуваше.

Изобщо по принцип Доли одобряваше постъпката на Ана, но ѝ беше неприятно да вижда тоя човек, заради когото бе направена тая постъпка. Освен това Вронски никога не бе ѝ харесвал. Тя го смяташе за много горд и не виждаше у него нищо такова, с което той би могъл да се гордее освен с богатството. Но против волята си тук, у дома си, той ѝ импонираше повече от по-рано и тя не можеше да бъде свободна с него. В негово присъствие изпитваше чувство, подобно на онова, което изпитваше пред прислужницата заради блузката си. Както пред прислужницата не че я беше срам, но ѝ беше неловко заради кръпките, така и с него не че я беше срам, а ѝ беше постоянно неловко.

Доли се чувствуваше смутена и търсеше тема за разговор. Макар да смяташе, че поради гордостта му сигурно са му неприятни похвалите за къщата и градината, тя не намери друга тема за разговор и затова все пак му каза, че много ѝ е харесала къщата.

— Да, това е една много красива постройка, и то в хубав, стар стил — каза той.

— Много ми харесва дворът пред външния вход. Така ли си беше и по-рано?

— О, не! — каза той и лицето му просия от удоволствие. — Ако бяхте го видели тая пролет!

И отначало предпазливо, а след това увличайки се все повече и повече, той започна да ѝ насочва вниманието върху различни подробности от украсата на къщата и градината. Виждаше се, че посветил много труд за подобряването и украсата на имението си, Вронски чувствува нужда да се похвали с тях пред новодошлата и искрено се радваше от похвалите на Даря Александровна.

— Ако искате да видите болницата и не сте уморена, тя е близо. Да отидем — каза той, като я погледна в лицето, за да се убеди, че наистина не ѝ е скучно.

— Ти ще дойдеш ли, Ана? — обърна се той към нея.

— Ще дойдем. Нали? — обърна се тя към Свияжски. — *Mais il ne faut pas laisser le pauvre Весловски et Тушкевич se morfondre là dans le bateau.** Трябва да им съобщим. Да, това е паметник, който той ще остави тук — каза Ана, като се обърна към Доли със същата хитра, многозначителна усмивка, с която по-рано говореше за болницата.

[* Но не трябва да оставим бедния Весловски и Тушкевич да се измъчват в лодката.]

— О, капитално дело! — каза Свияжски. Но за да не покаже угодничество пред Вронски, той веднага прибави една леко осъдителна забележка. — Все пак чудя се, графе — каза той, — как вие, който правите толкова много нещо в санитарно отношение за народа, сте така равнодушен към училищата.

— *C'est devenu tellement commun les écoles** — каза Вронски. — Разбирате ли, не от това, а ей така, увлякох се. Оттук трябва да минем за болницата — обърна се той към Даря Александровна, като посочи страничния изход от алеята.

[* Училищата станаха твърде обикновено нещо.]

Дамите разтвориха слънчобраните и тръгнаха по страничната алея. Когато минаха няколко завоя и излязоха от една вратичка, Даря Александровна видя отпреде си на високо място една голяма червена, почти довършена вече постройка с чудновата форма. Небоядисаният още железен покрив ослепително блестеше под яркото слънце. Близо до довършената постройка се издигаше друга, заобиколена със скеля, и работници с престилки редяха тухли, изсипваха хоросан от кофите и заглаждаха с инструментите си.

— Колко бързо върви работата у вас! — каза Свияжски. — Когато бях последния път, още нямаше покрив.

– До есента всичко ще бъде готово. Вътре почти всичко вече е довършено – каза Ана.

– Ами това новото какво е?

– Помещение за лекаря и за аптеката – отвърна Вронски, но видя идващия към него архитект с късо палто, извини се пред дамите и тръгна насреща му.

След като заобиколиха ямата, от която работниците вземаха вар, той се спря с архитекта и започна да говори нещо разпалено.

– Фронтонът все излиза по-ниско – отвърна той на Ана, която го запита какво има.

– Аз ви казах, че трябва да се вдигне фундаментът – каза Ана.

– Да, разбира се, щеше да бъде по-добре, Ана Аркадиевна – каза архитектът, – но сме пропуснали вече.

– Да, аз се интересувам много от това – отвърна Ана на Свияжски, който изрази учудване от нейните познания по архитектура. – Новата постройка трябва да подхожда на болницата. А тя бе замислена отпосле и започната без план.

Когато свърши разговора си с архитекта, Вронски се присъедини към дамите и ги поведе навътре в болницата.

Въпреки че отвън още довършваха корнизите, а в долния етаж боядисваха, в горния етаж почти всичко беше вече завършено. Минаха по широката желязна стълба на площадката и влязоха в първата голяма стая. Стените бяха измазани като мрамор, грамадните цели прозорци бяха вече поставени, само паркетът не беше още довършен и дърводелците, които рендосваха един изправен квадрат, оставиха работата, за да свалят ширитите, с които бяха привързали косите си, и да се здрависат с господарката.

– Това е приемната – каза Вронски. – Тук ще има пюпитър, маса, шкаф и повече нищо.

– Насам, минете отсам. Не се приближавай до прозореца – каза Ана, като опитваше дали боята е изсъхнала. – Алексей, боята е вече изсъхнала – прибави тя.

От приемната минаха в коридора. Тук Вронски им показва направената нова система вентилация. След това им показва мраморните вани, леглата с необикновени пружини. После показва една след друга болничните стаи, склада, стаята за бельо, след това печките от нов тип, после едни колички, които няма да вдигат шум, когато возят по коридора необходимите неща, и много други работи. Свияжски преценяваше всичко като човек, който познава всички усъвършенствувания. Доли просто се учудваше на невиджаното от нея досега и в желанието си да разбере всичко, подробно разпитваше за всичко, което правеше очевидно удоволствие на Вронски.

– Да, аз мисля, че това ще бъде единствената напълно образцово уредена болница в Русия – каза Свияжски.

– Ами няма ли да има родилно отделение? – запита Доли. – Това е толкова необходимо на село. Аз често...

Въпреки учтивостта си Вронски я прекъсна.

– Това не е родилен дом, а болница и тя ще бъде за всички болести освен заразните – каза той. – Я погледнете това... – и той подкара към Даря Александровна едно новоизписано кресло за оздравяващи. – Погледнете. – Той седна в креслото и започна да го движи. – Болният не може да ходи, слаб е още или го болят краката, а има нужда от въздух и затова язди, вози се...

Даря Александровна се интересуваше от всичко, всичко ѝ харесваше много, но най-много ѝ харесваше самият Вронски с това естествено наивно увлечение. „Да, той е много мил, добър човек“ – мислеше от време на време тя, без да го слуша, а го гледаше и вникваше в израза му и мислено се поставяше на мястото на Ана. Сега той ѝ харесваше толкова много с оживлението си, че тя разбираше как Ана е могла да се влюби в него.

XXI

– Не, аз мисля, че княгинята е уморена и конете не я интересуват – каза Вронски на Ана, която бе предложила да отидат до конезавода, дето Свияжски искаше да види новия жребец. – Вие идете, а пък аз ще изпратя княгинята до в къщи и ще си поговорим – каза той, – ако ви е приятно – обърна се той към нея.

– Аз не разбирам нищо от коне и много се радвам – каза някак зачудена Даря Александровна.

По лицето на Вронски тя виждаше, че той има да ѝ каже нещо. И не се излъга. Още щом влязоха през вратичката отново в градината, той погледна натам, където бе отишла Ана, и като се убеди, че тя не може пито да ги чуе, нито да ги види, започна.

– Разбрахте ли, че искам да поговоря с вас? – каза той, като я гледаше със засмени очи. – Аз не се лъжа, че сте приятелка на Ана. – Той свали шапката си, извади кърпичка и избърса с нея плешивеещата си глава.

Даря Александровна не отговори нищо и само го погледна изплашено. Когато остана насаме с него, изведнъж я достраша: плашеха я неговите засмени очи и строгият израз на лицето му.

През ума ѝ минаха най-различни предположения за това, което той се кани да ѝ говори: „Той ще почне да ме моли да им дойда на гости с децата и аз трябва да откажа; или пък ще иска да създам в Москва кръг за Ана... Дали пък не ще заприказва за Васенка Весловски и за отношенията му с Ана? А може би за Кити, за това, че се чувства виновен?“ Тя предвиждаше всичко неприятно, но не се сещаше за онова, което той искаше да говори с нея.

– Вие имате такова влияние върху Ана, тя толкова ви обича – каза той, – помогнете ми.

Даря Александровна гледаше въпросително-плахоенергичното му лице, което ту изцяло, ту отчасти попадаше под светлината на слънцето в сянката на липите, ту отново се помрачаваше от сянката и очакваше какво ще каже той по-нататък; но той шареше с бастуна си по пясъка и мълчаливо вървеше до нея.

– Щом сте дошли у нас, вие, единствената жена от по-раншните приятелки на Ана – аз не смятам княжна Варвара, – разбирам, че сте направили това не защото смятате нашето положение за нормално, а защото, макар че схващате цялата тежест на това положение, все така я обичате и искате да ѝ помогнете. Правилно ли съм ви разбрал? – запита той, обърнат към нея.

– О, да – отвърна Даря Александровна, като затваряше слънчобрана си, – но...

– Не – прекъсна я той и забравяйки, че с това поставя в неловко положение събеседницата си, неволно се спря, така че и тя трябваше да се спре. – Никой друг повече и по-силно от мене не чувства цялата тежест в положението на Ана. И това е ясно, ако ми правите чест да ме смятате за човек със сърце. Аз съм причината за това положение и затова го чувствавам.

– Разбирам – каза Даря Александровна и неволно му се любуваше, задето бе казал искрено и твърдо това. – Но именно защото се смятате за причина, боя се, че преувеличавате – каза тя. – Разбирам, че нейното положение е тежко в обществото.

– В обществото е ад! – бързо каза той и мрачно се начумери. – Не можете да си представите по-лоши морални мъки от ония, които тя преживя за две седмици в Петербург... и аз ви моля да вярвате това.

– Да, но тук, докато нито Ана... нито вие чувствувате нужда от обществото...

– Обществото! – с презрение каза той. – Каква нужда мога да имам аз от обществото?

– Дотогава – а това може да бъде винаги – вие ще сте щастлив и спокоен. Аз виждам по Ана, че тя е щастлива, напълно щастлива, тя успя вече да ми каже – усмихната каза Даря Александровна; и казвайки това, сега тя неволно се усъмни дали наистина Ана е щастлива.

Но Вронски сякаш не се съмняваше в това.

– Да, да – каза той. – Зная, че тя се съвзе след всичките си страдания; щастлива е. Щастлива е с днешното. Но аз... аз се боя от онова, което ни очаква... Извинете, вие искате да вървим?

– Не, все едно.

– Е, тогава да седнем тук.

Даря Александровна седна на градинската пейка в ъгъла на алеята. Той спря пред нея.

– Виждам, че е щастлива – повтори той и съмнението дали тя е щастлива порази още по-силно Даря Александровна. – Но може ли това да продължава така?

Дали сме постъпили добре или зле, това е друг въпрос; но жребият е хвърлен –

каза той, като премина от руски на френски език – и ние сме свързани за цял живот. Съединени сме с най-светите за нас връзки на любовта. Имаме дете, а може да имаме и други. Но законът и всички условия на нашето положение са такива, че се явяват хиляди компликации, които сега, като си отпочива душевно след всички страдания и изпитни, тя не вижда и не иска да види. И това е ясно. Но аз не мога да не виждам. Моята дъщеря по закон не е моя дъщеря, а на Каренин. Аз не искам тая лъжа! – каза той с енергичен жест на отрицание и мрачно-въпросително погледна Даря Александровна.

Тя не отговори нищо и само го погледна. Той продължи:

– Утре ще ни се роди син, мой син, и той по закон ще бъде Каренин, няма да е наследник нито на името, нито на имота ми и колкото и да сме щастливи в семейството, колкото и деца да имаме, между мене и тях няма да има връзка. Те ще са Каренини. Разберете тежестта и ужаса на това положение! Опитях се да запrikaзвам за това на Ана. Това я дразни. Тя не разбира, а и аз не мога да ѝ изкажа всичко. Сега погледнете от другата страна. Аз съм щастлив с любовта ѝ, но трябва да имам занятие. Намерих това занятие, гордея се с него, смятам го за по-благородно от занятията на предишните ми другари при двореца и в службата. И без съмнение няма да променя вече тая си работа с тяхната. Работя тук, заседнал на едно място, и съм щастлив, доволен, и не ни трябва нищо повече, за да бъдем щастливи. Обичам тая дейност. *Cela n'est pas un pis-aller**, напротив...

[* Това не е поради нямане нещо по-добро.]

Даря Александровна забеляза, че на това място от обяснението си той се заплита и не разбираше добре това отстъпление, но чувствуваше, че след като бе почнал веднъж да говори за интимните си отношения, за които не можеше да говори с Ана, сега той изказваше всичко и че въпросът за неговата дейност на село се намира в същия тоя дял от интимни мисли, както и въпросът за отношенията му с Ана.

– И така, продължавам – каза той, като се опомни. – Главното е, че като работя, трябва да съм убеден, че направеното няма да умре с мене, че ще има кой да го наследи – а при мене не е така. Представете си положението на човек, който знае предварително, че неговите и на любимата му жена деца няма да бъдат негови, а на другото, на някого си, който ги мрази и не иска да знае за тях. Това е ужасно!

Той млъкна, очевидно силно развълнуван.

– Да, естествено, разбирам това. Но какво може да направи Ана? – запита Даря Александровна.

– Да, това ме довежда до целта на моя разговор – каза той, като правеше усилие да се успокои. – Ана може, това зависи от нея... Дори за да помоли императора за осиновяване, необходимо е развод. А това зависи от Ана. Мъжът ѝ беше съгласен на развод – тогава вашият мъж бе уредил напълно тая работа. Знам, че и сега той не би отказал. Достатъчно би било само да му се пише. Тогава той отговорил направо, че ако тя изрази желание, той не ще откаже. Разбира се – мрачно каза той, – това е една от ония фарисейски жестокости, на които са способни само тия хора без сърце. Той знае каква мъка ѝ коства всеки спомен за него и понеже я познава, иска тя да му пише. Аз разбирам, че за нея това е мъчително. Но причините са толкова важни, че трябва *passer par dessus toutes ces finesses de sentiment. Il y va du bonheur et de l'existence d'Anne et de ses enfants.** Не говоря за себе си, макар че ми е тежко, много тежко – каза той с израз на заплашване към някого, задето му е тежко. – И така, княгиньо, аз се улавям безсъвестно за вас като за спасителна котва. Помогнете ми да я склоним да му пише и да иска развод!

[* Да застанем над всички тия тънкости на чувството. Касае се за щастието и съществуването на Ана и на децата ѝ.]

– Да, разбира се – замислено каза Даря Александровна, като си спомни живо последната си среща с Алексей Александрович. – Да, разбира се – решително повтори тя, като си спомни за Ана.

– Употребете влиянието си върху нея, убедете я да му пише. Аз не искам и почти не мога да приказвам с нея за това.

– Добре, ще поприказвам. Но как може самата тя да не мисли за това? – каза Даря Александровна и изведнъж, кой знае защо, си спомни за новия странен навик на Ана да зажумява. И тя си спомни, че Ана зажумява именно когато се засягат интимни страни от живота ѝ. „Сякаш зажумява пред своя живот, за да не види всичко“ –

помисли Доли. – Непременно ще поприказвам с нея за себе си и за нея – отвърна Даря Александровна на неговия израз на благодарност.

Те станаха и тръгнаха към къщи.

XXII

Доли се бе върнала вече, когато при нея дойде Ана и внимателно я погледна в очите, сякаш я питаше какъв разговор е имала с Вронски, но не я запита.

– Май че е време вече за обед – каза тя. – Ние съвсем не сме се видели още. Разчитам на вечерта. Сега трябва да отида да се облека. Мисля, и ти също. На постройката се изцапахме съвсем.

Доли отиде в стаята си и я досмеша. Тя нямаше какво да облече, защото бе облякла вече най-хубавата си рокля; но за да ознаменува с нещо приготвянето си за обела, тя помоли прислужницата да изчисти роклята ѝ, промени ръкавелите и панделката и сложи дантели на главата си.

– Ето всичко, що можах да направя – усмихната каза тя на Ана, която с трета, пак извънредно семпла рокля влезе при нея.

– Да, ние тук прекаляваме с кокетството – каза тя, сякаш се извиняваше за своята премененост. – Алексей е доволен от твоето идване, както рядко се случва да бъде доволен от нещо. Той положително е влюбен в теб – прибави тя. – Ами ти не си ли уморена?

До обед нямаше време да говорят за каквото и да е. Когато влязоха в приемната, завариха там вече княжна Варвара и мъжете с черни сюртуци. Архитектът беше във фрак. Вронски представи на гостенката лекаря и управителя. С архитекта бе я запознал още в болницата.

Дебелият лакей, блестящ с кръглото си бръснато лице и колосаната си бяла вратовръзка, доложи, че яденето е готово и дамите станаха. Вронски помоли Свияжски да предложи ръка на Ана Аркадиевна, а самият той се приближи до Доли. Весловски преди Тушкевич предложи ръка на княгиня Варвара, така че Тушкевич, управителят и лекарят тръгнаха сами.

Обедът, трапезарията, приборите, прислугата, виното и яденето не само отговаряха на общия тон на новия разкош в къщата, но сякаш бяха още по-разкошни и по-нови от всичко. Даря Александровна наблюдаваше тоя нов за нея разкош и като домакиня, която реди къща – макар че не се надяваше да приложи в къщата си нищо от всичко видяно, дотолкова с разкоша си всичко беше далеч над нейния начин на живот, – неволно вникваше във всички подробности и се питаше кой и как ли е направил всичко това. Васенка Весловски, нейният мъж и дори Свияжски и мнозина други, които тя познаваше, никога не се замисляха за това и вярваха, че всеки порядъчен домакин желае да даде на гостите си да почувствуват именно, че всичко така добре уредено у него не му е коствало никакъв труд, а е станало от само себе си. Но Даря Александровна знаеше, че от само себе си не може да се приготи дори каша за закуска на децата и че за такава сложна и хубава уредба е трябвало нечие упорито старание. И по погледа на Алексей Кирилович, как той огледа трапезата и как направи с глава знак на лакея, и как предложи на Даря Александровна избор между студената чорба и супата, тя разбра, че всичко се прави и поддържа от самия домакин. Очевидно от Ана всичко това зависеше не повече, отколкото от Весловски. Тя, Свияжски, княжната и Весловски бяха еднакво гости, ползуващи се весело от това, което е било приготвено за тях.

Ана беше домакиня само във воденето на разговора. И тоя разговор, твърде труден за една домакиня с малко гости, с лица като управителя и архитекта, лица от съвсем друг мир, които гледат да не се смущават от необикновения разкош и не могат да вземат дълго участие в общия разговор, тоя труден разговор Ана водеше с обикновения си такт, естествено и дори с удоволствие, както забеляза Даря Александровна.

Заприказваха за това как Тушкевич и Весловски се возили сами в лодката и Тушкевич започна да разправя за последните надбягвания в Яхтклуба в Петербург. Но при първата пауза Ана веднага се обърна към архитекта, за да го извади от мълчанието.

– Николай Иванич ахна – каза тя на Свияжски, – като видя колко е израсла новата постройка, откак бе тук последния път; но аз ходя всеки ден и всеки ден се чудя колко бързо върви строежът.

– С негово сиятелство се работи добре – каза с усмивка архитектът (той беше със съзнание за своето достойнство, почтителен и спокоен човек). – Не е като да имаш работа с губернкските власти. Там, дето други биха изписали купища книжа, аз доложа на графа, поприказваме и с три думи всичко е готово.

– Американски методи – усмихнат каза Свияжски.

– Да, там зданията се строят рационално...

Разговорът премина върху злоупотребите от страна на властите в Съединените щати, но Ана веднага го прехвърли на друга тема, за да извади управителя от мълчанието.

– Виждала ли си някога жътварки? – обърна се тя към Даря Александровна. – Когато те срещнахме, бяхме излезли да ги видим. И аз ги видях за пръв път.

– Но как работят те? – запита Доли.

– Също като ножици. Една дъска и много малки ножици. Ей така.

С хубавите си бели, отрупани с пръстени ръце Ана взе един нож и вилица и започна да показва. Очевидно тя виждаше, че от нейното обяснение няма да се разбере нищо; но понеже знаеше, че говори приятно и че ръцете ѝ са хубави, продължаваше да обяснява.

– По-право като ножчета за подостряне на моливи – игриво каза Весловски, който не снемаше очи от нея.

Ана се усмихна едва доловимо, но не му отговори.

– Нали, Карл Федорич, като ножица? – обърна се тя към управителя.

– О, ја – отвърна немецът. – Es ist ein ganz einfaches Ding* – и започна да обяснява устройството на машината.

[* О, да, това е съвсем просто нещо.]

– Жалко, че тя не връзва снопите. Аз видях на Виенската изложба, връзва снопите с тел – каза Свияжски. – Ония са по-удобни.

– Es kommt drauf an... Der Preis vom Draht muss ausgerechnet werden.*1 – И немецът, изтръгнат от мълчанието, се обърна към Вронски: – Das lässt sich ausrechnen, Erlaucht.*2 – Немецът посегна вече към джоба си, дето имаше молив и тефтерче, в което изчисляваше всичко, но като си спомни, че е на трапезата и долови студения поглед на Вронски, се въздържа. – Zu kompliziert, macht zu viel Klopot*3 – завърши той.

[*1 Работата е там... Трябва да се изчисли цената на тела.]

[*2 Това може да се изчисли, ваше сиятелство.]

[*3 Твърде сложно е, ще има много грижи.]

– Wünscht man Dochots, so hat man auch Klopots* – каза Васенка Весловски, иронизирайки немеца. – J'adore l'allemand** – обърна се той пак със същата усмивка към Ана.

[* Който иска доходи, има и грижи.]

[** Обожавам немския език.]

– Cessez* – шеговито-строго му каза тя.

[* Престанете.]

– А ние мислехме, че ще ви заварим на полето, Василий Семьонич – обърна се тя към лекаря, един болнав човек, – бяхте ли там?

– Бях, но офейках – с мрачна шеговитост отвърна лекарят.

– Значи, хубаво упражнение сте направили.

– Великолепно!

– Е, а как е здравето на бабата? Надявам се, че не е тифус?

– Дали е тифус, или не, но не е добре.

– Колко жалко! – каза Ана и като отдаде по тоя начин своята дан на учтивост към слугите, се обърна към своите.

– И все пак, Ана Аркадиевна, според вашия разказ би било трудно да се построи машината – шеговито каза Свияжски.

– Не, защо пък? – каза Ана с усмивка, която показваше, че тя знае, че в нейните обяснения за устройството на машината е имало нещо мило, доловено и от Свияжски. Тая нова черта на младежко кокетство неприятно порази Доли.

– Но затова пък познанията на Ана Аркадиевна в архитектурата са необикновени – каза Тушкевич.

– Разбира се, аз чух, когато вчера Ана Аркадиевна рече: подпори и цокли – каза Весловски. – Така ли е?

– Няма нищо чудно, когато виждаш и чуваш толкова работи – каза Ана. – А вие сигурно не знаете дори от какво правят къщите?

Даря Александровна виждаше, че Ана е недоволна от този игрив тон между нея и Весловски, но сама неволно изпадаше в него.

В този случай Вронски постъпи съвсем не така, както Левин. Очевидно той не приписваше никаква важност на дърдоренето на Весловски, а, наопаки – поощряваше тия шегички.

– Е, кажете, Весловски, с какво съединяват камъните?

– Разбира се, с цимент.

– Браво! Ами какво е цимент?

– Нещо като рядка каша... не, мазилка – каза Весловски, като възбуди общ смях.

Разговорът между обядващите, с изключение на лекаря, архитекта и управителя, потънали в мрачно мълчание, не пресекваше и ту се отплесваше, ту се запъваше и засягаше някого на болното място. Веднъж Даря Александровна бе засегната на болното място и така се разгорещи, че дори се изчерви и след това вече се мъчеше да си спомни дали не е казала нещо излишно и неприятно. Свияжски запrikaзва за Левин, като разправяше за странните му мнения, че машините са само вредни за руското стопанство.

– Аз нямам удоволствието да познавам този господин Левин – усмихнат каза Вронски, – но той вероятно никога не е виждал ония машини, които осъжда. А ако е виждал и пробвал, това е било отгоре-отгоре, и то не чуждестранна, а някоя руска машина. Какви възгледи може да си състави човек в такъв случай?

– Изобщо турски възгледи – с усмивка каза Весловски, като се обърна към Ана.

– Аз не мога да защитавам схващанията му – каза Даря Александровна пламнала, – но мога да кажа, че той е много образован човек и ако беше тук, би знаел какво да ви отговори, но аз не умея.

– Аз го обичам много и ние сме големи приятели – добродушно усмихнат каза Свияжски. – Mais pardon, il est un petit peu toqué*; например той твърди, че и земството, и мировите съдии – всичко това е ненужно и не иска да участва в нищо.

[* Но извинете, той е малко особен.]

– Това е нашето руско равнодушие – каза Вронски, като си наливаше вода от леденото шише в тънката чаша със столче, – да не чувствуваме задълженията, които ни налагат нашите права, и затова да отричаме тия задължения.

– Аз не познавам човек, който да изпълнява по-строго задълженията си – каза Даря Александровна, ядосана от този тон на превъзходство от страна на Вронски.

– Напротив, аз – продължи Вронски, очевидно засегнат, който знае защо, от този разговор, – напротив, аз, какъвто ме виждате, съм много благодарен за честта, която ми направиха благодарение на Николай Иванич (той посочи Свияжски), като ме избрах за почетен мирови съдия. Смятам, че за мене дългът да ходя на събрание, да обсъждам делото за коня на някой селянин е също така важен, както и всичко, каквото мога да направя. И ще смятам за чест, ако ме изберат за земски делегат. С това ще мога само да се отплатя за изгодите, от които се ползвам като земевладелец. За нещастие хората не разбират това значение, което трябва да имат в държавата едрите земевладелци.

На Даря Александровна беше странно да слуша как той бе спокоен в правотата си на трапезата у дома си. Тя си спомни, че и Левин, който смяташе обратното, бе също така твърд в схващанията си на трапезата у дома си. Но тя обичаше Левин и затова беше на негова страна.

– Значи, можем да разчитаме на вас, графе, за следващото събрание? – каза Свияжски. – Но трябва да тръгнем по-рано, за да можем на осми да бъдем вече там. Не бихте ли ми направили честта да дойдете у дома?

– А пък аз съм донейде съгласна с твоя beau frère – каза Ана. – Само че не така, както смята той – с усмивка прибави тя. – Боя се, че в последно време ние имаме твърде много от тия обществени задължения. Както по-рано имаше толкова много чиновници, че за всяка работа бе необходим чиновник, така и сега всички са

обществени дейци. Алексей е тук от шест месеца и, струва ми се, е член на пет-шест разни обществени учреждения – попечителство, съдия, земски делегат, съдебен заседател, по конете нещо. Du train que cela va*, всичкото му време ще отиде за това. И боя се, че при тия толкова много работи всичко е само формално. Вие на колко места сте член, Николай Иванич? – обърна се тя към Свияжски. – Струва ми се, на повече от двадесет?

[* Както върви тая работа.]

Ана говореше шеговито, но в тона ѝ се чувствуваше раздразнение. Даря Александровна, която наблюдаваше внимателно Ана и Вронски, веднага забеляза това. Забеляза също, че при тоя разговор лицето на Вронски веднага доби сериозен и упорит израз. Забеляза това, а също, че и княжна Варвара веднага, за да промени разговора, заприказва бързо за петербургските познати и като си спомни, че в градината Вронски бе говорил не на място за дейността си, Доли разбра, че с тоя въпрос за обществената дейност е свързана някаква интимна свада между Ана и Вронски.

Обедът, вината, сервирането – всичко беше много хубаво, но всичко беше такова, каквото Даря Александровна бе виждала на специалните обеди и балове, от които бе отвикнала, и то със същия характер на безличност и принуденост; и ето защо всичко това в един обикновен ден и при малък кръг ѝ направи неприятно впечатление.

След обела поседяха на терасата. Сетне започнаха да играят на lawn tennis. Играчите, разделени на две групи, се разположиха на грижливо изравнения и отъпкан _крокетграунд_, от двете страни на опънатата мрежа с позлатени стълбове. Даря Александровна се опита да играе, но дълго време не можа да разбере играта, а когато я разбра, беше толкова уморена, че седна с княжна Варвара и само наблюдаваше играчите. Нейният партньор Тушкевич също се отказа от играта; но другите дълго продължиха да играят. Свияжски и Вронски, и двамата, играеха много добре и сериозно. Те следяха зорко хвърляната към тях топка, без да бързат и без да се бавят, ловко изтичваха към нея, изчакваха скока, сърчно и точно отбиваха топката с ракетата и я прехвърляха през мрежата. Весловски играеше по-лошо от другите. Той се горещеше много, но затова пък въодушевяваше с веселостта си играчите. Смехът и виковете му не преставаха. С разрешение на дамите той съблече сюртука си, както и другите мъже, и едрата му красива фигура с бели ръкави на ризата, с румено потно лице и поривисти движения така се и врязваше в паметта.

През нощта, когато Даря Александровна си легна, щом затвореше очи, виждаше подскачащия по _крокетграунда_ Васенка Весловски.

Но през време на играта на Даря Александровна не ѝ беше весело. Не ѝ се харесваха продължаващите при това закачливи отношения между Васенка Весловски и Ана и тая обща неестественост на възрастните, които сами, без децата, играят детска игра. Но за да не развали настроението на другите и за да прекара някак времето, след като си отпочина, тя пак се присъедини към играта и се преструваше, че ѝ е весело. През целия ден все ѝ се струваше, че играе на театър с по-добри от нея актьори и че нейната лоша игра разваля цялата работа.

Тя бе дошла с намерение да прекара два дни, ако и хареса. Но още вечерта, през време на играта, реши да си замине утре. Мъчителните майчини грижи, които тя така мразеше по пътя, сега, след като прекара един ден без тях, ѝ се виждаха вече в друга светлина и я привличаха.

Когато след вечерния чай и нощната разходка с лодка Даря Александровна влезе сама в стаята си, съблече роклята и седна да подреди редките си коси за през нощта, тя почувствува голямо облекчение.

Беше ѝ дори неприятно да мисли, че Ана ще дойде ей сега при нея. Щеше ѝ се да бъде сама с мислите си.

XXIII

Доли искаше вече да си легне, когато Ана влезе при нея в нощен тоалет.

През деня Ана няколко пъти бе започвала разговор за интимни работи и всеки път, след като кажеше няколко думи, млъкваше. „После, насаме ще си изприкажем всичко. Имам да ти разправа толкова много неща“ – казваше тя.

Сега бяха сами и Ана не знаеше за какво да говори. Тя седеше до прозореца,

гледаше Доли, прехвърляше в паметта си всички запаси от интимни разговори, които изглеждаха неизчерпаеми, и не намираше нищо. В този миг ѝ се струваше, че всичко вече е казано.

– Е, как е Кити? – каза тя, като въздъхна тежко и загледа виновно Доли. – Кажи ми истината, Доли, не ми ли се сърди тя?

– Да ти се сърдили? Не – усмихната каза Даря Александровна.

– Но ме мрази, презира ме?

– О, не! Но ти знаеш, това не се прощава.

– Да, да – каза Ана, като се обърна и загледа през отворения прозорец. – Но аз не бях виновна. И кой е виновен? Какво значи виновен? Нима можеше да бъде иначе? Е, как мислиш ти? Можеше ли ти да не бъдеш жена на Стива?

– Наистина не знам. Но ти ми кажи...

– Да, да, но ние не сме свършили за Кити. Щастлива ли е тя? Казват, че той бил прекрасен човек.

– Малко е да се каже прекрасен човек. Аз не познавам по-добър човек.

– Ах, колко се радвам! Много се радвам! Малко е да се каже прекрасен човек – повтори тя.

Доли се усмихна.

– Но ти ми кажи за себе си. Аз имам дълъг разговор с тебе. Ние говорихме с... – Доли не знаеше как да го нарече. Неловко ѝ беше да го нарече графа, а също така и Алексей Кирилович.

– С Алексей – каза Ана, – знам, че сте говорили. Но аз исках да те попитам откровено, какво мислиш за мене, за моя живот?

– Как да ти кажа така изведнъж? Наистина не зная.

– Не, все пак ми кажи... Ти виждаш живота ми. Но не забравяй, че ни виждаш през лятото, когато не сме сами... Но ние пристигнахме ранна пролет, живеехме съвсем сами и ще живеем сами и аз не желая нищо по-хубаво от това. Но представи си, че аз живея сама без него, сама, а това ще стане... По всичко виждам, че това ще се повтаря често, че половината от времето си той ще прекарва вън от къщи – каза тя, като стана и седна по-близо до Доли.

– Разбира се – прекъсна тя Доли, която искаше да ѝ възрази, – разбира се, аз няма да го задържа насила. Не го и задържам. Днес има конни надбягвания, неговите коне се състезават, той отива. Много се радвам. Но ти помисли за мене, представи си моето положение... Но защо да говорим за това! – Тя се усмихна. – Та какво говори той с тебе?

– Той ми говори за това, за което сама искам да говоря, и за мене е лесно да бъде негов адвокат; говори ми дали няма възможност и не е ли добре... – Даря Александровна се запъна – да се оправи, да се подобри твоето положение... Ти знаеш как гледам аз... Но все пак... ако е възможно, трябва да се омъжите...

– Значи, развод? – каза Ана. – Знаеш ли, че единствената жена, която в Петербург дойде при мене, беше Бетси Тверская? Нали я познаваш? *Au fond c'est la femme la plus dépravée qui existe.** Тя имаше връзки с Тушкевич и най-безсрамно лъжеше мъжа си. И тя ми каза, че не иска да ме познава, докато положението ми не се уреди. Не мисли, че сравнявам... Аз те познавам, миличка. Но неволно си спомних... Е, какво ти каза той? – повтори тя.

[* Всъщност това е най-развратната жена.]

– Каза ми, че страда и за тебе, и за себе си. Може би ще кажеш, че това е егоизъм, но такъв законен и благороден егоизъм! Той иска, първо, да узакони дъщеря си и да бъде твой мъж, да има право над тебе.

– Коя жена-робиня може да бъде робиня до такава степен като мене, при моето положение? – мрачно я прекъсна тя.

– А главното, което иска... иска да не страдаш.

– Това е невъзможно! Е?

– И което е най-законното – иска децата ви да имат име.

– Но кон деца? – каза Ана, без да гледа Доли и като зажумя.

– Ани и бъдещите...

– Той може да бъде спокоен за това, аз няма да имам вече деца.

– Как можеш да кажеш, че няма да имаш?...

– Няма да имам, защото не искам.

И въпреки вълнението си Ана се усмихна, като долови наивния израз на любопитство, учудване и ужас по лицето на Доли.

– Каза ми лекарят след моята болест...

.....
– Не може да бъде! – каза Доли с широко отворени очи. За нея това беше едно от ония открития, чиито последици и изводи са така значителни, че в първия миг човек само чувствава, че не може да съобрази всичко, но че ще трябва да мисли много и много за това.

Това откритие, което изведнъж ѝ обясни защо някои семейства имат само по едно-две деца, събуди у нея толкова мисли, съображения и противоречиви чувства, че тя не можеше да каже нищо и само гледаше учудено Ана с широко отворени очи. Това беше същото, за което тя мечтаеше и днес по пътя, но сега, като научи, че е възможно, се ужаси. Чувствуваше, че това е твърде просто решение на един твърде сложен въпрос.

– N'est ce pas immoral? – само каза тя и млъкна.

[* Нима това не е безнравствено?]

– Защо? Помисли, аз трябва да избира едно от двете: или да съм бременна, сиреч болна, или да бъда приятел, другар на мъжа си, все едно на мъжа – с умишлено повърхностен и лекомислен тон каза Ана.

– Е да, е да – каза Даря Александровна, като слушаше същите аргументи, които си бе привеждала сама, и не намираше вече в тях по-раншната убедителност.

– За тебе, за другите – каза Ана, сякаш догаждаше мислите ѝ – може още да има съмнение; но за мене... Разбери, аз не съм му жена; той ме обича, докато обича. Но с какво ще поддържам любовта му? С това ли?

Тя протегна белите си ръце към корема.

С необикновена бързина, както става в минути на вълнение, в главата на Даря Александровна се тълпяха мисли и спомени. „Аз – мислеше тя – не привлечах Стива; той ме остави и отиде при други и първата, с която ми измени, не го задържа с това, че беше винаги хубава и весела. Той остави нея и взе друга. И нима Ана ще привлече и задържи с това граф Вронски? Ако той търси това, ще намери още по-привлекателни и весели тоалети и маниери. И колкото и да са бели, колкото и да са прекрасни голите ѝ ръце, колкото и да е красива пълната и снага, пламналото ѝ лице под тия черни коси, той ще намери още по-хубави, както търси и намира моят отвратителен, жалък и мил мъж.“

Доли не отговори нищо и само въздъхна. Ана забеляза тая въздишка, която изразяваше несъгласие, и продължи. Тя имаше в запас още аргументи, при това толкова силни, че не можеше да им се възрази нищо.

– Казваш, че това не е хубаво? Но трябва да разсъдим – продължи тя. – Ти забравяш моето положение. Как мога да искам деца? Не говоря за страданията, аз не се страхувам от тях. Помисли, какви ще бъдат моите деца? Нещастни деца, които ще носят чуждо име. Поради самото си раждане те ще бъдат поставени в необходимостта да се срамуват от майка си, от баща си, от незаконния си произход.

– Но тъкмо затова е необходим разводът.

Но Ана не я слушаше. Искаше ѝ се да доизкаже същите ония доводи, с които толкова пъти се бе убеждавала.

– Защо ми е даден разум, ако не го употребя да не създавам нещастници в света?

Тя погледна Доли, но преди да дочака отговор, продължи:

– Бих се чувствувала винаги виновна пред тия нещастни деца – каза тя. – Ако ги няма, поне не ще са нещастни, а ако са нещастни, само аз ще съм виновна за това.

Това бяха същите доводи, които Даря Александровна сама си привеждаше; но сега тя слушаше и не ги разбираше. „Как може да бъде виновна пред несъществуващите същества?“ – мислеше тя. И изведнъж ѝ мина мисълта: можеше ли в някой случай да бъде по-добре за нейния любимец Гриша, ако той не съществуваше никога? И това ѝ се видя така нелепо, така странно, че тя поклати глава, за да разсее тая шеметна бъркотия от безумни мисли.

– Не, не знам, това не е хубаво – само каза тя с израз на отвращение върху лицето.

– Да, но не забравяй какво си ти и какво съм аз... И освен това – прибави Ана,

въпреки многото свои доводи и оскъдните доводи на Доли, сякаш все пак съзнаваше, че това не е хубаво – не забравяй главното, че аз сега не съм в онова положение, в каквото се намираш ти. За тебе въпросът е: искаш ли да нямаш повече деца, а за мене: искам ли да имам. А това е голяма разлика. Ти разбираш, че не мога да желая това при моето положение.

Даря Александровна не възрази. Тя изведнъж почувствува, че се озова така далеч от Ана, че помежду им съществуват въпроси, по които никога няма да се разберат и за които е по-добре да не се приказва.

XXIV

– Тъкмо затова ти трябва да уредиш положението си, ако е възможно – каза Доли.

– Да, ако е възможно – каза Ана изведнъж със съвсем друг, тих и тъжен глас.

– Нима разводът е невъзможен? Разправяха ми, че мъжът ти е съгласен.

– Доли! Аз не искам да говоря за това.

– Добре, да не говорим – побърза да каже Даря Александровна, като забеляза израз на страдание върху лицето на Ана. – Виждам само, че ти гледаш твърде мрачно.

– Аз ли? Ни най-малко. Аз съм много весела и доволна. Ти видя, *je fais des passions*. * Весловски...

[* Аз имам успех.]

– Да, право да ти кажа, мене не ми хареса тонът на Весловски – каза Даря Александровна в желанието си да промени разговора.

– Ах, ни най-малко! Това ласкае Алексея и повече нищо: но той е дете и е изцяло в ръцете ми; разбираш ли, аз го въртя, както си искам. Все едно, че е твоят Гриша... Доли – изведнъж промени тя разговора, – ти казваш, че гледам мрачно. Ти не можеш да разбереш. Това е твърде ужасно. Аз се мъча съвсем да не гледам.

– Но, струва ми се, трябва. Трябва да се направи всичко възможно.

– Но какво може да се направи? Нищо. Ти казваш да се омъжа за Алексей и че не съм мислела за това. Аз да не съм мислила за това! – повтори тя и на лицето ѝ се появи руменина. Стана, изпъчи гърди, тежко въздъхна и закричи с леката си походка насам-натам из стаята, като се спираше от време на време. – Аз ли не мисля? Няма ден и час, когато да не мисля и да не се осъждам, че мисля... защото от мислене по това човек може да полудее. Да полудее – повтори тя. – Когато мисля за това, не мога да заспя без морфин. Но добре. Нека говорим спокойно. Казват ми – развод. Първо, _той_ няма да ми го даде. Сега _той_ е под влияние на графиня Лидия Ивановна.

Даря Александровна, право обтегната на стола, обръщаше глава и със страдалчески-съчувствен израз на лицето следеше крачещата Ана.

– Трябва да се опиташ – тихо каза тя.

– Да предположим, че се опитам. Какво значи това? – каза тя очевидно една мисъл, която бе премисляла хиляди пъти и бе научила наизуст. – Това значи, че аз, която го мразя, но все пак се признавам за виновна пред него – и го смятам за великодушен, – да се унижа да му пиша... Е, да предположим, че направя усилие и му пиша. Ще получа или оскърбителен отговор, или съгласие. Добре, получила съм съгласие... – В това време Ана беше на другия край на стаята и се спря там, като правеше нещо с пердето на прозореца. – Ще получа съгласие, ами си... синът ми? Та те няма да ми го дадат. Той ще отрасне, презирайки ме, у бащата, когото съм оставила. Разбери, че аз обичам две същества – Серьожа и Алексей, – струва ми се, еднакво, по и двамата повече, отколкото себе си.

Тя дойде в средата на стаята и спря пред Доли, притиснала гърдите си с ръце. В белия пенъор фигурата ѝ изглеждаше особено голяма и широка. Тя бе навела глава и с блеснали мокри очи гледаше изпод вежди дребната, слабичка и жалка в закърпената си блузка и нощна шапчица Доли, която трепереше цяла от вълнение.

– Аз обичам само тия две същества и едното изключва другото. Не мога да ги събера наедно, а само това ми трябва. И щом това не може, все едно ми е... Все едно. Все някак ще се свърши и затова не мога, не обичам да говоря за това. Така че не ме укорявай, не ме съди за нищо. С твоята чистота ти не можеш да разбереш всичко, от

което страдам.

Тя пристъпи, седна до Доли и я улови за ръка, като се взираше виновно в лицето ѝ.

– Какво мислиш? Какво мислиш за мене? Не ме презирай. Аз не заслужавам презрение. Именно аз съм нещастна. Ако има някой нещастен, това съм аз – рече тя и заплака, като се обърна настрана.

Когато остана сама, Доли се помоли и си легна. Докато говореше с Ана, тя искрено я съжаляваше, но сега не можеше да си наложи да мисли за нея. Спомените за в къщи и децата възникнаха във въображението ѝ с особена, нова за нея прелест, в някакво ново сияние. Тоя неин мир ѝ се видя сега така скъп и мил, че по никой начин не искаше да прекара извън него нито един излишен ден и реши да си замине утре непременно.

А в това време, като се върна в кабинета си, Ана взе една чашка и капна в нея няколко капки лекарство, в което важна част беше морфинът, и след като ги изпи и поседя известно време неподвижно, отиде в спалнята успокоена и весела.

Когато тя влезе в спалнята, Вронски внимателно я погледна. Той търсеше следи от разговора, който, той знаеше това, тя сигурно е имала с Доли, след като така дълго бе се засеждала в стаята ѝ. Но в нейния израз, възбудено-сдържан и криещ нещо, той не откри нищо друго освен оная, макар и позната нему, но все още пленяваща го хубост, съзнанието за нея и желанието тя да му въздействува. Той не искаше да я попита какво са говорили, по се надяваше, че тя сама ще каже нещо. Но тя каза само:

– Радвам се, че Доли ти се хареса. Нали?

– Та аз я познавам отдавна. Тя, изглежда, е много добра, *mais excessivement terre-à-terre**. Но все пак аз много ѝ се зарадвах.

[* Но извънредно прозаична.]

Той улови Ана за ръката и я погледна въпросително в очите.

Тя разбра иначе тоя поглед и му се усмихна.

На другата сутрин въпреки молбите на домакините Даря Александровна се приготви да си върви. Левиновият кочияш с вехтия си кафтан и полуфайтонджийска шапка, с различните коне, в каляската със закърпени калници мрачно и решително подкара към покрития, посипан с пясък вход.

Сбогуването с княжна Варвара и с мъжете беше неприятно на Даря Александровна. След като прекара един ден, и тя, и домакините ясно разбраха, че не си подходат и че е по-добре да не се срещат. Само на Ана беше тъжно. Тя знаеше, че сега, след заминаването на Доли, никой вече не ще раздвижи в душата ѝ ония чувства, които бяха се надигнали у нея при тая среща. За нея бе мъка да се докоснат тия чувства, но тя все пак знаеше, че това е най-добрата част от душата ѝ и че тая част от душата ѝ бързо линееше в тоя живот, който тя водеше.

Когато излязоха в полето, Даря Александровна изпита приятно чувство на облекчение и ѝ се дощя да попита спътниците си дали им е харесало у Вронски, когато изведнъж кочияшът Филип заприказва сам:

– Че са богати, богати са, но ми дадоха само три крини овес. До първи петли го изхрупаха до зрънце. Какво са три крини? Само да закусят конете. Днес овесът се продава по четиридесет и пет копейки. У нас дават на конете, колкото могат да изядат.

– Скъперник господар – потвърди писарят.

– Ами конете им харесаха ли ти? – запита Доли.

– Конете им – дума да не става. И храната добра. И все пак ми се видя някак скучно, Даря Александровна, на вас не зная как – каза той, като обърна към нея хубавото си и добро лице.

– И на мене също. Ще стигнем ли до довечера, а?

– Трябва да стигнем.

Когато се върна в къщи и завари всички здрави и особено мили, Даря Александровна с голямо оживление разправяше за пътуването си, за това как са я посрещнали добре, за разкоша и добрия вкус в живота на Вронски и Ана, за развлеченията им и не даваше никому да каже дума против тях.

– Трябва човек да познава Ана и Вронски – сега аз опознах него повече, – за да разбере колко мили и трогателни са те – напълно искрено казваше тя сега,

забравила онова неопределено чувство на недоволство и неловкост, което изпитваше там.

XXV

Вронски и Ана прекараха цялото лято и част от есента на село все при същите условия и все така не вземаха никакви мерки за развод. Бяха решили помежду си, че няма да отидат никъде; но и двамата чувствуваха, че колкото по-дълго живеят сами, особено през есента, и без гости, не ще издържат тоя живот и ще трябва да го променят.

А иначе животът им беше такъв, че не можеха да желаят по-добър: имаха всичко в изобилие, бяха здрави, имаха дете и двамата имаха занимания. Когато нямаха гости, Ана все така се занимаваше със себе си и доста много четеше – и романи, и сериозни книги, каквито бяха на мода. Тя си доставяше всички книги, за които имаше похвални отзиви в получаваните от нея чужди вестници и списания, и ги четеше с онова внимание към четенето, което се среща само в усамотението. Освен това тя изучаваше по книги и специални списания всички въпроси, с които се занимаваше Вронски, така че той често се обръщаше направо към нея по агрономически, архитектурни и дори понякога конезаводски и спортни въпроси. Той се учудваше на нейните знания и памет и отначало се съмняваше и искаше потвърждение; тя намираще в книгите това, за което той питаше, и му показваше.

Уредбата на болницата също я занимаваше. Тя не само помагаше, но и много работи измисляше и уреждаше сама. Но главната ѝ грижа все пак беше самата тя – доколко е скъпа на Вронски, доколко може да му замени всичко, което той бе оставил. Вронски ценеше това, станало единствена цел в живота ѝ желание не само да му се харесва, но и да му служи, но заедно с това се измъчваше от тая любовна мрежа, в която тя се мъчеше да го уплете. Колкото повече време минаваше, колкото по-често той се виждаше уплетен в тая мрежа, толкова повече му се искаше не да се измъкне от нея, а да опита дали тя не пречи на свободата му. Ако не беше това постоянно усилващо се желание да бъде свободен, да няма сцени всеки път, когато трябва да отиде в града на заседание или на надбягвания, Вронски щеше да бъде напълно доволен от живота си. Ролята, която той си беше избрал, роля на богат земевладелец, от каквито трябва да се състои ядрото на руската аристокрация, не само му бе допаднала напълно, но сега, след като бе прекарал така половин година, му доставяше постоянно растящо удоволствие. И работата му, която все повече и повече го занимаваше и поглъщаше, вървеше отлично. Въпреки грамадните суми, които му костваха болницата, машините, доставените от Швейцария крави и много други работи, той беше уверен, че не разпилява, а увеличава имота си. Там, дето ставаше въпрос за доходи, продажба на гори, жито, вълна и даване земя под наем, Вронски беше твърд като кремък и умееше да държи цена. В работите на едрото стопанство, както в това, така и в другите имения, той се придържаше към най-прости, нерискуващи методи и беше във висша степен пестелив и пресметлив в дребните стопански работи. Въпреки хитростта и ловкостта на немеца, който го въвличаше в покупки и представяше всяка сметка така, че отначало трябваше много повече, но след като се пресметнеше, същото нещо можеше да се направи и по-евтино и да се получат веднага печалби, Вронски не му се поддаваше. Той изслушваше управителя, разпитваше и се съгласяваше с него само когато доставяното или урежданото беше най-ново, неизвестно още в Русия, и което можеше да предизвика учудване. Освен това той се решаваше на големи разходи само когато имаше излишни пари, но и тогава, когато правеше тия разходи, проучваше всички подробности и настояваше да има най-хубавото срещу парите си. Така че, както бе повел работите, беше ясно, че не разпилява, а увеличава имота си.

През месец октомври имаше дворянски избори в Кашинска губерния, дето бяха именията на Вронски, Свияжски, Кознишев, Облонски и една малка част на Левин.

Тия избори поради много обстоятелства и поради лицата, които участваха в тях, привличаха общественото внимание. Много говореха и се готвеха за тях. Московски, петербургски и задгранични жители, които никога не бяха участвували в избори, се събраха сега на тия.

Вронски отдавна вече бе обещал на Свияжски да отиде на тия избори.

Преди изборите Свияжски, който често посещаваше Воздвиженско, се отби да вземе Вронски.

Един ден преди това между Вронски и Ана стана почти скарване за това предполагаемо заминаване. Беше най-скучното, тежко на село есенно време и затова, готвейки се за борба, със строг и студен израз, както никога по-рано не бе говорил с Ана, Вронски ѝ съобщи за заминаването си. Но за негово учудване Ана посрещна много спокойно това съобщение и само попита кога ще се върне. Той я погледна внимателно, понеже не можеше да разбере това спокойствие. Тя се усмихна на неговия поглед. Той познаваше тая нейна способност да се затваря в себе си и знаеше, че това става само тогава, когато е решила нещо, без да му съобщи плановете си. Той се страхуваше от това; но така му се искаше да отбягва сцените, че се престори и донейде искрено повярва в това, в което му е искаше да вярва – в благоразумието ѝ.

– Надявам се, че няма да скучаеш?

– Надявам се – каза Ана. – Вчера получих един колет книги от Готие. Не, няма да скучая.

„Тя нарочно държи тоя тон, и толкоз по-добре – помисли той, – иначе се повтаря все едно и също.“

И той замина за изборите, без да успее да я предизвика към откровено обяснение. За първи път от началото на тяхната връзка той се разделяше с нея, без да се обясни докрай. От една страна, това го безпокоеше, а от друга страна, той смяташе, че така е по-добре. „Отначало ще бъде както сега, нещо неясно, прикрито, а след това тя ще свикне. Във всеки случай аз мога да ѝ дам всичко, но не и мъжката си независимост“ – мислеше той.

XXVI

През септември Левин се премести в Москва заради раждането на Кити. Той живееше без работа вече цял месец в Москва, когато Сергей Иванович, който имаше имение в Кашинска губерния и вземаше живо участие в подготовката на предстоящите избори, се нареди да отиде на изборите. Той покани и брат си, който имаше избиратели в Селезневски уезд. Освен това в Кашин Левин имаше едно настояническо дело, много важно за сестра му, която живееше в чужбина, и друго – за получаване пари от откупване на селяните.

Левин все още не се решаваше, но Кити, която виждаше, че той се отегчава в Москва и го съветваше да замине, без негово знание му поръча дворянски мундир за осемдесет рубли. И тия осемдесет рубли, платени за мундира, бяха главната причина, която накара Левин да замине. Той отиде в Кашин.

Левин беше в Кашин вече шести ден, като посещаваше всеки ден клуба и тичаше по делото на сестра си, което все не се уреждаше. Всички дворянски представители бяха заети с изборите и затова не можеше да се разреши едно такова просто настояническо дело. А другото дело – за получаване на парите – също така срещаше спънки. След дълги ходатайства за вдигане на запора парите бяха готови за изплащане; но нотариусът, един много услужлив човек, не можеше да издаде контролния документ, защото имаше нужда от подписа на председателя, а председателят, без да е предал длъжността си, участвуваше в сесията. Всички тия старания, ходене от място на място, разговори с много добри, почтени хора, които разбираха напълно неприятното положение на просителя, но не можеха да му помогнат, цялото това напрежение, което не даваше никакви резултати, причини на Левин мъчително чувство, подобно на онова досадно безсилие, което изпитваш насън, когато искаш да употребиш физическа сила. Това нещо той изпитваше често, когато разговаряше с добродушния си пълномощник. Изглежда, че тоя пълномощник правеше всичко възможно и напращаше всичките си умствени сили, за да извади Левин от затруднение. „Опитайте това – неведнъж му казваше той, – идете там и там.“ И пълномощникът правеше цял план как да се заобиколи това съдбоносно начало, което пречеше на всичко. Но веднага прибавяше: „Все пак ще го забавят; но вие опитайте.“ И Левин опитваше, ходеше, тичаше. Всички бяха добри и любезни, но излизаше, че заобиколената пречка израстваше пак накрая и отново преграждаше пътя. Особено обидно беше, че Левин просто не можеше да разбере с кого се бори, кой печели от това, че делото му не

приключва. Изглежда, че никой не знаеше; не го знаеше и пълномощникът. Ако Левин можеше да разбере, както разбираше защо е необходимо да застанеш в редица, за да можеш да стигнеш до гишето на гарата, нямаше да му бъде обидно и досадно; но никой не можеше да му обясни защо са спънките, които срещаше по делото.

Ала от женитбата си насам Левин се бе променил много; той беше търпелив и макар да не разбираше защо всичко е наредено така, казваше си, че понеже не знае всичко, той не може да съди, че сигурно така трябва и се мъчеше да не се възмущава.

Сега, присъствайки на изборите и участвайки в тях, той се мъчеше също да не осъжда, да не спори, а доколкото е възможно, да разбере тая работа, с която с такава сериозност и увлечение се занимават уважавани от него честни и добри хора. Откак се бе оженил, Левин бе открил толкова нови, сериозни страни, които по-рано поради лекомисленото му отношение към тях му се виждаха нищожни, че и в изборите той допускаше и търсеше сериозно значение.

Сергей Иванович му обясни смисъла и значението на очаквания от изборите преврат. Губернският представител, в чиито ръце по закон се намираха толкова важни обществени работи – и настояническите дела (същите, от които страдеше сега Левин), и грамадните дворянски суми, и гимназиите – девическа, мъжка и военна, и народното образование според новия закон, и най-после земството – губернският представител Снетков беше човек от старото дворянство, прахосал грамадно състояние, добър и своеобразно честен човек, но съвсем неразбиращ нуждите на новото време. Той винаги във всичко държеше страната на дворянството, открито пречеше за разпространяването на народното образование и придаваше съсловен характер на земството, което трябваше да има грамадно значение. На негово място трябваше да се постави някой нов, съвременен, делови човек, съвсем нов, и работата да се поведе така, че от всички подарени на дворянството права, но подарени не като на дворянство, а като на елемент от земството, да се извлекат ония изгоди на самоуправление, каквито можеха да се извлекат. В богатата Кашинска губерния, която винаги вървеше пред другите във всяко отношение, сега се бяха събрали такива сили, че ако работата тук се поведеше както трябва, тя можеше да послужи като образен и за другите губернии, за цяла Русия. И затова цялата тая работа имаше голямо значение. Като губернски представител на мястото на Снетков се предполагаше да поставят или Свияжски, или, още по-добре, Неведовски, някогашен професор, изключително умен човек и голям приятел на Сергей Иванович.

Събранието бе открито от губернатора, който държа реч пред дворяните да избират длъжностните лица не по пристрастие, а по заслуги и за благо на отечеството и той се надява, че както и в по-ранните избори кашинското благородно дворянство ще изпълни свято дълга си и ще оправдае голямото доверие на монарха.

След като свърши речта си, губернаторът тръгна из салона и дворяните шумно и оживено, а някои дори възторжено, тръгнаха подире му и го наобиколиха, когато обличаше шубата си и приятелски разговаряше с губернския представител. В желанието си да вникне във всичко и да не пропусне нищо Левин стоеше също тук сред тълпата и чу как губернаторът каза: „Моля, предайте на Мария Ивановна, че жена ми съжалява много, че тя ходи в приюта.“ И след това дворяните весело взеха шубите си и всички отидоха на черква.

В черквата, вдигнал заедно с другите ръка и повтаряйки думите на свещеника, Левин се кълнеше с най-страшни клетви, че ще изпълни всичко, на което се надяваше губернаторът. Черковната служба винаги имаше влияние върху Левин и затова, когато произнесе думите: „целувам кръста“ и се обърна към тълпата от млади и стари хора, които повтаряха същото, той се почувствува покъртен.

На втория и третия ден се разглеждаха делата за дворянските суми и за девическата гимназия, които, както обясни Сергей Иванович, нямаша никакво значение, и Левин, зает с ходене по работите си, не присъства на тях. На четвъртия ден на губернската маса се извърши проверка на губернските суми. И тук за пръв път стана сблъскване между новата и старата партия. Комисията, която бе натоварена да провери сумите, докладва на събранието, че всички суми са налице. Губернският представител стана, за да благодари на дворянството за доверието, и се просълзи. Дворяните го поздравяваха високо и му стискаха ръка. Но в това време един дворянин от партията на Сергей Иванович каза, че чул, че комисията не е проверявала сумите, понеже смятала проверката като обида за губернския представител. Един от членовете на

комисията, без да мисли много, потвърди това. Тогава един дребен, много млад на вид, но много ядовит господин заяви, че на губерньския представител сигурно би му било приятно да даде отчет за сумите и че излишната деликатност на членовете на комисията го лишава от това нравствено удовлетворение. Тогава членовете на комисията се отказаха от думите си и Сергей Иванович започна логически да доказва, че трябва или да се признае, че сумите са проверени от тях, или че не са проверени, и подробно разви тая дилема. На Сергей Иванович възразяваше един бърлив оратор от противната партия. След това говори Свияжски и отново ядовитият господин. Разискванията продължиха много и не доведоха до нищо. Левин се зачуди, че за тая работа спорят така дълго и особено за това, че когато запита Сергей Иванович дали предполага, че сумите са похарчени, Сергей Иванович отвърна:

– О, не! Той е честен човек. Но тоя стар метод на бащинско семейно управляване дворянските работи трябваше да се избличи.

На петия ден бяха изборите за уездни представители. В някои уезди тоя ден беше доста бурен. В Селезневски уезд Свияжски бе избран без балотаж, единодушно, и тоя ден той даде обед.

XXVII

На шестия ден бяха насрочени губерньските избори. Големите и малките салони бяха пълни с дворяни в различни мундири. Мнозина бяха дошли само за тоя ден. В салоните се срещаха отдавна невидели се познати, кой от Крим, кой от Петербург, кой от чужбина. На губерньската маса, под портрета на императора, ставаха разисквания.

Както в големия, така и в малкия салон дворяните се групираха на лагери и по враждебността и недоверчивостта на погледите, по млъкването, когато се приближаваха чужди лица, по това, че някои с шепнене се отдръпваха дори в далечния коридор, се виждаше, че всяка страна има тайни от другата. По външния си вид дворяните рязко се разделяха на стари и нови. Повечето от старите бяха или със стари закопчани дворянски мундири, с шпаги и шапки, или със специалните си флотски, кавалерийски, пехотни, служебни мундири. Мундирите на старите дворяни бяха ушити постарому, с буфани на раменете; очевидно те бяха малки, къси в талията и тесни, сякаш тия, които ги носеха, бяха пораснали за тях. А младите бяха с разкопчани дворянски мундири с ниски талии и широки в раменете, с бели жилетки, или с мундири с черни яки и сърмени украшения, с нашивки от Министерството на правосъдието. Към младите принадлежаха и придворните мундири, които украсяваха тук-там тълпата.

Но деленето на млади и стари не съвпаднаше с деленето на партии. Според наблюденията на Левин някои от младите принадлежаха към старата партия и, обратно – някои от най-старите дворяни си шепнеха със Свияжски и очевидно бяха горещи привърженици на новата партия.

Левин стоеше в малкия салон, дето пушеха и закусваха, до една група от своите, заслушваше се какво говорят и напразно напругаше умствените си сили да разбере за какво става дума. Сергей Иванович беше центърът, около който се групираха другите. Сега той слушаше Свияжски и Хлюстов, представител от друг уезд, принадлежащ към тяхната партия. Хлюстов не се съгласяваше да се застъпи от името на уезда си за кандидатурата на Снетков, а Свияжски го убеждаваше да направи това и Сергей Иванович одобряваше тоя план. Левин не разбираше защо враждебната партия трябва да се застъпва за кандидатурата на оня представител, когото те искаха да провалят.

Степан Аркадич, който току-що си бе похапнал и пийнал, като бършеше устата си с напарфюмирана батистена кърпичка с ивички, се приближи до тях в камерхерския си мундир.

– Заемаме позиция, Сергей Иванович! – каза той, оправяйки бакенбардите си.

И като се вслуша в разговора, той потвърди мнението на Свияжски.

– Достатъчен е един уезд, а Свияжски очевидно е вече опозиция – каза той думите, които бяха ясни за всички освен за Левин.

– Е, Костя, изглежда, че и ти се приобщи? – прибави той, като се обърна към Левин и го улови под ръка. Левин би се радвал да се приобщи, по не можеше да разбере за какво става дума и като се отдръпнаха няколко крачки от разговарящите,

изказа пред Степан Аркадич недоумението си защо трябва да се моли губернскийят представител.

— O, sancta simplicitas!* — каза Степан Аркадич и кратко и ясно обясни на Левин каква е работата.

[* O, светена простота!]

Ако, както в миналите избори, всички уезди се застъпеха за губернскийят представител, него щяха да изберат с мнозинство. Това беше излишно. Сега и осемте уезда са съгласни да се застъпят; а ако два се откажат, Снетков може да се откаже от кандидатурата си. И тогава старата партия може да избере друг от своите, тъй като цялата сметка ще бъде изгубена. Но ако само уезда на Свияжски реши да не се застъпи, Снетков ще се кандидатира. Дори да го изберат, нарочно ще го сменят, така че противната партия ще обърка сметката, и когато издигнат кандидатурата на някого от нашите, те ще го отхвърлят.

Левин разбра, но не напълно, и искаше да зададе още няколко въпроса, когато изведнъж всички заприказваха, зашумяха и се повлякоха към големия салон.

— Какво е това? Какво? Кого? — Доверие ли? Кому? Какво? — Ще отхвърлят ли? — Недоверие. — Не допускат Флеров. — Какво, какво под съд? — Така няма да допуснат никого. Това е подло. — Законът! — чуваше Левин от различни страни и заедно с всички, които бързаха нанякъде и се страхуваха да не пропуснат нещо, тръгна към големия салон и притискан от дворяните, се приближи до губернскаята маса, при която разгорещено спореха за нещо губернскийят представител, Свияжски и други първенци.

XXVIII

Левин стоеше доста далеко. Един дворянин, който дишаше тежко с хъркане до него, и друг, който скърцаше с дебелите си подметки, му пречеха да чува ясно. Той чуваше отдалеч само мекия глас на представителя, след това пискливия глас на ядовития дворянин и най-после гласа на Свияжски. Доколкото можа да разбере, те спореха за значението на един параграф от закона и за значението на думите: „който се намира под следствие“.

Тълпата се отдръпна, за да стори път на приближаващия се до масата Сергей Иванович. След като изчака да свърши речта си ядовитият дворянин, Сергей Иванович каза, че според него би било най-правилно да се справят с параграфа от закона и помоли секретаря да намери този параграф. В закона се казваше, че в случай на разногласие трябва да се прибегне до гласуване.

Сергей Иванович прочете параграфа и започна да обяснява значението му, но в тоя миг го прекъсна един висок, дебел, попрегърбен помешчик с боядисани мустаци, в тесен мундир с яка, която подпираше врата му отзад. Той пристъпи до масата и като тропна с пръстена си по нея, високо извика:

— Да се гласува! Дайте топките! Няма какво да се приказва! Дайте топките!

Тук веднага заприказваха няколко гласа и високият дворянин с пръстена, озлобявайки се все повече и повече, крещеше все по-високо и по-високо. Но не можеше да се разбере какво казва.

Той казваше същото, което предлагаше Сергей Иванович; но очевидно мразеше и него, и цялата му партия и това чувство на омраза се предаде на цялата му партия и предизвика отпор от също такова, макар и по-прилично озлобление от другата страна. Чуха се викове и за мит всичко се обърка, така че губернскийят представител трябваше да моли за ред.

— Да се гласува, да се гласува! Който е дворянин, ще разбере. Ние проливаме кръв... Доверие на монарха... Да не се смята представителят, той не е слуга... Но не е там работата... Позволете, топките! Мръсотия!... — чуваха се озлобени, яростни викове от всички страни. Погледите и лицата бяха още по-озлобени и по-яростни от думите. Те изразяваха непримирима омраза. Левин никак не разбираше каква е работата и се учудваше на тая разгорещеност, с която се разглеждаше въпросът дали да се гласува, или да не се гласува мнението за Флеров. Той забравяше, както отпосле му обясни Сергей Иванович, силогизма, че за общото благо трябва да се провали губернскийят представител, а той може да бъде провален, като получат повече топки; а за да получат повече топки, трябва да се даде на Флеров право на глас; а за да се признае

Флеров за способен, трябва да се обясни как да се разбира параграфът от закона.

– А един глас може да реши цялата работа и трябва да бъдеш сериозен и последователен, ако искаш да служиш на общественото дело – завърши Сергей Иванович.

Но Левин бе забравил това нещо и му беше тежко да вижда тия уважавани от него добри хора в такава неприятна, зла възбуда. За да се отърве от това тежко чувство, без да дочака края на разискванията, той отиде в салона, дето нямаше никого освен лакеите около бюфета. Когато видя лакеите, заети с бърсане на съдове и подреждане на чинии и чаши, когато видя спокойните им оживени лица, Левин изпита неочаквано чувство на облекчение, сякаш бе излязъл на чист въздух от някоя воняща стая. Той закричи насам-натам, като гледаше с удоволствие лакеите. Много му хареса как един лакей с побелели бакенбарди, изказвайки презрение към другите млади лакеи, които му се надсмиваха, ги учеше как трябва да се сгъват салфетките. Левин тъкмо се канеше да заприказва със стария лакей, когато секретарят на дворянската опека, едно старче, което имаше за специалност да познава по име и презиме всички дворяни от губернията, отвлече вниманието му.

– Моля, Константин Дмитрич – каза му той, – търси ви брат ви. Гласува се мнението.

Левин влезе в салона, получи една беличка топка и след брат си Сергей Иванович пристъпи до масата, при която с многозначителен и ироничен израз на лицето стоеше Свияжски, като прибираше в шепата брадата си и я миришеше. Сергей Иванович пхна ръка в кутията, пусна нейде топката си и като стори място на Левин, спря се до масата. Левин пристъпи, но понеже се смути, забравил напълно каква е работата, се обърна към Сергей Иванович с въпроса: „Къде да пусна?“ Той попита тихо, в същия миг, когато наблизко приказваха, така че се надяваше да не чуят въпроса му. Но приказващите млъкнаха и мнозина чуха неприличния му въпрос. Сергей Иванович се намръщи.

– Това е въпрос на лично убеждение – строго каза той.

Някои се усмихнаха. Левин се изчерви, набързо пхна ръка под сукното и пусна топката отдясно, понеже беше в дясната му ръка. След като я пусна, той си спомни, че трябваше да пхне и лявата си ръка и веднага пхна и нея, но беше вече късно и като се смути още повече, бързо се отдръпна в най-задните редици.

– Сто двадесет и шест гласа _за_! Деветдесет и осем _против_! – прозвуча гласът на секретаря, който не изговаряше добре буквата „р“. След това се чу смях: в кутията намериха едно копче и два ореха. Дворянинът бе допуснат и новата партия победи.

Но старата партия не се смяташе за победена. Левин чу, че молят Снетков да се кандидатира, и видя, че тълпа дворяни бе заобиколила губернския представител, който говореше нещо. Левин пристъпи по-близо. Като отговаряше на дворяните, Снетков говореше за доверието на дворянството, за любовта към него, която той не заслужава, защото цялата му заслуга се състои в предаността към дворянството, на което той е посветил дванадесетгодишната си служба. Няколко пъти той повтори думите: „Служих, доколкото ми бяха силите, с вяра и правда, ценя и благодаря“ – и веднага прекъсна от задавящите го сълзи и излезе от салона. Дали тия сълзи произлизаха от съзнанието за несправедливостта към него, от любовта му към дворянството или от натегнатото положение, в което се намираше, чувствувайки се заобиколен от врагове, но възнението му се предаде и на другите, повечето от дворяните бяха трогнати и Левин почувствува нежност към Снетков.

На вратата губернският представител се сблъска с Левин.

– Пардон, извинете, моля – каза той като на непознат човек; но след като позна Левин, плахо се усмихна. На Левин се стори, че той искаше да каже нещо, но не можа да продума от възнението. Изразът на лицето и цялата му фигура в мундир, кръстове и бели панталони с галони, както вървеше бързо, напомни на Левин преследван звяр, който вижда, че работата му е лоша. Тоя израз върху лицето на представителя особено трогна Левин, защото едва вчера той бе ходил у дома му по настояническото дело и бе го видял в цялото му величие на добър и семеен човек. Голяма къща със стари семейни мебели; ненаперени, възмръснички, но почтителни стари лакеи, очевидно още от по-раншните крепостни, непроменили господаря си; дебела, добродушна жена с шапчица с дантели и турски шал забавлява хубавичката си внучка, дъщеря на дъщеря й; напет син – гимназист от шести клас, се е върнал от гимназията

и поздравявайки баща си, целува голямата му ръка; внушителните ласкави думи и жестове на домакина – всичко това вчера бе възбудило у Левин неволно уважение и съчувствие. Сега тоя старец бе трогателен и жалък за Левин и затова му се искаше да му каже нещо приятно.

– Значи, вие сте пак наш представител – каза той.

– Едва ли – каза представителят, като се озърна изплашено. – Аз съм уморен, стар съм вече. Има по-достойни и по-млади от мене, нека послужат.

И представителят се скри в една странична врата. Настъпи най-тържественният миг. Трябваше да пристъпят веднага към изборите. Водачите и на едната, и на другата партия брояха на пръсти белите и черните топки.

Разискванията за Флеров дадоха на новата партия не само гласа на Флеров, но й позволиха да спечели и време, така че можаха да докарат трима дворяни, които бяха лишени от възможност да участвуват в изборите поради интригите на старата партия. Привържениците на Снетков бяха напили двамата от дворяните, които имаха слабост към виното, а на третия бяха задигнали мундира.

Като научи за това, новата партия успя през време на разискванията за Флеров да изпрати файтон със свои хора, които да обмундирова дворянина и от двамата пияни да доведат единия на изборите.

– Доведох единия, с вода го поливах – рече придружаващият го помешчик, като се приближи до Свияжски. – Нищо му няма, бива го.

– Не е ли много пиян, няма ли да падне? – каза Свияжски, като поклати глава.

– Не, юнак е. Само дано не го напият тук... Казах на бюфетчика да не му дава по никой начин.

XXIX

Тесният салон, в който пушеха и закусваха, беше пълен с дворяни. Вълнението все растеше и по всички лица се забелязваше безпокойство. Особено силно се вълнуваха водачите, които знаеха всички подробности и броя на топките. Те бяха ръководители на предстоящото сражение. А останалите, като редници преди сражение, макар че се готвеха за боя, засега още търсеха развлечения. Едни закусваха, прави или седнали до масата; други, запушили цигари, крачеха насам-натам из дългия салон и разговаряха с приятели, с които не бяха се виждали много отдавна.

На Левин не му се ядеше, а и не пушеше; не искаше да отиде при своите, сиреч при Сергей Иванович, Степан Аркадич, Свияжски и другите, защото заедно с тях разговаряше оживено и Вронски в щалмайстерски мундир. Левин го видя още вчера на изборите и старателно го отбягваше, понеже не искаше да се срещне с него. Отиде до прозореца и седна, наблюдавайки групите и вслушвайки се в това, което се говореше около него. Особено му беше тъжно, защото виждаше, че всички бяха оживени, улисани и заети, а само той и едно старо-старо беззъбо старче с флотски мундир, седнало до него, фъфлейки, стояха незаинтересовани и без работа.

– Голям вагабонтин! Казвах му, не слуша. Как не! Той за три години не можа да ги събере – енергично каза един попрегърбен, среден на ръст помешчик с напомадени коси, увиснали над бродираната яка на мундира му, като потракваше силно с токовете на новите си, обути очевидно за изборите ботуши. И помешчикът хвърли недоволен поглед към Левин и рязко се обърна.

– Да, мръсна работа, има ли смисъл да се говори – рече с тънък глас дребният помешчик.

След тях цяла тълпа помешчици, заобиколила едни дебел генерал, бързо се приближи до Левин. Очевидно помешчиците търсеха място да си поприказват така, че да не ги чуят.

– Как смее да говори той, че аз съм наредил да откраднат панталоните му! Той сигурно ги е пропилил. Плюя на него и на княжеската му титла! Как смее да говори тъй, това е свинство!

– Но позволете! Те се основават на закона – казваха в друга група, – жената трябва да бъде записана дворянка.

– Дотрябвал ми е законът! Аз говоря от душа. Защо сме благородни дворяни! Имай доверие.

– Ваше превъзходителство, елате, *Fine champagne**.

Друга тълпа вървеше подир един дворянин, който крещеше нещо; това беше един от тримата пияни.

[* По един коняк.]

– Винаги съм съветвал Мария Семьоновна да я даде под аренда, защото тя не изкарва нищо – с приятен глас каза един помешчик с побелели мустаци, в полковнишки мундир от стария генерален щаб. Беше същият оня помешчик, когото Левин бе срещнал у Свияжски. Той го позна веднага. Помешчикът също се взря в Левин и те се поздравиха.

– Много ми е приятно. Как не! Много добре си спомням. Миналата година у Николай Иванович, представителя.

– Как е вашето стопанство? – запита Левин.

– Все така, със загуби – с покорна усмивка, но с израз на спокойствие и увереност, че това така и трябва да бъде, отвърна помешчикът и застана до него. – Ама вие как попаднахте в нашата губерния? – запита той. – Дошли сте да вземете участие в нашия *сюр д'etat** – каза той, като изговаряше твърдо, но лошо френските думи. – Дошла е цяла Русия: и камерхери, и едва ли не министри. – Той посочи представителната фигура на Степан Аркадич с бели панталони и камерхерски мундир, който вървеше с един генерал.

[* Държавен преврат.]

– Трябва да ви призная, че почти не разбирам значението на дворянските избори – каза Левин.

Помешчикът го погледна.

– Но какво има за разбиране тук? Няма никакво значение. Пропаднала институция, която продължава движението си само по силата на инерцията. Погледнете, мундири – а те ви казват: това е събрание на мирови съдии, на постоянни членове и така нататък, но не на дворяни.

– Но тогава защо идвате? – запита Левин.

– Първо, по навик. Освен това трябва да се поддържат връзките. Един вид нравствено задължение. И после, право да ви кажа, имам интерес. Зет ми иска да се кандидатира за постоянен член. Те не са богати хора и затова трябва да го прокараме. Но тия господа защо идват? – каза той, като посочи ядовития господин, който приказваше зад губернската маса.

– Това са новото поколение дворяни.

– Че са ново, ново са. Но не са дворяни. Те са земевладелци, а ние сме помешчици. Като дворяни, те посягат сами на себе си.

– Но нали казвате, че това е отживяла институция.

– Че е отживяла, отживяла е, но все пак трябва да се отнасяме с по-голямо уважение към нея. Да вземем Снетков... Добри или не, ние сме расли хиляда години. Да речем, че ви се случи да направите пред къщата си градинка, да я планирате, а на това място расте някое столетно дърво... Макар то да е чепато и старо, но заради цветните лехи вие няма да отсечете стареца, а ще планирате така лехите, че да използвате и дървото. Такова дърво не може да се отгледа за една година – предпазливо каза той и веднага промени темата на разговора – Ами вашето стопанство как е?

– Не е добре. Около пет процента.

– Да, но вие не смятате себе си. Нали и вие струвате нещо? Да ви кажа за себе си. Преди да се заема със стопанството, получавах като чиновник по три хиляди рубли. Сега работя повече, отколкото на службата, и също като вас получавам по пет процента, и то ако Бог даде. А моят труд е нахалост.

– Но защо правите това? Нали е чиста загуба?

– Правиш го и това си е! Какво да ви кажа? Навик и знаеш, че така трябва. Ще ви кажа нещо повече – продължи помешчикът, като се облакът на прозореца и се разприказва, – синът ми няма никакво влечение към стопанството. Очевидно ще става учен. Така че няма кой да продължи работата. И все работиш. Ето днес съм садил градина.

– Да, да – каза Левин, – точно така е. Аз винаги чувствавам, че няма истинска сметка в моето стопанство, но ето на, работиш... Чувствувах някакъв дълг към земята.

– Чакайте да ви кажа – продължи помешчикът. – Дойде ми на гости съсед – търговец. Разходихме се из стопанството, в градината. „Не – каза Степан Василич, у вас всичко е наред, само градината ви е занемарена.“ А пък тя е в ред. „Според моя ум аз бих изсякъл тия липи. Само че когато цъфтят. Това са хиляда липи, от всяка ще излязат по две хубави кори. А днес липовите кори са на цена, бих насякъл и липови трупи.“

– И с тия пари той би накупил добитък или земица, би купил на безценица и би я дал под наем на селяните – с усмивка довърши Левин, който очевидно неведнъж се бе сблъсквал с подобни сметки. – И той ще забогатее. А вие и аз – дай Боже поне да запазим своето и да го оставим на децата си.

– Чувах, че сте женен? – каза помешчикът.

– Да – с гордост и задоволство отвърна Левин. – Да, това е някак чудно – продължи той. – Така си живеем ние без сметка, сякаш като древни весталки сме поставени да пазим някакъв огън.

Помешчикът се усмихна под белите мустаци.

– Между нас има и такива, да речем, като нашия приятел Николай Иванич или граф Вронски, който се засели сега; те искат да водят агрономическа промишленост; то засега това гълта само капитал и не довежда до нищо.

– Но защо не направим като търговците? Защо не изсечем градините си за липови кори? – каза Левин, като се върна към поразилата го мисъл.

– За да пазим огъня, както казахте вие. А това не е дворянска работа. И нашата дворянска работа се извършва не тук, на изборите, а там, в нашия кът. Има и един съсловен инстинкт, който казва какво трябва и какво не трябва да се прави. Същото е и със селяните, доколкото виждам: добър селянин, а гледа да наеме колкото може повече земя. Колкото и да е лоша земята, все оре. Също без сметка. На чиста загуба.

– Същото правим и ние – каза Левин. – Много, много ми е приятно, че се видяхме – прибави той, като видя идващия към него Свияжски.

– Срещаме се за пръв път, откак бяхме се видели у вас – каза помешчикът, – и се разприказвахме.

– Е, поодумахте ли новите порядки? – усмихнат каза Свияжски.

– И това стана.

– Изказахме болката си.

XXX

Свияжски улови под ръка Левин и тръгна с него към своите.

Сега вече не можеха да отминат Вронски. Той стоеше със Степан Аркадич и Сергей Иванович и гледаше право приближаващия се Левин.

– Много ми е приятно. Струва ми се, имах удоволствието да ви срещна... у княгиня Шчербацкая – каза той, подавайки ръка на Левин.

– Да, помня добре нашата среща – каза Левин и като се изчерви силно, веднага се обърна и заприказва с брат си.

Леко усмихнат, Вронски продължи да говори със Свияжски, очевидно без всякакво желание да влезе в разговор с Левин; но Левин, разговаряйки с брат си, непрестанно поглеждаше към Вронски и мислеше за какво да заприказва с него, за да заглади грубостта си.

– За какво става дума сега? – запита Левин, като погледна Свияжски и Вронски.

– За Снетков. Той трябва или да се откаже, или да се съгласи – отвърна Свияжски.

– Но той съгласи ли се, или не?

– Там е работата, че не прави нито едното, нито другото – каза Вронски.

– Ами ако се откаже, кой ще се кандидатира? – запита Левин, като погледна Вронски.

– Който иска – каза Свияжски.

– Вие ли? – запита Левин.

– Само не аз – каза Свияжски, като се смути и хвърли изплашен поглед към ядовития господин, застанал до Сергей Иванович.

– Тогава кой? Неведовски? – каза Левин, чувствайки, че се забърква.

Но това беше още по-лошо. Неведовски и Свияжски бяха и двамата кандидати.

– Аз пък в никакъв случай – отвърна ядовитият господин.

Той беше самият Неведовски. Свияжски го запозна с Левин.

– Какво, и тебе ли те засегна на болното място? – каза Степан Аркадич, като смигна на Вронски. – Това е нещо като конни надбягвания. Може да става обзалагане.

– Да, това нещо засяга на болното място – каза Вронски. – И щом си се заловил веднъж за работа, иска ти се да я свършиш. Борба! – каза той намръщен и свил силните си скули.

– Какъв практичен човек е Свияжски! Всичко му е така ясно.

– О, да – разсеяно каза Вронски.

Настъпи мълчание, през време на което Вронски – тъй като човек все трябва да гледа нещо – погледна Левин, краката му, мундира му, а след това лицето му и срещнал мрачните му, насочени към него очи, за да каже нещо, рече:

– Но как така – вие сте постоянен селски жител, а не сте мирови съдия? Не сте в мундир на мирови съдия.

– Защото смятам, че мировият съд е глупашко учреждение – мрачно отвърна Левин, който през всичкото време чакаше случай да заприказва с Вронски, за да заглади грубостта си при първата им среща.

– Напротив, аз не мисля така – със спокойно учудване каза Вронски.

– Това е играчка – прекъсна го Левин. – Мировите съдии не ни са нужни. Цели осем години аз не съм имал нито едно дело. А когато съм имал, решавах го наопаки. Мировият съдия е на четиридесет версти от мене. За едно дело, което струва две рубли, трябва да изпращам пълномощник, който ми струва петнадесет.

И той разправи как един селянин откраднал брашно от мелничаря и когато мелничарят му казал това, селянинът го дал под съд за клевета. Всичко това беше не на място и глупаво и докато го разправяше, Левин сам чувствуваше това.

– О, той е такъв оригинал! – каза Степан Аркадич с бадемовата си усмивка. – Но да вървим, изглежда, че гласуват...

И те се пръснаха.

– Не разбирам – каза Сергей Иванович, който бе забелязал неуместното държане на брат си, – не разбирам как може човек да бъде лишен до такава степен от всякакъв политически такт. Ето какво нямаме ние, русите. Губернският представител е наш противник, с него ти си amī соchоп* и го молиш да се кандидатира. А граф Вронски... аз няма да го правя свой приятел; той ме покани на обед, но няма да отида; ала той е наш – защо ще си създаваш враг от него? После, ти питах Неведовски дали ще се кандидатира! Това не се прави.

[* Фамилиарен.]

– Ах, аз не разбирам нищо! И всичко това са глупости – мрачно отвърна Левин.

– Казваш, че всичко това са глупости, но щом се заловиш, всичко объркваш.

Левин млъкна и те заедно влязоха в големия салон.

Губернският представител, въпреки че чувствуваше във въздуха подготвения му капан и въпреки че не всички се застъпваха за него, все пак реши да се кандидатира. Всичко в залата млъкна, секретарят гръмогласно обяви, че за губернский представител се кандидатира гвардейският ротмистър Михаил Степанович Снетков.

С чинийки, в които бяха топките, уездните представители отиваха от масите си към губернская маса и изборът започна.

– Сложи я вдясно – прошепна Степан Аркадич на Левин, когато той се приближи до масата заедно с брат си след представителя. Но Левин бе забравил сега съображенията, които му обяснявах, и се страхуваше да не би Степан Аркадич да е сгрешил, като му каза „вдясно“. Нали Снетков е враг. Когато пристъпи до кутията, той държеше топката в дясната си ръка, но като помнели, че е сбъркал, пред самата кутия премести топката в лявата си ръка и очевидно след това я пусна отляво. Вещото лице, което стоеше до кутията и което само по движението на лакътя познаваше кой къде пуца топката, недоволено се намръщи. Той нямате върху какво да упражни своята проникателност.

Всичко утихна и се чу броенето на топките. След това един глас събщи колко са „за“ и колко „против“.

Представителят бе избран със значително мнозинство. Вдигна се врява и всички

стремително се втурнаха към вратата. Снетков влезе, дворяните го наобиколиха и го поздравяваха.

– Е, сега свършено ли е? – обърна се Левин към Сергей Иванович.

– Едва започва – усмихнат каза Свияжски вместо Сергей Иванович. – Кандидатът за представител може да получи повече топки.

Левин пак бе забравил съвсем за това. Едва сега си спомни, че тук имаше някаква тънкость, но му беше досадно да си спомня в какво се състои тя. Той се умърлуши и му се поиска да се измъкне от тая тълпа.

Понеже никой не му обръщаше внимание, пък и, изглежда, не беше нужен никому, незабелязано се запъти към малкия салон, дето закусваха, и почувствува голямо облекчение, като видя отново лакеите. Старчето-лакей му предложи да си хапне нещо и той се съгласи. След като изяде едно кюфте ние с фасул и поприказва с лакея за по-раншните господа, Левин не пожела да се върне в салона, дето му беше толкова неприятно, а отиде да се разходи на балкона.

Балконът беше пълен с пременени дами, които се навеждаха през перилата и се мъчеха да не пропуснат нито една дума от онова, което се говореше долу. Около дамите седяха и стояха прави елегантни адвокати, гимназиални учители с очила и офицери. Навред се говореше за изборите и за това как се бе измъчил представителят и колко хубави бяха разискванията; в една група Левин чу похвала за брат си. Една дама казваше на някакъв адвокат:

– Колко се радвам, че чух Кознишев! За това заслужава да погладува човек. Прелест! Колко ясно и разбрано говори! Във вашия съд никой не говори така. Само Майдел, но и той далеч не е така красноречив.

Левин намери свободно място при перилата, наведе се и остана да гледа и слуша.

Всички дворяни седяха зад преградките по уезди. Посред салона се бе изправил един човек в мундир и с тънък, висок глас обявяваше:

– Кандидатира се за губернский представител на дворянството щабротмистър Евгений Иванович Опухтин!

Настъпи гробно мълчание и се чу слаб старчески глас:

– Отказва се!

– Кандидатира се придворният съветник Пьотр Петрович Бол – пак започна гласът.

– Отказва се! – чу се млад писклив глас.

Отново започваше същото и пак „отказва се“. Така продължи около един час. Облакът на перилата, Левин гледаше и слушаше. Откачало той се учудваше и искаше да разбере какво значи това; после, като се убеди, че не може да го разбере, стана му скучно. След това си спомни голямото озлобление и въннение, което виждаше по всички лица, и му стана тъжно; реши да се махне и тръгна надолу. Когато минаваше през коридора на балкона, той срещна един умърлушен гимназист с отекли очи, който крачеше насам-натам. А на стълбите срещна една двойка: дама, която бързо тичаше на токовете си, и лекия помощник-прокурор.

– Аз ви казвах, че няма да закъснеее – каза прокурорът в това време, когато Левин се отдръпна, за да стори път на дамата.

Левин беше вече на стълбите при изхода и вадеше от джоба на жилетката номерчето за шубата си, когато секретарят го улови:

– Моля, Константин Дмитрич, гласуват.

Кандидатирал се беше толкова категорично отказалият се Неведовски.

Левин се приближи до вратата на салона; тя беше затворена. Секретарят почука, вратата се отвори и срещу Левин се измъкнаха двама зачервени помешчици.

– Сила нямам вече – каза единият от зачервените помешчици.

Зад помешчиците се провря ли пето на губернский представител. Това лице беше страшно от изнемога и уплаха.

– Нали ти казах да не пущаш никого! – извика той на пазача.

– Отварям да влязат, ваше превъзходителство!

– Господи! – С тежка въздишка, навел глава, губернский представител повлече уморено белите си панталони през средата на салона към голямата маса.

Издигнаха кандидатурата на Неведовски, както и беше подготвено, и той бе избран за губернский представител. Мнозина бяха весели, мнозина – доволни, щастливи,

мнозина – във възторг, мнозина – недоволни и нещастни. Губернският представител беше в отчаяние, което не можеше да скрие. Когато Неведовски излезе от салона, тълпата го заобиколи и възторжено вървеше подире му, също както първия ден вървеше след губернатора, който бе открил изборите, и също както вървеше след Снетков, когато бяха го избрали.

XXXI

Тоя ден новоизбраният губернский представител и мнозина от тържествуващата партия на новите обядваха у Вронски.

Вронски бе дошъл на изборите не само защото му бе скучно на село и трябваше да упражни правата си за свобода пред Ана, но и за да се отплати на Свияжски, като го подкрепи в изборите, за всичките му грижи към него през време на земските избори и най-вече за да изпълни строго всичките си задължения на дворянин и земевладелец, за какъвто беше се обявил. Но той никак не очакваше, че изборите така ще го погълнат, така ще засегнат слабото му място и че толкова добре ще може да върши тая работа. В кръга на дворяните той беше съвсем нов човек, но очевидно имаше успех и не грешеше, като мислеше, че е добил вече влияние между тях. На влиянието му помагаша неговото богатство и знатност; прекрасното помещение в града, отстъпено му от стария познайник Ширков, който се занимаваше с финансови сделки и бе открил процъфтяващата банка в Кашин; отличният готвач на Вронски, доведен от село; приятелството му с губернатора, който му беше колега, и то покровителствуван колега; и най-вече – простите му, еднакви към всички обноси, които много скоро накараха повечето от дворяните да променят мнението си за неговата мнима гордост. Той сам чувствуваше, че освен тоя смахнат господин, женен за Кити Шчербацкая, който *à propos de bottles**, с комична злоба му наприказва куп неуместни глупости, всеки дворянин, с когото се запознаваше, ставаше негов привърженик. Вронски ясно виждаше, а и другите признаваха това, че за успеха на Неведовски бе помогнал твърде много той. И сега на трапезата у дома си, празнувайки избирането на Неведовски, той изпитваше приятно чувство на тържество за своя избраник. Самите избори така го бяха увлекли, че реши за следващите три години, ако бъде женен, и той да се кандидатира – също както, след като спечелеше наградата чрез жокея, му се искаше да се състезава в конните надбягвания.

[* Ни в клин, ни в ръкав.]

Сега именно се празнуваше победата на жокея. Вронски седеше начело на трапезата, от дясната му страна седеше младият губернатор, генерал от свитата. За всички други, както бе видял Вронски, той беше господар на губернията, бе открил тържествено изборите, бе произнесъл реч и бе възбудил и уважение, и раболепие у мнозина; за него обаче той беше Маслов Катка – такъв беше прякорът му в Пажеския корпус, – който се смущаваше пред него и когото Вронски се мъчеше *mettre à son aise**. От лявата му страна седеше Неведовски с младото си непоколебимо и ядовито лице. С него Вронски се държеше просто и с уважение.

[* Да окуражи.]

Свияжски понасяше весело неуспеха си. Това дори не беше неуспех за него, както сам той каза, обръщайки се с чаша в ръка към Неведовски: не можеше да се намери по-добър представител на това ново направление, което дворянството трябва да вземе. И затова всичко честно, както каза той, стои на страната на днешния успех и го чествува.

Степан Аркадич също се радваше, че е прекарал весело времето и че всички са доволни. През време на отличния обед се разправяха епизоди от изборите. Свияжски комично предаде съзливата реч на губернский представител и като се обърна към Неведовски, отбеляза, че негово превъзходителство ще трябва да избере друга, по-сложна от сълзите контрола на сумите. Друг шеговит дворянин разправи как за бала у губернский представител били изписани лакеи в чорапи и как сега ще трябва да си ги изпатрат обратно, ако новият губернский представител не даде бал с лакеи в чорапи.

На трапезата непрекъснато се обръщаха към Неведовски и казваха: „Нашият губернский представител“ и „ваше превъзходителство“.

Казваха тия думи със същото удоволствие, с каквото наричат младата омъжена

жена мадаме и по името на мъжа ѝ. Неведовски си даваше вид, че не само е равнодушен, но и презира това звание, а очевидно беше, че е щастлив и се въздържа да не изрази възторг, който не подхожда за тая нова, либерална среда, в която се намираха всички.

През време на обета изпратиха няколко телеграми до хора, които се интересуваха от хода на изборите. И Степан Аркадич, комуто беше много весело, изпрати до Даря Александровна телеграма със следното съдържание: „Неведовски е избран с дванадесет гласа. Поздравявам те. Предай.“ Той я продиктува гласно, като забеляза: „Трябва да ги зарадваме.“ А Даря Александровна, след като получи телеграмата, само въздъхна за похарчената рубла и разбра, че телеграмата е била изпратена в края на обета. Тя знаеше, че в края на обетите Стива има слабост „faire jouer le télégraphe“*.

[* Да злоупотребява с телеграфа.]

Всичко, заедно с отличния обет и вината, доставени не от руски търговец, а направо от чужбина, беше благородно, просто и весело. Свияжски беше подбрал обществото от двадесет и пет души измежду съмишлениците, либерални, нови дейци и заедно с това остроумни и порядъчни. Дигаха тостове, също полушеговити, и за новия губернский представител, и за губернатора, и за банковия директор, и за „нашия любезен домакин“.

Вронски беше доволен. Той никак не очакваше такъв мил тон в провинцията.

В края на обета стана още по-весело. Губернаторът помоли Вронски да отидат на концерт, уреждан в полза на _братството_ от жена му, която искаше да се запознае с него.

– Там где има бал и ти ще видиш кашата хубавица. Наистина забележително.

– Not in my line* – отвърна Вронски, който обичаше тоя израз, но се усмихна и обеща да отиде.

[* Не е от моята компетентност.]

Едва преди да станат от трапезата, когато всички запушиха, камериерът на Вронски се приближи до него с писмо на поднос.

– От Воздвиженско с нарочен пратеник – каза той с многозначителен израз.

– Чудно колко прилича на помощник-прокурора Свентицки – каза на френски един от гостите за камериера, докато Вронски намръщен четеше писмото.

Писмото беше от Ана. Той знаеше съдържанието му още преди да го прочете. Предполагайки, че изборите ще свършат за пет дни, той бе обещал да се върне в петък. Днес беше събота и той знаеше, че писмото съдържа укори, задето не се е върнал навреме. Писмото, което бе изпратил вчера вечерта, сигурно не беше стигнало още.

Съдържанието беше същото, както очакваше, но формата беше неочаквана и особено неприятна за него.

„Ани е много болна, лекарят казва, че може да е възпаление. Сама не мога да се справя. Княжна Варвара не е помощница, а пречка. Чаках те завчера, вчера и сега изпращам човек да научи де си и какво правиш. Искях да дойда, но се отказах, като зная, че ще ти бъде неприятно. Прати някакъв отговор, за да зная какво да правя.“

Детето било болно, а тя искала да дойде. Дъщерята била болна, а пък пише с такъв враждебен тон.

Това невинно веселие след изборите и тая мрачна, тежка любов, при която трябваше да се върне, поразиха Вронски с противоположността си. Но трябваше да замине и с първия влак през нощта той си замина.

XXXII

Преди още Вронски да замине за изборите, Ана бе обмислила, че сцените, които се повтаряха помежду им при всяко негово заминаване, могат само да го охладят, а не да го привържат към нея, и реши да направи всички възможни усилия над себе си, за да понася спокойно раздялата. Но студеният строг поглед, с който той я погледна, когато дойде да ѝ съобщи за заминаването, я оскърби и още преди да бе заминал,

спокойствието ѝ бе вече нарушено.

Когато отпосле в самотата си мислеше за този поглед, който изразяваше право на свобода, тя както винаги стигна до едно – съзнание за своето унижение. „Той има право да отиде когато и където си иска. И не само да отиде, но и да ме остави. Има всички права, а аз нямам никакви. И понеже знае това, той не трябваше да го направи. Но какво направи той?... Погледна ме студено, строго. Разбира се, това е неопределимо, неосезаемо, но това нещо го нямаше по-рано и този поглед значи много нещо – мислеше тя. – Този поглед показва, че той започва да изстива.“

И макар да бе убедена, че той започва да изстива, все пак нямаше какво да прави, не можеше да промени с нищо отношението си към него. Също както и по-рано тя можеше да го задържи само с любовта и привлекателността си. И също както по-рано със занимания през деня и с морфин нощем можеше да заглуши страшните мисли какво ще стане, ако я разлюби. Наистина имаше още едно средство: не да го задържи – в това отношение тя не искаше нищо друго освен любовта му, – а да се сближи с него, да бъде в такова положение, че той да не я напусне. Това средство беше разводът и бракът. И тя започна да го желае и реши да се съгласи още при първия случай, когато той или Стива ѝ заприказват за това.

С такива мисли Ана прекара без него пет дни, дните, през които той трябваше да отсъства.

Разходките, разговорите с княжна Варвара, посещенията в болницата и главно четенето, четенето на книги една след друга поглъщаха времето ѝ. Но на шестия ден, когато кочияшът се върна сам, тя почувствува, че не е в състояние да заглуши с нищо мисълта си за него и за това какво прави там. В същото време се разболя дъщеря ѝ. Ана започна да се грижи за нея, но и това не я развличаше, толкова повече, че болестта не беше опасна. Колкото и да се мъчеше, тя не можеше да обича това момиченце, но не можеше и да се преструва, че го обича. Надвечер този ден, останала сама, Ана почувствува такъв страх за него, че реши да заминее за града, но след като размисли добре, написа онова противоречиво писмо, което Вронски получи и което тя бе изпратила с нарочен пратеник, без да го препрочете. На другата сутрин получи неговото писмо и се разкай, че му е писала. С ужас очакваше да се повтори този строг поглед, с който той я стрелна при заминаването, особено когато ще научи, че момиченцето не е било тежко болно. Но все пак се радваше, че му е писала. Сега Ана вече си признаваше, че той се отегчава при нея, че със съжаление захвърля свободата си, за да се върне при нея, и въпреки това се радваше, че той ще си дойде. Нека се отегчава, но ще бъде тук при нея, за да може тя да го вижда и да знае всяко негово движение.

Тя седеше в приемната, под лампата, с една нова книга от Тен и четеше, като се заслушваше в шума на вятъра навън и очакваше всеки миг пристигането на колата. Няколко пъти ѝ се стори, че чува тропот на колела, но се бе излъгала; най-после се чу не само тропането на колелата, но и викът на кочияша, и глух звук в покрития вход. Дори княжна Варвара, която нареждаше картите, потвърди това и Ана, пламнала, стана, но вместо да отиде долу, както по-рано бе ходила на два пъти, тя се спря. Изведнъж я досрамя за своята измама, но най-много я достраша как ще я посрещне той. Чувството на обида беше вече минало; тя се страхуваше само от неговия израз на недоволство. Спомни си, че от два дни вече дъщеря ѝ е съвсем здрава. Дори я доядя на нея, че се бе оправила тъкмо в това време, когато бе изпратено писмото. След това си спомни за него, че той е тук, цял, с ръцете си, с очите си. Чу гласа му. И като забрави всичко, радостно изтича насреща му.

– Е, как е Ани? – плахо каза той отдолу, като гледаше тичащата насреща му Ана.

Той седеше на стола и лакеят събуваше топлия му ботуш.

– Нищо, по-добре е.

– А ти? – каза той като се отърсваше.

Тя улови с двете си ръце ръката му и я потегли към талията си, без да сменя очи от него.

– Е, много се радвам – каза той, като оглеждаше студено нея, прическата ѝ, роклята ѝ, която той знаеше, че е облякла заради него.

Всичко това му се харесваше, но то му се бе харесвало вече толкова пъти! И върху лицето му се изписа опя строг каменен израз, от който тя толкова много се

страхуваше.

– Е, много се радвам. А ти здрава ли си? – каза той, като избърса с кърпичка мократа си брада и целуна ръката ѝ.

„Все едно – мислеше тя, – само да е тук, а когато е тук, той не може, не смее да не ме обича.“

Вечерта мина щастливо и весело в присъствието на княжна Варвара, която му се оплака, че докато го нямало, Ана вземала морфин.

– Но какво да правя? Не можех да спя... Пречеха ми мислите. Когато той е тук, никога не вземам. Почти никога.

Той разправи за изборите и с въпросите си Ана умееше да го наведе тъкмо на онова, което го радваше – на успеха му. Тя му разправи всичко, което го интересуваше у дома. И всичките ѝ сведения бяха най-радостни.

Но късно вечерта, когато останаха сами, Ана, виждайки, че го е завладяла отново напълно, поиска да заличи тежкото впечатление от погледа му заради писмото. Тя каза:

– Признай, че те е било яд, когато получи писмото, и не ми повярва, нали?

Още щом каза това, тя разбра, че колкото и любовно да бе разположен сега към нея, той не бе ѝ простил.

– Да – каза той. – Писмото беше толкова странно! Хем Ани била болна, хем си искала да дойдеш.

– Всичко това бе истина.

– Но аз не се съмнявам.

– Не, съмняваш се. Виждам, че си недоволен.

– Нито за миг. Наистина недоволен съм само от това, че ти сякаш не искаш да допуснеш, че има задължения...

– Задължения да отидеш на концерт...

– Но да не говорим – каза той.

– Защо да не говорим?

– Искам само да кажа, че могат да се случат непредвидени работи. Ето сега ще трябва да замина за Москва по делото за къщата... Ах, Ана, защо си толкова раздражителна? Нима не знаеш, че аз не мога да живея без тебе?

– Но ако е така – каза Ана и гласът ѝ изведнъж се промени, – ти се измъчваш от този живот... Да, ти си дойдеш за един ден и пак гледаш да заминеш, както правят...

– Ана, това е жестоко. Аз съм готов да дам целия си живот...

Но тя не го слушаше.

– Щом ще заминеш за Москва, и аз ще дойда. Няма да остана тук. Ние трябва или да се разделим, или да живеем заедно.

– Та ти знаеш, че това е единственото ми желание. Но заради това...

– Трябва развод ли? Аз ще му пиша. Виждам, че не мога да живея така... Но ще дойда с тебе в Москва.

– Сякаш ме заплашваш. Та аз не желая нищо така много, както да не се разделям с тебе – усмихнат каза Вронски.

Но когато каза тия нежни думи, в очите му блесна не само студеният, но и зъл поглед на преследван и ожесточен човек.

Тя видя този поглед и разбра правилно значението му.

„Щом е така, това е нещастие!“ – казваше той му поглед. Това беше едно минутно впечатление, но тя не го забрави никога вече.

Ана писа писмо до мъжа си, в което го молеше за развод, и в края на ноември, след като се разделиха с княжна Варвара, която трябваше да отпътува за Петербург, тя замина заедно с Вронски за Москва. В очакване да получат всеки ден отговор от Алексей Александрович, а след това и развод, те се настаниха сега заедно като съпрузи.

Седма част

I

От три месеца вече Левини живееше в Москва. Отдавна вече бе минал срокът,

когато, според най-точните пресмятания на сведущи в тия работи хора, Кити трябваше да роди; а тя все още носеше бременността и по нищо не личеше, че времето е по-близо сега, отколкото преди два месеца. И лекарят, и акушерката, и Доли, и майка ѝ, и особено Левин, който не можеше без ужас да си помисли за приближаващото, започваха да изпитват нетърпение и безпокойство; само Кити се чувствуваше напълно спокойна и щастлива.

Сега тя ясно съзнаваше, че у нея се заражда едно ново чувство на любов към бъдещото, а за нея донейде и настоящо дете и с наслада се вслушваше в това чувство. Сега това дете не беше вече само частица от нея, а понякога живееше и свой, независим от нея живот. Често пъти ѝ ставаше неприятно от това, но едновременно ѝ се искаше да се смее при тая странна нова радост.

Всички, които тя обичаше, бяха при нея и всички бяха така добри към нея, така ѝ угаждаха, така ѝ се виждаше всичко приятно, че ако не знаеше и не чувствуваше, че това трябва да свърши скоро, тя не би и желала по-добър и по-приятен живот. Само едно разваляше прелестта на тоя живот, а именно – че мъжът ѝ не беше оня, какъвто тя го обичаше и какъвто беше на село.

Тя обичаше неговия спокоен, ласкав и гостоприемен тон в село. А в града той постоянно изглеждаше неспокоен и нащрек, сякаш се страхуваше да не би някой да го обиди и главно да не обиди нея. Там, на село, той очевидно знаеше, че е на мястото си, за никъде не бързаше и никога не стоеше без работа. А тук, в града, постоянно бързайте, сякаш да не пропусне нещо, и нямаше какво да прави. И на нея ѝ бе жал за него. Тя знаеше, че на другите той не се вижда жалък; напротив, когато го наблюдаваше в обществото, както понякога наблюдават любимия човек, стараяйки се да го видят като чужд, за да си дадат отчет за впечатлението, което прави на другите, Кити виждаше, дори със страх за ревността си, че той не само не е жалък, но е и много привлекателен със своята донейде старомодна порядъчност, със срамежливата си учтивост към жените, със силната си фигура и с особеното си, както ѝ се струваше, изразително лице. Но тя го виждаше не отвън, а отвътре; виждаше, че тук той не е истинският; иначе не можеше да определи състоянието му. Понякога в душата си тя го укоряваше, че не умее да живее в града, а понякога съзнаваше, че за него е наистина трудно да уреди тук живота си така, че да бъде доволен от него.

И наистина, какво трябваше да прави той? На карти не обичаше да играе. В клуба не ходеше. Да дружи с весели мъже като Облонски, тя знаеше сега какво значи... това значеше да пие и след пиенето да ходи някъде. Тя не можеше да помисли без ужас къде ходят в такива случаи мъжете. Да ходи в обществото? Но тя знаеше, че в такъв случай трябва да намира удоволствие в сближаването с млади жени, и не можеше да иска това. Да седи у дома си при нея, майка ѝ и сестрите ѝ? Но колкото и да ѝ бяха приятни и весели тия все едни и същи разговори – „Алини-Надини“, както наричаше тия разговори между сестрите старият княз, – тя знаеше, че сигурно му е скучно да ги слуша. Но какво му оставаше да прави? Да продължи да пише книгата си? Той се опита да прави това и отначало ходеше в библиотеката да търси цитати и справки за книгата си; но както ѝ казваше, колкото повече не работеше нищо, толкова по-малко време му оставаше. А освен това ѝ се оплакваше, че тук бе разговарял прекалено много за книгата си и затова всичките му мисли за нея са се объркали и са изгубили интерес.

Единствената полза от тоя градски живот беше, че тук в града нямаше никога свади помежду им. Дали защото градските условия бяха други, или защото и двамата бяха станали по-предпазливи и по-благоразумни в това отношение, в Москва помежду им нямаше скарвания поради ревност, от каквито се страхуваха толкова много, когато се преместваха в града.

В това отношение се случи дори едно много важно и за двамата им събитие, а именно срещата на Кити с Вронски.

Старата княгиня Мария Борисовна, кръстница на Кити, която я обичаше много, бе пожелала непременно да я види. Кити поради положението си не ходеше нийде, но сега отиде заедно с баща си у почтената бабичка и там срещна Вронски.

При тая среща Кити можеше да се укори само в това, че за миг, когато видя в цивилните дрехи толкова познатите ѝ някога черти, дъхът ѝ спря, кръвта преля в сърцето ѝ и ярка руменина – тя почувствува това – изби на лицето ѝ. Но това продължи само няколко секунди. Баща ѝ, който нарочно запrikaзва високо с Вронски, още не бе свършил разговора си, когато тя беше вече напълно готова да гледа

Вронски, да говори с него, ако трябва, също така, както говореше с княгиня Мария Борисовна, и главно така, че всичко до последната й интонация и усмивка да бъде одобрено от мъжа ѝ, чието невидимо присъствие тя сякаш чувствуваше над себе си в тоя миг.

Тя размени няколко думи с него, дори спокойно се усмихна на шегата му за изборите, които той нарече „нашият парламент“. (Трябваше да се усмихне, за да покаже, че е разбрала шегата.) Но веднага се обърна към княгиня Мария Борисовна и нито веднъж не го погледна, докато той стана да се сбогува; тогава тя го погледна, но очевидно само защото е неучтиво да не погледнеш човека, когато той се покланя за сбогуване.

Тя беше благодарна на баща си, че не ѝ каза нищо за срещата ѝ с Вронски; но по особената му нежност след посещениято, през време на обикновената им разходка, видя, че той е доволен от нея. А и тя бе довольна от себе си. Никак не бе очаквала, че у нея ще се намери тая сила да задържи нейде в дъното на душата си всички спомени за по-раншното си чувство към Вронски и не само да изглежда, но и да бъде напълно спокойна и равнодушна към него.

Левин се изчерви много повече от нея, когато тя му каза, че е срещнала Вронски у княгиня Мария Борисовна. Много ѝ беше трудно да му каже това, но още по-трудно бе да продължи да говори за подробностите на срещата, защото той не я разпитваше, а само я гледаше намръщен.

– Много съжалявам, че те нямаше – каза тя. – Не че те нямаше в стаята... аз не бих била така естествена в твоето присъствие... Сега се червя много повече, много, много повече – каза тя, като се изчерви до сълзи. – Но да можеше да надзърнеш отнякъде.

Правдивите ѝ очи казаха на Левин, че тя е довольна от себе си и въпреки че бе се изчервила, той веднага се успокои и започна да я разпитва, а тъкмо това тя искаше. Когато той научи всичко, дори и тая подробност, че само в първия миг не е могла да не се изчерви, но отпосле ѝ е било също така просто и леко, както с първия срещнат човек, Левин се развесели напълно и каза, че се радва много за това и сега вече няма да постъпи така глупаво, както на изборите, а ще се помъчи при първа среща с Вронски да бъде колкото може по-любезен.

– Така мъчително е да мислиш, че има един човек почти враг, с когото е тежко да се срещаш – каза Левин. – Много, много съм доволен.

II

– Моля ти се, отбий се у семейство Бол – каза Кити на мъжа си, когато в единадесет часа, преди да излезе от къщи, той ѝ се обади. – Знам, че ще обядваш в клуба, татко те е записал. Ами сутринта какво ще правиш?

– Ще отида само у Катавасов – отвърна Левин.

– Защо толкова рано?

– Той обеща да ме запознае с Метров. Искях да поприказвам с него за моето съчинение, той е известен петербургски учен – каза Левин.

– Да, неговата ли статия толкова хвалеше ти? Е, ами после? – каза Кити.

– Може да се отбия и в съда по делото на сестра ми.

– Ами на концерта? – запита тя.

– Защо ще ходя сам!

– Не, иди; там дават тия нови неща... Това те интересува толкова много! Аз бих отишла непременно.

– Е, във всеки случай ще се отбия у дома преди обед – каза той и погледна часовника си.

– Но облечи си сюртука, та да отидеш право у графиня Бол.

– Непременно ли трябва?

– Ах, непременно! Той е идвал у нас. Какво ти струва пък? Ще се отбиеш, ще седнеш, ще поприказваш пет минути за времето, ще станеш и ще си излезеш.

– Няма да повярваш, толкова съм отвикнал от тия работи, че просто ми е съвестно. Как така? Дошъл чужд човек, седнал, поседял без всякаква работа, попречил им, развалил настроението си и си отишъл.

Кити се засмя.

– Но нали си правил визити като ерген? – каза тя.

– Правил съм, но винаги съм се стеснявал, а сега съм отвикнал дотолкова, че, Бога ми, по-добре да не обядвам два дни, отколкото да направя тая визита. Така ми е съвестно! Все ми се струва, че ще се обидят, ще кажат: защо ли си дошъл без работа?

– Не, няма да се обидят. Аз отговарям за това – каза Кити, като го погледна засмяна в лицето. Тя улови ръката му. – Хайде, сбогом... Отбий се, моля ти се.

Той искаше вече да излезе, след като целуна ръка на жена си, когато тя го спря.

– Костя, знаеш ли, че са ми останали само петдесет рубли.

– Нищо, ще се отбия да взема от банката. Колко? – каза той с познатия за нея израз на недоволство.

– Не, почакай. – Тя задържа ръката му. – Да си поприказваме, това ме безпокои. Струва ми се, не харча за нищо излишно, а парите се топят. Има нещо, което не е в ред.

– Ни най-малко – каза той, като се закашля и я гледаше изпод вежди.

Тя познаваше това кашляне. То бе признак на силното му недоволство, но не от нея, а от себе си. Той наистина беше недоволен, но не от това, че бяха похарчили много пари, а защото му напомнят за онова, което той иска да забрави, понеже знае, че в това има нещо нередно.

– Аз поръчах на Соколов да продаде пшеницата и да вземе аванс срещу мелницата. Във всеки случай ще имаме пари.

– Не, но аз се страхувам, че изобщо много...

– Ни най-малко, ни най-малко – повтори той. – Хайде, сбогом, миличка.

– Не, право да ти кажа, понякога съжалявам, че послушах мама. Колко хубаво щеше да бъде на село! А тук ви измъчих всички и харчим толкова пари.

– Ни най-малко, ни най-малко. Откак съм женен, нито веднъж не се е случвало да кажа, че би било по-добре иначе, отколкото е...

– Истина ли? – каза тя и го гледаше в очите.

Той каза това, без да мисли, само за да я утеши. Но когато я погледна и видя, че тия правдиви мили очи са устремени въпросително към него, той повтори същото вече искрено. „Аз съвсем забравям за нея“ – помисли той. И си спомни за онова, което ги очакваше така скоро.

– А скоро ли? Как чувствуваш? – прошепна той, като я улови за двете ръце.

– Аз съм мислила толкова пъти, че сега не мисля и не зная нищо.

– И не те ли е страх?

Тя се усмихна презрително.

– Никак.

– Ако има нещо, аз съм у Катавасов.

– Не, нищо няма да има, не мисли. Аз ще отида с татко да се разходя на булеварда. Ще се отбием у Доли. Ще те чакам преди обед. Ах, да! Знаеш ли, че положението на Доли става съвсем невъзможно? Задлъжняла е до гуша, а няма пари. Вчера приказвахме с мама и Арсений (така тя наричаше мъжа на сестра си Лвова) и решихме вие двамата да се карате на Стива. Това е абсолютно невъзможно. С татко не може да се говори... Но ако ти и той...

– Но какво можем да направим ние? – каза Левин.

– Все пак ти ще отидеш у Арсений, поговори с него; той ще ти каже какво сме решили.

– Добре, с Арсений аз съм съгласен предварително на всичко. Ще се отбия при него. Впрочем ако отида на концерт, ще отидем с Натали. Е, сбогом.

На външната стълба старият, още ерген, слуга Кузма, който се грижеше за домакинството в града, спря Левин.

– Подковахме Красавчик (това беше левият кон от впряга, докаран от село), но все куца – каза той. – Какво ще заповядате?

На първо време в Москва Левин се интересуваше от конете, докарани от село. Искаше му се да уреди тоя въпрос колкото може по-добре и по-евтино; но оказа се, че собствените коне струват по-скъпо от файтонджийските и затова все пак наемаха файтон.

– Изпрати да извикат ветеринаря; сигурно има нещо натъртено.

– Добре, ами за Катерина Александровна? – запита Кузма.

Сега вече Левин не се учудваше така много, както беше на първо време от живота му в Москва, че за да отидат от Воздвиженка до Сивцев Вражек, трябваше да впрягат в тежката карета два силни коня, да карат каретата четвърт верста по разкаляния сняг и да стоят там четири часа, след като са заплатили за това пет рубли. Сега вече това му се виждаше естествено.

– Кажи на файтонджията да впрегне в нашата карета – каза той.

– Слушам, господарю.

И след като разреши, благодарение на градските условия, така просто и лесно затруднението, което в село би изисквало толкова личен труд и внимание, Левин излезе на външния вход, извика един файтонджия, качи се и замина за улица Никитска. По пътя не мислеше вече за парите, а размишляваше как ще се запознае с петербургския учен, който се занимаваше със социология, и какво ще говори с него за книгата си.

Тия странни за селския жител непроизводителни, но неизбежни разходи, които му се налагаха от всички страни, поразяваха Левин само на първо време в Москва. Но сега той бе свикнал вече с тях. В това отношение с него се случи онова, което, както казват, се случва с пияниците: първата чашка изпиваш трудно, втората – по-лесно, а след третата – вървят една след друга. Когато разменяше първата сторублева банкнота, за да купи ливреи на лакея и вратаря, Левин неволно съобрази, че тия никому ненужни, но неизбежно необходими ливреи, ако се съди от учудването на княгинята и Кити, когато той загатна, че може и без ливреи – че тия ливреи ще струват двама летни работници, сиреч около триста работни дни от Великден до Заговезни, и то всеки ден тежка работа от ранни зори до късна вечер, – тая сторублева банкнота все още трудно се отскубна от ръцете му. Но следващата банкнота, разменена за купуване на провизии, за да поканят на обед роднини, което струваше двадесет и осем рубли, макар и да накара Левин да си спомни, че двадесет и осем рубли са девет четвъртини овес, който с потене и пшкане косяха, връзваха, вършееха, отвяваха, отсяваха и насипваха – тая следваща банкнота той даде все пак по-лесно. А сега разменяните банкноти отдавна вече не предизвикваха такива мисли и вървяха една след друга. Дали трудът, употребен за придобиване на парите, отговаря на удоволствието, което дава купеното с тях – това съображение отдавна бе забравено. Забравена беше и стопанската сметка, че има известна цена, под която не бива да се продава известно количество жито. Ръжта, за цената на която той толкова дълго държеше, бе продадена петдесет копейки по-евтино крината, отколкото даваха за нея преди един месец. Дори и сметката, че при такива разходи не могат да прекарат цяла година без дългове – и тая сметка нямаше вече никакво значение. Искаше се само едно: да има пари в банката, без да се пита откъде са те, така че да знаят винаги с какво ще купят говеждо за утре. И досега тая сметка за него беше в ред; той имаше винаги пари в банката. Но сега парите в банката се бяха свършили и той не знаеше добре откъде ще ги вземе. И тъкмо това бе развалило за миг настроението му, когато Кити му напомни за пари; но той нямаше време да мисли за това. Седеше във файтона и размишляваше за Катавасов и за предстоящото си запознаване с Метров.

III

При това си идване в Москва Левин отново се сближи с някогашния си другар от университета, професор Катавасов, с когото не бе се виждал от женитбата си. Катавасов му беше приятен с яснотата и простотата на светогледа си. Левин мислеше, че яснотата в Катавасовия светоглед произтича от бедността на неговата натура, а Катавасов мислеше, че непоследователността на Левиновите мисли произтича от недостиг на дисциплина на ума му; но яснотата на Катавасов беше приятна на Левин, а изобилието на недисциплинирани мисли у Левин беше приятно на Катавасов и те обичаха да се срещат и спорят.

Левин бе прочел на Катавасов някои места от съчинението си и те му се харесаха. Вчера Катавасов срещна Левин на една публична лекция и му каза, че известният Метров, чиято статия бе харесала на Левин, се намира в Москва и бил се заинтересувал много от онова, което Катавасов му казал за съчинението на Левин, и

че Метров ще бъде у дома му утре в единадесет часа и ще му бъде много приятно да се запознае с него.

– Наистина се поправяте, драги, приятно ми е, че ви виждам – каза Катавасов, като посрещна Левин в малката приемна. – Чувам звънеца и мисля: не може да бъде да идва навреме... Е, как ви се струват черногорците? Родени за войници.

– Но какво има? – попита Левин.

Катавасов накратко му съобщи последните новини и след като влязоха в кабинета, запозна Левин с един среден на ръст, набит, с много приятна външност човек. Беше Метров. За късо време разговорът се спря върху политиката и върху това как гледат висшите кръгове в Петербург на последните събития. Метров предаде наученото от сигурен източник, което по този случай било казано уж от императора и един от министрите. А Катавасов бил чул също като сигурно, че императорът казал съвсем друго. Левин се помъчи да измисли такова положение, при което можеше да бъде казано и едното, и другото, и разговорът на тая тема се прекрати.

– Той почти е написал една книга за естествените, условия на работника по отношение на земята – каза Катавасов. – Аз не съм специалист, но като естественик, харесва ми това, че той не взема човечеството като нещо извън зоологическите закони, а, напротив – вижда неговата зависимост от средата и в тая зависимост търси законите на развитието.

– Това е много интересно – каза Метров.

– Собствено аз бях започнал да пиша селскостопанска книга, но понеже се залових с главното оръдие на селското стопанство, работника – каза Левин, като се изчерви, – неволно стигнах до съвсем неочаквани резултати.

И предпазливо, сякаш опитваше почвата, Левин започна да излага възгледите си. Той знаеше, че Метров бе написал статия против общоприетото политико-икономическо учение, но не знаеше до каква степен може да се надява на съчувствието му към новите си възгледи и не можеше да отгатне това по умното и спокойно лице на учения.

– Но в какво виждате особените качества на руския работник? – каза Метров. – Дали в неговите, така да се каже, зоологически качества или в ония условия, в които той се намира?

Левин видя, че в този въпрос се изказваше вече една мисъл, с която не бе съгласен; но той продължи да излага мисълта си, която се състоеше в това, че руският работник има съвсем различен от другите народи възглед за земята. И за да докаже това положение, побърза да прибави, че според него този възглед на руския народ произтича от съзнанието му за своето призвание да засели грамадни свободни пространства на изток.

– Лесно е човек да се заблуди, ако вади заключение от общото призвание на народа – каза Метров, като прекъсна Левин. – Състоянието на работника винаги ще зависи от отношението му към земята и капитала.

И без да остави вече Левин да довърши мисълта си, Метров започна да му излага особеността на учението си.

В какво се състоеше особеността на учението му, Левин не разбра, защото не се и мъчеше да разбере; той виждаше, че въпреки статията си, в която опровергаваше учението на икономистите, и Метров като другите гледа все пак на положението на руския работник само от гледище на капитала, работната заплата и рентата. Макар че трябваше да признае, че в източната, най-голяма част на Русия рентата е още нула, че за девет десети от осемдесетмилионното руско население работната заплата се състои само в изхранване на хората и че капиталът още не съществува другояче освен във вид на най-първобитни оръдия, все пак той разглеждаше всеки работник само от това гледище, при все че в много отношения не се съгласяваше с икономистите и имаше своя нова теория за работната заплата, която теория именно изложи на Левин.

Левин слушаше неохотно и отначало възразяваше. Искаше му се да прекъсне Метров, за да каже една своя мисъл, която според него трябваше да направи излишно по-нататъшното изложение. Но по-късно, като се убеди, че до такава степен гледат различно на работата, че никога няма да се разберат, той престана да противоречи и само слушаше. Въпреки че сега съвсем не го интересуваше това, което казваше Метров, той все пак изпитваше известно удоволствие, като го слушаше. Самолюбието му бе поласкано от това, че такъв учен човек така охотно, с такова внимание и доверие към Левиновото познаване на предмета му излагаше мислите си, като от време из време

посочваше само със загатване цялата страна на работата. Той приписваше това на своето достойнство, понеже не знаеше, че Метров, след като бе приказвал с всичките си близки, особено охотно говореше по този въпрос с всеки нов човек, пък и изобщо говореше особено охотно с всички по занимаващия го, още неясен за самия него въпрос.

– Но ние ще закъснеем – каза Катавасов, като погледна часовника, щом Метров свърши изложението си.

– Да, днес в Дружеството на любителите има заседание по случай петдесетгодишния юбилей на Свинтич – отговори Катавасов на въпроса на Левин. – Ние с Пьотр Иванович се готвехме да отидем. Обещал съм да чета за неговите съчинения по зоология. Елате с нас, много е интересно.

– Да, наистина време е – каза Метров. – Елате с нас, а оттам, ако искате, ще отидем у дома. Много бих искал да чуя вашето съчинение.

– Не, защо? То още не е довършено. Но на заседанието ще дойда с удоволствие.

– Е, драги, чухте ли? Изказа особено мнение – каза Катавасов, който в другата стая обличаше фрака си.

И започна разговор по университетския въпрос.

Тая зима университетският въпрос беше много важно събитие в Москва. Тринайсет стари професори в съвета не бяха приели мнението на младите; младите бяха изказали особено мнение. Това мнение според едни беше ужасно, а според други беше най-естествено и правилно мнение и професорите се разделиха на две партии.

Едни, към които принадлежеше Катавасов, виждаха в противната страна фалш, донос и измама; други – детинщина и неуважение към авторитетите. Макар че не принадлежеше към университета, откакто бе в Москва, Левин няколко пъти вече бе слушал и говорил по тая работа и бе си съставил мнение за нея; той взе участие в разговора, който продължи и на улицата, докато тримата стигнаха до стария университет.

Заседанието бе започнало вече. Около покритата със сукно маса, до която седнаха Катавасов и Метров, седяха шест души и единият от тях, наведен отблизо над ръкописа, четеше нещо. Левин седна на един от празните столове край масата и шепнешком попита седналия до него студент какво четат. Студентът изглежда недоволен Левин и каза:

– Биография.

Макар че Левин не се интересуваше от биографията на учения, но неволно слушаше и научи интересни и нови неща за живота на знаменития учен.

Когато четецът свърши, председателят му благодари и прочете изпратените му стихове от поета Мент по случай този юбилей и каза няколко благодарствени думи за стихотвореца. След това с високия си креслив глас Катавасов прочете своите бележки върху научните трудове на юбиляра.

Когато Катавасов свърши, Левин погледна часовника си, видя, че е вече два часа и помисли, че до концерта няма да успее да прочете съчинението си на Метров, пък и сега вече не му се искаше да прави това. През време на четенето той мислеше и за проведения разговор. Сега му беше ясно, че макар мислите на Метров може да имат значение, и неговите мисли също имат значение; тия мисли могат да се уяснят и да доведат до нещо само когато всеки работи отделно в избрания път, а от споделяне на тия мисли не може да излезе нищо. И след като реши да се откаже от поканата на Метров, в края на заседанието Левин се приближи до него. Метров запозна Левин с председателя, с когото разговаряха за политическите новини. При това Метров разправи на председателя същото, което бе разправил на Левин, а Левин направи същите бележки, които бе направил вече тая сутрин, но за разнообразие изказа и едно свое ново мнение, което в момента му хрумна. След това заприказваха пак по университетския въпрос. Понеже Левин бе чул вече всичко това, побърза да каже на Метров, че за съжаление не може да се възползува от поканата му, сбогува се и се запъти към Лвов.

IV

Лвов, женен за Натали, сестрата на Кити, бе прекарал целия си живот в

столиците и в чужбина, дето бе получил и възпитанието си, и служеше като дипломат.

Миналата година той напусна дипломатическата служба, но не поради някоя неприятност (той никога и с никого не бе имал неприятности), и мина на служба в дворцовото ведомство в Москва, за да може да даде най-добро възпитание на двете си момчета.

Въпреки напълно противоположните им навици и възгледи и въпреки че Лвов беше по-стар от Левин, тая зима те се сближиха много и се обикнаха.

Лвов си беше в къщи и Левин влезе при него без предупреждение.

В домашен сюртук с колан, с кожени пантофи, Лвов седеше в креслото и с ринсепез със сини стъкла четеше книга, сложена на пюпитър, като държеше предпазливо настрана с красивата си ръка изгоряла до половината пура.

Когато той видя Левин, неговото прекрасно, изтънчено и още младо лице, на което къдравите блестящи сребърни коси придаваха още по-благороден израз, светна в усмивка.

– Прекрасно! Аз исках да изпратя някого у вас. Е, как е Кити? Седнете тук, по-удобно е... – Той стана и приближи люлеещия се стол. – Четохте ли последния циркуляр в Journal de St.-Petersbourg? Аз го намирам отличен – каза той с донейде френски акцент.

Левин разправи това, което според Катавасов се говори в Петербург, и след като поприказваха за политика, разказа му за запознаването си с Метров и за отиването си на заседанието. Това нещо заинтересува много Лвов.

– Завиждам ви, че имате достъп в тоя интересен учен свят – каза той. И след като се разприказва както обикновено, веднага премина на по-удобния за него френски език. – Наистина нямам и време. И службата, и занятията ми с децата ме лишават от това; а освен това не се срамувам да кажа, че и образованието ми е твърде недостатъчно.

– Аз не мисля така – усмихнат каза Левин и както винаги се трогна от неговото ниско мнение за себе си, което той си бе съставил съвсем искрено, а не от желание да изглежда или дори да бъде скромнен.

– Ах, разбира се! Сега аз чувствавам колко малко съм образован. Дори за възпитанието на децата си трябва да опресня много неща в паметта си и просто да се уча. Защото не е достатъчно да има учители, трябва да има и наблюдател, както във вашето стопанство е необходимо да има работници и надзирател. Ето чета тая работа – той показва граматиката на Буслаев, сложена на пюпитъра, – искат го от Миша, а то е толкова трудно... Я ми обяснете. Тук той казва...

Левин искаше да му обясни, че това нещо не може да се разбере, а трябва да се заучи; но Лвов не се съгласи с него.

– Но вие се присмивате на тия работи!

– Напротив, не можете да си представите как, като ви гледам, аз се уча винаги на онова, което ми предстои, а именно възпитанието на децата.

– Няма какво да се учите – каза Лвов.

– Зная само – каза Левин, – че не съм виждал по-добре възпитани деца от вашите и не бих желал по-добри от тях.

Лвов видимо искаше да се сдържи да не издаде радостта си, но цял светна в усмивка.

– Само дано са по-добри от мене. Това е всичко, което желая. Вие не знаете – започна той – какъв труд се иска за такива деца, които, като моите, бяха занемарени от тоя живот в чужбина.

– Ще насмогнете. Те са толкова способни деца. Главното е нравственото възпитание. Тъкмо на това се уча, като гледам вашите деца.

– Вие казвате – нравствено възпитание. Не можете да си представите колко трудно е това! Едва сте се справили с някоя лоша черта, проявяват се други и пак борба. Ако не беше опората в религията – помните ли, ние сме говорили за това, – без тая помощ никой баща само със своите сили не би могъл да възпитава.

Тоя разговор, който винаги интересуваше Левин, бе прекъснат от хубавицата Наталия Александровна, която влезе, облечена вече за излизане.

– А пък аз не знаех, че сте тук – каза тя и очевидно не само не съжеляваше, но дори се радваше, че е прекъснала тоя разговор, който ѝ бе отдавна познат и бе ѝ омръзнал. – Е, как е Кити? Днес аз ще обядвам у вас. Виж какво, Арсений – обърна се

тя към мъжа си, – ти ще вземеш каретата...

И мъжът и жената започнаха да обсъждат как ще прекарат деня. Понеже мъжът трябваше да отиде да посрещне някого по служба, а жената – на концерт и на публично заседание на югоизточния комитет, трябваше да решат и обмислят много неща. Като свой човек, Левин беше длъжен да вземе участие в тия планове. Решено бе Левин и Натали да отидат на концерта и на публичното заседание, а оттам да изпратят каретата в кантората за Арсений и той да мине да я вземе и я отведе у Кити; или ако не е свършил работата си, да изпрати каретата и Левин да отиде с жена му.

– Виж как ме разваля той – каза Лвов на жена си, – уверява ме, че нашите деца са прекрасни, когато аз знам, че имат толкова лоши навици.

– Арсений стига до крайност, аз винаги съм казвала това – рече жена му. – Ако търсиш съвършенство, никога няма да бъдеш доволен. И право казва татко, че когато са възпитавали нас, е била едната крайност – държали са ни в долния етаж, а родителите ни са живеели в горния; сега обратното – родителите в килера, а децата – в горния етаж. Сега вече родителите не трябва да живеят, а всичко се прави за децата.

– Какво от това, щом така е по-приятно? – каза Лвов, като се усмихна с хубавата си усмивка и докосна ръката и. – Който не те познава, ще помисли, че не си майка, а мащеха.

– Не, всяка крайност е лоша – спокойно каза Натали, като прибра ножчето му за разрязване в определеното на масата място.

– Е, елате тук, свършени деца – каза той на влизащите хубави момчета, които се поклониха на Левин и пристъпиха към баща си очевидно за да го питат нещо.

На Левин се искаше да поприказва с тях, да чуе какво ще кажат на баща си, но Натали заприказва с него и в тоя миг в стаята влезе в придворен мундир Махотин, колега по служба на Лвов, за да отидат заедно да посрещат някого, и започна безконечен разговор за Херцеговина, за княжна Корзинска, за Думата и за скоропостижната смърт на Апраксина.

Левин дори бе забравил за дадената му поръка. Спомни си едва когато излизаше в антрето.

– Ах, Кити ми поръча да поприказваме с вас за Облонски – каза той, когато Лвов се спря на стълбата, изпращайки него и жена си.

– Да, да, тамап иска ние, *les beaux-frères**, да му се поскараме – каза той с усмивка и се изчерви. – И после, защо пък аз?

[* Баджанаците.]

– Тогава аз ще му се поскарам – усмихната каза Лвова, която изчакваше края на разговора в бялата си ротонда от кучешка кожа. – Е, да вървим.

V

На утринния концерт свиреха две много интересни неща.

Едното беше фантазията „Крал Лир в полето“, а другото – квартет, посветен на паметта на Бах. И двете парчета бяха нови и в нов дух и Левин искаше да си състави свое мнение за тях. След като отведе балдъзата си до стола ѝ, той се спря до колоната и реши да слуша колкото може по-внимателно и по-добросъвестно. Мъчеше се да не се отвлича и да не разваля впечатлението си, като гледа ръкомахането на капелмайстора с бял нагръдник, което винаги така неприятно отвличаше музикалното внимание, дамите с шапки, грижливо превързали ушите си с ленти за концерта, и всички тия лица, които или не бяха заети с нищо, или бяха погълнати от най-разнообразни интереси, но само не и от музика. Мъчеше се да отбягва срещи със специалисти по музика и дърдорковци, стоеше, загледан надолу пред себе си, и слушаше.

Но колкото повече слушаше фантазията „Крал Лир“, толкова по-далеч бе от възможността да си състави каквото и да било определено мнение. Музикалният израз на чувството непрестанно се подемаше, сякаш се събираше, но веднага се разпадаше на откъси от нови музикални изрази, а понякога просто на крайно сложни звукове, но несвързани с нищо друго освен с прищявката на композитора. Но дори самите откъси от тия музикални изрази, понякога хубави, не бяха приятни, защото бяха съвсем

неочаквани и с нищо неподготвени. Веселост и тъга, и отчаяние, и нежност, и тържество се редуваха без всякаква причинна връзка, сякаш чувства на луд човек. И също като у лудия тия чувства преминаваха неочаквано.

През цялото време на изпълнението Левин изпитваше чувство на глух човек, който гледа балет. Когато пиесата свърши, той беше в пълно недоумение и чувствуваше голяма умора от напрегнатото и с нищо невъзнаградено внимание. От всички страни се чуха силни ръкопляскания. Всички станаха, закрачиха насам-натам, заприказваха. Понеже искаше от впечатленията на другите да разясни недоумението си, Левин тръгна да се разхожда, търсейки специалисти, и се зарадва много, като видя един от известните специалисти в разговор с познатия му Песцов.

– Забележително! – каза плътният бас на Песцов. – Здравейте, Константин Дмитрич. Особено образно и, така да се каже, скулптурно и богато с краски е онова място, дето чувствувате приближаването на Корделия, дето жената, *das ewig Weibliche**, влиза в борба със съдбата. Нали?

[* Вечно женственото.]

– Но какво търси тук Корделия? – плахо запитва Левин, който съвсем бе забравил, че фантазията изобразява крал Лир в полето.

– Появява се Корделия... ето! – каза Песцов, като удари с пръсти по атлазената програма, която държеше в ръка, и я даде на Левин.

Едва тук Левин си спомни заглавието на фантазията и побърза да прочете в руски превод стиховете на Шекспир, напечатани на гърба на програмата.

– Без това не може да се следи – каза Песцов, като се обърна към Левин, понеже събеседникът му си бе отишъл и той нямаше с кого да приказва вече.

През антракта между Левин и Песцов започна спор за достойнствата и недостатъците на Вагнеровата насока в музиката. Левин доказваше, че грешката на Вагнер и на всички негови последователи е в това, че музиката иска да навлезе в областта на друго изкуство, че също така греши и поезията, когато описва чертите на лицата, нещо, което трябва да прави живописиста, и като пример за такава грешка посочи оня скулптор, който решил да извае от мрамор сенките на поетичните образи, изправени около фигурата на поета върху пиедестала. „Тия сенки са толкова малко сенки у скулптора, че дори се държат за стълбата“ – каза Левин. Тая фраза му се хареса, но той не си спомняше дали не я е казвал и по-рано, и именно на Песцов, и затова сега се смути.

А Песцов доказваше, че изкуството е едно и че то може да постигне висшите си прояви само в съчетание на всички родове.

Втория номер на концерта Левин не можа вече да чуе. Песцов, който се бе спрял до него, почти през цялото време приказваше, като критикуваше пиесата за нейната излишна, сладникава и надута простота и я сравняваше с простотата на прерафаелитите в живописиста. На излизане Левин срещна още много познати, с които приказва и за политика, и за музика, и за общите им познати; между другото срещна граф Бол, за посещението у когото съвсем бе забравил.

– Щом е така, идете сега – каза му Лвова, на която той съобщи това, – може да не ви приемят, а след това елате да ме вземете от заседанието. Все ще ги заварите.

VI

– Може би не приемят? – каза Левин, когато влезе в антрето у графиня Бол.

– Приемат, заповядайте – каза вратарят, като му събличаше шубата.

„Колко неприятно! – мислеше Левин, като сваляше с въздишка едната си ръкавица и оправяше шапката си. – Та защо идвам? Какво ще приказвам с тях?“

Когато мина през първата приемна, Левин срещна на вратата графиня Бол, която с угрижено и строго лице заповядваше нещо на слугата. Тя видя Левин, усмихна му се и го покани да влезе в съседната малка приемна, отдето се чуваха гласове. В тая приемна седяха в кресла двете дъщери на графинята и един познат на Левин московски полковник. Левин се приближи до тях, здрависа се и седна до дивана, като държеше шапката си на коленете.

– Как е жена ви? Бяхте ли на концерта? Ние не можахме да отидем. Мама трябваше да отиде на панихида.

– Да, научих... Каква скоропостижна смърт! – каза Левин.

Дойде графинята, седна на дивана и запита също за жена му и за концерта.

Левин отговори и повтори думите за скоропостижната смърт на Апраксина.

– Впрочем тя винаги е била с крехко здраве.

– Бяхте ли вчера в операта?

– Да, бях.

– Лука беше много добра.

– Да, много добра – каза той и понеже му беше съвсем безразлично какво ще си помислят за него, започна да повтаря онова, което стотина пъти бе чувал за особения талант на певицата. Графиня Бол се преструваше, че слуша. След това, когато той поприказва достатъчно и млъкна, започна да приказва полковникът, който млъкеше досега. Полковникът заприказва също за операта и за осветлението. Най-после, след като съобщи за предполагаемото *folle journée** у Турин, полковникът се засмя, дигна шум, стана и си отиде. Левин също стана, но по лицето на графиня Бол долови, че не е дошло още време да си тръгне. Трябвало още една-две минути. Той седна.

[* Безумен ден.]

Но понеже все мислеше колко глупаво е всичко това, не намираше тема за разговор и млъкеше.

– Няма ли да отидете на публичното заседание? Казват, че щяло да бъде много интересно – започна графинята.

– Не, аз обещах на моята *belle-soeur* да мина да я взема – каза Левин.

Настъпи млчание. Майката и дъщерята се спогледаха още веднъж.

„Е, изглежда, че сега е вече време“ – помисли Левин и стана. Дамите му стиснаха ръка и го помолиха да предаде *mille choses** на жена си.

[* Хиляди поздрави.]

Когато му подаваше шубата, вратарят го попита:

– Моля, де живееете? – И веднага си записа в една голяма, хубаво подвързана книга.

„Разбира се, все едно ми е, но все пак ми е съвестно и е ужасно глупаво“ – помисли Левин, като се утешаваше с това, че всички правят така, и се запъти за публичното заседание на комитета, дето трябваше да намери балдъзата си, за да си отидат заедно в къщи.

На публичното заседание на комитета имаше много народ и беше почти цялото общество. Левин свари за прегледа, който, както казваха всички, беше много интересен. Когато свърши четенето на прегледа, цялото общество се събра и Левин среща и Свияжски, който го покани тая вечер непременно в Дружеството за селско стопанство, дето щели да четат един знаменит доклад, и Степан Аркадич, който току-що бе пристигнал от надбягванията, и още мнозина други познати, и той поприказва още и послуша разни мнения за заседанието, за една нова пиеса и за един процес. Но вероятно поради умора, каквато бе започнал да изпитва, когато говореше за процеса, той направи грешка и отпосле няколко пъти с яд си спомняше за тая грешка. Говорейки за предстоящото наказание на един чужденец, когото съдеха в Русия, и за това колко неправилно би било да го накажат с изгонване извън границите, Левин повтори онова, което бе чул вчера при разговор от един познат.

– Мисля, че да го изгонят извън границите, е все едно да накажат щуката, като я пуснат във водата – каза Левин. И след това вече си спомни, че тая мисъл, изказана от него уж като своя и чула от един познат, беше от една басня на Крилов и че неговият познат бе повторил тая мисъл от подлистника на един вестник.

След като се отби с балдъзата си в къщи и завари Кити весела и в добро здраве, Левин се запъти за клуба.

VII

Левин пристигна в клуба тъкмо навреме. Заедно с него дойдоха гости и членове. Левин не бе идвал в клуба много отдавна, откак след завършване на университета живееше в Москва и посещаваше обществото. Той помнеше клуба, външните подробности на уредбата му, но съвсем бе забравил впечатлението, което по-рано му правеше клубът. Но още щом пристигна в широкия полукръгъл двор, слезе от файтона и се

покачи по външната стълба и насреща му вратарят, с лента през рамо, безшумно му отвори вратата и му се поклони; още щом видя в антрето галошите и шубите на членовете, които бяха сметнали, че е по-лесно да свалят галошите си долу, отколкото да ги внасят горе; още щом чу тайнственото позвъняване, с което съобщаваха за идването му, и качвайки се по полегатата постлана стълба, видя статуята на площадката, а при горната врата на третия етаж остарелия познат вратар в клубна ливрея, който, без да бърза, но и без да се бави, отваряше вратата и оглеждаше гостите – Левин бе обхванат от отдавнашното си впечатление от клуба, впечатление на отмора, задоволство и приличие.

– Моля, шапката – каза вратарят на Левин, който бе забравил правилото, че в клуба шапките се оставят в антрето. – Отдавна не сте идвали. Князът още вчера ви записа. Княз Степан Аркадич още не е дошъл.

Вратарят познаваше не само Левин, но и всички негови приятели и роднини и веднага спомена за близките му хора.

Като мина през първия хол с параваните и вдясно преградената стая, дето седеше продавачът на плодове, Левин изпревари един бавно вървящ старец и влезе в шумната от навалица трапезария.

Мина край почти заетите вече маси, като оглеждаше гостите. Тук-там пред погледа му се изпречваха най-различни, и стари и млади, и едва познати и близки хора. Нямаше нито едно сърдито и угрижено лице. Сякаш заедно с шапките всички бяха оставили в антрето и своите тревоги и грижи и без да бързат, се готвеха да използват материалните блага на живота. Тук бяха и Свияжски, и Шчербацки, и Неведовски, и старият княз, и Вронски, и Сергей Иванович.

– А! Защо закъсня? – усмихнат каза князът, като му подаде ръка през рамото си. – Как е Кити? – прибави той, оправяйки кърпата, която бе пхнал над копчето на жилетката си.

– Нищо, здрава е; ще обядват и трите у дома.

– А, Алини-Надини. Тук при нас няма място. Иди на оная маса и заеми по-скоро място – каза князът и като се обърна, предпазливо пое чинията с рибя чорба.

– Левин, елате насам! – извика наблизко един добродушен глас. Беше Туровцин. Той седеше с един млад военен, а до тях имаше два обърнати стола. Левин с радост пристъпи до тях. Той винаги бе обичал добродушния гуляйджия Туровцин – с него го свързваше споменът за обяснението му с Кити, – а днес, след всички напрегнато-умни разговори, добродушният вид на Туровцин му беше особено приятен.

– Тия места са за вас и Облонски. Той ще дойде ей сега.

Военият, който седеше много изправено, с весели, винаги засмени очи, беше петербургчанинът Гагин. Туровцин ги запозна.

– Облонски вечно закъснява.

– А, ето го.

– Сега ли си дошъл? – каза Облонски, като пристъпи бързо към тях. – Здравей. Пи ли ракия? Я ела.

Левин стана и отиде с него към голямата маса, отрупана с ракии и най-разнообразни мезета. Изглежда, че от двадесетте мезета човек можеше да си избере нещо по вкуса, но Степан Аркадич поиска някакво особено мезе и един от застаналите прави лакей в ливреи веднага му донесе исканото. Те изпиха по една чаша и се върнаха на трапезата.

Веднага след рибята чорба на Гагин поднесоха шампанско и той нареди да наливат в четирите чаши. Левин не се отказа от предложеното вино и поиска втора бутилка. Той беше огладнял и затова ядеше и пиеше с голямо удоволствие и с още по-голямо удоволствие вземаше участие във веселите и най-обикновени разговори на събеседниците. Като сниши гласа си, Гагин разправи един нов петербургски анекдот и тоя анекдот, макар и неприличен и глупав, беше толкова смешен, че Левин се разсмя така силно, та привлече вниманието на съседите.

– Също като оня анекдот: „Това не мога да го търпя!“ Знаеш ли го? – запита Степан Аркадич. – Ах, това е прелест! Дай още една бутилка – каза той на лакея и започна да разправя.

– Пьотр Илич Виновски ви моли – прекъсна един старичък лакей Степан Аркадич, като поднесе две тънки чаши с кипящо шампанско и се обърна към Степан Аркадич и Левин. Степан Аркадич взе чашата и като се спогледа на другия край на масата с едни

плешив, с червеникави мустаци господин, усмихнат му кимна с глава.

– Кой е той? – запита Левин.

– Ти си го срещал веднъж у дома, помниш ли? Чудо човек.

Левин направи същото като Степан Аркадич и взе чашата.

Анекдотът на Степан Аркадич беше също много забавен. Левин разправи един свой анекдот, който също се хареса. След това заприказваха за коне, за днешните надбягвания и за това колко майсторски Атлазения на Вронски взел първа награда. Левин не забеляза как мина обедът.

– А, ето ги! – вече в края на обета каза Степан Аркадич, като се наведе през облегалото на стола и протегна ръце на идващите към него Вронски и един висок гвардейски полковник. По лицето на Вронски играеше също общото клубно весело добродушие. Той весело се облакът на рамото на Степан Аркадич, пошепна му нещо и със същата весела усмивка протегна ръка на Левин.

– Много се радвам, че ви срещам – каза той. – Аз ви търсих тогава на изборите, но ми казаха, че сте си заминали – каза му той.

– Да, заминах си същия ден. Току-що говорихме за вашия кон. Поздравявам ви – каза Левин. – Било е много бързо яздене.

– Но и вие имате коне.

– Не, баща ми имаше; но аз ги помня и зная.

– Ти къде обядва? – запита Степан Аркадич.

– Ние бяхме на втората маса, зад колоните.

– Той получи поздравления – каза високият полковник. – Втора императорска награда. Ех, да имах такова щастие в картите, както той в конете!

– Но защо да губя златното си време. Отивам в инферналната – каза полковникът и се отдръпна от масата.

– Това е Яшвин – каза Вронски на Туровцин и седна на опразненото до тях място. След като изпи предложената му чаша, той поръча бутилка. Дали под влияние на клубното настроение или на изпитото вино Левин се разприказва с Вронски за най-породистия добитък и много се радваше, че не чувства никаква враждебност към тоя човек. Той дори му каза между другото, че чул от жена си, че тя го срещнала у княгиня Мария Борисовна.

– Ах, княгиня Мария Борисовна е прелест! – каза Степан Аркадич и разправи за нея един анекдот, който разсмя всички. Особено Вронски се засмя така добродушно, че Левин се почувствува напълно примирен с него.

– Хайде, свършихте ли? – каза Степан Аркадич усмихнат и стана. – Да вървим!

VIII

Когато стана от масата, чувствувайки, че при ходенето ръцете му се махат особено правилно и леко, Левин тръгна с Гагин през високите стаи към билиардната. Като минаваше през големия салон, той се сблъска с тъста си.

– Е, как е? Харесва ли ти нашият храм на безделието? – каза князът, като го улови под ръка. – Ела да се разходим.

– И без това исках да се пораздвижа, да погледам. Интересно е.

– Да, за тебе е интересно. Но моят интерес е вече друг, не като твоя. Ето ти гледаш тия старчета – каза той и посочи един прегърбен член на клуба с увиснала устна, който мина насреща им, като влачеше едва краката си в меките ботуши – и мислиш, че те така са се родили като очукани яйца.

– Как тъй очукани яйца?

– Ти дори не знаеш това название. То е наш клубен термин. Знаеш ли, когато търкалят яйцата и ги търкалят много, те съвсем се очукват. Така става и с нас: ходиш-ходиш в клуба и заприличаш на очукано яйце. Ти се смееш, но ние току гледаме кога ще станем сами очукани яйца. Познаваш ли княз Чеченски? – запита князът и по лицето му Левин видя, че се кани да разправи нещо смешно.

– Не, не го познавам.

– Как може тъй! Княз Чеченски е известен. Но все едно. Та той винаги играе на билиарда. Преди три години още не беше очукано яйце и се перчеше, наричаше другите очукани яйца. Но веднъж идва в клуба, а нашият вратар... нали го знаеш Василий? Оня

дебелия. Той е голям шегаджия. Княз Чеченски го пита: „Е, Василий, кои и кои са дошли? Има ли очукани яйца?“ А той отговаря: „Вие сте третото.“ Да, братко, така е!

Като разговаряха и се здрависваха с познатите, които срещаха, Левин и князът обиколиха всички стаи: голямата, дето имаше вече маси и играеха на карти обикновените партньори; диванната, дето играеха шахмат и дето седеше Сергей Иванович, разговаряйки с някого; билиардната, дето при канапето се беше образувала весела компания с шампанско, в която участвуваше Гагин; надникнаха и в инферналната, дето около една маса, до която бе седнал вече Яшвин, се трупаха много комарджии. Стараейки се да не вдигат шум, те влязоха и в тъмната читалня, дето под лампи с абажури седеше млад човек със сърдито лице – той преглеждаше едно след друго списанията – и един плешив генерал, задълбочен в четене. Влязоха и в оная стая, която князът нарече „умната“. В тая стая трима господа разпалено говореха за последната политическа новина.

– Княже, заповядайте, готово е – каза един от неговите партньори, който го намери и тук, и князът излезе. Левин поседя, послуша, но като си спомни за всички тазсутрешни разговори, изведнъж му стана ужасно скучно. Той бързо стана и отиде да търси Облонски и Туровцин, с които винаги беше весело.

Туровцин седеше с чаша питие на високия диван в билиардната, а Степан Аркадич и Вронски разговаряха при вратата в далечния ъгъл на стаята.

– Не че скучае, но тая неопределеност, неяснота на положението й – чу Левин и искаше бързо да се махне, но Степан Аркадич го извика.

– Левин! – каза Степан Аркадич и Левин забеляза, че на очите му имаше не сълзи, а влага, както се случваше с него винаги, когато си пийнеше или се разчувствуваше. Днес беше и едното, и другото. – Левин, не си отивай – каза той и здраво стисна лакътя на ръката му, очевидно не искаше да го пусне по никой начин.

– Това е моят искрен, едва ли не най-добър приятел – каза той на Вронски. – За мене ти си още по-близък и скъп. И аз искам и зная, че вие трябва да бъдете приятели и близки, защото и двамата сте добри хора.

– Е, остава само да се разцелуваме – добродушно шеговито каза Вронски, като подаде ръка.

Той бързо улови протегнатата му ръка и силно я стисна.

– Много, много се радвам – каза Левин, стискайки ръката му.

– Момче, бутилка шампанско – каза Степан Аркадич.

– И аз се радвам – каза Вронски.

Но въпреки желанието на Степан Аркадич и взаимното им желание те нямаха какво да си говорят, и двамата чувствуваха това.

– Знаеш ли, че той не се познава с Ана? – каза Степан Аркадич на Вронски. – И аз искам непременно да го заведа при нея. Да отидем, Левин!

– Наистина ли? – каза Вронски. – Тя ще се радва много. Аз бих си отишъл още сега – прибави той, – но се безпокоя за Яшвин и искам да остана тук, докато той свърши.

– Какво има, не му ли върви?

– Губи всичко и само аз мога да го удържа.

– Да изиграем ли една пирамидка? Левин, ще играеш ли? Отлично – каза Степан Аркадич. – Постави пирамидката – обърна се той към маркьора.

– Отдавна е готова – отвърна маркьорът, който бе наредил вече топките в триъгълник и за развлечение търкаляше червената топка.

– Е, да почваме.

След играта Вронски и Левин седнаха до масата на Гагин и по предложение на Степан Аркадич Левин започна да се обзалага за асовете. Вронски ту седеше до масата, заобиколена от постоянно идващи при него познати, ту отиваше в инферналната да види какво прави Яшвин. Левин изпитваше приятен отдих след тазсутрешната умствена умора. Радваше го, че враждебността му към Вронски се бе прекратила и чувството на спокойствие, приличие и удоволствие не го напущаше.

Когато играта свърши, Степан Аркадич улови Левин под ръка.

– Е, да идем ли още сега у Ана? А? Тя си е в къщи. Отдавна съм й обещал да те заведа при нея. Къде смяташ да ходиш довечера?

– Почти никъде. Бях обещал на Свяжски да отида в Дружеството за селско стопанство. Добре, да отидем – каза Левин.

– Отлично, да вървим! Виж дали е пристигнала моята карета – обърна се Степан Аркадич към лакея.

Левин се приближи до масата, плати проиграните за асовете четиринадесет рубли, плати на старичкия лакей, който стоеше до вратата, някакви, известни само нему разноски за клуба и като размахваше някак особено ръце, мина през всички зали за към изхода.

IX

– Каретата на Облонски! – със сърдит бас извика вратарят. Каретата се приближи и двамата се качиха. На първо време, още докато каретата излизаше от вратата на клуба, Левин продължаваше да се намира под впечатлението на клубното спокойствие, удоволствие и несъмнена приличност на всичко околно; но щом тя излезе на улицата и той почувствува люлеенето ѝ по неравния път, чу сърдития вик на файтонджията, който идваше отсреща, и видя при слабото осветление червената табела на кръчмата и дюкянчето, това впечатление изчезна и той започна да обмисля постъпките си и да се пита дали прави добре, дето отива при Ана. Какво ще каже Кити? Но Степан Аркадич не му даде да се замисли и сякаш досетил се за съмненията му, ги разпръсна.

– Колко се радвам – каза той, – че ще се запознаеш с нея! Знаеш ли, че Доли отдавна искаше това. И Лвов ходи у тях и продължава да ходи. Макар че ми е сестра – продължи Степан Аркадич, – смело мога да кажа, че тя е забележителна жена. Ти ще видиш. Положението ѝ е много тежко, особено сега.

– Защо пък особено сега?

– Сега водим преговори с мъжа ѝ за развод. И той е съгласен; но има затруднения относно сина и тая работа, която трябваше да се свърши отдавна, се протача вече три месеца. Щом получи развод, тя ще се омъжи за Вронски. Колко е глупав тоя стар обичай на въртене, „Исайя ликуй“, в който никой не вярва и който пречи за щастието на хората! – прибави Степан Аркадич. – И тогава вече тяхното положение ще бъде определено, като моето, като твоето.

– Но какви са затрудненията? – запита Левин.

– Ах, това е дълга и скучна история! Всичко това е така неопределено у нас. Но работата е там, че в очакване на тоя развод тя живее вече три месеца тук, в Москва, дето всички познават и него, и нея; не излиза нийде, не се вижда с никоя жена освен с Доли, защото, разбираш ли, не иска да ходят у дома ѝ по милост; оная глупачка княжна Варвара, и тя я остави, понеже смята това за неприлично. Така че друга жена в това положение не би могла да намери сили в себе си. Но ще видиш как тя е наредила живота си, колко е спокойна, достойна. Наляво, в уличката, срещу черквата! – извика Степай Аркадич, като се наведе през прозореца на каретата. – Уф, колко е горещо! – каза той, като разкопча още повече и без това разкопчания си кожух въпреки дванайсетградусовия студ.

– Но тя има дъщеря; сигурно е заета с нея? – каза Левин.

– Изглежда, че ти си представяш всяка жена само като самка, une couveuse* – каза Степан Аркадич. – Щом е заета, то е непременно с децата. Не, струва ми се, тя я възпитава отлично, но това е между другото. Преди всичко тя е заета с това, че пише. Виждам, че се усмихваш иронично, но напразно. Тя пише детска книга и никому не казва за това, но на мене я чете и аз давах ръкописа на Воркуев... знаеш, она издател... и самият той е писател, струва ми се. Той разбира и казва, че това е забележителна книга. Но ти мислиш, че това е жена-автор? Ни най-малко. Ще видиш, че тя е преди всичко жена със сърце. Сега при нея живее едно момиче англичанка с цялото си семейство, за което тя се грижи.

[* Квачка.]

– Това да не би да е нещо филантропично?

– Ти веднага искаш да видиш лошото във всичко. Не филантропично, а сърдечно. У тях, сиреч у Вронски, имаше един треньор англичанин, майстор в работата си, но пияница. Той съвсем се пропи, delirium tremens*, и захвърли семейството си. Тя ги видяла, помогнала им, обикнала ги и сега цялото семейство е на нейните ръце; помага им, и то не тъй, отвисоко, с пари, а сама подготвя момчетата по руски за

гимназията, а момичето е прибрала при себе си. Но ти ще я видиш.

[* Отравяне от пиянство.]

Каретата влезе в двора и Степан Аркадич позвъни продължително на входа, пред който бе спряла една шейна.

И без да пита слугата, който им отвори вратата, в къщи ли е господарката, Степан Аркадич влезе в антрето. Левин вървеше подире му и все повече и повече се съмняваше дали постъпва добре, или не.

Когато се погледна в огледалото, Левин видя, че се е изчервил, но той бе уверен, че не е пиян, и по постланата стълба тръгна нагоре след Степан Аркадич.

В горния етаж Степан Аркадич запита поклонилия му се като на близък човек лакей кой е у Ана Аркадиевна и получи отговор, че е дошъл господин Воркуев.

— Де са те?

— В кабинета.

Когато минаха малката трапезария с тъмни дървени стени, по мекия килим Степан Аркадич и Левин влязоха в полутъмния кабинет, осветен от една лампа с голям тъмен абажур. Друга лампа-рефрактор гореше на стената и осветяваше един голям, в естествена големина женски портрет, на който Левин неволно обърна внимание. Това беше портретът на Ана, рисуван от Михайлов в Италия. Докато Степан Аркадич надникваше зад трелажа и мъжкият глас замлъкна, Левин гледаше портрета, който, блестящо осветен, изпъкваше в рамката, и не можеше да се откъсне от него. Той дори забрави де се намира и без да слуша това, което говореха, не снемаше очи от чудния портрет. Това не беше картина, а жива прелестна жена с черни виещи се коси, голи рамене и ръце и замислена полуусмивка на покритите с нежен мъх устни, която победно и нежно го гледаше и го смущаваше с очи. Тя не беше жива само защото беше по-красива, отколкото може да бъде една жива жена.

— Много се радвам — изведнъж чу той до себе си глас, очевидно отправен към него, гласа на същата тая жена от портрета, на която той се любуваше. Ана бе излязла да го посрещне иззад трелажа и в полуосветения кабинет Левин видя същата жена от портрета в тъмна, разноцветносиня рокля, не в същата поза, не със същия израз, но на същата висота на хубостта, на която тя бе доловена от художника на портрета. В действителност тя беше по-малко блестяща, но затова пък като жива имаше и нещо ново привлекателно, каквото нямаше на портрета.

Х

Тя бе станала да го посрещне, без да скрива радостта си, че го вижда. И в спокойствието, с което му протегна малката си и енергична ръка и го запозна с Воркуев и посочи червенокосото хубаво момиче, което седеше и се занимаваше тук и което тя нарече своя възпитаница, имаше познатите и приятни на Левин маниери на жена от висшето общество, винаги спокойна и естествена.

— Много, много се радвам — повтори тя и в нейните уста тия прости думи, кой знае защо, добиха особено значение за Левин. — Аз ви познавам и обичам отдавна и поради приятелството ви със Стива, и заради вашата жена... познавах я много за малко, но тя остави в мене впечатление на прелестно цвете, именно на цвете. А тя ще бъде скоро вече майка!

Тя говореше свободно и бавно, като местеше от време на време погледа си от Левин върху брат си, и Левин чувствуваше, че впечатлението, което е направил, е добро и му стана веднага леко, просто и приятно с нея, сякаш се познаваха още от детинство.

— Ние с Иван Петрович се настанихме в кабинета на Алексей — каза тя в отговор на Степан Аркадич, който я запита може ли да се пуши — тъкмо за да можем да пушим — и като погледна Левин, вместо да го запита дали пуши, дръпна към себе си костенурковата табакера и си извади цигара.

— Как си със здравето днес? — запита я брат й.

— Добре. Нерви, както винаги.

— Нали е необикновено хубав? — каза Степан Аркадич, който забеляза, че Левин поглежда към портрета.

— Не съм виждал по-хубав портрет.

– И необикновено прилича, нали? – каза Воркуев. Левин погледна от портрета към оригинала. Особен блясък освети лицето на Ана, когато тя почувствува погледа му. Левин се изчерви и за да скрие смущението си, искаше да запита отдавна ли е виждала Даря Александровна; но в същото време Ана заприказва:

– Преди малко говорихме с Иван Петрович за последните картини на Вашченков. Видяхте ли ги?

– Да, видях ги – отвърна Левин.

– Но, извинете, прекъснах ви, вие искахте да кажете нещо...

Левин запита отдавна ли е виждала Доли.

– Вчера беше у дома, тя е много ядосана заради Гриша. Изглежда, че учителят по латински е бил несправедлив към него.

– Да, видях картините. Не ми се харесаха много – върна се Левин към започнатия от нея разговор.

Сега вече Левин не говореше с онова шаблонно отношение към работите, с каквото разговаряше тая сутрин. Всяка дума в разговора с нея добиваше особено значение. Беше приятно да говориш с нея, а още по-приятно – да я слушаш.

Ана говореше не само естествено, умно, но умно и небрежно, като не приписваше никаква цена на своите мисли, а придаваше голяма цена на мислите на събеседника си.

Заприказваха за новата насока в изкуството, за новото илюстриране на Библията от един френски художник. Воркуев обвиняваше художника в реализъм, доведен до грубост. Левин каза, че французите са въздигнали условността в изкуството като никой друг и затова смятат като особена заслуга връщането към реализма. Те смятат за поезия това, че вече не лъжат.

Никога досега нито едно умно нещо, казано от Левин, не бе му доставяло такова удоволствие, както това. Изведнъж лицето на Ана цяло светна, когато тя неочаквано оцени тая мисъл. Тя се засмя.

– Смея се – каза тя, – както човек се смее, когато види някой портрет с голяма прилика. Това, което казахте, характеризира напълно френското изкуство сега, и живописата, и дори литературата: Zola, Daudet. Но може би винаги става така, че най-напред построяват своите conceptions* от измислени, условни фигури, а след това – щом всички combinations** са направени, измислените фигури омръзват и започват да измислят по-естествени, правдиви фигури.

[* Концепции.]

[** Комбинации.]

– Виж, това е съвсем вярно! – каза Воркуев.

– Значи, бяхте в клуба? – обърна се тя към брат си. „Да, да, това е жена!“ – мислеше Левин захласнат и упорито гледаше красивото ѝ, живо лице, което сега изведнъж се промени напълно. Левин не чуваше за какво приказва тя, наведена към брат си, но бе поразен от промяната в израза ѝ. Лицето ѝ, толкова прекрасно преди това в своето спокойствие, изведнъж изрази странно любопитство, гняв и гордост. Но това продължи само един миг. Тя зажумя, сякаш си припомняше нещо.

– Е, да, но това не интересува никого – каза тя и се обърна към англичанката:

– Please, order the tea in the drawing-room.*

[* – Моля, кажете да ни поднесат чай в приемната.]

Момичето стана и излезе.

– Е, издържа ли тя изпита? – запита Степан Аркадич.

– Отлично. Много способно момиче и мил характер.

– Накрая ти ще я обикнеш повече, отколкото дъщеря си.

– Така може да говори само един мъж. В обичта няма повече и по-малко. Аз обичам дъщеря си с една обич, а нея – с друга.

– Аз казвам на Ана Аркадиевна – рече Воркуев, – че ако в общото дело за възпитанието на руските деца тя вложеше поне една стотна от енергията, която употребява за тая англичанка, Ана Аркадиевна би извършила голямо, полезно дело.

– Както искате, но аз не можах да направя това. Граф Алексей Кирилич ме поощряваше много (като произнесе думите _граф Алексей Кирилич_, тя умолително-плахо погледна Левин и той неволно ѝ отвърна с почтителен и одобрителен поглед), поощряваше ме да се заломя с училището в село. Ходих няколко пъти. Децата са много мили, но аз не можах да се привържа към тая работа. Вие казвате – енергия. Енергията се основава на любовта. А любовта не се взема отникъде, не може да се

наложи. Ето, аз обикнах това момиче, без сама да зная защо.

И тя отново погледна Левин. И усмивката, и погледът ѝ – всичко му казваше, че тя се обръща с думите си само към него, защото цени мнението му и същевременно предварително знае, че се разбират помежду си.

– Напълно разбирам това – отвърна Левин. – В училището и въобще в подобни учреждения човек не може да вложи сърцето си и аз мисля, че тъкмо затова тия филантропични учреждения дават винаги толкова малко резултати.

Тя помълча, а след това се усмихна.

– Да, да – потвърди тя. – Никога не съм могла да направя това. Je n'ai pas le coeur assez large*1, за да мога да обикна цял приют от мръснички момичета. Cela ne m'a jamais réussi.*2 Колко много жени са си създали от това position sociale*3. А още повече сега – каза тя с тъжен, доверчив израз, като се обръщаше уж към брат си, но очевидно само към Левин. – Сега, когато имам нужда от каквото и да е занимание, не мога да направя това. – И като се намръщи изведнъж (Левин разбра, че тя се намръщи, задето говори за себе си), тя промени разговора. – За вас аз зная – каза тя на Левин, – че сте лош гражданин, и съм ви защитавала, доколкото мога.

[*1 Сърцето ми не е толкова широко.]

[*2 Това не ми се е удавало никога.]

[*3 Обществено положение.]

– Но как сте ме защитавали?

– В зависимост от нападенията. Впрочем искате ли чай? – Тя стана и взе в ръка една подвързана в сахтиян книга.

– Дайте я на мене, Ана Аркадиевна – каза Воркуев, като посочи книгата. – Тя заслужава много това...

– О, не, тя е толкова необработена!

– Аз му казах – обърна се Степан Аркадич към сестра си, като посочи Левин.

– Напразно си направил това. Моето съчинение е нещо като ония кошнички от резба, които някога ми е продавала Лиза Мерцалова от затворите. Тя управляваше затворите в това общество – обърна се тя към Левин. – Тия нещастници проявяваха чудеса от търпение.

И Левин видя още една нова черта у тая жена, която му се бе харесала така необикновено. Освен ум, грация и хубост в нея имаше и правдивост. Тя не искаше да крие от него цялата тежест на положението си. След като каза това, въздъхна и лицето ѝ изведнъж доби строг израз, сякаш се вкамени. С този израз на лицето тя беше още по-хубава, отколкото по-рано; но тоя израз беше нов; той беше извън ония черти на сияещото от щастие и раздаващо щастие лице, доловени от художника в портрета. Левин погледна още веднъж портрета и нейната фигура, когато, уловила брат си под ръка, тя мина с него през високата врата, и почувствува към нея нежност и жалост, които учудиха и самия него.

Тя помоли Левин и Воркуев да минат в приемната, а самата тя остана да поприказва с брат си. „Дали за развода, за Вронски, какво прави той в клуба, или за мене?“ – мислеше Левин. И въпросът какво говори тя със Степан Аркадич го вълнуваше дотолкова, че той почти не слушаше какво му разправя Воркуев за написания от Ана Аркадиевна роман за деца.

По време на чая продължи същият приятен, съдържателен разговор. Не само нямаше нито миг, когато трябваше да търсят тема за разговор, но напротив – чувствуваше се, че не успяваш да кажеш това, което искаш, и на драго сърце се въздържаш и слушаш какво казват другите. И всичко, което казваха, не само тя, но и Воркуев, и Степан Аркадич – всичко, както се струваше на Левин, добиваше особено значение благодарение на нейното внимание и забележките ѝ.

Слушайки интересния разговор, през цялото време Левин ѝ се любуваше – и на красотата, и на ума, и на образованието ѝ, и заедно с това на простотата и искреността ѝ. Той слушаше, говореше и през цялото време мислеше за нея, за вътрешния и живот, мъчеше се да разбере чувствата ѝ. И макар че по-рано я осъждаше така строго, сега, поради някакъв странен ход на мислите, я оправдаваше и същевременно я съжаляваше и се страхуваше, че Вронски не я разбира напълно. В единадесет часа, когато Степан Аркадич стана да си вървят (Воркуев си беше отишъл по-рано), на Левин му се стори, че току-що е дошъл. Левин стана също със съжаление.

– Сбогом – каза му тя, като задържа ръката му и го гледаше в очите с

привличащ поглед. – Много се радвам, que la glace est rompue*.

[* Че ледът е строшен.]

Тя пусна ръката му и зажумя.

– Предайте на жена си, че я обичам както по-рано и че ако не може да ми прости моето положение, пожелавам ѝ никога да не ми прощава. За да ми прости, трябва да преживее това, което преживях аз, а нека Бог я пази от това.

– Непременно, да, ще ѝ предам... – каза Левин и се изчерви.

XI

„Каква чудна, мила и жалка жена!“ – мислеше той, когато излязоха със Степан Аркадич на студения въздух.

– Е, какво? Нали ти казах – рече Степан Аркадич, като видя, че Левин е напълно победен.

– Да – замислено отвърна Левин, – необикновена жена! Не само е умна, но е чудно сърдечна. Много ми е жал за нея!

– Сега, дай Боже, в скоро време всичко ще се уреди. Така че предварително не съди – каза Степан Аркадич, като отвори вратичката на каретата. – Сбогом, пътят ни не е в една посока.

Като не преставаше да мисли за Ана, за всички ония най-непринудени разговори, които водиха с нея, и като си спомняше при това всички подробности в израза на лицето ѝ, все повече и повече влизаше в положението ѝ и изпитваше жалост към нея, Левин стигна у дома си.

В къщи Кузма съобщи на Левин, че Катерина Александровна е здрава, че едва преди малко сестрите ѝ си отишли и му предаде две писма. Левин ги прочете още тук, в антрето, за да не се отвлеча след това. Едното писмо беше от управителя му Соколов. Соколов му пишеше, че пшеницата не може да се продаде, дават само пет и половина рубли, а пари няма вече отде да се вземат. Другото писмо беше от сестра му. Тя го укоряваше, задето нейната работа все още не е свършена.

„Е, ще я продадем по пет и половина рубли, щом не дават повече“ – с необикновена леснина веднага реши Левин първия въпрос, който по-рано му се виждаше толкова труден. „Чудно е, че тук цялото ми време е заето“ – помисли той при второто писмо. Чувствуваше се виновен пред сестра си, задето досега не бе направил това, за което тя го молеше. „Днес пак не отидох в съда, но тъкмо днес пък нямаше кога.“ И като реши, че ще направи това непременно утре, отиде при жена си. Отивайки при нея, Левин бързо прехвърли в паметта си всичко, преживяно през деня. Всички събития през деня бяха разговори – разговори, които бе слушал и в които бе участвувал. Всички разговори бяха на такива теми, с които, ако беше сам и се намираше на село, той никога не би се занимавал, а тук те бяха много интересни. И всички разговори бяха хубави; само на две места не беше съвсем добре. Първо, това, което беше казал за щуката, и, второ – че имаше _нещо друго_ в нежната жалост, която той изпитваше към Ана.

Левин завари жена си тъжна и отегчена. Обедът на трите сестри щял да бъде много весел, но след това те го чакали, чакали, на всички станало тягостно, сестрите си отишли и тя останала сама.

– Е, ами ти какво прави? – запита тя, като го погледна в очите, които блестяха някак особено подозрително. Но за да не му попречи да разправи всичко, тя прикри любопитството си и с насърчителна усмивка слушаше как е прекарал вечерта.

– Много се радвах, че срещнах Вронски. С него ми беше много леко и естествено. Разбираш ли, сега ще се помъча да не се виждам никога с него, но на тая неловкост се тури край – каза той и се изчерви, като си спомни, че тъкмо защото се _мъчеше_ да не се вижда никога с него_, веднага отиде при Ана. – Ние разправяме, че народът пие; но не зная кой пие повече – народът ли или нашето съсловие; народът пие поне в празник, а ние...

Но Кити не се интересуваше от това разсъждение как пие народът. Тя видя, че той се изчерви и искаше да знае защо.

– Е, и после де беше?

– Стива ужасно ме моли да отидем у Ана Аркадиевна.

И като каза това, Левин се изчерви още повече и съмненията му дали е направил добре или зле, дето бе отишъл при Ана, се разрешиха окончателно. Сега той знаеше, че не е трябвало да прави това.

Като чу името на Ана, очите на Кити особено се разшириха и блеснаха, но тя направи усилие над себе си, скри възмущението си и по този начин го заблуди.

— А! — само каза тя.

— Ти сигурно няма да ми се сърдиш, че съм ходил. Стива ме моли, а и Доли искала това — продължи Левин.

— О, не — каза тя, но в очите ѝ той долови усилие над себе си, което не предвещаваше нищо добро.

— Тя е много мила, много, много жалка, добра жена — каза той, като ѝ разказваше за Ана, за заниманията ѝ и за това, което бе поръчала да ѝ каже.

— Да, разбира се, тя е много жалка — каза Кити, когато той свърши. — От кого получи писмо?

Той ѝ каза и като повярва на спокойния ѝ тон, отиде да се съблича.

Когато се върна, завари Кити на същото кресло. Пристъпи до нея, но тя го погледна и заплака.

— Какво? Какво? — питаше той, макар че знаеше предварително _какво_.

— Ти си се влюбил в тая мръсна жена, тя те е омагьосала. Познах по очите ти. Да, да! Какво може да излезе от това? В клуба ти си пил, пил, играл си и след това си отишъл... при кого? Не, да си заминем... Утре заминавам.

Левин дълго не можа да успокои жена са. Най-после я успокои само след като призна, че чувството на жалост и виното са го объркали и той се поддал на хитрото влияние на Ана, но занаят ще я отбягва. Най-искрено обаче той признаваше това, че след като бе живял толкова дълго в Москва, бе се оставил да пощурее само от разговори, ядене и пиене. Те приказваха до три часа през нощта. Едва в три часа дотолкова се помириха, че можаха да заспят.

XII

След като изпрати гостите си, Ана не седна, а закрачи из стаята. Макар че несъзнателно (както в последно време постъпваше с всички млади мъже) цялата вечер тя правеше всичко възможно, за да накара Левин да се влюби в нея, и макар да знаеше, че е постигнала това, доколкото е възможно с един женен честен човек, и то за една вечер, и макар че той ѝ се хареса много (въпреки че като мъже Вронски и Левин коренно се различаваха, като жена тя виждаше в тях онова общо, което бе накарало и Кити да се влюби и във Вронски, и в Левин), още щом той излезе от стаята, тя престана да мисли за него.

Една-единствена мисъл неотстъпно в разни форми я преследваше: „Щом действувам така върху другите, и дори върху тоя семеен любещ човек, защо _той_ е така студен към мене?... И не че е студен, той ме обича, зная това. Но сега ни разделя нещо ново. Защо го няма цяла вечер? Поръчал на Стива да ми каже, че не може да остави Яшвин и трябва да следи играта му. Нима Яшвин е дете? Да речем, че това е истина. Той никога не лъже. Но в тая истина има и нещо друго. Той се възползува от случая да ми покаже, че има и други задължения. Зная, съгласна съм с това. Но защо ще ми доказва това? Той иска да ми докаже, че любовта му към мене не бива да пречи на свободата му. Но на мене не ми трябват доказателства, трябва ми любов. Той е длъжен да разбере цялата тежест на живота ми тук, в Москва. Нима аз живея? Не живея, а чакам развръзката, която все повече и повече се протака. Пак нямам отговор! И Стива казва, че не може да отиде при Алексей Александрович. А аз не мога да му пиша пак. Не мога нищо да правя, нито да започвам, нито да променям, въздържам се и чакам, измислям си забави — семейството на англичанина, писане, четене, но всичко това е само измама, то е все същият морфин. Той би трябвало да ме съжали“ — каза тя, като чувствуваше как сълзи на жалост към нея самата бликат в очите ѝ.

Тя чу силното позвъняване на Вронски и бързо избърса сълзите си, и не само избърса сълзите си, но и седна до лампата, разтвори една книга и се престори на спокойна. Трябваше да му покаже, че е недоволна, задето не се е върнал, както бе ѝ обещал, но само недоволна, без да издава мъката и главно съжалението към себе си.

Тя може да се съжالياва, но не и той – нея. Тя не искаше борба, осъждаше го, че той иска да се бори, по-неволно сама се озоваваше в положение на борба.

– Е, не се ли отегчи? – каза той, като пристъпи към нея оживено и весело. – Каква ужасна страст е играта!

– Не, не се отегчих и отдавна вече се научих да не се отегчавам. Идваха Стива и Левин.

– Да, те искаха да дойдат при тебе. Е, хареса ли ти Левин? – каза той, сядайки до нея.

– Много. Те си отидоха преди малко. А какво направи Яшвин?

– Беше спечелил седемнадесет хиляди. Аз го извиках. Той беше тръгнал вече. Но пак се върна и сега е в загуба.

– Но тогава ти защо остана? – запита тя и изведнъж вдигна очи към него. Изразът на лицето ѝ беше студен и неприязнен. – Казал си на Стива, че ще останеш, за да отведеш Яшвин. А пък си го оставил.

Същият израз на студена готовност за борба се изписа и на неговото лице.

– Първо, аз не съм го молил да ти съобщава нищо и, второ, никога не лъжа. А главно, исках да остана и останах – намръщен каза той. – Ана, защо, защо? – каза той след минутно мълчание, наведе се към нея и разтвори ръка, като се надяваше, че тя ще сложи ръка в неговата.

Тя бе доволна от тоя повик към нежност. Но някаква странна зла сила не ѝ позволяваше да се отдаде на влечението си, сякаш условията на борбата не ѝ позволяваха да се покори.

– Разбира се, искал си да останеш и си останал. Ти правиш всичко, каквото искаш. Но защо ми казваш това? Защо? – каза тя, като се горещеше все повече. – Нима някой оспорва правата ти? Но ти искаш да бъдеш прав и бъди прав.

Ръката му се затвори, той се отдръпна и лицето му доби още по-упорит израз, отколкото по-рано.

– За тебе това е въпрос на упоритост – каза тя, като го погледна втренчено и изведнъж намери име на тоя дразнещ израз на лицето му, – именно на упоритост. За тебе въпросът е дали ще излезеш победител в борбата с мене, а за мене... – Отново ѝ дожаля за себе си и за малко не заплака. – Ако ти знаеше какво искам аз! Когато чувствавам, както сега, че се отнасяш враждебно, именно враждебно към мене, ако знаеше какво значи за мене това! Ако знаеше колко близо до нещастieto съм в тия минути, колко се страхувам, и то от себе си! – И тя се обърна, за да скрие риданията си.

– Но защо говориш така? – попита я той, ужасен от израза на нейното отчаяние, отново се наведе към нея, улови ръката ѝ и я целуна. – Защо? Нима аз търся развлечение вън от къщи? Нима не отбягвам женски компании?

– То се знае! – каза тя.

– Тогава кажи, какво трябва да правя, за да бъдеш спокойна? Готов съм да направя всичко, за да бъдеш щастлива – каза той, трогнат от отчаянието ѝ. – Какво не бих направил, за да те избавя от всякаква мъка като тая, Ана! – каза той.

– Нищо, нищо! – каза тя. – И аз не зная: дали усамотеният живот или нервите ми... Е, да не говорим. Как минаха надбягванията? Не си ми разправил – каза тя, като се мъчеше да скрие тържеството от победата, която все пак беше на нейна страна.

Той поиска да вечеря и започна да ѝ разправя подробности за надбягванията; но по тона, по погледите му, които ставаха все по-студени, тя виждаше, че той не ѝ е простил за победата, че чувството на упоритост, с което тя се бореше, отново проличава в него. Той беше по-студен към нея, отколкото по-рано, сякаш се разкайваше, задето бе се покорил. И като си спомни думите, с които бе спечелила победата, а именно: „Аз съм близо до нещастieto и се страхувам от себе си“, тя разбра, че това оръжие е опасно и че не бива да си служи с него друг път. А тя чувствуваше, че редом с любовта, която ги свързваше, помежду им се е вмъкнал злият дух на някаква борба, който тя не можеше да пропъди нито от неговото, а още по-малко от своето сърце.

Няма условия, с които човек не би могъл да свикне, особено ако вижда, че всички около него живеят също така. Преди три месеца Левин не би повярвал, че ще може да заспи спокойно при условията, в които се намираше днес; живеейки безцелен, безсмислен живот, при това живот, който надвишаваше средствата му, след пиянството (иначе не би могъл да нарече това, което стана в клуба), след неуместните приятелски отношения с човека, в когото едно време бе влюбена жена му, и още по-неуместното гостуване у една жена, която не можеше да се нарече иначе освен пропаднала, и след като се беше увлякъл в тая жена и бе огорчил жена си – той не би повярвал, че при тия условия ще може да заспи спокойно. Но под влияние на умората, безсънната нощ и изпитото вино той заспа дълбоко и спокойно.

В пет часа го събуди скърцането на отворената врата. Той скочи и се озърна. Кити не беше в леглото до него. Но зад преградката се движеше светлина и той чу нейните стъпки.

– Какво?... Какво?... – в просъница каза той. – Кити! Какво има?

– Нищо – каза тя и излезе със свещ в ръка иззад преградката. – Нищо. Стана ми зле – усмихна се тя с особено мила и многозначителна усмивка.

– Какво? Да не би да е започнало, а? – изплашено рече той. – Трябва да изпратим да извикат... – и той започна да се облича бързо.

– Не, не – каза тя, усмихвайки се, и го спря с ръка. – Сигурно няма нищо. Прилоша ми само малко. Но сега ми мина.

И като пристъпи до кревата, тя угаси свещта, легна си и утихна. Макар че му се виждаше подозрително нейното сякаш сдържано дишане и най-вече изразът на особена нежност и възбуда, с която, след като излезе иззад преградката, тя му каза „нищо“, спеше му се толкова много, че той веднага заспа. Едва отпосле си спомни лекото ѝ дишане и разбра всичко, което ставаше в нейната скъпа, мила душа, докато тя лежеше до него, без да мръдне, в очакване на най-голямото събитие в живота на жената. В седем часа го събуди докосването на ръката ѝ до рамото му и тихият ѝ шепот. Тя сякаш се бореше между съжалението да го събуди и желанието да говори с него.

– Костя, не се плаши. Няма нищо. Но, струва ми се... Трябва да извикаме Лизавета Петровна.

Свещта пак бе запалена. Тя седеше на кревата и държеше в ръце плетивото, с което се занимаваше през последните дни.

– Моля ти се, не се плаши, няма нищо. Аз не се страхувам ни най-малко – каза тя, като видя изплашеното му лице, и притисна ръката му до гърдите си, а след това и до устните си.

Той бързо скочи, без да съзнава и без да сменя очи от нея, облече халата и се спря, загледан все в нея. Трябваше да върви, но не можеше да се откъсне от погледа ѝ. Той обичаше толкова много лицето ѝ, познаваше добре израза и погледа ѝ, но не беше я виждал никога такава. Като си спомни, че вчера бе я огорчил, той се виждаше толкова отвратителен и ужасен в сравнение с нея, каквато тя беше сега! Заруменялото ѝ лице, обкръжено от изскочилите изпод нощната шапчица меки коси, сияеше от радост и решителност.

Колкото и малко неестественост и условност да имаше в характера на Кити, все пак Левин бе поразен от това, което се разкри сега пред него, когато изведнъж всички покривки паднаха и в очите ѝ светеше самата същина на душата ѝ. И в тая простота и разголеност тя, същата, която той обичаше, се виждаше още по-добре. Тя го гледаше усмихната; но изведнъж веждата ѝ трепна, тя вдигна глава и като се приближи бързо, улови го за ръка и цяла се притисна към него, като го облъхна с горещия си дъх. Тя страдаше и сякаш му се оплакваше от страданията си. И в първия миг по навик му се стори, че е виновен. Но в погледа ѝ имаше нежност, която казваше, че тя не само не го осъжда, но и го обича за тия страдания. „Щом не съм аз, тогава кой е виновен за това?“ – неволно помисли той, като търсеше виновника за тия страдания, за да го накаже; но виновник нямаше. Тя страдаше, оплакваше се и тържествуваше от тия страдания, и им се радваше, и ги обичаше. Той виждаше, че в душата ѝ става нещо прекрасно, но какво – не можеше да разбере. Това беше свръх разбирането му.

– Аз изпратих да извикат мама. А ти иди по-скоро да извикаш Лизавета Петровна... Костя!... Нищо, мина ми.

Тя се отдръпна от него и позвъни.

– А сега върви. Паша идва. Нищо ми няма.

И Левин с учудване видя, че тя взе плетивото, което бе донесла през нощта, и отново започна да плете.

Докато излизаше от едната врата, Левин чу, че през другата влезе прислужницата. Той спря до вратата и чу, че Кити й дава подробни нареждания и заедно с нея започна да мести кревата.

Той се облече и докато впрягаха конете, понеже нямаше още файтони, отново изтича в спалнята, и то не на пръсти, а с криле, както му се струваше. Двете прислужници угрижено преместваха нещо в спалнята. Кити крачеше и плетеше, като премяташе бързо бримките и даваше нареждания.

– Ей сега отивам да извикам лекаря. За Лизавета Петровна отидоха, но и аз ще се отбия. Няма ли нужда от друго? Да извикам и Доли, нали?

Тя го погледна и очевидно не слушаше това, което той казваше.

– Да, да. Върви, върви – бързо рече тя, като се намръщи и му махна с ръка.

Той влизаше вече в приемната, когато изведнъж от спалнята се чу жален стон, който веднага утихна. Той се спря и дълго не можеше да разбере.

„Да, това е тя“ – каза си той и като се улови за главата, хукна надолу.

– Господи, помилуй, прости, помогни! – повтаряше някак неочаквано дошлите на устата му думи. И той, невярващият човек, повтаряше тия думи не само с уста. Сега, в тоя миг, той знаеше, че да се обръща към Бога, ни най-малко не му пречат не само съмненията му, но и неговата невъзможност да вярва поради разума си. Сега всичко това бе отлетяло като прах от душата му. Към кого трябва да се обръща, ако не към оня, в чиито ръце чувствуваше себе си, душата и любовта си!

Конят не беше още готов, но понеже чувствуваше в себе си особено напрежение на физически сили и внимание за онова, което трябваше да прави, за да не изгуби нито миг, без да дочака колата, той тръгна пешком и заповяда на Кузма да го настигне.

На ъгъла срещна един бързаш нощен файтонджия. В малката шейна, в кадифена дреха, забрадена с шал, седеше Лизавета Петровна... „Слава Богу, слава Богу!“ – рече той, като позна с възторг малкото й русо лице, което сега имаше особено сериозен и дори строг израз. Без да заповяда на файтонджията да спре, той изтича назад до нея.

– От два часа ли е? Не повече? – запита тя. – Вие ще заварите Пьотр Дмитрич, само че не го карайте да бърза. Вземете и опиум от аптеката.

– Значи, вие мислите, че ще бъде благополучно? Господи, помилуй и помогни! – рече Левин, като видя, че конят му излиза вече от портата. Той скочи в шейната до Кузма и заповяда да карат у лекаря.

XIV

Лекарят не беше станал още и лакеят каза, че „легна късно и заповяда да не го будят, защото ще стане скоро“. Лакеят чистеше стъклата на лампите и изглеждаше много зает. Това внимание на лакея към стъклата и равнодушието му към онова, което ставаше в Левин, отначало го учуди, но като размисли, той веднага разбра, че никой не знае и не е длъжен да знае неговите чувства и че толкова повече трябва да действа спокойно, обмислено и решително, за да пробие тая стена от равнодушие и да постигне целта си. „Трябва да не бързам и да не изпускам нищо“ – каза си Левин, като чувствуваше все по-голям и по-голям подем на физически сили и внимание към онова, което му предстоеше да направи.

Когато научи, че лекарят още не е станал, покрай разните планове, които му дойдоха на ума, Левин се спря на следното: Кузма да отиде с бележка при някой друг лекар, а той самият да отиде в аптеката за опиум и когато се върне, ако лекарят още не е станал, да подкупи лакея или ако той не се съгласи, насила да събуди лекаря на всяка цена.

В аптеката мършавият помощник-аптекарь със същото равнодушие, с каквото лакеят чистеше стъклата, приготвяше прахове на един чакаш кочияш и отказа да му даде опиум. Левин започна да го убеждава, като се мъчеше да не бърза и да не се горещи, спомена имената на лекаря и акушерката и обясни защо му е необходим опиумът. Помощник-аптекарят запита на немски управителя да му даде ли и след като получи

иззад преградката съгласие, извади едно шишенце и фунийка, бавно наля от голямото шише в малкото, залепи етикет, запечатата го въпреки молбата на Левин да не прави това и искаше да го завие. Това вече Левин не можа да понесе; той нетърпеливо грабна шишенцето от ръцете му и хукна през голямата стъклена врата. Лекарят не бе станал още, а лакеят, който сега постилаше килима, отказа да го събуди. Левин извади спокойно десетрублева банкнота и като изговаряше бавно думите, но и не губеше време, подаде му банкнотата и му обясни, че Пьотр Дмитрич (колко велик и значителен му се виждаше сега тоя така незначителен по-рано Пьотр Дмитрич!) е обещал да идва във всяко време, че сигурно няма да се разсърди и затова нека го събуди веднага.

Лакеят се съгласи, отиде в горния етаж и покани Левин в приемната.

Левин чуваше как зад вратата лекарят кашля, крачи из стаята, мие се и говори нещо. Минаха две-три минути; на Левин му се стори, че е минало повече от час. Той не можеше да чака повече.

– Пьотр Дмитрич, Пьотр Дмитрич! – с умоляващ глас започна той през отворената врата. – За Бога, простете ми. Приемете ме така, както сте. Минаха повече от два часа.

– Ей сега, ей сега! – отвърна един глас и Левин се учуди, че лекарят каза това, като се усмихваше.

– Само за минутка...

– Ей сега.

Минаха още две минути, докато лекарят обуе ботушите си, и още две минути, докато се облече и снесе.

– Пьотр Дмитрич! – с жален глас започна отново Левин, но в това време лекарят излезе облечен и снесен. „Тия хора нямат съвест – помисли Левин. – Решат се, когато ние гинем!“

– Добро утро! – каза му лекарят, като му подаде ръка, и сякаш го дразнеше със спокойствието си. – Не бързайте. Е, какво има?

Мъчейки се да разправи всичко по-обстойно, Левин започна да изрежда ненужни подробности за положението на жена си и прекъсваше постоянно разказа си с молби към лекаря да тръгне веднага с него.

– Но не бързайте толкова. Вие не знаете тия работи. Аз сигурно съм излишен, но понеже обещах, ще дойда. Но няма защо да бързаме. Седнете, моля ви се, ще пиете ли кафе?

Левин го погледна, като го питаше с поглед дали се подиграва с него. Но лекарят не мислеше да се подиграва.

– Зная, зная – усмихнат каза лекарят, – и аз съм семеен човек; но в тия минути ние, мъжете, сме най-жалките хора. Имам една пациентка, при такива случаи мъжът ѝ винаги се крие в конюшната.

– Но как мислите, Пьотр Дмитрич? Мислите ли, че ще бъде благополучно?

– Всичко говори за благополучен изход.

– Но вие ще дойдете ли веднага? – каза Левин, като гледаше със злоба слугата, който донесе кафето.

– След един час.

– Не, за Бога!

– Та оставете ме да изпия кафето си.

Лекарят започна да пие кафето. И двамата мълкнаха.

– Но турците ги бият здравата. Четохте ли вчерашната телеграма? – каза лекарят, като дъвчеше кифлата.

– Не, не мога повече! – каза Левин и скочи. – След четвърт час ще дойдете ли?

– След половин час.

– Честна дума?

Когато се върна в къщи, Левин завари княгинята и двамата заедно се приближиха до вратата на спалнята. Очите на княгинята бяха просълзени и ръцете ѝ трепереха. Когато видя Левин, тя го прегърна и заплака.

– Как е, как е, мила Лизавета Петровна – каза тя, като улови за ръка излязлата насреща им със светнало и загрижено лице Лизавета Петровна.

– Добре върви – каза тя, – убедете я да легне. Ще бъде по-леко.

Откак бе се събудил и разбрал каква е работата, Левин се приготви да понесе

твърдо онова, което му предстои, без да размишлява и без да пресмята нищо, затворил всичките си мисли и чувства, без да разваля настроението на жена си, а наопаки, като я успокоява и поддържа смелостта ѝ. Като не си позволяваше дори да мисли какво ще стане и как ще свърши, след като бе разпитал колко време обикновено продължава тая работа, Левин мислено се бе приготвил да търпи и да се владее четири-пет часа и това му се виждаше възможно. Но когато се върна от лекаря и видя отново страданията ѝ, той започна все по-често и по-често да повтаря: „Господи, прости, помогни!“, да въздиша и да вдига глава нагоре; и почувствува страх, че няма да издържи, ще се разплаче или ще избяга. Толкова мъчително му беше. А бе минал само един час.

Ала след тоя час минаха още един, два, три, минаха и петте часа, които той си беше определил като най-дълъг срок за търпение, а положението беше все същото: и той все търпеше, защото не можеше да прави нищо друго, освен да търпи, като мислеше всеки миг, че е стигнал до последните граници на търпението и че още малко и сърцето му ще се пръсне от състрадание.

Но минаваха още минути, часове и още часове и неговите чувства на страдание и ужас растяха и се напругаха още повече.

За Левин не съществуваха вече всички ония обикновени условия на живота, без които не можем да си представим нищо. Той изгуби представа за времето. Ту минутите – ония минути, когато тя го извикваше при себе си и той държеше потната ѝ ръка, която ту го стискаше с необикновена сила, ту го отблъскваше – му се виждаха часове, ту часовете му се виждаха минути. Той се зачуди, когато Лизавета Петровна го помоли да запали свещта зад паравана и узна, че е вече пет часът вечерта. Ако му кажеха, че сега е едва десет часът сутринта, той също малко би се зачудил. Също така малко знаеше и де е бил през това време, както и кога какво е станало. Той виждаше възпаленото ѝ лице, което ту недоумяваше и страдеше, ту се усмихваше и го успокояваше. Виждаше и княгинята, зачервена, напрегната, с разпилени къдри на белите коси и в сълзи, които тя усилено гълташе, хапейки устни, виждаше и Доли, и лекаря, който пушеше дебели цигари, и Лизавета Петровна с твърдо, решително и успокояващо лице, и стария княз, който се разхождаше из салона с намръщено лице. Но не знаеше как те идваха и излизаха и де бяха. Княгинята беше ту с лекаря в спалнята, ту в кабинета, дето се озова сложената трапеза; ту това не беше княгинята, а беше Доли. След това Левин помнеше, че го пращаха някъде. Веднъж го изпратиха да премести масата и дивана. Той с усърдие свърши това, като мислеше, че то е необходимо за нея, и едва отпосле научи, че е приготвил легло за себе си. След това го пращаха при лекаря в кабинета да пита нещо. Лекарят му отговори и заприказва за неуредиците в Думата. След това го пращаха да отнесе в спалнята при княгинята една икона със сребърен позлатен филон и той със старата прислужница на княгинята се катери по шкафа да я свали и строши кандилото, а прислужницата на княгинята го успокояваше и за жена му, и за кандилото и той отнесе иконата и я постави при главата на Кити, като я подпъхна грижливо зад възглавницата ѝ. Но той не знаеше къде, кога и защо стана всичко това. Не разбираше също защо княгинята го бе уловила за ръка и като го гледаше жално, молеше го да се успокои, а Доли го убеждаваше да си хапне нещо и го изведе от стаята, и дори лекарят сериозно и със състрадание го гледаше и му предлагаше капки.

Той знаеше и чувствуваше само, че това, което ставаше, прилича на онова, което ставаше преди една година в хотела на губернияския град при смъртното легло на брата Николай. Но онова бе мъка, а това беше радост. Но и оная мъка, и тая радост бяха еднакво извън обикновените условия на живота, бяха в тоя обикновен живот сякаш пролуки, през които се виждаше нещо висше. И еднакво тежко и мъчително идваше това, което ставаше, и еднакво непостижимо при съзерцаване на това висше нещо душата се издигаше на такава висота, която по-рано не е дори познавала и където разсъдъкът не успяваше още да я настигне.

„Господи, прости и помогни!“ – непрекъснато си повтаряше той въпреки толкова дългото и сякаш пълно отчуждение, чувствувайки, че се обръща към Бога също така доверчиво и искрено, както и в дните на детинството и ранната младост.

През цялото това време той имаше две различни настроения. Едното бе извън нейното присъствие, с лекаря, който пушеше една след друга дебели цигари и ги гасеше в края на пълната пепелница, с Доли и с княза, дето ставаше дума за обеди, за политика, за болестта на Мария Петровна и дето Левин изведнъж за миг забравяше

напълно какво става и се чувствуваше сякаш събуден от сън; а другото настроение – в нейно присъствие, до главата ѝ, дето сърцето му искаше да се пръсне от състрадание и все не се пръскаше, а той непрекъснато се молеше на Бога. И всеки път, когато долетелият от спалнята вик го изваждаше от минутната забрава, той попадаше под същото това странно заблуждение, което го бе обзело в първия миг; всеки път, когато чуеше вика, той скачаше, тичаше да се оправдава, спомняше си пътем, че не е виновен, и му се искаше да защити, да помогне. Но като я погледнеше, отново виждаше, че не може да помогне, идваше в ужас и казваше: „Господи, прости и помогни!“ И колкото повече времето минаваше, толкова по-силни ставаха и двете настроения: толкова по-спокоен ставаше той извън нейното присъствие и напълно забравяше за нея и толкова по-мъчителни ставаха и самите нейни страдания, и чувството на безпомощност пред тях. Той скачаше, искаше да избяга някъде, а тичаше при нея.

Понякога, когато тя час по час го извикваше, той я обвиняваше. Но след като видеше покорното ѝ усмихнато лице и чуеше думите: „Аз те измъчих“, той обвиняваше Бога, но като си спомняше за Бога, веднага го молеше да прости и помилва.

XV

Той не знаеше дали е рано или късно. Всички свещи вече догаряха. Доли току-що бе ходила в кабинета и бе предложила на лекаря да си полегне. Левин седеше, слушаше разказите на лекаря за един шарлатанин-магнетизатор и наблюдаваше пепелта от цигарата му. Бе настъпил един момент на отдых и той се бе забравил. Забравил бе напълно какво става сега. Слушаше лекаря и го разбираше. Изведнъж се чу вик, който не приличаше на нищо. Викът беше толкова страшен, че Левин дори не скочи, а без да си поеме дъх, изплашено-въпросително погледна лекаря. Лекарят наведе глава настрана, като се заслушваше, и одобрително се усмихна. Всичко беше така необикновено, че вече нищо не поразяваше Левин. „Сигурно така трябва“ – помисли той и продължаваше да седи. Чий беше тоя вик? Той скочи, изтича на пръсти в спалнята, отмина Лизавета Петровна и княгинята и застана на своето място, при възглавницата. Викът бе утихнал, но нещо бе се променило сега. Какво – той не виждаше и не разбираше и не искаше да види и разбере. Но го виждаше по лицето на Лизавета Петровна: лицето на Лизавета Петровна беше строго и бледо и все така решително, макар че челюстите ѝ слабо потрепераха, а очите ѝ бяха втренчени в Кити. Възпаленото измъчено лице на Кити с полепналия на потното ѝ чело кичур беше обърнато към него и търсеше погледа му. Издигнатите ѝ ръце търсеха неговите ръце. Тя улови с потните си ръце студените му ръце и започна да ги притиска към лицето си.

– Не си отивай, не си отивай! Аз не се страхувам, не се страхувам – бързо каза тя. – Мамо, вземи ми обичите. Пречат ми. Ти не се ли страхуваш? Скоро, скоро, Лизавета Петровна...

Тя говореше бързо-бързо и искаше да се усмихне. Но изведнъж лицето ѝ се изкриви, тя го отблъсна от себе си.

– Не, това е ужасно! Ще умра, ще умра! Върви си, върви си! – развика се тя и отново се чу същият на нищо неприличащ вик.

Левин се улови за главата и избяга от стаята.

– Нищо, нищо, всичко е добре! – каза подире му Доли.

Но каквото и да казваха те, той знаеше, че сега всичко е изгубено. Опрял глава на вратата, той стоеше в съседната стая и чуваше нечий никога нечуван от него писък, рев и знаеше, че пищи онова, което по-рано беше Кити.

Той отдавна вече не желаше детето. Сега мразеше това дете. Сега дори не искаше и тя да живее, а искаше само да се прекратят тия ужасни страдания.

– Докторе! Какво е това? Какво е това? Боже мой! – каза той, като улови за ръка влезлия лекар.

– Свършва се – каза лекарят. И когато казваше това, лицето му беше така сериозно, че думите „свършва се“ Левин разбра в смисъл – умира.

Обезумял, той се втурна в спалнята. Първото нещо, което видя, беше лицето на Лизавета Петровна. То беше още по-намръщено и по-строго. Лицето на Кити не се

познаваше. На онова място, дето то беше по-рано, имаше нещо страшно и по напрегнатия израз, и по звука, който излизаше оттам. Той опря глава на дървеното облегалo на кревата, чувствувайки, че сърцето му ще се пръсне. Ужасният вик не млъкваше, той стана още по-ужасен и сякаш стигнал до последния предел на ужаса, изведнъж утихна. Левин не вярваше на слуха си, но не можеше да се съмнява: викът бе секнал и се чуваше тихо шетане, шумолене и бързо дишане, и нейният прекъсващ се, жив и нежен, щастлив глас тихо произнесе: „Свърши се.“

Той вдигна глава. Безсилно отпуснала ръце върху одеялото, необикновено прекрасна и тиха, тя безмълвно го гледаше и искаше, но не можеше да се усмихне.

И изведнъж от тоя тайнствен и ужасен, неземан свят, в който бе живял през тия двадесет и два часа, Левин за миг се почувствува пренесен в по-раншния, обикновен свят, но който сега сияеше с такава нова светлина на щастие, че той не можа да я понесе. Всички обтегнати струни се скъсаха. Ридания и радостни сълзи, които той никак не бе предвидил, бликнаха в него с такава сила и разтърсиха цялото му тяло, че дълго време му пречеха да говори.

Паднал на колене пред леглото, той държеше пред устните си ръката на жена си и я целуваше и тая ръка отговаряше на целувките му със слабо движение на пръстите. А в това време там, в долния край на леглото, в ловките ръце на Лизавета Петровна, като пламъче над светилник мъждукаше животът на едно човешко същество, което не бе съществувало никога по-рано, но което сега също така, със същото право, със същата значителност за себе си, ще живее и ще плоди себеподобни същества.

– Живо е! Живо е! И при това момче. Не се безпокойте! – чу Левин гласа на Лизавета Петровна, която с трепереща ръка потупваше гръбчето на детето.

– Мамо, истина ли е? – обади се гласът на Кити. Отговориха ѝ само хълцанията на княгинята.

И сред мълчанието, като несъмнен отговор на въпроса на майката, се чу един съвсем друг глас, който не приличаше на съдържащите гласове в стаята. Това беше смелият, дръзкият, непризнаващ нищо вик на появилото се незнайно откъде ново човешко същество.

По-рано, ако кажеха на Левин, че Кити е умряла, че и той е умрял заедно с нея, че децата им са ангели и че Бог е тук пред тях – той не би се зачудил на нищо; но сега, след като се бе върнал в света на действителността, той правеше големи усилия на мисълта, за да разбере, че тя е жива и здрава и че това така отчаяно пискащо същество е негов син. Кити беше жива, страданията се бяха свършили. И той беше неизразимо щастлив. Той разбираше това и беше напълно щастлив. Но детето? Откъде е, защо е, кое е то?... Той никак не можеше да разбере, не можеше да свикне с тая мисъл. Това му се виждаше нещо излишно, едно богатство, с което дълго не можеше да свикне.

XVI

В десет часа старият княз, Сергей Иванович и Степан Аркадич седяха в стаята на Левин и след като поприказваха за родилката, започнаха разговор и за странични неща. Левин ги слушаше и неволно си спомняше за изминалото, онова, което беше до тая сутрин, спомняше си и за себе си, какъв беше вчера преди това. Оттогава бяха минали сякаш сто години. Той се чувствуваше на някаква недосегаема висота, от която старателно се спущаше, за да не обиди ония, с които говореше. Говореше и непрестанно мислеше за жена си, за подробностите на сегашното ѝ състояние, и за сина си, като се мъчеше да свикне с мисълта за неговото съществуване. Целият мир на жената, който след женитбата бе добил за него ново, неизвестно значение, сега в мислите му се издигна така високо, че той не можеше да го обгърне с въображението си. Той слушаше, че говорят за вчерашния обед в клуба, и си мислеше: „Какво става с нея сега, дали е заспала? Как се чувствуваше? Какво мисли? Крещи ли синът Дмитрий!“ И посред разговора, по средата на фразата, той скочи и излезе от стаята.

– Прати да ми съобщят мога ли да отида при нея – каза князът.

– Добре, ей сега – отвърна Левин и без да се спре, отиде при нея. Тя не спеше, а разговаряше тихо с майка си, като кроеше планове за предстоящото кръщаване.

Стъкмена, сресана, с кокетна шапчица от нещо синьо, извадила ръце върху одеялото, тя лежеше по гръб; посрещна го с поглед и с погледа си го привличаше към себе си. Погледът ѝ, и без това светъл, засияваше още повече, колкото повече се приближаваше той. На лицето ѝ личеше същата оная промяна от земното към неземното, каквато се вижда върху лицата на покойници; но там е сбогуване, а тук – среща. Сърцето му бе обзето пак от вълнение, подобно на онова, което бе изпитал в минутата на раждането. Тя улови ръката му и го запита дали е спал. Той не можеше да отговори и се извърна, убеден в слабостта си.

– А пък аз се бях унесла, Костя! – каза му тя. – И сега ми е така хубаво.

Тя го гледаше, но изведнъж изразът ѝ се промени.

– Дайте ми го – каза тя, като чу писъка на детето. – Дайте го, Лизавета Петровна, да го види и той.

– Е, хайде, нека те види и татко ти – каза Лизавета Петровна, като изправи и поднесе нещо червено, странно и мърдащо. – Чакайте, най-напред да се стъквим – и Лизавета Петровна сложи това мърдащо и червено нещо на кревата, започна да разповива и повива детето, като го повдигаше и обръщаше с един пръст и го посипваше с нещо.

Левин гледаше това мъничко жалко същество и правеше напразни усилия да намери в душата си някакви признаци на бащинско чувство. Той изпитваше само погнуса от него. Но когато го разголиха и се показаха неговите тънки-тънки ръчички и крачета, шафранени, също с пръстчета и дори с голям пръст, който се отличаваше от другите, и когато той видя как Лизавета Петровна притиска като меки пружинки тия стърчащи ръчички и ги прибира в платнените пелени, обхвана го такава жалост към това същество и такъв страх да не би тя да го повреди, че той задържа ръката ѝ.

Лизавета Петровна се засмя:

– Не бойте се, не бойте се!

Когато повиха детето и то се превърна в твърда кукличка, Лизавета Петровна го залюля, сякаш се гордееше от своята работа, и се отдръпна, та Левин да може да види сина си в цялата му хубост.

Извърната, без да сменя очи, Кити също гледаше натам.

– Дайте го, дайте го! – каза тя и дори понечи да стане.

– Какво правите, Катерина Александровна, не бива да се движите така!

Почакайте, ще ви го подам. Нека първо да ни види татко какви сме юнаци!

И Лизавета Петровна вдигна към Левин с едната си ръка (другата подпираше само с пръстите люлеещата се главичка) това странно, люлеещо се и червено същество, което криеше главичката си зад края на пелената. Но то имаше и нос, невиждащи очи и мляскащи устни.

– Прекрасно дете! – каза Лизавета Петровна.

Левин с огорчение въздъхна. Това „прекрасно“ дете му внушаваше само чувство на погнуса и жалост. То съвсем не беше онова чувство, което той очакваше.

Той се извърна, докато Лизавета Петровна го нагласяваше върху непривикналата гръд.

Изведнъж нечий смях го накара да вдигне глава. Смееше се Кити. Детето бе захапало гръдта ѝ.

– Е, стига, стига! – каза Лизавета Петровна, но Кити не го пущаше. То заспа на ръцете ѝ.

– Погледни сега – каза Кити, като обърна детето към него, така че да може да го види. Старческото лице изведнъж се намръщи още повече и детето кихна.

Като се усмихваше и едва сдържаше сълзите си от умиление, Левин целуна жена си и излезе от тъмната стая.

Това, което изпитваше към мъничкото същество, съвсем не беше онова, което той очакваше. В това чувство нямаше нищо весело и радостно; напротив, това беше един нов мъчителен страх; съзнание, че той става отново уязвим. И на първо време това съзнание беше така мъчително, страхът да не би да пострада това безпомощно същество беше така силен, че заглушаваше странното чувство на безсмислена радост и дори гордост, което той изпита, когато детето кихна.

Работите на Степан Аркадич вървяха зле.

Парите за две трети от гората бяха вече похарчени, а срещу десет на сто отбив той бе взел в аванс от търговеца почти цялата сума за последната трета. Търговецът не даваше вече пари, толкоз повече, че тая зима Даря Александровна, която за пръв път заяви открито правата си върху имота, отказа да подпише контракта, че е получила парите за последната трета от гората. Цялата заплата отиваше за домашни разходи и за изплащане на дребни, несвършващи се дългове. Нямаха никакви пари.

Това беше неприятно, неудобно и според Степан Аркадич не трябваше да продължава така. Според него причината беше, че получаваше много малка заплата. Службата, която заемаше, беше очевидно много добра преди пет години, но сега не беше вече същото. Петров, като директор на банка, получаваше дванадесет хиляди; Свентицки – член на дружество – седемнадесет хиляди; Митин, който основа банка, получаваше петдесет хиляди. „Очевидно аз съм заспал и са ме забравили“ – мислеше си Степан Аркадич. И той започна да се ослушва, да се вглежда и към края на зимата надуши една много хубава служба и поведе атака за нея, отначало от Москва, чрез лели, вуйчовци и приятели, а след това, когато работата назря, напролет замина и той за Петербург. Това беше една от ония служби, които сега, независимо от заплатите, от хиляда до петдесет хиляди годишно, бяха повече, отколкото по-рано, топлички служби с рушвети; то беше служба на член от комисията при съединеното агентство на кредитно-взаимния баланс на южните железопътни линии и банковите учреждения. Тая служба, както и всички такива служби, изискваше огромни знания и дейност, които трудно можеха да се съчетаят в един човек. И понеже нямаше човек, който да съчетава тия качества, все пак беше по-добре тая служба да заеме един честен, а не нечестен човек. А Степан Аркадич беше не само човек честен (без ударение), но беше и честен човек (с ударение), с това особено значение, което в Москва има тая дума, когато казват: честен деец и честен писател, честно списание, честно учреждение, честно направление, и което означава не само че човекът или учреждението не са безчестни, но и че са способни при случай да разкритикуват правителството. Степан Аркадич се движеше в Москва в ония кръгове, дето бе въведена тая дума, минаваше там за честен човек и затова имаше повече от другите права върху тая служба.

Тая служба даваше от седем до десет хиляди годишно и Облонски можеше да я заема, без да напуска държавната си служба. Тя зависеше от две министерства, от една дама и от двама евреи и Степан Аркадич трябваше да види в Петербург всички тия хора, макар че те бяха вече подготвени. Освен това Степан Аркадич бе обещал на сестра си Ана да получи от Каренин решителен отговор за развода. И той замина за Петербург, след като изпроси петдесет рубли от Доли.

Седнал в кабинета на Каренин, Степан Аркадич слушаше неговия проект върху причините за лошото състояние на руските финанси и чакаше само минутата, когато той ще свърши, за да му заприказва за своята работа и за Ана.

– Да, това е много вярно – каза той, когато Алексей Александрович свали *rinse-pez*-то, без което не можеше вече да чете, и въпросително погледна бившия си шурей, – това е много вярно в подробностите, но все пак принципът на нашето време е свободата.

– Да, но аз издигам друг принцип, който обгръща принципа на свободата – каза Алексей Александрович, като подчерта думите „който обгръща“, и пак сложи *rinse-pez*-то, за да прочете отново на слушателя си мястото, дето се говореше за това.

И като прелисти красиво написания, с грамадни бели полета ръкопис, Алексей Александрович отново прочете убедителното място.

– Аз не искам протекционната система не заради ползата за частните лица, а за общото благо – еднакво и за низшите, и за висшите класи – каза той, като погледна Облонски над *rinse-pez*-то. – Но те не могат да разберат това, те са заети само с личните си интереси и се увличат от фразите.

Степан Аркадич знаеше, че когато Каренин започне да говори за това какво правят и мислят те, същите ония, които не искат да приемат проектите му и са причина за цялото зло в Русия, тогава вече е близо към края; и затова сега той на драго сърце се отказа от принципа за свободата и се съгласи напълно. Алексей Александрович млъкна, като прелистваше умислено ръкописа си.

– Ах, сетих се – каза Степан Аркадич, – исках да те помоля, в случай че видиш Поморски, да му кажеш една думичка, че бих желал много да заема откриващата се служба на член от комисията при съединеното агентство на кредитно-взаимния баланс на южните железопътни линии.

Степан Аркадич бе свикнал вече с названието на тая служба, така близка на сърцето му, и го произнасяше бързо, без да сбърка.

Алексей Александрович разпита в какво се състои дейността на тая нова комисия и се замисли. Той съобразяваше дали в дейността на тая комисия няма нещо противоположно на неговите проекти. Но понеже дейността на това ново учреждение беше много сложна, а неговите проекти обгръщаха много голяма област, той не можа изведнъж да схване това и като свали *pinse-pez-to* си, каза:

– Несъмнено мога да му кажа: но защо всъщност искаш да заемеш тая служба?

– Заплатата е по-добра, до девет хиляди, а моите средства...

– Девет хиляди – повтори Алексей Александрович и се намръщи. Високата цифра на тая заплата му напомни, че от тая страна предполагаемата дейност на Степан Аркадич е в противоречие с главния смисъл на проектите му, които клоняха винаги към икономия.

– Аз смятам и съм написал изложение за това, че в наше време тия грамадни заплати са признак на една лъжлива икономическа *assiette** в нашето управление.

[* Политика.]

– Но как искаш ти? – каза Степан Аркадич. – Да речем, един директор на банка получава десет хиляди – но той заслужава това. Или един инженер получава двадесет хиляди. Полезна работа, както щеш кажи!

– Аз смятам, че заплатата е заплащане на стока и тя трябва да зависи от закона за търсенето и предлагането. Но ако определянето на заплатата отстъпва от тоя закон, както например, когато виждам, че института завършват двама инженери, и двамата с еднакви знания и способности, но единият получава четиридесет хиляди, а другият се задоволява с две хиляди; или когато за директори на дружествени банки назначават с големи заплати прависти и хусари, които нямат никакви особени специални познания, аз заключавам, че заплатата не се определя според закона за търсенето и предлагането, а просто от пристрастие. И тук има злоупотреба, която е важна сама по себе си и се отразява вредно върху държавната служба. Аз смятам...

Степан Аркадич побърза да прекъсне зет си.

– Да, но съгласи се, че се открива едно ново, несъмнено полезно учреждение. Както щеш кажи, полезна работа! Държат особено на това, работата да се върши честно – каза Степан Аркадич с ударение.

Но московското значение на думата *честно* беше непонятно за Алексей Александрович.

– Честността е само отрицателно качество – каза той.

– Но ти все пак ще ми направиш голяма услуга – каза Степан Аркадич, – ако кажеш една думичка на Поморски. Така, между другото...

– Но, струва ми се, че тая работа зависи повече от Болгаринов – каза Алексей Александрович.

– От своя страна Болгаринов е напълно съгласен – каза Степан Аркадич, като се изчерви.

Степан Аркадич се изчерви при споменаването на Болгаринов, защото същия ден сутринта той ходи у евреина Болгаринов и това посещение му остави неприятен спомен. Степан Аркадич беше уверен, че делото, на което той иска да служи, е ново, полезно и честно дело; но тая сутрин, когато Болгаринов, очевидно нарочно, го накара да чака два часа заедно с други просители в приемната, изведнъж му стана неловко.

Дали му бе неловко, защото той, потомък на Юрий, княз Облонски, чака два часа в приемната на един евреин, или защото за пръв път в живота си не последва примера на прадедите си да служи на правителството, а минаваше на ново поприще – но, така или иначе, беше му много неловко. През тия два часа чакане у Болгаринов, докато се разхождаше неспокойно из приемната, разчесваше бакенбардите си, влизаше в разговор с другите просители и измисляше каламбур за това как е чакал у евреина, Степан Аркадич старателно скриваше от другите, и дори от себе си, чувството, което изпитваше.

Но през цялото време му беше неловко и досадно и самият той не знаеше защо;

дали защото не излизаше нищо от каламбура му* или от нещо друго. Най-после, когато Болгаринов го прие с необикновена учтивост, като тържествуваше очевидно от унижението му и почти му отказа, Степан Аркадич побърза да забрави това. И като си го спомни едва сега, се изчерви.

[* „Было дело до жида, и я дожидался“ – имах работа при един евреин и чаках.]

XVIII

– Сега имам още една работа и ти знаеш каква е. За Ана – каза Степан Аркадич, като помълча малко й се отърси от това неприятно впечатление.

Още щом Облонски произнесе името на Ана, лицето на Алексей Александрович съвсем се промени: вместо по-раншното оживление то изрази умора и мъртвешка бледност.

– Какво всъщност искате от мене? – каза той, като се обърна на креслото и щракна ринсе-pez-то си.

– Решение, някакво решение, Алексей Александрович. Сега аз се обръщам към тебе – Степан Аркадич искаше да каже „не като към оскърбен мъж“, но понеже се изплаши да не развали работата с това, замени го с думите: – не като към държавник – което беше не на място, – а просто като към човек, и то към добър човек и християнин. Ти трябва да я съжалиш – каза той.

– Сиреч, всъщност как? – тихо каза Каренин.

– Да, да я съжалиш. Ако ти я виждаше като мене – цяла зима съм прекарал с нея, – ти би я съжалил. Положението й е ужасно, именно ужасно.

– Струва ми се – отвърна Алексей Александрович с по-тънък, почти писклив глас, – че Ана Аркадиевна има всичко, което искаше.

– Ах, Алексей Александрович, за Бога, да не правим рекриминации! Миналото е минало и ти знаеш какво иска и очаква тя – развод.

– Но аз смятах, че Ана Аркадиевна се отказва от развода, щом аз изисквам задължението да остави сина при мене. Така й и отговорих и мислех, че тая работа е свършена. И я смятам за свършена – пискливо каза Алексей Александрович.

– За Бога, не се горещи – каза Степан Аркадич, като докосна коленете на зет си. – Работата не е свършена. Ако ми позволиш да направя рекапитулация, работата беше така: когато се разделихте, ти беше добър, колкото може човек да бъде великодушен; даде й всичко – свобода и дори развод. Тя оцени това. Не, не мисли кой знае какво. Тя го оцени. И то до такава степен, че в първите минути, чувствувайки вината си пред тебе, не е обмислила и не е могла да обмисли всичко. Тя се отказа от всичко. Но действителността и времето показаха, че положението й е мъчително и невъзможно.

– Животът на Ана Аркадиевна не може да ме интересува – прекъсна го Алексей Александрович, като повдигна вежди.

– Позволи ми да не вярвам това – меко възрази Степан Аркадич. – Положението й е не само тежко за нея, но и без всякаква полза за когото и да било. Ще речеш, тя си го е заслужила. Тя знае това и не те моли; тя казва открито, че не смее да моли за нищо. Но аз, всички роднини, всички, които я обичаме, те молим. Защо се измъчва тя? Кому е по-добре от това?

– Позволете, изглежда, че вие ме поставяте в положението на обвиняем – рече Алексей Александрович.

– О, не, о, не, ни най-малко, разбери ме – каза Степан Аркадич, като докосна отново ръката му, сякаш бе уверен, че с това докосване ще смекчи зет си. – Аз казвам само едно: положението й е тежко, ти можеш да го облекчиш и няма да изгубиш нищо. Аз ще наредя всичко така, че няма да разбереш. Та ти обеща.

– Обещанието бе дадено по-рано. И аз смятах, че въпросът за сина решава работата. Освен това се надявах, че Ана Аркадиевна ще има достатъчно великодушие... – едва, с треперещи устни рече побледнелият Алексей Александрович.

– Тъкмо тя предоставя всичко на твоето великодушие. Тя иска, моли те за едно – да я извадиш от това невъзможно положение, в което се намира. Тя не иска вече сина си. Алексей Александрович, ти си добър човек, влез за миг в положението й. За нея, в нейното положение, въпросът за развода е въпрос на живот и смърт. Ако не

беше обещал по-рано, тя щеше да се помири с положението си, щеше да живее на село. Но ти обеща, тя ти писа и се премести в Москва. И ето тя живее вече шест месеца в Москва, дето всяка среща е нож в сърцето ѝ, и очаква всеки ден решението. Та това е все едно да държиш някой осъден на смърт цели месеци с примка на шията и да му обещаващ може би смърт, а може би и помилване. Съжали се над нея и освен това аз се наемам да уредя всичко това... Vos scrupules*...

[* Вашите скрупули...]

— Аз не говоря за това, за това... — с погнуса го прекъсна Алексей Александрович. — Но може би съм обещал това, което не съм имал право да обещавам...

— Значи, ти се отказваш от това, което си обещал?

— Никога не съм отказвал да изпълня възможното, но искам да имам време, за да обмисля доколко обещаното е възможно.

— Не, Алексей Александрович! — заприказва Облонски, като скочи. — Аз не искам да вярвам това! Тя е толкова нещастна, колкото може да бъде нещастна само една жена, и ти не можеш да откажеш една такава...

— Доколкото обещаното е възможно. Vous professez d'être un libre penseur.* Но като вярващ човек, при такава важна работа аз не мога да постъпя против християнския закон.

[* Вие минавате за свободомислещ човек.]

— Но в християнските общества и у нас, доколкото зная, разводът се допуска — каза Степан Аркадич. — Разводът се допуска и от нашата църква. И ние виждаме...

— Допуска се, но не в тоя смисъл.

— Алексей Александрович, не мога да те позная — каза Облонски, след като помълча. — Нима не беше ти (и нима ние не оценихме това?), който прости всичко и движен именно от християнско чувство, беше готов да пожертвуваш всичко? Ти сам каза: дай горната си дреха, когато ти искат ризата, а сега...

— Моля ви — с писклив глас заприказва Алексей Александрович, като стана изведнъж на крака, бледен и с разтреперана челюст, — моля ви да прекратите, да прекратите... тоя разговор.

— Ах, не! Добре, прости, прости ми, ако съм те огорчил — започна Степан Аркадич, като се усмихваше смутено и протегна ръка, — но все пак, като пратеник, аз предадох само това, което бяха ми поръчали.

Алексей Александрович подаде ръка, замисли се и рече:

— Трябва да обмисля и да потърся указания. Другиден ще ви дам окончателен отговор — каза той, като съобрази нещо.

XIX

Степан Аркадич се канеше вече да си отиде, когато Корней доложи:

— Сергей Алексеич!

— Кой е тоя Сергей Алексеич? — започна Степан Аркадич, но веднага си спомни.

— Ах, Серьожа! — каза той. „Сергей Алексеич“ — аз мислех, че е директорът на департамента. — „Ана ме помоли да го видя“ — спомни си той.

И той си спомни оня плах, жалък израз, с който на изпращане Ана му рече: „Все пак ти ще го видиш. Научи подробно де е той и кой е при него. И, стива... ако е възможно! Нали е възможно?“ Степан Аркадич разбра какво значи това „ако е възможно“ — ако е възможно да се направи разводът така, че тя да вземе сина си... Сега Степан Аркадич видя, че за това не може и да се мисли, но все пак му беше драго да види племенника си.

Алексей Александрович напоси на шурей си, че на сина му никога не говорят за майка му и го помоли да не споменава нито дума за нея.

— Той бе много болен след онова свиждане с майка си, което ние не предвидихме — каза Алексей Александрович. — Страхувахме се дори за живота му. Но разумното лекуване и морските бани през лятото подобриха здравето му и по съвета на лекаря аз съм го дал сега в училище. И наистина влиянието на другарите му оказа хубаво въздействие и той е напълно здрав и се учи добре.

— Ех, че юнак е станал! И то не Серьожа, а цял Сергей Алексеич! — усмихнат каза Степан Аркадич, като гледаше пъргаво и свободно влязлото хубаво едро момче в

синя куртка и дълги панталони. Момчето имаше здрав и весел вид. То се поклони на вуйчо си като на чужд човек, но след като го позна, изчерви се и сякаш обидено и разсърдено от нещо, бързо се обърна настрана. Момчето пристъпи до баща си и му подаде едно свидетелство с бележките, които бе получило в училище.

– Е, това е добре – каза бащата, – можеш да си вървиш.

– Той е отслабнал, пораснал е и е престанал да бъде дете, а е станал момче; това ми харесва – каза Степан Аркадич. – Е, помниш ли ме?

Момчето бързо погледна към баща си.

– Помня те, mon oncle* – отвърна то, като погледна вуйчо си и пак се загледа в земята.

[* Вуйчо.]

Вуйчото повика момчето и го улови за ръка.

– Е, как е работата? – каза той в желанието си да го заприказва и не знаеше какво да каже.

Като се червеше и не отговаряше, момчето внимателно дърпаше ръката си от ръката на вуйчо си. Щом Степан Аркадич пусна ръката му, то погледна въпросително баща си и като птица, пусната на свобода, с бързи крачки излезе от стаята.

Изминала бе една година, откак Серьожа бе видял майка си за последен път. Оттогава никога вече не бе чувал за нея. Тая година постъпи в училище и опозна и обикна другарите си. Сега вече не го занимаваха ония мечти и спомени за майка му, които след срещата си с нея го разболяваха. Когато те го навестяваха, той старателно ги пропъждаше, понеже ги смяташе срамни и свойствени само на момиченцата, но не и на едно момче, и при това ученик. Той знаеше, че между баща му и майка му е имало скарване, което бе ги разделило, знаеше, че му е съдено да остане при баща си и се мъчеше да свикне с тая мисъл.

Беше му неприятно, че видя вуйчо си, който приличаше на майка му, защото това извика у него същите ония спомени, които той смяташе за срамни. Това му беше толкова по-неприятно, защото от някои думи, които бе чул, докато чакаше при вратата на кабинета, и особено по израза върху лицата на баща си и вуйчо си се досещаше, че сигурно говорят за майка му. И за да не осъжда баща си, с когото живееше и от когото зависеше, и главно за да не се отдава на чувствителност, която смяташе така унижителна, Серьожа се мъчеше да не гледа тоя вуйчо, който бе дошъл да наруши спокойствието му, и да не мисли за онова, което той му напомняше.

Но когато излезлият след него Степан Аркадич го видя на стълбата, извика го и го попита как прекарва междучасията в училището, Серьожа заприказва с него, понеже го нямаше баща му.

– Сега играем на железопътна линия – каза той, отговаряйки на въпроса му. – Знаете ли как е то: двама души седат на чина. Това са пътниците. А един се изправя на чина. И всички се впрягат. Може и с ръце, може и с коланите, и се пускат през всички стаи. Вратите се отварят предварително. Много трудно е да бъдеш кондуктор.

– Тоя изправеният ли? – усмихнат запита Степан Аркадич.

– Да, тук трябва и смелост, и ловкост, особено когато се спрат изведнъж или някой падне.

– Да, това не е шега – каза Степан Аркадич, като се взираше с тъга в тия живи, майчини очи, които сега вече не бяха детски, не бяха напълно невинни. И макар че бе обещал на Алексей Александрович да не говори за Ана, той не се стърпя.

– А помниш ли майка си? – изведнъж запита той.

– Не, не я помня – бързо рече Серьожа, силно се изчерви и наведе очи. И вуйчо му вече не можа да откопчи нищо от него.

След половин час гуверньорът славянин намери възпитаника си на стълбите и дълго не можа да разбере дали той се сърди, или плаче.

– Е, сигурно сте се ударили, когато сте паднали? – каза гуверньорът. – Нали ви казах, че тая игра е опасна. Трябва да кажа на директора.

– Дори да съм се ударил, никой не би забелязал. Това е сигурно.

– Но тогава какво има?

– Оставете ме! Помня, не помня... Какво го интересува това? Защо да помня? Оставете ме на мира! – обърна се той вече не към гуверньора, а към целия свят.

Степан Аркадич както винаги не губеше напразно времето си в Петербург. В Петербург освен работите – развода на сестра му и службата – той трябваше както винаги и да се освежи, както казваше той, след московската спарена атмосфера.

Въпреки своите *cafés chantants* и омнибуси Москва все пак беше застояло бласто. Степан Аркадич чувствуваше винаги това. След като бе живял в Москва, особено близо до семейството си, той се чувствуваше отпаднал духом. Когато живееше дълго време в Москва, без да я напуска, той стигаше дотам, че започваше да се безпокои от лошото си настроение и от укорите на жена си, от здравето и възпитанието на децата, от дребните интереси на службата си; безпокоеше го дори това, че има дългове. Но достатъчно беше да дойде и да поживее в Петербург, в оня кръг, в който той се движеше, дето хората живееха – именно живееха, а не вегетираха, както в Москва, – и веднага всички тия мисли изчезваха и се стопяваха като восък от огъня.

Жената ли?... Тъкмо днес той бе приказвал с княз Чеченски. Княз Чеченски имаше жена и семейство – деца, възрастни пажове, а имаше и друго, незаконно семейство, от което имаше също деца. Макар че и първото му семейство беше добро, княз Чеченски се чувствуваше по-щастлив във второто. И той водеше по-големия си син във второто семейство и разправяше на Степан Аркадич, че смята това нещо полезно и поучително за сина си. Какво биха казали за това в Москва?

Децата ли? В Петербург децата не пречеха на бащите си да живеят. Те се възпитаваха в заведения и не съществуваше това, разпространено в Москва – например у Лвов, – диво разбиране, че на децата принадлежи целият разкош на живота, а не родителите само трудът и грижите. Тук разбираха, че човек е длъжен да живее за себе си, както трябва да живее образованият човек.

Службата ли? Тук и службата не беше онова упорито, безнадеждно бреме, което влачеха в Москва; тук съществуваше интересът от службата. Някоя среща, услуга, сполучлива дума, умение да имитираш различни лица – и човек изведнъж си прави кариера, както Брянецев, с когото Степан Аркадич се срещна вчера и който беше сега пръв сановник. Тая служба беше интересна.

И особено петербургският възглед за паричните въпроси действуваше успокоително на Степан Аркадич. Бартнянски, който харчеше поне петдесет хиляди при тоя *train**, воден от него, му каза вчера забележителни думи по тоя повод.

[* Начин на живот.]

Преди обета, след като се разприказваха, Степан Аркадич каза на Бартнянски:

– Струва ми се, че си близък с Мордвински; можеш да ми направиш услуга: кажи му, моля ти се, една думичка за мене. Има една служба, която бих желал да заема. Член на агентството...

– Е, все едно, няма да го запомня... Но защо ти е потрябвало да се пъхаш в тия железопътни работи с евреите?... Както искаш, но все пак е мръсотия!

Степан Аркадич не му каза, че това е полезна работа; Бартнянски не би разбрал това.

– Трябват пари, няма с какво да живея.

– Но нали живееш?

– Живея, ами дълговете?

– Какво приказваш? Много ли са? – със съчувствие каза Бартнянски.

– Твърде много, двадесетина хиляди.

Бартнянски весело се засмя.

– О, щастлив човек! – каза той. – Аз имам един и половина милиона дълг и нямам нищо, но както виждаш, още мога да живея!

И Степан Аркадич не само на думи, но и на дело видя, че това е истина. Живахов имаше триста хиляди дълг и нито пукната пара в джоба, а живееше, и то още как! Граф Кривцов отдавна вече съвсем го бяха отписали, а издържаше две жени. Петровски бе пропилял пет милиона, по си живееше все така и дори завеждаше финансите и получаваше двадесет хиляди заплата. Но освен това Петербург действуваше физически приятно върху Степан Аркадич. Подмладяваше го. В Москва той попоглеждале от време на време прошарените си коси, задрямваше след ядене, изтягаше се, бавно, със запъхтяване изкачваше стълбите, скучаеше с младите жени, не танцуваше по баловете. Но в Петербург се чувствуваше винаги десет години по-млад.

В Петербург той изпитваше същото, което му бе казал едва вчера шестдесетгодишният княз Пьотр Облонски, който току-що се бе върнал от чужбина.

– Тук ние не умеем да живеем – каза Пьотр Облонски. – Ще повярваш ли, прекарах лятото в Баден; право да ти кажа, чувствавах се като съвсем млад човек. Видя ли някоя млада женичка, обземат ме мисли... Похапнеш си, пийнеш си малко – сила, бодрост. Дойдох в Русия – трябваше да замина при жена си, и то на село, – няма да повярваш, след две седмици тръгнах по халат, престанах да се обличам за обед. Друго нещо е, когато мислиш за младички! Съвсем се превърнах на старец. Остава само да спасяваш душата си. Заминах за Париж – и пак се оправих.

И Степан Аркадич чувствуваше тая разлика като Пьотр Облонски. В Москва той се занемаряваше дотолкова, че наистина, ако поживееше там дълго време, чисто и просто би стигнал дотам, да спасява душата си; а в Петербург се чувствуваше отново човек на място.

Между княгиня Бетси Тверская и Степан Аркадич съществуваша отдавнашни, твърде странни отношения. Степан Аркадич винаги я задиряше на шега и й говореше, пак на шега, най-неприлични неща, понеже знаеше, че това й харесва най-много. На другия ден след разговора си с Каренин Степан Аркадич се отби у дома й и се чувствуваше така млад, че в това шеговито задиряне и занасяне неочаквано стигна толкова далеч, че не знаеше вече как да се измъкне, защото за нещастие тя не само не му се нравеше, но му беше и противна. А тоя тон се бе установил, защото той й се нравеше много. Така че той се зарадва много от идването на княгиня Мяхкая, която тури край на тяхното уединение.

– А, и вие сте тук – каза тя, когато го видя. – Е, как е горката ви сестра? Не ме гледайте така – прибави тя. – Откакто върху нея се нахвърлиха всички, всички, които са сто хиляди пъти по-лоши от нея, аз смятам, че тя направи много добре. Не мога да простя на Вронски, че не ми съобщи, когато тя беше в Петербург. Бих отишла при нея и бихме ходили с нея навред. Моля, предайте й моята любов. Е, кажете ми нещо за нея.

– Да, нейното положение е тежко, тя... – започна да разправя Степан Аркадич, който в душевната си простота взе за истинска монета думите на княгиня Мяхкая „кажете ми нещо за сестра си“. Княгиня Мяхкая по навик веднага го прекъсна и сама започна да разправя:

– Тя направи това, което всички освен мене правят, но го крият; а тя не искаше да лъже и направи много добре. А още по-добре направи, дето остави тоя ваш полуумен зет. Вие ще ме извините. Всички казваха, че бил умен, умен, само аз казвах, че е глупав. Сега, когато той се свърза с Лидия Ивановна и с Landau, всички казват, че бил малоумен, а аз на драго сърце не бих се съгласила с всички, но тоя път не мога.

– Но обяснете ми, моля ви се – каза Степан Аркадич, – какво значи това? Вчера бях при него по въпроса за сестра си и исках окончателен отговор. Той не ми даде отговор и каза, че ще помисли, а тая сутрин вместо отговор получих покана за тазвечерния прием у графиня Лидия Ивановна.

– А, видяхте ли! – с радост започна княгиня Мяхкая. – Те ще питат Landau какво ще каже той.

– Как тъй Landau? Защо? Кой е тоя Landau?

– Как, нима не познавате Jules Landau, ie fameux Jules Landau, le clairvoyant*? Той също е малоумен, но от него зависи съдбата на сестра ви. Вижте какво става, когато човек живее в провинцията, вие не знаете нищо. Виждале ли, Landau бил commis** в един парижки магазин и отишъл веднъж при лекар. В чакалнята на лекаря заспал и в съня си започнал да дава съвети на всички болни. И то чудни съвети. След това жената на Юрий Меледински – нали го знаете, оня болния – научила за тоя Landau и го извикала при мъжа си. Той го лекува. И според мене никаква полза няма от това, защото си е все така слаб, но те вярват в него и го мъкнат със себе си. Доведоха го в Русия. Тук всички се юрнаха при него и той започна да лекува всички. Излекува графиня Беззубова и тя го обикна дотолкова, че го осинови.

[* Жюл Ландо, знаменития Кюл Ландо, ясновидеца.]

[** Продавач.]

– Как го осинови?

– Така, осинови го. Сега той не е вече Landau, а граф Беззубов. Но работата е

там, че Лидия – аз я обичам, но главата ѝ не е на място – е зяпнала по Landau и без него нито тя, нито Алексей Александрович не могат да решат нищо и затова съдбата на сестра ви сега е в ръцете на този Landau или, с други думи – граф Беззубов.

XXI

След отличния обед и голямото количество коняк, изпит у Бартнянски, Степан Аркадич, който закъсня само малко от определеното време, влезе у графиня Лидия Ивановна.

– Кой друг е у графинята? Французинът ли? – запита Степан Аркадич вратаря, като оглеждаше познатото палто на Алексей Александрович и едно странно, смешно палто със закопчалки.

– Алексей Александрович Каренин и граф Беззубов – строго отвърна вратарят. „Княгиня Мякая позна – помисли Степан Аркадич, качвайки се по стълбата. – Странно! Все пак добре би било да се сближа с нея. Тя има грамадно влияние. Ако каже една думичка на Поморски, работата е сигурна.“

Навън беше още съвсем светло, но в малката приемна на графиня Лидия Ивановна със спуснати пердета горяха вече лампи.

До кръглата маса под лампата седяха графинята и Алексей Александрович и тихо разговаряха. На другия край се бе изправил и оглеждаше портретите на стената един среден на ръст, мършав човек с женски таз, с хлътнали в коленете крака, много бледен, красив, с блестящи, прекрасни очи и дълги коси, легнали върху яката на сюртука му. След като се здрависа с домакинята и с Алексей Александрович, Степан Аркадич неволно погледна още веднъж непознатия човек.

– Monsieur Landau! – обърна се към него графинята с мекота и предпазливост, които поразиха Облонски. И тя ги запозна.

Landau бързо се обърна, пристъпи и като се усмихна, пхна неподвижната си потна ръка в протегнатата ръка на Степан Аркадич и веднага пак се отдръпна и загледа портретите. Графинята и Алексей Александрович многозначително се спогледаха.

– Много се радвам, че ви виждам, особено днес – каза графиня Лидия Ивановна и посочи на Степан Аркадич място до Каренин.

– Аз ви запознах с него като с Landau – с тих глас каза тя, погледна французина и веднага след това Алексей Александрович, – но той всъщност е граф Беззубов, както сигурно знаете. Само че не обича тая титла.

– Да, чувах – отвърна Степан Аркадич, – казват, че излекувал напълно графиня Беззубова.

– Тя бе днес у дома и е така за окайване! – обърна се графинята към Алексей Александрович. – Тая раздяла ужасно ѝ тежи. Това е такъв удар за нея!

– Но той положително ли заминава? – запита Алексей Александрович.

– Да, заминава за Париж. Вчера чул един глас – каза графиня Лидия Ивановна, като гледаше Степан Аркадич.

– Ах, глас! – повтори Облонски, чувствайки, че трябва да бъде колкото може по-внимателен в тая компания, в която става или трябва да става нещо особено, за което той няма още ключа.

Настъпи минутно мълчание, след което графиня Лидия Ивановна, сякаш пристъпвайки към главната тема на разговора, с тънка усмивка каза на Облонски:

– Аз ви познавам отдавна и много ще ми е драго да ви опозная по-отблизо. Les amis de nos amis sont nos amis.* Но за да бъде човек приятел, трябва да вниква в душевното състояние на приятеля си, а аз се страхувам, че вие не правите това по отношение на Алексей Александрович. Вие разбирате за какво ми е думата – каза тя, като повдигна прекрасните си замислени очи.

[* Приятелите на нашите приятели са и наши приятели.]

– Графиньо, аз разбирам донейде, че положението на Алексей Александрович... – каза Облонски, понеже не разбираше добре за какво става дума и затова искаше да се задоволи с общи приказки.

– Промяната не е във външното му положение – строго каза графиня Лидия Ивановна, като едновременно следеше с влюбен поглед Алексей Александрович, който

стана и се премести при Landau, – промени се сърцето му, дадено му е ново сърце и аз се страхувам, че вие не сте вникнали напълно в тая промяна, която стана в него.

– Но в общи черти аз мога да си представя тая промяна. Ние винаги сме били близки и сега... – каза Степан Аркадич, като отговори с нежен погледна погледа на графинята, питайки се с кой от двамата министри тя е по-близка, та да знае за кого от двамата ще трябва да я помоли.

– Станалата в него промяна не може да отслаби чувствата му на любов към ближните; напротив, промяната, която стана в него, трябва да увеличи любовта. Но аз се страхувам, че не ме разбирате. Искате ли чай? – каза тя и посочи с очи лакея, който поднасяше чай.

– Не напълно, графиньо. Разбира се, неговото нещастие...

– Да, нещастieto, което се превърна във висше щастие, когато сърцето му стана ново и се изпълни с него – каза тя, като гледаше влюбено Степан Аркадич.

„Смятам, че може да я помоля да говори и на двамата министри“ – мислеше Степан Аркадич.

– О, разбира се, графиньо – каза той, – но аз мисля, че тия промени са така интимни, че никой, дори най-близкият човек, не обича да говори за тях.

– Напротив! Ние трябва да говорим и да си помагаме един на друг.

– Да, без съмнение, но случва се такава разлика в убежденията и при това... – с мека усмивка каза Облонски.

– В делото на светата истина не може да има разлика.

– О, да, разбира се, но... – и Степан Аркадич се смути и млъкна. Той разбра, че става дума за религията.

– Струва ми се, че той ще заспи след малко – с многозначителен шепот каза Алексей Александрович, като се приближи до Лидия Ивановна.

Степан Аркадич се обърна. Landau седеше до прозореца, облакът върху облегалото на стола, навел глава. Когато забеляза обърнатите към него погледи, той вдигна глава и се усмихна с детински наивна усмивка.

– Не му обръщайте внимание – каза Лидия Ивановна и с леко движение побутна стола на Алексей Александрович. – Забелязала съм... – започна тя, но в това време в стаята влезе лакеят с писмо. Лидия Ивановна бързо погледна писмото и като се извини, с необикновена бързина написа и предаде отговора и се върна при масата. – Забелязала съм – продължи тя започнатия разговор, че московчани, особено мъжете, са най-равнодушните към религията хора.

– О, не, графиньо, струва ми се, че московчани имат репутация да са най-ревностните – отвърна Степан Аркадич.

– Но доколкото разбирам, вие за съжаление сте от равнодушните – с уморена усмивка му каза Алексей Александрович, като се обърна към него.

– Как може човек да бъде равнодушен! – каза Лидия Ивановна.

– В това отношение аз не съм равнодушен, но съм в очакване – каза Степан Аркадич с най-смекчаващата си усмивка. – Не смятам, че за мене е дошло време за тия въпроси.

Алексей Александрович и Лидия Ивановна се спогледаха.

– Ние никога не можем да знаем дали за нас е настъпило време, или не – строго каза Алексей Александрович. – Ние не трябва да мислим дали сме готови, или не: благодатта не се ръководи от човешки съображения; тя никога не осенява трудещите се, а осенява неподготвените като Савел.

– Не, струва ми се, още не – каза Лидия Ивановна, която в това време следеше движенията на французина.

Landau стана и се приближи до тях.

– Ще ми позволите ли да слушам? – запита той.

– О, да, аз не исках да ви преча – каза Лидия Ивановна, като го гледаше нежно, – седнете при нас.

– Трябва само да не си затваряме очите, за да не се лишим от светлината – продължи Алексей Александрович.

– Ах, ако знаехте онова щастие, което изпитваме, чувствувайки постоянното му присъствие в душата си! – каза графиня Лидия Ивановна, като се усмихваше блажено.

– Но понякога човек може да се чувства неспособен да се издигне на тая висота – каза Степан Аркадич, който чувствуваше, че си криви душата, признавайки

религиозната висота, но същевременно не се решаваше да признае свободомислието си пред една особа, която с една дума, казана на Поморски, може да му осигури желаната служба.

– Сиреч искате да кажете, че му пречи грехът? – каза Лидия Ивановна. – Но това е погрешно мнение. За вярващите няма грях, грехът е вече изкупен. Pardon – прибави тя, като погледна лакея, който бе влязъл пак с друго писмо. Тя го прочете и отговори устно: кажете му, утре у великата княгиня. – За вярващия няма грях – продължи тя разговора.

– Да, но вярата без дела е мъртва – каза Степан Аркадич, като си спомни тая фраза от катехизиса, и отстояваше независимостта си вече само с усмивка.

– Това е от посланието на апостол Яков – каза Алексей Александрович, като се обърна с някакъв укор към Лидия Ивановна, сякаш очевидно се касаеше за нещо, за което неведнъж вече бяха говорили. – Колко вреда е причинило погрешното тълкуване на това място! Нищо друго не отблъсква така много от вярата, както това тълкуване. „Аз нямам дела и затова не мога да вярвам“ – а такова нещо никъде не е казано. Казано е тъкмо обратното.

– Да се трудиш за Бога, с труд и пост да спасяваш душата си – с погнуса и презрение каза графиня Лидия Ивановна, – това са диви понятия на нашите монаси... И такова нещо никъде не е казано. То е много по-просто и по-леко – прибави тя, като гледаше Облонски със същата окуражаваща усмивка, с която в двореца окуражаваше младите, смутени от новата обстановка фрейлини.

– Ние сме спасени от Христа, който пострада за нас. Ние сме спасени от вярата – потвърди Алексей Александрович, като одобряваше с поглед думите й.

– Vous comprenez l'anglais?* – запита Лидия Ивановна и като получи утвърдителен отговор, стана и започна да рови книгите в лавицата.

[* Разбирате ли английски?]

– Искам да прочета „Safe and Happy“* или „Under the wing“**? – каза тя, като погледна въпросително Каренин. И след като намери книгата и седна отново на мястото си, разтвори я. – Много е късо. Тук е описан пътят, по който се добива вярата, и онова висше неземно щастие, което при това изпълва душата. Вярващият човек не може да бъде нещастен, защото не е сам. Сега ще видите. – Тя се приготи вече да чете, но пак влезе лакеят. – Бороздина ли? Кажете й утре в два часа. Да – каза тя, като постави пръст на мястото в книгата и с въздишка погледна пред себе си със замислените си прекрасни очи. – Ето как действа истинската вяра. Познавате ли Мари Санина? Знаете ли нейното нещастие? Тя изгуби единственото си дете. Беше се отчаяла. Е, и какво стана след това? Тя намери този приятел и сега благодари на Бога за смъртта на детето си. Ето какво щастие дава вярата!

[* „Невредимия и Щастливия“.]

[** „Под крилото“.]

– О, да, това е много... – каза Степан Аркадич доволен, че ще четат и ще го оставят да се опомни малко.

„Не, виждам, че е по-добре да не я моля днес за нищо – мислеше си той, – само дано се измъкна оттук, без да объркам нещо.“

– Вие ще се отегчите – каза графиня Лидия Ивановна, като се обърна към Landau, – вие не разбирате английски, но то е късо.

– О, ще разбере – каза със същата усмивка Landau и затвори очи.

Алексей Александрович и Лидия Ивановна се спогледаха многозначително и четенето започна.

XXII

Степан Аркадич се чувствуваше съвсем озадачен от тия нови за него странни думи, които чуваше. Сложният петербургски живот изобщо му действуваше възбудително, като го изваждаше от московския застой, но той обичаше и разбираше тия усложнения в близките и познати нему кръгове; в тая чужда среда беше озадачен, слисан и не можеше да обгърне всичко. Като слушаше графиня Лидия Ивановна и чувствуваше втрепените в него красиви, наивни или лукави – той сам не знаеше – очи на Landau, Степан Аркадич започна да усеща някаква особена тежест в главата.

В главата му се въртяха най-разнообразни мисли. „Мари Санина се радва, че детето ѝ умряло... Добре би било да запуша сега... За да се спасиш, трябва само да вярваш, и монасите не знаят как трябва да става това, знае го само графиня Лидия Ивановна... И отде е тая тежест в главата ми? Дали от коняка или от това, че всичко туй е много странно? Все пак струва ми се, че досега не съм направил нищо неприлично. Но все пак не бива да я моля. Разправят, че те карали хората да се молят. Дано не ме накарат. Това ще бъде вече твърде глупаво. И какви глупости чете, а ги изговаря хубаво. Landau бил Беззубов. Защо пък Беззубов?“ Изведнъж Степан Аркадич почувствува, че долната му челюст започва неудържимо да се извива за прозявка. Той оправи бакенбардите си, за да скрие прозявката, и се отърси. Но след това почувствува, че го извива на сън и се кани да хърка. Сепна се в момента, когато гласът на графиня Лидия Ивановна каза: „Той спи!“

Степан Аркадич изплашено се сепна, чувствайки се виновен и изобличен. Но веднага се успокои, щом разбра, че думите „той спи“ не се отнасят за него, а за Landau. Французинът беше заспал също като Степан Аркадич. Но сънят на Степан Аркадич, както мислеше той, би ги обидил (впрочем той и това не мислеше, дотолкова всичко му се виждаше странно), а сънят на Landau ги зарадва извънредно много, особено графиня Лидия Ивановна.

– Mon ami* – каза Лидия Ивановна, която, за да не шуми, предпазливо прибра диплите на копринената си рокля и във възбудата си нарече Каренин „mon ami“, а не Алексей Александрович, – donnez lui la main. Vous voyez?** Шш! – зашътка тя на влезлия пак лакей. – Не приемай никого.

[* Приятелю.]

[** Дайте му ръката си. Виждате ли?]

Французинът спеше или се преструваше, че спи, опрял глава на облегалото на стола, и с потната си ръка, която лежеше на коляното му, правеше слаби движения, сякаш ловеше нещо. Алексей Александрович стана уж предпазливо, но се закачи за масата, пристъпи и сложи ръка в ръката на французина. Степан Аркадич също стана и широко разтваряше очи, за да се събуди, ако спи; той гледаше ту единия, ту другия. Всичко това не беше сън. Степан Аркадич чувствуваше, че в главата му всичко все повече и повече се обърква.

– Que la personne qui est arrivée la dernière, celle qui demande, qu'elle sorte! Qu'elle sorte!* – каза французинът, без да отвори очи.

[* Нека оня, който дойде последен, оня, който пита, си излезе, нека излезе!]

– Vous m'excuserez, mais vous voyez... Revenez vers dix heures, encore mieux demain.*

[* Извинете ме, но вие виждате... Елате към десет часа, а още по-добре – утре.]

– Qu'elle sorte! – нетърпеливо повтори французинът.

– C'est moi, n'est ce pas?*

[* Отнася се за мене, нали?]

И след като получи утвърдителен отговор, Степан Аркадич забрави и за това, което смяташе да иска от Лидия Ивановна, забрави и за работата на сестра си и с единственото желание да се измъкне по-скоро оттук излезе на пръсти и като от заражена къща изскочи на улицата и дълго разговаря и се шегува с файтонджията в желанието си да дойде по-скоро на себе си.

Във френския театър, дето свари последното действие, а след това и при татарите, с бутилка шампанско, Степан Аркадич си поотдъхна малко в познатата му атмосфера. Но все пак тая вечер не се чувствуваше никак добре.

Когато се прибра у Пьотр Облонски, при когото бе отседнал в Петербург, Степан Аркадич намери писъмце от Бетси. Тя му пишеше, че иска много да довършат започнатия разговор и го моли да отиде утре. Едва бе успял да прочете писъмцето и да му се помръщи, в долния етаж се чува тромавите стъпки на слугите, които носеха нещо тежко.

Степан Аркадич излезе да види. Това беше подмладелият се Пьотр Облонски. Той беше толкова пиян, че не можеше да се изкачи по стълбата; но щом видя Степан Аркадич, заповяда да го изправят на крака и като се хвана за него, отиде в стаята му и там му разправя как е прекарал вечерта, но веднага заспа.

Степан Аркадич изпитваше отпадналост на духа, което рядко се случваше с него, и дълго не можа да заспи. Всичко, което си спомняше, беше противно, но най-противно

и дори срамно му се виждаше станалото у графиня Лидия Ивановна.

На другия ден той получи от Алексей Александрович решителен отказ за развода на Ана и разбра, че това решение се основаваше на казаното снощи от французина през време на неговия истински или престорен сън.

XXIII

За да се предприеме нещо в семейния живот, необходимо е да има или пълен раздор между съпрузите, или любовно съгласие. Но когато отношенията между съпрузите са неопределени и няма нито едното, нито другото, не може да се предприеме нищо.

Много семейства остават с години на едно и също място, което е омръзнало и на двамата съпрузи, само защото няма нито пълен раздор, нито съгласие.

И за Вронски и Ана московският живот в жега и прах, когато слънцето не светеше вече пролетно, а с летен пек, и всички дървета по булевардите отдавна вече бяха в листа, и листата покрити с прах, беше непоносим; но те не заминаваха за Воздвиженское, както бяха решили отдавна, а продължаваха да живеят в опротивялата и на двама им Москва, защото в последно време нямаше съгласие помежду им.

Раздразнението, което ги разделяше, нямаше никаква външна причина и всички опити да се обяснят не само не го премахваха, но го и увеличаваха. Това беше едно вътрешно раздразнение, което за нея имаше основата си в отслабването на любовта му, а за него – в разкаянието, че заради нея се е поставил в тежко положение, което, вместо да облекчи, тя прави още по-тежко. Нито единият, нито другият изказваха причината за раздразнението си, но всеки смяташе другия за неправи и при всеки повод се мъчеха да си докажат това.

За нея целият той, с всичките му навици, мисли и желания, с целия му духовен и физически строеж, беше едно – любов към жените; и тая любов, която тя чувствуваше, че трябва да бъде съсредоточена само върху нея, тая любов бе отслабнала; следователно според нея той сигурно би пренесъл една част от любовта си към други или към друга жена – и затова тя го ревнуваше. Ревнуваше го не от някоя жена, а заради отслабването на любовта му. Понеже нямаше още обект за ревността си, тя го търсеше. При най-малко загатване насочваше ревността си от един на друг обект. Ту го ревнуваше от ония груби жени, с които той можеше толкова лесно да има отношения благодарение на ергенските си връзки; ту го ревнуваше от светските жени, с които можеше да се среща; ту го ревнуваше от някакво въображаемо момиче, за което той иска да се ожени, след като скъса връзките си с нея. И тая последна ревност я измъчваше най-много особено защото в един миг на откровеност той се бе изтървал да каже, че майка му го разбира толкова малко, че си позволила да го придумва да се ожени за младата княжна Сорокина.

И в своята ревност Ана негодуваше срещу него и диреше във всичко поводи за негодуване. Обвиняваше го за всичко, което беше тежко в положението ѝ. Приписваше му всичко – и мъчителното състояние на очакване, което бе преживяла в Москва, сякаш между небето и земята, и бавността и нерешителността на Алексей Александрович, и своето уединение. Ако той я обичаше, би разбрал цялата тежест на положението ѝ и би я извадил от него. Той бе виновен и в това, че тя живееше в Москва, а не на село. Той не можеше да живее усамотен на село, както тя искаше това. Той имаше нужда от общество и затова бе я поставил в това ужасно положение, чиято тежест не искаше да разбере. И пак той бе виновен, че тя е разделена завинаги със сина си.

Дори ония редки минути на нежност, които настъпваха помежду им, не я успокояваха: в нежността му сега тя виждаше отсянка на спокойствие, на увереност, каквито нямаше по-рано и които я дразнеха.

Мръкваше се вече. Сама, Ана го чакаше да се върне от един ергенски обед, на който бе отишъл, крачеше насам-натам в кабинета му (стаята, дето най-малко се чуваше шумът от улицата) и прехвърляше през ума си всички подробности на вчерашното им скарване. Като се връщаше все назад от паметните обидни думи в спора към онова, което беше повод за тях, тя се добра най-послед до началото на разговора. Дълго не можеше да повярва, че раздорът бе започнал с такъв безобиден, далечен за сърцата им разговор. А то наистина беше така. Всичко започна с това, че той се присмя над девическите гимназии, смятайки ги за ненужни, а тя се застъпи за тях. Той се отнесе

с неуважение към образованието на жената въобще и каза, че Ханна, покровителствуваната от Ана англичанка, съвсем няма нужда да знае физика.

Това нещо раздразни Ана. В тия думи тя виждаше презрително загатване за нейните занимания. И тя измисли и каза такава една фраза, с която да му плати за причинената ѝ болка.

– Аз не очаквам от вас да държите на мене и на моите чувства, както може да държи един любещ човек, но очаквах просто деликатност – каза тя.

И наистина той се изчерви от яд и каза нещо неприятно. Тя не помнеше какво му отговори, но едва тогава, очевидно с желание да ѝ причини също болка, той, кой знае защо, каза:

– Наистина, мене не ме интересува вашето пристрастие към това момиче, защото виждам, че то е неестествено.

Тая негова жестокост, с която той разрушаваше света, изграден от нея с такъв труд, за да може тя да понася тежкия си живот, тая негова несправедливост, с която я обвиняваше в лицемерие и неестественост, я накараха да кипне.

– Много съжалявам, че за вас е обяснимо и естествено само грубото и материалното – каза тя и излезе от стаята.

Когато снощи той дойде при нея, те не споменаха за станалото скарване, но и двамата чувствуваха, че свадата е само загладена, но не е минала.

Днес целия ден той не беше в къщи и тя се чувствуваше толкова самотна, и ѝ беше така тежко след скарването, че искаше да забрави, да му прости и да се помири с него, искаше да обвини себе си и да оправдае него.

„Вината е в мене. Аз съм раздразнителна, безсмислено ревнива. Ще се помирят с него, ще заминем на село и там ще бъде по-спокойна“ – казваше си тя.

„Неестествено“ – изведнъж си спомни тя най-оскърбителната за нея дума, и то не толкова думата, колкото намерението му да ѝ причини болка.

„Знам какво искаше да каже той; искаше да каже: неестествено е да не обичаш своята дъщеря, а да обичаш едно чуждо дете. Какво разбира той от любов към децата, от любовта ми към Серьожа, когото аз пожертвувах за него? И това желание да ми причини болка! Не, той обича друга жена, не може да бъде иначе!“

И като видя, че в желанието си да се успокои пак се озова в тоя омагьосан кръг и се върна към по-раншното си раздразнение, тя се ужаси от себе си: „Нима не може да стане така? Нима не мога да поема вината върху себе си? – каза си тя и започна пак отначало. – Той е правдив, честен, обича ме. Обичам го и аз и тия дни ще получа развод. Какво ни трябва повече? Трябва ни спокойствие и доверие и аз ще поема вината върху себе си. Да, когато си дойде сега, ще кажа, че вината е в мене, макар че аз не съм виновна, и ще заминем.“

И за да не мисли повече и да не се поддава на раздразнение, тя позвъни и заповяда да внесат сандъците, за да приберат нещата за село.

В десет часа Вронски се върна.

XXIV

– Е, беше ли весело? – запита тя, като го посрещна с виновен и кротък израз на лицето.

– Както обикновено – отвърна той и веднага, от един поглед разбра, че тя е в най-добро настроение. Той бе свикнал сече с тия промени и тая вечер се радваше много, защото и той беше в най-добро настроение.

– Какво виждам! Виж, това е хубаво! – каза той, като посочи сандъците в антрето.

– Да, трябва да заминаваме. Ходих да се разходя с кола и беше така хубаво, че ми се поиска да се върна на село! Нали нищо не те задържа?

– Тъкмо това желая и аз. Ей сега ще дойда и ще си поприказваме, само да се преоблека. Кажи да донесат чай.

И той влезе в кабинета си.

Имаше нещо оскърбително в това, което той каза: „Виж, това е хубаво“, както казват на едно дете, когато е престанало да капризничи; и още по-оскърбителна беше тая противоположност между нейния виновен и неговия самоуверен тон; и за миг тя

почувствува, че в нея се надига желание за борба, но направи усилие над себе си, сподави го и посрещна Вронски пак така весело.

Когато се върна при нея, тя му разправи, като повтаряше донейде приготвените за това думи, как е прекарала деня и плановите си за заминаване.

– Знаеш ли, обхванало ме е почти вдъхновение – каза тя. – Защо ще чакам тук развода? Не е ли все едно и в село? Не мога вече да чакам. Не искам да се надявам, не искам да чувам нищо за развода. Реших, че това нещо няма да има вече влияние върху живота ми. Съгласен ли си и ти?

– О, да! – каза той, като погледна неспокойно нейното развълнувано лице.

– Какво правихте там, кои бяха? – каза тя, като помълча.

Вронски назова гостите.

– Обедът беше отличен и състезанието с лодки, и всичко беше доста мило, но в Москва не могат без *ridicule**. Яви се някаква дама, учителка по плаване на шведската кралица, и показа изкуството си.

[* Нещо смешно.]

– Как, плува ли? – намръщено запита Ана.

– В някакъв червен *costume de natation**, стара, грозна. Та кога ще заминем?

[* Костюм за плуване.]

– Каква глупава фантазия! Е, и някак особено ли плава? – каза Ана, без да отговори на въпроса му.

– Абсолютно нищо особено. Нали ти казвам, страшно глупаво. Та кога мислиш да заминем?

Ана тръсна глава, сякаш искаше да прогони някаква неприятна мисъл.

– Кога да заминем ли? Колкото по-рано, толкова по-добре. Утре не ще успеем. Другиден.

– Да... не, почакай. Другиден е неделя, аз трябва да отида у тамап – каза Вронски, като се смути, защото, щом спомена името на майка си, почувствува нейния втрещен подозрителен поглед. Неговото смущение потвърди подозренията ѝ. Тя пламна и се отдръпна от него. Сега вече пред Ана се изпречи не учителката на шведската кралица, а младата княжна Сорокина, която живееше в едно село край Москва заедно с графиня Вронская.

– Не можеш ли да отидеш утре? – попита тя.

– О, не! По работата, за която отивам, утре не мога да получа пълномощно за парите – отвърна той.

– Щом е така, няма да заминем въобще.

– Защо пък?

– Няма да замина по-късно. В понеделник или никога.

– Но защо? – сякаш с учудване каза Вронски. – Та това няма смисъл!

– За тебе няма смисъл, защото не се интересуваш за мене. Ти не искаш да разбереш моя живот. Единственото нещо, което ме занимаваше тук, е Ханна. А ти казваш, че това е лицемерие. Нали каза вчера, че не обичам дъщеря си, а се преструвам, че обичам тая англичанка и че това било неестествено; бих искала да зная какъв естествен живот може да има тук за мене!

За миг тя се опомни и се ужаси, че бе изменила на намерението си. Но дори съзнавайки, че се погубва, тя не можеше да се въздържи, не можеше да не му посочи колко е несправедлив, не можеше да му се покори.

– Никога не съм казвал такова нещо; казах, че не съчувствувам на тая внезапна любов.

– Щом се хвалиш с откровеността си, защо не кажеш истината?

– Никога не се хваля и никога не говоря неистина – тихо каза той, като съдържаше кипналия си гняв. – Много съжалявам, ако ти не уважаваш...

– Уважението са измислили, за да прикриват празното място, дето трябва да има любов. А щом ти не ме обичаш вече, по-добре и по-честно е да кажеш това.

– Не, това става непоносимо! – извика Вронски и стана от стола. И като се спря пред нея, бавно рече: – Защо поставяш на изпитание търпението ми? – Той каза това с такова изражение, сякаш можеше да каже още много неща, но се въздържаше. – То има граници.

– Какво искате да кажете с това? – извика тя, като се взираше с ужас в явно изразената омраза, която личеше в цялото му лице и особено в жестоките му, страшни

очи.

– Искам да кажа... – започна той, но се спря. – Трябва да ви попитам какво искате от мене.

– Какво мога да искам? Мога да искам само да не ме оставите, както смятате – каза тя, след като разбра всичко, което той не доизказа. – Но не искам това, то е второстепенно. Искам любов, а нея я няма. Изглежда, че всичко е свършено!

Тя тръгна към вратата.

– Почакай! По... чакай! – каза Вронски, все тъй сключил мрачно вежди, като я улови за ръка. – Какво има? Казах ти, че трябва да отложим с три дни заминаването, а ти разправяш, че лъжа и че съм нечестен човек.

– Да, и повтарям: човек, който ме укорява, че е пожертвувал всичко за мене – каза тя, като си спомни думите от по-раншното им скарване, – това е нещо по-лошо, отколкото нечестен човек – това е човек без сърце!

– Не, всяко търпение има граници! – извика той и бързо пусна ръката ѝ.

„Ясно е, че той ме мрази“ – помисли тя и мълчаливо, без да се обръща, с несигурни стъпки излезе от стаята.

„Той обича друга жена, това е още по-ясно – каза си тя и влезе в стаята си. – Аз искам любов, а нея я няма. Значи, всичко е свършено – повтори тя думите, които бе казала – и трябва да се свърши.“

„Но как?“ – запита се тя и седна в едно кресло пред огледалото.

През ума ѝ минаваха мисли за това къде ще отиде сега – дали при леля си, която бе я отгледала, дали при Доли или сама в чужбина, мисли за това, какво прави сега _той_ сам в кабинета си, дали това скарване е окончателно, или е възможно още помирение, както и за това какво ще кажат сега за нея всичките ѝ някогашни петербургски познати, как ще погледне на това Алексей Александрович и много други мисли за това какво ще стане сега, след скъсването; но тя не се отдаваше с цялата си душа на тия мисли. В душата ѝ имаше някаква неясна мисъл, която единствено я интересуваше, но тя не можеше да я осъзнае. След като си спомни още веднъж за Алексей Александрович, спомни си и времето на болестта си след раждането и онова чувство, което тогава не я напускаше. „Защо не умрях?“ – спомни си тя тогавашните си думи и тогавашното си чувство. И изведнъж разбра какво е в душата ѝ. Да, това е оная мисъл, която единствено разрешава всичко. „Да, да умра!...“

„И срамът и позорът на Алексей Александрович и на Серьожа, и моят ужасен позор – всичко може да спаси смъртта. Да умра – и той ще се разкайва, ще съжалява, ще ме обича, ще страда за мене.“ Със застинала усмивка на състрадание към себе си тя седеше в креслото, сваляше и слагаше пръстените на лявата си ръка и живо си представяше от различни страни чувствата му след смъртта ѝ.

Сепнаха я приближаващи се стъпки, неговите стъпки. Заета уж с пръстените си, тя дори не се обърна към него.

Той пристъпи, улови я за ръка и тихо каза:

– Ана, да заминем другиден, щом искаш. Съгласен съм на всичко.

Тя мълчеше.

– Какво значи това? – запита той.

– Ти сам знаеш – каза тя и същия миг, безсилна да се сдържи повече, заплака.

– Остави ме, остави! – казваше тя посред плача си. – Аз ще замина утре... Ще направя нещо повече. Коя съм аз? Една развратна жена. Камък на врата ти. Не искам да те мъча, не искам! Ще те освободя. Ти не ме обичаш, обичаш друга!

Вронски я молеше да се успокои и я уверяваше, че няма основателна причина да го ревнува, че той никога не е преставал и няма да престане да я обича, че я обича повече, отколкото по-рано.

– Ана, защо измъчваш така и себе си, и мене? – каза той, целувайки ръцете ѝ. Сега в лицето му личеше нежност и стори ѝ се, че в гласа му тя долови със слуха си сълзи, а на ръката си усети влагата им. И в миг отчаяната ревност на Ана се превърна в отчаяна, страстна нежност; тя го прегръщаше и покриваше с целувки главата, шията и ръцете му.

Като чувствуваше, че помирението е пълно, Ана от сутринта започна оживено да се приготвя за заминаване. Макар че не бяха решили дали ще заминат в понеделник или вторник, понеже и двамата вчера си отстъпваха един на друг, Ана се приготвяше дейно за заминаването, като сега ѝ беше съвсем безразлично дали ще заминат един ден по-рано или по-късно. Тя се бе изправила над отворения сандък в стаята си и ровеше нещата си, когато той, вече облечен, влезе при нея по-рано от друг път.

— Ей сега ще отида при тапан, тя може да ми изпрати парите чрез Егоров. И утре съм готов за път — каза той.

Колкото и да бе хубаво настроението ѝ, споменаването, че отива във вилата при майка си, я засегна неприятно.

— Но аз и без това няма да успея — каза тя и веднага си помисли: „Значи, могло е да се нареди така, че да направим, както исках аз.“ — Не, както искаш, така направи. Иди в трапезарията, ей сега ще дойда, само да прибера тия непотребни неща — каза тя, като метна още нещо върху ръката на Анушка, на която вече лежеше цяла планина парцали.

Вронски ядеше бифтека си, когато тя влезе в трапезарията.

— Няма да повярваш как са ми омръзнали тия стаи — каза тя, като седна до него пред кафето си. — Няма нищо по-ужасно от тия *chambres garnies**. Те нямат израз, нямат душа. Тоя часовник, пердетата и главно тапетите са цял кошмар. Аз мисля за Воздвиженское като за обетована земя. Няма ли да изпратиш вече конете?

[* Мебелирани стаи.]

— Не, те ще дойдат след нас. Ами ти ще отидеш ли някъде?

— Исках да отида у Вилсон. Да ѝ занеса роклите. Значи, непременно утре? — каза тя с весел глас; но изведнъж лицето ѝ се промени.

Камериерът на Вронски дойде да поиска разписката за телеграмата от Петербург. Нямаше нищо особено в това, че Вронски бе получил телеграма, но той, сякаш искаше да скрие нещо от нея, та каза, че разписката е в кабинета и бързо се обърна към нея:

— Ще свърша всичко непременно утре.

— От кого е телеграмата? — запита тя, без да го слуша.

— От Стива — неохотно отвърна той.

— Но защо не ми я покажа? Каква тайна може да има между Стива и мене?

Вронски върна камериера и му заповяда да донесе телеграмата.

— Не исках да ти я покажа, защото Стива има слабост да телеграфира; защо ще телеграфира, когато още нищо не е решено?

— За развода ли?

— Да, но той пише: не е успял да направи още нищо. Тия дни му обещал окончателен отговор. Ето, прочети я.

С треперещи ръце Ана взе телеграмата и прочете същото, което бе казал Вронски. В края беше прибавено още: надеждата е малка, но ще направя всичко възможно невъзможно.

— Казах ти вчера, че ми е все едно кога ще получа и дори дали ще получа развод — каза тя, като се изчерви. — Нямало е никаква нужда да криеш от мене. — „Така той може да скрие и крие писмата си с жени“ — помисли тя.

— А Яшвин искаше да дойде тая сутрин с Войтов — каза Вронски, — изглежда, че е спечелил от Певцов всичко и дори повече, отколкото той може да му плати — около шестдесет хиляди.

— Не — каза тя, като се дразнеше, че с тая промяна на разговора той така очевидно ѝ показваше, че е сърдита, — защо мислиш, че това съобщение ме интересува толкова, че трябва дори да го криеш? Казах ти, че не искам и да мисля за това, и бих желала и ти да се интересуваш така малко като мене.

— Аз се интересувам, защото обичам да съм наясно — каза той.

— Яснотата не е във формата, а в любовта — каза тя, като се дразнеше все повече и повече, но не от думите, а от студения и спокоен тон, с който той говореше. — Защо искаш това нещо?

„Боже мой, пак за любовта!“ — помисли той, като се намръщи.

— Ти знаеш защо: за тебе и за децата, които ще имаме — каза той.

— Няма да имаме деца.

— Това е много жалко — каза той.

– Искаш го за децата, а за мене не мислиш – каза тя, като забрави съвсем и не чу, че той каза: „за тебе_ и за децата“.

Въпросът за възможността да имат деца беше отдавна спорен и я дразнеше. Тя си обясняваше желанието му да имат деца с това, че той не държи на красотата ѝ.

– Ах, нали ти казах: за тебе. Най-много за тебе – повтори той, като се мръщеше, сякаш от болка, защото съм уверен, че твоето раздражение произлиза най-вече от неопределеното ти положение.

„Но той престана вече да се преструва и ето – личи цялата му студена омраза към мене“ – помисли тя, като не слушаше думите му, а с ужас се взираше в тоя студен и жесток съдия, който я гледаше от очите му и я дразнеше.

– Причината не е тая – каза тя – и аз дори не разбирам как може причината за моето, както го наричаш раздражение да бъде това, че се намирам напълно в твоята власт. Каква неопределеност на положението има тук? Напротив.

– Много съжалявам, че не искаш да разбереш – прекъсна я той, желаейки упорито да изкаже мисълта си, – неопределеността е в това, дето ти се струва, че аз съм свободен.

– За това ти можеш да бъдеш напълно спокоен – каза тя и като се извърна, започна да пие кафето си.

Тя вдигна чашката, като разпери малкия си пръст, и я поднесе към устата си. Отпи няколко глътки, погледна го и по израза на лицето му ясно разбра, че му са противни и ръката ѝ, и движението, и звукът, който издаде с устните си.

– Все едно ми е какво мисли майка ти и как иска да те ожени – каза тя и с трепереща ръка остави чашката.

– Но ние не говорим за това.

– Не, тъкмо за това говорим. И повярвай, че една жена без сърце, била тя стара или млада, майка ти или друга, не е интересна за мене и аз не искам и да я знам.

– Ана, моля те да не говориш без уважение за майка ми.

– Една жена, която не е почувствувала със сърцето си де е щастието и честта на сина ѝ, е безсърдечна жена.

– Повторно те моля да не говориш без уважение за майка ми, която аз уважавам! – каза той, като повиши глас и я погледна строго.

Тя не му отговори. Втренчила поглед в него, в лицето и ръцете му, тя си спомняше с всички подробности сцената на вчерашното помирение и страстните му ласки. „Със същите тия ласки той е обсипвал, ще обсипва и иска да обсипва други жени!“ – мислеше тя.

– Ти не обичаш майка си. Всичко това са фрази, фрази и фрази! – каза тя, като го гледаше с омраза.

– Щом е така, трябва...

– Трябва да се реши, и аз съм решила – каза тя и искаше да излезе, но в това време в стаята влезе Яшвин. Ана се здрависа с него и остана.

Защо, когато в душата ѝ имаше буря и тя чувствуваше, че стои на кръстопътя на живота, който може да има ужасни последици, защо в тоя миг тя трябваше да се преструва пред чуждия човек, който рано или късно ще научи всичко – тя не знаеше това; но тя веднага укроти вътрешната буря в себе си, седна и заприказва с гостенина.

– Е, как е вашата работа? Получихте ли парите? – запита тя Яшвин.

– Горещо-долу; изглежда, че няма да получа всичко, а в сряда трябва да замина. А вие кога заминавате? – каза Яшвин, като поглеждаше зажумял към Вронски и очевидно се досещаше за станалата свада.

– Изглежда, другиден – каза Вронски.

– Впрочем вие отдавна се каните.

– Но сега вече непременно – каза Ана, като погледна право в очите Вронски с такъв поглед, с който му казваше да не си мисли, че е възможно едно помирение. – Но нима не ви е жал за тоя нещастен Певцов? – продължи тя разговора си с Яшвин.

– Никога не съм се питал, Ана Аркадиевна, дали ми е жал, или не. Същото е, както на война, когато не питах дали ти е жал, или не. Цялото ми богатство е тук – той посочи страничния си джоб – и сега аз съм богат човек; а днес ще отида в клуба и може би ще си изляза просяк. Защото който седне да играе с мене, също иска да ме

остави без риза, както аз него. Това е борба, и тъкмо в това е удоволствието.

– Да, но ако бяхте женен – каза Ана – какво щеше да бъде на жена ви?

Яшвин се засмя.

– Изглежда, затова не съм се оженил и никога не съм имал такова намерение.

– Ами Хелсингфорс? – каза Вронски, който се намеси в разговора и погледна усмихналата се Ана.

Когато срещна погледа му, лицето на Ана изведнъж доби студено-строг израз, сякаш тя му казваше: „Не съм забравила. Все същото е.“

– Били ли сте влюбен? – каза тя на Яшвин.

– О, Господи, колко пъти! Само че, знаете ли, има едни, които сядат да играят на карти, но винаги стават, когато дойде време за rendez-vous*. А пък аз мога да се занимавам с любов, но така, че вечер да не закъснявам за играта. Така и го нареждам.

[* Среща.]

– Не, аз не ви питам за това, а за сегашното. – Тя искаше да каже Хелсингфорс, но не искаше да повтори думата, казана от Вронски.

Дойде Войтов, който щеше да купи жребеца; Ана стана и излезе от стаята.

Преди да излезе от къщи, Вронски се отби при нея. Тя искаше да се престори, че търси нещо на масата, но я хвана срам от преструвките и затова го погледна студено право в лицето.

– Какво искате? – запита го тя на френски.

– Искам да взема билета на Гамбет, продадох го – каза той с такъв тон, който по-ясно от всякакви думи казваше: „Нямам време за обяснение, пък и нищо няма да излезе от това.“

„Аз не съм виновен за нищо пред нея – мислеше си той. – Щом тя иска да се наказва, tant pis pour elle*.“ Но когато излизаше, стори му се, че тя каза нещо и сърцето му изведнъж трепна от състрадание към нея.

[* Толкова по-зле за нея.]

– Какво, Ана? – запита той.

– Нищо – отвърна тя също така студено и спокойно.

„Нищо ли, тогава tant pis“ – помили той и пак охладня, обърна се и тръгна. Когато излизаше, видя в огледалото лицето ѝ, бледно, с треперещи устни. Искаше да се спре и да ѝ каже някоя утешителна дума, но краката му го изнесоха от стаята, преди да намисли какво да каже. Целия ден той прекара вън от къщи и когато се върна късно вечерта, прислужницата му каза, че Ана Аркадиевна я боли глава и е помолила да не влизат при нея.

XXVI

Никога досега скарването не бе продължавало цял ден. Днес това беше за първи път. И това не беше скарване. То беше очевидно признание за пълно изстиване. Нима биваше да я погледне така, както той я погледна, когато влезе в стаята за билета? Да я погледне, да види, че сърцето ѝ се къса от отчаяние и да отмине мълчаливо с това равнодушно-спокойно лице? Той не че е изстинал към нея, а я мрази, защото обича друга жена – това е ясно.

И като си припомняше всички жестоки думи, които бе казал, Ана измисляше и такива думи, които той очевидно искаше и можеше да ѝ каже, и все повече и повече се дразнеше.

„Не ви задържам – можеше да каже той. – Можете да отидете, където искате. Вие не искахте да се разведете с мъжа си сигурно за да се върнете при него. Върнете се. Ако ви трябват пари, ще ви дам. Колко рубли ви трябват?“

Тя си представяше, че той ѝ е казал най-жестоките думи, които може да каже един груб човек, и не можеше да му прости за тях, сякаш бе ги казал наистина.

„А нима едва вчера той не ми се кле в любов, тоя правдив и честен човек? Нима не съм се отчайвала напразно вече много пъти?“ – казваше си тя след това.

Целия тоя ден, с изключение на отиването у Вилсон, което ѝ отне два часа, Ана прекара в съмнения дали всичко е свършено, или има надежда за помирение и трябва ли да замине веднага, или до го види още веднъж. Тя го чака целия ден, а вечерта се

оттегли в стаята си, като поръча да му кажат, че я боли глава, и си нарече: „Ако дойде, въпреки думите на прислужницата, значи, че ме обича още. Ако ли не, значи, всичко е свършено и тогава ще реша какво да правя!...“

Вечерта тя чу тракането на спрялата каляска, позвъняването, стъпките му и разговора с прислужницата; той повярва това, което му казаха, не искаше да научи нищо повече и се прибра в стаята си. Значи, всичко е свършено.

И пред нея ясно и живо се изправи смъртта като единствено средство да възвърне в сърцето му любовта към нея, да го накаже и да спечели победата в тая борба, която водеше с него злият дух, вмъкнал се в сърцето ѝ.

Сега ѝ беше все едно дали ще заминат, или не за Воздвиженское, дали ще получи, или няма да получи развод от мъжа си – всичко бе ненужно. Необходимо беше едно – да го накаже.

Когато си наля обикновената доза опиум и помисли, че е достатъчно само да изпие цялото стъкълце, за да умре, това ѝ се видя така леко и просто, че отново започна да мисли с наслада как той ще се мъчи, ще се разкайва и ще обича паметта ѝ, когато бъде вече късно. Тя лежеше в леглото с отворени очи, гледаше при светлината на догарящата свещ изваяния корниз на тавана и сянката, която хвърляше върху него една част от пердето, и живо си представяше какво ще чувства той, когато няма да я има вече и когато за него тя ще бъде само спомен. „Как съм могъл да ѝ кажа тия жестоки думи! – ще казва той. – Как можах да изляза от стаята, без да ѝ кажа нищо! Но сега нея я няма вече. Тя си отиде завинаги от нас. Тя е там...“ Изведнъж сянката от пердето се раздвижи, покри целия корниз, целия таван, други сенки от другата страна се втурнаха насреща ѝ; за миг сенките се разпиляха, но след това с нова бързина надвиснаха, разлюляха се, сляха се и всичко потъмня. „Смъртта!“ – помисли тя. И такъв ужас я обзе, че дълго време не можа да разбере къде се намира и дълго време не можа да намери с треперещите си ръце кибрит и да запали друга свещ на мястото на она, която бе догоряла и угаснала. „Не, всичко е само в това – да живея! Та аз го обичам. И той ме обича! Това беше и ще мине“ – казваше тя и чувствуваше, че по бузите ѝ текат сълзи от радост, че се връща към живота. И за да се спаси от страха си, бързо отиде при него в кабинета.

Той спеше дълбок сън в кабинета си. Тя пристъпи до него и дълго време го гледа, като осветяваше отгоре лицето му. Сега, когато той спеше, тя така го обичаше, че не можа да сдържи сълзите си на нежност; но тя знаеше, че ако се събуди, той би я погледнал със студен, съзнаващ правотата си поглед и че преди да му заприказва за любовта си, тя ще трябва да му докаже колко виновен е пред нея. Тя не го събуди, върна се в стаята си и след втората доза опиум на разсъмване заспа тежък, неспокоен сън, но през цялото време на съня не губеше съзнание.

На сутринта страшният кошмар, който няколко пъти се повтаряше в сънищата ѝ още преди връзката ѝ с Вронски, се изпречи отново и я събуди. Едно старче с разчорлена брада правеше нещо, наведено над едно желязо, като повтаряше безсмислени френски думи, и както винаги при тоя кошмар (в което беше и целият му ужас) тя чувствуваше, че тоя селянин не ѝ обръща внимание, но върши някаква страшна работа с желязото над нея. И тя се събуди в студена пот.

Когато стана, като в мъгла си спомни вчерашния ден.

„Скарахме се. Стана това, което се случва вече няколко пъти. Аз казах, че ме боли главата и той не дойде при мене. Утре заминаваме, трябва да го видя и да се готвя за път“ – каза си тя. И като научи, че той е в кабинета си, отиде при него. Когато минаваше през приемната, чу, че пред входа спря кола, тя погледна през прозореца и видя една карета, от която се подаде младо момиче с лилава шапчица, което заповядваше нещо на звънящия лакей. След като поприказваха в антрето, някой се качи на горния етаж и край приемната се чуха стъпките на Вронски. С бързи крачки той слизаше по стълбата. Ана се приближи отново до прозореца. Ето той излезе без шапка на външната стълба и пристъпи до каретата. Младото момиче с лилавата шапчица му предаде един пакет. Вронски усмихнато му каза нещо. Каретата отмина; той бързо изтича назад по стълбата.

Мъглата, която покриваше всичко в душата ѝ, изведнъж се разпиля. Вчерашните чувства с нова сила свиха болното и сърце. Сега тя не можеше да разбере как е могла да се унижи дотам, че да прекара цял ден с него в къщата му. Тя влезе при него в кабинета, за да му съобщи решението си.

– Идваха Сорокина и дъщеря ѝ и ми донесоха парите и книгата от мамап. Аз не можах да ги получа вчера. Мина ли ти главоболието? – спокойно каза той, без да желае да види и разбере мрачния и тържествен израз върху лицето ѝ.

Изправена сред стаята, тя мълчаливо и втрещено го гледаше. Той я погледна, за миг се намръщи и продължи да чете писмото. Тя се обърна и бавно тръгна към вратата. Той можеше още да я върне, но тя стигна до вратата, а той все мълчеше и се чуваше само шумоленето на писмото, което той обръщаше.

– Впрочем – каза той, когато тя беше вече на вратата – утре ще заминем непременно, нали?

– Вие, но не и аз – каза тя, като се обърна към него.

– Ана, така не може да се живее...

– Вие, но не и аз – повтори тя.

– Вече става непоносимо!

– Вие... ще се разкайвате за това – каза тя и излезе.

Изплашен от отчаяния израз, с който бяха казани тия думи, той скочи и искаше да я настигне, но се опомни, отново седна и намръщен стисна силно зъби. Това неприлично според него заплашване го раздразни. „Опитах всичко – помисли той, – остава само едно: да не ѝ обръщам внимание“ – и започна да се стяга за в града и да отиде пак при майка си, от която трябваше да получи пълномощно.

Тя чуваше шума от стъпките му в кабинета и трапезарията. Той спря до приемната. Но не зави към нея, а само даде нареждане да предадат и без него жребеца на Войтов. След това тя чу как му докараха каляската, как се отвори вратата и той излезе отново. Но ето че пак се върна в антрето и някой изтича на горния етаж. Това беше камериерът, който отиваше да вземе забравените ръкавици. Тя пристъпи до прозореца и видя как той взе ръкавиците, без да погледне, и като докосна с ръка гърба на кочияша, му каза нещо. След това, без да погледне през прозореца, седна в обикновената си поза в каляската, праметна крак върху крак и слагайки ръкавиците си, се скри зад ъгъла.

XXVII

„Замина! Свършено е!“ – каза си Ана, изправена до прозореца; и в отговор на тоя въпрос впечатления от мрака след угасналата свещ и от страшния сън се сляха в едно и изпълниха сърцето ѝ с хладен ужас.

– Не, не може да бъде! – извика тя и като премина стаята, силно позвъни. Сега се страхуваше дотолкова да остане сама, че преди да дочака идването на слугата, тръгна насреща му.

– Научете къде е отишъл графът – каза тя.

Слугата отвърна, че графът е заминал за конюшната.

– Той заповяда да ви съобщим, че ако искате да излезете, каляската ще се върне след малко.

– Добре. Почакайте. Сега ще напиша едно писъмце. Изпратете Михайло с писъмцето в конюшната. По-скоро.

Тя седна и написа:

„Аз съм виновна. Върни се в къщи, трябва да се обясним. За Бога, ела, страх ме е.“

Запечатана плика и го даде на слугата.

Страхуваше се да остане сама; излезе след слугата от стаята и отиде в детската.

„Но това не е онова, това не е той! Де са сините му очи, милата и плаха усмивка?“ – беше първата ѝ мисъл, когато видя пълничкото си румено момиченце с черни виещи се коси вместо Серьожа, когото очакваше да види в детската стая поради сбърканите си мисли. Седнало до масата, момиченцето упорито и силно тропаше по нея с една запушалка и безсмислено гледаше майка си с черните си като трънки очи. След като отговори на англичанката, че е съвсем добре и че утре заминава за село, Ана седна до момиченцето и започна да върти пред него запушалката от шишето. Но

високият звънлив смях на детето и движението, което то направи с веждите, така живо ѝ напомниха Вронски, че тя, едва сдържайки риданията си, бързо стана и излезе. „Нима всичко е свършено? Не, не може да бъде – мислеше тя. – Той ще се върне. Но как ще ми обясни усмивката, оживлението си, след като говори с нея? Но дори и да не ми обясни, пак ще му повярвам. Ако не му повярвам, остава ми само едно, а аз не искам това.“

Погледна часовника. Бяха минали двадесет минути. „Сега вече той е получил писъмцето и се връща. Още малко, още десет минути... Ами ако не дойде? Не, не може да бъде. Той не трябва да ме види с разплакани очи. Ще отида да се измия. Да, да, ами дали съм се сресала?“ – запита се тя. И не можеше да си спомни. Попипа главата си с ръка. „Да, сресала съм се, но кога – никак не помня.“ Не повярва дори на ръката си и пристъпи до огледалото в стената, за да види дали наистина е сресана, или не. Беше сресана, но не можеше да си спомни кога е направила това. „Коя е тя?“ – мислеше тя, като гледаше в огледалото възпаленото лице със странно блестящи очи, които изплашено я гледаха. „Но това съм аз“ – изведнъж разбра тя и като се оглеждаше цяла, изведнъж усети целувките му, конвулсивно се сви и повдигна рамене. След това вдигна ръка към устните си и я целуна.

„Какво е това, аз полудявам.“ И тя отиде в спалнята, дето Анушка прибираше.

– Анушка – каза тя, спря пред нея, гледаше я и сама не знаеше какво ще ѝ каже.

– Вие искахте да отидете у Даря Александровна – каза прислужницата, сякаш разбираше.

– У Даря Александровна ли? Да, ще отида.

„Петнадесет минути дотам и петнадесет обратно. Той идва вече, ще дойде ей сега. – Тя извади часовника си и го погледна. – Но как можа да замине, да ме остави в такова положение? Как може да живее, без да се помири с мене?“ Пристъпи до прозореца и се загледа към улицата. Ако се гледа времето, той трябваше вече да се върне. Но сметката можеше да не е вярна и тя отново започна да си спомня кога бе тръгнал и да брои минутите.

В това време, когато отиде към големия часовник да свери своя, някой пристигна. Тя погледна от прозореца и видя каляската му. Но никой не се изкачи по стълбата и долу се чува гласове. Беше пратеникът, който бе се върнал с каляската. Тя слезе при него.

– Не заварихме графа. Той заминал за Нижегородската гара.

– Какво ти каза? Какво?... – обърна се тя към румения, весел Михайло, който ѝ връщаше писъмцето.

„Но той не го е получил“ – спомни си тя.

– Замини с това писъмце за село при графиня Вронская, знаеш ли? И веднага ми донеси отговор – каза тя на пратеника.

„Ами аз, какво ще правя аз? – помисли тя. – Да, наистина ще отида у Доли, защото иначе ще полудея. Да, мога и да му телеграфирам.“ И тя написа телеграма:

„ТРЯБВА ДА СИ ПОГОВОРИМ. ЕЛАТЕ ВЕДНАГА“

Изпрати телеграмата и отиде да се облича. Вече облечена и с шапка, отново погледна в очите напълнялата, спокойна Анушка. В тия малки добри сиви очи личеше явно състрадание.

– Анушка, мила, какво да правя? – разплакана каза Ана, като се отпусна безпомощно в креслото.

– Но защо се тревожите така, Ана Аркадиевна? Та това се случва. Излезте, ще се разсеете – каза прислужницата.

– Да, ще отида – каза Ана, като се опомни, и стана. – А ако в това време се получи телеграма, изпратете ми я у Даря Александровна... Не, аз ще се върна.

„Да, не трябва да мисля, трябва да правя нещо, да замина и, главно, да се махна от тая къща“ – каза тя, като се заслушваше с ужас в страшното клокочене в сърцето си, и бързо излезе и се качи в каляската.

– Къде ще заповядате? – запита Пьотр, преди да се качи на капрата.

– У Облонски, на улица Знаменка.

Времето беше ясно. Цяла сутрин ръмя ситен дъждец и отскоро бе се прояснило. Железните покриви, плочите на тротоара, камъните на паважа, колелата, кожените части, медта и желязото на колите – всичко блестеше ярко на майското слънце. Беше три часът, най-оживеното време по улиците.

Седнала в ъгъла на удобната каляска, която едва се поклащаше върху стегнатите си ресори при бързия вървеж на сивите коне, посред нестихващия грохот на колелата и бързо сменящите се на чистия въздух впечатления, Ана отново прехвърляше през ума си всичко онова, което се бе случило през последните дни, и видя положението си съвсем друго, отколкото то и се виждаше в къщи. Сега и мисълта за смъртта не ѝ се виждаше вече така страшна и ясна, и самата смърт не ѝ се струваше вече неизбежна. Сега тя се осъждаше за унижението, до което бе стигнала. „Моля го да ми прости. Покорих му се. Признах се за виновна. Защо? Нима не мога да живея без него?“ И без да си отговори на въпроса как ще живее без него, тя започна да чете табелите: „Кантора и склад. Зъболекар. Да, ще кажа всичко на Доли. Тя не обича Вронски. Ще ме е срам, тежко ще ми е, но ще ѝ кажа всичко. Тя ме обича и аз ще послушам съвета ѝ. Няма да му се покоря; няма да му позволя да ме възпитава. Филипов, гевреци. Казват, че те изпращат тесто в Петербург. Московската вода е толкова хубава. Ами митищенските кравайчета и банички.“ И тя си спомни как много отдавна, когато беше още на седемнадесет години, бе ходила с леля си в манастира „Троица“. „При това на коне. Нима това бях аз, с червените ръце? Колко много неща от онова, което тогава ми се виждаше така прекрасно и недостъпно, станаха нищожни, а това, що бе тогава, сега е навеки недостъпно! Бих ли повярвала тогава, че мога да стигна до такова унижение? Колко горд и доволен ще бъде той, когато получи писъмцето ми! Но аз ще му докажа... Колко лошо мирише тая боя! Защо все боядисват и строят? Модни и накити“ – четеше тя. Един мъж ѝ се поклонил. Това беше мъжът на Анушка. „Нашите паразити – спомни си тя, че така казваше Вронски. – Нашите ли? Защо нашите? Ужасното е това, че миналото не може да се изскубне с корена. Не може да се изскубне, но може да се заличи споменът за него. И аз ще го залича.“ И тук тя си спомни за миналото си с Алексей Александрович, за това как го бе заличила от паметта си. „Доли ще помисли, че оставям и втория си мъж и затова по всяка вероятност не съм права. Нима аз искам да бъда права! Не мога!“ – каза тя и ѝ се доплака. Но веднага започна да мисли защо ли се усмихват така тия две момичета. „Сигурно говорят за любов? Те не знаят колко тъжно, колко низко е това... Булевард и деца. Три момченца играят на коне и тичат. Серьожа! И аз ще изгубя всичко и няма да си го върна. Да, ще изгубя всичко, ако той не се върне. Той може би е закъснел за влака и се е върнал вече. Пак искам унижение! – каза си тя. – Не, аз ще отида у Доли и ще ѝ кажа направо: аз съм нещастна, заслужавам го, виновна съм, но понеже съм нещастна, помогни ми. Тия коне, тая каляска – колко отвратителна съм на себе си в тая каляска, – всичко е негово; но аз няма да ги видя вече.“

Като премисляше думите, с които ще каже всичко на Доли, и като развреждаше умишлено сърцето си, Ана се заизкачва по стълбите.

– Има ли някой? – запита тя в антрето.

– Катерина Александровна Левина – отвърна лакеят.

„Кити! Същата оная Кити, в която Вронски бе влюбен – помисли Ана, – същата, за която той си спомняше с любов. Той съжалява, че не се е оженил за нея. А за мене си спомня с омраза и съжалява, че е заживял с мене.“

Когато пристигна Ана, сестрите се съветваха за кърменето. Доли излезе сама да посрещне гостенката, която попречи в тоя момент на разговора им.

– А, не си ли заминала още? Аз исках да дойда у вас – каза тя, – днес получих писмо от Стива.

– А ние получихме телеграма – отвърна Ана, като се озърташе, за да види Кити.

– Пише ми, че не може да разбере какво именно нека Алексей Александрович, но че няма да си замине, без да получи отговор.

– Мислех, че у вас има някой. Мога ли да прочета писмото?

– Да, тук е Кити – смутено каза Доли, – тя остана в детската стая. Беше много болна.

– Научих. Мога ли да прочета писмото?
– Ей сега ще го донеса. Но той не отказва; напротив, Стива се надява – каза Доли и се спря на вратата.
– Аз не се надявам, пък и не желая – каза Ана.
„Какво значи това? Нима Кити смята за унизително да се срещне с мене? – мислеше Ана, останала сама. – Може би е права. Но не й прилича, тя, която бе влюбена във Вронски, да ми показва това, макар и да е истина. Аз зная, че при моето положение не може да ме приеме нито една порядъчна жена. Зная, че още от първия миг съм му пожертвувала всичко! И ето я наградата! О, как го мразя! И защо дойдох тук? Още по-зле, още по-тежко ми е. – Тя чу от другата стая гласовете на разговарящите сестри. – И какво ще говоря сега на Доли? Да утешавам Кити с това, че съм нещастна, да се подчиня на нейното покровителство? Не, пък и Доли няма да разбере нищо. И няма какво да й говоря. Интересно би било само да видя Кити и да й покажа, че сега презирам всички и всичко и че всичко ми е безразлично.“
Доли влезе с писмото. Ана го прочете и мълчаливо й го върна.
– Аз знаех всичко това – каза тя. – И това никак не ме интересува.
– Но защо пък? Напротив, аз се надявам – каза Доли, като гледаше с любопитство Ана. Тя никога не бе я виждала в такова странно раздражено състояние.
– Кога заминаваш? – запита тя.
Присвила очи, Ана гледаше пред себе си и не й отговаряше.
– Но Кити да не би да се крие от мене? – каза тя, като погледна към вратата и се изчерви.
– Ах, какви глупости! Тя кърми детето, но нещо не върви, та я посъветвах.. Много й е драго. Тя ще дойде ей сега – неумело каза Доли, понеже не можеше да лъже.
– Ето я.
Когато научи, че е дошла Ана, Кити не искаше да се покаже, но Доли я склони. Събрала силите си, Кити излезе и изчервявайки се, пристъпи към Ана и й подаде ръка.
– Много ми е драго – с треперещ глас каза тя. Кити беше смутена от борбата, която се водеше в нея между враждебността към тая лоша жена и желанието да бъде снизходителна към нея; но когато видя хубавото симпатично лице на Ана, цялата й враждебност веднага изчезна.
– Не бих се учудила, ако не бяхте пожелали да се срещнете с мене. Свикнала съм с всичко. Вие сте била болна? Да, променили сте се – каза Ана.
Кити чувствуваше, че Ана я гледа враждебно. Тя си обясняваше тая враждебност с неловкото положение, в което се озова пред нея Ана, която по-рано бе я покровителствувала, и й дожаля за нея.
Поприказваха за болестта, за детето, за Стива, но очевидно нищо не интересуваше Ана.
– Отбих се да се сбогувам – каза тя и стана.
– Кога заминавате?
Но без да й отговори, Ана пак се обърна към Кити.
– Да, много се радвам, че ви видях – усмихната каза тя. – Чувала бях толкова много работи за вас от всички страни, дори от мъжа ви. Той идва у дома и много ми хареса – прибави тя очевидно с лошо намерение. – Де е той?
– Замина за село – каза Кити и се изчерви.
– Поздравете го от мене, непременно го поздравете.
– Непременно! – наивно повтори Кити, като я гледаше със съчувствие в очите.
– Е, сбогом, Доли! – И като целуна Доли и стисна ръка на Кити, Ана бързо излезе.
– Все си е същата и все така привлекателна. Много е хубава! – каза Кити, когато остана сама със сестра си. – Но в нея има нещо жалко. Ужасно жалко!
– Не, днес в нея има нещо особено – каза Доли. – Когато я изпращах в антрето, стори ми се, че ще заплаче.

XXIX

Ана се качи в каляската в още по-лошо състояние, отколкото когато излизаше от къщи. Към по-раншните й мъчения сега се присъедини чувството на обида и

пренебрежение, което тя изпита ясно при срещата си с Кити.

– Къде ще заповядате? В къщи ли? – запита Пьотр.

– Да, в къщи – каза тя и сега дори не мислеше къде отива.

„Как ме гледаха те, сякаш гледаха нещо страшно необяснимо и любопитно! Какво ли разправя той така разпалено на другия? – мислеше тя, гледайки двама пешеходци. – Нима можеш да разправиш другиму това, което чувствуваш? Аз исках да разправя всичко на Доли и добре, че не й разправих. Колко щеше да се радва на моето нещастие! Тя щеше да скрие това; но интимното ѝ чувство щеше да бъде радост, задето съм наказана за ония удоволствия, за които тя ми завиждаше.

А Кити щеше да се радва още повече. Колко добре прониквам в душата ѝ! Тя знае, че съм била любезна с мъжа ѝ повече, отколкото трябва. И затова ме ревнува и ме мрази. А ме и презира. В нейните очи аз съм безнравствена жена. Но ако бях безнравствена жена, можех да накарам мъжа ѝ да се влюби в мене... ако исках. Но пък и исках. Ето той е доволен от себе си – помисли тя за един дебел, червен господин, който мина насреща ѝ, взе я за позната и повдигна лъскавата си шапка над лъскавата си плешива глава, а след това разбра, че е сгрешил. – Той помисли, че ме познава. А ме познава толкова малко, колкото който и да било на света. Дори аз не се познавам. Познавам само апетитите си, както казват французите. Ето ги, прищяло им се е от този мръсен сладолед. Те сигурно знаят това – мислеше тя, гледайки две момиченца, които спряха сладоледджията и той свали качето от главата си и започна да бърше с края на кърпата потното си лице. – На всички ни се иска нещо сладко, вкусно. Щом няма бонбони – мръсен сладолед. Така е и с Кити: щом не е Вронски, тогава Левин. И ми завижда. И ме мрази. И всички се мразим. Аз – Кити, Кити – мене. Това е истина. Тюткин, coiffeur... Je me fais coiffer par Тюткин*... Аз ще му кажа това, когато се върне – помисли тя и се усмихна. Но същия миг си спомни, че сега няма кому да говори смешни работи. – Пък и няма нищо смешно, нищо весело. Всичко е отвратително. Звънят за вечерня и този търговец така прилично се кръсти, сякаш се страхува да не изтърве нещо! Защо са тия черкви, това звънене и тая лъжа? Само за да прикрием, че всички се мразим, както тия файтонджии, които се псуват така злобно. Яшвин казва: той иска да ме остави без риза – и аз също. Това е истината!“

[* Фризьор. Аз се фризирам при Тюткин.]

При тия мисли, които бяха я отвлекли толкова, че тя престана дори да мисли за положението си, каляската спря пред входа на дома ѝ. Едва когато видя излезлия насреща ѝ вратар, тя си спомни, че бе изпратила писъмце и телеграма.

– Има ли отговор? – запита тя.

– Ей сега ще видя – отвърна вратарят и след като погледна в кутията, извади и ѝ подаде квадратната тънка телеграма. „Не мога да се върна преди десет часа. Вронски“ – прочете тя.

– А пратеникът не се ли е връщал.

– Съвсем не – отвърна вратарят.

„Щом е така, знам какво да правя – каза тя и чувствувайки, че в душата ѝ се надига неопределен гняв и нужда от мъст, изтича в горния етаж. – Сама ще отида при него. Преди да замина завинаги, ще му кажа всичко. Никога и никого не съм мразила така, както този човек!“ – мислеше тя. Когато видя шапката му на закачалката, изтръпна от отвращение. Тя забравяше, че телеграмата му е отговор на нейната телеграма и че той не е получил още писъмцето ѝ. Представяше си го сега как разговаря спокойно с майка си и със Сорокина и се радва на страданията ѝ. „Да, трябва да вървя по-скоро“ – каза си тя, без да знае още къде ще върви. Искаше ѝ се да се махне по-скоро от тия чувства, които изпитваше в тая ужасна къща. Прислугата, стените, вещите в тая къща – всичко будеше у нея отврата и злоба и я потискаше с някаква тежест.

„Да, трябва да отида на гарата, а ако не го сваря, да замина там и да го изблича.“ Ана потърси във вестниците разписанието на влаковете. Вечерният заминава в 8 часа и 2 минути. „Да, ще го сваря.“ Заповяда да впрегнат други коне и започна да нарежда в пътническата си чанта необходимите за няколко дни неща. Знаеше, че няма да се върне вече тук. Между плановите, които ѝ идваха на ума, смътно бе решила, че след онова, което ще стане там на гарата или в имението на графинята, тя ще замине по нижегородската линия до първия град и ще остане там.

Обедът беше сложен на масата; тя пристъпи, помириса хляба и сиренето и като

се убеди, че ѝ е противна миризмата на всичко, което е за ядене, нареди да ѝ докарат каляската и излезе. Къщата хвърляше вече сянка през цялата улица и беше ясна, още топла от слънцето вечер. И Анушка, която я изпращаше с нещата ѝ, и Пьотр, който ги слагаше в каляската, и коларят, очевидно недоволен – всички ѝ бяха противни и я дразнеха с думите и движенията си.

– Нямам нужда от тебе, Пьотр.

– А кой ще ти купи билет?

– Е, както искаш, все ми е едно – с досада каза тя. Пьотр скочи на капрата и като сложи ръце на кръста, заповяда да карат към гарата.

XXX

„Ето я пак! Пак разбирам всичко“ – каза си Ана, щом каляската потегли и поклащайки се, загърмя по ситния паваж, и пак започнаха да се редуват впечатленията.

„Да, кое беше последното, за което си мислех така хубаво? – мъчеше се да си спомни тя. – Тюткин, coiffeur? Не, не е това. А онова, което казва Яшвин: единственото, което свързва хората, е борбата за съществуване и омразата. Не, напразно отивате – мислено се обърна тя към една компания в каляска с четири коня, която очевидно отиваше да се весели извън града. – Не ще ви помогне и кучето, което водите. Няма да се скриете от себе си.“ След като хвърли поглед към оная страна, накъдето се обръщаше Пьотр, тя видя мъртвопиян фабричен работник с клюмаша глава, когото един стражар водеше някъде. „Ето тоя би могъл да стори по-лесно това – помисли тя. – Ние с граф Вронски също не намерихме това удоволствие, макар че очаквахме много нещо от него.“ И в тая ярка светлина, която бе ѝ открила всичко, сега за пръв път Ана видя и отношенията си с него, за които по-рано избягваше да мисли. „Какво търсеше той в мене? Не толкова любов, колкото задоволяване на тщеславието си.“ Спомняше си думите му, израза на лицето му, който в началото на връзката им ѝ напомняше покорно ловджийско куче. Сега всичко потвърждаваше това. „Да, в него имаше тържество на задоволено тщеславие. Разбира се, имаше и любов, но повечето беше задоволена гордост. Той парадираше с мене. Сега всичко това мина. Няма с какво да се гордее. Вместо да се гордее, трябва да се срамува. Той ми отне всичко, което можеше, и сега не съм му нужна. Отегчава се от мене и гледа да не бъде безчестен в отношенията си. Вчера се изтърва – иска развода и женитбата, за да разруши всички мостове зад себе си. Обича ме – но как? The zest is gone.* Тоя пък иска да зачуди всички и е много доволен от себе си – помисли тя, като видя един румен продавач, яхнал кон от манеж. – Да, той е изгубил вече вкус към мене. Ако се махна, где се радва дълбоко в душата си.“

[* Вкусът се е притъпил.]

Това не беше предположение – сега тя го виждаше ясно в пронизващата светлина, която ѝ откриваше смисъла на живота и на хорските отношения.

„Моята любов става все по-страстна и по-себична, а неговата все гасне и гасне, и тъкмо затова се различаваме ние – продължи да мисли тя. – И няма как да се помогне. За мене всичко е само в него – и аз искам той да ми се отдава все повече и повече. А той все повече и повече иска да се изплъзне от мене. Преди да се свържем, ние се стремяхме един към друг, а след това неудържимо се отдалечаваме в различни страни. И това не може да се промени. Той казва, че съм безсърдечно ревнива, същото си казвам и аз; но това не е истина. Не съм ревнива, а съм недоволна. Но... – Тя разтвори уста и промени мястото си в каляската от вълнение, което бе събудило в нея една хрумнала ѝ мисъл. – Да можех да бъда друго, а не любовница, която обича страстно само ласките му; но не мога и не искам да бъда нищо друго. С това си желание възбуждам в него отвращение, а той в мене злоба, и не може да бъде иначе. Нима не знам, че той не би ми изневерил, че няма никакви намерения към Сорокина, не е влюбен в Кити и няма да ми измени? Аз знам всичко това, но пак не ми е по-леко. Да можеше, без да ме обича, да бъде по _дълг_ добър и нежен към мене, а да не бъде това, което искам – та това е хиляди пъти по-лошо дори от злобата! Това е ад! А тъкмо това е сега. Той отдавна не ме обича. А дето свършва любовта, там започва омразата. Не познавам никак тия улици. Някакви си хълмове – и все къщи и къщи... А в

къщите все хора и хора... Колко са те, край нямат – и всички се мразят помежду си. Добре, я да измисля какво искам, за да бъда щастлива. Е? Получавам развод, Алексей Александрович ми дава Серьожа – и се омъжвам за Вронски.” Когато си спомни за Алексей Александрович, веднага необикновено живо си го представи като жив пред себе си, с кротките му безжизнени, угаснали очи, със сините жили на белите ръце, с интонациите и пукането на пръстите, и когато си спомни, че чувството помежду им се наричаше също любов, изтръпна от отвращение. „Добре, ще получа развод и ще стана жена на Вронски. Но Кити ще престане ли да ме гледа така, както ме гледаше днес? Не. А Серьожа ще престане ли да се пита, или да мисли за двамата ми мъже? И какво ново чувство ще измисля между мене и Вронски? Възможно ли е някакво – не вече щастие, а поне не и мъчение? Не и не! – отговори си тя сега без ни най-малко колебание. – Невъзможно е! Нас ни дели животът, аз създавам неговото нещастие, а той – моето, и не можем да се променим нито той, нито аз. Всички опити бяха направени, винтът се изхаби. Да, ето една просякиня с дете. Тя мисли, че я съжаляват. Нима всички ние не сме хвърлени в света само за да се мразим и за това да мъчим и себе си, и другите? Минават гимназисти, смеят се. Серьожа? – спомни си тя. – Аз също мислех, че го обичам, гледах с умиление на своята нежност. А пък живеях без него, замених го с друга любов и не се оплаквах от тая замяна, докато се задоволявах с тая любов.” И тя с отврата си спомни за онова, което наричаше любов. И яснотата, с която видя сега живота си и живота на хората, я радваше. „Така съм и аз, и Пьотр, и кочияшът Фьодор, и оня търговец, и всички ония хора, които живеят там по Волга, за където канят тия реклами, и навред, и винаги” – мислеше тя, когато вече наблюдаваше ниското здание на Нижегородската гара и насреща ѝ изскочиха носачите.

– До Обираловка ли ще искате билет? – каза Пьотр.

Тя съвсем бе забравила къде и защо отива – и с голямо усилие едва можа да разбере въпроса.

– Да – каза тя, като му подаде кесията с парите, взе в ръка малката си червена чанта и слезе от каляската.

Запъти се между навалищата към салона на първа класа и постепенно си спомняше всички подробности на положението си и ония решения, в които се колебаеше. И отново ту надежда, ту отчаяние по стари наболели места започнаха да развреждат раните на измъченото ѝ, страшно туптящо сърце. Седнала на звездовидния диван в очакване на влака, тя с отврата гледаше ония, които влизаха и излизаха (всички ѝ бяха противни), и си мислеше ту как ще стигне на гарата, ще му напише писъмце и какво ще му напише, ту как сега той се оплаква на майка си (понеже не разбира страданията ѝ) от своето положение и как ще влезе в стаята, и какво ще му каже. Ту си мислеше колко щастлив би могъл да бъде животът и колко мъчително тя го обича и мрази, и колко страшно тупти сърцето ѝ.

XXXI

Чу се звън, минаха някакви млади мъже, грозни, нахални и припрени, те следяха с внимание за впечатлението, което правеха, мина през салона и Пьотр в ливрея и гетри, с тъпо животинско лице, и се приближи до нея, за да я изпрати до вагона. Шумните мъже утихнаха, когато тя мина край тях по перона, и единият от тях прошепна нещо за нея на другия, разбра се, нещо цинично. Тя стъпи на високото стъпало и седна сама в купето на изцапаното, някога бяло пружинено канапе. Чантата подскочи на пружината и се намести. С просташка усмивка Пьотр вдигна за сбогом при прозореца галонираната си шапка, нахалният кондуктор затръшна вратата и пусна ключалката. Една дама, грозна, с турнюр (Ана мислено я разсъблече и се ужаси от грозотата ѝ), и едно момиче изтичаха долу, като се смееха неестествено.

– У Катерина Андреевна, всичко е у нея, ма tante! – извика момичето.

„Момичето – и то извратено и се кълчи” – помисли Ана. За да не вижда никого, тя бързо стана и седна до отсрещния прозорец в празното купе. Изцапан грозен селянин с фуражка, изпод която стърчаха разчорлени коси, мина край прозореца, като се навеждаше към колелетата на вагона. „В тоя грозен селянин има нещо познато” – помисли Ана. Тя си спомни съня и разтреперана от страх, се отдръпна при отсрещната

врата. Кондукторът отваряше вратата, за да влязат мъж и жена.

– Искате да излезете ли?

Ана не отговори. Кондукторът и влезлите не забелязаха под воала ужаса върху лицето ѝ. Тя се върна в своя ъгъл и седна. Двойката седна отсреща и двамата внимателно, но скрито разглеждаха роклята ѝ. И мъжът, и жената се виждаха отвратителни на Ана. Мъжът запитва дали ще му позволи да запуши, очевидно не за да пуши, а да запrikaзва с нея. След като получи съгласието ѝ, той запrikaзва с жената на френски – каза, че му се говорело още по-малко, отколкото му се пушело. Говореха нарочно глупости само за да ги слуша тя. Ана ясно виждаше колко са си омръзнали и как се мразят един друг. И не можеше да не се мразят такива жалки изроди.

Чу се втори звънец, а след него разместване на багаж, шум, викове и смях. За Ана беше така ясно, че никой няма защо да се радва и затова тоя смях я раздразни до болка и тя искаше да затъкне ушите си, за да не го чува. Най-после удари третият звънец, чу се изсвирване, пищене на локомотива; опъна се верига – и мъжът се прекръсти. „Интересно би било да го запитам човек какво разбира под това“ – помисли си Ана, като го погледна със злоба. Над главата на дамата тя гледаше през прозореца изпращачите на влака, застанали на перона, които сякаш се движеха назад. С равномерно потракване там, дето се съединяват релсите, вагонът, в който седеше Ана, се понесе покрай перона, каменната стена, семафора, покрай други вагони; колелата по-плавно и по-мазно, леко подрънкваха по релсите, прозорецът се освети от яркото вечерно слънце и слаб ветрец заигра с перденцето. Ана забрави спътниците си в купето и като поемаше свежия въздух при лекото друсане на влака, отново се замисли.

„Да, на какво бях се спряла? На това, че не мога да измисля положение, при което животът да не бъде мъка, че всички сме създадени, за да се мъчим, всички знаем това и търсим средство как да се излъжем. А когато видиш истината, какво ще правиш?“

– На човек е даден разум, за да се избави от онова, което го безпокои – каза на френски дамата, очевидно доволна от фразата си, като си кълчеше езика.

Тия думи сякаш бяха отговор на мисълта на Ана.

„Да се избавя от онова, което ме безпокои“ – повтори Ана. И като погледна червенобузия мъж и мършавата му жена, тя разбра, че тая болнава жена се мисли за неразбрана, а мъжът ѝ я мами и поддържа в нея тая мисъл. Като съсредоточи вниманието си към тях, Ана сякаш видя цялата им история и всички скрити кътчета на душата им. Но там нямаше нищо интересно – и тя продължи мисълта си.

„Да, много ме безпокои, и разумът ми е даден, за да се избавя; значи, трябва да се избавя. Защо да не угася свещта, когато няма вече какво да гледам, когато е отвратително да гледам всичко това? Но как? Защо кондукторът изтича по стъпалата, защо крещат тия младежи в другото купе? Защо приказват, защо се смеят? Всичко е фалш, всичко е лъжа, всичко е измама, всичко е зло!...“

Когато влакът стигна гарата, Ана излезе заедно с гъмжилото пътници, но странеше от тях, като от прокажени, спря се на перона и се мъчеше да си спомни защо е дошла и какво смята да прави. Всичко, което по-рано ѝ се виждаше възможно, сега бент така трудно за разбиране, особено сред шумната тълпа на тия безобразни хора, които не я оставяха на мира. Ту се втурваха към нея носачи, които ѝ предлагаха услугите си; ту се заглеждаха в нея младежи, които тропяха с токовете си по дъските на перона и високо разговаряха; ту хората, които срещаше, се отбиваха в обратната страна. Когато си спомни, че иска да продължи пътуването си, ако няма отговор, тя спря един носач и го запитва няма ли тук някой кочияш с писъмце до граф Вронски.

– Граф Вронски ли? Преди малко тук беше някой от тях. Посрещнаха княгиня Сорокина и дъщеря ѝ. А кочияшът какъв човек е?

Докато тя говореше с носача, кочияшът Михайло, румен, весел, в синя контешка дреха и верижка, очевидно доволен, че бе изпълнил така добре възложеното му, пристъпи до нея и ѝ подаде едно писъмце. Тя го разпечата и сърцето ѝ се сви още преди да го прочете.

„Много съжалявам, че писмото ти не ме завари. Ще си дойда в десет часа“ – с небрежен почерк пишеше Вронски.

„Така ли! Аз очаквах това!“ – каза си тя със зла усмивка.

– Добре, иди си у дома – тихо каза тя, като се обърна към Михайло. Говореше тихо, защото бързото биене на сърцето ѝ пречеше да диша. „Не, няма да те оставя да

ме мъчиш“ – помисли тя, като се обърна със заплаха не към него, не към себе си, а към оня, който я караше да се мъчи, и тръгна по перона край гарата.

Две слугини, които се разхождаха по перона, извиха глави да я видят и преценяваха гласно тоалета ѝ. „Истински“ – казваха те за дантелите ѝ. Младежите не я оставяха на мира. Те пак минаха край нея, като се взираха в лицето ѝ, и през смях викаха нещо с неестествен глас. Мина началникът на гарата и я попита дали ще пътува. Едно момче, продавач на квас, не снемаше очи от нея. „Боже мой, къде да отида?“ – мислеше тя и вървеше все по-нататък и по-нататък по перона. Накрая се спря. Няколко дами и деца, които посрещнаха един господин с очила и високо се смееха и разговаряха, млъкнаха и я загледаха, когато тя се изравни с тях. Тя ускори крачка и се отдръпна на края на перона. Приближаваше един товарен влак. Перонът се разтърси и стори ѝ се, че тя пътува отново.

И изведнъж, като си спомни за прегазения човек в деня на първата ѝ среща с Вронски, тя разбра какво трябва да прави. С бързи леки стъпки се спусна по стъпалата, които водеха от помпата към релсите, и се спря до минаващия край нея влак. Гледаше редицата вагони, лостовете, веригите и високите железни колела на бавно движещия се пръв вагон и се мъчеше да определи на око средата между предните и задните колела и оня момент, когато тая среда ще бъде срещу нея.

„Там! – каза си тя, като гледаше в сянката на вагона размесения с въглища пясък, с който бяха обсипани траверсите. – Там, по средата, и аз ще го накажа и ще се отърва от всички и от себе си.“

Искаше да се хвърли в средата на изравнилия се с нея пръв вагон. Но червената чантичка, която бе започнала да сваля от рамото си, я задържа и бе вече късно: средата на вагона отмина. Трябваше да чака следния вагон. Обхвана я едно чувство като онова, което изпитваше, когато при къпане се готвеше да влезе във водата; тя се прекръсти. Познатото движение при кръстенето събуди в душата ѝ цяла редица момински и детски спомени и изведнъж мракът, който покриваше всичко за нея, се разкъса и животът за миг се изправи отпреде ѝ с всичките си светли, минали радости. Но тя не сваляше очи от колелата на приближаващия втори вагон. И тъкмо в оня миг, когато средата между колелата се изравни с нея, тя захвърли червената чантичка и като сви глава между раменете си, хвърли се и падна на ръце под вагона и с леко движение коленичи, сякаш се готвеше да стане веднага. И в същия миг се ужаси от това, което прави. „Де съм? Какво правя? Защо?“ Искаше да стане, да се измъкне; но нещо огромно, неумолимо я блъсна в главата и я повлече за гърба. „Господи, прости ми всичко!“ – рече тя, чувствайки се безсилна да се бори. Селянинът си мърмореше нещо и работеше над желязото. И свещта, с която тя бе чела изпълнената с тревоги, измами, мъка и зло книга, пламна като никога с по-ярка светлина, освети всичко, което по-рано беше в мрак, запраща, започна да гасне и угасна завинаги.

Осма част

I

Минаха почти два месеца. Беше вече средата на горещото лято, а Сергей Иванович едва сега се нареди да напусне Москва.

През това време в живота на Сергей Иванович станаха също събития. Преди една година бе завършена книгата му, плод на шестгодишен труд, под заглавие: „Опит за изследване основите и формите на държавността в Европа и Русия“. Някои глави и уводът на книгата бяха печатани в периодичните издания, а други части Сергей Иванович бе чел на хора от своя кръг, така че мислите от това съчинение не можеха да бъдат вече съвсем нови за читателите; но все пак Сергей Иванович очакваше, че с излизането си книгата му ще направи сериозно впечатление на обществото и ако не предизвика преврат в науката, във всеки случай ще причини силно вълнение сред учения свят.

След грижлива преработка тая книга бе издадена миналата година и разпратена по книжарниците.

Сергей Иванович не разпитваше никого за нея, без желание и престорено-равнодушно отговаряше на въпросите на приятелите си как върви книгата му и дори не

питаше книжарите дали се купува тя, но зорко, с напрегнато внимание следеше за първото впечатление, което ще направи книгата му в обществото и литературата.

Ала мина седмица, втора, трета, а в обществото не се забелязваше никакво вълнение; от време на време приятелите му, специалисти и учени, очевидно от учтивост, заговаряха за книгата му. А другите му познати, които не се интересуваха от научни книги, дори не споменаваха за нея. И в обществото, което особено сега бе заето с други работи, имаше пълно равнодушие. В литературата също цял месец не се появи нито дума за книгата.

Сергей Иванович подробно пресмяташе времето, което е необходимо, за да се напише рецензия, но мина месец, втори, а мълчанието продължаваше.

Само в „Северной жук“, в един хумористичен фейлетон за певеца Драбанти, който бе изгубил гласа си, бяха казани между другото няколко презрителни думи за книгата на Кознишев, които показваха, че тая книга е осъдена отдавна вече от всички и е подложена на всеобщо осмиване.

Най-сетне на третия месец в едно сериозно списание се появи критична статия. Сергей Иванович познаваше и автора на статията. Бяха се срещали веднъж у Голубцов.

Авторът на статията беше много млад и заядлив фейлетонист, твърде опитен като писател, но извънредно малко образован и плах в личните си отношения.

Въпреки пълното си презрение към автора Сергей Иванович с пълно уважение зачете статията. Тя беше ужасна.

Очевидно фейлетонистът нарочно бе разбрал цялата книга така, както не можеше да се разбере тя. Но той бе подбрал така майсторски цитатите, че за ония, които не бяха чели книгата (а очевидно почти никой не бе я чел), беше напълно ясно, че цялата книга не е нищо друго освен куп надуты думи, и при това употребени не на място (което се виждаше от въпросителните), и че авторът на книгата е съвсем невеж човек. И всичко това беше така остроумно, че дори Сергей Иванович не би се отказал от такова остроумие; но тъкмо това беше ужасното.

Въпреки пълната добросъвестност, с която Сергей Иванович провери правотата в доводите на рецензента, той не се спря нито за миг върху осмиваните недостатъци и грешки – очевидно беше, че всичко това е подбрано нарочно, – а веднага неволно започна да си припомня до най-малки подробности срещата и разговора си с автора на статията.

„Дали не съм го обидил с нещо?“ – питаше се Сергей Иванович.

И като си спомни, че при срещата си бе поправил тоя младеж за една дума, която издаваше невежеството му. Сергей Иванович си обясни смисъла на статията.

След тая статия за книгата му настъпи мъртво мълчание – и печатно, и устно – и Сергей Иванович видя, че шестгодишното му произведение, работено с такава любов и труд, мина безследно.

Положението на Сергей Иванович беше още по-тежко от това, че след като завърши книгата си, той нямаше вече кабинетна работа, която по-рано поглъщаше по-голямата част от времето му.

Сергей Иванович беше умен, образован, здрав, деен и не знаеше де да употреби цялата си дейност. Разговорите по приеми, конгреси, събрания и комитети – навред, дето може да се говори – поглъщаха част от времето му, но той, отдавнашен градски жител, не се оставяше да се отдаде всецяло на разговори, както правеше неопитният му брат, когато идваше в Москва; оставаше му още много свободно време и умствени сили.

За щастие в това най-тежко за него време поради неуспеха на книгата му – в замяна на въпросите за друговерците, американските приятели, самарския глад, изложбата, спиритизма – изникна славянският въпрос, който преди това само тлееше в обществото, и Сергей Иванович – и по-рано един от инициаторите на тоя въпрос – му се отдаде всецяло.

По това време в средата на ония хора, към които принадлежеше Сергей Иванович, не говореха и не пишеха за нищо друго освен за славянския въпрос и сръбската война. Всичко, което празната тълпа прави обикновено, за да убие времето си, се правеше сега в полза на славяните. Балове, концерти, обеда, приветствени речи, дамски тоалети, пития, кръчми – всичко свидетелствуваше за съчувствие към славяните.

С много неща, които се говореха и пишеха по тоя случай, Сергей Иванович не беше съгласен напълно. Той виждаше, че славянският въпрос е станал едно от ония

модни увлечения, които винаги се сменят едно след друго и служат за занимание на обществото; виждаше и това, че има много хора, които се занимават с тая работа с корисни, суетни цели. Признаваше, че вестниците печатат много ненужни и преувеличени неща с единствена цел да привлекат вниманието и да надвикат другите. Виждаше, че при тоя общ подем на обществото на преден план изпъкват и крещят по-високо от другите всички некадърници и непрокопсали: главнокомандуващи без армии, министри без министерства, журналисти без вестници, партийни вождове без привърженици. Виждаше, че тук има много лекомислени и смешни неща; но виждаше и признаваше и несъмнения, постоянно растящ ентузиазъм, който обединява всички класи от обществото и на който не може да не съчувствува човек. Клането на едновърците и братята славяни бе събудило съчувствие към страдащите и негодувание към потисниците. А геройството на сърби и черногорци, които се борят за едно велико дело, бе породило у целия народ желание да помогне на братята си не вече с думи, а на дело.

При това имаше и едно друго, радостно за Сергей Иванович явление: проявата на общественото мнение. Обществото определено бе изразило желанието си. Народната душа бе намерила израз, както казваше Сергей Иванович. И колкото повече се занимаваше с това дело, толкова по-очевидно му се струваше, че това е дело, което трябва да добие грамадни размери, да създаде епоха.

Той се посвети изцяло в служба на това велико дело и забрави книгата си.

Сега цялото му време бе заето, така че той не успяваше да отговаря на постоянно отправяните му писма и искания.

След като поработи цялата пролет и една част от лятото, едва през месец юли той се нареди да замине при брат си на село.

Отиваше хем да си почине две седмици, хем в самата светая светих на народа, в селската тишина, да се наслади на оня възход на народния дух, в който той и всички столичани и градски жители бяха напълно убедени. Заедно с него замина и Катавасов, който отдавна се канеше да изпълни даденото на Левин обещание да му гостува.

II

Щом като Сергей Иванович и Катавасов стигнаха твърде оживената днес от народ Курска гара и слязоха от каретата да видят лакея, който идваше с нещата подире им, на гарата пристигнаха и доброволци с четири файтона. Няколко дами с букети ги посрещнаха и придружени от нахълталата след тях тълпа, влязоха в гарата.

Една от дамите, които посрещнаха доброволците, излезе от салона и се обърна към Сергей Иванович.

– И вие ли сте дошли да изпращате? – запита тя на френски.

– Не, княгиньо, аз пътувам. Отивам на почивка при брат си. Ама вие винаги ли изпращате? – с едва доловима усмивка каза Сергей Иванович.

– Не може иначе! – отвърна княгинята. – Истина ли е, че досега от нас са изпратени вече осемстотин души? Малвински не ми вярва.

– Повече от осемстотин. Дори повече от хиляда, ако се смятат ония, които са изпратени не направо от Москва – каза Сергей Иванович.

– Видяхте ли! Тъкмо това казвах и аз! – радостно подзе дамата. – Ами истина ли е, че досега сме пожертвували около един милион?

– Повече, княгиньо.

– Ами как ви се струва днешната телеграма? Пак разбили турците.

– Да, четох я – отвърна Сергей Иванович. Говореха за последната телеграма, която потвърждаваше, че три дни поред турците били разбити по всички пунктове и избягали и че утре се очаквало решително сражение.

– Ах, да, знаете ли, един младеж, прекрасен човек, иска да се запише. Не знам защо му правят пречки. Аз го познавам, та исках да ви помоля: дайте му, моля ви се, една бележка. Изпраща го графиня Лидия Ивановна.

След като разпита за подробностите, които княгинята знаеше за младежа, който искал да се запише доброволец, Сергей Иванович мина в чакалнята на първа класа, написа една бележка до оня, от когото зависеше това, и я даде на княгинята.

– Знаете ли, граф Вронски, известният... заминава с тоя влак – с тържествуваща

и многозначителна усмивка каза княгинята, когато той я намери и ѝ предаде бележката.

– Чух, че заминава, но не знаех кога. С тоя влак ли?

– Аз го видях. Той е тук; изпраща го само майка му. Все пак това е най-хубавото, което той можеше да направи.

– О, да, разбира се.

Докато говореха, тълпата нахлу край тях към масата за ядене. Те също се придвижиха натам и чуха високия глас на един господин, който с чаша в ръка произнасяше реч пред доброволците. „Да послужим за вярата, за човечеството, за нашите братя – говореше господинът, като повишаваше все повече глас. – За велико дело ви благославя майката Москва. _Живно!_“ – високо и през сълзи завърши той.

Всички се развикаха: „_Живно!_“ – и нова тълпа нахлу в салона и за малко не събори княгинята.

– А, княгиньо, как ви се струва! – светнал в радостна усмивка, каза Степан Аркадич, който неочаквано се появи сред тълпата. – Нали казаните от него думи бяха славни и сърдечни? Браво! Ето го и Сергей Иванович! Да бяхте казали и вие няколко думи, знаете, за кураж; вие така хубаво говорите – прибави той с нежна, почтителна и предпазлива усмивка, като побутна леко по ръката Сергей Иванович.

– Не, аз ще пътувам ей сега.

– Къде?

– При брат си, на село – отвърна Сергей Иванович.

– Значи, ще видите жена ми. Аз ѝ писах, но вие ще я видите преди това; моля, кажете ѝ, че сте ме видели и че all right*. Тя ще разбере. Впрочем бъдете добър да ѝ кажете, че съм назначен за член на комисията при обединения... Е, тя ще разбере! Нали знаете, *les petites misères de la vie humaine*** – обърна се той към княгинята, сякаш се извиняваше. – А пък Мяхкая – не Лиза, а Бибиш – изпращала хиляда пушки и дванадесет сестри. Не ви ли казах?

[* Всичко е в ред.]

[** Малките неприятности на човешкия живот.]

– Да, чувах – неохотно отвърна Кознишев.

– Но жалко, че заминавате – каза Степан Аркадич. – Утре даваме обед на двама заминаващи – Димер-Бартнянски от Петербург и нашия Весловски, Гриша. И двамата заминават. Весловски наскоро се ожени. Юначага! Нали, княгиньо? – обърна се той към дамата.

Княгинята не му отговори и погледна Кознишев. Но Степан Аркадич ни най-малко не се смушаваше от това, че Сергей Иванович и княгинята сякаш искаха да се отърват от него. Усмивнат, той гледаше ту перото на шапката на княгинята, ту настрани, сякаш си припомняше нещо. Като видя една минаваща дама с кутия за събиране на помощи, той я извика и пусна в кутията една банкнота от пет рубли.

– Не мога да гледам спокойно тия кутии, докато имам пари – каза той. – А как ви се струва днешната телеграма? Юнаци черногорци!

– Какво приказвате! – извика той, когато княгинята му каза, че с тоя влак заминава и Вронски. За миг върху лицето на Степан Аркадич се изписа тъга, но след малко, когато с леко потреперване ту на единия, ту на другия крак и оправяйки бакенбардите си, влезе в стаята, дето беше Вронски, той забрави вече напълно отчаяните си ридания над трупа на сестра си и в лицето на Вронски виждаше само герой и стар приятел.

– Въпреки всичките му недостатъци не може да не му се даде право – каза княгинята на Сергей Иванович, когато Облонски се отдели от тях. – Това е същинска руска, славянска натура! Само че се страхувам, че на Вронски ще му бъде неприятно да го види. Каквото и да казвате, мене ме трогва съдбата на тоя човек. Поприказвайте с него по пътя – каза княгинята.

– Да, може би, ако се случи.

– Аз не съм го обичала никога. Но станалото изкупва много неща. Той не само заминава, но и води цял ескадрон на свои разноски.

– Да, чувах.

Чу се звънец. Всички се струпаха към вратите.

– Ето го! – рече княгинята и посочи Вронски, който с дълго палто и с черна шапка с широка периферия минаваше под ръка с майка си. До него вървеше Облонски и

оживено говореше нещо.

Вронски гледаше намръщен напреде си, сякаш не чуваше какво му говори Степан Аркадич.

Навярно по знак на Облонски той се обърна натам, дето стояха княгинята и Сергей Иванович, и мълчаливо повдигна шапката си. Лицето му, състарено и с израз на страдание, изглеждаше като вкаменено.

Когато излезе на перона, Вронски мълчаливо стори път на майка си и се скри в купето.

На перона се понесе „Боже, царя пази“, а след това се чува викове „Ура!“ и „Живно!“. Един от доброволците, висок, много млад човек с хлътнали гърди, се кланяше особено подчертано, като размахваше над главата плъстената си шапка и букет. Зад него се подаваха двама офицери, които също се кланяха, и един възрастен човек с голяма брада и изцапана фуражка.

III

След като се сбогува с княгинята, Сергей Иванович заедно с приближилите се Катавасов влезе в натъпкания вагон и влакът потегли.

На Царицинската гара влакът бе посрещнат от строен младежки хор, който пееше „Слави се“. Пак се подаваха и кланяха доброволци, но Сергей Иванович не им обръщаше внимание; той бе имал толкова пъти работа с доброволци, че познаваше вече общия им тип и това не го интересуваше. А Катавасов, който поради научните си занимания не бе имал случай да наблюдава доброволци, се интересуваше много от тях и разпитваше Сергей Иванович.

Сергей Иванович го посъветва да отиде във втора класа и да поприказва сам с тях. На следната гара Катавасов изпълни тоя съвет.

Щом спря влакът, той мина във втора класа и се запозна с доброволците. Те седяха в ъгъла на вагона, разговаряха високо и очевидно знаеха, че вниманието на пътниците и на влезлия Катавасов е обърнато към тях. Най-силно говореше високият младеж с хлътнали гърди. Изглежда, че беше пиян и разправяше някаква история, която се случила в тяхното заведение. Срещу него седеше един възрастен офицер с австрийски военен гвардейски мундир. Той усмихнато слушаше разказвача и го прекъсваше. Третият, с артилерийски мундир, седеше на куфара до тях. Четвъртият спеше.

Когато заприказва с младежа, Катавасов научи, че е богат московски търговец, който до двадесет и втората си година прахосал голямо богатство. Той не му се хареса, понеже беше изнежен, разглезен и с крехко здраве; очевидно той беше уверен, и особено сега, когато си бе пийнал, че върши геройски подвиг и се хвалеше по най-неприличен начин.

Другият, запасен офицер, направи също неприятно впечатление на Катавасов. Както изглежда, той беше човек, който бе опитал всичко. Бил и по железниците, и управител, и сам ръководел фабрика и говореше за всичко, като употребяваше без всякаква нужда и не на място редица купешки думи.

Третият, артилерист, напротив, се хареса много на Катавасов. Той беше скромен, тих човек, който очевидно се прекланяше пред знанията на запасния гвардеец и пред геройското самопожертвование на търговеца и не приказваше нищо за себе си. Когато Катавасов го запита какво го е подтикнало да замине за Сърбия, той скромно отвърна:

– Ами че всички отиват. Трябва да помогнем и на сърбите. Жал ми е за тях.

– Да, особено от вашите артилериисти там има малко – каза Катавасов.

– Но аз съм служил малко в артилерията; може да ме назначат и в пехотата или в кавалерията.

– Как може в пехотата, когато имат нужда преди всичко от артилериисти? – каза Катавасов, който поради възрастта на артилериста смяташе, че той трябва да има вече доста голям чин.

– Не съм служил много в артилерията, аз съм уволнен юнкер – каза той и започна да обяснява защо не бил издържал изпита.

Всичко това направи неприятно впечатление на Катавасов и когато на една от

гарите доброволците излязоха да си пийнат нещо, той искаше да заприказва с някого и да сподели лошото си впечатление. Едно пътуващо старче във военно палто през цялото време се заслушваше в разговора на Катавасов с доброволците. Когато останаха насаме, Катавасов се обърна към него.

– Да, какво разнообразие в положението на всички тия хора, които заминават там! – неопределено каза Катавасов, желаейки да изкаже мнението си и същевременно да научи мнението на старчето.

Старчето беше военен, участвувал в две войни. То знаеше какво е военен човек и по вида и разговора на тия господа, но самонадеяността, с която надигаха манерката по пътя, ги смяташе за лоши военни. Освен това то живееше в един уезден град и му се искаше да разправи как от неговия град бе заминал един войник на безсрочна служба, пияница и крадец, когото никой вече не вземал на работа. Но понеже знаеше от опит, че при сегашното настроение на обществото е опасно да се изказва мнение, противно на общото, и особено да се осъждат доброволците, то също гледайте изпод око Катавасов.

– Ами че там трябва да ходят хора. Казват, че сръбските офицери не ги бива.

– О, да, а тия ще бъдат храбри – каза Катавасов, като се смееше с очи.

И те заприказваха за последните военни новини, и двамата скриха един от друг недоумението си какво сражение се очаквало утре, когато според последните съобщения турците били разбити по всички пунктове. И така те се разделиха, без да кажат и двамата мнението си.

Когато се върна във вагона си, Катавасов неволно си изкриви душата и разправи на Сергей Иванович наблюденията си, че доброволците са отлични момчета.

На една голяма градска гара доброволците бяха посрещнати пак с песни и викове, пак се явиха мъже и жени с кутии за събиране помощи, а губернските дами им поднесоха букети и отидоха след тях в бюфета; но всичко това беше вече много по-слабо и по-малко, отколкото в Москва.

IV

През време на престоя в губерния град Сергей Иванович не отиде в бюфета, а закрачи насам-натам по перона.

Той мина веднъж край купето на Вронски и видя, че пердето на прозореца е спуснато. Но като мина втори път, видя на прозореца старата графиня. Тя го извика.

– Отивам да го изпратя до Курск – каза тя.

– Да, чух – каза Сергей Иванович, като се спря до нейния прозорец и надникна вътре. – Каква прекрасна постъпка от негова страна! – прибави той, след като забеляза, че Вронски го няма в купето.

– Но какво можеше да направи той след постигналото го нещастие?

– Какво ужасно произшествие! – каза Сергей Иванович.

– Ах, какво преживях аз! Но влезте... Ах, какво преживях! – повтори тя, когато Сергей Иванович влезе и седна до нея на канапето. – Не можете да си представите! Шест седмици той не говори с никого и ядеше само тогава, когато го молах. И не трябваше да го оставяме нито една минута сам. Бяхме прибрали всичко, с което можеше да се самоубие; живеехме в долния етаж, но не допускахме нищо. Нали знаете, че веднъж вече се бе стрелял заради нея – каза старицата и веждите ѝ се намръщиха при тоя спомен. – Да, тя свърши, както трябваше и да свърши такава жена. Избра си дори една подла, низка смърт.

– Ние не можем да съдим, графиньо – с въздишка каза Сергей Иванович, – но аз разбирам колко тежко е било това за вас.

– Ах, не говорете! Аз живеех в имението си и той ми беше дошъл на гости. Донасят едно писъмце. Той написа отговор и го изпрати. Не знаехме, че тя била на гарата. Вечерта, току-що се бях прибрала в стаята си, моята Мари ми казва, че на гарата една дама се хвърлила под влака. Сякаш нещо ме удари! Разбрах, че е тя. Първото нещо, което казах, беше да не му съобщават това. Но те му казали вече. Кочияшът му бил там и видял всичко. Когато изтичах в стаята му, той не беше вече на себе си – страшно беше да го гледаш. Не продума нито дума и препусна натам. Не знам какво е било там, но го докараха като мъртъв. Не можах да го позная. Prostration

complète* – каза лекарят. След това го обзе почти лудост.

[* Пълна пространни.]

– Ах, струва ли си да се говори! – каза графинята и махна с ръка. – Ужасно време! Не, каквото щете кажете, лоша жена. Ама какви са тия отчаяни страсти! Всичко това е било, за да докаже нещо особено. И го доказа. Погуби и себе си, и двама прекрасни хора – мъжа си и моя нещастен син.

– А какво направи мъжът ѝ? – запита Сергей Иванович.

– Той прибра дъщеря ѝ. На първо време Альоша беше съгласен на всичко. Но сега му е много мъчно, че е дал дъщеря си на един чужд човек. Но не може да вземе назад думата си. Каренин идва на погребението. Но ние гледахме да не се срещнат с Альоша. За него, за мъжа ѝ, е все пак по-леко. Тя му развърза ръцете. Но горкият ми син беше ѝ се отдал всецяло. Захвърлил бе всичко – и кариерата си, и мене, а на всичко отгоре и тя не го пожали, а нарочно го уби съвсем. Не, както щете кажете, самата ѝ смърт е смърт на една долна жена без религия. Нека Бог ми прости, но аз не мога да не мразя паметта ѝ, като гледам как се погубва синът ми.

– Но сега как е той?

– Бог ни помогна с тая сръбска война. Аз съм стар човек, не разбирам нищо от тия работи, но сякаш Бог му я изпрати. Разбира се, като майка, мене ме е страх; и главно, разправят, се n'est pas très bien vu à Petersbourg*. Но какво да се прави! Само това можеше да повдигне духа му. Яшвин – неговият приятел – проигра всичко и тръгна за Сърбия. Той идва при него и го склони. Сега тая работа го поглъща. Моля ви се, поприказвайте с него, дано се развлече. Много е тъжен. А за нещастие и зъбите го заболяха. Ще ви се зарадва много. Моля ви се, поприказвайте с него, той се разхожда от другата страна.

[* На тая работа не гледат твърде добре в Петербург.]

Сергей Иванович каза, че му е много драго, и отиде от другата страна на влака.

V

В дългото си палто и нахлупена шапка, с ръце в джобовете, Вронски крачеше като звяр в клетка в полегатата вечерна сянка от струпаните на перона денкове и на всеки двадесет крачки бързо се обръщаше. Когато Сергей Иванович се приближи, стори му се, че Вронски го вижда, но се преструва, че не го е видял. Това беше все едно за Сергей Иванович. Той стоеше над всякакви лични сметки с Вронски.

В тоя миг в очите на Сергей Иванович Вронски беше важен деец на едно велико дело, той смяташе за свой дълг да го насърчи и похвали. Пристъпи към него.

Вронски се спря, взря се, позна го и като направи няколко крачки срещу Сергей Иванович, здраво стисна ръката му.

– Може и да не искате да се срещнете с мене – каза Сергей Иванович, – но не мога ли да ви бъда полезен?

– С никого не може да ми бъде така малко неприятно да се срещна, както с вас – каза Вронски. – Извинете, че говоря така. За мене в живота няма нищо приятно.

– Разбирам и затова исках да ви предложа услугите си – каза Сергей Иванович, като се взираше в очевидно страдащото лице на Вронски. – Не ви ли трябва писмо до Ристич, до Милан?

– О, не! – каза Вронски, който сякаш едва го разбра. – Ако ви е все едно, да се движим. Във вагоните е такава задуха. Писмо ли? Не, благодаря ви; за да умре човек, няма нужда от препоръки. Турците май... – каза той, като се усмихна само с уста. Очите му все така имаха сърдито-измъчен израз.

– Да, но може би за вас ще бъде по-лесно да влезете във връзка с някой подготвен човек, което все пак е необходимо. Но както искате. Много ми беше драго да чуя за вашето решение. И без това доброволците ги нападат толкова много, та един такъв човек като вас ще ги издигне в общественото мнение.

– Като човек – каза Вронски – аз съм добър с това, че за мене животът не струва нищо. А че имам достатъчно физическа енергия, за да се втурна в неприятелските редове и да убия или да бъда убит – това го зная. Радвам се, че има за какво да пожертвувам живота си, който не че не ми е нужен, но ми е дотегнал. Все

някому ще послужи. – И той направи нетърпеливо движение с бузата си поради нестихващата силна болка на зъба, която му пречеше да говори дори с онзи израз, с който той искаше.

– Предсказвам ви, че ще се възродите – каза Сергей Иванович, който се почувствува покъртен. – Освобождението на братята от игото е една цел, достойна за смърт и за живот. Дано Бог ви даде външен успех и вътрешен мир – прибави той и му протегна ръка.

Вронски силно стисна протегнатата ръка на Сергей Иванович.

– Да, като оръдие аз мога да послужа за нещо. Но като човек аз съм развалина – бавно рече той.

Нетърпимата болка в зъба, която бе напълнила устата му със слюнка, му пречеше да говори. Той млъкна, като се взираше в колелата на тендера, който бавно и гладко се хлъзгаше по релсите.

И изведнъж нещо съвсем друго, не болка, а някаква душевна мъка го накара да забрави за миг болката в зъба. Когато видя тендера и релсите и под влияние на разговора с тоя познат, с когото не бе се срещал след нещастията си, той изведнъж си спомни за _нея_, сиреч за онова, което бе останало още от нея, когато той като луд се втурна в помещението на гарата: на една маса, безсрамно проснато между чужди хора, окървавеното тяло, доскоро още пълно с живот, отметнатата назад оцеляла глава с тежки плитки и виещи се къдри на слепите очи, а върху прелестното лице, с полуразтворена румена уста, застинал странен израз – жалък в устните и ужасен в очите, които бяха останали отворени, – израз, който сякаш с думи изговаряше страшните думи, че той ще се разкайва, които думи тя му бе казала през време на скарването им.

И той се мъчеше да си я спомни такава, каквато бе тогава, когато я срещна за пръв път, пак на една гара, тайнствена, прелестна, любеща, търсеща и раздаваща щастие, а не жестоко-отмъстителна, каквато си я представяше в последния момент. Мъчеше се да си спомни най-хубавите мигове с нея; но тия мигове бяха завинаги отровени. Помнеше само нейното сбъднало се тържествено заплашване за едно никому ненужно, но неизгладимо разкаяние. Престана да усеща болката в зъба и ридания изкривиха лицето му.

След като мина мълчаливо два пъти край денковете и се овладя, той се обърна спокойно към Сергей Иванович:

– Не сте ли чели друга телеграма след вчерашната? Да, разбити са трети път, но утре се очаквало решително сражение.

И след като поприказваха за провъзгласяването на Милан за крал и за огромните последици, които може да има то, те се разотидоха по вагоните си след втория звънец.

VI

Понеже не знаеше кога ще може да замине от Москва, Сергей Иванович не бе телеграфирал на брат си да излязат да го посрещнат. Левин не беше в къщи, когато в едно кабриолетче, наето от гарата, Катавасов и Сергей Иванович, изпращени като арапи, в дванадесет часа през деня стигнаха пред входа на къщата в Покровское. Кити, която седеше на балкона с баща си и сестра си, позна девера си и изтича надолу да го посрещне.

– Как не ви е съвестно да не ни съобщите! – каза тя, като подаде ръка на Сергей Иванович и му подложи челото си.

– Пристигнахме отлично, без да ви безпокоим – отвърна Сергей Иванович. – Аз съм толкова прашен, че се страхувам да се докосна. Бях толкова зает, че не знаех кога ще се отскубна. А вие постарому – усмихнат каза той, – наслаждавате се от тихо щастие в тихия си залив, вън от всякакви течения. Ето и нашият приятел Фьодор Василич се намери най-после.

– Но аз не съм негър – ще се измия и ще заприличам на човек – каза Катавасов с обикновената си шеговитост, като подаваше ръка и се усмихваше с особено блестящите си на черното лице зъби.

– Костя ще се радва много. Той отиде в селото. Време е да се върне вече.

– Всички се занимават със стопанството. Също като в някой тих залив – каза Катавасов. – А ние в града не виждаме нищо друго освен сръбската война. Е, как се отнася към нея моят приятел? Сигурно някак не като другите хора?

– Не, и той се отнася както всички – отвърна Кити, като погледна малко сконфузено Сергей Иванович. – Сега ще изпратя да го извикат. Татко ни е на гости. Той пристигна наскоро от чужбина.

И след като се разпореда да извикат Левин, да отведат изпрашените гости да се умият – единия в кабинета, а другия в предишната Долина стая – и да приготвят закуска за гостите, тя изтича на балкона, използвайки правото да прави бързи движения, от каквито бе лишена през време на бременността си.

– Дошли са Сергей Иванович и Катавасов, професорът – каза тя.

– Ох, в жегата е много тежко! – каза князът.

– Не, татко, той е много мил, и Костя го обича много – усмихната каза Кити, сякаш го молеше за нещо, защото забеляза ироничен израз върху лицето на баща си.

– Но аз не казвам нищо.

– Ти, миличка, иди при тях – обърна се Кити към сестра си – и ги занимавай. Видели Стива на гарата, бил здрав. А пък аз ще изтичам при Митя. Как се случи, та не съм го кърмила, откак пихме чай. Трябва да се е събудил и сигурно плаче. – И усещайки прилив на мляко, тя с бързи крачки отиде в детската стая.

Наистина тя не че се досети (детето не беше още отбито), а по прилива на мляко сигурно разбра, че то е гладно.

Тя знаеше, че то плаче още преди да бе стигнала до детската стая. То наистина плачеше. Тя чу гласа му и ускори крачките си. Но колкото по-бързо вървеше, толкова по-силно то плачеше. Гласът му беше ясен, здрав, само че гладен и нетърпелив.

– Отдавна ли плаче, бавачке, отдавна ли? – бързо каза Кити, седна на стола и се приготви да кърми. – Но дайте ми го по-скоро де. Ах, бавачке, колко сте несръчна, после ще му вържете шапчицата!

Детето се късаше от жаден писък.

– Но не може така, госпожо – каза Агафия Михайловна, която почти винаги присъствуваше в детската. – Трябва да го повият, както си е редно. Агу, агу! – гукаше му тя, без да обръща внимание на майка му.

Бавачката понесе детето към майката. Агафия Михайловна тръгна подире им с размекнато от нежност лице.

– Разбира, разбира. Вярвайте Бога, госпожа Катерина Александровна, позна ме! – крещеше по-високо от детето Агафия Михайловна.

Но Кити не я чуваше. Нейното нетърпение растеше наравно с нетърпението на детето.

Поради нетърпението дълго не можаха да го нагласят. Детето не ловеше това, което трябваше, и се сърдеше.

Най-сетне, след отчаяно запъхтяно пищене и задавяне, то започна да суче и майката и детето едновременно се почувствуваха успокоени и се укротиха.

– Ами и то, горкото, е цяло в пот – шепнешком каза Кити, като опипваше детето. – Защо мислите, че познава вече? – попита тя, като поглеждаше крадешком очите на детето, които гледаха дяволито, както й се струваше, изпод нахлупената шапчица, бузичките му, които равномерно пъхтяха, и ръчичката му с червена длан, с която то правеше кръгообразни движения.

– Не може да бъде! Ако познаваше вече, щеше да познае мене – каза Кити на твърдението на Агафия Михайловна и се усмихна.

Тя се усмихваше, защото, макар и да казваше, че то не може да познава още, тя чувствуваше със сърцето си, че детето не само познава Агафия Михайловна, но че знае всичко и разбира и знае и разбира още много такива неща, които никой не знае и които самата тя, майка му, бе научила и бе започнала да разбира само благодарение на него. За Агафия Михайловна, за бавачката, за дядо му и дори за баща му Митя беше едно живо същество, което изисква само материални грижи; но за майката той отдавна беше нравствено същество, с което имаше вече цяла история от духовни отношения.

– Щом се събуди, дай Боже, ще видите. Ще му направя ей така и то ще светне, гълъбчето. Ще светне като ясен ден – каза Агафия Михайловна.

– Добре, добре, тогава ще видим – пошепна Кити. – Идете си сега, то заспива.

VII

Агафия Михайловна излезе на пръсти; бавачката спусна пердето, изгони мухите изпод муселинената завеска на креватчето и стършела, който се блъскаше о стъклото на прозореца, и седна, като махаше с едно повяхващо брезово клонче над майката и детето.

— Каква жегга! Дано Бог даде малко дъждец — рече тя.

— Да, да, ш-ш-ш... — отвърна само Кити, като се поклащаше леко и притискаше нежно пълната ръчичка на Митя, сякаш пристегната в китката от някакъв конец, която той продължаваше да маха слабо и ту затваряше, ту отваряше очичките си. Тая ръчичка смущаваше Кити: искаше ѝ се да я целуне, но се страхуваше да не го събуди. Най-после ръчичката престана да се движи и очите се затвориха. Само от време на време, продължавайки да суче, детето повдигаше дългите си извити ресници и поглеждаше майка си с очи, които в полусянката изглеждаха черни и влажни. Бавачката престана да маха и задрямва. От горния етаж се чу екотът от гласа на стария княз и смехът на Катавасов.

„Сигурно са се разприказвали в мое отсъствие — мислеше Кити, — а все пак е досадно, че Костя го няма. Сигурно пак е отишъл на пчелина. Макар и да ми е мъчно, че ходи често там, все пак се радвам. Това го развлича. Сега той е по-весел и по-добър, отколкото през пролетта.“

„Беше така мрачен и така се измъчваше, че ме хващаше страх за него. И какъв е смешен!“ — пошепна тя, като се усмихна.

Тя знаеше какво измъчва мъжа ѝ. Това беше неговото безверие. Ако я запитаха дали смята, че в бъдещия живот той ще бъде погубен, ако не започне да вярва, тя щеше да се съгласи, че ще бъде погубен — и въпреки това неговото безверие не я правеше нещастна; но макар и да признаваше, че за безверника не може да има спасение, тя обичаше повече от всичко душата на мъжа си, мислеше с усмивка за безверието му и си казваше, че е смешен.

„Защо цяла година той все чете някакви си философии? — мислеше тя. — Ако всичко това е написано в тия книги, той може да ги разбере. Но ако там има лъжа, защо ще ги чете? Той сам казва, че би желал да вярва. Но тогава защо не вярва? Сигурно защото много мисли. А много мисли поради уединението си. Все е сам и сам. С нас не може да говори всичко. Мисля, че тия гости ще му бъдат приятни, особено Катавасов. Той обича да разсъждава с него“ — помисли тя и изведнъж се пренесе мислено към това, къде е по-удобно да настанят за спане Катавасов — отделно или заедно със Сергей Иванович. И изведнъж ѝ мина една мисъл, която я накара да трепне от възмущение и дори да разтревожи Митя, който я погледна строго за това. „Перачката май не е донесла още прането, а за гости няма чисти чаршафи. Ако не наредя нещо, Агафия Михайловна ще сложи употребявани чаршафи на Сергей Иванович.“ И само при мисълта за това кръвта нахлу в лицето на Кити.

„Да, ще наредя нещо“ — реши тя и като се върна към по-раншните си мисли, спомни си, че имаше нещо важно от душевната област, за което трябва да помисли докрай, и започна да си спомня какво бе то. „Да, Костя е безверник“ — пак с усмивка си спомни тя.

„Добре де, безверник! По-добре е да бъде винаги такъв, отколкото като мадам Щал или каквато исках да бъда аз тогава в чужбина. Не, той няма да почне да се преструва.“

И пред нея живо изпъкна една неотдавнашна черта от неговата доброта. Преди две седмици се бе получило едно разкайващо писъмце от Степан Аркадич до Доли. Той я молеше да спаси честта му, да продаде имота си, за да изплати дълговете му. Доли беше отчаяна, мразеше мъжа си, презираше го, съжаляваше го, решаваше да се разведе, да се откаже от него, но накрая се съгласи да продаде една част от имота си. След това Кити с неволна усмивка на умиление си спомни смущението на мъжа си, неговото нееднократно непохватно намесване в тая интересуваша го работа и как накрая той измисли едно-единствено средство, без да оскърби Доли, да ѝ помогне, като предложи на Кити да ѝ даде своята част от имота, за което по-рано тя не се досещаше.

„Какъв безверник е той? С неговото сърце, с тоя страх да не обиди когото и да било, дори едно дете! Всичко за другите, нищо за себе си. Сергей Иванович си мисли,

че дългът на Костя е да бъде негов слуга. Също и сестра му. Сега Доли и децата ѝ са под негова опека. На всички тия селяни, които всеки ден идват при него, той сякаш е длъжен да им служи.”

– Да, бъди само такъв като баща си, само такъв – рече тя и предаде Митя на бавачката, като докосна с устни бузичката му.

VIII

Откак край смъртното легло на любимия си брат Левин за пръв път погледна на въпросите за живота и смъртта през ония нови, както ги наричаше той, убеждения, които през периода от двадесетата до тридесет и четвъртата му година незабелязано за него замениха детските му и юношески вярвания, той се ужаси не толкова от смъртта, колкото от живота, когато никак не знаеш отде, защо и какво нещо е тоя живот. Организъм, разрушение на организма, неизчерпаемост на материята, закон за съхранение на силите, развитие – ето думите, които бяха заменили по-раншната му вяра. Тия думи и свързаните с тях понятия бяха много добри за умствени цели; но те не даваха нищо за живота и Левин изведнъж се почувствува в положението на човек, който бе заменил топлатата си шуба с муселинена дреха и който, щом се озове на студа, несъмнено, не чрез разсъждения, а с цялото си същество би се убедил, че все пак е гол и неминуемо трябва да загине мъчително.

От тоя миг, макар че не си даваше отчет за това и продължаваше да живее както по-рано, Левин не преставаше да чувствува този страх поради незнанието си.

Освен това той смътно долавяше, че онова, което наричаше свои убеждения, е не само незнание, но е такъв строеж на мисълта, при който не може да знае, каквото му трябва.

На първо време женитбата, новите радости и задължения, които бе познал, заглушиха напълно тия мисли; но напоследък, след раждането на детето, когато живееше без работа в Москва, пред Левин все по-често и по-често, все по-настойтелно и по-настойтелно изникваше тоя изискващ разрешение въпрос.

За него тоя въпрос се състоеше в следното: „Щом не признавам отговорите, които християнството дава на въпросите на моя живот, тогава какви отговори признавам?” И в целия арсенал на убежденията си той никак не можеше да намери не само някакви отговори, но и нищо, което да прилича на отговор.

Той беше в положението на човек, който търси нещо за ядене в дюкяни, дето продават играчки или оръжие.

Сега във всяка книга, във всеки разговор, във всеки човек той неволно, несъзнателно търсеше отношението към тия въпроси и разрешението им.

При това го учудваше и объркваше най-много фактът, че повечето хора от неговия кръг и възраст, след като бяха заменили като него по-раншните си вярвания със същите такива като неговите нови убеждения, не виждаха нищо лошо в това и бяха напълно доволни и спокойни. Така че освен от главния въпрос Левин се измъчваше и от други въпроси: искрени ли са тия хора, не се ли преструват, или да не би някак иначе, по-ясно от него да разбират отговорите, които науката дава на занимаващите го въпроси? И той грижливо изучаваше както мнението на тия хора, така и книгите, които даваха тия отговори.

Първото, до което стигна, откак бяха започнали да го занимават тия въпроси, беше, че той се е лъгал, като е смятал от спомените на своята юношеска, университетска среда, че религията е отживяла времето си и вече не съществува. Всички добри по живот, близки негови хора вярваха. И старият княз, ѝ Лвов, когото той бе така обикнал, и Сергей Иванович, и всички жени вярваха, и жена му вярваше така, както той вярваше в ранното си детство, и деветдесет и девет процента от руския народ, целият тоя народ, чийто живот му вдъхваше най-голямо уважение, вярваха.

Второто беше, че след като бе прочел много книги, той се убеди, че хората, които споделяха еднакви възгледи с него, не подразбираха нищо друго под тях и че без да обясняват нещо, те само отричаха ония въпроси, без чийто отговор той чувствуваше, че не може да живее, а се мъчеха да разрешат съвсем други въпроси, които не могат да го интересуват, като например за развитието на организмите, за

механическото обяснение на душата и т.н.

Освен това, когато жена му раждаше, с него се случи едно необикновено за него събитие. Той, безверникът, започна да се моли и в тоя момент, докато се молеше, вярваше. Но тоя момент мина и той не можа да даде на това тогавашно настроение никакво място в живота си.

Той не можеше да признае, че тогава е познал истината, а сега се лъже, защото, щом започнеше да мисли спокойно за това, всичко ставаше на пух и прах; но не можеше и да признае, че тогава се е лъгал, защото държеше за тогавашното си душевно настроение, а ако го признаеше за слабост, би осквернил тия минути. Той беше в мъчително разногласие със себе си и напругаше всичките си душевни сили, за да излезе от него.

IX

Тия мисли го смущаваха и мъчеха ту по-слабо, ту по-силно, но никога не го напущаха. Той четеше и мислеше и колкото повече четеше и мислеше, толкова повече чувствуваше, че се отдалечава от преследваната цел.

Напоследък в Москва и на село, след като се убеди, че няма да намери отговор у материалистите, той препрочиташе и отново прочете изцяло и Платон, и Спиноза, и Кант, и Шелинг, и Хегел, и Шопенхауер – ония философи, които обясняваха живота не по материалистически.

Мислите му се виждаха плодотворни, когато той или четеше, или сам измисляше опровержения срещу другите учения, особено срещу материалистическото; но когато четеше или сам измисляше разрешение на въпросите, винаги се повтаряше едно и също. Приемайки даденото определение на неясните думи, като „дух“, „воля“, „свобода“, „субстанция“, той нарочно се улавяше в тая клопка от думи, която му поставяха философите или самият той, и започваше сякаш да разбира нещо. Но достатъчно беше да забрави изкуствения ход на мисълта и да се върне от живота към онова, което го задоволяваше, докато мислеше и следеше нишката на мисълта си – изведнъж цялата тая изкуствена постройка се събаряше като картонена къща и ставаше ясно, че тая постройка е направена от същите разместени думи, без връзка с нещо по-важно в живота от разума.

По едно време, като четеше Шопенхауер, на мястото на неговата „воля“ той постави „любовта“ и тая нова философия го утешаваше ден-два, докато я изостави; но когато отпосле я погледна през призмата на живота, тя също така се катурна и се оказа муселинена дреха, която не топли.

Брат му Сергей Иванович го посъветва да прочете богословските съчинения на Хомяков. Левин прочете втория том от съчиненията на Хомяков и въпреки полемичния, елегантен и остроумен тон, който отначало го отблъсна, бе поразен от учението му за черквата. Отначало го порази мисълта, че постигането на божествените истини не е дадено на човека, а на сбор от хора, свързани чрез любовта – черквата. Зарадва го мисълта, че е много по-лесно човек да повярва в съществуващата, жива сега черква, която съчетава всички вярвания на хората, има начело Бога и затова е свята и непогрешима, и от нея да приема вярванията в Бога, в творението, в падението и в изкуплението, отколкото да започва с Бога, далечния, тайнствен Бог, с творението и т.н. Но като прочете след това историята на черквата от един католически писател и историята на черквата от един православен писател и видя, че двете черкви, непогрешими поради същината си, се отричат една друга, той се разочарова и от Хомяковото учение за черквата и това здание се разпадна също така, както и философските постройки.

Цялата тая пролет той не беше на себе си и преживя ужасни минути.

„Без да зная какво съм аз и защо съм тук, не може да се живее. А аз не мога да зная това, следователно не бива да живея“ – казваше си Левин.

„В безкрайното време, в безкрайността на материята, в безкрайното пространство се отделя едно мехурче-организъм, това мехурче се задържи и се пукне – и това мехурче съм аз.“

Това беше една мъчителна неистина, но бе единственият, последен резултат от вековните трудове на човешката мисъл в тая насока.

Това беше онова последно вярване, върху което се основаваха всички дирения на човешката мисъл почти във всички отрасли. Това беше господствуващото убеждение и от всички други обяснения, без сам да знае кога и как, Левин бе усвоил неволно именно него, защото все пак то беше по-ясно.

Но това не само че не беше истина, то беше жестока ирония на някаква зла сила – зла, противна и такава, на която не можеш да не се подчиниш.

Човек трябва да се отърве от тая сила. И спасението е в ръцете на всекиго. Трябва да се тури край на тая зависимост от злото. За това има едно средство – смъртта.

И Левин – щастлив глава на семейство и здрав човек – на няколко пъти беше така близо до самоубийството, че бе скрил шнура на рубашката си, за да не се обеси, и се страхуваше да ходи с пушка, за да не се застреля.

Но той не се застреля и не се обеси, а продължаваше да живее.

Х

Когато мислеше какво е той и защо живее, Левин не намираше отговор и изпадаше в отчаяние; но когато престанеше да се пита за това, тогава сякаш знаеше и какво е, и защо живее, защото действуваше и живееше уверено и определено; дори в последно време живееше много по-уверено и по-определено, отколкото по-рано.

След като се прибра в началото на юни на село, той се върна и към обикновените си занимания. Селското стопанство, отношенията със селяните и съседите, домакинството, работите на сестра му и брат му, които бяха на негови ръце, отношенията с жена му и близките, грижите за детето, роенето на пчелите, от което се бе увлякъл тая пролет, поглъщаха цялото му време.

Тия работи го занимаваха не за да ги оправдава пред себе си с някакви общи възгледи, както правеше по-рано; напротив, сега, от една страна, разочарован от неуспеха на по-ранните си общополezni предприятия, а от друга – извънредно зает с мислите си и с многото работи, които го затрупваха от всички страни, той бе изоставил напълно всякакви съображения за обща полза и тия работи го занимаваха само защото му се струваше, че трябва да направи това, което правеше – защото не можеше иначе.

По-рано (това започна почти от детските му години и все се засилваше до пълното му възмъжаване), когато се мъчеше да направи нещо, което да бъде добро за всички, за човечеството, за Русия, за губернията, за цялото село, той забелязваше, че мислите за това му бяха приятни, но самата дейност винаги някак не вървеше, нямаше пълна увереност, че работата е необходимо нужна, и самата дейност, която отначало изглеждаше толкова голяма, постепенно се намаляваше и стигаше до нищо; но сега, когато след женитбата си започна все повече и повече да се ограничава с личния си живот, макар че не изпитваше вече никаква радост при мисълта за дейността си, той чувствуваше увереност, че работата му е необходима, виждаше, че тя му спори много повече от по-рано и че става все по-голяма и по-голяма.

Сега, сякаш против волята си, той все по-дълбоко и по-дълбоко се врязваше като плуг в земята, така че не можеше вече да се измъкне, без да отхвърли бразда.

На семейството му беше несъмнено нужно да живее така, както бяха свикнали да живеят бащите и дедите им, сиреч при същите условия на образование, при които да възпитават и децата си. Това беше също така необходимо, както човек яде, когато е гладен; но и за да се приготви яденето, бе необходимо да работи стопанската машина в Покровское така, че да има доходи. Също така несъмнено, както трябва да се плащат дълговете, необходимо бе да се поддържа наследствената земя в такова положение, че след като я получи в наследство, синът да каже благодаря на баща си, както Левин благодареше на дядо си за всичко, което бе построил и насадил. А за това бе необходимо не да дава земята под наем, а да я стопанисва сам, да отглежда добитък, да тори нивята, да седи гори.

Не можеше да не върши работите на Сергей Иванович, на сестра си, на всички селяни, които идваха за съвети и бяха свикнали с това, както човек не може да захвърли детето, което държи вече на ръце. Трябваше да се погрижи за удобствата на поканената балдъза с децата и на жена си с детето и не можеше да не прекара с тях

поне малка част от деня.

И всичко това заедно с лова на дивеч и новото роене на пчелите запълваше целия този живот на Левин, който нямаше никакъв смисъл за него, когато се замисляше.

Но освен че знаеше твърдо какво да прави, Левин също така знаеше и как трябва да прави всичко това, и коя работа е по-важна от другите.

Той знаеше, че трябва да наема колкото може по-евтино работници; но не трябва да ги заробва по-евтино, отколкото струва трудът им, като им дава пари в аванс, макар че това е много по-изгодно. На селяните може да се продава слама в сушави години, макар че му е жал за тях; но ханът и кръчмата, макар че дават доходи, трябва да се затворят. Сеченето на гората трябва да се преследва колкото може по-строго, но за заловения в посевите добитък не бива да се налагат глоби; и макар че това огорчава пъдарите и премахва страха, заловеният добитък трябва да се освобождава.

На Пьотр, който плаща на лихваря по десет на сто лихва на месец, трябва да му се даде назаем, за да се отърве от лихвите; но не бива да се опрости и отсрочи данъкът на селяните, които не обичат да плащат. Не бива да се прости на управителя, задето малката ливада не е окосена и тревата изгубена; но не бива и да се коледна площ от осемдесет десетини, която е засадена с млада гора. Не бива да се прости на работника, който в работно време си е отишъл, защото баща му умрял, колкото и да ти е жал за него, и трябва да му се плати по-евтино за изгубените скъпи месеци; но не може и да не се плащат заплати на старите, негодни за нищо слуги.

Левин знаеше също, че като се върне у дома си, трябва преди всичко да отиде при жена си, която е болна; а селяните, които го чакат вече три часа, могат да почакаят още; знаеше, че въпреки удоволствието, което изпитва при поставянето на роя, трябва да се лиши от това удоволствие и като предостави на стареца да постави сам роя, да отиде да побъбри със селяните, които бяха го намерили на пчелина.

Той не знаеше дали постъпва добре или зле и не само не би седнал сега да доказва това, но отбягваше дори да разговаря и мисли по този въпрос.

Разсъжденията го довеждаха до съмнения и му пречеха да види какво трябва и какво не трябва да прави. Когато пък не мислеше, а живееше, той непрестанно чувствуваше в душата си присъствието на един непогрешим съдия, който решаваше коя от двете възможни постъпки е по-добра и коя – по-лоша; и щом не постъпеше както трябва, веднага чувствуваше това.

Така живееше той, без да знае и без да вижда възможност да знае какво е той и защо живее в света, и се измъчваше от това незнание до такава степен, че го беше страх да не би да се самоубие и заедно с това твърдо си пробиваше своя особен, определен път в живота.

XI

Денят, когато Сергей Иванович пристигна в Покровское, беше един от най-мъчителните дни за Левин.

Беше най-усилното работно време, когато у целия народ се проявява такова необикновено напрежение на самопожертвование в труда, каквото не се проявява при никакви други условия в живота и което би имало висока цена, ако хората, които проявяват тия качества, ги ценяха сами, ако това не се повтаряше всяка година и ако последиците от това напрежение не бяха така естествени.

Да се окосят, ожънат и превозят ръжта и овесът, да се доокосят ливадите, да се разорат угарите, да се отсеят семената и да се посее зимнината – всичко това изглежда просто и обикновено; но за да може да се направи всичко това, трябва всички селски хора, от мало до голямо, да работят непрестанно през тия три-четири седмици три пъти повече, отколкото обикновено, като се хранят с квас, лук и черен хляб, да превозват снопи и да вършеят по цели нощи и да спят не повече от два-три часа в денонощието. И това нещо става всяка година из цяла Русия.

Понеже прекарваше по-голямата част от живота си на село и в тесни връзки с народа, през работното време Левин винаги чувствуваше, че това общо народно напрежение обзема и него.

Сутринта той ходи на първия посев на ръжта, при овеса, който трупаша на

купни, върна се в къщи, когато ставаха от сън жена му и балдъза му, пи заедно с тях кафе и отиде пешком до селото, дето трябваше да пуснат отскоро монтираната вършачка за приготвяне на семена.

През целия ден, разговаряйки с управителя и селяните, а в къщи с жена си, с Доли, с децата ѝ и с тъста си, Левин мислеше за едно и също, което през това време го занимаваше покрай стопанските му грижи, и във всичко търсеше връзка със своя въпрос: „Какво съм аз и де съм, и защо съм тук?“

Застанал на хладина в новопокрития харман с неотрупани още с ароматни листа лескови клони, наслагани върху прясно обелените трепетликови греди на сламения покрив, Левин наблюдаваше през отворената врата, в която нахлуваше и се кълбеше сухият и горчив прах от вършитбата, ту осветената от горещото слънце трева на непокрития харман и прясната слама, току-що изнесена от сайванта, ту пъстроглавите белогръди лястовички, които прелитаха с цвъртене под покрива и трепнали с криле, се спираха в пролуките на вратите, ту селяните, които се бяха разшавали в тъмния и пращен харман, и странни мисли му идваха в главата.

„Защо се прави всичко това? – мислеше той. – Защо стоя тук и ги карам да работят? Защо всички се трудят и се мъчат да покажат усърдието си пред мене? Защо се трепа тая бабичка Матрьона, моя познайница? (Аз я лекувах, когато през време на пожара върху нея падна една греда) – мислеше той, като гледаше мършавата бабичка, която гребеше с греблото зърното и напрегнато стъпваше с черните си загорели боси крака по неравната корава площ на хармана. – Тогава тя оздравя; но ако не днес – утре, след десет години ще я закопаят и няма да остане нищо нито от нея, нито от тая гиздосия в червен сукман, която с такова сръчно, нежно движение отделя класовете от плявата. И нея ще закопаят, много наскоро и тоя пъстър кон – мислеше той, като гледаше коня, който тежко влачеше корема си, често дишаше с разширени ноздри и пристъпяше по движещото се под него наклонено колело. – И него ще закопаят, ще закопаят и Фьодор подавача с неговата пълна с плява къдрава брада и със скъсана на бялото рамо рубашка. Сега той развързва снопите и нещо командува и вика на жените и с бързо движение оправя ремъка върху колелото на машината. И главно, не само тях, но и мене ще закопаят и няма да остане нищо. Защо?“

Той мислеше това и същевременно гледаше часовника, за да пресметне колко ще овършеят за един час. Трябваше да знае това, та съдейки по изкараното, да им определи работа за през деня.

„Скоро ще стане един часът, а едва сега са започнали третата купа“ – помисли Левин, пристъпи до подавача и като надвикваше грохота на машината, каза му да пуца по-рядко:

– По много подаваш, Фьодор! Нали виждаш – запира и затова не спори. Изравнявай!

Фьодор, почернял от полепналия по потното му лице прах, извика нещо в отговор, но все правеше не така, както искаше Левин.

Левин пристъпи до барабана, отстрани Фьодор и започна сам да подава.

След като поработи до обяда на селяните, до който оставаше още малко време, заедно с подавача той излезе от хармана и заприказваха, спирайки се до определената за семе хубава жълта камара пожъната ръж, стоварена до хармана.

Подавачът беше от едно далечно село, същото, в което по-рано Левин бе дал земята на съдружнически начала. Сега тя бе дадена под наем на ханджията.

Левин заприказва за тая земя с подавача Фьодор и го запита дали за идната година няма да я вземе Платон, един богат и добър селянин от същото село.

– Цената е висока. Платон няма да има сметка, Константин Дмитрич – отвърна селянинът, като чистеше класовете от потната си пазва.

– Но как има сметка Кирилов?

– Митюха ли (така селянинът нарече презрително ханджията) няма да има сметка, Константин Дмитрич! Той ще изшмекерува и пак ще изкара. Той не жали селянина. А чичо Фоканич (така той наричаше стареца Платон) мигар ще седне да дере кожата на човека? На един ще даде на изплащане, на други ще опрости. И, току-виж, няма да изкара. Той е човек.

– Но защо ще опрощава?

– Ей тъй, значи – хора разни; един живее само за своите нужди, като Митюха, който тъпче само търбуха си, а Фоканич е справедлив човек. Живее за душата си. Бога

ПОМНИ.

– Как помни Бога? Как живее за душата си? – почти извика Левин.

– То се знае как, по правдата, по Божия закон. Разпи хора. Ето, да речем, вие също няма да обидите човека...

– Да, да, сбогом! – рече Левин, запъхтян от вълнение, и като се обърна, взе бастуна и бързо тръгна към дома си.

Ново радостно чувство обзе Левин. При думите на селянина, че Фоканич живее за душата си, по правдата, по Божия закон, безброй неясни, но значителни мисли сякаш изскочиха нейде от затворено място и устремени към една и съща цел, се завъртяха в главата му и го ослепиха със светлината си.

XII

Левин вървеше с големи крачки по шосето, като се вслушваше не толкова в мислите си (той не можеше още да ги разбере), колкото в душевното си състояние, каквото никога по-рано не бе изпитвал.

Думите, казани от селянина, подеждоуваха на душата му като електрическа искра, която изведнъж преобрази и сля в едно цяло върволица разпилени, безсилни отделни мисли, които никога не преставаха да го занимават. Тия мисли, незабелязано и за самия него, го занимаваха и тогава, когато говореше, че ще даде земята си.

Той чувствуваше в душата си нещо ново и с наслада го опипваше, бе да знае още какво е то.

„Да не живееш за нуждите си, а за Бога. За какъв бог? За Бога. Може ли да се каже нещо по-безсмислено от това, което каза той? Той каза, че не трябва да живеем за нуждите си, сиреч не трябва да живеем за това, което разбираме, което ни влече, което ни се иска, а трябва да живеем за нещо необяснимо, за Бога, когото никой не може нито да разбере, нито да определи. И какво? Не разбрах ли тия безсмислени думи на Фьодор? А след като ги разбрах, усъмних ли се в тяхната правдивост? Сметнах ли ги за глупави, неясни, неточни?

Не, разбрах го, и то съвсем така, както той разбира, разбрах го напълно и ясно, отколкото разбирам всичко друго в живота, и никога през живота си не съм се съмнявал и не мога да се усъмня в това. И не само аз, а и всички, целият свят, разбират напълно само това и само в това не се съмняват, и са винаги съгласни.

Фьодор казва, че ханджията Кирилов живее за търбуха си. Това е ясно и разумно. Всички ние, като разумни същества, не можем да живеем иначе освен за търбуха си. И изведнъж същият Фьодор казва, че е лошо да живеем за търбуха си, а трябва да живеем за правдата, за Бога, и аз го разбирам само от едно загатване! И аз, и милиони хора, които са живеели преди векове и живеят сега, селяни, нищи духом и мъдреци, които са мислили и писали за това, които с неясния си език говорят за същото – всички ние сме съгласни в едно: за какво трябва да живеем и кое е хубаво. Заедно с всички хора аз имам само едно твърдо, несъмнено и ясно знание и това знание не може да бъде обяснено от разума – то е извън него и няма никакви причини и не може да има никакви последици.

Ако доброто има причина, то не е вече добро; ако има последица – наградата, също не е добро. Значи, доброто е извън веригата от причини и последици.

И това нещо аз го зная и всички го знаем.

А аз търсех чудеса, съжالياх, че не съм видял чудо, което да ме убеди. А ето де било чудото, единствено възможното, постоянно съществуващото, което ме заобикаля от всички страни, а аз не го виждах!

Какво по-голямо чудо може да има от това?

Нима намерих вече разрешението на всичко, нима се свършиха страданията ми?“ – мислеше Левин, като крачеше по прашния път, без да усеща ни жегата, ни умора и изпитвайки чувство на задоволство след дълго страдание. Това чувство беше така радостно, че му се виждаше невероятно. Той се задъхваше от вълнение и понеже нямаше сили да върви по-нататък, отби се от пътя в гората и седна на неокосената трева в сянката на една трепетлика. Свали шапката от потната си глава и легна, облакътен, сред сочната, изпъстрена с репей горска трева.

„Да, трябва да се опомня и да обмисля – мислеше той, като гледаше втренчено

неотъпканата трева пред себе си и следеше движенията на една зелена буболечка, която се изкачваше по стъблото на пирея, но бе възпирана от един лападов лист. – Всичко отначало – каза си той, като отмахваше листа, за да не пречи на буболечката, и преви друга една трева, та буболечката да мине върху нея. – Какво ме радва? Какво съм открил?

По-рано казвах, че в моето тяло, в тялото на тая тревичка и на тая буболечка (ето тя не пожела да отиде върху другата трева, разпери криле и отлетя) става обмяна на материята според физически, химически и физиологически закони. А у всички ни, в това число и трепетликите, и облаците, и мъглявите петна, се извършва развитие. Развитие от какво? В какво? Безкрайно развитие и борба?... Сякаш може да има някаква насока и борба в безкрайното! И се учудвах, че въпреки най-голямото напрежение на мисълта по този път все не ми се открива смисълът на живота, смисълът на моите подбуди и стремежи. А смисълът на моите подбуди в мен е така ясен, че постоянно живея според него, и се зачудих, и се зарадвах, когато ми го назова селянинът: да живея за Бога, за душата.

Аз не съм открил нищо. Само научих това, което зная. Разбрах оная сила, която ми е дала живот не само в миналото, но ми дава живот сега. Освободих се от лъжата, познах господаря.“

И той накратко си повтори целия ход на мислите през последните две години, чието начало беше ясната, очевидна мисъл за смъртта, когато видя безнадеждно болен любимия си брат.

Тогава той за пръв път ясно разбра, че както за всеки човек, така и за него занаят няма нищо друго освен страдания, смърт и вечна забрава и затова реши, че не бива да живее така, че трябва или да осмисли живота си така, че той да не изглежда като зла ирония на някакъв дявол, или да се застреля.

Но той не направи нито едното, нито другото, а продължаваше да живее, да мисли и да чувствава и дори през това време се ожени и изпита много радости, и беше щастлив, когато не мислеше за значението на живота си.

Какво значеше това? Това значеше, че той живее добре, но мисли лошо.

Той живееше (без да съзнава това) с ония духовни истини, с които бе закърмен, а мислеше не само без да признава тия истини, но и старателно ги заобикаляше.

Сега му беше ясно, че е могъл да живее само благодарение на ония вярвания, в които бе възпитан.

„Какъв щях да бъда и как щях да прекарам живота си, ако няхах тия вярвания, ако не съм знаел, че трябва да живея за Бога, а не за своите нужди? Щях да грабя, да лъжа, да убивам. За мене нямаше да съществува нищо от онова, което съставя главните радости на живота ми.“ И макар че правеше най-големи усилия на въображението, той все пак не можеше да си представи какво зверско същество е щял да бъде, ако не е знаел това, за което живее.

„Търсех отговор на моя въпрос. Но отговор на моя въпрос не можеше да ми даде мисълта – тя е несъизмерима с въпроса. Отговор ми даде самият живот, като ме научи кое е добро и кое е лошо. Но това знание аз не съм придобил с нищо, то ми е дадено както на всички, _дадено_ ми е, защото не съм могъл да го взема отникъде.

Откъде съм взел това нещо? С разума ли съм открил, че трябва да обичаме ближния си и да не го притесняваме? Казали са ми го през детинството, а аз съм го повярвал с радост, защото са ми казали това, което съм имал в душата си. А кой е открил това нещо? Не разумът. Разумът е открил борбата за съществуване и закона, който изисква да притеснявам всички, които ми пречат да задоволявам желанията си. Това е извод на разума. Разумът не е могъл да открие да обичаме другите, защото това е неразумно.“

„Да, гордост“ – каза си той, като се обърна по корем и започна да връзва на възел стъблата на тревичките, като пазеше да не ги пречупи.

„И не само гордост на ума, но и глупост на ума. А главно – хитра измама, именно хитра измама на ума. Същинско мошеничество на ума“ – повтори той.

XIII

И Девин си спомни една неотдавнашна сцена с Доли и децата ѝ. Останали сами,

децата бяха започнали да варят малини на свещ и да наливат млякото като фонтан в устата си. Майка им ги завари, докато правеха това, и в присъствието на Левин започна да им внушава какъв труд струва на големите това, което те разрушават, и че тоя труд се полага за тях, и че ако чупят чашите, няма да има с какво да пият чай, а ако разливат млякото, няма да има какво да ядат и ще умрат от глад.

И Левин бе поразен от спокойното, унило недоверие, с което децата слушаха тия думи на майка си. Те бяха само огорчени, че прекратиха забавната им игра, и не вярваха нито на една дума от това, което казваше майка им. Не можеха и да вярват, защото не можеха да си представят колко голямо е това, от което се ползват, но затова и не можеха да си представят, че това, което разрушават, е тъкмо онова, от което живеят.

„Всичко това става само – мислеха те – и в това няма нищо интересно и важно, защото то е съществувало и ще съществува винаги. И винаги все едно и също. Ние няма защо да мислим за това, то е готово; ние искаме да измислим нещо свое, нещо ново. Ето измислихме да сложим малини в чашка и да ги варим на свещ, а млякото да наливаме като фонтан направо в устата си. Това е весело и ново и никак не е по-лошо, отколкото да се пие от чашите.“

„Нима ние не правим същото нещо, не съм го правил и аз, търсейки с разума значението на природните сили и смисъла на човешкия живот?“ – продължи да мисли той.

„И нима не правят същото всички философски теории, които по пътя на странни, несвойствени за човека мисли го карат да познае онова, което той отдавна знае и го знае така сигурно, че не би могъл дори да живее без това? Нима в разработената теория на всеки философ не се вижда ясно, че и той като селянина Фьодор знае предварително също така несъмнено и съвсем не по-ясно от него главния смисъл на живота и само по един съмнителен умствен път иска да се върне към онова, което е известно на всички?

Я да оставим децата да печелят сами, да правят съдове, да доят мляко и т.н. Дали ще лудуват те? Те биха умрели от глад. Я ни оставете нас с нашите страсти, мисли, без представа за Единия Бог и Творец! Или без представа що е добро, без обяснение на нравственото зло.

Я направете нещо без тия представи!

Ние само разрушаваме, защото сме духовно сити. Същински деца!

Откъде е дошло у мене това радостно, общо за мене и за селянина знание, което ми дава душевно спокойствие? Откъде съм го взел?

Аз, възпитан в представата за Бога, християнин, след като съм изпълнил целия си живот с ония духовни блага, които ми е дало християнството, съм преизпълнен, цял и живея с тия блага, но като децата не ги разбирам и разрушавам, сиреч искам да разруша това, от което живея. А настъпи ли някоя важна минута в живота, също като децата, когато им е студено или са гладни, отивам при него и още по-малко, отколкото децата, на които майка им се кара за детските им лудории, чувствавам, че детските ми опити да капризничая не ми се зачитат.

Да, онова, което аз зная, зная го не с разум, а то ми е дадено, открито, и го зная със сърцето, с вярата в онова главно нещо, което изповядва черквата.

Черквата ли? Черквата!“ – повтори Левин, обърна се на другата си страна и като се облакът, загледа се в далечината, към слизащото от отвъдната страна към реката стадо.

„Но мога ли да вярвам във всичко, което изповядва черквата?“ – мислеше той, като се изпитваше и измисляше всичко, което можеше да развали сегашното му спокойствие. Нарочно започна да си спомня ония черковни учения, които винаги му се виждаха най-странни и го изкушаваха. „Творението ли? Ами с какво обяснявах съществуването? Със самото съществуване ли? С нищо ли? Дяволът и грехът ли? Ами с какво си обяснявам злото?... Изкупителят ли?...

Но аз нищо, нищо не зная, и не мога да зная, освен това, което ми е казано както на всички.“

И сега му се струваше, че няма нито едно черковно вярване, което би нарушило главното – вярата в Бога, в доброто, като единствено предназначение на човека.

Под всяко черковно вярване може да се постави вярването да се служи на правдата вместо на нуждите. И всяко от тия вярвания не само не нарушава това, но е

и необходимо, за да се извършва онова главно, постоянно проявяващо се на земята чудо, което се състои в това – всеки човек да може заедно с милионите най-различни хора, мъдrecи и слабоумни, деца и старци – заедно с всички, със селянина, с Лвов, с Кити, с просяци и царе, да разбира несъмнено едно и също нещо и да си създаде такъв душевен живот, за който единствено заслужава да се живее и който единствено ценим.

Легнал по гръб, той гледаше сега високото безоблачно небе. „Нима не зная, че това е едно безкрайно пространство, а не кръгъл свод? Но колкото и да се взирам и да напъгам зрението си, не мога да го видя некръгло и неограничено и въпреки че го знам като безкрайно пространство, аз съм несъмнено прав, когато виждам един твърд Син свод, и съм много по-прав, отколкото когато се напъгам да видя отвъд него.“

Левин престана вече да мисли и сякаш се заслушваше в тайнствените гласове, които радостно и загрижено си шепнеха за нещо помежду си.

„Нима това е вярата? – помисли той, като се страхуваше да вярва в щастието си. – Боже мой, благодаря ти!“ – рече той, като преглъщаше надигащите се ридания и бършеше с две ръце сълзите, с които бяха пълни очите му.

XIV

Левин гледаше напред си и виждаше стадото, а след това видя каручката си, в която беше впрегнат Вранчо; кочияшът подкара към стадото и поприказва нещо с овчаря; след това вече чу наблизитропота на колелата и пръхтенето на охранения кон; но беше толкова погълнат от мислите си, че дори не се попита защо кочияшът идва към него.

Спомни си това едва когато кочияшът стигна вече съвсем близо до него и го извика:

– Изпрати ме госпожата. Дошли са брат ви и още един господин.

Левин се качи в каручката и взе поводите.

Сякаш пробуден от сън, той дълго време не можа да се опомни. Оглеждаше охранения кон, покрит с пяна между краката и на шията, дето се търкаха ремъците, оглеждаше кочияша Иван, който седеше до него, и си спомни, че очаква брат си, че жена му навярно се безпокои от дългото му отсъствие и се мъчеше да се сети кой е гостът, който е дошъл с брат му. Сега и брат му, и жена му, и неизвестният гостенин му се виждаха по-други от по-рано. Струваше му се, че сега отношенията му с всички хора ще бъдат вече други.

„С брат ми сега няма да има тая отчужденост, каквато е имало винаги помежду ни – няма да има спорове; с Кити никога няма да се караме; с гостенина, който и да е той, ще бъда любезен и добър, а със слугите, с Иван – всичко ще бъде друго.“

Като задържахеш с изопнатите поводи пръхтящия от нетърпение и напъращ да върви кон, Левин поглеждаше седналия до него Иван, който не знаеше какво да прави с останалите си без работа ръце и постоянно притискаше рубашката си и търсеше предлог да заприказва с него. Искаше да каже на Иван, че е обтегнал много високо ремъка на стръките, но това щеше да прилича на укор, а той искаше да води любезен разговор. Но друго нищо не му идваше на ума.

– Завийте надясно да не се закачим о пъна – каза кочияшът, като оправи поводите в ръцете на Левин.

– Моля ти се, не пипай, и не ме учи – каза Левин, ядосан от тая намеса на кочияша. Както винаги тая намеса щеше да го разсърди и той веднага с тъга почувствува колко погрешно е предполагал, че душевното състояние може да го промени веднага при допира му с действителността.

На четвърт верста от къщи Левин видя тичащите насреща му Гриша и Таня.

– Чичо Костя! И мама идва, и дядо, и Сергей Иванич, и още един – казаха те, като се качиха в каручката.

– Но кой е той?

– Ужасно страшен! Прави ей така с ръце – каза Таня, като се изправи в каручката и имитира Катавасов.

– Но стар ли е или млад? – засмян запита Левин, комуто имитирането на Таня напомняше за някого.

„Ах, само дано не е някой неприятен човек!“ – помисли Левин.

Още щом минаха завоя на пътя и видяха идващите насреща им, Левин позна Катавасов със сламена шапка, който вървеше и размахваше ръце, също както го представяше Таня.

Катавасов обичаше много да говори за философия, понеже имаше представа за нея от естественици, които никога не са се занимавали с философия; напоследък в Москва Левин много спореше с него.

И първото нещо, което Левин си спомни, като го позна, беше един от тия разговори, при който Катавасов очевидно мислеше, че го е оборил.

„Не, по никой начин вече няма да споря и да изказвам лекомислено мислите си“ – мина му през ума.

Когато слезе от каручката и се здрависа с брат си и с Катавасов, Левин запита за жена си.

– Тя отнесе Митя в Малката горичка (тая горичка беше близо до къщи). Искаше да го настани там, защото в къщи е горещо – каза Доли.

Левин винаги съветваше жена си да не носи детето в гората, защото го смяташе за опасно, и затова сега му стана неприятно, като чу това.

– Току го мъкне насам-натам – усмихнат каза князът. – Аз я съветвах да се опита да го занесе в ледника.

– Тя искаше да дойде на пчелина. Мислеше, че си там. Ние отиваме там – каза Доли.

– Е, какво правиш? – каза Сергей Иванович, като изостана от другите и тръгна до брат си.

– Нищо особено. Както винаги занимавам се със стопанството – отвърна Левин. – Ти за дълго ли си дошъл? Толкова отдавна те чакаме!

– За около две седмици. Имам много работа в Москва.

При тия думи очите на братята се срещнаха и въпреки постоянното си и особено сега силно желание да бъде в приятелски и най-вече в прости отношения с брат си, Левин почувствува, че му е неловко да го гледа. Той наведе очи и не знаеше какво да каже.

Като избираше такива теми за разговор, които да са приятни на Сергей Иванович и да го отвлекат от разговора за сръбската война и за славянския въпрос, за които той загатна, когато спомена за заниманията си в Москва, Левин заприказва за книгата му.

– А имаше ли рецензии за книгата ти? – запита той. Сергей Иванович се усмихна на умишления въпрос.

– Никой не се занимава с това, а аз по-малко от другите – каза той. – Погледнете, Даря Александровна, ще вали дъжд – прибави той, като посочи със слънчобрана си белите облачета, които се появиха над върховете на трепетликите.

И достатъчно бяха тия думи, за да се установи отново между братята не враждебно, но студено отношение, което Левин толкова искаше да избегне.

Левин пристъпи до Катавасов.

– Колко добре сте направили, че сте решили да дойдете! – каза му той.

– Отдавна се канех. Сега ще си поприказваме, ще видим. Прочетохте ли Спенсер?

– Не, не го дочетох – каза Левин. – Пък и не ми е нужен сега.

– Как тъй? Това е интересно. Защо?

– Защото окончателно се убедих, че у него и у такива като него няма да намеря разрешение на въпросите, които ме занимават. Сега...

Но изведнъж го порази спокойният и весел израз върху лицето на Катавасов и така му дожаля за неговото настроение, което очевидно нарушаваше с тоя разговор, че като си спомни за намерението си, той се спря.

– Впрочем после ще си поприказваме – прибави той. – Щом искате, да отидем на пчелина, оттук, по тая пътечка – обърна се той към всички.

Когато по тясната пътечка стигнаха до една неокошена полянка, покрита от едната страна с килим от ярки гайтаники, сред които бяха поникнали нагъсто тъмнозелени високи стръкове чемерика, Левин настани гостите си в гъстата прохладна сянка на младите трепетлики, на една пейка и няколко пънчета, нарочно приготвени за посетители на пчелина, които се страхуват от пчелите, а той отиде зад оградата на пчелина да донесе хляб, краставички и пресен мед на децата и възрастните.

Като се мъчеше да прави колкото може по-малко бързи движения и се заслушваше в

прелитащите все по-често и по-често край него пчели, той стигна по пътеката до помещението. До самия пруст една пчела забръмча и се заплете в брадата му, но той предпазливо я измъкна. Влезе в сенчестия пруст, свали от стената окачената на едно колче мрежа и като я сложи на лицето и пхна ръце в джобовете, отиде в оградения пчелин, дето сред едно окосено място бяха подредени в правилни редици и вързани с лико за колове старите кошери, познати му всеки със своята история, а по стените на плета бяха младите, сложени тая година. Пред отворите на кошерите се мерзелееха въртящи се и блъскащи се на едно място играещи пчели и търтеи, а сред тях, все в една и съща посока, ту към горичката с цъфнали липи, ту обратно към кошерите, прелитаха работните пчели с прашец и за прашец.

В ушите непрестанно ехтяха разнообразни звуци ту от някоя погълната в работа, бързо прелитаща работна пчела, ту от някой тръбящ, празнуващ търтей, ту от разтревожени, готвещи се да жият пчели-пазачки, които пазят имота си от врага. Отвън оградата един старец рендосваше обръч и не виждаше Левин. Без да го извика, Левин се спря посред пчелина.

Той се радваше на случая да остане сам, за да се опомни от действителността, която бе успяла вече да понижи толкова настроението му.

Спомни си, че бе успял вече да се разсърди на Иван, да прояви студенина към брат си и да поговори лекомислено с Катавасов.

„Нима това е било само минутно настроение и ще мине, без да остави следа?“ – помисли той.

Но в същия миг доби старото си настроение и с радост почувствува, че в него става нещо ново и важно. Действителността забулваше само временно душевното спокойствие, което бе намерил; но то беше непокътното в него.

Също както пчелите, които се виеха сега около него, заплашваха го и го разсейваха и с това го лишаваха от пълно физическо спокойствие, като го караха да се свива, за да ги избегне, така и грижите, които бяха го налегнали, откак се качи в каручката, го лишаваха от душевната му свобода; но това продължаваше само докато той се намираше сред тях. Както телесната сила беше непокътната в него въпреки пчелите, така беше непокътната и отново осъзнатата от него духовна сила.

XV

– А знаеш ли, Костя, с кого е пътувал насам Сергей Иванович? – каза Доли, след като разпредели краставичките и меда между децата. – С Вронски! Той заминавал за Сърбия.

– И то не сам, води цял ескадрон на свои разноски! – каза Катавасов.

– Това е работа за него – каза Левин. – А нима все още заминават доброволци? – прибави той, като погледна Сергей Иванович.

Без да отговори, Сергей Иванович предпазливо вадеше с тъп нож една жива още пчела, която бе полепнала в разлелия се мед в паничката, дето имаше едно парче от медена пита.

– И то още как! Да бяхте видели какво бе вчера на гарата! – каза Катавасов, като хрускаше краставичка.

– Но как да си обясним това? За Бога, Сергей Иванович, обяснете ми, къде отиват всички тия доброволци, с кого воюват? – запита старият княз, който очевидно продължаваше разговора, започнат още преди да дойде Левин.

– С турците – спокойно усмихнат отвърна Сергей Иванович, като извади безпомощно движещата крачката си, почерняла от меда пчела и я постави с ножа върху един здрав трепетликов лист.

– Но кой е обявил война на турците? Иван Иванович Рагозов и графиня Лидия Ивановна с мадам Щал ли?

– Никой не е обявявал война, но хората съчувствуват на страданията на ближните си и желаят да им помогнат – каза Сергей Иванович.

– Но князът не говори за помощта – каза Левин, като се застъпи за тъста си, – а за войната. Князът казва, че отделни лица не могат да вземат участие във войната без разрешение от правителството.

– Костя, внимавай, това е пчела! Ще ни изхапят тук! – каза Доли, като се

пазеше от една оса.

– Това не е пчела, а оса – каза Левин.

– Добре, добре, каква е вашата теория? – усмихнат каза Катавасов на Левин, като го предизвикваше очевидно към спор. – Защо отделни лица да нямат право?

– Моята теория е следната: от една страна, войната е такова животинско, жестоко и ужасно нещо, че нито един човек, не казвам християнин, не може да вземе лично на своя отговорност започването на една война; това може да го направи само едно правителство, което е призвано за това и неизбежно идва до война. От друга страна, и според науката, и според здравия смисъл в държавните работи, особено при война, гражданите се отричат от личната си воля.

Сергей Иванович и Катавасов с готови възражения заприказваха едновременно.

– Там е работата, приятелю, че може да има случаи, когато правителството не изпълнява волята на гражданите и тогава обществото изявява волята си – каза Катавасов.

Но Сергей Иванович очевидно не одобряваше това възражение. При думите на Катавасов той се намръщи и каза друго.

– Напразно поставяш така въпроса. Тук няма обявяване на война, а просто израз на човешко, християнско чувство. Убиват братята ни, еднокръвни и едновеци. Но, да речем, дори да не са братя и едновеци, а просто деца, жени и старци; чувството се бунтува и руските хора тичат да помогнат за прекратяване на тия ужаси. Представи си, че минаваш по улицата и виждаш, че пияни хора бият някоя жена или дете; смятам, че няма да седнеш да питаш дали е обявена или не война на тоя човек, а ще се хвърлиш върху него и ще защитиш обидения.

– Но не бих го убил – каза Левин.

– Не, би го убил.

– Не знам. Ако видя такова нещо, бих се отдал на непосредственото си чувство; но не мога да кажа предварително. А такова непосредствено чувство към угнетеното славянство няма и не може да има.

– Може би за тебе няма. Но у другите го има – каза Сергей Иванович, като се намръщи недоволено. – У народа са живи преданията за православни хора, страдащи под игото на „нечестивите агаряни“. Народът чу за страданията на братята си и заприказва.

– Може би – уклончиво каза Левин, – но аз не го виждам; и аз съм от народа, но не чувствавам такова нещо.

– И аз – каза князът. – Живеех в чужбина, четях вестниците и, да си призная, до преди ужасите над българите никак не разбирах защо всички руси така изведнъж обикнаха братята славяни, а пък аз не чувствавам никаква любов към тях. Много ми беше мъчно, мислех, че съм изрод или че така ми действа Карлсбад. Но когато се върнах тука, успокоих се – виждам, че и освен мене има хора, които се интересуват само за Русия, а не за братята славяни. Ето и Константин.

– Личните мнения тук не значат нищо – каза Сергей Иванович, – въпросът не е до личните мнения, когато цяла Русия – народът – изразява волята си.

– Извинявайте. Аз не виждам това. Народът не иска и да знае – каза князът.

– Не, татко... как не иска и да знае? А в неделя в черквата? – каза Доли, която се заслушваше в разговора. – Моля ти се, дай кърпичката – обърна се тя към стареца, който усмихнат наблюдаваше децата. – Не може да бъде всички да...

– Та какво имаше в неделя в черквата? Наредили на свещеника да прочете. И той го прочете. Хората не разбраха нищо, въздишаха като при всяка проповед – продължи князът. – След това им казаха, че събират милостиня в черквата, те извадиха и дадоха по една копейка. Но за какво – и те не знаят.

– Народът не може да не знае; у народа има винаги съзнание за съдбините си и в такива минути като днешните то се избистря – каза Сергей Иванович, като поглеждаше стареца пчелар.

Хубавият старец с черна прошарена брада и гъсти посребрени коси стоеше неподвижно, като държеше паничка с мед и ласкаво и спокойно от висотата на своя ръст гледаше господата, но очевидно не разбираше и не желаше да разбере нищо.

– Това е точно така – каза той при думите на Сергей Иванович, като поклащаше многозначително глава.

– Ето, питайте него. Той не знае и не мисли нищо – каза Левин. – Михайлич, ти

чу ли за войната? – обърна се той към него. – Това, дето чели в черквата? Как мислиш ти? Трябва ли да воюваме за християните?

– Какво ще мислим ние? Александър Николаевич, императорът, мисли за нас, той ще помисли вместо нас за всички работи. По му са ясни нему. Да донеса ли още хлебец? Да дам ли още на детето? – обърна се той към Даря Александровна, като посочи Гриша, който дояждаше една коричка.

– Няма какво да питам – каза Сергей Иванович, – ние видяхме и виждаме стотици и стотици хора, които захвърлят всичко, за да служат на правото дело, идват от всички страни на Русия и направо и ясно казват мисълта и целта си. Те дават царите си или сами отиват и направо казват защо. Какво значи това?

– Според мене – каза Левин, който бе започнал вече да се горещи – това значи, че сред един осемдесетмилионен народ винаги ще се намерят не стотици, както сега, а десетки хиляди хора, които са изгубили общественото си положение, хора отчаяни, които винаги са готови да отидат било в бандата на Пугачов, в Хива или Сърбия...

– Аз ти казвам, че не са стотици и не са отчаяни хора, а най-добрите представители на народа! – каза Сергей Иванович с такова раздражение, сякаш защитаваше последното си имане. – Ами пожертвованията? Тук вече целият народ направо изразява волята си.

– Тая дума „народ“ е толкова неопределена – каза Левин. – Може би общинските писари, учителите и един на хиляда от селяните знаят каква е работата. Но другите осемдесет милиона, като Михайлич, не само не изразяват волята си, но нямат ни най-малка представа за какво би трябвало да изразяват волята си. Какво право имаме да говорим, че това е волята на народа?

XVI

Опитният в диалектиката Сергей Иванович, без да възрази, веднага пренесе разговора в друга област.

– Ако ти искаш по аритметически път да научиш духа на народа, разбира се, това може да се постигне много трудно. И гласуването не е въведено у нас и не може да бъде въведено, защото не изразява волята на народа; но за това има други пътища. То се чувства във въздуха, чувства се със сърцето. Не говоря за ония подводни течения, които се появиха в застоялото море на народа и които са ясни за всеки непредубеден човек; погледни обществото в тесния смисъл на думата. Всички най-различни партии от средата на интелигенцията, толкова враждебни по-рано, се сляха в едно. Всякакви различия престанаха, всички обществени органи говорят едно и също, всички почувствуваха стихийната сила, която ги увлече и ги носи в една посока.

– Едно и също говорят само вестниците – каза князът. – Това е истина. Дотолкова крещат все едно и също, че приличат на жаби пред буря. От тях не може да се чуе нищо.

– Жаби или не, аз не издавам вестници и не искам да ги защитавам; но говоря за единомислието в средата на интелигенцията – каза Сергей Иванович, като се обърна към брат си.

Левин искаше да отговори, но старият княз го прекъсна.

– Е, за това единомислие може да се каже и нещо друго – каза той. – Ето, да речем, моят зет, Степан Аркадич, вие го познавате. Сега той е назначен на служба член от комитета на комисията и още нещо, не си спомням какво беше. Само че там нямат никаква работа – е, какво, Доли, това не е тайна! – а заплатата е осем хиляди. Ако го попитате дали е полезна службата му, той ще ви докаже, че е най-необходимата. Той е справедлив човек, но не може да не се вярва и в ползата на осемте хиляди.

– Да, той ме помоли да съобща на Даря Александровна, че вече е назначен – недоволен каза Сергей Иванович, като смяташе, че князът говори не на място.

– Така е и с единомислието на вестниците. Мене ми обясниха тая работа: щом има война, доходите им се удвояват. Как може да не разправят за съдбините на народа и славяните... и така нататък?

– Аз не обичам много от вестниците, но това не е право – каза Сергей Иванович.

– Бих поставил само едно условие – продължи князът. – Alphonse Karr прекрасно писа за това преди войната с Прусия: „Вие смятате, че войната е необходима? Прекрасно. Който проповядва война – в специален, преден легион, и да върви на бой, в атака, преди всички!“

– Ще ги видим тогава редакторите – с висок смях каза Катавасов, като си представи познатите му редактори в тоя избран легион.

– Ама те ще избягат – каза Доли, – само дете ще попречат.

– Ако побягнат, тогава ще поставят отзаде им картечница или казаци с камшици – каза князът.

– Но това е шега, и то лоша шега, извинете ме, княже – каза Сергей Иванович.

– Не смятам, че това е шега, това е... – започна Левин, но Сергей Иванович го прекъсна.

– Всеки член от обществото е призван да върши някаква работа, каквато му приляга – каза той. – И хората на мисълта изпълняват работата си, като изразяват общественото мнение. И единомудрието и пълното изразяване на общественото мнение е заслуга на вестниците и същевременно едно радостно явление. Преди двадесет години ние бихме мълчали, но сега се чува гласът на руския народ, който е готов да се вдигне като един човек и да се пожертвува за угнетените си братя; това е велика крачка и залог на сила.

– Но въпросът не е само да се пожертвува, а и да се убиват турците – плахо каза Левин. – Народът се жертвува и е готов да се пожертвува за душата си, а не за да убива – прибави той, като свързва неволно разговора с ония мисли, които го занимаваха толкова много.

– Как тъй за душата си? Това, разбирате ли, за един естественик е неясен израз. Какво нещо е душата? – усмихнат каза Катавасов.

– Ах, вие знаете!

– Не, за Бога, нямам понятие! – с висок смях каза Катавасов.

– „Не мир, а меч донесох“, казва Христос – възрази от своя страна Сергей Иванович, като цитира просто, сякаш казваше нещо най-разбрано, онова място от евангелието, което винаги смушаваше най-много Левин.

– Това е точно така – пак повтори старецът, който стоеше до тях, в отговор на един случайно хвърлен към него поглед.

– Не, драги, победен сте, победен сте, напълно сте победен! – весело извика Катавасов.

Левин се изчерви от яд, но не защото бе победен, а защото не бе се въздържал и бе започнал да спори.

„Не, аз не бива да споря с тях – помисли той, – те са с непроницаема броня, а пък аз съм гол.“

Той виждаше, че не може да убеди брат си и Катавасов, а още по-малко му се виждаше възможно да се съгласи с тях. Това, което проповядваха те, беше същата оная гордост на ума, която за малко не го погуби. Той не можеше да се съгласи, че десетки хора – между тях бе и брат му – имат право, въз основа на онова, което са им разправяли стотици дошли в столицата словоохотливи доброволци, да говорят, че заедно с вестниците изразяват волята и мисълта на народа, и то такава мисъл, която се изразява в отмъщение и убийство. Не можеше да се съгласи с това, защото не виждаше изразени тия мисли в народа, в чиято среда живееше, не ги намираше и в себе си (а той не можеше да се смята нищо друго освен един от ония хора, от които се състои руският народ) и главно защото заедно с народа той не знаеше, не можеше да знае в какво се състои общото благо, но твърдо знаеше, че това общо благо може да се постигне само при строго изпълняване на оня закон за доброто, който е открит на всеки човек, и затова не можеше да желае войната и да я проповядва за каквито и да било общи цели. Той казваше заедно с Михайлич и с народа, който бе изразил мисълта си в преданието за призванието на варягите: „Княжествувайте и ни владейте. Ние радостно ви обещаваме пълна покорност. Ние се нагърбваме с целия труд, с всички унижения, с всички жертви; но ние не съдим и не решаваме.“ А сега според думите на Сергей Иванович народът се бе отрекъл от това право, купено на такава скъпа цена.

Искаше му се още да каже, че ако общественото мнение е непогрешим съдия, защо революцията и комуната да не са също така законни, както движението в полза на славяните? Но всичко това бяха мисли, които не можеха да решат нищо. Едно нещо

можеше да се види несъмнено – това, че в тоя миг спорът дразнеше Сергей Иванович и затова бе лошо да се спори; и Левин млъкна и обърна внимание на гостите, че облаците се трупат и че е по-добре да се приберат, докато не е завалило.

XVII

Князът и Сергей Иванович се качиха в каручката и заминаха; останалата компания тръгна пешком с ускорени крачки към къщи.

Но облакът ту побеляваше, ту почерняваше и така бързо се надвесваше, че трябваше да удвоят крачките, за да стигнат в къщи, преди да е завалило. По-близките облаци, ниски и черни като дим и сажди, с необикновена бързина летяха по небето. До къщи оставаха още двеста крачки, а задуха вече вятър и всяка секунда можеше да плисне дъжд.

Децата с изплашени и радостни викове тичаха напред. Даря Александровна с мъка се справяше с прилепналите за краката ѝ поли и вече не вървеше, а тичаше, като не изпускаше от очи децата. Мъжете придържаха шапките си и вървяха с големи крачки. Стигнаха вече до външната стълба, когато една едра капка капна и се разби о края на железния капчук. Децата, а след тях и възрастните с весели гласове се втурнаха да се подслонят под стряхата.

– Къде е Катерина Александровна? – запита Левин Агафия Михайловна, която с шалове и одеяла ги посрещна в антрето.

– Ние мислехме, че е с вас – каза тя.

– Ами Митя?

– Трябва да са в Малката горичка заедно с бавачката.

Левин грабна одеялата и хукна към Малката горичка.

В тоя кратък промеждутък от време средата на облака бе забулила толкова слънцето, че стана тъмно като при затъмнение. Вятърът упорито, сякаш настояваше на своето, спираше Левин, брулеше листа и цветове от липите, безобразно и странно оголваше белите клони на брезите и прегъваше всичко на една страна: и акациите, и цветята, и репая, и тревата, и върховете на дърветата. Момичетата, които работеха в градината, с викове изтичаха под покрива на сайванта. Бялата завеса на проливния дъжд вече бе обгърнала изцяло далечната гора и наполовина близкото поле и бързо се движеше към Малката горичка. Във въздуха се усещаше влагата на дъжда, раздробен на ситни капки.

Като навеждаше напред глава и се бореше с вятъра, който изтръгваше шаловите от ръцете му, Левин дотича до Малката горичка и вече виждаше нещо бяло зад дъба, когато изведнъж всичко пламна, цялата земя се разгоря и сякаш над главата му изтрещя небесният свод. Когато отвори ослепените си очи, през гъстата завеса на дъжда, отделяща го сега от Малката горичка, Левин с ужас видя преди всичко странно изменилия положението си зелен връх на познатия дъб в средата на гората. „Нима го събори?“ – едва успя да помисли Левин, когато върхът на дъба, все по-бързо и по-бързо наклонявайки се, се скри зад другите дървета и той чу трясък от падащо голямо дърво.

Светлината на мълнията, трясъкът на гърма и мигновеното усещане на студ по тялото се сляха за Левин в едно чувство на ужас.

– Боже мой! Боже мой, дано не е паднал върху тях! – рече той.

И макар че веднага помисли колко безсмислена е молбата му да не ги убие дъбът, който бе паднал вече, той я повтори, защото знаеше, че не може да направи нищо повече от тая безсмислена молитва.

Дотича до онова място, дето ходеха обикновено, но не ги намери.

Те бяха на другия край на гората, под старата липа, и го викаха. Две фигури в тъмни рокли (по-рано бяха в светли) стояха наведени над нещо. Бяха Кити и бавачката. Дъждът преставаше вече и започваше да просветлява, когато Левин дотича при тях. Полите на бавачката бяха сухи, но роклята на Кити беше цяла измокрена и бе залепнала за тялото ѝ. Макар че не валеше вече, те все още стояха в същото положение, в което се бяха спрели, когато започна бурята. И двете стояха наведени над количката със зелен чадър.

– Живи ли сте? Здрави ли сте? Слава Богу! – рече той, като шляпаше из локвите

с изкаляните си, пълни с вода обуца, стигайки до тях.

Руменото и мокро лице на Кити бе обърнато към него и плахо се усмихваше изпод шапката, която бе изменила формата си.

– Как не ти е съвестно! Не разбирам как можеш да бъдеш толкова непредпазлива! – с яд се нахвърли той върху жена си.

– Бога ми, аз не съм виновна. Тъкмо искахме да си тръгнем, но то се развряка. Трябваше да го повием. Ние току-що... – започна да се извинява Кити.

Митя беше невинен, сух и спеше непробудно.

– Е, слава Богу! Аз не зная какво приказвам!

Събраха мокрите пеленки; бавачката взе детето и го понесе на ръце. Левин вървеше до жена си и виновно, задето бе се ядосал, скришом от бавачката й стискаше ръката.

XVIII

Целия ден през време на най-различни разговори, в които вземаше участие сякаш само с външната страна на ума си, въпреки че бе се разочаровал от промяната, която трябваше да настъпи в него, Левин непрестанно усещаше с радост пълнотата на сърцето си.

След дъжда беше твърде мокро и затова не отидоха на разходка; при това и буреносните облаци не изчезваха от кръгозора и тук-там преминаваха по небето, като гърмяха и се чернееха. Цялата компания прекара до края на деня в къщи.

Спорове не водеха вече, а, напротив, след обеда всички бяха в най-добро настроение.

Отначало Катавасов разсмиваше дамите с оригиналните си шеги, които винаги се харесваха много при първо запознаване с него, но след това, поканен от Сергей Иванович, разправи твърде интересните си наблюдения върху разликата в характерите и дори във физиономииите на женските и мъжките стайни мухи и за живота им. Сергей Иванович също беше весел и през цялото време на чая, поканен от брат си, изложи възгледа си върху бъдещето на източния въпрос, и то така просто и хубаво, че всички се заслушаха.

Само Кити не можа да го изслуша докрай – извикаха я да къпе Митя.

Няколко минути след излизането на Кити извикаха и Левин при нея в детската стая.

Като остави чая си и също съжаляваше за прекъснатия интересен разговор, а същевременно се и безпокоеше защо го викат, понеже това ставаше само при важни случаи, Левин тръгна към детската стая.

Въпреки че неизслушаният докрай план на Сергей Иванович как освободеният четиридесетмилионен славянски свят трябва заедно с Русия да започне нова епоха в историята бе го заинтересувал много като нещо съвсем ново за него и въпреки че бе разтревожен и от любопитството, и от безпокойството защо го викат – още щом излезе от приемната и остана сам, той веднага си спомни тазсутрешните си мисли. И всички тия схващания за значението на славянския елемент във всемирната история му се видяха така нищожни в сравнение с това, което ставаше в душата му, че той за миг забрави всичко това и се отдаде на същото настроение, в което беше тая сутрин.

Сега не си спомняше, както ставаше по-рано, целия ход на мисълта си (нямаше и нужда от това). Изведнъж се отдаде на онова чувство, което го ръководеше, което бе свързано с тия мисли, и откри, че в душата му това чувство е още по-силно и по-определено, отколкото по-рано. Сега с него не ставаше това, което се случваше при по-ранните опити да намери успокоение, когато трябваше да възстанови целия ход на мисълта си, за да може да намери чувството. Сега, напротив, чувството на радост и успокоение беше по-живо, отколкото по-рано, а мисълта не можеше да догони чувството.

Той вървеше по терасата, гледаше двете звезди, които се бяха появили на потъмнялото вече небе, и изведнъж си спомни: „Да, когато гледах небето, аз мислех, че сводът, който виждам, не е лъжа, но при това не домислих нещо докрай, нещо скрих от себе си – помисли той. – Но каквото и да има там, не може да има възражение. Достатъчно е човек да помисли – и всичко ще стане ясно!“

Когато влизаше вече в детската стая, спомни си какво е онова, което бе скрил от себе си. То беше, че ако главното доказателство за божеството е откровението за доброто, защо това откровение се ограничава само с християнската черква? Какво отношение към това откровение имат вярванията на будисти и мохамедани, които също изповядват и правят добро?

Струваше му се, че той има отговор на този въпрос; но преди още да го каже на себе си, влезе вече в детската стая.

Кити стоеше със запретнати ръкави при ваната над плискащото се в нея дете и когато чу стъпките на мъжа си, обърна се с лице към него и усмихната го повика. С едната си ръка тя поддържаше под главата пълничкото дете, което плуваше по гръб и свиваше крачката си, а с другата го търкаше с гъбата, като изопваше равномерно мускула си.

– Ела, погледни, погледни! – каза тя, когато мъжът ѝ пристъпи до нея. – Агафия Михайловна е права. То познава вече.

Въпросът беше, че от днес Митя очевидно несъмнено познава вече близките си. Щом Левин пристъпи до ваната, веднага направиха опит и опитът бе напълно сполучлив. Нарочно извикаха готвачката и тя се наведе над детето. То се намръщи и заклати отрицателно глава. Но когато се наведе Кити, то светна в усмивка, опря ръчички в гъбата и запрухка с устни, като нададе такъв доволен и странен звук, че не само Кити и бавачката, но и Левин изпадна в неочакван възторг.

Извадиха на ръка детето от ваната, изплакнаха го с вода, обвиха го с чаршаф, избърсаха го и след пронизващия му писък го подадоха на майка му.

– Колко се радвам, че го обикваш вече! – каза Кити на мъжа си, след като спокойно седна на обикновеното си място с детето на гърди. – Много се радвам. Защото бе започнало да ми става мъчно. Ти казваше, че не чувстваваш нищо към него.

– Не, нима съм казвал, че не чувствавам нищо? Казвах само, че съм се разочаровал.

– Как, от него ли си се разочаровал?

– Не от него, а от чувството си; очаквах повече. Очаквах, че като сюрприз у мене ще се развие едно ново приятно чувство. И изведнъж вместо това – погнуса, жалост...

Тя го слушаше внимателно през детето, като слагаше на тънките си пръсти пръстените, които сваляше, когато къпеше Митя.

– И главно, чувствавах много повече страх и жалост, отколкото удоволствие. Днес, след този страх през времена бурята, разбрах колко го обичам.

Кити светна в усмивка.

– Ама ти много ли се уплаши? – каза тя. – И аз се изплаших, но повече ме е страх сега, когато мина. Ще ида да видя дъба. А колко мил е Катавасов! Пък и въобще целия ден беше толкова приятно. И ти се държиш така добре със Сергей Иванович, когато поискаш... Хайде, иди при тях. Тук след къпането винаги е горещо и задушно...

XIX

Когато излезе от детската стая и остана сам, Левин веднага си спомни пак оная мисъл, в която имаше нещо неясно.

Вместо да отиде в гостната, отдето се чуваха гласове, той спря на терасата, облакът се на перилата и се загледа в небето.

Беше се вече съвсем стъмнило и на юг, накъдето той гледаше, нямаше облаци. Облаците бяха на отсрещната страна. Оттам припламваше мълния и се чуваше далечен гръм. Левин се заслушваше в равномерно падащите от липите в градината капки и наблюдаваше познатия му триъгълник от звезди и минаващия по средата му Млечен път с неговите разклонения. При всяко пламване на мълнията не само Млечният път, но и ярките звезди изчезваха, но щом угаснеше мълнията, те отново се появяваха на същите си места, сякаш хвърляни от някаква умела ръка.

„Е, какво ме смущава?“ – каза си Левин, като чувствуваше предварително, че разрешението на съмненията му, макар че не го знае още, е готово вече в душата му.

„Да, единствената очевидна, несъмнена проява на божеството са законите на доброто, които са дадени на света с откровението и които чувствавам в себе си, и

чрез тяхното признаване аз не че се свързвам, а по неволя съм свързан с другите хора в едно общество от вярващи, което наричат черква. Добре, ами евреи, мохамедани, конфуцианци, будисти – какво са те? – зададе си той тъкмо оня въпрос, който му се виждаше опасен. – Нима тия стотици милиони хора са лишени от това най-голямо благо, без което животът няма смисъл? – Той се замисли, но веднага се поправи. – Но за какво питам аз? – каза си той. – Питам за отношението, което имат към божеството всички различни вярвания за цялото човечество. Питам за общата проява на Бога, за целия свят с всички тия мъгляви петна. Какво правя аз? Лично на мене, на моето сърце, е открито несъмнено едно знание, което не може да се постигне с разума, а пък аз упорито искам да изразя това знание с разума и с думи.

Нима не зная, че звездите не се движат? – запита се той, като гледаше една светла планета, която бе променила вече положението си спрямо най-високото клонче на брезата. – Но когато гледам движението на звездите, не мога да си представя, че земята се върти, и съм прав, когато казвам, че звездите се движат.

И нима астрономите биха могли да разберат и да изчислят нещо, ако вземаха пред вид всички сложни, различни движения на земята? Всички техни чудни заключения за разстоянията, тежестта, движенията, смущенията на небесните тела се основават само на видимото движение на светилата около неподвижната земя, на същото това движение, което сега е пред мене и което е било такова за милиони хора в продължение на векове и е било и ще бъде винаги еднакво и винаги може да се провери. И също както щяха да бъдат безполезни и несигурни заключенията на астрономите, ако не се основават на наблюдения на видимото небе по отношение на един меридиан и един хоризонт, също така безполезни и несигурни щяха да са и моите заключения, ако не се основават на онова разбиране за доброто, което за всички и винаги е било и ще бъде еднакво и което ми е открито от християнството и винаги може да се провери в душата ми. А въпроса за другите вярвания и за отношението им към божеството аз нямам право и възможност да реша.“

– А, не си ли отишъл още? – изведнъж се чу гласът на Кити, която по същия път отиваше към гостната. – Какво има, да не би да си разстроен нещо? – каза тя, като се взираше внимателно в лицето му при светлината на звездите.

Но тя пак не би видяла добре лицето му, ако мълнията, която затули звездите, не бе го осветила отново. При светлината на мълнията тя видя цялото му лице и като разбра, че е спокоен и радостен, усмихна му се.

„Тя разбира – мислеше си той, – знае за какво мисля. Да й кажа ли, или не? Да, ще й кажа.“ Но в същия миг, когато искаше да заприказва, обади се тя.

– Виж какво, Костя! Услужи ми – каза тя, – иди в ъгловата стая и виж как са настанили Сергей Иванович. Мене ми е неудобно. Дали са му поставили новия умивалник?

– Добре, ще отида непременно – каза Левин, изправи се и я целуна.

„Не, не трябва да й казвам – помисли си той, когато тя мина пред него. – Това е тайна, нужна само на мене, важна и неизразима с думи.

Това ново чувство не ме промени, не ме ощастливи, не ме освети изведнъж, както мечтаех – също както чувството ми към сина. Нямах и никакъв сюрприз. А вярата – аз не зная вярва ли е, какво е, но това чувство също така незабелязано влезе чрез страданията и твърдо заседна в душата ми.

Също така ще се сърдя на кочияша Иван, също така ще споря, ще изказвам не на място мислите си, също така ще има стена между светая светих на душата ми и другите, дори и жена ми, също така ще я обвинявам за страха си и ще се разкайвам за това, също така няма да разбирам с разума си защо се моля и пак ще се моля – но сега моят живот, целият ми живот, всяка минута от него, независимо от всичко, което може да се случи с мене – не само не е безсмислен, какъвто бе по-рано, но има несъмнения смисъл на доброто, който съм властен да вложа в него!“

\$id = 14807

\$book_id = 3066

Източник: Моята библиотека / <http://chitanka.info/text/14807>

Сканиране: noisy, 2009 г.

Разпознаване и корекция: NomaD, 2009 г.

__Издание:__

Лев Н. Толстой. Ана Каренина

Руска. Шесто издание

Народна култура, София, 1981

Редактор: Зорка Иванова

Художник: Иван Кьосев

Художник-редактор: Ясен Васев

Техн. редактор: Божидар Петров

Коректори: Наталия Кацарова, Маргарита Тошева